Hi

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

ANNO MDCCXLVII

publicata.

LIPSIÆ,

Proſtant apud B. LANCKISII hæredes, & MICH. BLOCHBERGERUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETUM, Pariſiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELETUM, Lugduni Batavorum apud SAM. LUCHTMANSIUM, & Amſtelodami in WAESBERGIORUM officina.

LITERIS LANGENHEMIANIS,

MDCCXLVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectori Salutem!

Qui a longo inde annorum plus quam sexaginta spatio nullis nec curis, nec sumtibus, pepercimus, ut aliquid & decoris, & incrementi, per nos literis daretur, jucundissimam hanc omni tempore laborum nostrorum quasi mercedem habuimus, quod te vidimus, amice Lector, non solum favere nostris studiis, sed ita etiam favere, ut eo nomine vix ullius unquam scriptoris major esse felicitas potuerit. Nam, si quod publici favoris præbere argumentum potest primum frequentia lectorum, deinde eorum, qui aliena omnia vituperare solent, satis honorificum judicium, denique bonorum omnium in amorem studiumque nostri constans ac perpetua consensio, videmur hinc existimare recte posse, res nostras optimo cuique non olim tantum fuisse, sed nunc etiam esse, commendatissimas. Qua quidem sorte magisne ex nostro merito, quam ex casu aliquo fortuito, utamur, etsi nobis definire haud satis certo liceat, qui, quantum in tali etiam re valeat fortuna, bene novimus; tamen, exoptatissimum nobis, quicquid est hujus boni, accidere, & ita nos eodem, sicut vix re ulla alia, gaudere, minime dissimulamus. Nec nunc suavissima hæc nostra otia turbari quidquam patimur ab illo, quisquis est, non sane amico nobis homine, qui nuper in Diario, ceteroqui bono, & laude sua digno, Bibliotheque raisonnée *inscripto, docere lectores suos non erubuit, famam Actorum nostrorum nunc quidem in Belgio esse nullam, nec facile lectorem haec invenire, sed contemni publice, & in rerum inutilium numerum referri. Quibus cum telis nos peti eo in loco, quo nemo facile exspectaverat lectorum, nec se ulla, ita nobis obtrectandi, materia offerebat, intelligeremus, ea res, ut fere fit,* [illegible]

judicanti, quod detractum alienæ fuerit, magis favendum. Nos, qui ita contemni a malis, sicut amari a bonis, cupimus, si ita fuerit in fatis nostris, ut qualiscunque noster labor expositus esse telis invidorum debeat, tales nobis, optamus, qualis est Wetstenius, *omni tempore inimici contingant, quippe, quo minus ad obtrectandum justæ causæ habituri, hoc plus existimationi nostræ ponderis, hoc majus robur, addituri.*

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

selingius, Vir Celeberrimus, &, sive fama, sive merita, spectentur, talis prorsus, cui uni se Musa nostra libentissime submittat, oportune nobis rescripsit, salvam esse integramque inter Belgas existimationem nostram; his non minori nunc, quam olim, cum voluptate legi Acta nostra; his & industriam nostram, & judicandi æquitatem, laudari; his, ne quid unquam sinistri eveniat Actis nostris, vehementer optari; si quis autem in illa gente terræ filius aut ipse hæc non legat, aut aliis nolit legi, si quis male nobis cupiat, & interitum nostrum meditetur, non alias hunc odii sui habere causas, quam habere malus quisque, cur oderit bonos, soleat. Hæc, qualiacunque sunt, mirifice erexerunt animum nostrum, jamque rem omnem accurate cogitantes, &, quantum ab aliquo inde tempore a Wetstenio sustinendum nobis injuriarum fuerit, memoria repetentes, artificium hominis sensimus, qui, re nulla melius hoc posse perfici, ut de manibus lectorum excuterentur Acta nostra, quam si, tali genti, qualis Batavorum est, sordere nostra studia, notum omnibus fieret, sibi callide persuasit. Nimirum, ne ipsum, Lector, hujus mendacii, quo inveniri turpius non potest, fontem nescias, meminisse te jubemus Luciani, ante hos septem fere anos Hemsterhusii & Reitzii, Virorum doctissimorum, curis, sed sumtibus Wetstenianis, editi. De quo libro cum olim in his Actis diceremus, fieri non potuit, quin leviora nonnulla, & quæ nihil officere dignitati operis possent, miniata cerula a nobis notarentur, & laudibus, quas in opus universum liberaliter congessimus, monitorum aliquid non inutilium adjiceretur. Itaque, cum pauciores postea, quam e re sua Wetstenius duceret, liber iste emtores inveniret, ejus rei ille culpam in nos unos conjecit, quam verius tribuere ipse sibi poterat, majori, quam multorum ex Græcæ linguæ studiosis fortunæ patiuntur, antiquo Deorum contemtori a se pretio statuto. Ab illo tempore capitalem hostem habuimus Wetstenium, nec satis ei fuit, importunis literis, quales vix de infima fæce hominum aliquis scriberet, nos vexare, sed, cum videret, nullo modo impetrari a nobis posse, ut, aliam nunc nobis, ac olim, de suo Luciano sedere sententiam, iisdem in Actis profiteremur, eo etiam temeritatis processit, ut, legi nunc cuiquam civium suorum Acta hæc, negaret, quæ, nisi lectores, quam ipse vellet, multo plures invenirent, vix tantam unquam viri ceteroqui non mali, sed erga æque bonos iniquissime se gerentis, in se iram concitassent. Hæc scire tua intererat, Lector, ut de acta a Wetstenio fabula certior factus, deliberare jam possis, sitne nobis, quibus post tot annorum stipendia contemtus typographi pro præmio, recte actorum est, an Wetstenio, malam causam per mendacia pejorem facienti, idque suæ famæ additum

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXLVII.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΑ *σωζόμενα*. *DIODORI SICULI Bibliothecæ historicæ Libri, qui supersunt, interprete LAUR. RHODOMANO. Ad fidem MSS. recensuit PETRUS WESSELINGIUS, atque HENR. STEPHANI, LAUR. RHODOMANI, FULVII URSINI, HENR. VALESII, JAC. PALMERII, & suas, Annotationes, cum Indicibus locupletissimis, adjecit.*

Volumina II.

Amstelodami, apud Jo. Wetstenium, 1745, fol. maj.

Tom. I Alph. 8 plag. 12, Tom. II Alph. 8 plag. 11.

Cum Virorum doctissimorum, *Josephi Wassii, Franc. Dionys. Camusati*, & *Terrassoni*, consilia emendatius edendi *Diodori* sive mors, sive aliæ res, destituerint; bene fecit *P. Wesselingius*, Vir Celeberrimus, cum, sive imponi sibi, passus est, sive ipse suscepit, hanc provinciam, ut illius scriptoris reliquias & ad fidem scriptorum librorum emendaret, & elegantis eruditionis suæ lumine perfunderet. Ea etsi, tum propter operis magnitudinem, tum propter corruptelarum multitudinem, ita gravis & difficilis reperiebatur, ut eam forte

Digitized by Google

quivis alius abjecisset; tamen ille omnes molestias patientissime pertulit, donec absolutum opus & perfectum esset. Sed, relictis omnibus, Codicum MStorum subsidia cœpit conquirere; quæ ei egregia contigerunt. In quo inprimis prædicat notam illam *Jac. Phil. Dorvillii*, V. C. liberalitatem & facilitatem, qui ei non modo *Camusatianum* Variarum Lectionum, e Codicibus MStis in Gallia excerptarum, apparatum concessit, sed eum etiam in indagandis Codicibus MStis adjuvit. *Camusati* autem excerpta sunt ex uno *Coisliniano*, Seculi XV Codice, priores quinque & XI, XII, XIII, XIV, XV, Libros complexo, omnium, quos vidit *Montfauconius*, optimo, e tribus *Claromontanis*, & uno *Regio*. Duo *Claromontani* Libros V priores habent, & in plerisque consentiunt. Tertius XI, XII, XIII, XIV, XV, Regius denique XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, exhibet. *Claromontano* primo, qui Seculo XII scriptus esse creditur, usus est *Henr. Stephanus*. Horum Codicum varietati accedit alia e Codice Mutinensi, non illo quidem antiquo, sed ex optimo Codice, a *Michaele Apostolio*, in insula Creta, descripto; item e Leidensi Bibliotheca varietas antiqui Codicis, a *Casaubono*, ut credunt, ad Basileensis editionis *Librum XVIII* & *XIX* notata, cum *Jos. Scaligeri* & *Is. Vossii* nonnullis conjecturis. Adscriptæ etiam erant quædam *Camusati* notæ, sed paucæ, nec magni pretii. Ipse autem *Wesselingius* varias lectiones impetravit, primum e quatuor Regiæ Parisiensis Bibliothecæ Codicibus; quorum primus Libros V priores, alter XI, XII, XIII, XIV, XV, tertius eosdem cum XVI, XVII, quartus denique quinque postremos, exhibet; deinde e *Vaticano* sexcentorum, & alio quingentorum, annorum libro, qui quinque priores Libros continet, aliisque duobus trium Seculorum Libris, quorum alter XI - XV, alter XVI - XX, complectitur; porro e Venetis, primo *D. Marci* membranaceo Codice posterioris Decadis, cujus priores V Libri antiqua manu scripti sunt, secundo *Dominicanorum S. Joannis & Pauli*, qui quinque priores Libros, Seculo XV scriptos, repræsentat. E Florentinis etiam Codicibus Varias Lectiones pollicitus est *A. Cocchius*, V. C. earumque specimen misit; sed bibliopolæ, facillimo alias

Digitized by Google

alias in hujus generis sumtus, nimis sumtuosum videbatur. Accepit etiam specimen e Codice omnium optimo & antiquissimo Seculi VIII, aut IX, Vindobonensi, olim Neapolitano, manu *Garellii* scriptum, cum spe totius varietatis, (continet autem *V Libros* primos,) sed ea vana fuit. Ex quibus intelligitur, quanto pluribus ac melioribus Codicum subsidiis instructus, ad *Diodorum* edendum accesserit, quam superiores editores. Nam *Vinc. Opsopœus*, qui initium edendi *Diodori* fecit, ex uno Codice quinque tantum ultimos Libros dedit, non emendatissimos. *Henricus* autem *Stephanus*, qui, præter illos quinque, etiam ceteros edidit, MStis *Claromontanis* usus est, non optimis, consultis tamen etiam aliis, in quibus *Fuggerianum* fuisse tradit, incertum, an vere, *Fabricius*. *Rhodomanus* denique nullis scriptis libris usus est. Ceterum, quantum ei Codices profuerint ad emendandum *Diodorum*, quantumque emendatior factus sit contextus Græcus, mox exemplis propositis docebimus. Hic universe tantum dicemus, nos, in solis prioribus quinque Libris, ultra 300 lectiones novas & meliores, e Codicibus MStis, recte atque ordine, inductas numerasse; & poterat augere numerum, nisi maluisset in eam partem, quæ tutior est, peccare. Atque etiam integrior est *Diodorus*, quam a *Stephano* & *Rhodomano* datus est. Nam primo accessere Legationum Eclogæ *Ursinianæ*, a *Rhodomano*, incertum, qua de causa, omissæ; tum insigne *Fragmentum* de *Cleonide* & *Aristomene*, a *Stephano*, ignaro, *Diodori* esse, inter *Himerii* & *Polemonis* Declamationes Parisiis A. 1567 editum, & *Diodoro*, Codicis Medicei autoritate, assertum ab *Is. Vossio*, & ante illustratum a *Boivinio Tom. III Comment. Acad. Inscr. pag. 106.* Porro *Valesiana de Vitiis & Virtutibus* excerpta. Denique Fragmenta alia, hinc inde conquisita ipsius V. C. studio, in quibus est etiam ῥῆσις nobilis de *Æmilio Paulo*, & formula provinciæ Macedonicæ, ab eo cum decem legatis scripta. Is locus, e *Syncello* depromtus, vulgo *Dexippo* tribuitur. Sed V. C. sive a *Dexippo*, sive a *Syncello*, e *Diodoro* petitum inde judicat, quod ex *Peirescii Excerptis Diod.* (*pag. 581*) patet, primam illius ῥήσεως

Tom. II pag. 637.

Tom. II pag. 642.

partem inde abrasam esse. Nam verba fere eadem sunt, & non nisi structura subinde mutata. Caput quidem illud, de Macedonia in quatuor regiones descripta, est manifeste e *Polybio* petitum. Conf. *Liv. XCV, 29.* Cum eum autem *Diodorus* compilaverit, quis non intelligit, eum locum *Diodori* esse? Accedit, quod *Suidas*, in Voc. Κλίμακες, quædam *Diodori* habet, quæ in hac ῥήσει deprehenduntur. Ceterum ad eum locum retulit notas *Schurtzfleischii* in *Notit. Bibl. Vinar. pag. 70.* E MStis plura conquirendi studium non defuit Viro Clarissimo, sed spes & opera frustra fuit. Atque, omnibus veteris ævi reliquiis tam diligenter a doctis hominibus, tamque sæpe, excussis, cum nil repertum sit, quo lacunæ *Diodoreæ* explerentur, nihil spei relictum esse videtur.

Quod ad versionem Latinam attinet, usus est V. C. *Rhodomaniana*, haud paulo meliori ea, quæ a *Grynæo* Basileæ edita est. Nam hæc quidem plures Autores habet: quippe primorum quinque Librorum est *Poggii Bracciolini*, quicquid Britanni quidam dixerint, ut eam, ipsi abjudicatam, *Jo. Phreæ*, Britanno, vindicarent; XI - XIV Autoris incerti, *Marci Hopperi*, Basileensis; XVI, XVII, *Angeli*, sicut aliis placet, *Bartholomæi*, *Cospi*, Bononiensis; reliquorum *Sebast. Castellionis.* Ceterum *Wesselingius Rhodomanianam* versionem ad novas lectiones accommodavit, iisque in locis, ubi non satis accurate Græca exprimebat, emendavit. In quo tamen aliquid videmur vel inconstantiæ, vel condonandæ, in tanto tamque longo labore, negligentiæ, observasse. Sic *Tom. I pag. 139 Rhodomanus* ὅρων male verterat *montes. Wesselingius* recte rescripsit *fines*, & sic pluribus locis fecit. Sed *pag. 122*, ubi ψαλὶς versa erat *forfex*, quod esse debebat *fornix*, *forfex* relicta est. Atqui id erat in *Rhodomaniana* editione vitium operarum. Nam, in indice Græco *Rhodomaniano*, ψαλίδος καμφθείσης vertitur, *fornicem incurvatum*, id est, *fornicis arcum.* Item *pag. 313* παῖδες ποταμῶν ἐπώνυμοι a *Rhodomano* vertuntur, *filii fluviorum nominibus insignes*, id esse debebat, ut V. C. recte vidit, *filii, qui fluviis nomina fecerunt.* Atque *Rhodomanus* ipse in Indice vertit, *a quibus fluvii*

Digitized by Google

fluvii nomina acceperunt; & tamen prior illa vitioſa interpretatio relicta eſt. Sed hæc æqui Lectores Viro Celeberrimo condonabunt, neque ab talibus ulli ſatis cautum eſt.

Veniamus ad Notas. Eæ ſunt, ut primum univerſe de iis dicamus, plane egregiæ, & bonæ frugis pleniſſimæ; neque ſiccæ, neque nimis verboſæ; ita autem diligenter ſcriptæ, ut nihil prætermiſſum ſit, in quo quis hærere poſſit, aut quod luce aliqua indigeat. Emendati contextus diligenter ratio redditur. Neque ſolum emendationes e Codicibus rite ductæ proponuntur, ſed etiam ab ingenio V. C. profectæ, in quibus ſunt quædam plane capitales, eæque interdum recte receptæ in contextum. Atque adeo plures earum recipiendæ erant, ut exemplis quibusdam poſtea docebimus. Sed V. C. maluit intra modum in hoc genere conſiſtere, quam ultra fines proceſſiſſe nonnullis, nimis in hac parte religioſis, videri. Atque etiam obiter aliorum ſcriptorum corruptelæ paſſim feliciter ſublatæ ſunt. Græca verba & dicendi formæ non ubivis obviæ, quantum ſatis eſt, illuſtrantur: in eoque etiam mediocriter Græce doctis interdum conſultum eſt, iisque, quibus longum videtur, Lexica adire, & lectionis tenorem interrumpere. Vid. v. c. *pag. 345* de verbo κωθωνιςήριον, *pag. 348* de verbo τέθριππος, *pag. 359* de verbo ῥαβδὸς, &c. Tum res breviter, ſed eleganter, explicantur, adſperſis paſſim exquiſitis obſervationibus, hiſtoriam & antiquitatem, tum ſacram, tum profanam, illuſtrantibus. Inprimis admirabilis diligentia & prope infinita lectionis copia animadvertitur in rebus geographicis & mythologicis, in quibus nihil eſt, neque tam parvum, neque tam magnum, quod ejus ſcientiam fugiat; unde obſervationes natæ ſunt, quæ mediocriter intelligentibus harum literarum minutæ & ſpinoſæ videantur, ſed ita reconditæ ac raræ in hoc genere lectionis, ut vix ab ullo alio exſpectandæ videantur.

Nunc, quoniam formam Operis Notarumque univerſam deſcripſimus, diligentius de Notis dicemus. In quo hunc nobis ordinem deſcripſimus, ut primum ſpecimina proponeremus emendationum, quæ in hoc genere literarum haud dubie

Digitized by Google

bie principatum tenent, neque ſolum ad *Diodorum* pertinentium, ſed etiam alios ſcriptores Græcos adjuvantium; deinde vero animadverſionum earum, quibus vel rebus, vel verbis, lux affunditur. Ceterum, ne nimis longi ſimus, quinque priorum Librorum finibus nos continebimus.

Et, quod ad emendationes quidem attinet, non exiſtimamus lectores noſtros exſpectaturos a nobis eſſe, ut eas, quæ bonorum Codicum, ut *Coiſliniani, Mutinenſis, Vaticani, Vindobonenſis*, vel ſingulorum autoritate, vel conſenſu, factæ ſunt, commemoremus. Eſſet enim infinitus labor: quippe, uti diximus, plus quam trecenti loci ita ſanati ſunt. Sed nos proferemus eas, quibus cognoſcendis ingenium ſimul Viri & doctrina intelligatur. Atque, etiamſi non omnes ſunt ejusmodi, ut nobis plane probentur, tamen & illæ ipſæ, in quibus dubitatio noſtra adhæſit, non indignæ reperientur Viro docto. *Lib. I pag. 32* in nobili inſcriptione columnæ *Iſidis* hæc vulgo, inter alia, verba ſunt: *εἰμὶ δὲ υἱὸς κρόνυ πρεσβύτατος, καὶ βλαςὸς ἐκ καλῦ τε καὶ ἐυγενῦς, σώυ σπέρματος, συγγενὴς ἐγεννήθην ἡμέρας.* Hoc quid ſit, nemo adhuc potuit divinare. Ac pro *βλαςὸς* jam *Stephanus* e *Claromontano* notaverat *ἔβλαςον*:. pro quo in *Vaticanò* eſt *ἔυλαςον*, ſolenni librariorum peccato, ut docuit ad *Athenæum Caſaubonus. XII, 11.* Eo ſumto, in textu, unius literæ mutatione, legit: *ἔβλαςον ἐκ καλῦ τε καὶ ἐυγενῦς ὠῦ*: denique, pro *σπέρματος συγγενὴς* e *Codice Vaticano* & *Claromontano 2, σπέρμα συγγενές.* Itaque locus ſic egregie conſtituitur: *καὶ ἔβλαςον ἐκ καλῦ τε καὶ ἐυγενῦς ὠῦ, σπέρμα συγγενὲς ἐγεννήθην ἡμέρας.* Comparatur deinde cum ſimillimo *Ariſtophanis* in *Avibus* loco *v. 695*: *Τίκτει πρώτιςον ὑπηνέμιον Νὺξ ἡ μελανόπτερος ὠόν. Ἐξ ὗ, περιτελλομέναις ὥραις, ἔβλαςον ἔρως ὁ ποθεινός.* Ægyptiorum plures rerum principem cauſam dicebant *Cneph*, ejusque ex ore prodiiſſe ovum, quod ruptum effuderit *τὸν Φθᾶ*, ſeu *Vulcanum*, teſte *Porphyrio* apud *Euſebium P. E. III, 11.* alii *Oſirin* ex eo ovo natum dicebant; quos ſecutus eſt *Orpheus*, cujus *πρωτόγονον ὠὸν* cum frangeretur, *Phanetem* excluſit, qui non alius atque *Oſiris*, in *Recogn. S. Clement. X, 18*, &c. Jam, cum, *Phanete*

nete ex ovo profiliente, universa radii ejus illustrarentur, neque is alius sit in Theologia *Orphica*, autore *Proclo*, quam ἔρως, sive Cupido, satis utique apparet, cur *Osiris* in hac inscriptione se σπέρμα συγγενὲς ἡμέρας vocet, & quorsum illud *Aristophanis* pertineat. *Pag. 36 ext. Diodorus*, de frequentia incolarum Ægypti agens, cum olim numeratas esse dixisset ad septingentas myriadas, suo etiamnum tempore non minus trecentis dicit esse: καὶ καθ' ὑμᾶς δὲ ὀκ ἐλάττυς εἶναι τριακοσίων. Contra hanc lectionem dubitatio exoritur, primum inde, quod a *Stephano*, velut dubia, asterisco notata est: qui indicare videtur, verbum τριακοσίων in uno & item altero Codice non repertum fuisse, quod tamen omnes *Wesselingiani* servant. Major & justior a V. C. commovetur e *Josepho*, qui *B. J. XVI, 4*, sua adhuc ætate fuisse in Ægypto, non numeratis Alexandrinis, septingentas myriadas, dicit. Ex quo recte colligit V. C. verbum τριακοσίων spurium, ejiciendumque esse. Similem prope medicinam adhibet loco vexatissimo *Lib. I Cap. 44* de Chronologia Ægyptiorum: ὑπ' ἀνθρώπων τὴν χώραν βεβασιλεῦσθαι φασὶν ἀπὸ μυριάδος ἔτη βραχὺ λείποντα τῶν πεντακισχιλίων, μέχρι τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος: ubi, rejecta *Capelli* & *Perizonii* in *Orig. Ægypt. Cap. 11* interpretatione, denique lectione Codicum quorundam, qui habent ἀπὸ Μοίριδος, aut Μύριδος, quod inter eum & Olymp. CLXXX non possunt, ex ipsius *Diodori* rationibus *Cap. 45, 50, 52*, quinque millia annorum interesse, statuit ἀπὸ μυριάδος delendum, aut, si hoc violentius videatur, legendum esse ἀπὸ Μηνᾶ, *a Mena usque*, primo ex hominibus Rege; quod nobis magis placet. Sane illud manifestum est, si hæc verba corrupta potius, quam insititia, sunt, terminum *a quo* designari, sicut *Cap. 26*: τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἡλίου βασιλείας συλλογιζόμενοι μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου διαβάσεως εἰς Ἀσίαν &c. Atqui is terminus, e contextu, nullus alius esse potest, nisi initium regni, per homines administrati. Id autem, consentiunt omnes, esse in *Mena*. Corruptelam autem parere potuerunt voces temporis μυρίων in antecedentibus, & ὀλυμπιάδος in sequentibus. *Pag. 58* in verbis, καθ' ὃν δὴ (περίπατον) γλυ-
φαῖς

Pag. 53.

φαῖς ἐντυχεῖν εἶναι καὶ χρώμασιν ἐπηνθισμένον βασιλέα &c. haud dubie corruptum est verbum *ἐντυχεῖν*. Pro eo suspicatur V. C. legendum *γλυφαῖς εὐτύκοις* (non *εὐτύκαις*, ut operæ vitiose expresserunt,) si *εὔτυκος*, de *Casauboni* ad *Athenæum XIV, 8*, sententia, de re affabre facta dicatur, aut, ut *Rhodomano* placuit, *εὐτύκτοις*. Sed, si vel maxime damus, hæc verba ita dici, tamen ea non videntur satis apta esse. Nam *γλυφαὶ* hoc loco sunt *sculpturæ*, quibus simulacrum Regis, ita ut *picturis*, ornatum est. Jam, ipsum simulacrum affabre factum *εὔτυκον* dici posse, concedimus, ut apud *Callimachum* signum *Palladis εὔτυκος ἕρπει*: sculpturam ipsam non credimus. Nobis aliquando venit in mentem, legendum *ἐντυχοῦσιν εἶναι*, quod commodum habet sensum: *eo venientibus licet videre*. Neque ratio hæc abhorret a *Diodoreo* stilo. Nam similiter paulo post: *ἣν (ἀνάβασιν) διελθοῦσιν ὑπάρχειν ἐπὶ τοῦ μνήματος κύκλον χρυσοῦν.* Vides, quod hic est *διελθοῦσιν ὑπάρχειν*, id supra esse *ἐντυχοῦσιν εἶναι.* Sic etiam *Virgilius Æn. II, 713: Est urbe egressis tumulus* &c. Atque hæc conjectura, quo magis cogitamus, eo certior nobis videtur, speramusque Viro Cel. non displicituram; cujus eam judicio libenter submittimus. *Pag. 82 extr.* mortuis Regibus dicitur e lege *προτεθεῖσθαι ἀκροατήριον τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων.* Ibi Vir. Cel. ex ora *Stephani* & Codicibus duobus restituit *κριτήριον*: quæ lectio nunc, cum Codicum auctoritate stabiliatur, recte recepta videtur. Olim quidem putabamus, *ἀκροατήριον* hic, ex usu quodam illorum temporum, positum esse pro *κριτηρίου*, seu conventu judicantium, accusantium, &, quid agatur, scire & audire cupientium. Nam sic putabamus dici a *S. Luca Act. XXV, 23*, ubi *Festus* cum *Agrippa*, *Berenice*, tribunis & viris illustribus, *Pauli* audiendi causa ingreditur *εἰς τὸ ἀκροατήριον*: quo nomine haud dubie intelligitur tribunal *Festi* & conventus tribunali, seu ad tribunal, talis, qualem diximus, qui etiam Latinis *auditorium* dicitur. Vid. *Perizonius de Prat. pag. 32 seq.* Sed in sententia V. C. nunc acquiescimus, præsertim propter verba *τῶν ἐν τῷ βίῳ πραχθέντων. Pag. 87* autem *med.* quod *τοὺς ἀγωνιζομένους ἐν τῷ κρίνειν* post *Scaligerum* & *Is. Vossium* non satis probat, quod non oratores, qui *ἀγωνιζόμενοι* Græcis

cis dicuntur, sed δικαςαὶ, intelligantur, quanquam sibi non satis liquere ait, an judices etiam sic dici possint, pro eoque rescribi posse e Codicibus *Coisliniano* & *Mutinensi* ἐπαινουμένους ἐν τῷ κρίνειν, in eo fatemur nos dissentire a Viro Cel. Ἐπαινουμένους est interpretatio vulgati. Ἀγωνιζόμενοι ἐν τῷ κρίνειν sunt *homines in rebus judicandis exercitati & periti*; de quo hoc minus dubitare debebat Vir Cel. cum ipse ostenderit in his Notis, alio loco, ἀθλητὰς Græcis dici, qui in quocunque genere exercitati & periti sint. Contra magnopere laudamus & probamus, quod *pag. 95* in verbis: καὶ καθ' ἡμᾶς τινὲς τῶν τὰ ζῶα ταῦτα τρεφόντων, εἰς τὰς τροφὰς αὐτῶν οὐκ ἔλαττον τῶν ἑκατὸν ταλάντων δεδαπανήκασιν, pro τροφὰς in textum e *Coisliniano* Codice recepit ταφὰς, quod contextus ita manifeste requirit, ut ea correctio plane necessaria sit *Lib. II pag. 143* de Chaldæorum placitis agens, inprimis magnam eos vim tribuere planetis dicit, οὓς ἐκεῖνοι μὲν ἑρμηνεῖς ὀνομάζουσιν, ἰδίᾳ δὲ τὸν νῦν ὑπὸ τῶν ἑλλήνων Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέςατον δὲ καὶ πλεῖςα καὶ μέγιςα προσημαίνοντα, καλοῦσιν ἥλιον, τοὺς δ' ἄλλους τέσσαρας ὁμοίως τοῖς παρ' ἡμῖν ἀςρολόγοις ὀνομάζουσιν Ἄρεως, Ἀφροδίτης, Ἑρμοῦ, Διός. Hic primo recipit V. C. e Codice *Mutinensi* ὀνομαζόμενον, pro vulgato νομιζόμενον, quod *Rhodomanus* jam viderat restituendum esse. Sed recte animadvertit, *Solem* hic locum nullo modo habere, id quod jam vidit *Stanlejus* in *Hist. Phil. P. XIII S. II, 37*, sed nulla medicina allata. Nam *Sol* non est in planetarum numero; deinde contextus planissime docet, sermonem esse de *Saturno*, ejusque peculiare aliquod nomen hic latere. Id nomen de conjectura nobis restituit V. C. Sic enim locum refingit: Ἰδίᾳ δὲ τὸν νῦν - Κρόνον ὀνομαζόμενον, ἐπιφανέςατόν τε καὶ - - - καλοῦσιν Βῆλον. Nam, hoc nomen privum *Saturno* apud Chaldæos fuisse, autores sunt *Theophilus* ad *Autolyc. III, 30*, & *Servius* ad *Æneid. I, 646, 734*. Quod si cui longius recedere a vulgatæ lectionis elementis videatur, lenius remedium proponit, ut legatur ἦλον. Nam, & sic *Saturnum* appellatum, autor est *Damascius* in *Photii Bibl. pag. 1050*: Φοίνικες καὶ Σύροι τὸν Κρόνον Βὴλ καὶ Ἤλ, καὶ Βολάθην, ἐπονομάζουσι.

Pag. 63.

Digitized by Google

Utrumvis sumseris, parum refert. Ceterum, alterutrum a *Diodoro* esse, non dubitamus. Correxit etiam V. C. *pag. 146* locum nobilem de *Ctesiæ* ætate. Κτήσιας, inquit *Diodorus*, ὁ Κνίδιος τοῖς καθ' Ἡρόδοτον μὲν χρόνοις ὑπῆρξε κατὰ τὴν Κύρου στρατείαν ἐπὶ Ἀρταξέρξην τὸν ἀδελφόν. Hunc locum & sono ingratum, & sensu vitiosum, recte V. C. judicat. Nam *Herodoti* ætas & *Cyri* adversus *Artaxerxem* expeditio in unum tempus compinguntur, quæ disjunctissima sunt temporibus. Nam a principio belli Peloponnesiaci, quod *Herodotus* vivendo attigit, usque ad *Cyri* expeditionem sunt XXX amplius anni. Præterea repetuntur paulo ante posita verba καθ' Ἡρόδοτον, additurque κατὰ τὴν κ. σ. qua iteratione præpositionis κατὰ nil insuavius, atque duæ diversæ temporis notæ, contra morem, sine copula ponuntur. *Rhodomanus* animadverterat vitium, & interpretatus erat *Herodoto recentior*, quasi esset μεθ' Ἡρόδοτον. Ei insultat propterea *Salmasius ad Solin. pag. 871*, nec tamen demonstrat, *Ctesiam Herodoto* æqualem, quem *Photius Cod. 72* νεώτερον εἶναι Ἡροδότου, diserte tradit. Concedi potest, *Ctesiam Herodoto* adhuc vivo natum esse, non autem, quod vulgata verba innuunt, *Herodotum* eo tempore cum *Ctesia* vixisse, quo *Cyrus* contra fratrem bellum gessit. Itaque V. C. verba καθ' Ἡρόδοτον, ex antecedentibus repetita ab incurioso librario, sustulit, præsertim cum ea non sint in Codicibus *Coisliniano* & *Mutinensi*, cum non habeat *Georgius Gemistus* in excerptis ex hoc libro, in Epitoma MSta *de Assyriorum & Medorum Imperio*, non *Poggius* legerit. Atque, etiamsi *Jo. Georg. Waltherus*, Clarissimus Gymnasii Weissenfelsensis Professor, peculiari Diatriba hunc locum defenderit, atque ostendere instituerit, *Ctesiam Herodoti* senis tempore vixisse, tamen *Wesselingius* sententiam recte retinuit, quam nunc etiam *Walthero* probari cognovimus. Insignis est etiam emendatio *Lib. III pag. 188*, sequanquam ab *Agatharchide* petita. De Ichthyophagorum sedibus & habitandi modis differens, esse genus tradit quoddam, cujus hæc ratio sit, ut cuniculos agant in acervis musci, ita densati, ὑπὸ τῆς συνεχοῦς τοῦ καύματος πληγῆς, ut na-

ut naturam rigidiſſimam induerit. *Weſſelingius* non omnino per ſe damnat καύματος πληγὴν, cum *Lucretius plagam odorum* dixerit, & *Pſalm. CXXI, 6*, de ſole dicatur לא יַכֶּכָּה, ὀ πλήξει: ſed tamen negat æſtu ſolis algarum acervos denſari poſſe. Itaque legi vult: ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς τοῦ κύματος πληγῆς. Et ſic *Agatharchides*, e quo *Diodorus* ſua, ut ipſe fatetur, hauſit, ὄντος ὑπὸ τοῦ προσβάλλοντες ἀεὶ κύματος σκληρῶς πεπιλημένος. Res eſt extra dubitationem poſita, eratque hæc lectio in textum recipienda. Omnino multa V. C. feliciter, comparando *Agatharchide*, in hoc tertio Libro emendavit: quod recte ab eo eleganterque factum eſt. Videat tamen V. C. an forte modum in hoc genere exceſſerit in loco uno *pag. 205*: ὑπέρκεινται δὲ νῆσοι τρεῖς, ὧν δύο μὲν πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν καὶ σύκων, μία δὲ λειπομένη τῷ πλήθει τῶν προειρημένων δένδρων &c. Hic tribuuntur duabus inſulis *oleæ* & *fici*; *Agatharchides* autem tantum *oleas* commemorat, ex eodemque *Strabo Lib. XVI pag. 1114* edit. *Almel.* duas eſſe dicit ἐλαίαις κατασκίους. Itaque putat probandum eſſe, quod præferant Codices *Mutinenſis*, *Coislinianus*, & *Claromontanus*, ut legatur πλήρεις εἰσὶν ἐλαιῶν καὶ σύσκιοι. Hæc ſi quis cogitet, ſane inclinetur facile ad partes Viri Celeb. Sed verba ſequentia, τῷ πλήθει τῶν προειρημένων δένδρων, nobis videntur diverſa arborum genera indicare, ſi rem e vulgari conſuetudine Græcorum ſcriptorum exiſtimemus.

Sed non ſolum *Diodorus* plurimis locis emendatur, verum alii etiam paſſim ſcriptores, ut *Suidas pag. 132*, *Palæphatus pag. 222, 295, 305*, *Eratoſthenes pag. 254*, &c. Ex his lubet referre unam, qua *Galeno* lux allata eſt *pag. 160*. *Galenus*, *Lib. I de Antidot. pag. 427* de opobalſamo ſcribens, id dicit a loco, in quo plurimum & optimum naſcatur, aliud nomen accipere, & appellari τὸ σιγαδινόν. Pro eo reſcribendum eſſe docet ἐγγαδηνόν. Ita dictum eſt ab urbe *Engadi*, quæ ſita fuit ad vallem Hierichuntinam, ubi opobalſamum naſcebatur.

Nimiæ in emendando textu religionis hoc unum exemplum ponemus. *Pag. 194 med.* de ſtruthiocamelo diſſerens, primum ei tribuit κεφάλαιον ἀμενὲς καὶ μακρόν. *Rhodo-*

Digitized by Google

manus jam vidit, legendum esse μικρὸν, idque probat Noster, & ab *Oppiano III, 497*, refert, ei tribui κεφαλὴν βαιήν. Et tamen in textu retinet μακρὸν, quia Codices non consentiunt. Paulo post dicitur propulsaturus persequentes διὰ τῶν ποδῶν ἀποσφενδονῶσα λίθους &c. Manifestum est, requiri e legibus grammaticis ἀποσφενδονῶν, & fœmininum natum esse e præcedente ναῦς ἱστιοδρομοῦσα. Et tamen relinquitur in contextu, eadem haud dubie de causa. Atqui aliis locis quibusdam tam manifesta peccata, sola linguæ ratione confisus, emendavit, ut cum *pag. 202 extr.* ἐπὶ ὄρους rescripsit pro ἀπὸ ὄρους, similiter *pag. 111* e conjectura *Rhodomani* pro ὀροφὴν reposuit κορυφήν. Sed Vir Cel. nimis veritus est absurdas voces imperitorum, qui, ubi aliquid in contextu, non addicentibus Codicibus MStis, quamvis ratione grammatica & re manifeste postulante, mutatur, statim temeritatem accusant.

Nunc, quoniam satis de Notis criticis dictum est, age, etiam pauca specimina earum proferamus, quæ ad rariores verborum notiones illustrandas pertinent. *Lib. I pag. 24 Osiris* dicitur ἐξ ἀνθρώπων εἰς θεοὺς μεταστάς. Ibi V. C. plures loquendi modos collegit, quibus Græci de transitu hominum ad Deos, seu in cœlum, utuntur, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι apud *Lysiam Or. 31, 6*, γενέσθαι ἐξ ἀνθρώπων apud *Lysiam Ep. ad Hipparch. Pausan IV, 26*, εἶναι ἐξ ἀνθρώπων apud *Diogenem II, 43*, μετάστασιν ἐξ ἀνθρώπων ποιεῖσθαι apud *Diodorum II, 39* &c. *Ibid. pag. 105* Getæ dicuntur ἀπαθανατίζοντες: nam ita V. C. e Codicibus rescripsit: τοῖς Γέταις, τοῖς ἀπαθανατίζουσι, quæ posteriores voces in superioribus editionibus desiderantur. Sic *Plato Charmid. pag. 156 D:* ἔμαθον δ' αὐτὴν ἐγὼ - παρά τινος τῶν Θρακῶν, τῶν Ζαμόλξιδος ἰατρῶν, οἳ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζειν. Ejus verba imitatur *Lucianus Scyth. 1:* οὐ Σκύθαις μόνον ἐπιχώριον ὂν ἀπαθανατίζειν καὶ πέμπειν παρὰ Ζάμολξιν &c. ubi nollet *Wesselingius* τὸ ἀθανατίζειν a Cl. *Gesnero* probatum esse: utrumque enim in ea re justum esse; nec *Olearium* audiendum putat, qui ἀθανατίζειν in numerum inusitatorum refert ad *Philostr. pag. 337*. Sed quæritur, cur

ita

Digitized by Google

ita dicti sint Scythæ. *Jac. Gronovius* ad *Arrian. pag. 8* ἀπαθανατίζοντας interpretatur *pro immortalibus consecrantes.* Eam potestatem in se verbo huic convenire, ipse *Wesselingius* docet pluribus exemplis alibi *pag. 134*, ubi *Diodorus* dicit, Assyrios ἀπαθανατίσαι τὴν Σεμίραμιν. Sed, cum de Getis dicatur, non opportunam hanc significationem esse putat, sed ea, quæ *Herodotus IV, 94*, de iis tradat, indicare, ita appellatos esse ex opinione de immortalitate animi, eoque sensu esse etiam apud *Josephum A. J. XVIII, 1, 5*, de Essenis: ἀθανατίζουσι δὲ τὰς ψυχάς. Ejus sententiæ est etiam *Kusterus* ad *Suidam* in Ζάμολξις. Hæc recte & egregie dicta agnoscimus, ut permulta alia hujus generis. Unum verbum reperimus, in quo explicando verum haud tetigisse nobis videtur, nempe adverbium αὐτόθεν, in quo interpretando sæpe ab interpretibus Græcorum scriptorum peccatum est. *Diodorus Lib. II pag. 117* dicit, numerum copiarum *Nini*, quem *Ctesias* tradat, incredibilem videri τοῖς αὐτόθεν ἀκούουσι: si quis autem Asiæ magnitudinem & nationum incolentium multitudinem consideret, aliter judicare. *Rhodomanus* vertit *dehinc audientibus*, quod nihili est. Cel. *Wesselingius*, forte melius, ait, fore, *primum*, atque comparat locum *Dionysii Hal. Tom. II pag. 71*: ἡδὺς μὲν αὐτόθεν ἐντυχόντι, σφοδρὸς δὲ ἐξετασθείς, deinde alium locum *Diodori I, 37*. Sed, ut illa ratio forte ferri possit, tamen vim verbi non assequitur. Verbum αὐτόθεν habet significationem celeritatis, ut significet *statim, e vestigio, sine mora.* Sic accipiendum est loco altero *Diodori I, 37 extr.* οὐ μὴν αὐτόθεν προσεκτέον ἀναπόδεικτα λέγουσι, ubi *Rhodomanus* male: *hac in parte.* Verte: *Enimvero non statim fides babenda* &c. Hoc sensu vox illa est apud *Xenophontem*, e. c. Ἀπομν. *II, 8, 3.* κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν ἐπιτίθεσθαι τοιούτοις τῶν ἔργων. Atque hanc notionem verbi jam observavit *Budæus.* Hinc accipit alias notiones, in quibus inest celeritatis ac festinationis significatio, prout a conjunctis verbis varie afficitur. In illo quidem *Diodori* & *Dionysii* loco significat *obiter.* Itaque τῷ αὐτόθεν ἀκούοντι & ἐντυχόντι opponitur ἀναθεωρῶν & ἐξετάζων. Atque etiam V. C. non satis assecutus videtur *Lib. IV pag. 270* verba πύλην πρὸς ἣ τὰς

 ἀπαν-

ἀπαντήσεις καὶ θυσίας τῷ θεῷ παρέστησαν, Ηράκλειαν προσηγόρευσαν. *Rhodomanus* vertit: *ubi rem divinam facientes illi occurrerant;* quod vix intelligas. *Wesselingius* autem ait, verbum *παρέστησαν* tantum referri ad *θυσίας*, nec commode connecti posse cum *ἀπαντήσεις*; idque genus loquendi, cum verbum unum duobus substantivis adjicitur, quorum uni tantum aptum est, aliis exemplis illustrat. Enimvero commode ad utrumque refertur. Nempe *ἀπαντήσεις* sunt *supplicationes*, ut *ἀντήσεις*. *Hesychius: ἀντήσεις, ἱκεσίαι, λιτανεῖαι.* Simillimumque est alteri verbo *πρόσοδοι*, quod de supplicationibus dici, anno superiori, cum de *Philone Mangei* diceremus, ostendimus. Sic igitur verte locum *Diodori: portam, ad quam supplicationes & sacrificia Deo instituerunt.* Satis de verbis; restat, ut de rebus illustratis dicatur. Quarum paucas, quia jam prope nimis longi fuimus, tantum breviter indicabimus, ut lectoribus nostris salivam, ut ajunt, moveamus, cupiditatemque operis curatius cognoscendi. *Pag. 48* conjectura proponitur elegans de *Autore fragmenti de Nilo*, quod *Herodoti* editioni suæ *Jungermannus* addidit: quem ille putat esse *Ephorum* Historicum. *Pag. 70, 195*, aves, quas Israelitæ in deserto comederint, sibi *coturnices* non videri, ostendit, sed *locustas*, quibus melius conveniant, quæ *Exod. XVI, 14, Num. XI, 31*, dicantur. *Pag. 74* videtur favere iis, qui Pyramides ab Israelitis eductas statuunt. *Pag. 165* non absurdum esse, existimare, arborem Paradisi fatalem palmam fuisse, quæ a *Diodoro* describitur, a cujus ille fructibus dicit *ἅμα καὶ τὴν ὄψιν τέρπεσθαι καὶ τὴν γεῦσιν ψυχαγωγεῖσθαι*, similiterque *Plutarchus Sympos. VIII, 4.* Palmam Syriæ & Ægypti dicit esse *ὄψει τε θεαμάτων, καὶ γλυκύτητι τραγημάτων πάντων ἥδιστον*, plane ut *Moses* de illa arbore *Gen. III, 6.* De rebus historicis & geographicis chronologicisque tantum universe dicemus, nullam esse difficultatem, quam V. C. non vel ipse viderit, vel ab aliis motam commemorarit, & non breviter vel ipse sustulerit, vel, quomodo ab aliis ei occursum sit, indicaverit, ut hæ Notæ studiosis historiæ veteris valde utiles futuræ sint.

Accesse-

Digitized by Google

Accesserunt denique *Indices* luculenti verborum & rerum. Nitor autem chartæ & typorum, diligentiaque in peccatis typographicis vel cavendis, vel tollendis, tanta, ut & elegantissimus & emendatissimus *Diodorus* prodierit.

HENRICI BENZELII, ACAD. LUND. PROCANcellarii, & Scaniæ Blekingiæque Episcopi, Syntagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologiæ, Philologiæ, Antiquitatum, & Historiæ, capita illustrantur. Cum Præfatione JO. ERH. KAPPII, P. P.

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus Gabrielis Christ. Rothii, bibliopolæ Havniensis, 1745, 4.

Alph. 6 plag. 8.

Henricus Benzelius, Scaniæ Blekingiæque Episcopus, *Erici*, Archiepiscopi totius quondam Sueciæ, filius, duorum *Benzeliorum*, *Erici* nempe & *Jacobi*, quorum ille patri, hic fratri, in eminenti eadem dignitate successit, frater, acceptam ab his gloriam ita auxit omni eruditionis & doctrinarum genere, quæ Theologum & faciunt, & ornare possunt, ut, qui scripta perlegunt in vulgus edita, teste *Kappio*, dubitare possint, utrum majori eruditionis theologicæ, an philologicæ, an historicæ, laude illæ sese sint commendaturæ. Ex quo igitur *Rothius*, Bibliopola Havniensis, suum de edendis junctim, quæ dispersæ huc illuc erant, *Benzelianis* Dissertationibus consilium cum Excellentissimo *Kappio* nostro communicavit, non potuit hic non institutum admodum laudare, ac pro virili quoque adjuvare. Coaluit tali ratione opus ex variis Commentationibus Academicis, ab A. 1724 ad A. 1740 in Lundensi Academia tam ab ipso Reverendissimo *Benzelio* conscriptis, quam eodem suadente ac moderante publice ventilatis. Comprehenduntur *Voluminibus duobus*, in quibus ordinem neque tempori, neque argumentorum conditioni, accommodatum vidi-

Digitized by Google

vidimus. Argumenta ſunt varia. Et Hiſtoriæ, & Philologiæ, & ſolidioris Theologiæ, cultores habent, quo delectentur.

Quas *Tomus prior* continet, Diſſertationes ſunt: I) *De quatuor orbis Monarchiis.* Receptæ iſti, & pueris notæ, de quatuor Monarchiis, ſeu imperiis mundi, doctrinæ plus famæ ineſſe, quam veri, haud pauci, neque indocti, perhibent. Horum ſententiam multis, neque contemnendis, argumentis ita propugnat *Benzelius*, ut, profligatis & Hiſtoricorum & Interpretum ad *Dan. II* & *VII* rationibus, totum & a majoribus traditum de quatuor monarchiis præceptum prorſus videatur
Pag. 33. eliminaſſe. De *Daniele* Propheta autem monet, nunquam
ipſi in animo fuiſſe, Antichriſtum tempore N. T. exoriturum
prædicere, ſed vivis potius coloribus depingere fata, ipſis
Judæis a *Nebucadnezare* & aliis Regibus brevi exſpectan-
34. da. Statua cum animalibus *ſeptimi Capitis* ipſi *Nebu-*
cadnezarem & ſequentes diverſorum imperiorum Reges indi-
cat. Romanorum imperium autem per quartam beſtiam eſſe
37. intelligendum, tantum abeſt, ut largiatur, ut, ſævitiam & ra-
pacitatem Seleucidarum & Ptolemæorum illa ipſa notari, acri-
40. ter contendat, & per totam rerum geſtarum ſeriem oraculo
divino accommodatam oſtendat, *Molinæo*, aliisque interpreti-
bus, qui, quod *Dan. XI, 36 ſeq.* de *Antiocho* dictum vult Au-
tor, Papæ tribuendum eſſe, ſibi perſuadent, non ſine reſponſio-
51. ne dimiſſis. II) *De Peregrinationibus religioſis.* De gentilium er-
ga mortuos reverentia ad Chriſtianorum morem progreditur
hic Reverendiſſimus *Benzelius*, qui, licet, falſa religione reli-
cta, veram fuerint amplexi, tamen in ritibus & cerimoniis
anteceſſorum non pauca retinuerunt. Itaque morem, mortuos
52. honorandi, eorumque viſitandi ſepulcra, &, relictis viſitatio-
nibus mortuorum privatis, peregrinationes ſolennes, Hieroſolymitanas præcipue, enarrat. De Hoſpitalariis, Templariis, Crucigeris, de ſepulcro Domini, ſitu urbis Hieroſolymæ, aliisque in terra ſancta locis, quos cultu religioſo petere ſolent, varii, neque lectoribus curioſis ingrati, ſermones interſeruntur. Sepulcrum Domini vetus ac genuinum id eſſe, quod pere-

Digitized by Google

peregrinantibus ostendi solet, immo Hierosolymam eo jam loco Pag. 61.
sitam esse, ubi quondam fuit, contra negationem fere omnium
asseverat Autor, & contra secus statuentes fortiter disputat,
additis observationibus de Muhammedanorum peregrina- 79.
tione Meccana. III) *Delineatio brevis Ordinis Jesuitarum.* Fata 83.
Ordinis apud Pontificios celebris, famaque per universum terrarum orbem, raro beneficiis, uti loqui amat, inprimis autem criminibus, notissimi, ab origine repetit, ipsumque Ordinem ut talem depingit, expositis praesertim, quae Galliam, Angliam, Bohemiam, & Sueciam, turbarunt, funestis ipsorum ausis. IV) *De Censu Augusti Luc. II, 1.* Quem & temporis computatio, & *Cyrenius* Praetor, a *Luca* allegatus, & *Josephi*
testimonium, sanctissimo Spiritus S. effato contrarium, ita im- 99.
plicant nodum, ut vix, rem expediri posse, credant haud pauci interpretum, ita solutum videt lector, ut, *Quirinum*, de quo *Lucas* & *Josephus* memorant, unum eundemque, & quidem bis in Syriam missum, fuisse, appareat, primum cum extraordinario jure tantum ad descriptionem peragendam, cujus mentionem fecit *Lucas*, iterum vero cum duplici potestate, ut simul provinciae praeesset, de quo censu *Josephus* meminit. At, non novam hujus rei istam esse explicationem, ipse fatetur Autor, lectoribus, plura cupientibus, ad *Spanhemium* & *Deylingium* ablega-
tis. V) *De Thau, sive notula piorum frontali, Ezech. IX, 4.* 110.
Confutatis & illis, qui crucis signum hic se invenisse gaudent, a Prophetis indicatum, & his, qui, sacrum Codicem
antiquissimis temporibus Samaritano charactere consignatum 112.
fuisse, temere sibi persuadent, Thau istud nihil aliud, quam *notam frontalem*, designare, variis argumentis evincitur. De forma reali hujus notae autem si disputatio instituatur diffi-
cillima, conjecturae locus relinquendus esse creditur, quae, 117.
notam illam frontalem literam ו Ebraeorum minutissimam
fuisse, perhibet. Adduntur & *ratiunculae*, vere tales. Tutius 118.
vero affirmatur, idem signum, quamcunque picturam habuerit, non nisi in visione *Ezechieli* fuisse repraesentatum, minime vero frontibus piorum & gementium ita insculptum, ut per-

 petuo

Digitized by Google

Pag. 126. petito remanserit. VI) *Strictura nonnulla ad Jo. Clerici Dissertationem de lingua Hebraica, & quidem ejus antiquitate.* Non quidem eo prolabitur Autor in commendanda Hebræorum lingua, ut, vel Angelis & beatis in altera vita ejus usum competere, vel in isto, quod nonnulli liberaliter sibi pollicentur, mille annorum regno locum habituram esse, affirmet; tamen contra ea, quæ *Jo. Clericus* in Dissertatione de lingua Hebraica, Commentario in *Genesin* præmissa, satis audacter & negligenter scripserat, ita disputat, ut *Sectione priori* Hebrææ linguæ antiquitatem adstruat, *posteriori* autem con-
129. traria Batavi argumenta expendat. VII) *De Canonibus Apostolicis.* Ex quo Canones etiam inter Protestantes, in Anglia præsertim, *Beveregium* & *Whistonum* habuerunt defensores, Pontificiorum acies magis instructa fuisse videtur, si quando de autoritate Canonum fuit decertandum. Argumenta igitur, cum ex *Dallæo* selecta, tum propria, in medium proferuntur, quæ omnem illam autoritatem labefactant, Canones post Seculum quartum demum exortos esse admodum
158. probant. VII) *de Causis Literaturæ Hebrææ.* Celeberrimum *Val. Ernst. Læscherum* imitatus Autor, linguam Hebræam hac via persequitur, ut veras literaturæ causas, *efficientem, materialem, formalem,* ac denique *finalem,* elicere conetur. Hebræorum scribendi artis, seu literaturæ, causam efficientem,
160. sive autorem, habet Deum. Omnem scribendi artem ante *Mosis* tempora plane incognitam fuisse, ratus, contra *Læscherum* & centum alios literaturæ Hebrææ initia ad annum ab orbe condito circiter bis millesimum & quingentesimum differt,
162. quo *Moses* in monte Sinai cum lege primam scripturam a Deo accepisse dicitur *Deut. X, 4, Exod. XXXIV, 28.* Tunc & in *materiam,* qua, post saxorum usum, scripserunt veteres, & in
167. diversum scribendi modum, inquiritur. Quantum ad formam characterum Codicis sacri attinet, hodiernum quadratum, non autem Samaritanorum characterem, divinum & genuinum esse, ita asseritur, ut nemo facile Autori denegare as-
180. sensum possit. Ceterum significatus literarum hiero-
183. glyphicus suis autoribus relinquitur. IX) *De Paschate Christi*

ςαυρο-

Digitized by Google

ςαυροσίμω. Quemadmodum Pascha primum, seu Exodicum, Israelitas ineunte XIV Lunæ post æquinoctium vernum, pridie, quam ex Ægypto egressi sunt, comedisse constat; ita, eundem morem adhuc tempore Christi inter Judæos viguisse, & a Servatore in ultima edenda cœna una cum reliquis Judæis esse observatum, pluribus ostendit Autor. X) *de Scriptu-* Pag. 198.
ra ante Mosen. Tota hæc Dissertatio illi *de Causis literaturæ Ebrææ*, cujus modo mentionem fecimus, videtur esse contraria, quamvis uno eodemque anno atque Præsidio sit habita. Et ex hoc, & ex styli diversitate, & ex aliis rationibus, certo certius colligimus, Respondentium munere defunctos potiorem, quam ipsum *Benzelium*, sibi vindicare hujus collectionis partem. Probat hic Autor, fuisse ante *Mosen*, & an- 202.
te *Homerum*, uti scriptores, ita literas, quibus, tanquam instrumentis, animi sui sensa inprimis cum posteritate communicare potuerint homines. Conferat Lector, quæ supra ex Dissertatione de Causis literaturæ Hebrææ attulimus; quam sibi adversentur ista, confestim apparebit. XI) *De Libris V.* 212.
T. canonicis, eorumque divisionibus. XII) *De Sectis ecclesiæ nostri temporis.* Magno rerum memorabilium Commentatio hæc se commendat apparatu. Multa, eaque egregia, e thesauro, quem in longo itinere collegit Reverendissimus Autor, triginta abhinc, & quod excurrit, annis in Orientem instituto, hic depromta vides, tum de schismate inter Ecclesiam Orientis & Occidentis, & de illius statu antiquo, & recenti do- 240.
ctrina, atque erroribus in genere, tum de Cœnobio montis Sinai, de Græcis, *Calvino* faventibus, de insidiis Romanen- 248.
sium Græcorum fidei & doctrinæ structis, de Maronitis, de Coptis, &c. lectu sane digna, ac tanto majori habenda fide, 249.
quod Autor, quicquid asserit, oculis vidit, & ipse diligenter 265.
perscrutatus est. In *Helladium*, de statu præsenti Ecclesiæ Græ- 282.
cæ thrasonice ut plurimum loquentem, graviter animadver- 292.
tit, & se ab integerrimis viris, apud quos aliquod tempus ille 270.
commoratus est, exploratum habere affirmat, fuisse hominem non optimæ frugis, & audax Græculo ingenium. Non minus in famosum scriptorem Gallicum, *de la Croix*, invehi- 271.

 tur,

tur, in libello, *La Turquie Chrêtienne sous la puissante Prote-
ction de Louis le Grand* inscripto, plus fumi intra paucas pa-
gellas nnndinatum, quam ut uno venti flatu dispelli possit.
Adjecta est Mantissa dogmatica, quæ in dogma de processio-
ne Spiritus sancti, & de invocatione sanctorum, solide inqui-
Pag. 273. rit. Agmen claudit memorabilium Diploma absolutionis Pa-
294. triarchæ Hierosolymitani tralatitium. XIII) *De Libris Vet. Te-
297. stamenti apocryphis in genere.* XIV) *De Libris Vet. Testamenti
316. apocryphis in specie.* XV) *De Apolline loquaci & muto.* De
initiis, & *cessatione* oraculorum apud paganos hic agi, facile
conjectura divinabit lector. Autor cum illis facit, qui illa
non solis hominum fraudibus, sed diabolo potissimum, hanc
autem Servatori tribuendam esse, judicant, per cujus adven-
tum infernalis hostis potentia magis magisque fracta, oracula
340. edere non quidem repente, gradatim tamen, desiit. XVI)
352. Dissertatio, *qua adstruitur numerus Paschatum Christi qua-
ternarius.* Excussis variis Theologorum & Patrum de annis,
qui inter baptismum Servatoris & ejus mortem intercesserunt,
sententiis, illorum stabilitur opinio, qui, quatuor paschata
Christum post baptismum celebrasse, statuunt. Sedes Pascha-
tum genuinæ apud Evangelistas ita investigantur, ut *primi* qui-
357. dem *Jo. II, 13*, *secundi Luc. VI, 1*, *Matth. XII, 1*, *Marc. II, 23*,
tertii Jo. VI, 4, *quarti Jo. XI, 55*, *XII, 1*, *XIII, 1*, *Matth. XXVI,
2*, *Marc. XIV, 2*, *Luc. XXII, 1*, se invenisse affirmet Autor, de sin-
367. gulis seorsim deinde acturus. XVII) *de antiquis Bibliorum ver-
sionibus.* Historicam plurimarum Versionum illustrium narra-
tionem tradit Autor Respondens. XVIII) *De Sortibus veterum.*
397. XIX) *De Classe Salomonæa in regionem Ophir.* Hispania est hæc
419. Autori regio, argumento ad sententiam probandam maxime
421. ab urbe Tharsi petito, cujus *Ez. XXVII, 12*, *Jon. I, 3*, *1 Reg.
424. XXII, 49*, *2 Chron. XX, 36*, & alibi, fit mentio. Hispaniam
olim crebris Phœnicum navigationibus frequentatam fuisse,
ex antiquis monumentis constat. Est in Oceano extra co-
lumnas *Herculis*, iisdem tamen vicina, insula, Gades appel-
lata. Hic urbem condiderant Phœnicenses, *Herculi*, pa-
431. trio Numini, dicatam. *Thartessum* antea vocatam, postea
Tyrios,

Digitized by Google

Tyrios, mutato nomine, *Gaddir* nuncupasse, affirmant scriptores veteres. Hæc est illa Tharsis, in scriptis V. T. passim obvia, Pag. 432.
divitiarum, quas tunc Hispania sive per naturæ bonitatem, sive per mercaturam florentissimam, exteris mittebat, sedes. Cum igitur in Iberiam, quæ eadem cum Hispania est, amplissima Tyriorum & Phœnicum qnondam fuerit navigatio; nullum est dubium, quin Reges Hierosolymæ una cum *Hiramo*, Rege Tyri, suas in Hispaniam classes miserint, omnibus abundantem, quibus rebus & *Davidis*, & *Salomoni*, opus erat, splendidissimum atque immortalis gloriæ opus exstruendum curantibus. XX) *De Asylis.* De asylis & Ebræorum, & gentilium, 437.
& Christianorum, instituitur docta narratio. Conclusionem facit de *Franchitia quarteriorum*, seu de jure asyli apud legatos, disquisitio. XXI) *De Lingua Hellenistica.* Præcipuam in 460.
Sebastiani Pfochenii Diatribe *de Lingua Græca puritate* exa- 466.
minanda & refutanda operam Autor collocat, puritati linguæ Novi Testamenti ita infensus, ut, voces, phrases, & locutiones, apud scriptores sacros legi, contendat, quarum dimidiam 467.
forte partem optimi ex profanis ignorent.

Reliquæ, hoc *Volumine* quæ comprehenduntur, si unam excipias, sunt Dissertationes Anti-*Arnoldinæ*, ab iis, qui Respondentium munere sunt defuncti, ut ex præcedentibus aliæ, diligenter elaboratæ. XXII) *Vindiciæ Concilii Nicæni Oecumenici I*, novatoribus, præsertim *Godofredo Arnoldo*, oppositæ. XXIII) *Vindiciæ Concilii Constantinopolitani Oecumenici II in caussa Macedoniana.* XXIV) *De successione* 708.
Episcoporum canonica apud Evangelicos, præsertim in Suecia. 537.
Refutatis, qui a successione Episcoporum ad veritatem doctrinæ & ecclesiæ coludere solent, Pontificiis, & multis de discessione Protestantium a Pontificiis facta, de ecclesia, dignitate episcopali, & hujus haud interrupta propagatione apud Anglos, docte expositis, ad Suecos suos convertitur 554.
Autor, nulla propterea ratione falsæ ecclesiæ accusandos. Habet Suecia Episcopos, a Pontificiis legitime consecratos, qui, ut ecclesiam Suecicam purgarent, omnem impenderunt operam. Horum continua apud Suecos ad hunc usque diem 567.

Digitized by Google

datur ſucceſſio. Habuerunt ipſi poteſtatem, tam Epiſcopos, quam Presbyteros, conſtituendi, qui alios deinceps muneribus ſacris præficerent. ac idoneos declararent: quod ex omni rerum geſtarum ſerie, & domeſticis Pontificiorum principiis, uberius demonſtrat. Reſpondens Autor, contendens præterea, Hierarchiam Epiſcopalem, qualis antiquioribus ſal-
Pag. 578. tem temporibus in eccleſia locum habuerit, apud Suecos ſervari; in ordinatione ritus ævo Apoſtolico proximos retineri, ab inanibus autem & ſuperſtitioſis cerimoniis reſectos; & propterea, cum alia ipſis non deſint, quæ huc exiſtimentur pertinere, cumque, quod κύριον eſt, habeant *doctrinæ* ſucceſſionem, *eccleſiam Suecicam* jure majori, quam *eccleſiam*
579. *Græcam*, quamque itidem *Anglicanam*, ſucceſſionem ſibi canonicam poſſe vindicare. XXV) *Vindiciæ Concilii Epheſini Oecumenici tertii in cauſa Neſtorii, Godofredo Arnoldo* oppo-
599. ſitæ. XXVI) *Vindiciæ Concilii Chalcedonenſis Oecumenici quarti,*
621. *Godofredo Arnoldo* oppoſitæ. XXVII) *Vindiciæ Concilii Conſtantinopolitani ſecundi Oecumenici quinti*, in cauſa Origeniſtarum & trium Capitulorum.

Tom. II Ad *Volumen alterum* nobis properandum eſt, non ita ſpiſſum, & XXI conſtans Diſſertationibus. I) *De Melchiſedeco, Rege N. F. & pacis.* Conjunctionem Pontificatus & dignitatis regiæ in *Mel-*
Pag. 11. *chiſedeco* confirmant fere omnes exemplo gentilium, & ex majorum conſuetudine, ut Rex etiam eſſet ſacerdos, vel Pontifex: at in alia omnia abit *Benzelius*, regiam & ſacerdo-
12. talem in uno eodemque homine dignitatem ejusdem cum *Mel-*
16. *chiſedeco* antiquitatis non eſſe, contendens. Cum *P. Cunæo* igitur ratus, *Melchiſedecum* non hominem utique & hominibus genitum, ſed divinæ naturæ, fuiſſe, majoremque homine ac digniorem, qui tanto benedixit Patriarchæ, argumenta, quæ opponi poſſent, & *Cunæo* oppoſita ſunt, ut in fu-
21. mum abeant, dat operam. II) *De LXX Danielis Hebdoma-*
44. *dis.* III) *De Bileamo, divino Propheta.* Non affirmare dubitat Autor, *Bileamum* primo non minus fuiſſe verum Dei cultorem, quam verum Prophetam, poſtea vero munificentia Regis Moabitarum captum, hominem improbum & flagitio-
ſum

fum evasisse; quio hoc ipso exemplo it comprobatum, donum prophetiæ non Judæorum ecclesiæ proprium, sed gentibus fuisse commune, quamvis inter gentes exstiterit modice. Pag. 53. 54.
IV) *De genuina notione vocis Scheol.* Tria istam vocem in Scripturis sacris denotare, observatur: 1) *generaliter*, statum tam piorum, quam impiorum, post mortem communem utrisque momentaneum; 2) *specialiter*, infernum, statum impiorum perpetuo duraturum; 3) *metaphorice*, afflictiones & dolores sævissimos, seu aliquid nobis intolerabile & imperscrutabile. V) *De Forma reipublicæ Judaicæ.* VI) *De Voto Jephthæ incruento.* *Jephtham* a crimine ἀνθρωποθυσίας liberat Autor, illis adstipulans interpretibus, qui, filiam perpetuæ virginitati consecratam, non vero mactatam, statuunt. Neque in vovendo, neque in exequendo, Heroa istum temeritatis postulandum esse, simul contendit. VII) *De Tabernaculo Mosaico, ad ductum Ebr. IX, 2, 3, 4.* Tria tabernacula a se invicem diversa constituit Autor Respondens: *unum*, cujus *Exod. XXXIII, 7*, *alterum*, cujus *Exod. XL*, *tertium*, cujus *2 Sam. VI, 17*, facta est mentio. De reliquo dissentientes eruditorum ad *Ebr. IX, 2, 3, 4*, opiniones pro viribus studet conciliare. VIII) *De Fœdere Josuæ cum Gibeonitis.* Illicitum hoc fuisse, docet Autor, & propterea irritum fieri debuisse. Quamvis autem jusjurandum novam obligationem non pariat; in honorem tamen jurisjurandi conservatos esse Gibeonitas arbitratur, ne gentiles existimarent, Deum ab Israelitis haberi irreverenter. Pauca præterea continet hæc Dissertatio, ut quidem hujus *Tomi* adhuc aliæ, memoratu digna. IX) *De Gloria templi Zorobabelici, Hagg. II, 8.* X) *Proselytismus Rabbinorum loco motus.* XI) *De transitu Israelitarum per mare rubrum.* Non tantum iste transitus, sed ipse Israelitarum ex Ægypto egressus, variis illustratur observationibus, & veritas miraculi contra *Clericum* asseritur. XII) *Synedrium magnum Rabbinorum ad examen revocatum.* In *duo Capita* divisa est Disputatio. *Prius* ea continet, quæ de Synedrio suo veteres Ebræorum tradiderunt; *posterius* de iis sermonem facit, quæ contra hoc Synedrium, seu potius descriptionem Synedrii, a Rabbinis

56. 80. 84. 99. 116. 122. 125. 156. 187.

Pag. 194. binis factam, observari merentur. XIII) *De duplici Genealogia Christi, juxta Matthæum & Lucam.* Nodos hic ubivis obvios solvere annititur Autor, in eo, quod caput rei est, ad *Matth. I, 16, Luc. III, 23,* cum *Chemnitio*, *Osiandro*, *Calovio*,
227. aliisque nostratium, faciens. XIV) *De Cruce Criticorum*
231. כארי, *Ps. XXII, 17.* XV) *Donatismus in Novatoribus redivivus.* Neo-Donatistæ hic enumerantur, *Arnoldus*, *Dippelius*, *Langius*, *Zieroldus*, *Breithauptius*, *Franckius*, alii, qui, mini-
246. stros irregenitos verum Dei verbum proferre, & auditores ædificare posse, negant. *Spenerum* autem, tantum abest, inquit Autor, *ut ex horum eximamus numero*, *ut potius suum hic animum, malumne dicam, an tepidum ac sublestum*, *sat evidenter prodiderit.* Per alia quoque Neodonatistarum errores de-
262. ducuntur capita. XVI) *De Vita fidei salvificæ.* Etiam novatoribus opposita hæc est Disputatio, præsentiam bonorum operum in actu justificationis pernegans. XVII) *De decreto*
287. *Apostolico Art. XV.* XVIII) *De conflagratione mundi.* XIX) *De perfectione Renovatorum contra Perfectionistas.* XX) *Vindiciæ Athanasii, Christoph. Sandio & Godofr. Arnoldo* oppositæ.
396. XXI) *Vindiciæ Cyrilli Alexandrini, Godofredo Arnoldo* oppositæ. XXII) *De Sacramento Romanorum confirmationis.* Argumentum hoc ita pertractatum vidimus, ut non solum, quid in ecclesia Pontificiorum, sed etiam apud Evangelicos & Protestantes, sit confirmatio, luculenter appareat.

Vario hæc eruditionis genere floret Collectio; non uno eodemque tamen, si dicendum quod res est, & Autore, & dictionis ornatu, & rerum conscripta selectu. Nos maxime argumentis delectatos esse, quæ tum ex Philologia & antiquitate, tum ex Historia ecclesiastica, repetita deprehendimus, lubenter fatemur. *Kappius*, insigne Lipsiæ ornamentum, præfatus est, & *prærogativas* recensuit, *quas Academiæ, Protestantium sacris addictæ, in ratione, quam ineunt, disciplinas excolendi pariter ac tradendi, præ Romano-Catholicis Universitatibus jure quodam sibi vindicare possunt.* Dabimus, quia non adeo sunt multæ, rem in compendio. In nostris Academiis aurea illa libertas regnat, non modo veritatem ex lumine rationis

tionis atque revelationis addiscendi, eoque fine Codicem sacrum Hebræum atque Græcum, ejusque versiones & explicationes omnium interpretum, cuicunque religioni deinum addicti sint, & legendi, & examinandi, sed etiam Philosophorum placita, si modo divinæ revelationi non sint contraria, in utilitatem nostram convertendi, adeoque eclectice philosophandi. His omnibus, qui Pontificiorum Academias frequentant, & versionis vulgatæ traditionumque autoritate, & nimia Theologiæ scholasticæ cultura, & linguarum sacrarum eclecticæque Philosophiæ neglectu, & variorum prohibentur librorum interdicto. Dominatur hic Philosophia scholastica; Jus naturæ & Politica exulant; Historia & Jus publicum Imperii, cum rebus gestis reliquorum Europæ Statuum, raro docentur, &, si quoque illa doceantur, non ex optimis subsidiis derivari solent. Eadem Historiæ ecclesiasticæ & *literariæ est* ratio. Aliter in Protestantium Academiis comparata res est. Universa Philosophia, recentiorum Philosophorum inventis non dissimulatis, traditur. Historia omnis, civilis, ecclesiastica, & literaria, ex præstantissimis scriptoribus enarratur, & ex genuinis fontibus repetitur. Non defuerunt inter Romano-Catholicos, qui illos Academiarum & studiorum nævos recentissime ipsi professi sunt, quorum hic leguntur in lucem edita testimonia. Emendationis initium fecit quidem *Carolus VI*, Romanorum Imperator; at inchoavit, non perfecit, *Mariæ Theresiæ*, cum tam vasto in regna & provincias imperio, curam imperfecti operis relinquens. Idem tentavit *Fridericus Carolus*, Episcopus Bambergensis & Wurceburgensis, non ita pridem defunctus. Cœpit in Italia nuper Philosophia eclectica caput erigere; docetur Jus naturæ in Pisana, & Patavina, Academiis, cum Philosophia experimentali. Sed non habent omnes eundem literarum florem. Cum apud Romano-Catholicos maximam fere partem nudæ fere theses, nugisque scholasticis crebro refertæ, ad disputandum proponantur; apud nos luculentiores de eruditis argumentis conscribuntur Disputationes. En novam rei Academicæ, uti apud nos est, prærogativam! Hæc occasionem præbent doctissimo

D *Kappio,*

Digitized by Google

Kappio, cum de Dissertationum Academicarum habitu, fatis, & utilitate, tum de præsenti collectionis ratione, disserendi. Subjecta est Episcopi *Benzelii* vitæ delineatio, lectoribus, in rem literariam incumbentibus, non minus grata, quam Index Disputationum chronologicus, & rerum memorabilium, operi tam varii argumenti apprime necessarius.

DELL' ANATOMIA DISCORSO, &c.
id est,
SERMO DE ANATOME, AUTORE ANTONIO COCCHIO MUGELLANO.

Florentiæ, apud Jo. Bapt. Zannoni, 1745, 4.
Plag. 6.

Fuit hic Sermo ante quatuor annos, in Theatro magni No-
socomii S. *Mariæ* novæ, quod Florentiæ est, publice re-
Pag. 4. citatus. Dicitur autem Anatome, tum ars dextre separandi
animalium, præcipueque humani corporis, membra, tum eo-
5, 6. rum, quæ in his sensibus percipere licet, cognitio. Motus
enim, qui in corpore humano est, ejusque causarum con-
8, 9. sideratio, ad Anatomen non pertinet. Eaque cognitio, cum
singulæ fere particulæ corporum possint sensibus subjici, cla-
rissima, tum etiam satis facilis, est, modo se aliquis iis, quæ in
Anatome ingrata esse solent, nimis affici non sinat, sensibus-
10. que recte utatur. Quæ vero lites unquam inter Anatomicos
ortæ sunt, vel de usu partium sunt, quem tamen Anatomi-
cus proprie non curat, vel de inventionis gloria, quod ad
cognitionem partium animalium nihil facit, vel de eo, quod
quis se credidit potius videre, quam certe vidit. Præci-
pua igitur Anatomes utilitas, quæ ab hac per sensus acquisi-
ta certitudine proficiscitur, veritatis inventio est, per quam
11-14. errores necessario tolluntur. Cumque cupidi cognitionis
earum rerum simus, quæ in tota natura fiunt; quanto ma-
gis debemus earum esse, quibus vita nostra, sensus, mo-
tus, nutritio, generatio, morsque ipsa, continentur. Ad qua-
rum tamen cognitionem non nisi per Anatomen pervenimus.

Eaque

Digitized by Google

Eaque cognitio, tum quæ in contemplatione rerum consistit, tum quæ sanitatis custodiam, morborumque sanationem, complectitur, artis medicæ parti fundamenta præbet; quas duas partes ut veteres aliquo signo exprimerent, *Æsculapio* patri hinc *Hygeam*, illinc *Telesphorum*, in monumentis junxerunt. Quis autem sine Anatome naturam morborum in- Pag. 15.
telligat, quæ scilicet in fabricæ humani corporis mutatione consistit? Et quis sine hac arte illis auxiliis recte utatur, quibus & vita servari solet, & sanitas reddi; maxime cum, nisi vitæ in corpore superstitis vires accesserint, quæ utique a fabrica partium pendet, exiguus, vel nullus, esset eorum auxiliorum effectus futurus. Neque tolli Anatomes 16, 17.
utilitatem existimandum est hoc, quod morborum multi sponte sanantur, multi contra insanabiles sunt. Per Anatomen potius licet utriusque generis morborum eventum certo prædicere, ac fuit sine dubio etiam via reperta morbis, qui curationem recipiunt, vel paucissimis medicinis, vel victu tantum, aut fontana aqua, aut etiam exspectatione, medendi. Ad quas omnes Anatomes utilitates & hæc tandem 18.
accedit, posse per eam inefficaciam plurimorum auxiliorum, quorum vulgo existimatur occulta aliqua vis esse, clare cognosci, ac deberi Anatomæ laudem liberatæ a servitute præconceptarum opinionum nobilissimæ medicæ artis, ad quam rem plurimum contulerunt *Borellius*, *Redius*, ac *Bellinius*. Sunt autem permulti, qui, ullam Anatomes utilitatem esse, negant. Iique tum ad *Hippocratem* & Empiricorum Me- 19-24.
thodicorumque sectas provocant, qui ab omni humanorum corporum sectione abhorruerint, tum ad *Galenum* ac *Celsum*, qui, inutilem esse, præcipue subtiliorem, quam vocant, Anatomen, perhibuerint. Sigillatim vero *Lockius*, quem, Cel. Autor dicit, se certo scire, permultum ad *Sydenhamii* scripta contulisse, nullum plane fructum ex Anatome ad medendi artem redundare, contendit propterea, quod nihil ad animi, elementorum cohæsionis, earumque rerum, cognitionem faciat, in quibus, ut internæ motuum causæ, sic etiam vita & sanitas, nec non morbi, consistant, ad quorum sana-

 tionem

tionem efficaciſſima auxilia, ab hominibus ſecandi artis igna-
ris, per ſolam experientiam, reperta ſint. Quare ſine ulla
noxa poſſit omnis humani corporis cognitio negligi, quæ per
Pag. 24. Anatomen acquiritur. Quod qui contendunt, non videntur
ad hoc attendiſſe, quæ in corpore motus producit, vim,
quamvis incomprehenſibilis naturæ ſit, in manifeſtis tamen
25. partibus, ſenſibilique modo, ſuos effectus edere, cumque in
harum rerum mutatione evidenter internæ morborum cauſæ
conſiſtant, debere utique permagnam Anatomes in medendi
26. arte utilitatem eſſe. Per quam quot malorum ſedem poſſumus
judicare, eventum prævidere, curam dirigere, accuratius, quam
veteres? quorum permultos errores, ut hoc exemplo utamur,
in iis morbis per Anatomen cognovimus, qui, quæ partes ad re-
ſpirationem, ſanguinisque motum, faciunt, graviſſime affligunt.
Et, quod ad venereos morbos attinet, nonne per anatomicas
disquiſitiones factum eſt, ut cum ſedem mali accuratius, quam
olim, ſciamus, tum quoque incertis olim periculoſisque au-
xiliis ſecure atque feliciter utamur. Nam, quod *Benevenutus*
Cellini teſtatur, *Berengarius*, etſi Anatomicorum ſui tempo-
ris princeps, tam parum feliciter tamen mercuriales inunctio-
28. nes adhibuit, ut cogeretur Roma exire. Atque Guajaci li-
gni uſus, cum nondum fuerit ſecundum anatomicam cogni-
tionem examinatus, noſtra ætate æque ac olim incertus eſt,
atque periculoſus. Ut vero maxima ſit experimentorum
in medicina neceſſitas ad vires medicinarum cognoſcendas,
recte tamen hæc inſtituere, verumque a falſo diſtinguere,
29, 30. niſi per Anatomen, non licet. Neque ſine hac uti magno
cum fructu aliquis poterit accuratiſſimis *Hippocratis* ſcriptis,
a nullo vulgarium Medicorum lectis. Saltem, in manu me-
dendi arte permagnam Anatomes utilitatem eſſe, nemo audet
31. negare. Eſtque per hanc maxime factum, ut noſtræ ætatis
Chirurgice antiqua præſtet. Accurata enim membrorum
cognitio multis curationibus excogitandis occaſionem attulit,
quarum vel nullam, vel tam parum accuratam, veteres notitiam
32. habebant, ut fere ſemper per mortes experimenta facerent. Cui
rei fidem facere tum ſuffuſionis curatio poteſt, tum calculi.

Neque

Neque volvulus cognosci, nisi per Anatomen, potuit, per Pag. 33.
quam etiam intelligere eorum casuum naturam licuisset, in 34.
quibus succurrere ægris nostræ ætatis Medici non magis potuerunt, quam veteres splendidæ illi personæ, cujus *Celsus* in *Præfatione* mentionem injecit. Præter hæc corporum animantium cognitio pluribus aliis utilissimis artibus utilitatem 35.
affert, & de plantis doctrina æque parum clara, atque olim, futura esset, nisi ipsis fuisset Anatome, præcipue a *Malpighio*, adhibita. Quæ variæ animantium corpora secandi artis utilitates ut omni tempore homines excitaverint ad ejus sibi 36.
cognitionem acquirendam; fuerunt tamen ipsius progressus multis ac pæne insuperabilibus impedimentis retardati. Ex 37.
quorum numero apud omnes propemodum gentes sanguinis aversio fuit, in quo nempe olim animam residere existimabant. Qui vero nihilo minus judicio prævalentes homines 38.
ad hanc utilissimam artem animum applicabant, partim animantibus, ad sacrificia æque ac cibum aliterque apertis, usi sunt, unde comparata Anatome orta est, partim humanis quoque corporibus, casu incisis, quod ab Empiricis laudatam vulnerariam Anatomen constituit. Neque vero fidem 39.
facere suæ opinioni illi queunt, qui, capitis damnatos homines a Medicis olim vivos incisos esse, existimant, quamvis licitum ea ætate fuerit, qui vel jus societatis non habere putabantur, vel privatæ potestati subjecti, occidere. Fuit ta- 40.
men secandi ars per sectionem corporum hominum, qui suppliciis perierunt, tum maxime, qui morbis sublati, promota. Ut vero, quæ ad omnium artium ac scientiarum histo- 41-46.
riam, ante Græcorum tempora, pertinent, densissimis tenebris obvoluta sunt; sic etiam Anatomes origo frustra apud gentes Græcis priores quæritur. Nam, quæ de ejus studio, apud antiquissimos Ægyptios, dicuntur, partim levissimis conjecturis niti, partim ad recentiora tempora pertinere, certissimum est, & jam ante Cl. Autorem a doctissimis viris ostensum. A Græcis autem, eorumque Heroibus, præcipue ex 46,47.
Homero constat, cum vulnerariam Anatomen excultam fuisse, tum quoque comparatam, in qua præterea a *Pythagora*,

discipulis, a *Democrito*, *Hippocrate*, *Diocle*, *Praxagora*, &
Aristotele, multum elaboratum fuit. Primus autem videtur
Herophilus hominum mortuorum corpora incidisse, cui, ut
ejus fragmenta testantur, quicquid fere boni de Anatome ve-
teres Autores habent, debetur; qui cum, *Ptolemæo* Ægyptia-
cum regnum condente, Alexandriæ inclaruerit, vera Anatome
habenda est tercentos circiter annos ante Christi nativitatem
Pag. initium sumsisse. Namque ab hoc sapientissimo Rege, qui,
49; 51. quo erat in bonas literas animo, celeberrimum illud Museum
Alexandrinum constituit, data Medicis fuit humana corpora
incidendi facultas. Quo ut permultum exculta optima ars
fuit; sic postremorum *Ptolemæorum* ætate, apud quos in nullo
fere pretio literæ erant, prorsus fere neglecta. Neque excita-
ta iterum ad Anatomes studium Ægyptiorum ingenia fue-
52. runt, postquam sub Romanorum ditionem venerunt. Quo-
rum Imperatorum temporibus, quod *Galenus* & *Rufus Ephe-
sius* scribunt, Anatome in Alexandrina schola partim in ali-
quot humanorum corporum ossea compage, partim in ani-
53. mantibus, ostensa fuit. Ex quibus prælectionibus, ac *Herophili*
scriptis, pariter ac picturis quibusdam & simiarum sectione,
(nam humana corpora non incidit,) tantum profecit *Galenus*, ut
tradere hanc artem posteris posset, &, quo minus prorsus negli-
54. geretur, impedire. Quæ tamen, deleta Alexandria, neque ab
Arabibus fuit, neque a Latino-barbaris, exercita. Sed post
55. antiquissima tempora cœperunt primum humana corpora A.
56. 1316 iterum Bononiæ secari, in qua urbe, præcipue post A.
1500, ab *Achillino* & *Berengario*, in hominum, qui suppli-
cio perierant, corporibus ostensa Anatome fuit, quæ deinde
in Parisiensi schola, & per *Vesalium* in Patavina & Pisana,
progressus fecit, tumque apud Hispanos etiam inter licitas
57-59. artes haberi cœpit. Post hæc *Leonis* & *Clementis*, hosque
sequentium Pontificum, in Anatomen amore factum est, ut
in Romana schola *Columbus* observationes suas facere, *Eu-
stachius* admiratione doctorum dignas tabulas parare, pos-
set, & *Varolius* in cerebri naturam inquirere. Maxime-
que superiore Seculo apud omnes cultiores gentes in
no-

Digitized by Google

nosocomiis, & sigillatim Florentiæ, gratia *Ferdinandi II*, Magni Ducis Hetruriæ, mortuorum corporibus frequenter incisis, permultum promota secandi ars fuit, pulcherrimisque inventis a *Borello*, *Stenone*, *Bartholinis*, *Redio*, *Bellinio*, ornata. Quibus & microscopiorum & injectionum usus accessit, quarum liquidæ jam olim a *Carpo* & *Eustachio*, solidæ autem, sed liquefactæ a *Suammerdamo* & *Ruyschio*, adhibebantur. Tumque variæ fuerunt ab Anatomicis hanc artem docendi viæ excogitatæ. Ex quibus se Autor dicit in prælectionibus suis, de tota Anatome habendis, ita synthetica usurum esse, ut, quantum possit, a simplicissimis ad composita procederet, singulorumque membrorum ac viscerum minutissimis quibusque conditionibus expositis, quæ ex his in Physiologia & utraque medendi arte consequuntur, fallacibus conjecturis omissis, deduceret. Analytica vero usurum se esse monet in Chirurgices studiosis habendis prælectionibus. In utrisque Italica potius, quam Latina, lingua usurus est, quia hæc audientis mentem a primo scopo, intelligendi scilicet sermonem, quasi abducat. In quo errore Autorem versari, eo magis miramur, quo minus ipse vel ex Appendice hujus libri videtur a studio Latinarum literarum alienus esse. Finem tandem huic sermoni imponit Cel. *Cocchius*, laudes cum Magni Hetruriæ Ducis, jam Imperatoris, *Francisci*, tum *Verrazani*, Senatoris, celebrando, quo potissimum autore factum sit, ut *Cocchius* constitueretur, qui in schola Florentina Anatomen publice doceret. Appendix, cujus supra mentio facta est, duo Fragmenta, alterum *Herophili*, alterum *Asclepiadis* Bithyni, continet, quorum illud ex *Libro III Apollinis Citiensis* de Articulis desumtum est, inediti Autoris, & qui videtur sexaginta ante Christi nativitatem annos vixisse. Habentur ejus scripta pariter ac *Asclepiadis* Fragmentum in antiquissimo aliquo Codice, qui olim a *Lascari* ex Græcia allatus, jam Mediceam Bibliothecam ornat, & Græcorum de Chirurgica arte scripta, magnam partem inedita, continet. *Herophilus* in eo Fragmento, quod ex Libro *de Causis* est, in femoris luxatione monet, ligamentum teres rumpi, propterea-

Pag. 60-65. | 66. | 68-72. | 74, 75. | 78. | 79. | 80-82.

præreaque, etsi recte repositum, contineri tamen in sede sua
Pag. 90. non posse. *Asclepiades* vero articulos docet nonnullos et-
91. iam a longo morbo excidere, quod tamen, Cl. *Cocchius* ait, se aliquando ostensurum esse, fere sic fieri, ut os femoris, non
87-88. nisi summo capite fracto, & in sinu relicto, elabatur. Præterea occasione prioris Fragmenti nonnullis *Celsi* locis lucem affundere Cl. *Cocchius* studuit ope vetusti alicujus membranei Codicis, qui in eadem Bibliotheca Medicea servatur. In eoque, ubi secundum plerasque editiones in *Libro VIII Cap.* 20 legitur: *Protarchus Heraclides* reperissent, lectio hæc habetur: *Protarchus*, *Heraclides*, quid qua vi reperissent. Ex qua lectione, atque *Heraclidis* Tarentini verbis, huic *Celsi* loco respondentibus, quæ *Galenus* in *Lib. IV de Articulis* servavit, vera videtur lectio formari posse. Et, quæ in fine ejusdem *Capitis* apud *Celsum* in novissimis editionibus leguntur, verba: Potest tamen conditus articulus medius, aut summus, canaliculo aliquo contineri, ea in eodem Codice in *Cap.* 24 leguntur, quod rei quam maxime consentaneum est. Præterea, ex hoc Codice, Autor existimat, veram lectionem *Celsi* restitui posse in hoc Præfationis loco, ubi legitur: Nam ne uterum quidem &c. quæ verba in eo Codice ita concepta sunt: Nam uterum quidem, qui minus ad rem pertineat spirante homine, posse diduci. Etiam in *Lib. VII Cap.* 26 ex hoc Codice legendum esse ait: qua resima plaga est. Tandemque notatu quam maxime dignum esse videtur, hunc Codicem eam lacunam, quæ in *Lib. IV Cap.* 20 in omnibus Codicibus habetur, longe majorem, scilicet a verbo, *imponere* ad *coeuntia*, ostendere.

LECONS DE PHYSIC EXPERIMENTALE, &c.

hoc est,

LECTIONES PHYSICÆ EXPERIMENTALIS; Autore Abbate NOLLETO, Academiæ Scientiarum Parisiensis, & Societatis Regiæ Londinensis, Socio.

Tomus I.

Tomus I.

Amstelodami, sumtibus Societatis, 1745, 12 maj.
Plag. 18, Tab. æn. 18.

Ea est seculi nostri felicitas, ut, relictis inanium verborum nugis, & vanis hypothesium figmentis, in eo tandem convenerint ad unum omnes, naturam per experimenta esse explorandam, nullique, nisi experiundo comprobatæ, sententiæ locum in Philosophia naturali esse concedendum. Cum igitur celeberrimi in quavis gente viri certatim in eo desudarint, ut de quovis Physices objecto varia experimenta cum cura instituerent, institutave repeterent; res eo deducta est, ut hodie insignem innumerabilium experimentorum apparatum possideamus, ex quo depromere licet conclusiones, tam ad pervestiganda naturæ arcana, quam ad ipsum usum vitæ, utilissimas. Attamen inficias iri nequit, hoc ipso iis haud adeo esse consultum, qui ad contemplationem naturæ primum accedunt, atque experimentorum ope sibi solidiorem ejus cognitionem comparare cupiunt. Inter experimenta enim, quæ in scriptis physicis traduntur, multa jam obsoleta, eorumque loco alia vel accuratiora, vel magis perspicua, inventa sunt; plurima contra, quibus incognitæ antea veritates deteguntur, quotidie instituuntur; omnia autem ita sunt in variis & non cuivis obviis scriptis dispersa, ut non sine insigni laboris & temporis dispendio optima eorum conquirere liceat. His igitur acceptissimum sit, necesse est, præsens Opus Celeberrimi *Nolleti*, quo perspicue ostendit, se non minus esse sollicitum in recensendis experimentis, quam peritum in instituendis. Posterius quidem constat inter omnes, qui cursibus Physices experimentalis, quos plurimis abhinc annis summo cum applausu Parisiis instituit, præsentes adfuerunt; prius luculentissime docet ipsa Operis inspectio, omnia libri optimæ frugis requisita præ se ferentis. Methodo usus est optima, & maxime naturali, atque in quavis materia ea selegit, quæ ad solidiorem naturæ cognitionem inprimis conducere possunt. Eum autem servavit ordinem, ut primo rei distin-

Digitized by Google

distinctam notionem, & quæ de ea generatim dici possunt, stabiliat, dein experimenta, quorum ope cognoscitur, exhibeat; in quibus ita quidem versatus est, ut primum declaret *præparationem*, ad illud instituendum necessariam, postea *effectum* ipsum exponat, tum *explicationem* ejusdem ex principiis physicis proferat, denique *applicationem* ad alia phænomena, vel ad usum vitæ artiumque culturam, tradat. Stilum adhibuit maxime perspicuum & planum, ut ab omnibus, etiamsi nulla adhuc rerum physicarum mathematicarumque cognitione imbutis, intelligi possit. Quæ enim iis, qui longius in solidiori harum rerum cognitione procedere cupiunt, inservire possunt, ea peculiaribus *Tomis* reservat. Experimenta denique pauca quidem, sed ea, selegit, quæ ad statum rei omnium optime declarandum, atque veritates maximi momenti demonstrandas, accommodatissima ipsi visa sunt; quamobrem etiam non dubitavit, interdum experimenta valde simplicia & notissima afferre, modo fini huic inprimis inserviant.

Sed age, paulo pleniorem ipsius libri notitiam Lectoribus nostris impertiamus. Distinguitur ille in varias Lectiones. *Lectio prima* considerat proprietates corporum maxime generales, *extensionem* ac *divisibilitatem*, *figuram*, & *soliditatem*. De divisibilitate materiæ inprimis notatu digna est observatio Cel. *Reaumurii*, ex qua patet, unciam auri adeo extenuari posse, ut constituat laminam, cujus latitudo $\frac{1}{18}$ unius lineæ, longitudo autem 444 milliarium, quorum unum contineat 2000 hexapedas Gallicas; unde numerus partium visibilium in auri uncia fere vim omnem imaginationis superat. Figura corpusculorum illustratur formis insectorum minimorum, quæ in fluidis variis, ut in aqua in qua variæ plantæ sunt maceratæ, aceto, aqua testas ostrearum replente, &c. reperiuntur. *Lectio secunda* versatur circa *corporum porositatem*, *compressibilitatem*, & *elasticitatem*. In doctrina de poris corporum notat usum vernicis ad inducenda ova, quo fit, ut, poris ipsorum occlusis, per longum temporis spatium incorrupta conservari possint; quod inprimis usum habere posset in Historia naturali, ad peregrina avium genera

genera in nostras regiones commode transferenda. Experimentum illud notatu dignissimum, de aqua globulo metallico inclusa & compressa, quod Academiæ *del Cimento* debetur, ipse Autor, sæpius iteratum, verum deprehendit, adeo, ut, globo ope parvi torcularis compresso, aqua sub forma roris per ejus poros transsudaverit. Expositis sic qualitatibus corporum palmariis, & maxime sub sensus cadentibus, addidit Autor digressionem de sensibus, & modo, quo corpora eos afficiant. Sequens *Lectio tertia* agit de *mobilitate corporum*, ipsoque *motu*. Ante omnia considerat vim inertiæ, qua corpora omnia motui resistunt. Porro evolvit ideam motus in genere, velocitatis, &c. ut & vis mortuæ ac vivæ, de quarum mensura disceptationem paucis tantum attingit, in neutram partem judicio suo inclinans. Dein aggreditur ipsas leges motus, ac primo quidem *motus simplicis*. Quæ hac de re dicenda sunt, ea disposuit secundum tres leges motus notissimas. Primo itaque eam considerat legem, qua corpus omne, semel in motu constitutum, pergit moveri uniformiter in directum, nisi mutetur a causa externa. Duæ autem inprimis dantur causæ in rerum natura, quæ omnia corpora mota afficiunt, eorumque celeritatem continuo imminuunt, resistentia mediorum, & frictio. Resistentiam considerat, quatenus pendet & a densitate medii, & a superficie corporis moti, & ab ipsa ejus velocitate. Frictionem in duas species primarias discernit. Aut enim eædem partes unius corporis applicantur successive diversis partibus alterius, ut fit, si corpus super plano protrahatur; aut diversæ partes unius applicantur semper diversis alterius, v. c. si corpus super plano provolvatur. Facile autem patet, illam hac esse multo efficaciorem in corporis motu imminuendo. Hoc vero notatu dignum, priorem augeri quidem crescente corporis velocitate, dari tamen maximum quoddam, ultra quod resistentia, quam corpori infert, pertingere nequit. Hæc enim resistentia exinde oritur, quod eminentiæ unius corporis continuo incidant in cavitates alterius, unde pars vis motricis impendenda est ad illas a se invicem extricandas, partimque

Digitized by Google

prominentias rumpendas. Si itaque crescat corporis velocitas, numerus eminentiarum, ex cavitatibus attollendarum, vel partim rumpendarum, dato tempore evadet major, ipsaque adeo resistentia. Quodsi vero eo usque augeatur celeritas, ut, antequam prominentia iterum in proximam cavitatem decidat, ipsum corpus per spatium notabile promoveatur; clarum est, resistentiam sic multum imminui, idque continuo, quo rapidior corporis motus supponitur. Generatim utramque frictionis speciem pendere & a quantitate superficierum, (contra quam quidam Physici statuere voluerunt,) & a quantitate pressionis, magis autem ab hac, quam ab illa, augeri, perspicuis experimentis evincit. Sequuntur jam duæ reliquæ motus leges: nempe mutationem in corpore semper esse proportionalem causæ; & reactionem actioni æqualem. Quemadmodum occasione legis primæ consideraverat causas, velocitatem corporis imminuentes; ita nunc in eas inquirit, quæ directionem ejus immutant. Hoc primo accidit, si corpus ad superficiem fluidi appellat, in eaque refringatur, qua occasione explicantur notæ refractionis leges; dein, si corpus inpingat in obstaculum immobile, ibique reflectatur; denique, si duo corpora mobilia sibi occurrant, & utriusque vel celeritas, vel directio, immutetur. Huc itaque pertinet doctrina de collisione corporum, & quidem directa, quo spectantes leges palmariæ atque notissimæ ordine suo explicantur, & experimentis corroborantur. Atque hic finis est eorum, quæ *primo* hocce *Tomo* sibi pertractanda sumsit Autor. Hoc saltem adhuc monebimus, eum spondere in Præfatione tale quid, quod omnibus Physicæ experimentalis cultoribus gratissimum fore, confidimus: peculiari nimirum Opere se acturum de Instrumentis, ad instituenda experimenta necessariis, eaque tam seligendi, quam construendi, ratione; cujus rei jam specimina quædam in *Commentar. Acad. Paris. A. 1740 & 1741* exstant. Promissi hujus ut memor sit Cl. Autor, in emolumentum scientiarum maximopere optamus. Ceterum *Tomorum* præsentis Operis insequentium notitiam propediem Lectoribus nostris sumus exhibituri.

MISCEL-

Digitized by Google

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD incrementum Scientiarum ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis IV Pars II.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8.

Plag. 12.

Scenam aperit B. *Petri Zornii Dissertatio* de נשיקה, hoc est, *de Vita & morte beatorum per osculum.* De morte beata commentatus fuit Vir olim Celeberrimus, antequam rebus humanis diceret ultimum vale, ac sese ad æterna componeret. Omen sane faustum! Scripserat Autor hoc opusculum eo consilio, ut id esset sacrum exequiale & literarium *filio suo unico, Adriano Philippo,* Thorunii A. 1742, 29 Jul. variolis Thorunii exstincto, ipse ei mox aggregandus. Ex 93 mortis generibus, quæ numerantur Ebræis, mors lenissima & placidissima est, quam נשיקה appellant, quando Deus os suum quasi ad os moribundi applicat, animamque sic elicit, teste *Jalkut Rubeni f. 86, 2.* Judæorum de opinione *justi*, quos vocant *perfectos*, non moriuntur ab angelo mortis, sed Pag. 194.
tantum per osculum. Originem phraseos ipsi desumserunt ex *Deut. XXXIV, 5,* ubi *Moses ad os Domini* על פי יי. *mortuus* esse dicitur. Phrasin illam iidem significatu proprio acceperunt, invita interpretatione genuina. Osculatur Deus suos in hac etiam vita *Cant. I, 2, VIII, 3.* Osculatur eos idem obituros. Osculum hoc Judæi varie exponunt. Expositiones hasce promit Autor, ac simul de communione piorum 206.
cum Messia & Deo mystica differit. *Secundo* loco apparet M. *J. F. Frischii Observatio sacra*, *fictum Israelitarum furtum de liberatione Ægyptiorum intelligendum esse*, *demonstrans*, *ad loca Exod. III, 22, & XII, 36.* Veram Cl. Autor interpretationem tum ex vocabulorum vera ac genuina indole, tum ex rerum connexarum serie, forma, & fine, confirmat, additque 208.
testimonium *Josephi.* Primo quidem animum attendit ad vo-

cem נצל, cui poteſtatem *trahendi* inhærere oſtendit. Id
ſtabilit non ſolum ex aliquibus hujus vocabuli adjunctionibus,
ſed ex ex iis quoque loquendi modis, ubi eo *detrahere*, *ex-
trahere*, *ſubtrahere*, & quæ his ſunt ſimilia, ſignificantur. In *Pſ.
LXIX, 51*, ea vox denotat actionem *extrahendi* ex luto. Conf.
Pſ. CXLIV, 7. De extractione e manibus hoſtium id voca-
bulum alibi paſſim adhibetur. Id ipſum de Deo, facultates
Pag. 209. *Labani* detrahente, accipitur *Gen. XXXI, 16.* De *ſubtrahen-
do ex oculis* teritur *2 Sam. XX, 6.* Metaphorica inde *liberan-
211. di* notio defluxit. Tum vero Autor objectiones, quæ ipſi
obſtrui poſſunt, amolitur. Reſpondet ad locum *2 Par. XX,
25.* Addit, dici *Exod. XXXIII, 6*, Iſraelitas ſibi ornamenta
ſua *detraxiſſe*, ויתנצלו, non ſpoliaſſe. Abeſt igitur a נצל
217. notio *ſpoliandi.* Ægyptii certe de emigratione Iſraelitarum
gaviſi ſunt, *Pſ. CV, 38.* Conſentit *Joſephus Ant. Jud. II, 5.*
Subdit tandem Autor refutationem opinionum, ſibi obſtan-
220. tium. Succedit huic Diſſertationi *Commentatio Jo. Georgii Wal-
chii D. de Luthero Jenenſi.* Jena gloriatur merito de *Luthero*,
ac jure illum ſibi vindicat, ſive ad facta, ſive ad doctrinam,
ſive ad ſcripta illius, quæ ſunt Jenenſia, animum adverteris.
Lutherus Jenam venit, ut *Caroloſtadium* A. 1524, 22 Aug.
ab errore revocaret. Acta ibique geſta Ven. Autori viſum
226. fuit dare integra. Academici Witteberga, quam infeſta-
bat peſtis, A. 1527 Jenam ſeceſſerunt. *Lutherus* tamen
229. Wittebergæ reſtitit incolumis cum *Joanne Bugenhagio* & Dia-
conis. *Antonius Muſa* A. 1528 primus Evangelicam eccleſiarum
Jenæ *viſitationem* obiit. Academiam Jenæ condidit *Joannes Fri-
dericus* Elector A. 1548, a filiis ejus A. 1558 conſecratam in
231. præſidium ſolatiumque doctrinæ, per *Lutherum* repurgatæ. Pro-
dierunt *Lutheri* ſcripta Jenæ conjunctim, Germanica non ſo-
233. lum, ſed etiam Latina. Germanicis colligendis ac edendis in-
tentus fuit *Joannes Fridericus.* Inſtitutum perfecerunt tres ejus
filii, patre A. 1574, 3 Mart. mortuo. Editio Jenenſis prima
in lucem prodire cœpit A. 1555, ſecunda A. 1560, tertia
A. 1566, quarta A. 1675, & quinta A. 1685. Scripta *Lu-
theri* Germanica & Latina, quæ Wittebergæ fuerant evul-
gata,

Digitized by Google

gita, multum trahebant nævorum. Lis inde coorta de principatu editionis vel hujus, vel illius. *Nicolaus Amsdorffius* & Pag. 236.
Matthias Flatius pugnabant pro editione Jenensi, *Christophorus Waltherus* pro Vitebergensi. Exstant præterea quatuor Volumina scriptorum *Lutheri* Latinorum, quæ Jenæ lucem viderunt A. 1556, 1579, 1600. Inter Codices MStos Bibliothecæ Jenensis sunt nonnulli ad *Lutherum* referendi, e. g. duo Volumina ejus Epistolarum, quibus *Jo. Aurifaber* usus est, cum *duos Tomos Epistolarum Lutheri* ederet, alterum Jenæ A. 1556, alterum A. 1565 Islebiæ. Majore accuratione Codicem illum secutus est B. *Jo. Franc. Buddeus* in *Supplemento Epistolarum Lutheri*, Halæ A. 1703 edito, & A. 1717 in *Collectione nova Epistolarum Lutheri.* Ibi- 238.
dem asservatur versio Germanica Nov. Test. *Lutheri*, formis publicis *Jo. Lufftі* Vitembergæ A. 1540 in 4 descripta, variisque observationibus manuscriptis instructa, nec non alia Vet. Test. A. 1539 fol. Vitembergæ ad V. T. edita. In templo oppidano Jenensi invenitur egregium monumentum chalceum, quod accurate effigiem *Lutheri* exhibet. Confectum est id *Joan-* 239.
nis Friderici, Electoris Saxoniæ, jussu, ut Vitembergæ tanquam epitaphium poneretur. Infelix autem Muhlbergense, quo minus id fieret, impedimento fuit prælium. Unde accidit, ut id Vinariam, ac postea Jenam, transferretur. Hic Dux *Jo. Guilielmus* id in templo collocari jussit. Legitur supra illud hæc inscriptio: *Nos, Dei gratia, Joannes Guilielmus Dux Sax. Landgravius Thuringiæ, Marchio Misniæ, hanc Lutheri effigiem non cultus, sed memoriæ, gratia huc posuimus anno 1571.* Reliqua jam omittimus, memoratu utique digna. Vocat nos
Rev. *Jo. Frid. Falckii, Corbejensis, de Codice Traditionum Cor-* 242.
bejensium inedito, propediem edendo, commemoratio, seu Promulsis. Edisserit inibi Autor institutum suum, originem scripturæ, & Codicis antiquitatem. Exponit suam explicandi Codicem illum rationem. Recenset ea, quæ in edendo Opere legentur. Raritatem Codicis prædicat. Usus inde hauriendos expromit, elucentes in genealogiis explendis ac emendan-

Digitized by Google

dandis, in etymologiis ac onomatologiis, in Hiſtoria civili & eccleſiaſtica, in antiquitatibus Juris Germanici, atque in medii ævi Geographia, nec minus in dijudicandis Sigillis. Addit ipſe præterea ſpecimen quoddam, traditionum indicem, ſeu rationem, oſtendens, cui annotationes adſperſit ſuas, & rarius *Ludovici Pii* Diploma ſubjunxit. Excipit hunc laborem *Diſſertatio Joannis Chriſtophori Harenbergii de refor-*
Pag. 272. *manda Geographia mathematica, eaque practica.* Exponit primum ea, quæ ad figuram telluris definiendam faciunt, ac *Newtonianis* accedit, quibus obſervationes itinerum mathematicorum, in Lapponiam ac Peruviam ſuſceptorum, juſſuque Regis Galliarum peractorum feliciter, momentum adjunxere
277. potiſſimum, quo ipſa *Newtoni* ſententia emendatur. Additur nonnihil de *Caſſinorum*, *Mairani*, *Deſagulierii*, ac aliorum, monitis; de differentia motus pendulorum per regiones, ad
283. ſeptentrionem magis magisque recedentes; de incrementis ſtudii, Geographiæ practicæ jam olim impenſi, ac de ejus nævis; de emendatione Tabularum Geographicarum proxime
291. ſperanda; de methodo B. *Joannis Matthiæ Haaſii*, in locum *Sanſonianæ* collocanda, ac uſu terenda; de Meridiano primo vario, atque optimo eo, quem *De l'Isle* determinavit; de Tabulis longitudinum ac latitudinum, ac harum obſervationibus;
308. de littorum deſcriptionibus; de Tabulis, pro Geographia priſci ævi adornandis; ac de *Melite*, *Pauli* naufragi hoſpitio, in Adria, nullatenus in mari Ionio, vel Siculo, quærenda, ac loco quodam *Ptolemæi* Geographi corrupto. Animus porro
313. advertendus eſt ad M. *Gottl. Erdm. Zeibichii Quæſtionem conjecturalem de Jove Vicilino, ad Livii XXIV, 44.* Dolendum ſane eſt, quæſtionem de nominibus ac cognominibus Deorum diſſenſionibus veterum ſcriptorum eſſe implicatam, ac amiſſu librorum, de Diis olim conſcriptorum, obſcuritati
315. immerſam. Difficultas accedit huic obſcuritati nova, ſi nomen Dei cujusdam duntaxat apud ſcriptorem unicum, unicoque tantum loco, legitur. Talis erat Deus *Pauſus*, *Vibilia* Dea, *Jupiter Velſurus*, *Cingiduus*, *Paganicus*, *Vicilinus*. Locum

Livii

Livii ipsum Vir Cl. illustravit. Idem, sibi probabile videri, ostendit, *Jovem Vicilinum* exstitisse Deum tutelarem vico- Pag. 323.
rum, atque adeo rusticum numen. Fuit quidem *Jupiter*, vel *Jovis*, urbis urbiumque custos. Fuerunt tamen & vicis sua numina, sui lares, agri custodes, Dii *πεδιονόμοι*, quos *Æschylus τοῖς πολιέχοις θεοῖς* opposuit. *Apollinem* a rusticis fuisse cultum, constat. *Bacchum* quoque vicis præesse, veteres voluere. *Priapum* spurcum omittimus jam indictum. Vici Attices æque ac astu *Minervam* voluerunt tutatricem. *Dianam* a vicis cultam, tradit *Pausanias*. *Venerem* Cenchreis præsedisse, notum. 334.
Nec *Pluto* in enumerandis vicorum Diis prætereundus. Veteres *Jovem* dixerunt *Larem cælestem*, id est, cœli præfectum. *Jupiter Axurus* arvis præsidere traditur a *Virgilio Æn. VII, 799.* In Insula Italiæ, Capreis, *villa* exstitit *Jovis*, teste *Suetonio* in *Tiberio Cap. 65.* *Jupiter* 344.
Labrandensis haud ignotus est, dictus a *Labranda*, vico Mylacensium in Caria. *Jovem Vicilinum* Noster non differre a *Paganico*, tandem nobis persuadet, ostendens, eum vicorum viarumque præsidem exstitisse armatum, ægida tenentem. *Hesiodus* pluries hunc vocavit *αἰγιόχον*. *Vicilinus* videtur dictus ex *viculo*, quasi *Viculinus*. Dixit & edisseruit Cl. Vir omnino ea & solide & eleganter, quæ de argumento satis obscuro probabiliter poterant exponi. Sequitur difficillimam tractationem *Frid. Ottonis Menckenii Observatio ad tria Valerii Maximi loca.* *Primus* locus legitur *I, 5, §. 4,* ubi pro ver- 365.
bo *persedisset* rescribendum est *perstitisset*. Nam *diu stare* est *perstare* apud *Valerium*. *Secundus* obviam se dat lectori locus *IX, 12 Ext. §. 10,* ex quo vocula *ne* est exterminanda, ac reponenda *ut*. *Tertius* locus se offert *VII, 6 Ext. §. 3,* ubi vox *libertatis* est retinenda, licet ad eam omnes fere ad unum Critici offenderint. In præsens rursum, si hoc adjicere licet, ita sumus animati, ut judicium nostrum hic seponamus, nostras vero opellas

Digitized by Google

arbitrio usibusque civitatis eruditæ permittamus, in judicio ejus acquiescentes.

HISTORIA VITÆ ET OBITUS JOANNIS Henrici Suiceri, Joaanis Caspari filii, S. S. Theologiæ Doctoris, Canonici & Professoris Tigurini, Antistitis & Consiliarii Archipalatini Reformati, celeberrimi, Autore JOANNE RUDOLPHO WOLFIO, Ecclesiæ Wyacensis in agro Tigurino Pastore, & classis Eglisovianæ Decano.

Tiguri, apud Heideggerum & socios, 1745, 4.
Plag. 14.

Describunt vitas Poetæ, Oratores, Historici. Illi quidem poeticis utuntur fictionibus, imaginibus, genio, verbis. Isti, sive laudationes consignent ἀναλυτικὰς, sive συνθητικὰς, oratoriam exornationem ac παθοποιΐαν, cum locis communibus longioribus ac generalibus accommodationibus admiscent. Hi demum vel pragmatici sunt, vel narratores. Priores illi regulas prudentiæ & considerationes breviores inferunt; posteriores saltem res circumstantes secundum ordinem vitæ referunt; utrumque genus stilum amat tenuiorem ac floridum. Ad primaria maxime genera quod attinet, ne fiat μετάβασις εἰς ἄλλο γένος, cavendum est. Multo magis autem, ne fiat omnium istorum generum confusio. Quatenus illas regulas observaverit Clarissimus vitæ hujus, literariæ potissimum, Autor, penes alios esto judicium. Nos, hic parum pensi habentes, quid genius, aurem vellens, dixerit, quidve antiquus Poeta, cujus locus digressionibus viam longioribus sternit, ipsam vitæ *Suicerianæ*, dignæ omnino narratu, conditionem quæ spectant, observemus. Patria is Tigurinus, ex

ex familia, quæ principi Helvetiorum pago Suitiæ primordia debet, unde A. 1401 *Jo. Baumgartnerus*, qui est inter Nostri majores, Tigurum migravit, natus fuit A. 1646, die 6 Aprilis. Avum habuit *Rudolphum Suicerum*, V. D. M. Pastorem primo Cynopedianum, post Owangensem, & Capituli Cynopediani Decanum; patrem A. 1643 Pastorem Basadingensem, sequenti præceptorem primæ classis Carolinæ, ac præcentorem in templo Basilico, A. 1646 Collegii novi Inspectorem, & Professorem linguæ sanctæ in Collegio humanitatis, unde ad alias dignitates adscendit. Doctores coluit filius *Henricum Wolphium*, *Jo. Lavaterum*, *Casp. Hirzelium*, *Jo. Huldricum*, & anno ætatis 22 ad humaniora studia promotus, sub *Casp. Wolphio*, seniore, *Jo. Lavatero*, *Henr. Ottio*, *Jo. Müllero*, profecit, inprimis autem parenti Græca debuit & Ebræa, Philosophiam a *Jo. Casp. Wasero* præsertim didicit; quo & Præside *anno* ætatis 17 autor de Metaphysicæ existentia, & ab aliis disciplinis differentia, publice disputavit, laudatum quoque *Müllerum* in Historia ecclesiastica ducem elegit. Inde ad Theologos transiit, *Henricum Hottingerum* & *Henricum Zellerum*. A. 1664, Præside *Jo. Henr. Zellero*, examen summa cum laude sustinuit sacrum, & paulo post, habita oratione sacra δοκιμαστικῇ, ad ministerium sacrum consecratus fuit, anno ætatis 18, simulque Philosophiam docere discipulorum omnis generis frequente confluxu cœpit. Postea nobili juveni, *Geroldo Edlebachio*, moderator constitutus, iter suscepit literarium d. 20 Aprilis A. 1665 per Helvetiam & Germaniæ partem. Genevæ quatuor menses consumsit, linguam Gallicam addiscens, alia privatim docens. Hanoviæ primum linguæ Græcæ ac Philosophiæ Professor constitutus est a Comite *Friderico Casimiro*, non sine æmulis ac malevolis, virtutis comitem persentiscens. Habuit ibi A. 1665 d. 15 Octobris Dissertationem philosophicam, quæ breve & succinctum theoreticæ Philosophiæ theatrum exhibuit; die 20 Octobris Orationem auspicalem, quæ tota hic inseritur. Hinc sub anni sequentis initium Logicam docere, & Epistolam ad Romanos explicare, cœpit. Opus

hic suum adeo diligenter & fideliter obiit, ut nullam horam, intercedentibus gravissimis etiam curis, negligeret. Quæ propositurus erat, diligentissime prius meditabatur, ita ut non solum literis, sed etiam memoriæ, mandare soleret omnia. Proposuit etiam alias Disputationes, Decadem positionum physicarum de ecstasi, Decadem positionum logicarum, de Logica in genere, Exercitationes logicas, nova methodo adornatas, tres. Orationes etiam sacras in cathedra Gallica non raro habuit, tam feliciter eadem in lingua progressus. Nec minus in Poesi profecit. Revocatus autem anno nondum elapso in patriam est, ibique Orationem habuit, quæ & ipsa hic legitur, qua impossibilem Reformatæ ecclesiæ cum Romana syncretismum composite monstravit. Hinc 3 Nov. Birmenstorffensium Pastor est constitutus. Paulo post *Annam Mariam Edlebachiam*, nobilis *Jo. Jac. Edlebachii*, Mecænatis sui, filiam sibi desponsavit, & cum ea die 27 Octobr. A. 1668 conjugium iniit, quæ vero anno subsequenti morte ipsi fuit erepta. Anno post ad secunda Noster vota transiit, ducendo *Dorotheam Hurteram*, *Jo. Caspari Hurteri*, Scaphusiani præpositi Wagenhausensis, filiam. Interim etiam elaboravit Compendium Physicæ *Aristotelico-Cartesianæ* methodo erotematica, cui breve & succinctum Philosophiæ theoreticæ theatrum præfixit. Editus est liber Amstelodami A. 1685, atque iterum A. 1691, adjecta ad calcem Ontosophia *Claubergiana*, Basileæ. A. 1673 Apocalypsin explicare nisus est. Liber autem, qui inscribitur *Orbis & ecclesiæ fata*, non paucos habuit malevolos. Cum optimus *Suiceri* parens, senio fractus, missionem obtinuisset, eidem in Professione Græca & Canonicatu A. 1684 suffectus Noster est. A. 1692 Scholarchæ dignitas accessit, quo & Ebrææ linguæ Professionem accepit. Neque tamen & hic intactus impetu malevolorum mansit. Composuit inde, cum pluribus aliis scriptis, Epistolam apologeticam, quæ hic inseritur tota. Alium quoque sensit casum A. 1700, qui tertiis nuptiis locum fecit; cum ex secunda conjuge, per triginta annos, quindecim sustulisset liberos. Sed lætiora sequebantur fata, cum Princeps Elector Pala-

Palatinus, ſplendidis conditionibus oblatis, Antiſtitem & Conſiliarium rei ſacræ primarium nominaret. Ideo Auguſtæ Rauracorum ſummos in diſciplina ſanctiore honores obtinuit, cujus dignitatis Diploma hic legitur. Scriptum eſt hoc a *Sam. Werenfelſio*, Brabevta, A. 1705, & abſenti miſſum. Sed Heidelbergæ non diu vixit. Eo enim poſtquam venit, aquis Swalbacenſibus utebatur, tam ſiniſtro ſucceſſu, ut mortem cum vita commutaret. Adeo & hæc mutatio fuit periculoſa.

RATIO ORDINATIONIS VERBORUM, PRISCIS Romanis Seculo aureo uſitatæ, quoad fieri potuit, expoſita ab AUGUSTINO GABRIELE GEHLIO, Gymnaſii Stad. Rectore. Ad genium Latinum ex Virg. Ecl. 7:

Nos te marmoreum pro tempore fecimus; at tu,
Si te docta cohors ornaverit, aureus eſto!

Hamburgi, apud Chriſt. Wilh. Brandt, 1746, 4.
Plag. 13.

Laudamus diligentiam Cl. Autoris, qui, quod maxime optarent eruditi, cum ad firmius fundamentum pertineat Latini ſermonis, ejusdem ordinem certis quibusdam regulis, quæ ſaltem accuratiorem perquiſitionem merentur, includere laboravit, easdemque, ſcriptores liberos ac numeris adſtrictos conjungens, XXX nominatim regulis incluſit. Officio nobis noſtro feciſſe ſatis videmur, ac nucleum libri propoſuiſſe, has ipſas ſi breviter excerpamus. Sunt autem I: Pars orationis Latinæ eſt vel *pathetica*, id eſt, quæ voce vehementius *contenta* pronuntiari ſolet, vel *ſignificans*, qua digitum quaſi ad rem *animo* auditoris, aut lectoris, *infigendam* intendimus, eamque *diſtinctam* volumus; e. g. verba *Ciceronis ad div. I, 5, 12: Coram me tecum hæc eadem agere ſæpe co-*

nantem deterruit pudor quidam pæne ſubruſticus, ex mente Noſtri primum verbum habent παθητικὸν, ſeu tonicum, poſtremum ſignificans, ſeu diſtinguens. II: Perſona, vel ejusmodi quidpiam, quod ſubjectum Philoſophis appellatur, ſignificanter ſequitur partem orationis patheticam. III: Præponitur autem, quotiescunque naturaliter & propter argumentum prius concipitur, vel eſt ipſum patheticum, aut etiam ad orationem refertur antecedentem. IV: Quod cum præceptionibus ſuperioribus eſt continens, nomina, pronomina, verba, adverbia, ſive pathetica, ſive connectentia, præcedunt partes orationis reliquas, etiam conjunctionem & relativum. V: Verbum continuo ſequitur particulam connectentem, vel quamcunque connexionem, propter ultimam partem orationis ſignificantem. VI: Partes orationis patheticæ & ſignificantes habent verbum medium. VII: Sæpe πάθος quoddam videtur *duo verba*, vel *participium* cum verbo, *adjectivum* item, præcedere, nec tamen magnopere curatur, eamque ob cauſam verbo *finito*, aut *infinitivis*, *poſſe*, *ſolere*, &c. terminatur. VIII: Ceterum omnino ſolent Romani *participium*, *adjectivum*, *pronomen*, *ſubſtantivum*, & *adverbium* etiam, ordinare, ne verbum, alioqui ſecundum Germanos recentes præponendum, fere obtineat locum ultimum. IX: Sæpe tamen, inverſo ordine, *verbum finitum* orationem ordirur, more Germanorum, idque propter finiens *nomen*, *pronomen*, *verbum*, & *adverbium* ſignificans. X: Cum *interrogatur*, *verbum* finitum capiat locum *ultimum*. Solet tamen et fere verbum vel ob πάθος ordiri, vel illud prope ultimum excipere pars aliqua *ſignificans*. XI: *Verbum*, (participium, nomen, pronomen,) loco *medio* poſitum, proxime *aliud verbum* (participium, adjectivum,) ſequitur, idque *regens* unam, vel aliquot ſimul *partes ſignificantes*. XII: Disjunguntur autem duo verba, nec jam obtinent locum medium, propter *partem patheticam*, cui *verbum poſterius* cedit, ac fere in locum ultimum rejicitur. Eadem ratio eſt rejecti adjectivi. XIII: Nomina, pronomina, & adverbia, *ſignificantia* ſolent eſſe *media*

dia inter *regentem infinitivum* (participium, adjectivum,) & *verbum finitum*, vel, pro illo, infinitivos: *posse*, *debere*, *solere*, *esse*. XIV: Quod modo de infinitivo, participio, adjectivo, *regentibus*, dictum est, *non regenti* etiam *adjectivo* convenit, quotiescunque & *patheticum* est, & prædicatum, ut præcedat, medioque (rarius ultimo) loco collocetur substantivum mediocriter *significans*. Quid? quod substantivum etiam, cum prædicatum est, præcedit. XV: *Significans* autem prædicatum habet locum *ultimum*. XVI: *Adjectiva*, (substantiva,) *pronomina*, & *numeralia*, (præter positum Germanico similem, sermone ordinario, ut: *suas* copias, *tuas* literas,) duplici de causa substantivum (pronomen) *antecedunt*, primum, si *significans substantivum* est, deinde, si sunt ipsa *pathetica*. XVII: Sed sequuntur *adjectiva, pronomina*, (substantiva, adjectivis similia,) *numeralia* item, 1) ob substantivum *patheticum*, 2) cum sunt significantia. XVIII: Et *genitivi significantes* substantivum *sequuntur*. XIX: *Pronominis* (adjectivi etiam & participii minoris momenti, itemque numeralis,) *adjectivo* & *substantivo* jungendi varia ratio est. Nam 1) construitur illud *more Germanorum*, plerumque *ordiens*, antecedensque adjectivum & substantivum; 2) *sequitur* πάθος adjecti ordientis; 3) *sequitur significans* substantivum, vel adjectivum *medium*; 4) *medium est* inter substantivum & adjectum (raro pronomen) significans; 5) *præcedit* substantivum, sequente adjectivo significante (raro substantivo significante). XX: Ut verbum, sic aliæ etiam *levioris momenti partes*, partem fere *patheticam* & *significantem disjungunt*. Eadem ratio est disjungentis *parentheseos*. Ceterum maxime hujus loci est sejunctio adjectivi & substantivi. XXI: *Adjectivum* significans, ad substantivum antecedentis commatis fere pertinens, refertur ad relativum commatis sequentis. Hujus loci & substantivum est, postpositum relativo, e. g. quas fecisset fabulas. XXII: Particulæ connectentes, *non-sed*, *primum-deinde*, *et-et*, *aut-aut*, *cum-tum*, cet. sequuntur verbum (nomen, adverbium,) nisi vel ipsæ patheticæ sint, vel, sequente πάθει, ordinantur. XXIII: Conjunctiones, ponomina, & accusativus cum infinitivo, *interponuntur*,

ponuntur, aut *præmittuntur*, ptopter continentem cum ipsis partem patheticam. XXIV: Nomina, pronomina, & adverbia, fere pathetica, *præcedunt verbum* sic, ut pertinens ad ea *infinitivus sequatur*, vel etiam particula dubitanter interrogans cum verbo. XXV: *Ne* (nec) & *quidem* aliqua orationis parte *dividuntur*; *particula* quoque *connectens*, cum *verbo*, vel participio, interponitur. XXVI: *Nec non*, quo vulgo pro *&* utuntur, ita tantum adhiberi potest, si verbum vel sequitur, vel (quod raro fit) intelligitur. Respondet enim τῷ *nec minus*. XXVII: Adolescentibus, rite orationem ordinare cupientibus, incredibile adjumentum afferet sententiæ alicujus, vel periodi Latinæ, ejusque connexionum, diligens imitatio. XXVIII: *Epistolarem* prius *stilum* exerceas, quam ad fastigium illud orationis adspires; omnia vero hic erunt in *particulis connectentibus* posita, quas negligere vir scriptor poterit, adolescens, ut ordine se cuidam assuefaciat, non debebit. XXIX: Adjumentum opinione majus ad veram ordinationem est observatio eorum exemplorum, quæ *consecutioni hodiernæ* nostræ æqualiter respondent, sive *absente* particula, sive, quod frequentius est, *ordiente*. XXX: Si, quod sæpe accidit, Autor aliquis aliter ordinat, vel a reliquis discedit, non hoc inconstantiæ tribuendum, sed diversæ cogitationi. Fieri enim potest, ut nunc in vi pathetica, nunc in significante, illam ponat. Lectorum judicio permittimus, istis de regulis, earundemque pretio, quicquid statuere velint. Nos certe multa ibi bonæ frugis deprehendimus. Inprimis autem *vicesima septima* inter ceteras omnes eminet quam maxime, utpote qua imitatio mascula, stilique copia & varietas, plurimis, iisque elegantissimis, exemplis demostratur, quippe cum una illa sententia, *otia dant vitia*, secundum 58 diversa *Ciceronis* loca imitationi subjecta toties ac sæpius aliis verbis proponitur. Applaudimus igitur instituto Cl. Autoris, per se honesto, & ita comparato, ut, si plana docentis institutio, & sedula adolescentum exercitatio, accedat, hinc multum emolumenti exspectari juventuti, elegantiorum literarum studiosæ, possit.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXLVII.

BIBLIOTHECÆ MEDICEÆ, LAURENTIANÆ & Palatinæ, Codicum MStorum Orientalium Catalogus. STEPHANUS EVODIUS ASSEMANNUS, Archiepiscopus Apameæ, recensuit, digessit, notisque illustravit, ANTONIO FRANCISCO GORIO curante.

Florentiæ, ex typographia Albiziniana, 1742, fol. Alph. 2 plag. 16, cum Fig. æn. 26.

Magnum est atque illustre *Assemannorum* in orbe literato nomen, qui Orientis antiqui ruderibus investigandis, & in doctorum hominum utilitatem convertendis, nulli labori, vigiliis nullis, nullis denique periculis & itinerum longissimorum incommodis, cesserunt. Loquitur hoc abunde Bibliotheca orientalis, a Cel. *Assemanno*, Nostri avunculo, adornata, opus numeris omnibus absolutissimum, & incredibilis doctrinæ, literarumque orientalium peritiæ, testis locupletissimus, quod hic multis laudibus exornare, eo minus videtur necessarium, quo majori cum admiratione ab omnibus, qui harum rerum deliciis ducuntur, exceptum est. Habet igitur Florentia, imo habent hoc in eruditionis genere versati omnes, de quo sibi gratulentur, quod Codices MStos Orientis, in scriniis Florentinis dispositos, e situ & tenebris in lucem protraxerit, eorumque notitiam dederit, *Assemannus*. Maximæ etiam grates debentur summo Germaniæ nostro Moderatori, *Francisco I*, Principi ob incomparabilem ergo bonas artes favorem famæ

 æter-

Digitized by Google

æternitatem jam dudum consecuto, cujus Augustissimo nomini Opus hoc consecratum est. Sub ejus certe divinis auspiciis non solum magnus Etruriæ Ducatus inconcussa quiete & felicitate fruitur, verum & eruditi, tanti Principis clementia incitati, in excutiendis Florentinarum Bibliothecarum thesauris veluti certatim laborant. Neque Viri Celeberrimi, *Antonii Francisci Gorii*, in hoc Opus merita sicco pede prætereunda sunt; quem has ipsas lucubrationes evulgasse, Cel. Autor in Præfatione declarat. Non olim cogitaverat is, se Bibliothecarum Medicearum indices, ad linguas Orientis pertinentes, unquam contexturum esse. In Vaticana enim Bibliotheca abditus, libris se atque orientalibus literis hic unice tradiderat. Cum autem postea *Josephus Calasanctius* Florentiæ signa divinitus edidisse diceretur, divis ex more Romanæ Ecclesiæ ideo annumerandus; accidit, ut *Clemens XII*, Pontifex Maximus, causæ huic rite atque ex ordine cognoscendæ *Assemannum* nostrum eo delegaret. Hac occasione data, Florentiæ Patrum scholarum piarum hospitio usus est, quorum quidem ordinem *Josephus Calasanctius*, & religionis & literarum causa, fundavit. Cum autem eorundem Patrum doctrina & familiaritate intimius frueretur, cum aliis etiam Florentiæ eruditis amicitiam contrahens, Bibliothecas istius loci perscrutatus est, in quibus non pauca orientalis literaturæ vidit monumenta. Duæ autem ex Bibliothecis Mediceis præ aliis in sui admirationem rapuerunt Nostrum, Laurentiana nimirum & Palatina, sed, quod ad orientalium Codicum copiam atque præstantiam attinet, inprimis Palatina. In hac enim quam plurima optimæ notæ & venerandæ antiquitatis volumina, orientalibus linguis conscripta, Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Arabica, Persica, Turcica, Armenica, Habessinica, Coptica, invenit. Dolendum simul vehementer censuit, tantum orientalis sapientiæ thesaurum, cum temporum injuria, tum eorum negligentia, qui orientales linguas minus callebant, tam male habitum fuisse, ut prope ab interitu abesset, neminemque adhuc repertum esse, qui hunc thesaurum Latinis hominibus ostenderet, atque patefaceret, miratus

Digitized by Google

tus est. Aderat quidem horum librorum Catalogus, *Cosmi III* tempore ab Anonymo quodam confectus, qui tamen tot nugis erroribusque scatet, ut nullum omnino pretium ei statuendum sit, neque ulla utilitas ex eo possit redundare. Autor enim ejus, linguarum orientalium, præterquam Syriacæ, cujus aliqua tinctus erat notitia, plane rudis atque ignarus, confingere interpretationes, quas voluit, ausus est, easque adeo monstrosas atque a vero alienas, ut mirandum vehementer sit, eum ita audacter atque secure imponere lectoribus potuisse. Exempli loco Cel. Autor commemorat *Thomam a Kempis*, Arabice conversum, cujus Codici scriptor ille præposuit hunc titulum Latine: *Historia Prophetarum Mahomedanorum.* Hujus autem farinæ deliria atque errores bene multi in isto Catalogo deprehenduntur. Pleraque etiam, quæ legere non potuit, damnavit, adscripta plerisque libris hac nota: *Hic liber nullius pretii.* Quæ vero legit scriptorum nomina, detorsit vehementer atque depravavit. Hinc, nihil isto Anonymi scriptoris Catalogo Bibliothecæ Palatinæ, & Codicum ejus dignitati, injuriosius esse posse, Cel. Autor dictitat. Rem vero se facturum longe pulcherrimam atque utilissimam, animadvertit, si Catalogum novum conderet, quo & scriptorum nomina, & librorum singulorum argumenta, quæque insuper notatu digna essent, breviter & distincte complecteretur, & sub unum veluti conspectum lectori exponeret. Res laboris & difficultatis utique erat plenissima. Confusi enim inter sese mirum in modum erant Codices, paginæque suis locis dimotæ, & in aliena loca, alienaque etiam volumina, immissæ, neque ulli in iis libris tituli, aut numeri, aut etiam capita, conspiciebantur. Nunquam igitur tantum laborem aggressus esset Cel. Autor, nisi secunda auspicia Magni Etruriæ Ducis, Imperatoris hodie Romanorum invictissimi, Procerumque amplissimorum hortationes & monita, accessissent. His enim autoribus atque suasoribus fecit, quantum potuit, ut non in ordinem modo cuncta redigeret, suisque locis ac libris dispersas chartas restitueret, sed etiam singulis voluminibus titulos ac breviaria Latine inscriberet,

 atque

Digitized by Google

atque in certas quasdam classes scriptores digereret. Quoniam vero nudi ac soli voluminum tituli, solaque scriptorum nomina, Latinis utplurimum auribus ignota, parum, aut nihil, ad sacram profanamque eruditionem, cujus alioqui sunt ii libri refertissimi, aut ad orientalis etiam historiæ notitiam, conferre possent, nisi observationibus quibusdam atque animadversionibus illustrarentur: visum simul ei est, ad hunc ipsum Catalogum animadversiones suas atque annotationes adjungere, quibus tum scriptorum ætatem, patriam, scripta, tum ipsorum Codicum formam, argumentum, tempus, quo sunt illi perscripti, judiciumque de his omnibus suum, & si qua alia de istis Codicibus scitu notatuque digna occurrebant, accurate & diligenter exponeret. Hoc in labore se eo libentius atque alacrius versatum esse, profitetur, quod, hoc pacto gloriæ Mediceorum Principum velificari, & *Annæ Aloysiæ* Mediceæ, Palatini Electoris viduæ, cujus laudes ampla oratione concelebrat, rem pergratam facere se, intelligeret. Humanitate & clementia istius Principis adeo se ad hunc laborem excitatum esse ait, ut, totius operis, atque confecti Catalogi, laus ei potissimum debeatur. Optaverat insuper Cel. Autor, ut, quemadmodum in Vindobonensis, Lugduno-Batavæ, aliarumque Bibliothecarum, Catalogis factum est, ita hæc quoque librorum orientalium recensio ipsis prius Codicum scriptorumque linguis exhiberetur, eique dein Latina interpretatio adjungeretur. Verum defectum hunc typorum, qui ad manum non erant, postea, appositis ad singulos Codices notis, positisque ante Catalogum ipsum Syriacis, Arabicis, aliisque etiam aliarum linguarum, titulis, si Hebraicos excipias, supplendum curavit. Excusi sunt isti tituli Romæ, typis sacræ Congregationis de propaganda fide. Quorum si Latinam interpretationem nosse quis velit, relegenda sunt, quæ in ipso Catalogo sub numeris Codicum, paginarum, linearumque titulis singulis, sunt prænotata. Ut denique ad majorem Catalogi hujus intelligentiam nihil esset, quod Lectorem in orientalibus epochis moraretur, orientales ipsas epochas, suis quasque locis ad

æram

Digitized by Google

æram Chriſtianorum exactas, atque ſecundum accuratam celebriorum Chronologorum computationem conſtitutas, apponi curavit. Primum in hoc Catalogo occupant locum Laurentianæ Bibliothecæ Codices. Et quidem Codices ſacri agmen inter eos ducunt. Diſſerit adeo Cel. Autor de ſanctis quatuor Chriſti Evangeliis, a *Rabulo Calligrapho* Syriace A. C. 586 ſcriptis in monaſterio S. *Joannis in Zagba*, urbe Meſopotamiæ. Prioribus Codicis duodecim foliis præfigitur Epiſtola *Euſebii Pamphyli*, Cæſareenſis, ad *Carpianum de Harmonia quatuor Evangeliſtarum*, una cum decem ejusdem *Euſebii* & *Ammonii Alexandrini* Canonibus. Exſtant quoque in illo Codice XXVI picturæ, varias Novi Veterisque Teſtamenti hiſtorias exhibentes, quas, æri inciſas omnes, Cel. Autor edidit, &, quid unaquæque earum contineat, explicavit. Noviori etiam manu Pag. 2. in foliis bombycinis conſcriptus in eo Codice viſitur index *lectionum* Evangeliorum, quæ in Syrorum conventibus ſacris per anni circulum recitantur. Indicem vero hunc Co- 3-9. dici a recentiore manu adjectum fuiſſe, ex eo Cel. Autor colligit, quia folia, in quibus eſt ſcriptus, tum minora reliquis membranaceis, tum etiam bombycina, ſint, quæ ferme ante Seculum undecimum Orientalibus incognita fuere, cum Codices omnes, memorato Seculo antiquiores, in membranaceis foliis ſcripti cernantur. Quamvis autem index ille Codicis ætatem non æquet; ſatis antiquum tamen eſſe, ex ductu literarum Cel. Autor colligit, Seculo nimirum duodecimo conſcriptum, una cum notulis lectionum, eidem reſpondentibus, quæ in margine Codicis paſſim leguntur, in quibus cum *Severi*, Patriarchæ Antiocheni, mentio fiat, palam exinde fieri putat, ſcriptorem earundem Jacobitica hæreſi infectum fuiſſe. Inſuper, *Matthæum* Hebraice Evangelium ſuum ſcripſiſſe, hoc in Codice innuitur, cum in fine iſtius Evangelii hæc verba legantur: *Explicit Evangelium Matthæi, qui ſcripſit Hebraice in Palæſtina.* Imo verba Chriſti, e cruce pendentis: *Ili, ili, lamma ſabactani*, in Evangelio *Matthæi* interpretatione hoc in Codice carere, eadem tamen verba apud *Marcum* & *Lucam* explicari, & ex eo palam fieri, linguam

Hebraicam, qua *Matthaeus* suum scripserit Evangelium, re vera Syriacam fuisse, tum quia verba illa Syriaci idiomatis sint, tum quia Hebraicus sermo, quo scriptum esse *Matthaei* Evangelium supponitur, si alienus a Syriaco fuisset, praenotatis Christi verbis, *Matthaeus* utique interpretationem ap-
Pag. 12. posuisset, Cel. Autor monet. Quicquid horum sit, neminem tamen in hodierna literarum luce in illam sententiam concessurum esse, quod Hebraice scripserit *Matthaeus*, certissime credimus. Usus apud Orientales invaluit, ut omnia notatu digniora, ne perirent, in sacris Codicibus describerentur. In nostro etiam Codice monumenta, ad Antiochenos Maronitarum Patriarchas spectantia, & legata, seu donationes, monasteriis patriarchalibus factae, ad marginem nonnullorum Codicis foliorum annotantur. Ipsa haec monumenta ex Syriaco & Arabico sermone Cel. Autor summa cum cura affert. Antea vero de horum Patriarcharum origine, sedibus, ac serie, nonnulla praefari, operae duxit pretium. Syriacam adeo Maronitatum nationem, a prima D. *Petri* in Syriae partibus praedicatione ad nostra usque tempora, Catholicam doctrinam sic integram illibatamque tenuisse, ut inter maxima haereticorum, schismaticorum, atque infidelium, dissidia & vicissitudines in nullum unquam errorem inciderit, Cel. Au-
15. tor contendit. Probationis loco excitat antiqua documenta, quae *Faustus Naironius* in Dissertatione *de origine, nomine, & religione Maronitarum*, A. 1679 Romae evulgata, attulit. Provocat etiam ad plures summorum Pontificum Epistolas, ad illos datas, quas omnes sigillatim excitat, &, a quo, & quo tempore, scriptae fuerint, exponit. Recentissima illarum est *Clementis XII* ad *Josephum*, Patriarcham, Archiepiscopos, & Episcopos Maronitas, A. 1735 data. Omnes illas Epistolas in Praefatione Synodi Maronitarum, A. 1736 in monte Libano, praesidente *Josepho Simonio Assemanno*, Nostri avunculo, celebrata, haberi, commemorat. Cum *Severus*, Antiochiae Patriarcha, quod duas in Christo naturas negaret, & Chalcedonense Concilium rejiceret, anno 518 exeunte, depositus fuisset, in ejusque locum *Paulus* quidam orthodoxus successisset, ab

eo

eo tempore Antiochenam ſedem in partes ſciſſam eſſe, & Syros Jacobitas cœpiſſe ſuos habere in Syria & Meſopotamia Patriarchas, ab his, qui *Paulum* ante dictum exceperunt, diverſos, Cel. Autor obſervat. Centum fere poſt annis alia in eodem Patriarchatu facta eſt inter Syros Maronitas & Melchitas diviſio, quæ, ex Cel. Autoris ſententia, ad noſtra uſque tempora perduravit. Qui nimirum Syriam & Phœnicen ſub uno eodemque Patriarcha conſtituti incolebant, in duas civiles ſub Saracenici imperii exordio factiones ſciſſi ſunt, quorum alii, qui Imperatori Conſtantinopolitano parebant, Syro vocabulo *Melchitæ*, id eſt, *Regii* & *Imperiales*, dicti fuerunt, alii, qui, Imperatoris jugo excuſſo, proprium ſibi ducem creantes, Phœnicen maritimam & mediterraneam obtinuerunt, *Mardaitæ*, ſeu *rebelles*, appellati ſunt. His poſtea Maronitarum nomen eſſe impoſitum, Cel. Autor obſervat, quod, *Theophane*, communi utriusque gentis Patriarcha, defuncto, *Joannem*, e celebri Sancti *Maronis* ad Orontem fluvium poſito Monaſterio, Patriarcham ſibi crearunt, cujus tempore Mardaitarum nomen in Maronitas tranſiit. Id A. C. 685 accidiſſe, memoratæ autem illius factionis initia ad annum circiter 622 referenda eſſe, ex annalibus Arabicis Patriarchæ *Stephani Aldoenſis*, qui in Bibliotheca Vaticana aſſervantur, & Synodo Maronitarum, A. 1736 celebrata, liquere, Cel. Autor monet, ex cujus etiam Synodi actis originem hanc Maronitarum Patriarcharum ſe decerpſiſſe, fatetur. Patriarchalis igitur ſedes Antiochena, quæ una fuerat, totique Orienti imperaverat, in quinque partes Seculo ſeptimo ſciſſa eſt. Unaquæque enim Chriſtiana gens proprium ſibi conſtituit Præſulem: Melchitæ ſcilicet, Jacobitæ, Neſtoriani, Armeni, quibus Seculo duodecimo ſextus acceſſit, Latinorum nempe Patriarcha. Cum enim Latini, ſeu Franci, terram ſanctam & Syriam obtinuiſſent, A. C. 1101 primum Latini ritus Patriarcham *Bernhardum* a Pontifice Romano præficiendum ſibi curarunt, &, quamvis ſexaginta poſt annis e Syria excedere a Saracenis coacti eſſent, titularem tamen Antiochiæ Patriarcham ad hunc uſque diem retinent. *Joannes* igitur, de quo ſupra dictum eſt, primus Maronitarum Patriarcha

Digitized by Google

Patriarcha exſtitit. Quamvis autem ei titulus Patriarchæ Antiocheni, approbante Pontifice, fuerit conceſſus; cum tamen Antiochiæ propter alienigenas ſedere nequiverit, idcirco in Phœnice, ſive in monte Libano, ſedes patriarchalis collocata eſt. Ex annalibus interim Maronitarum conſtat, A. C. 685 ad noſtram uſque ætatem, modo in una, modo in altera ex tribus diœceſibus, Botrienſi ſcilicet, Byblienſi, ac Tripolitana, pro temporum locorumque opportunitate, ſedem patriarchalem fixam eſſe, ita tamen, ut non ſemper eodem in loco conſtiterit, neque easdem ſibi eccleſias & monaſteria Patriarchæ elegerint. Has ipſas igitur ſedis patriarchalis mu-

Pag. 16 ſeq. tationes in ſubſequentibus Cel. Autor fuſe ediſſerit, & monumenta, quæ in margine Codicis Syriace leguntur, & Ma-

24. ronitas reſpiciunt, ſubjungit. Ex his autem Codicis hujus monumentis palam fieri ſtatuit, illum Codicem a monaſterio S. *Joannis* in urbe *Zagba*, ubi ſcriptus eſt, ad monaſterium S. *Mariæ de Maiphuc*, in provincia Botrenſi, Seculo circiter undecimo fuiſſe delatum, juſſu Patriarcharum Antiochiæ; deinde ad monaſterium S. *Mariæ de Kannubin* perveniſſe, ibique uſque ad A. 1497 permanſiſſe, tandemque in Laurentianam Mediceorum Principum Bibliothecam, in qua nunc aſſervatur, delatum eſſe. Summo eum in pretio eſſe habendum, ſummaque cum cura cuſtodiendum, inculcat, cum traditiones, ceterique eccleſiaſtici ritus, ex monumentis, margini adſcriptis, apprime comprobentur, & Eccleſiarum hiſtoria, præſertim Antiochenæ Maronitarum, ejusque cum Romanis Pontificibus vetuſtiſſima communio & concordia, illuſtretur. Huic Codici alium quendam, quatuor Evangelia complectentem, Syriace conſcriptum, Cel. Autor adjungit.

25. Ante Seculum Chriſti nonum eum eſſe conſcriptum, ductus literarum indicare videtur. Sub initium legitur Epiſtola *Euſebii Pamphili* ad *Carpianum*, ejusdemque *Harmonia Evangelica*, decem Canonibus comprehenſa. Verba Chriſti, e cruce pendentis, uti in ſupra memorato Codice, apud *Matthæum* non explicantur, unde, hunc Codicem ejusdem cum illo vulgatæ Syrorum editionis eſſe, Cel. Autor exiſtimat. Pertinuit olim

Digitized by Google

olim hic Codex tum ad Archipresbyterum *Clementem*, tum ad *Barsaunam*, & *Salomonem*, & *Philippum*, ejusdem *Clementis* filios hæredes, a quibus paulo post ad monasterium S. *Sergii in Hardin*, diœceseos Tripolitanæ, mox ad Cœnobium S. *Mariæ in Janoch*, diœceseos Botriensis, demum ad Cœnobium S. *Mariæ de Kannubin* translatus, ad usum Patriarcharum Maronitarum pervenit. Apparent hæc ex monumentis, passim in margine hujus Codicis comparentibus, quorum contenta Cel. Autor fuse & accurate exponit. Mentio inter alia his in monumentis fit *monialis inclusæ*, ad cujus rei illustrationem Cel. Autor observat, præter moniales Cœnobitas, seu communem vitam agentes, quarum plurima hodie monasteria in Oriente visuntur, aliud genus monialium viguisse olim apud Christianos orientales, ac præsertim Maronitas Nestorianos, & Syros Jacobitas, quas inclusas vocarunt, ideo, quod, postquam in monasterium admissæ fuerant, & triennio primo cœnobiticam vitam egerant, eis cella prope monasterium tradi consuevit, in qua, interdicto quovis hominum consortio, ad mortem usque clausæ vixerunt. Hujus generis monialium mentionem injicere *Thomam*, Episcopum Margensem, qui sub *Abrahamo* & *Theodosio*, Patriarchis, ineunte Seculo nono, claruit, in *Historia monastica*, ab ipso confecta, quæ Syriace in Bi- Pag. 26.
bliotheca Vaticana asservatur, idem declarat. Similem Evangeliorum Codicem Syriacum, in urbe Edessa Mesopotamiæ A. 757 conscriptum, affert, &, hunc temporis characterem ex nota Calligraphi, ad calcem apposita, apparere, constituit. *Matthæum* Hebraice Evangelium composuisse, *Marcum* vero Latine scripsisse, in eodem Codice legitur. *Psalterii* Codex Syria- 28.
cus, in quinque libros divisus, in eadem Bibliotheca comparet. Quilibet *Psalmus* in versus dividitur, quorum numerum Cel. Autor indicat. *Cantica* insuper, in Veteri & Novo Testamento 31.
comparentia, v. c. canticum *Mosis* & *Mariæ*, quæ ad calcem omnium fere *Psalteriorum* orientalium adjici solent, & hic adjecta sunt, eorumque indicem Cel. Autor suppeditat Seculo decimo quarto hunc Codicem esse exaratum, subscriptio ejus loqui- 35.
tur. Præter alios Codices sacros Cel. Autor etiam affert *Imani*

Scebabeddini Acmetis de Secta Sciapheitarum excerpta varia. Octoginta quatuor Capitibus ea comprehenduntur, in iisque politica, moralia, physica, quin & politioris literaturæ, argumenta tractantur, & Arabum Philosophorum ac Poetarum testimoniis illustrantur. Indicem Capitum, eorumque con-
Pag. 39. tenta, proponit, ex quibus apparet, Theologiam & Ethicam Muhammedanam in hoc libro contineri. Nomen Autoris, *Scebabeddin Acmet*, legis *Mahumedicæ* antistitem denotat. Mortuus dicitur iste homo A. 1331, &, præter excerpta hæc, Chronicon quoque, seu historiam universalem, in quinque partes divisam, edidit, cujus exemplar, decem Tomis comprehensum, in Bibliotheca Regia Parisiensi exstare, Cel. Autor testa-
41. tur. Secta autem Sciapheitica, cui ille scriptor nomen dedit, autorem habuit *Sciapheum*, alias *Abu Abdallah Mahomed* dictum, *Ben Edris Abdalmothlebi*, *Mahomedis* Pseudoprophetæ patrui nepotem, in urbe Gaza natum A. 767. Hic post susceptam peregrinationem Meccanam A. 813 Ægyptum adiit, ibidemque primus inter *Mahomedanos* librum de Jurisprudentia edidit, cui adjunctis paulo post variis Tractatibus, & theologicis, & juridicis, tantam doctrinæ famam apud suos consecutus est, ut ejus schola, in sectam postea conversa, secundum locum inter Jureconsultorum *Mahomedanorum* sectas, *Malechiticam* scilicet, *Hanbeliticam*, & *Haniphiticam*, ad hæc usque tempora obtineat. Varios insuper ethicos astronomicosque Codices, tam Arabica, quam Turcica, lingua conscriptos, nec non varia Alcorani scripta
43 seq. exemplaria, Cel. Autor recenset. Commemorat etiam Alphabeta diversarum nationum, sive linguarum, in Codice chartaceo a Fratre *Dominico Fossio*, Florentino, Ordinis Minorum S. *Francisci*, conscripta, qui, artem pictoriam exercens, A. 1545 hoc opus ad proprium usum adornavit. Bibliothecæ Palatinæ Catalogus eodem ordine, quo prior, est compo-
49. situs. Biblia nempe sacra, eorumque interpretes, primum itidem locum occupant. Commemorat Cel. Autor Vetus Testamentum Syriacum, versionis Alexandrinæ, quæ ex Græco septuaginta interpretum concinnata est. Duas habent

Syro

Syros Bibliorum editiones, observat. Altera dicitur *simplex*, sive *vulgata*, & communis, cujus autores, partim *Salomon*, deprecante *Hiramo*, Tyriorum Rege, partim *Thaddæus*, Syrorum Apostolus, esse perhibentur. Hanc ex Hebraicis fontibus translatam esse, & editam legi in Bibliis Parisiensibus polyglottis, nec non Londinensibus, Cel. Autor monet. Vocatur autem vulgata, seu communis, quia Syri omnes eadem communiter suis in ecclesiis utuntur. Post quamplurimas sacri Codicis versiones, Cel. Autor disputat de libro *Psalmorum*, & lectionum ex S. Scriptura, secundum ritum ecclesiæ Alexandrinæ Coptorum, per anni circulum institui solitarum. Non autem duntaxat partes sacri Codicis in illorum Pag. 53.
hominum cœtibus prælegi sueverunt, verum & Homiliæ Patrum recitari apud illos sunt solitæ, inter quas etiam *Severi Antiocheni* Sermo *pro Sabbatho sancto* comparet. Cel. Autor hac occasione monet, *Severi* istius, Patriarchæ Antiocheni, quemadmodum & *Dioscori Alexandrini* & *Jacobi Baradæi*, hæreticorum, memoriam solenni ritu a Coptis coli. Coptos enim, si a decem millibus fere discesseris, qui sub *Clementis XII* auspiciis Catholicorum dogmata adoptarunt, adhuc hodie Monophysitarum erroribus infectos esse, commemorat. Versio autem Coptica tam Veteris, quam Novi, Testamenti, ex qua desumtæ sunt memoratæ lectiones, ex sententia Cel. Autoris vetustissima est, & Græcæ septuaginta interpretum plerumque conformis. Ejus conditores, quantum e Martyrologio Coptico, quod Arabice scriptum in collegio *Maronitarum de urbe* asservatur, colligere licet, fuerunt anachoretæ, qui deserta Ægypti incolebant, anno circiter 336, quo tempore, teste *Nicephoro*, studium sacrarum literarum in Thebaide, & per totam passim Ægyptum, maximopere floruit. Occasione Codicis, qui Synodi Maronitarum, autoritate *Gregorii XIII* habitæ, Canones continet, de Conciliis Maronitarum Cel. Autor disputat. Tria ejusmodi Concilia autoritate 17.
Romanorum Pontificum, ab A. 685, quo proprios habere cœperunt Patriarchas, ad hæc usque tempora, habita fuisse, pronuntiat. Illud, ad cujus decreta hic Codex attinet, pri-

Digitized by Google

mum fuisse, memorat, ob id indictum, quod Maronitæ apud *Gregorium XIII*, Pontificem maximum, male audirent, accusantibus eos male feriatis hominibus, quorum tamen calumniæ in hoc ipso Concilio detectæ sunt. Exemplaria autem hujus Concilii actorum rarissima esse, & integra, nullibi præterquam in hac Palatina Bibliotheca, & in Collegio *Maronitarum de urbe*, offendi, Cel. Autor nos docet. Altera Synodus habita est in Monasterio Kannubinensi d. 18 Sept. A. 1596, in quo etiam prior coacta est, sub *Sergio Risio*, Patriarcha Antiocheno, qui ab anno 1581 usque ad annum 1596 Maronitis præfuit, præsente P. *Hieronymo Dandino*, Societatis Jesu, *Clementis VIII*, Pontificis Maximi, ablegato. In hac Synodo rursus Maronitarum fides, cui Monothelitici erroris nota inusta fuerat, luculentissime asserta est, conditique Canones 21, cum ad fidem, tum ad morum disciplinam, pertinentes, quibus additi sunt alii septem, sub *Josepho* Patriarcha, qui d. 3 Novembris A. 1576 Synodum illam dimisit. Acta istius conventus ecclesiastici data opera descripsisse *Hieronymum Dandinum* in libro Italico, cui titulus: *Visita Apostolica al Patriarca de' Maroniti*, Cesenæ impresso, eundemque librum *Richardum Simonium* postea in Gallicum sermonem transfudisse, adjectis septem *Josephi* Patriarchæ Canonibus, Cel. Autor testatur. Tertia demum Synodus recentissime celebrata est autoritate *Clementis XII*, præside *Josepho Assemanno*, Nostri avunculo, sedis Apostolicæ legato. Vitam nimirum clauserat *Jacobus Evodius Assemannus*, Nostri patruus, Maronitarum Patriarcha, A. 1733 d. 19 Februarii, eique unanimi Episcoporum suffragio suffectus est *Josephus Gazenus*, Episcopus Augustæ in Kesroano. Is, cum intelligeret, quantæ in disciplinam ecclesiasticam irrepserint corruptelæ, literis, una cum universo montis Libani clero ad Pontificem atque Congregationem de propaganda fide datis, enixe rogavit, ut *Josephus Assemannus* in Syriam ablegaretur, ut Romanæ sedis autoritate gravissimos illos abusus e medio tolleret, & collabenti Maronitarum disciplinæ pristinum decus restitueret. Annuit hisce Cleri Maronitarum precibus Pontifex, &

Asse-

Digitized by Google

Aſſemanno, in Syriam ablegato, tria potiſſimum, a ſacra Congregatione de propaganda fide decreta, exequenda commiſit. Ut nimirum monachos a contubernio monialium ſegregaret, Epiſcopis certas ſedes, titulo reſpondentes, quæque Patriarchæ nutu amoveri non poſſent, adjudicaret, caveretque, ne in ſacrorum ordinum collatione, Sacramentorumque adminiſtratione, quidquam a Præſulibus ac Presbyteris Maronitarum exigeretur; quæcunque demum ulterius emendanda, aut inſtauranda, duceret, unanimi Patrum conſenſu in Synodo pertractaret. Synodus itaque provincialis d. 30 Sept. A 1736 eſt habita in *Keſroano*, cui Patres omnes & Miſſionarii Latini ſubſcripſerunt, ſeque tum Canones, in eo conditos, tum ſacræ Congregationis decreta, ad amuſſim obſervaturos, ſpoponderunt. Nihilo tamen ſecius, cum iſtius Synodi *Canones* executioni mandarentur, rerum novarum ſtudioſi *quidam* ſupra memoratos tres articulos, tanquam nationis honori, & Patriarchæ autoritati, contrarios, omni conatu impugnarunt, effeceruntque, ut Patriarcha Syrus, ac ſi Apoſtolicam ſedem per quosdam Romam mittendos conſulturus eſſet, a ſacra Congregatione flagitaret, ut neque moniales a monachis ſegregarentur, neque Epiſcoporum ſedes certæ firmæque eſſent, ſed omnia Patriarchæ ipſius arbitrio, ut erat antea, relinquerentur. Romam vero oratores miſerunt Maronitæ, de iſtius Synodi iniquitate vehementer quiritantes, quæ certe res maximis motibus præbuiſſet occaſionem, niſi *Benedictus XIV*, hodiernus Pontifex, edita A. 1741 Conſtitutione, hujus Synodi decreta confirmaſſet. Hanc ipſam Pontifi- Pag. 122.
cis Maximi Conſtitutionem Cel. Autor totam exhibet, ſeque acta & hiſtoriam Synodorum Maronitarum publici juris aliquando facturum eſſe, promittit; quod ut propediem fiat, ex animo precamur, cum, nihil niſi egregium & limatiſſimum hoc in genere ab *Aſſemanno* proficiſci poſſe, certiſſime ſimus perſuaſi. *Severi Antiocheni* Epiſtolas, quarum exemplar nec Latine, nec Græce, aut Syriace, alibi, niſi in hac Bibliotheca, deprehenditur, luce non indignas eſſe, judicat Cel. Autor. Inter ſcripta moralia, cujus quippe generis libros bene 129.

 multos

multos recenset, notari merentur *Thomæ a Kempis de imitatione Christi Libri quatuor*, e Latino in Arabicum sermonem Seculo præterito translati, a P. *Fr. Ignatio Aurelianensi*, Sacerdote Capucino, Ordinis S. *Francisci* in urbe Aleppo, ubi sedis Apostolicæ missionarium egit. Arabicam librorum *Thomæ a Kempis* interpretationem quinquies prelo commissam esse, Cel. Autor monet. Et primo quidem, Romæ, typis sacræ Congregationis de propaganda fide, A. 1663, interprete P. *Fr. Cœlestino a S. Liduina*, Carmelita discalceato, prodiisse, dictitat. Cum hac librorum *Thomæ a Kempis* editione ad verbum convenit supra memorata Patris *Ignatii*, Capucini, interpretatio, quæ cum annos quinque supra viginti *Cœlestini* Carmelitæ editionem præcedat, *Cœlestinus* Arabicorum *Thomæ a Kempis* librorum, ab *Ignatio* editorum, plagiarius potius,
Pag. 134. quam interpres, dicendus est. Recenset post hæc Cel. Autor quamplurima scripta philosophica, ab Arabibus, Persis, Turcis, & Indis, composita. Excipiunt ea Chronologi & Historici. Inter hos notari merentur Poemata sex historica *Narzami Samarkandæi*, Poetæ inter Persas celeberrimi, &
149. circa annum Christi 1194 clari. Exstat inter illas Poema de amoribus *Chosroæ*, filii *Hormisdæ*, cognomento *Abruizi*, vicesimi tertii Persiæ, e stirpe Sassanitarum, Regis, qui ab anno Christi 590 exeunte ad annum usque 628 imperavit, cum *Sirina*, genere Romana, & religione Christiana, quam A. 591 connubio idem sibi copulaverat. *Sirinam* hanc iste scriptor *Mauritii* Imperatoris filiam vocat, in qua etiam sententia *Bar. Hebræus* in *Vita Mauritii*, *Elmacinus* in *Historia Saracenica*, & *Wilhelmus Tyrius*, fuerunt. Eam vero narrationem *Ant. Pagius ad A. 628 num. 5* jam inter fabulas jure suo relegavit, eamque fabulam ex eo confictam esse docuit, quod *Chosroa* Christianam uxorem habuisse dicatur; quæ si *Mauritii* filia fuisset, id *Evagrius* & *Theophylactus*, illorum temporum scriptores, neutiquam silentio præteriissent. *Josephum*, filium *Gorionis*, historiæ Judæorum, ex Hebraico in Arabicum sermonem conversæ, & in octo Libros distributæ, scriptorem, cum *Flavio Josepho*, eruditis notissimo, nec non cum *Josepho*,

Digitized by Google

Josepho, *Gorionis* filio, belli contra *Cestium* duce, cujus meminit *Flavius de Bello Judaico Cap. 25*, nonnulli confundunt, quamvis, hunc longe ab utroque diversum, & illis recentiorem, esse, Cel. Autor rectissime observet, & *Caveum* consentientem adducat. Pag. 152.
Scripsit autem ille homo quoddam quasi compendium *Flavii Josephi* historiarum, acta septuaginta interpretum, gesta Machabæorum, & excidii Hierosolymitani narrationem, complectens, quod ex Talmudicis rhapsodiis, & ex Latino *Rufini*, concinnavit. Insulsus admodum & inficetus scriptor Cel. Autori dicitur, qui inscitiam & malam fidem fere ubique prodidit, ex quo tamen solo, quæcunque de Machabæis, & excidio Hierosolymitano habent, Judæi scriptores accipiunt. Editiones Operis varias ex *Usserio* Cel. 153.
Autor recenset. In vita *Mahomedis* pseudo-Prophetæ, Turcico sermone composita, scriptor ejusdem anonymus, communem Mahomedanorum opinionem secutus, *Mahomedem* natum esse affirmat, in valle lapidosa urbis Meccæ die 22 Aprilis A. 571, parentibus *Abdalla Ben Abdulmutalibi*, & *Emina*, *Wahebi* filia. Ejusdem *Mahomedis* ad munus propheticum vocationem, a qua priores Mahomedani epochæ suæ initium duxere, contigisse refert anno ætatis quadragesimo. Migrationem vero, seu fugam, ab urbe Mecca ad urbem Medinam, a qua æra Hegiræ ducitur, incidisse in diem 12 Julii anni æræ Christianæ 622. Obiisse demum anno ab Hegira decimo, & diebus septuaginta, hoc est, Christi 631 d. 17 Junii. Martyrologium Ecclesiæ Copticæ Arabicum, 156.
in duas partes divisum, acta Sanctorum continet, quorum memoria apud Coptos per anni circulum colitur. Libri, qui 164.
seriem & gesta Imperatorum Othomanorum Arabice complectitur, contenta & ordinem Cel. Autor studiose exponit. Ta- 213.
bulæ etiam Chronologiæ dynastiarum, ab orbe condito usque ad A. 1519 a Turcis confectæ, notitiam suppeditat, eamque luce dignam esse, profitetur. Scriptores dein juridicos 222 seqq.
Turcorum, tam ad ecclesiasticam, quam civilem, Jurisprudentiam spectantes, exhibet, & prius de diversis sectis, in quas *Mahomedis* dogmata amplectentes abeunt, admodum fuse disse-

rit,

Pag. 250 rit, ex quibus intelligitur, quamplurimis ſemper laboraſſe
ſeq. religionem iſtam internis diſſidiis. In centum enim & ſeptendecim
ſectas antiquiores Mahomedani ſciſſi ſunt, quarum notitiam ex *Iſmaelis Sciabinſciabi Tomo I Hiſtoriæ gentium*, & ex
Sciabreſtani libro *de veris & phantaſticis religionibus*, hauſiſſe
277. ſe, Cel. Autor profitetur. Præter memoratas autem haſce
ſectas, alias etiam quamplurimas apud recentiores Moslemannos
278. occurrere, obſervat, inter quas *Sonnitarum* & *Raphedita-*
rum hæreſes eminent, quarum illa apud Turcos Arabes,
aliasque gentes quamplurimas viget, hæc Perſas habet
propugnatores. Ingenitum vero & inexorabile inter has
ſectas odium intercedere, Cel. Autor affirmat. Legum
interpretes apud illas gentes, in definiendis Juris controverſiis,
primum ex Alcorano fundamenta ſententiæ conquirere,
&, ſi in illo libro nihil inveniant, ad *Sonnam* Prophetæ, id eſt,
traditiones *Mahomedis*, confugere, obſervat. Quodſi nec ex illis
aliquid pro re controverſa afferri poſſit, conſenſum Antiſtitum
Doctorumque requirunt, &, ſi nec apud illos aliquid offenderint,
ipſorum quæſtioni conſentaneum, ad argumentationem
denique tranſeunt. Ipſos vero hos Jureconſultos in
283. quatuor ſectas abire, Cel. Autor docet, accuratam de illis
ſectis notitiam ſuppeditans. Pandectas, in 38 Libros, variosque
titulos & paragraphos, diſtinctas, Mahomedanos pro norma
juris habere, obſervat, earumque contenta per ſingulos Libros
287. accurate exponit. Juridicos ſcriptores philoſophici excipiunt,
quos inter quamplurimi in *Ariſtotelem* Commentarii,
& Compendia dialectica, ex iſtius Philoſophi libris de-
322 ſeq. promta, Arabice comparent. Poſt hos recenſentur Medici,
dein Mathematici, quos inter *Euclidis* elementorum libri, Ara-
342. bice converſi, eminent. Sequuntur eos Lexicographi, &
Grammatici. De Alcorani tandem antiquiſſimo Codice, nec
388. non ejusdem interpretibus, & libris precum Mahomedanorum,
Cel. Autor diſputat. *Alcoranus*, ſeu, ſine articulo, *Cora-*
nus, librum lectionis ſignificat, & ita dicitur, quoniam in eo
leguntur Mahomedicæ ſectæ placita. Dicitur & *collectio*, eo,
quod ibi collecta ſunt, quæ ſparſim *Mahomedi* pſeudopro-
phetæ

phetæ viginti trium annorum ſpatio revelata eſſe finguntur. Vocatur etiam *Alphorcan* a verbo Arabico *pharac*, *diſtinguere*, quaſi diſtinguat vera a falſis, & licita ab illicitis. Appellari etiam conſuevit *Al-Decr*, id eſt, *commemoratio*, ſeu *commonitio*, cum verba Dei commemorare, atque homines per illa commonere, credatur, unde aliis quoque titulis inſigniri conſuevit. Alcoranum non ab ipſo *Mahomede* fuiſſe collectum, & in unum volumen redactum, ſed *Abu-Bacrum* & *Othmanem* poſt ipſius *Mahomedis* interitum hoc præſtitiſſe; Cel. Autor ex ſcriptoribus rerum *Mahomedicarum* obſervat. Diſtinguitur Alcoranus in *Suras*, id eſt, Capita centum & quatuordecim, & hæc in varios verſiculos, quos Mahomedani *Ajat*, id eſt, *ſigna*, appellant, ac ſi verſiculus quilibet ſignum ſit, vel miraculum. Suræ, ſeu Capita, inſcribuntur vel a materia, quæ in illis tractatur, vel a prima ipſarum dictione, ſecundum morem Hebræorum. Quædam ex Suris vocantur *Macchijat*, id eſt, *Meccenſes*, ſeu *Meccanæ*, quia *Mahomedi* Meccæ revelatæ finguntur, quædam vero *Mednijat*, ſive *Medinenſes*, quod Medinæ traditæ dicuntur. Quædam ex parte Meccanæ ſunt, & ex parte Medinenſes, & pars earum Meccæ, pars Medinæ, revelata fertur. Nonnulla pro dubiis habentur, quas notant interpretes hiſce verbis: *Mochtalaſib ſiba*, quibus indicant, varias eſſe de illarum revelationis loco Autorum ſententias, utrum ſcilicet Meccæ, an Medinæ, eas acceperit *Mahomed*. Vulgo tamen ſcriptores affirmant, revelatas fuiſſe *Mahomedi* duas & triginta Suras Medinæ, reliquas vero Meccæ. Surarum, ſeu Capitum, & *Ajatarum*, ſeu verſiculorum, Alcorani ordinem & numerum *Poſtellius*, & ex eo *Hottingerus*, jam attulerunt, quos ſecutus Cel. Autor, eundem ordinem hic adhibuit, additis primariis cujuslibet Suræ argu- Pag. 443.
mentis, & præmiis, quæ eam legentibus promittuntur, ex quibus utique ſatis accurata de Alcorano notitia poterit hauriri. Commentariorum dein, in Alcoranum Arabice ſcriptorum, inſignem copiam ſubjungit. Excipiunt eos Poetarum apud 461.
Turcos & Arabes ſcripta bene multa, tandemque Rabbinica 477.

Pag. 484. seq. manuscripta varii argumenti hoc Opus claudunt. Ut eo commodior ejusdem usus lectoribus præberetur, Indices locupletissimos eidem adjecit Vir Clarissimus, *Antonius Franciscus Gorius.* Dignissimus vero hic liber est, qui summo applausu ab eruditis excipiatur. Non solum enim orientalem literaturam mirifice ornat, verum etiam in Historia ecclesiastica, literaria, & philosophica, miram utilitatem spondet, & amœnissimi exinde flores decerpi poterunt.

HIEROCLIS, PHILOSOPHI ALEXANDRINI, IN Aurea Carmina Commentarius, Græce & Latine. Græca accuratius nunc recognita, & ad MStorum Codicum fidem exacta, plurimisque in locis e Gudiana Medicei Codicis collatione emendata, una cum Notis subjunctis, edidit R. W. S. T. P. Coll. Jes. Cant. nuper Socius.

Londini, typis Jac. Bettenham, impensis Gul. Thurlbourn, Bibliopolæ Cantabrigiensis, veneunt apud J. Nourse, P. Vaillant, J. Beecroft, 1742, 8 maj.

Alph. 1.

Cum doctissimus hujus libri Editor in Cl. *Petri Needhami* emendationibus notisque, potissimum vero in ipso *Hieroclis* contextu, ante paucos annos apud Cantabrigienses edito, quædam sibi vitia deprehendisse videretur, non pauca etiam intacta; curis veluti posterioribus eundem scriptorem ornare atque emendare laboravit. Non indigno, neque irrito plane, id conatu præstitit, quando haud pauca, quæ, Codicis sui fide nixus, *Curterius* edidit, a *Needhamo* repetita, vel etiam aliis ex ingenio adaucta, sub limam vocavit, & ad optimorum Codicum fidem exegit omnia. Ut felicius rem totam perficeret, maximo ipsi adjumento exstitit MSti Codicis Medicei collatio, a *Marquardo Gudio* facta; quam B. *Jo. Alb. Fabricius* nactus, cum Editore Cantabrigiensi communicatam voluit, sed casu quodam interceptam, *Jo. Christ. Wolfius* postea Lipsiæ edidit A. 1710. Hujus igitur collationis ope Noster fretus, *Hieroclem* ducentis mini-

minimum locis emendatiorem reddidit; nec minus verſionem in multis locis caſtigavit, & ad Græca magis accommodavit. Dignum *Hieroclis* Commentario aureum illud Carmen eſt; dignus eruditorum ſtudiis *Hierocles*. Aureum illud jure dicimus, ſive ſit *Pythagoræ*, ſive *Lyſidis*, ſive *Philolai*, ſive *Empedoclis*, aut cujuſcunque de ſchola Pythagoræorum. Licet ipſe non ſit autor *Pythagoras* quippe per quem jurare videtur *v.47*, habuere tamen antiqui Philoſophi, *Jamblichus*, *Proclus*, *Simplicius*, atque ipſe *Hierocles*, cur doctrinæ totius *σύνοψιν* diſcipulorum omnium nomine, inque illorum uſus, compoſitam arbitrarentur. Hic in eorundem contextu non niſi quatuor loca emendantur. *Verſu* ſtatim *primo* lectionem *διάκεινται* pro *διάκειται*, *v. 13* *ἄσκει* pro *ἀσκεῖν*, *v. 16* *Φίλει* pro *Φιλεῖ*, *v. 18* *ἃς* pro *ὧν*, probat Noſter. Ad *Hieroclem* quod attinet, ſatis jam inter eruditos convenit, hunc eſſe Seculi quinti Philoſophum Platonicum, qui, cum ſcholæ Alexandrinæ præeſſet, has in aurea Carmina *ἐξηγήσεις* diſcipulis ſuis prælegit. Non autem omnino evictum eſt, qua Seculi parte vixerit. Id quidem ex *Procli Lycii*, ipſius qui prope æqualis fuit, vita, a *Marino* ſcripta, facile diſci poſſe, exiſtimat Noſter. Quippe *Proclus* in lucem editus eſt A. 412, &, cum viceſimum ætatis annum ageret, ſe in *Plutarchi* Athenienſis diſciplinam tradidit, cujus per biennium fuit auditor uſque ad annum 434, quo diem obiit *Plutarchus*. Cum igitur *Hierocles* in libro *de Providentia* apud *Photium Cod. 214* dicat, ſe quoque adoleſcentem ejusdem *Plutarchi* diſcipulum fuiſſe; ſequitur plane, ipſum *Proclo* natu pæne parem, aut paulo fortaſſe majorem, fuiſſe. De *Hieroclis* vero morte conjectandi anſam præbet *Æneas Gazæus* in *Theophraſto*, circa A. 490 ſcripto, ubi, hunc *Hieroclem* ſibi a puero præceptorem fuiſſe, declarat, & ejus meminit tanquam ante annos multos jam mortui. Fuit autem idem profanis ſacris addictus, licet, ad doctrinam morum quod ſpectat, ex fontibus Chriſtianorum non hauſerit pauca. Ut e *Damaſcii* verbis apud *Suidam* apparet, cum eſſet Conſtantinopoli, in offenſionem *τῶν κρατούντων*, ſeu magiſtratuum Chriſtianorum, incurrit, & judicis ſententia lictorum virgis acerbe

 caſti-

caſtigatus, pœnam luit linguæ petulantis, qua procacius Chriſtianorum ſacra violarat. Atque ideo fortaſſe lubentius eam carminum expoſitionem ſuſcepit, ut ruentem in dies Deorum cauſam, qua potuit, palam defendere non auſus, fulciret, atque auditoribus ſuis commendaret. Platonicum ſe eſſe, non raro manifeſtat in ipſa commentatione, e. g. *pag. 5 ſeq.* ubi *Platonis Timæus* τῶν Πυθαγορείων δογμάτων ὁ ἀκριβὴς διδάσκαλος nominatur atque laudatur. Ad quem locum Noſter hæc notat: Ita de hoc *Platonis* libro *Juſtinus Martyr* in *Paræn. ad Græc. pag. 89* edit. Oxon.: ἐν τῷ ἐσπουδασμένῳ αὐτῷ λόγῳ Τιμαίῳ, ἐν ᾧ θεολογεῖν ἐπεχείρει. *Platonis* vero *Timæus* ἀκριβὴς διδάσκαλος dicitur, qui *Timæi* Pythagorici φυσιολογίαν, in libro περὶ ψυχᾶς κόσμω, ibi accuratius perſequitur, atque ipſum *Timæum* introducit περὶ τοῦ παντὸς diſſerentem. Sed plurima etiam *Platonis* dicta prædicat e.g. *pag. 24, 182, 250, 252, 304, 308, 310.* Conſentiebant etiam in non paucis cum Pythagoræis Platonici. Ita e. g. *pag. 15 ſeq.* ad *primum* ſtatim *verſum* notat Editor: Hi ἀθάνατοι θεοὶ, quos & οὐρανίους alibi appellat, nihil aliud ſunt, quam ſtellæ in ἀπλανῶν ſphæra, & planetæ, in inferioribus ſeptem ſphæris collocati; quippe, cœleſtia hæc corpora mente prædita, & λογικὰ, atque adeo pro Diis habenda, eſſe, exiſtimabant Pythagorici & Platonici. Ipſe *Pythagoras*, inquit *Laertius*, docuit, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεοὺς, quod & de *Platone* notiſſimum eſt; ſicque de octo ſphæris declarat *Alcinous*, πάντες οὗτοι νοερὰ ζῶα, καὶ θεοὶ, καὶ σφαιρικὰ τοῖς σχήμασι, *Doctr. Plat. Cap. 14.* Item *pag. 22 ſeq.: Hierocles* per λογικὸν, διάκοσμον vult, ut ex loci ſerie apparet, τὰ τρία γένη τῶν λογικῶν, ſeu ἐγκοσμίων θεῶν, quorum omnium animabus, ex Pythagoreorum & Platonicorum ſententia, dicit σῶμα ἄφθαρτον συμπεφυκέναι, quod eis vehiculi inſtar ſit; illud utique, quod in *Timæo Plato* vocat λεπτὸν ὄχημα ψυχῆς, & σῶμα φωτεινὸν, & αὐγοειδὲς, de quo fuſius poſtea diſſerit *in Comm. in v. 67.* Iſtis Noſtri obſervationibus adhuc aliam, ſpeciminis ergo, ſubjungamus. *Pag. 86* ad verba: κατὰ μὲν τὸ λογικὸν, ἀφροσύνη· κατὰ δὲ τὸ θυμικὸν, δειλία· κατὰ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν, φιληδονία καὶ φιλοχρηματία· κατὰ

δὲ

Digitized by Google

δὲ πάσας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις, ἀδικία, notatur: Ita fere *Sallustius Cap. 10:* κακία, λόγȣ μὲν ἄνοια, θυμȣ̃ δὲ δειλία, ἐπιθυμίας δὲ ἀκολασία, ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς ἀδικία. Vides vero, *Hieroclem* hic κακίας τρία εἴδη secundum triplicem ψυχῆς apud Platonicos partitionem dispescere. Nam, ut ait *Epiphanius* in *Expos. fid. cathol.* Πλάτων λέγει εἶναι τρία μέρη τῆς ψυχῆς, λογικὸν, θυμικὸν, ἐπιθυμητικόν. Atque sic quidem ipse *Plato* in *Timaeo pag. 89:* εἴπομεν πολλάκις, ὅτι τρία ψυχῆς τριχῆ ἐν ἡμῖν εἴδη κατῴκισται. Istis observationibus, cum de criticis initio nonnihil attulerimus, variam carminis lectionem contemplati, grammaticarum modo, dialectum præcipue spectantium, vel duas subjungamus. Altera legitur *pag. 102 seq. n.113* ad φέρειν αὐτὰ μηδὲν ἐγκαλȣ̃ντες, ubi addit: Editor Cantabrigiensis reposuit hic ἐγκαλȣ̃ντας, nullo autore, sed clamante, ut ait, constructione. At meminisse debuit, scriptores Atticos ad Grammaticorum regulas non semper esse exigendos, qui, neglectis τεχνολόγων legibus, casus sæpe variant, ut *Budæus* aliique dudum observarunt. Altera est *165 pag. 150 ad participium* φέροντες sequens: Syntaxis grammatica poscere hic videtur φέρȣσι, scilicet ἀκȣστέον ἡμῖν - φέρȣσι. Sed Atticorum moris est hæc casuum mutatio, ut a *Budæo, Zuingero*, aliisque, dudum est observatum. Sic *Thucydides Lib. VII:* Συρακȣσίοις κατάπληξις ἐγένετο, ὁρῶντες - scil. pro ὁρῶσι. *Dinarch. Orat. contra Demosth.* ȣ̓ προσεκτέον ὑμῖν ἐςὶ τοῖς τȣ́των λόγοις, εἰδότας, ὅτι - pro εἰδόσι. Nos quidem dubitamus, utrum talia dialecto, an vitiis ac mendis, sint tribuenda; sed nostrum jam non est, eas componere lites. Itaque, laudata potius hujus editionis elegantia & accuratione, tales Scriptorum veterum plures desideramus.

BARTHOLOMÆI FACII DE VIRIS ILLUSTRIbus liber, nunc primum ex MSto Codice in lucem erutus. Præfationem, Vitamque Autoris, addidit LAURENTIUS MEHUS.

Florentiæ, apud Cajetanum Tanzini, 1745, 4.

Plag. 19½.

Digitized by Google

Qui hunc librum *Facii de Viris illustribus ætatis suæ* (ita enim inscribendus erat, ac sic ipse *Facius* eum inscripsit in procemio,) nunc edidit, postquam in Præfatione, subductis rite rationibus, docuit, quo tempore compositus fuerit hic liber, singulari industria de vita ejus & scriptis disserit. Natus scilicet *Facius* (ignotum, quo anno,) Spediæ, quod Liguriæ oppidum est, *Guarinum* nactus est magistrum literarum. Hinc *Alphonsi*, Aragoniæ & Siciliæ Regis, creatus Historiographus, non anno 1465, (quod *Niceronius* tradit,) sed A. 1457, diem supremum obiit. Scripta ejus, quorum editiones Editor diligenter commemorat, hæc sunt: *Historia belli Veneti Clodiani; Dialogus de humanæ vitæ felicitate; Liber de excellentia ac præstantia hominis; Invectivæ quatuor in Laur. Vallam; de rebus gestis ab Alphonso, primo Neapolitanorum Rege, Libri decem; Liber de viris ævi sui illustribus; Historia Alexandri M. versio Latina.*

Venimus nunc ad hunc *Facii* librum, in quo illustres illius ætatis exhibentur *Poetæ pag. 3 seq. Oratores pag. 7 seq. Jurisconsulti pag. 29 seq. Medici* & *Philosophi pag. 35 seq. Pictores pag. 44 seq. Sculptores pag. 50 seq. cives quidam privati*, quos inter *Cosmus Medices* eminet, *pag. 52 seq. copiarum duces pag. 59 seq. Reges ac Principes*, quibus immixti Pontifices, *Felix V*, *Martinus V*, & *Nicolaus V, pag. 68 seq.* Ultimum locum tenent *pag. 79 seq. Facii* & aliorum ad ipsum Epistolæ sedecim. Inter *Poetas* præcipui sunt *Antonius Luscus, Antonius Panormita, Franciscus Philelphus, Jovianus Pontanus*; inter *Oratores Manuel Chrysoloras, Petrus Paulus Vergerius, Leonardus Aretinus, Ambrosius Camaldulensis, Leonardus Justinianus, Nicolaus Perottus, Poggius, Guarinus, Georgius Trapezuntius, Valla, Gasparinus.* Referri hunc in ordinem etiam debebat, qui inferius *pag. 41* producitur, *Bernardinus Senensis*, orator ecclesiasticus prorsus singularis. *Jureconsulti* ii adducuntur, qui in Bononiensi & Patavina Academiis docuerunt. Inter *Medicos* præcipue sunt memorabiles duo *Brancæ*, pater & filius, Chirurgi egregii, mira arte mutilatas nares & aures resarcientes. Vitam Pontificis *Nicolai V* & *Alphonsi* Regis, patrone-

tronorum suorum, descripsit uberius diligentiusque. Historiæ autem literariæ cultores dolebunt, *Facium* nostrum nimis esse brevem. Nam cujusque viri docti scripta, & ne hæc quidem omnia, enumerasse contentus, reliquam ejus vitam vel omittit, vel paucis attingit. Non tamen plane inutilis est hujus libri editio habenda, cum nonnulli viri docti occurrant, vulgo minus noti, & præterea de viris suæ ætatis testis fide dignus sit omnino noster *Facius*.

CORPUS JURIS PUBLICI S. I. R. G. COLLEctum, emendatum, Notis, parallelis locis, & Præfatione, adornatum, a LUDOVICO MARTINO KAHLIO, *D. & P. P.*

Pars II.

Gottingæ, impensis fratrum Schmid', 1745; 8 maj.
Alph. 1.

Exhibemus tibi, Lector, *secundum Tomum* Corporis Juris publici, cura, labore, atque studio, Cel. *Kahlii* editi atque illustrati. Hoc Volumen quale sit, & Catalogus, ei præfixus, & nostra, de *Parte prima* in *Actis* hisce *Eruditorum* tecum communicata olim, expositio, docet. Producuntur autem in novo hoc *Tomo* leges Imperii Romano-Germanici, præcipuæ novissimæque, quemadmodum *Volumine primo* antiquiores secundum temporum seriem, qua promulgatæ fuerunt, prolatas vides. In utroque opere, justis aptisque notis, variantibus lectionibus, & parallelis locis, instructas deprehendis sanctiones Germanorum publicas; cujus generis institutum æqui harum mercium æstimatores dudum exoptarunt. Velificaturus igitur desiderio eruditorum, Autor noster in ipsa Operis hujus fronte collocavit Pacem Noviomagensem, inter *Leopoldum* Imperatorem suo & Imperii nomine, & *Ludovicum XIV*, Regem Galliæ, pro se & confœderatis ejus, initam die 5 Febr. A. 1679. Cum enim Pax Westphalica per Noviomagense

gense fœdus & conclusum trium Imperii Collegiorum firmata sit, id quod Noster ex *Tom. III pag. 532* libri inscripti: *Actes & Negotiations de la Paix de Nimegue*, colligit; hanc Pacem merito inserendam esse putavit collectioni legum Imperii fundamentalium; quamvis, sine consensione Statuum eam antea esse confectam, ostendat ipse Cel. *Kahlius*, provocans ad *Actes & Memoires Tom. III pag. 490.* *Secundum* locum occupat Instrumentum Pacis Noviomagensis Cæsareo-Suecicæ. Hoc *tertio* loco excipit Instrumentum pacis Ryswicensis, die 30 Octobr. A. 1697 compositæ. Observat tamen Noster, inter Imperii leges fundamentales istam non referri a Statibus Augustanæ Confessioni addictis. Hinc in lucem publicam exire patitur *des Visitations-Abschied des Kayserlichen und heiligen Ræmischen Reichs Cammer-Gerichts zu Wetzlar, nebst denen hierher gehærigen Beylagen, von dem Jahre 1713.* Sequitur Pax, inter *Carolum IV* & Imperium ab una, & *Ludovicum XIV* ab altera parte, iterato sancita Badæ Ergoviæ A. 1714 die 7 Septembris. Rastadiensis Pax, A. 1714 die 7 Martii sine consensu Statuum inita, sed deinde rata habita, firmataque ab Imperio R. G. huic Collectioni non inserta est, quia Badensis pax, uti Cel. *Kahlius pag. 151* recte indicat, prorsus convenit cum Rastadiensi, quamvis Coloniensis æque ac Bavariæ Electoris restitutio clariori sit modo in Badensi pace exposita. Hinc in Notis, huic Paci subjunctis, istius generis discrimina aperuit, quemadmodum reliquarum legum Imperii vel dissensum, vel conspirantes præceptiones, in omnibus hujus Corporis Juris partibus declaravit luculenter. Quod vero ad protestationem Statuum Evangelicorum attinet, ratione capitum Badensis Pacis, Westphalicæ Paci repugnantium, remittit nos Editor ad *Elect. Jur. Publ. Tom. VII pag. 237.* Hinc legimus Sanctionem pragmaticam *und beständiges Gesetz wegen der Successions-Ordnung, und Vereinigung ihrer Kayserlichen und Kænigl. Catholischen Maj. Caroli VI Kænigreiche, Provincien, und Erb-Lænder*, ubi non solum, quæ ad legis hujus guarantiam spectant, Editor conventiones excitat, sed & scriptorum ingentem multitudinem in calce paginarum affert,

affert, qui ad hoc faciunt illustrandum argumentum. Occurrit deinde fœdus inter *Carolum VI*, Romanorum Imperatorem, & imperium ab una, & Regiam Catholicam Majestatem *Philippum V* ab altera parte, ictum Viennæ die 7 Jun. A. 1725. De qua pace Autor noster statim in limine hæc tradit: *Hoc Instrumentum pacis die 20 Junii A. 1725 per Commissionis decretum ad comitia deferebat* Carolus VI, *consensum Imperii expetens. Deliberationibus in singulis Collegiis institutis, die 20 Julii conclusum trium Collegiorum quidem commune excipiebat eas; sed justis de causis in Principum Collegio se opposuere Legatus Magdeburgicus æque ac Cellensis, quippe qui vota sua ad Protocollum dabant, inconsuetum esse allegantes, ut Legati in negotiis Imperii conclusum forment, antequam desuper a Principalibus suis fuerint instructi.* (*Vid. hæc acta in* Fabri Europæischer Staats-Canzeley Tom. XLVI Cap. 21.) *Illud tamen placitum Imperii a Cæsare die 12 Septembris A. 1725 comprobatum fuit.* Tum propinat Lectori Cel. *Kahlius den Innhalt des Friedens, der zwischen dem Ræm. Reich, und der Crone Franckreich, am 18 Novemb. 1738 zu Wien geschlossen ist.* Quod compendium summa pacis illius diffusæ capita justo ordine disponit, atque explanat, nec minus sub se continet ad illustrandum id Instrumentum accommodatas maxime observationes. Recudi Autor noster curavit Capitulationem Augustissimi Imperatoris *Caroli VII* ita, ut quilibet ex diversitate typorum adhibita eam inter & Capitulationem *Caroli VI* differentiam statim perspicere possit. Subsequitur Imperii Matricula, hoc est, *des Heil. Ræmischen Reichs Hochlœblicher Stænde Anschlag, wie viel deren jeder bey den Reichs-Anlagen vor einen Monat, oder einfachen Ræmer-Zug, zu geben schuldig ist*, singulari industria concinnata. Denique rerum Index, in utroque *Tomo* expositarum, accessit utilissimus. Ad fidem igitur probatissimorum Codicum, tum manu scriptorum, tum impressorum, Diplomata illa cum excusa sint cuncta, & notis adornata elegantibus, fidem suam, *Tomo primo* datam, liberasse Cel. *Kahlium*, merito pronuntiamus.

Digitized by Google

SCHEDIASMA DE ORIGINE TESTAMENTI-factionis, Autore SAM. KOENIGIO, Bernensi, Acad. Scient. Parisinæ Corresp. nunc Professore Philosophiæ Franequeræ.

Cum & in nuperis nostris pro Lausannensi Juris cathedra Academicis exercitationibus, & nonnunquam ante in foro, gravissimam quæstionem de origine testamentorum in utramque partem multis rationibus disputari audivissem, neque tamen vulgaris sententia satis valere videretur; quod minus dilucide ex genuinis Philosophiæ principiis rationes essent petitæ; gravem hunc atque controversum Jurisprudentiæ locum paulo accuratius ex Philosophia, populari quamvis ratione, illustrandum putavi; quo & ipsum argumentum ad vera principia revocetur, & genuinus fons utriusque, & legitimæ, & testamentariæ, successionis paulo plenius aperiatur. Quodsi nonnullis Lectoribus nihilo minus aliud videbitur; hi non tam a ratione concludendi, quam a Philosophis, principia docentibus, diffidebunt.

Originem testamentorum ex Jure Naturæ repetendam esse, tametsi vulgaris sententia sit; insurrexit tamen satis magnus numerus diffidentium doctorum virorum, testamenta non tam naturæ institutum, quam merum civitatis inventum, existimantium. Notissimæ sunt *Puffendorfii*, *Edmundi Merilli*, *Cocceji*, *Christiani Thomasii*, aliorumque, de hoc argumento Commentationes, multis, iisque satis speciosis, ex Jure Civili desumtis, argumentis contendentium, fieri nullo pacto posse, ut homini liceat dominium rerum suarum in alium transferre ex eo tempore, quo dominus rerum suarum esse desiit. Quid enim, ajunt, tam contra rationem videtur, quam voluntatem hominis ex eo tempore valere incipere, quo amplius velle non potest, &, cum mors omnia alia solvat, ut mandatum morte mandantis, cur non potestatem de rebus nostris statuendi?

Instant: Si dominium, vel jus aliud ullum, ex testamento ad hæredem pervenit, id aut vivo testatore transfertur, aut eo jam mortuo. Vivo testatore transire non potuit,

tuit,

Digitized by Google

tuit, cum neque viventis sit hæreditas, neque testator se superstite jus conferre velit; neque illo mortuo recte fieri poterit translatio, cum testator nec velit transferre, nec possit, exstincto quippe ejus dominio cum vita. Addunt nonnulli id quoque: Jure Naturæ quæri dominia possessione, & aliter, quam possidendo, retineri non posse. Adeoque, cum homines ne vivi quidem (ut ipsi putant) nisi actu possideant, rerum suarum in statu naturæ securi sint; quid de dominio illorum futurum est, postquam mors possessione illos dejecit? Immo, everti naturalem testandi libertatem, hac ratione quibusdam videtur, quod omnes fere gentes de successione legitima accuratas leges sanxerint; quæ procul dubio convellerentur, si amplissimam & illimitatam testandi licentiam natura dedisset; quod a prudentiæ civilis principiis plurimum diffidere existimant.

Sensisse hos scrupulos JCtos Romanos, proinde tam infirmum, atque a principiis Juris Naturæ remotum, negotium variis juris fictionibus sustinere allaborasse. Momentum testamenti conditi cum momento mortis connectendo, & momentum aditæ hæreditatis ad momentum mortis retrotrahendo, atque sic tria uaturaliter diversa tempora, testamenti facti, mortis, & cretionis, fictione juris ita conjungendo, ut moriens testator eodem temporis puncto bona sua hæredi permisisse, hic vero ab illo accepisse, fingatur. Absonum autem judicant, ex simplicitate Juris naturæ actum derivare velle, qui explicari ne quidem possit, nisi in subsidium vocatis tot alienis a natura fictionibus.

Conqueruntur Cl. Viri, *Grotium*, de origine testamentorum differentem, definitione velle decipere, vocabulo *testamenti* notionem plane peregrinam, & ab usu remotam, subjiciendo. Testamentum enim *alienationem* dicere, *in mortis eventum, ante eam revocabilem, retento interim jure possidendi & fruendi*, multis modis reprehendi posse. Quid enim? Poteritne id alienatum dici, de quo post alienationem dominus pari libertate ac ante disponit? Et num usumfructum solum is sibi retinuisse censendus

fendus est, qui plane nihil proprietatis in hæredem transtulit? Ergo aut vocabulo ludendum, aut dimittendam *Grotii* sententiam esse.

His fere rationibus ita hæc causa disputatur a doctissimis Jure consultis, ut multis hodie persuasum sit, testamentifactionem a natura prorsus abhorrere.

G. Guil. equidem *Leibnitius*, cujus solo nomine commovemur, hac ratione vulgarem sententiam ab his objectionibus tueri conatus est: *Testamenta mero jure nullius futura momenti, nisi anima esset immortalis. Sed, quia mortui re vera adhuc vivant, ideo manere dominos rerum, quos vero hæredes reliquerunt, concipiendos esse procuratores in rem suam.* Hæc quam recte se habeant, ipsa nunc viderit corpore vacans *Leibnitii* anima Sive enim in his terris permaneat, sive, ut religio docet, sublime lata in antiquam patriam revertatur corpore soluta anima, curabitne ipsa sine corpore has sibi prorsus inutiles corporeas facultates? Aut, si curet, num tam iniqua a se aliena curantis audiatur solicitudo? Minime gentium. Jura facultates parandi, & quædam sibi habendi, manant ex obligatione naturali, animalem hanc atque indigentem vitam tuendi. Cui autem hoc corpus detractum est, is, ut victus cultusque curis liberatur, ita etiam juribus, inde manantibus, prorsus exuitur. Cum in literis, ad Celeb. *Wolfium* datis, miratus essem, quonam pacto tantus Vir, quantum *Leibnitium* cognovimus, tam inanem de testamentorum origine sententiam fovere potuerit, apposite monuit Vir humanissimus, *distinguendum esse inter Leibnitium juvenem & inter Leibnitium virum, sive adultum. Quæ de testamentifactione tradidit, ad juvenem spectare. Constare autem, Leibnitium virum non omnia approbasse, quæ juvenis scripserat, antequam scilicet Parisios venisset, ibique consiliis Hugenii usus, ad Geometriam sublimiorem animum appulisset. Exemplo esse ejus theoriam motus concreti & abstracti, quam ipsemet sibi juveni excidisse fatetur, & in qua ea tradit, quæ postea vir non approbavit. Tunc temporis enim eum non legisse, nisi Gassendum & Cartesium, & ex his elegisse, quæ combinari posse judica-*

dicaverat, ita tamen, ut Gassendo magis adhaereret. Quae, cum verissima sint, & mihimet ipsi, si modo cogitassem, satis nota, hoc loco expressius monere necesse duxi, ne forte mea culpa summo & in omnes aequissimo Viro injuria fiat. Quid? quod haec ipsa observatio chronologica, in dijudicandis sententiis *Leibnitianis*, plurimis usui esse potest. Cum itaque tantus Vir rem acu non tetigerit; tanto magis, de hoc argumento agere, operae pretium videbitur.

Principio, si, ut docti hi viri contendunt, usus testamentorum merum Juris Civilis inventum est, id profecto mirum videri debet, quinam fuerit iste tam potens doctor, qui tot dissitas diversarum aetatum gentes testamenta condere docuerit. Certe, cum omnium gentium consensus naturae vox sit, haud levis suspicio esse debet, non ex inventione cujusdam legislatoris, sed ipsa docente natura, in remotissimis civitatibus, nulla imitatione, nullo communi imperio, testamentorum usum enatum esse. Imo, si in bene constituta civitate aliae leges civiles esse non possunt, quam ipsae leges naturales, addendo & detrahendo ad indolem civitatis accommodatae, ut recte observavit *Ulpianus*, merito requiretur, qua ratione in civitate testamenta possint vigere, quae extra civitatem omni fundamento destituentur.

Plerosque JCtos principium in pomoeriis Juris Civilis bonum, sed, extra hanc disciplinam delatum, haud dubie fallax, delusisse videtur. Existimant enim, traditionem ita ad translationem dominii necessariam esse, ut, illa non accedente, valide dominium transferri non possit; hinc optimos titulos, pro emto, pro soluto, pro donato, operari tantum jus ad rem; traditione accedente valide dominium effici. Quod in Jure Civili quidem verum; in disciplina Juris Naturae autem generaliter verum non puto. Quod autem ab aliis proponitur, in statu naturae neminem posse dominium tueri, nisi actu possidendo, aut rei incumbendo, & minima possessionis amissione amitti dominium; genuinis Juris naturae principiis prorsus refragari existimo. Sed res ex principiis communitatis & societatis humanae paulo altius repetenda videtur.

 Jus

Jus Naturæ neque ex Responsis Prudentum, neque ex consensu populorum, neque ex mero arbitrio Dei, sed ex ipsa hominis essentia atque natura, derivandum esse, jam agnoverunt antiqui, & satis hodie in confesso est. Certe de bono, malove, respectu rei cujuscunque judicaturi, ad essentiam naturamque ejus respicimus; atque nunquam non in omni casu id *bonum* dicimus, quicquid essentiæ atque naturæ rei convenit, ejusque perfectionem promovet; contra *malum*, quod ab essentia atque natura dissidet, & rei imperfectiones affert. Rationi itaque consentaneum erit, ut pari modo de homine judicemus. Adeoque homini *malum* erit, quicquid cum essentia humana pugnat, finem pervertit, perfectioni humanæ naturæ adversatur. *Bonum* contra id, quod essentiæ atque naturæ convenit, finem naturæ adjuvat, perfectionem promovet, unde justi & injusti notiones promanant. Et, quia in ente rationali cum sensu perfectionis sensus felicitatis conjunctus est; generalissimum & fœcundissimum legis naturæ principium inventum est: *Fac ea, quæ naturæ statusque tui perfectionem augebunt, fuge contra studiose, quæ naturam statumque tuum imperfectiorem reddent.* Limpida hæc moralium disciplinarum scaturigo Celeb. *Wolfii* præclaris laboribus adeo innotuit, ut, plura hac de re addere, Lectori molestum futurum esset.

Ipsa itaque essentia atque natura humana cum homini legem sanxerit, & de perfectione promovenda obligationes imposuerit; consequens est, ipsam naturam homini *facultatem* dare, ea agendi, quorum ope his obligationibus parere debet. Cum autem *facultas, ea agendi, quæ, salvis præceptis legis naturæ, fieri possunt, jus* dicatur; manifestum est, ipsam naturam homini jus tribuere ad omnia ea, sine quibus jussis naturæ parere non posset, & hominem jure suo ea facere, quibus naturæ obligationibus satisfacit. Unde patet, jura ex obligationibus promanare. Nempe eapropter ad nonnullas actiones homini naturale jus competit, quia per illas a natura injunctis obligationibus satisfacere necesse habet. Et verum est, si vel nullas homini, vel alias, obligationes imposuisset natura, vel prorsus nulla, vel alia, jura ho-

homini competitura. Quando itaque contendimus, jus esse homini natura datum de rebus suis testandi, *obligatio naturalis ostendenda erit, cui, facultate testandi ademta, satisfacere non posset.* Sic viam atque rationem videmus, secundum quam, de quo quaeritur, disputandum erit.

Ex his hoc quoque efficitur: Quia obligationes, & inde manantia jura, in ipsa natura humana fundata sunt, hominique competunt, qua homo est, compages scilicet ex anima & corpore apta; revulsa compagine, obligationes quoque & inde manantia jura una dissolvi. Disturbato enim aedificio, materia, quae servet eam & tueatur, amplius opus non est. Diruit itaque mors corpori innexas obligationes, & hinc nascentia jura. Is, qui liberatus obligationibus, ea tamen cuperet, quae non nisi ad obligationes persolvendas natura concessit, *opes, copias, facultates*, haud dubie maxime id injuste faceret. Et dici potest: Si usu venire posset, quod vulgus fabulatur, animas demortuorum nonnullarum rerum interdum possessione delectari, illasque eam ob rem diligenter a manibus hominum custodire, fore id totidem furta generi humano facta.

Haec eadem autem natura, quae tantopere homini studium perfectionis commendat, a vita segrege atque silvestri mira vi eundem ad societatem avocat. Ea enim est Indigentia humana, tanta perfectionum acquirendarum multitudo, eorum, quae ad bene beateque vivendum requiruntur, tanta varietas, ut homo homine tanquam Deo egeat, neque solivagus dignam sua natura felicitatem ullo modo consequi possit. Ex hac naturali perfectionis commendatione nascitur ille *appetitus societatis*, principium Juris Naturae *Grotianum*, quod ex superiori fonte, *desiderio perfectionis*, tanquam rivulus promanat. Cum itaque cujusque individui perfectio ad felicitas reliquorum hominum perfectione contineatur; ipsa natura homini maxime homines commendat, ac legem dicit: *Omnium hominum perfectionem atque salutem studiose tanquam tuam promoveto.* Unde humanissima illa praecepta de nemine laedendo; suum cuique tribuendo, officia humanitatis nemini non praestando. Quibus qui maxime satisfacit, maxime homo est.

Non

Non itaque metus, aut vis, ſed ipſa blanda natura, homines in ſocietatem cogit; & dubitare non poſſumus, etiam procul remotis hiſce motivis homines, ſi natura ſine diſciplina ſapientes forent atque virtutis amantes, in quadam ſemper ſocietate victuros. At in qua? Procul dubio in ſapientiſſima atque feliciſſima, in aliqua *Republica Solis Campanellæ*, ubi terrarum orbem nemo non propriam domum, genus humanum ſuam familiam, exiſtimaret; commoda reipublicæ mundi pro viribus quisque promoveret, juvaret neceſſitates vicini gratis, & juvaretur viciſſim ſine mercede. Sed, cum facultatem quidem virtutis tanquam ſemina, non autem ipſos flores atque fructus virtutis, nempe habitum; natura contineat; præterea homo, indigentiæ atque neceſſitatis ſtimulis non excitatus, ſit ſocors atque ignavum, item rapax atque avarum, animal, a felici illa communione recedendum erat. Proinde juſſit natura, per præconem ſuarum legum, *Rationem*, dominia proprietatesque rerum introducere, quo, neceſſitate ſuſcitatis ingeniis, & profligato torpore, quisque honeſte vivendi,& obligationibus ſuis parendi,copiam facultatemque reperiat.His naturæ juſſis cum obſecundarent gentes,occuparunt res uſus non inexhauſti,quo in poſterum non omnibus, ſed uni, earum uſus pateat. Atque ſic pervenimus ad originem dominiorum, et ſimul intelligimus, cur jure introduci potuerint: *obligationibus* nempe, *a natura injunctis, de perfectionibus promovendis*, *nullo alio modo ſatisfieri poterat.*

Prono ex his alveo fluit, quemadmodum cuivis natura facultatem, ſeu jus, concedit, pro ſuis neceſſitatibus facultates parandi, ſic naturam quoque tueri paratum, ſive præſens, ſive pro tempore abſens, juſtus poſſeſſor ſit. Nemini enim jus competit, alterum in exercitio ſui juris turbandi, aut juſte acquiſita auferendi. Vetant hujusmodi auſus illa a natura injuncta officia erga alios. Qui ergo juſſis naturæ obtemperans, dominia acquirit, copiasque parat, quo ſuis obligationibus ſatisfacere queat, hujus profecto poſſeſſiones iſta lege naturæ: *Omnium hominum perfectionem atque ſalutem tanquam tuam promoveto*, ſatis firmo præſidio circumſeptæ ſunt. Contra juſtam

ſtam vim intelligo, quæ jure, non injuſtam, quæ armis tantum, propulſanda.

Sed hoc quoque manifeſtum eſt, quia natura homini hominum commoda ut ſua commendat, naſci ex obligatione de aliis juvandis pleniſſimum Jus, *res noſtras atque commoda cum aliis communicandi.* Quo jure dato, aperte conſequitur, non traditionem dominium transferre, ſed voluntatem officio ſuo ſatisfacere cupientis domini. Traditio eſt modus, ſeu medium, exequendi voluntatem, & ſic fit ſignum naturale, illam vere interceſſiſſe, per ſe ipſam autem jus non operatur. Is, qui dat, jure ſuo utitur, a natura conceſſo, alii bene faciendi; is, qui accipit, jure ſuo utitur ſibi habendi, quod dominus ipſi permiſit. Tradiderit dominus, nec ne, quid ad rem, modo conſtet de voluntate utriusque? Et, ſi quando uſu venit, ut ad executionem voluntatis traditio neceſſaria non ſit, ſupervacanea adhiberetur; in Jure quidem Civili & Gentium quodammodo, quo negotia moralem certitudinem conſequantur, litesque, quantum fieri poteſt, præveniantur, traditionis, vel quaſi traditionis, ſolennitas, tanquam ſignum plene translati dominii, prudenter adhibetur. Sed hoc minime de eſſentia ipſius actus Jure naturali exiſtimandum eſt.

Verum hoc quoque, docentibus Philoſophis, officio quam maxime conſentaneum eſt, tametſi JCti plerumque non attendant, ut *non ſolum viventes benefici ſimus, ſed etiam, quantum poſſumus, operam demus, quo poſt mortem benignitatis atque virtutis fructum relinquamus.* Qui enim officio a natura demandato recte defungitur, *homines ut ſe ipſum amat.* Qui vero ita amat, is non ſolum de præſenti, ſed etiam de futura, felicitate eorum, quos caros habet, ſollicitus eſt; & profecto ſalus mundi in eo verſatur, ut nemo non hoc officium teneat, quo ætas, quæ nunc eſt, de commodis futuræ cogitet. Ætas enim ab ætate felicitatem, ut opifex ab opifice materiam, accipit, & non aliter genus humanum, quam magna urbs, multorum ſeculorum continuatis laboribus ad perfectionem accedit. Et hoc modo ſtatuendum, neque unquam connexa divellenda, neque homo, magnæ reipublicæ

 civis,

Digitized by Google

civis, ſine reſpectu ad concives, ſive præſentes, ſive futuros; in hac Juris naturæ diſciplina ſpectandus eſt. Vir bonus itaque, qualem lex naturæ poſtulat, etiam futurorum temporum conditionem ad ſe pertinere putabit, & non ſibi ſolum, ſed etiam poſteritati, ſeret. Non tamen id deſiderat natura, ut paribus officiis omnibus conjuncti ſimus; aliter nos obligat generi humano, aliter noſtræ genti, aliter civibus, arctiſſime autem familiæ & amicis. Quemadmodum ſocietatum, ita officiorum, gradus ſunt, quos diligenter conſiderando, vir bonus, quibus plurimum debet, plurimum tribuet, curabitque, ut his non ſolum ſe vivente, ſed etiam ſe mortuo, bene ſit. Quod ſi pro ſe quisque in ſuo quaſi circulo diligenter fecerit, genus humanum, tanquam annulus annulo in magna catena, mutuis amicitiis, & communi felicitate, cohærebit.

Quoad itaque vir bonus hac in vita verſatur, pro conjunctionis & officii gradu, omnes ſuis facultatibus juvabit, nunquam tamen ita liberalis in alios erit, ut neceſſariis vitæ præſidiis ſemet ipſum exuat. Repugnant graviora erga ſe ipſum officia, quæ vetant, ita liberaliter aliis proſpicere, ut egeamus ipſi. Tota viri boni vita perpetua officiorum contentio eſt. *Beneficentia* in alios facultates effundit, *prudens parſimonia* retrahit. Certiſſimum autem in moralibus principium eſt, quando contentio atque comparatio officiorum ſit, debiliora cedere gravioribus. Retinebunt itaque graviora officia facultates in manu boni viri uſque ad extremum ſpiritum. At enim vero, morte tandem dirimente hanc officiorum contentionem, & exſolvente moriturum ab obligationibus erga ſe ipſum, ut paulo ante expoſuimus, remanent ſolæ obligationes erga alios; quæ cum ab ipſa natura injunctæ ſint, eadem autem natura *jus tribuat ad facienda ea, ſine quibus officiis ſatisfieri nequit;* profecto palam eſt, ipſam naturam jus largiri morituro, bona ſua ad illos transmittendi, quibus officiis conjunctus eſt, id eſt, teſtandi. Et, cum, hoc agendo, ſuis officiis teſtator ſatisfaciat, ſuo optimo jure utitur, neque ab honeſtiſſimo actu, niſi ſumma injuria, poterit prohiberi.

Ex

Digitized by Google

Ex quo videmus, naturam homini *jus* quidem tribuere, de suis facultatibus disponendi, sed *officiis convenienter.* Minime enim ea dominii vis naturaliter est, ut quisque de rebus suis pro libidine disponere possit; nullam potestatem domino natura concedit, quam honestam, rectam, officiis convenientem. Dabit ergo operam dominus in distribuendis suis rebus, ne labatur in officio, diligentissimeque curabit, ut bonus ratiocinator officiorum sit, & addendo deducendoque experietur, quantum cuique debeat. Licet tamen aberret nonnunquam ab officii præceptis, decreta ejus nihilo minus firma manebunt. Nam in statu naturæ nemo non summa libertate gaudet, nec, præter vindicem conscientiam, actionum suarum moderatorem agnoscit. Præsumendum itaque est, quemvis se gessisse ut virum bonum, officii memorem, *conscientiæ* faces timentem; imo, cum in statu naturæ superior judex nullus detur, cui judicandi potestas competat, testatusne fuerit officiose, an inofficiose, defunctus, omnino, ut quisque *de rebus suis statuerit, ita jus erit.*

Itaque non audiendi sunt JCti, male applicatis Juris regulis testamenta oppugnantes. Cur ad validitatem hujus negotii formam transferendi inter vivos requirere? Cur traditionem flagitare, cum ipsa traditio non jus det, sed significet? Quid enim tam apertum, quam in quovis casu officiis eo modo parendum esse, quo per rerum naturam fieri potest; atqui facultates testatoris, illo superstite, ad conjunctos officio transire non possunt, debent tamen transire officiis flagitantibus. Quid itaque convenientius, quam ut a mortuo testatore ad illos perveniant, prout ipse decreverit? Ex negotio peragendo modus peragendi, & ex indole officii modus persolvendi officium, determinari debet; qui vituperari non poterit, si per eum sine ullius injuria justus finis obtinetur.

Æquissima ergo naturæ lex est: *Paterfamilias, uti legasset de pecunia tutelave rei suæ, ita jus esto;* sed addita hac altera: *Ut cuique plurimum debes, ita plurimum tribuito, neque ullum in distribuendis tuis facultatibus boni viri officium*

prætermittito. Huic naturæ voci obſecundantes gentes, cuique de rebus ſuis teſtandi facultatem dederunt, licentiam officia violandi ademerunt. Ita olim majores noſtri mulieri non aliter, quam in conſpectu ſenatus, hæredem nuncupare permiſerunt. Quam prudenter, & juris naturæ vim ſentientes? Permiſere mulieri, quod adimere non poterant, jus teſtandi a natura datum, fragilitatem ſexus autoritate ampliſſimi ordinis in officio retinuerunt. Et, cum legibus duodecim Tabularum cautum fuiſſet: *Paterfamilias uti legaſſit de pecunia tutelave rei ſuæ, ita jus eſto*; mire autem Romani hac ampliſſima teſtandi poteſtate ad ſanctiſſima officia violanda abuſi eſſent, ſequiora jura exhæredandi licentiæ modum ſtatuerunt, ipſa conſentiente lege naturæ. Quid enim naturæ tam contrarium, quam hoc ipſo jure, ad officia perſolvenda dato, impie ad officia violanda abuti?

Atque ſic puriſſimus non teſtamentariæ ſolum, ſed etiam legitimæ, ſucceſſionis fons inventus eſt. Etenim, ſi defunctus ipſe de ſuis officiis nihil ſcriptum reliquit, per præſumtionem legitimam determinanda ſunt, determinatisque ſatisfaciendum. Et, quia, ipſa ducente natura, quibus plurimum officii debemus, principes ſunt liberi, qui ſpectant in nos, & quibus vitæ præſidia debentur, proximi parentes, quorum ſummis beneficiis obligati ſumus, deinde honeſti & bene convenientes propinqui, a quibus plurimum opis atque auxilii in vita flagitamus; horum omnium curam gerere, & pietatis, & honeſtatis, eſt. Proinde, cum ex ſilentio defuncti colligatur, majora officia, quam hæc ordinaria, ipſum non habuiſſe, hancque ob cauſam teſtamentum non feciſſe, recte voluiſſe cenſetur, ut hi hæreditate potiantur. Succedent itaque primo deſcendentes, ut conjunctiſſimi, & commendatiſſimi; deinde adſcendentes, quo gratia referatur, poſtea collaterales propter neceſſitudinem. Ab hac honeſtiſſima ſuccedendi ratione cum nimis receſſiſſent Romanorum antiqui, *Juſtinianus* tandem, ſublato antiquo jure, civiles leges cum naturalibus in concordiam reduxit; neque male præſumtus amor defuncti pro fundamento ſubſtratus fuit, modo intelligatur

gatur

Digitized by Google

gatur amor in officiis fundatus, qualem ratio requirit, non stultus, perversus, ab officio diffidens, qualis in viro bono non præsumi debet.

His principiis inspectis, evanescet protinus omnis suspicio, libertate testandi legitimam successionem everti. Quam pulcher potius consensus apparet! Testator de bonis suis disponere debet officiis convenienter; si nihil disposuit, fit conjectura voluntatis officiis conformis, adeo, ut successio legitima re vera nihil aliud sit, quam *successio ex testamento præsumto;* quæ sola observatio omnes nebulas mire disjicit.

Tam fœcundum autem hoc successionis principium, ac tam late patens, est, ut vix quidquam de hoc argumento quæri possit, quod inde dijudicari nequeat. Esto exempli loco celebratus canon: *neminem posse pro parte testatum, pro parte intestatum, decedere.* Quæritur, fundatusne sit in Jure naturæ. Si secundum ea, quæ de officiis dicta fuerunt, sententia ferenda, non videtur. Quid enim impedit, quo minus testator officiis, quibus forte amicis obstrictus est, satisfacturus, parte bonorum illos instituat, reliquam secundum gradum necessitudinis agnatis permittere velit; nihil neque iniqui apparet, neque insulsi.

Pari modo, alio juris canone: *Uno cohærede deficiente, ejus pars vacua non ad cognatos defuncti pervenit, sed cohæredi accrescit.* Si quæratur, quo jure portio vacans cohæredi accrescat, vix respondebitur. Habetne a testatore? At testator suis officiis in eum, illa parte hæreditatis, qua illum instituit, satisfactum putabat. Fortasse a deficiente cohærede? Sed huic nulla necessitudine junctus est. Quid ergo impedit, quo minus ad testatoris, vel in quibusdam casibus ad deficientis hæredis, cognatos hæc vacans portio transeat?

Et hoc modo naturalia a civilibus separando, & diversarum gentium instituta conferendo, non solum Juris naturæ, sed etiam Juris civilis, disciplina egregie posset illustrari, & secundum præceptum *Ulpiani* sigillatim doceri, quomodo ex lege naturali, varia addendo & demendo, diversarum civitatum leges civiles de successionibus, partim bonæ, partim

tim malæ, enatæ fuerint, quod nosse, ad prudentiam legislatoriam non parum conferret. Qui deinde officiorum magnitudinem, nexum, & vim, secundum differentiam personarum atque circumstantiarum vellet determinare, & hæc inter se comparare, quam multa posset in medium proferre, & in foro & in scholis præsentissimum usum habitura! Sed hoc loco nobis prolixioribus esse non licet, qui non librum, sed schediasma, scribere instituimus.

CHRISTIANI GUIL. FRANCISCI WALCHII Antiquitates Pallii philosophici veterum Christianorum.

Jenæ, sumtu Jo. Friderici Ritteri, 1746, 8.

Plag. 16.

Quantam, quod multis hodie sordet, antiquitatis studium in pernoscendis Christianorum & doctrinis, & moribus, utilitatem cultoribus suis afferat, elegantissima hæc ostendit Commentatio, filio Venerabilis *Jo. Georg. Walchii* certe digna. Pallium philosophicum inter vestes locum obtinet, quas antiquissimi Jesu Christi cultores gestarunt, virtutum studiosissimi. Dignum itaque idem doctissimo Autori est visum, quod in profanis pariter ac Christianis literarum monumentis accuratius investigaret, &, quæ in iisdem ad nos transmissa deprehendit, ita disponeret, ut de Philosophis prius sermo institueretur, &, iis, quæ de eorum amiculo optimi Autores perhibent, studiose enarratis, deinde ad eos, qui Christi disciplinam secuti sunt, fieret progressus.

§. 3. *Sectio prima de Pallio philosophico, ejusque usu, a priscis Philosophis recepto*, inscribitur. Ante omnia ipsius pallii conditionem
5. describit politissimus *Walchius* noster. Pallium vestimenti genus est, quod super tunicam reliquaque indumenta humeris injici, totumque corpus tegere, solebat. Græci eo proprio
9. quasi jure, perinde ut Romani toga, utebantur. Ab usu domestico & civili ad philosophicum transiit pallium, cum prisci sapientiæ magistri illud, tanquam vitæ austerioris morumque

integritatis signum, præ se ferrent. Quamvis vero certum habeamus atque exploratum, discrimen quoddam sapientum Pag. 10.
pallia a reliquis distinxisse; qualis tamen hujus fuerit ratio, tam expeditum non est. Et multos & doctissimos scriptores, in hac definienda dubios, sibi invicem contrarios, hallucinatos deprehendes. At, si materiam & formam spectes, nullam utriusque pallii fuisse dissimilitudinem, certum est. 11.
Utrumque ex lana conficiebatur; nec forma philosophici a communi discessit. Id tantum intercessit discriminis, ut, cum 19.
summam curam in in eo ponerent Græci, ut eleganti potissimum vestitu ornatus ac decoris studium aliis comprobarent, Philosophi hac in re fuerint negligentiores, suam incuriam, cujus præpostere gloriam affectabant, pallio *obsoleto, inculto,* 21.
sordibus nigro, declarantes, & *dilacerato*. Literam γ tribo- 22.
niis philosophicis fuisse intextam, autor est *Hesychius*; omnes 24.
autem palliatos sapientiæ magistros hanc literam adhibuisse, nondum liquet.

Ad *modum*, pallium istud *gestandi*, progreditur Autor, ex 25.
antiquitatis monumentis illustrandum. Quidam novum discrimen hic admittunt, imo princeps differentiæ momentum ad pallium gestandi rationem referunt. Verum *Ferrario* adstipulatur Clariss. *Walchius*, veteres, statuenti, Philosophos, qui 28.
ad Cynicos se haud adjunxerunt, cum reliquis Græcis eodem modo gestavisse pallium. Quinam usi fuerint potissimum pallio, nunc dispiciendum est. Philosophi hujus vestimenti 29.
inventores non sunt; nec id sibi solis vindicarunt; sed, si ultimam ejus memoriam repetere velimus, alios quoque homines, eosque haud infimi ordinis, eo usos, postea autem, ubi 32.
luxus & intemperantia dissuadebant, idem ad pauperes abjectum fuisse, multis antiquitas comprobat exemplis. Philoso- 37.
phi adhibebant quidem pallium, at non omnes. Varios enim, & in his principes, doctrinæ morumque magistros, e. g. *Py-* 39.
thagoram, *Aristotelem*, non tribone, sed aliis vestibus, amictos fuisse, luculenta afferuntur veterum testimonia. Soli 40.
Asceta sibi vindicabant pallium, qui scilicet optimam, id est, 41.
severiorem, vitæ rationem tenebant, ac a variis virtutis exer-

citatio-

Digitized by Google

citationibus *aſcetarum* ferebant nomen. Horum inſtituta hic ſtrictim enarrantur, & in aſcetarum & palliatorum cohorte
Pag. 44. numerantur *Pythagoræi,* a præceptore veſtimenti genus diverſi,
52-77. *Socrates*, *Cynici*, qui duplicatum geſtabant pallium, *Stoici*, *Ariſtippus Cyrenaicus.* Tum cauſæ perquiruntur & dijudi-
78. cantur, cur hunc veſtitum Philoſophi ſuſceperint. Corporis voluptati maxime opponebatur pallium, cum talis illius apud Philoſophos eſſet uſus & conditio, ut, tolerantiæ & temperan-
80. tiæ cauſa illud ſumtum fuiſſe, colligere deberent, qui intue-
85. bantur, omnes. Qui paulo altius rationes repetunt, in ſor-
87. dido pallio ſuperbiæ deprehendunt tegumentum. Alii tribonio induebantur, non quod continentiæ ſe conſecrarint, licet id prætenderent; ſed quod continentiæ laudem patientiæque
90. affectarint gloriam. Alii, longius a virtute ac ſcientia remoti, pallium adhibuerunt, omnem Philoſophiam non magnarum rerum notitia, ſed barba tantummodo, ſtatuentes, & pallio ab-
93. ſolvi. Id denique prætereundum non eſt, non in Philoſophorum ſcholis ſe continuiſſe pallium, ſed etiam ad ceteros literarum ingenuarum, artisque & doctrinæ liberalis, magiſtros demigraſſe.

99. His præmiſſis, *Sectione poſteriori* de Pallii philoſophici uſu inter veteres Chriſtianos agitur. Varia vox *pallium* in eccleſiæ monumentis ſignificat, inprimis epiſcopale ac philoſo-
102. phicum. Illud longo intervallo ab hoc diſtat, quo orbis Chriſtiani Epiſcopi in obſequium Romanæ ſedis rediguntur, in-
104. ſtrumentum; neque hujus loci eſt, de eodem diſputare. Hoc, quod a Philoſophis ad Chriſti aſſeclas propagatum fuit, illo Epi-
112. ſcoporum amiculo multo antiquius eſt. Poſtquam igitur, Chriſtianorum pallium a Judæis repeti non poſſe, fuſe oſtendit doctiſſimus Autor, illud, veluti ritus varios, inſtituta, cultusque civiles, a ſuperſtitioſis Numinum cultoribus ad Chriſtianos tranſiiſſe, nullus dubitat. De iis diſputaturus, qui inter Chriſtianos pallium geſtarunt, primum ſolidis evincit argumentis,
118. neque Servatorem ipſum, neque hujus legatos, neque ſingulos,
130. qui Chriſto nomen dederunt, ſed ſolos Aſcetas, illo fuiſſe uſos. Et, inter Chriſtianos exſtitiſſe Aſcetas, ab antiquis rei Chriſtianæ ſcri-

Digitized by Google

scriptoribus uno ore relatum legimus. Imponebatur illud Pag. 140.
nomen iis, qui præ ceteris sanctimoniæ morumque probitati
studebant, hancque variis virtutis exercitiis severioribus, jejunii præsertim & abstinentiæ, sibi comparare laborabant. 141.
Floruerunt quidem hi omni fere tempore in prisca Christianorum civitate; Seculo tamen post partum Virginis salutarem secundo & tertio caput suum extulisse, tot ascetarum, qui isto ævo clari fuerunt, exempla abunde docent. A Philosophis, qui, cum a Christianorum sacris alieni essent, austeriorem vivendi rationem secuti, postea Christo nomen dederant, originem illorum petendam esse, ambigendum non est.
Quos ut quamplurimi, sive Clerici, sive laici, sive mares, sive 142.
fœminæ, liberaliori usi vita, imitarentur, eorum effecit autoritas, & integritatis, quam præ se ferebant, existimatio. Ha- 148.
bes itaque palliatos ascetas, tam Clericos, quam laicos, mares 152.
& *fœminas*, cujus rei multa sane, eaque egregia, Clarissimus Autor profert documenta. Nulla tamen, ut in aliis 144.
etiam ascetarum institutis, fuit lex, nulla necessitas, gestandi pallium. Erant, qui sine pallio vitæ severioris decus secta- 159.
rentur. Ii tamen audiendi non sunt, & confutantur, qui, ve- 160.
stium hominum ecclesiasticorum originem in pallio quærentes, sibi persuadent, isto tempore pallium philosophicum ordinis sacri proprium fuisse, cujus singularis ornatus atque corporis cultus Seculo demum quarto cœpit. Qui sequenti ætate ca- 162.
put extulerunt monachi, atque, exstincto sensim priscorum asce- 168.
tarum ordine, duriora virtutis exercitia sibi fere soli vindicarunt, pallio philosophico utebantur, cum Anachoretæ, tum 169.
Cœnobitæ, cum mares, tum fœminæ, neque ulla tamen lege 174.
coacti, neque omnes. Ex optimis antiquorum enim testi- 178.
moniis tuto colligitur, in terris, versus solis ortum positis, antiquissima rei monasticæ ætate nullum vestitus genus monachis fuisse præscriptum; in Occidente autem magis adhuc libera fuisse atque voluntaria omnia. Sed immutata fuit, *Constan-* 182.
tino Magno imperante, rei monasticæ ratio. Monachi officia
non peculiarem Dei cultum, nec veram vitæ sanctimoniam 183.
& castitatem, aut singularem erga alios, egentes potissimum, amorem, eosque sublevandi studium, sed affectatum & pro-

M prium

Digitized by Google

prinm vestitum, cantionum quarundam novarum usum, pre-
Pag. 184. ces definitis horis faciendas, &c. postulare, creditum est. In
singulis ordinum regulis præscribebant conditores, qualis esse
185. debeat vestitus monachorum, & hoc ipso factum est, ut
pallii nostri usus una cum prisco monachorum candore de cœ-
nobiis sit expulsus, proscriptus, & penitus intermissus. His docte
199. & solide expositis, in causas inquirit Clariss. Autor, cur pallium
Christianis fuerit probatum, & varia notat indicia, ex quibus,
quale pallio nostro, præsertim a Patribus, constitutum fuerit
pretium, apparet; tum de idolorum cultoribus agit, atque in-
primis formulam: *Græcus est, & impostor*, illustrat, adjectis,
221. quæ ad *Tertulliani* librum *de Pallio* pertinere videntur; tan-
236. dem hæreticos enumerat palliatos, & inprimis, quæ de *Eusta-
thio Sebasteno* æque ac Concilio Gangrensi relata sunt, dili-
genter commemorans.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD IN-crementum Scientiarum ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, par Partes publicata.

Voluminis IV Pars III.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8.
Plag. 12.

Oculos primo loco oblectat *Ge. Ludov. Oederi*, D. *Disserta-
tio de vexato loco Gal. IV, 21 seq.* Difficilis hic locus
Exegetis jam diu fixit crucem. Excussit eum Cl. *Andreas Geor-
gius Wahnerus* Dissertatione publica Gœttingæ A. 1744, exami-
nique eruditorum submisit suam opinionem. Edisserit nunc
Cel. *Oederus* hanc opellam, eique subjicit stricturas aliquot
humaniter & modeste, & suam addit interpretationem, vix fe-
rens allegoricarum, quibus Judæi utuntur, interpretationum,
quas Cl. *Wahnerus* fuit secutus & exornavit, Mæandros. Succedit
426. *Petri Zornii Dissertatio de* נציךים, *sive Naziræis, ex ordine
procerum viris principibus, ad illustrationem variorum in sacro
Codice locorum, Gen. XLIX, 26, Thren. IV, 7, Nahum. III, 17.*
In regno Assyriaco erant viri dignitate spectabiles & eximii,
qui vocabantur *meniisserim Nah. III, 17*, & ob amplitudinem
singu-

singularemque honoris gradum ab aliis erant separati. *Josephus* vocatur *inter fratres Nasiraeus Gen. XLIX, 26, Deut. XXXIII, 16.* Minister Regis apud Persas, in quo sunt omnia posita, etiamnum vocatur *Nasir*, attendens ad singula. *Nasara* Pag. 431.
Arabibus est *adjuvit*, *defendit*, imo נאצר. Inde decerpta sunt nomina *Nabonasar*, *Nabuchodonosor*, *Nasireddin*, *Abunaser*, *Nasiraddaula*. Nasiritae inter sectas Mohammedanorum antiquas recensentur. *Josephi* facta, in administrandis regni Æ- 433.
gypti rebus occupata, propugnat, & accusationibus eximit, B. Autor. Locum *Thren. IV, 7*, egregia perfundit luce. Pontificem Judaeorum maximum, ut *Calmeto* visum fuit, vocatum *Nasir Lev. XXI, 12*, illustrat. Excipit hanc tractationem *Car.* 442.
Henr. Zeibichii, Ordinis Philosophorum Wittebergensis Assessoris, Diss. *de Ritu adjurandi summum Hebraeorum Pontificem ante expiationem anniversariam, ad illustrandum Cod. Joma Cap. 1 §. 5.* Autor locum *Mischnae* exhibet. Tempus, quo hic ritus fuit peractus, definit. Locum, eidem ritui destinatum, edisserit, 446.
simulque de conclavi Parhedrin disputat. Ab hoc distinguit conclave domus Abtines. De situ utriusque loci commentatur. Personas, a quibus adjuratio instituta, designat. Fontes, e quibus ratio ritus est haurienda, indicat. Exhibet ipsam ad- 454.
jurationis formulam, duplici eruditorum interpretatione instructam. Sensum hujus formulae generalis ad omnes Pontificis expiantis functiones redire, ostendit. Specialem sensum ad suffitum incendendum spectare, demonstrat. Sadducaeorum in suffitu faciendo morem exponit. Illo ritu vere ad quandam 456.
Sadducaeorum haeresin respici, declarat. Differit de Pontificibus, Sadducaeorum partes tutatis. Huc refert *Joannem Hyrcanum* ac *Ananum.* Ritum alium, in quo Sadducaei a Pharisaeis 462.
discesserunt, subjungit. *Joannem Clericum* notat. Controversiam recentiorem, Cel. *Conradum Ikenium* inter & Rev. *Gudium* agitatam, producit. Clausulam loci Mischnici paucis expen- 464.
dit, ac tandem loci alicujus Apostolici ex hoc ritu promittit illustrationem. De reliquo *pag. 455 lin. 10* legitur διβανωτὸν pro λιβανωτὸν levi errato. Exspectamus Viri Clariss. Dissertationem, qua Christum Ἀρχιερέα πιστὸν ex antiquitatibus Judaicis nobis illustratum repraesentabit. In praesens progredimur ad *Joannis*

Pag. 465. *Christophori Harenbergii Supplementum in Hadriani Relandi recensionem urbium & vicorum Palæstinæ.* Emendat Autor non-
nihil in *Relandi* expositione, addit haud pauca, sæpius senten-
471. tias *Hermanni von der Hardt* refellit. *Abel-cramim* urbem fuisse
Batanææ, non Ammonitidis, docet. *Acschaph*, ipsius ex judicio,
est ipsa urbs Aco, seu Ptolemaïs. *Agræos* ad Orientem Peraæ
collocat. *Elath* & *Eloth* ipsi est locus vel 1) prope mon-
tem Hor & Kadesch *Deut. II, 8, Num. XXXIII, 35, 36*, vel 2)
474. supra Tyrum ad mare situs, *Elais* vocatus. *Antiochiam* Syriæ,
olim Togarma, nunc Togar, dictum, illustrat idem. Vocem
478. אפדנו, quæ exstat *Dan. XI, 45*, exponit per *palatium ejus*. Urbem
Moabitidis primariam *Ariel, Ar, Arjeh Moab, Rabbath Moab*, il-
481. luminat, ac locum vexatum *Jes. XV, 9*, expedit. Hierosolymam
dictam fuisse *Ariel Es. XXIV, 1, 2, 7*, ostendit. *Arnon* ipsi non
solus est fluvius transiordanicus. Designari etiam per Arnona
483. existimat regionem adjectam *Arnonam*, nec non locum in valle
satis profunda, dictum *præsidia Arnonensia*. *Ascher*, memoratus
Jos. XVII, 10, ipsi est locus Scythopolin inter & Sichemum. Lo-
488. cum *Aven*, seu *Beth-Aven*, ab urbe *Bethel* distinguit. *Pag. 486 lin. 11* pro *ad Ægypti* legendum est *ad Ægypti ultima*. Urbem *Ba-
schan, Bataneam, Batanin, Votanin, Paddan*, ponit trans Jorda-
nem, ratus, regionem exinde dictam fuisse. *Berothai*, locus *2
Sam. VIII, 8*, memoratus, ipsi est *Brotha Ezechielis XLVII, 15*,
Ptolemæi Jabruda. *Betach*, qui locus memoratur *2 Sam. VIII, 8*,
491. ipsi est *Bedegene* ad radices Libani, seu potius Antilibani. Ra-
tionem deinde idem expromit, cur Bethabarah versa fuerit in
498. Bethaniam *Luc. I, 28*. Per *terram Cabul* intelligit tractum Gaba-
læ, monti Carmelo versus Orientem adjectum. Gabalam hanc
pro *Chabulo*, & *Zabulone*. habet. Urbem Chamath esse Helio-
polin, regionem vero Chamath esse Cœlen Syriam, argumentis
504. persuadet. *Pag. 509 lin. 9* pro verbo *Sirbonio* legendum est *Sir-
bonia effluit*. Chebrona septentrionalem, urbi Sichemo ver-
510. sus Orientem adjectam, Autor a Chebrone australi solicite di-
stinguit. *Elon Mamre* ei est *aulon Sichemiticus*. *Chelbon, Ez.
XXVII, 18*, memorata, ipsi est Chalybon, urbs Syriæ, circa quam
cis Ephratem visitur Chalybonitis regio, vinis olim excellens.
Supplementi hujus Autor continuationem dabit & unam
& alte-

Digitized by Google

& alteram, nisi complures. Attentionem jam provocat nostram Dissertatio Ill. Consiliarii aulici Brunsuico-Luneburgici, *Francisci* Pag. 511.
Caroli Conradi, cui indicem præfixit *Conjecturarum in loca Quintiliani Instit. Orat. VI, 1, 3, de usu picturarum in judiciis apud Romanos.* Inter artificia, quibus oratores consueverunt ad animos judicum commovendos uti, picturas retulit *Quintilianus*. Priorem locum Autori Cel. ita legere est visum: *Depictam tabulam* 513.
supra verum in imaginem rei, cujus atrocitate judex erat commovendus. - - & prolata novissime deformitate, ipsa natura, senis cadaveri infensa, præteritam quoque orationis gratiam perdidit. Posteriorem ita legi cupit: *Sed non ideo probaverim,* 517.
quod factum & lego, & ipse aliquando vidi, depictam in tabula sipariove imaginem rei, cujus atrocitate judex erat commovendus. Adduxit Vir laudatissimus post *Burmanni* ac Cel. *Gesneri* sententias pro conjecturis suis argumenta, quibus Critici, ni fallimur, assensum haud omnem subducent. Succurrit porro oculis animoque lectoris *Matthiæ Belii Observatio historico-physica de Antro Ribariensi, halitus noxios eructante.* Domesticum 518.
Hungariæ antrum, quod est in Comitatu Zoliensi, ad vicum Ribar, attentionem sibi vindicat spectatorum. *Georgius Agricola* tradidit, halitibus, exinde profluentibus, ac in aerem delatis, aves appropinquantes ac reliqua, quæ accesserint, animantia enecari. *Wernherus, de admirandis Hungariæ aquis* commentatus, similia fere habet. Cel. Autor ex observatione sua nihil non exponit de isthoc specu, ejusque sulphure subtili, ac aqua inde citra per- 524.
niciem hausta & bibita. Ostendit ipse, lethalem illam halituum sulphureorum noxam non a peste esse arcessendam. Deducit eam potius a subtilissimi sulphuris copia, & ab admixtis mineralium halitibus, qui per subterraneos meatus eos una cum 525.
aquis præcipiti ac strepero lapsu ferantur. Addit, halitus hosce non suapte natura esse exitiales, sed id in causa esse, quod nimia illa subtilitas, completis subito pulmonum bronchis, præclusoque necessario ad respirandum aere, & sic præfocato illic sanguine, intra ictum oculi enecet animalia. Agmen Disser- 527.
tationum claudit *Emendatio duorum Ovidii locorum, tentata a Frid. Ottone Menckenio.* Dignus sane est *Ovidius*, latinitatis aureæ promus condus, cujus artus ac verborum membra sint sana.

Leguntur hæc vulgo in *Tristium V, 8, 11: Vidi ego, naufragiumque viros & in æquore mergi; Et, nunquam, dixi, justior unda fuit.* Quid est illud: *naufragiumque viros & in æquore mergi?* Copias huc criticas Autor convocat & multas & egregias, partim opiniones emendantium amputaturus, partim suam propugnaturus. Monet idem, *navifragum* esse, qui in causa est, ut navis frangatur; *naufragum* vero, qui calamitatem navis fractæ sustinet ac perfert lugetve. Phrasis *mergere in re quadam* ab *Heinsio* explosa est citra jus fasque. Versiculum illum Noster ita judicat legendum: *Vidi ego, naufragium qui risit, in æquore mergi.* Restat aliud in *Ovidio* ulcus percurandum. Legitur vulgo in *Trist. I, 2, 102: Si satis Augusti publica jussa mihi.* Id Noster sic refingit, ac
Pag. 551. restituendum non tam judicat, quam prorsus evincit: *Si satis adjuvi publica vota meis.* Tandem comparent *Gisberti Cuperi ad Theod. Janssonium ab Almeloveen Epistolæ, quartum continuatæ.* Epistola XXI Fastos Romanorum fuse & erudite illustrat, duo *Quintiliani* loca emendat, ac convertit vocem antiquarum Inscriptionum *Antoninianis* in vocem *Antonianis.* Epistola, quæ illam sequitur, tota in emendandis Romanorum Fastis occupatur, & eadem occasione versatur in locis
561. variis *Eutropii*, *Velleji*, *Frontini*, *Livii*, *Suetonii*, *Festi*, *Gellii*, & aliorum, erudite aut explicandis, aut illustrandis. Qui humaniora amant studia, eos titillabit cupiditas, has Epistolas, solidissime elucubratas, ipsas perlustrandi.

LETTERA SCRITTA ALL'ILLUSTRISSIMO SIG. AVvocato Don ORAZIO BIANCHI, Romano, &c.

id est,

EPISTOLA AD ILLUSTREM VIRUM, HORATIUM BIANCHI, Romanum, Professorem Publicum Eloquentiæ Latinæ & literarum Græcarum in scholis Palatinis Mediolanensibus, scripta a PHILIPPO *ARGELATO.*

Mediolani, 1746, 8.

Plag. $1\frac{1}{2}$.

Notum

Notum ſatis eſt *Philippi Argelati*, Viri de literis optime meriti, in orbe literato nomen, ejusque Collectiones variorum Scriptorum non ſine applauſu ab hominibus eruditis ſemper exceptæ ſunt. Eminet inter ejus ſcripta *Scriptorum Mediolanenſium Bibliotheca*, in qua, vix ſatis laudanda diligentia, copiam fere immenſam virorum in Italia celebrium oblivionis tenebris eripuit. Cum autem invidia plerumque virtutis comes eſſe ſoleat, & nunquam deſint homines maledici, qui, calumniis contra viros bonos ac probos evomendis, neſcio quam gloriolam aucupantur; eandem *Argelatus* noſter, reipublicæ literatæ civis bonus ac induſtrius, nuper ſortem expertus eſt. Extitit enim in Italia tenebrio quidam, qui, cum laudes, quæ in Noſtrum ab eruditis, ob navatam literis hanc operam, veluti certatim deferebantur, æquo animo ferre non poſſet, ſcripto quodam, nigri ſuccum loliginis & meram æruginem continenti, Virum optimum laceſſere ſuſtinuit. Aliis nimirum ſua eum ſurripuiſſe, & mala fide, tanquam proprios labores, lectoribus hæc venditaſſe, iſte homo in vulgus ſparſit. Audiviſſe nimirum ſe ab illuſtribus viris, integræ fidei teſtibus, pronuntiat, Bibliothecam illam Scriptorum Mediolanenſium a Canonico, *Joanne Andrea Irico*, eſſe confectam, & *Argelatum* doloſe ſuum libro nomen præfixiſſe. Et, ut eo majorem invidiam Viro bono apud omnes conciliaret, addit, moris ipſi eſſe, aliorum compilare ſcrinia, &, nos in hiſce *Actis* noſtris plus vice ſimplici has ejus fraudes indicaſſe, audacter aſſeverat. Stomachum vero atque bilem nobis moverunt iſta hominis mendacia, quibus veneratio & honos, viris doctis exhibendus, ſuprema ſemper lex fuit. Tantum certe abeſt, ut famæ *Argelati* vel tantillum detrahere hoc pacto nobis unquam in mentem venerit, ut, maximi nos eum facere, & de ejus amicitia, & commercio literario, quod ei cum *Menckenio* noſtro intercedit, mirifice nos gloriari, palam ſignificemus. Lætamur itaque, quod inſanas malevoli iſtius calumnias tam ſalſe & eleganter in literis, ad Cl. *Blanchium* datis, perſtrinxerit atque confutarit Vir Celeberrimus; & eam potiſſimum ob cauſam lætamur, quod ex *Actis* noſtris quamplurimos, locos, laudes, ipſi debitas, continentes, eis inſeruerit.

Pag. 8 seq. ruerit. Debebat utique hoc famæ suæ, qua nihil studiosius viro bono custodiendum atque vindicandum est. Neque livor, aut acerbitas, in hisce literis regnat, verum adeo humaniter & miti stilo sunt compositæ, ut non satis mirari possimus insignem Viri prudentissimi in contemnendis injuriis constantiam. Nimirum non increpationibus & conviciis, verum testimoniis, pro se adductis, adversarii tela retundit. A *Muratorio*, qui de his rebus judicare omnium optime poterat, Nostrum
16. huic, quod confecit, Operi parem judicatum, literæ ejus, ad *Argelatum* datæ, declarant. Idem sensit dictus supra *Joannes Andreas Iricus*; cujus de Nostro judicium variæ ad ipsum lite-
13 seq. ræ produnt, in quibus cum sæpius *Bibliothecæ Mediolanensium Scriptorum* Autorem disertis verbis appellat. Præterea *Saxio*, Viro Clarissimo, cujus consiliis pariter & manuscriptis nonnunquam cum fructu usus est, testimonium Noster denuntiat, eumque in Epistola, ad Eminentissimum *Quirinium* data, se Autorem hujus Bibliothecæ agnoscere, comprobat. Fatetur quidem, se ex variis scriptoribus, v. c. *Oudino*, *Ughello*, *Fabricio*, *Wadingio*, horumque similibus, nec non ex viventium adhuc eruditorum, *Saxii* potissimum & *Irici*, lucubrationibus & narrationibus varia hausisse, & in usus suos transtulisse; neutiquam tamen idcirco furti literati crimen contra se intendi posse, urget. Verissime enim judicat, aliud esse librum philosophicum, aut alterius disciplinæ, quæ cogitando, & rationes subducendo, cognoscitur, scribere, aliud, libros, collectanea continentes, uti sunt Lexica, aut Bibliothecæ, componere. In his certe non tam inventioni & cogitationi propriæ, quam diligentiæ in colligendo, locus est. Jam vero Cel. *Argelatus* eos, ex quibus sapuit, neutiquam occultavit, verum in Præfatione, Operi, de quo proxime dicemus, præmissa, pariter ac in ipso libro, candide semper indicavit. Merito igitur a plagii crimine absolvendus est; neque majoris facienda adversarii contra genus dicendi, quo usus est Noster, monita. Nullius pretii habenda sunt ejusmodi scripta, quæ livor & obtrectandi libido dictitarunt, sed ad piper potius & thus damnanda, & eruditorum hominum societate in æternum proscribenda.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVII.

Pars I.

INDEX TESTARUM CONCHYLIORUM, QUÆ *asservantur in Museo* NICOLAI GUALTIERI, *Philosophi & Medici Collegiati Florentini, Regiæ Botanices Florentinæ Academiæ Socii, in Pisano Athenæo Medicinæ Professoris emeriti, & methodice distributæ exhibentur Tabulis CX.*

Florentiæ, ex typographia Cajetani Albizzini, 1742, fol. maj. Alph. 3, cum Tabulis æneis quamplurimis.

Conchyliorum, quibus inter exsanguia regni animalis corpora locus designatur, domicilia, Testarum nomine, magnam supellectilis, qua eruditi viri Musea illustrare solent, partem constituunt. Omnes tamen, qui in isto rerum naturalium studio versantur, eadem methodo, eademque nominum ratione, usi haud fuerunt, & maxima, si quæ ullibi, circa terminos & vocum significatus observatur dissensio. Proinde factum est, ut testarum ordines, &, quæ inde proveniunt, compellationes, certæ cuidam legi & immutabili normæ adscribi haud potuerint. Quodsi omnium, quorum domicilia in curiosorum manibus versantur, animalium conspectu perfrui, eorumque vitam & vivendi mores ad examen revocare, licuisset, nullum superest dubium, ab incolis potius, quam incolarum ædificiis, classium mensuram desumturos fuisse naturæ scrutatores. Fecit illud *Aristoteles*,

 sicut

ficut in omnibus, ad historiam naturalem animalium spectantibus, rebus, ita & in isto, quod ad testas spectat, negotio, solers observator, & methodi, ab ipsis testarum incolis desumendæ, lineas traxit *Hist. animal. Lib. IV Cap. 4.* *Ipsa*, ait, *inter sese numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis interioris, ratione. Aliis enim caro penitus est inclusa, nec ulla ex parte conspecta, excepto capite, ut terrestribus limacibus, & aquatilium purpuris, buccinis, cochleis, & reliquis omnibus turbinatis. Sunt item, quibus altera pars superficiei detecta carnem ostendat, ut patellæ. Item alia se movent, ut pectines, alia item natura immobilia sunt, ut pinna.* Ad vitæ, quam ista animalia servant, mores, inter recentiores respexit *Martinus Listerus*, qui testas conchyliorum aquæ dulcis ab illis, quæ mari vivunt, aut terram incolunt, solerter divisit. Plerique tamen, cum de methodo ab incolis testarum desumenda ob experimentorum capiendorum difficultatem desperarent, in conchyliorum testis hæserunt unice, quandoquidem, qua diligentia *Fabius Columna* purpuram, *Listerus* cochleas, *Reaumurius*, Gallorum fulgidum sidus, solenes & pholadas, eadem & reliquorum conchyliorum, ingenti specierum varietate ludentium, organa perspicere posse, nemini huc usque licuit. Quapropter *Conchyliorum cutis*, quæ animalibus his ostracodermatum nomen fecit, & *Aristoteli*, & *Plinio*, &, qui eosdem secuti fuerunt, *Jonstonio*, *Listero*, *Buonnanno*, *Rumphio*, præstantissimum visa fuit methodi testarum instituendæ fundamentum. Neque enim in reliquis Historiæ naturalis partibus infrequens est, a superficie corporum desumere definitionum momenta, cum ab habitu florum fructuumve vegetabilia, a cute, pedibus, dentibusve, reliqua animalia, a formis externis fossilia, efficacius clariusque, hinc & utilius, describantur, quam ab internarum facultatum conditionibus, quas, nisi destructo & pessundato, de quo quæritur, corpore, cognoscere haud possis. Proinde ipsa quidem norma, secundum quam testas in sua quamlibet genera dispescimus, nempe τὸ μονόθυρον, καὶ τὸ δίθυρον, ab *Aristotele* acceptum, cui τὸ πεντάθυρον in pholade, τὸ πολύθυρον in balano, accessit recentius, ab omnibus, quotquot conchyliis

descri-

describendis animum addixerunt, assumta est, ast circa nomina conspirant paucissimi. Cassidum, Porcellanarum chamarum, *Rumphio* dictarum, tituli aliter designantur *Listero*, qui baccina, conchas, pectunculos, generali latoque nimis significatu adducit. Multo autem major in Conchyliorum denominationibus varietas ab eo tempore inducta fuit, ex quo illiterati, lucri, quam veritatis, studiosiores, huic doctrinæ sese immiscuerunt, utpote qui, pro suo quilibet ingenio, formas Conchyliorum comparativis nominibus, *ficus*, *dactyli*, *ovi*, *vespertilionum*, *podagræ*, *unguiculi*, prout apud *Rumphium* leguntur, expresserunt. Est etiam diversis gentibus diversa ejusdem Conchylii denominatio. Gallica nomenclatura, quam novissime *Bonierius* in *Catalogue raisonnée des Coquillages* exposuit, haud respondet sermoni Batavo, quamvis ista gens suis in historiam Conchyliorum meritis, cujus industria pleraque rariora testarum genera Europæ invecta sunt, autoritatem, nomina suis inventis imponere posse, lucrata sit. Deinde, quanto quisque ex eruditis ingeniosior fuit, tanto etiam plus sibi in commutandis usu hactenus receptis Conchyliorum nominibus licere putavit. Ab ista dissentiendi libertate novi apud Clarissimum *Linnæum* in *Systemate naturæ novo* profecti sunt, Cypriæ, Haliotæ, Labyrinthi, Lyræ, tituli. Nec culpandi, quin vehementer collaudandi, sunt eruditissimi viri, qui, percepta Conchylii differentia, quæ vitam & mores animalis singulares innuit, genus, & cum genere nomen, mutare instituunt, exque suæ supellectilis, quam quilibet disponere studuit, contemplationibus novas sibi classium stabiliendarum leges ferunt. Fecit illud eruditissimus, nec de Historia tantum naturali, sed de universa, qua patet, arte salutari, optime meritus, cujus præmaturam mortem lugemus, *Gualtierus*, in isthoc, quod sua propria luce radiat, nec commendatore indiget, splendidissimo Conchyliorum testarum Systemate; in quo, utrum testarum numerum rarasque oppido, atque hinc magno pretio æstimandas, Conchyliorum species, an omnium, quæ continentur, indivulsam, spontaneam, facilique rivo defluentem, methodum, an, quo series omnes secundum affinitatis regulas curiosis-

ſime expoſitæ, interque ſe comparatæ, & hinc continuo quodam filo deductæ ſunt, ingenium, magnumque, quo regium fere prætoriisque ſumtibus inſtructum opus aggreſſus eſt, animum, an denique in perficienda re felicitatem, admirari magis debeas, dubius hærere poſſis. A quibus profecerit, in Præfatione fatetur ingenue, laudatque *Caroli Nicolai Langii* Conchyliorum methodum, & Clariſſimi *Joannis Philippi Breynii*, Gedanenſis, claſſes Conchyliorum conſtituendi modum, *quo ille teſtas ſimplices unius valvæ, monothalamias polythalamiasque, compoſitas autem duplicis pluriumve valvarum conchas, conchoidas, balanos, eſſe voluit, echinis in oſtracodermatum ſocietatem adductis*, commendat, tandemque Celeberrimi Botanici, *Joſephi Pitton Tournefortii*, Conchylia in ordines redigendi, in ſchedis relictam, & nullibi typis expreſſam, rationem adducit, & eandem, ab amico acceptam, liberaliter cum eruditis communicat. Ex iſta methodo, quæ terminis ſaltem ab antiqua, valvarum in teſtis numerum reſpiciente, methodo abludit, nec quidpiam novi habet, præter quod univalve dicatur monotomon, bivalve ditomon, multivalve polytomon, decerpſit floſculos, ſuisque ſertis intexuit. Syſtematis fundamenta a vitæ, qua Conchylia perfruuntur, genere deſumens, duo Conchyliorum ſumma conſtituit genera, quorum alterum Exothalaſſia, ea ſcilicet, quæ extra marinas aquas fluminibus, vel ſub terra, vitam degunt, alterum vero marinas conchas, continet. Utraque familia claſſibus diſtincta eſt, luculento charactere diviſis. Reſpicitur ubique ad valvarum numerum; unius valvæ teſtas, ſimplices appellatas, prout illæ vel turbinibus deſtituuntur, ut eſt in patellis, tubulisque, vel iisdem gaudent abſconditis, prout habent cymbia, porcellanæ, vel iisdem utuntur exporrectis, digerit. Ex his, quæ abſconditis turbinibus conſtructæ ſunt, aliæ unius ſunt cameræ, monothalamia dictæ, aliæ ſiphunculo, per univerſam domum transvecto, in plures cameras dividuntur, & inde polythalamiorum nomen, præeunte *Breynio*, cujus in hac contemplatione opera uſus eſt, obtinent. Novum illud orthoceratis genus teſtarum, quod hactenus in lapide ſaltem inventum viſumque eſt,

est, a *Jano Planco,* qui primus has testas in sedimento littorum maris Ariminensis observavit, acceptum, cum species istius generis pulverulentæ minimæque formæ sint, majuscula forma pinxit. Cochleam, quæ, recepta hactenus dicendi consuetudine, Turbinis species est, ad generis dignitatem evexit, constituitque sub eo, quicquid testarum spiris apparentibus flexum est, hinc buccina, cylindri, volutæ, buccina, strombi, cassides, totidem penes omnes Autores distincta genera, stant sub conceptu generali cochlearum. Quæ duplici testa, articulo nexa, habitant Conchylia, concharum generali notione sistuntur, quarum classes instruit valvarum consideratione, prout illæ vel æquales, utraque convexa, ut in pectunculis, vel inæquales, altera plana, altera convexa, ut in pectinibus, vel prout in utroque genere valvæ vel æquilateræ, vel inæquilateræ, fuerint. Echinorum cutem, seu echinodermata, etsi toto animali, ipsaque testæ, aculeis natantis, indole, discrepent, *Breynium* secutus, Conchyliorum testis interesse jussit, & polytomarum testarum classem exinde construxit, sociosque illis dedit, nihil quidpiam, quantum ad animal, similitudinis habentes, balanos, pholadasque. *Aristotelem* suæ sententiæ hujus statorem habet, qui Echinos testaceis annumerat. Sicut autem Doctissimi Autoris mira & in rerum supellectili acquirenda, & in eadem describenda, illinc fortuna, hinc ingenii felicitas, in hac Historiæ naturalis parte sui similem nondum invenit, nec inventura facile est, ita Iconum elegantia animum oculosque spectantium demulcet. Quare *Josephus Menabonius*, Florentinus, pictor excellens, perennem, quod delineaverit formas testaceorum, easdemque naturæ, quantum ejus sine coloribus fieri potest, æmulas reddiderit, famam sibi lucratus est. Ornamentum Tabulis hisce insigne additum est delineatione & curiosissima descriptione Coraliorum, quibus Museum *Gualtieri* superbit. Addimus jam Methodi, qua *Gualtierus* Conchyliorum testas disposuit, conspectum & ordinem:

GENUS PRIMUM, Testæ exothalassibiæ.

Classis prima, terrestres.	*Sectio prima*, Cochleæ breviores: *Vulgaris, umbilicata, depressa, depressa & umbilicata.*
	Sectio secunda, mucrone elongato: *Turbo terrestris.*
Classis secunda, fluviatiles.	*Sectio prima*, non turbinatæ: *Patella.*
	Sectio secunda, turbinatæ: *Cochlea depressa, Nerita, Buccinum, Turbo.*
	Sectio tertia, Conchæ: *Musculus.*

GENUS SECUNDUM, Testæ marinæ integræ non turbinatæ,

Classis prima, simplices.	*Sectio prima*, vasculosæ: *Patella, limbo integro, limbo laciniato, vertice perforato, vertice intorto, structura peculiari.*
	Sectio secunda, tubulosæ: *Tubulus regulariter intortus, dentalis, radiciformis, buccîniformis; Tubulus irregulariter intortus vermicularis; Tubulus irregulariter intortus vermicularis, Tubulus irregulariter intortus vermicularis concameratus.*
Classis secunda, quæ internam fabricam occultant.	*Sectio prima*, vasculosæ: *Cymbium, Nux marina, Porcellana vulgaris, thoracica, fimbriata, integra, spiralis.*
	Sectio secunda, tubulosæ polythalamiæ: *Nautilus, Ammonia, Orthoceras.*

GENUS TERTIUM, Cochleæ marinæ.

Classis prima, Cochleæ longæ.	*Sectio prima*, ore labiis rectis: *Conoidea, Cylindroidea.*
	Sectio secunda, pyriformis: *Vulgaris, intorta integra, intorta sulcata, intorta cylindroidea.*
Classis secunda, Cochleæ canaliculatæ.	*Sectio prima*, rectæ: *Tennior, Purpura.*
	Sectio secunda, incurvatæ: *Introrsum, extrorsum, Murex, Aporrhais, Purpura, Cassidiformis umbilicata, Cassida.*

Classis

Classis tertia, Buccina. *Sectio prima,* parva: *Pruniforme acuminatum, pruniforme canaliculatum, sulcatum, sulcatum & canaliculatum, integrum ore perpendiculari, integrum ore obliquo.*

Sectio secunda, majora: *Canaliculatum rostratum ore simplici, canaliculatum rostratum ore labioso, canaliculatum rostratum ore labioso fimbriatum, canaliculatum & sulcatum.*

Classis quarta, Strombi. *Sectio prima,* ore superius aperto: *Canaliculatus acuminatus, canaliculatus rostratus ore simplici, canaliculatus rostratus ore anguloso, canaliculatus rostratus ore labioso, sulcatus vulgaris, sulcatus ore labioso.*

Sectio secunda, integri: *Vulgaris, seu ore simplici, ore labioso, ore fimbriato & dentato.*

Classis quinta, Cochleæ ore brevi, mucrone insigniter elongato. *Sectio prima,* Turbo apertus: *Latus, acuminatus, canaliculatus rostratus, canaliculatus oblique incurvatus, sulcatus.*

Sectio secunda, Turbo integer: *Vulgaris, acuminatus, fimbriatus.*

Sectio tertia, Trochus: *Ore angusto & horizontaliter compresso, ore ampliore & subrotundo.*

Classis sexta, Cochleæ breviores. *Sectio prima,* proportionatæ: *Trochiformis, terrestriformis, depressa.*

Sectio secunda, non proportionatæ: *Nerita, umbilicata, plana, auris marina.*

Appendix

Digitized by Google

Appendix Generis tertii.

Sectio unica, opercula cochlearum varia: *Testacea, cornea.*

GENUS QUARTUM, Conchæ marinæ.

Classis prima, valvis æqualibus, æquilateræ.

Sectio prima, notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ: *Subrotunda vulgaris, cordiformis umbone cardinum diducto, cordiformis umbone cardinum unito.*

Sectio secunda, mediocriter umbonatæ, & recta incurvatæ: *Crassa, pecten tenuis, pectunculus, pectiniformis.*

Sectio tertia, notabiliter umbonatæ, & oblique incurvatæ: *Subrotunda vulgaris, Chama æquilatera.*

Sectio quarta, mediocriter umbonatæ, & oblique incurvatæ: *Subrotunda, tellina æquilatera.*

Sectio quinta, non umbonatæ: *Pinna recta, Pinna incurvata.*

Classis secunda, valvis æqualibus, inæquilateræ.

Sectio prima, notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ: *Subrotunda vulgaris, cordiformis inæquilatera.*

Sectio secunda, leviter umbonatæ, & recta incurvatæ: *Subrotunda alata.*

Sectio tertia, notabiliter umbonatæ, & oblique incurvatæ: *Triangularis vulgaris, chama inæquilatera, rhomboidalis.*

Sectio quarta, leviter umbonatæ, & oblique incurvatæ: *Subrotunda, pectiniformis triangularis, tellina inæquilatera, musculus, longa, soleniformis, mytulus.*

Sectio

Digitized by Google

Sectio quinta, structura & striis peculiaribus: *Imbricata, aliformis, triopsis.*

Sectio sexta, non umbonatæ: *Solen, structura peculiari, Terebratula, longa brachiata, subrotunda, perforata.*

Classis tertia, valvis inæqualibus.

Sectio prima, umbonatæ: *Pectinata, Spondylus, Griphoides.*

Sectio secunda, non vel irregulariter umbonatæ, sine ullo cardinis indicio: *Ostreum, vulgare, rostratum, structura peculiari.*

GENUS QUINTUM, Testæ marinæ polytomæ.

Classis unica, Testæ marinæ polytomæ.

Sectio prima, quarum portiones connectuntur per articulationem cartilagineam: *Conchoides, pholas, tellina cancellifera.*

Sectio secunda, quarum portiones connectuntur per suturam squamosam: *Balanus glandiformis, depressus.*

Sectio tertia, quarum portiones connectuntur per suturam propriam: *Echinus, Echinometra, Echinospatagus, Echinanthus, Echinodiscus.*

DE QUAMPLURIMIS PHOSPHORIS, NUNC primum detectis, Commentarius.

Bononiæ, ex typographia Lælii a Vulpe, 1744, 4.

Plag. 12½.

Divæ *Catharinæ Vigriæ*, Bononiensi, Commentarium hunc *Jac. Barth. Beccarius* voto suscepto donavit, dicavit, inscripsit, in *Capitula 55* distributum. Phosphoros divisit in alios, sponte lucentes, splendore eximios, vel innato, ut cicindelæ, vel adventitio, quales sunt ligna putrescentia. Alii

lucent ſolum excitati vel attritu, vel calore, ut phosphorus
ſmaragdinus, lapis Cyaneus, vel libero aeris adſpectu, ut
Kraſſtianus, *Hombergianus*, purati a *Lemeryo*, *Fevrio*. In-
Pag. 3. ter hoſce excellit lapis Bononienſis, cui decus ſuum ſtetit,
donec *Chriſtianus Adolphus Balduinus*, quærens Alkaeſt neſci-
mus quodnam, phosphorum quendam invenit ex creta ſpi-
5. ritu nitri ſoluta. Poſt inventum *Balduinianum* phosphorum
per annos fere 60 nulla huic generi contigit acceſſio. Anno
hujus ſeculi 30 incredibilis in ipſum multitudo a *Fayo* invecta
fuit. Quicquid enim ſola uſtione in calcem verti, aut nitroſa
aciditate ſolutum, inde concretum, eam vim ignis ferre pot-
eſt, qua excandeſcat, id omne Vir ſolertiſſimus imbibendo
extraneo lumini aptum eſſe comperit. Sic genus illud phos-
phori, quod uno lapide Bononienſi olim continebatur, mire
amplificatum eſt, atque in duas claſſes diviſum, quarum alteri
phosphorus noſter tanquam princeps & caput, alteri Baldui-
nus, præeſt. Ventum inde eſt in ſpem, nullum fortaſſe cor-
pus in poſterum fore, quod aut artificiis, aut alio quodam
modo, ad eandem dignitatem evehi tandem poſſit. Certe
Fayus nil omiſit inexpertum, ut metalla, gemmas, criſtallos,
ſilices, ac alia id genus corpora, quæ vim ignis acriumve li-
quorum eludunt, in hunc phosphororum cenſum pertrahe-
ret. Verum, quod tanto opere conatus erat, id a natura ipſa
effectum eſſe, poſt quadriennium cognovit in adamante. Cum
7. hæc Pariſiis agerentur, Cel. Autori quoque Bononiæ admi-
randam hanc lucendi vim in adamante, quem forte in annulo
geſtabat, caſus objecit. Res hæc Autori digniſſima fuit viſa,
in qua ingenium ſuum & ſolertiam Phyſicus exerceret. Con-
tinuo igitur tum ſuum, tum alios, quotquot habere potuit,
adamantes, mole, figura, nitoris vi, perſpicuitate, colore,
diſſimiles, in diverſo lumine omni experimentorum genere
tentare cœpit, viſurus, quid in tanta varietate afferretur diſcri-
minis eorum illuſtrationi, ſive in modo, ſive in vigore, ſive
8. in diuturnitate ſplendoris. Studia ipſe hæc ſua & omnem,
qualiſcunque fuit, eorum fructum, cum Academia communica-
vit. Hæc vero & inventum ſibi pergratum, & æque acceptos
fuiſſe

Digitized by Google

fuiffe conatus Autoris, non obfcure fignificavit. Attingere tamen is omnia in difquifitione haud potuit, præcipue illud, quid fit caufæ, cur ex adamantibus cetera omnia fimillimis, eidemque lumini objectis, alii fplendorem acciperent, alii manerent obfcuri. Subtilius inter hæc obfervandi genus effecit, ut quædam Autor animadverterit, quæ antehac & ipfum & alios effugerant. Docemur hic, obfervatoris in hoc genere Pag. 11.
effe, 1) ut obfcuriffimo in loco tam diu verfetur, quoad vel minimum perceptæ antea lucis veftigium in oculo hæferit; 2) ut corpora, quæ obfervationi funt fubjicienda, ab externo lumine, in quo ipfa funt pofita, quam minimo temporis fpatio ad obfervatorem afferantur. Modulum obfervandi, quem tenuit Autor, ipfe defcripfit. Commendat *Fayi* con- 13.
filium, ut matutinum tempus, quo oculi funt meliores, obfervationibus hifce peragendis impendatur. Dividit deinde corpora experimentis apta, vel inepta. Terras, arenas, lapides, perluftravit pro fcopo fuo. Gypfum Bononienfem examinavit, quod uftione majorem lucendi vim acquirit. La- 19.
pides calcarios expendit. Metalla phosphorum excludunt. Conceffit natura vim lucendi auripigmento foffili & arfenico albo. Sales, ab admiftione metallica puri, fiunt fplendidi, lucemque imbibunt. Minima eft fali gemmeo lux & rupeo pellu- 27.
cido; aliquanto major opaco, nulla foffili rubenti; marino fatis vivida, modo is fit criftallinus & ficcus; non ita vivida, licet non infirmiffima, fali ammoniaco; vegetior fali, quem catharticum vocant, & recentiorum nitro, Ægyptiaco autem debilior, debilis pariter alumini; boraci demum præ omnibus fulgens, & puriffimo candore præclara. Animantium marinorum teftas eodem fine Autor exploravit. Vegetabilia æque perpendit. Terreftres plantas, dum virent, dum fucco ad- 29.
huc turgent, nihil lucis affumere, tradit. Ligna & cortices percurrit. Quicquid in animantibus ex terreftri principio fingulariter concretum eft in folidam firmitatem indurato, id ipfi 32.
magnam partem fat appetens alienæ lucis videtur. Quærit pofthæc, quo & quanto in lumine exponi, & quamdiu manere in eo res debeant, quas volumus inde fplendentes difcedere;

Pag. 35. qui fines sint concepto lumini constituti, ultra quos enitere hi phosphori non soleant, citra quos sensum commovere non possint; quamdiu haustum lumen corporibus inhæreſcat; quænam
40. nam convenientia inter hæc omnia intercedat. Hæc de phosphoris naturalibus. Tum vero ad *artificiales* disquirendos Autor se accingit, quorum principatum tenent, qui nonnullarum stirpium maceratione fiunt. Et charta phosphorus est. In hac experimentum feliciter Autori successit haud unum, sed multiplex. Qua ratione ignis phosphoris efficiendis fiat aptus,
52. solide docet. Ad carnes assatas se confert, ad gummosa, ad panem, ad Colophoniam, & alia, ad res torrefactas, ad recens
77. exustas, ad Cadmiam. Tandem vero in rationes physicas exquirit horum phænomenorum, & addit, rem omnem hanc plus diligentiæ ac temporis exigere, quam sibi fuerit concessum.

SAGI DI DISSERTAZIONI ACCADEMICHE, &c.

hoc est,

SPECIMINA DISSERTATIONUM ACADEMIcarum, publice lectarum in nobili Academia Etrusca antiquissimæ civitatis Cortonæ.

Tomus II.

Romæ, impensis Palliarinorum, 1738, 4 maj.

Alph. 1 plag. 4, Tab. æn. 8.

Cum *Tomi primi* summam proderemus, supprimere haud valuimus id, quo *Tomos* consecuturos prosecuti sumus, desiderium, cui quidem nunc factum satis, magnopere gaudendi ansam nobis existimamus suppeditatam. In fronte apparet *Dissertatio prima Anniba'is* Abbatis *Olivieri*, nobilis Pesarensis, de nonnullis Monumentis Pelasgis. Cum vero Academiæ ejusdem sodalis, *Ludovicus Burgetus*, Professor NeoComensis, ab eo hinc inde dissentiat, ac Duumvirorum exstent eam ob causam Epistolæ, ultro citroque scriptæ, is, qui Academiæ

Digitized by Google

Academiæ Cortonensis est a secretis, suum esse duxit, hic quoque inserere opuscula nonnulla *Burgeti*. In *Dissertatione secunda* idem Abbas *Olivierius* exposuit illustravitque *duos Samnitios numos* nova plane ratione. *Dissertatio tertia*, profecta e Museo equitis *Laurentii Guazzesi*, Aretini, occupata est in *Inscriptione Etrusca*. *Quarta* eodem exiit Autore, inscripta de *Amphitheatris Tuscanicis*, *præcipue Aretino*. *Quinta* est *Petri Francisci Foggini*, Florentini, *de quadam Patera Etrusca*. *Sexta* debetur diligentiæ *Bulii Gregorii Redi*, Aretini, qui *de Diis Adhærentibus* fuit commentatus. *Septimam* elaboravit *Ludovicus Antonius Muratorius*, Bibliothecæ præfectus Sereniss. Ducis Mutinensis, *de Ascia sepulcrali*. *Octavam* dedit *Joannes Franciscus Baldini*, conscriptam *de quibusdam vasculis ex creta*, copiose inventis in fornice sepulcrali intra vineam S. *Cæsarii* Romæ. *Nonam* edidit P. *Josephus Roccus Vulpius*, Societatis Jesu, *de villa Tiburtina Manlii Vopisci*, *ejusque situ & magnificentia*. Produxit idem multas ibi recens repertas Inscriptiones. *Decimæ* Autor est *Antonius Cocchi*, Florentinus Medicus, *de usu externo aquæ frigidæ super corpore humano apud antiquos*. *Undecimam* Canonicus *Philippus Venuti*, Cortonensis, *de Ædiculis antiquorum* adornavit. *Duodecimam* scripsit *Justus Fontaninus*, Archiepiscopus Ancyranus, *de Inscriptionibus nonnullis*. Hoc *Tomi* hujus est argumentum, hæc ejus est summa. At, quantum attinet ad primam, monumenta tria Etrusca exposuit iam Cel. *Burgetus*. Principatum in eis tenet tabula ahenea, cuius figuram evulgavit jam *Sponius Miscell. erud. antiq. pag. 87 ed. Lugd.* Expositionem ejus fuerat aggressus Marchio *Maffæus* in Diss. *de Italis primitivis*, nec tamen ultra tres voces primas progressus. Pag. 2. Eas, quæ sequuntur, enodare tentavit *Burgetus*. Nec minus tamen expositio *Burgeti* suspecta videtur Ven. Abbati *Olivierio*, immo tabula ipsa. 3. In hac enim Numina duo supra Inscriptionem apparent efficta, additis vocibus: APOLLINI CLATHRAE. Inscriptio sic habet: LERPIRIOR. SANTIRPIOR. DVIR. FOR. FOVFER. DERTIER. DIERIR. VOTIR. FARER. VEF. NARATV. VEF. PONI. SIRTIR.

 Osiridis

*Osiridis Isidis*que imagines te vidisse putes. Modius enim impositus est capiti *Apollinis*. Sistrum tenet Clatra manu dextra, lothi caulem sinistra. Gestamen hoc in *Isidem* quadrat. Romani omnino antiqui Deos peregrinos horruere. Et quis credibile existimabit, *Romuli* ætate jam Numina Ægyptia Romæ fuisse culta? Anno U. C. 701, teste *Dione Lib. XL, Serapidis Isidis*que fana, quæ privatim nonnulli exstruxerant, Senatus destrui jussit, quod eos Divos non magno-
Pag. 4. pere inter Numina numerabat. *Cuperus* curate ostendit id temporis, quo cultus Numinum Ægypti Romæ fuit introdu-ctus publica autoritate, in libro de *Harpocrate pag. 149. Victor* utique tradidit, suo tempore in sexta regione Romæ templum exstitisse, de ætate *Romuli* addidit nihil. *Romulus, Livio* teste, una *Herculis* sacra ex omnibus peregrina suscepit. Ecquis putabit verisimile, jam *Romuli* ætate simulacra Deo-
6. rum Romæ fuisse constituta? *Varro* certe apud *Augustinum Lib. IV Cap. 36 de Civ. Dei: Plus quam annos centum & septuaginta sine simulacro Deos coluit. Plutarchus* in *Numa* haud dissentit. Adde, quod imaginum, de quibus paulo ante diximus, forma exterior ad ætatem vetustissimam, ejusque ruditatem, haud admodum quadrat. Nec omittendum, in utraque
7. conjungi symbola complurium Deorum. Quæ consuetudo sacra *Romulo* omnino est longe recentior. Ita rationes suas subducit Vir venerabilis. Progreditur ipse ad tabulam,
11. quam cognominant *Claverniur*. Hanc non de contractu venditionis, sed edicto collegii sacri, exponit, ratus, voces tres *Esuc frater Atiicriur* notare idem ac *edictum fratrum*
13. *Pontificum. Uracu* ipsi est *orcus*, *ute cuestur* vero *uti quæstor*, *tertiame* ex τερέω, vulnero, *vulneratos* &c. Dissertationi huic subjuncta est *Epistola de duabus sic dictis Inscri-*
22. *ptionibus Etruscis ad Dominum Marchionem Scipionem Masfæum*, jam inserta *Bibliothecæ Italicæ Tom. III Art. 8.* Hanc *Burgetus* sub nomine *Philalethis* A. 1728, 22 Dec. con-
33. scripsit. Ejusdem succedunt *Litaniæ Pelasgæ antiquorum populorum Italiæ* ex *Biblioth. Ital. Tom. XIV Art. 1.* Pars prima

pertinet

Digitized by Google

pertinet ad tabulas *Eugubinas*, quæ legitur in *Thesauro Inscriptionum Gruteri pag. 143 seq.* In alphabeto Etrusco condendo desudarunt *Buldus*, *Cosmus de Arena*, ac ipse post alios *Burgetus*. Autor Epistolæ hujus secundæ negat, tabulas *Eugubinas* sermone Etrusco proprie sic dicto concinnatas esse & Pag. 36.
exaratas. Ipse autem existimat, contineri eis memorabilem historiam quatuor antiquæ Italiæ gentium primariarum, Tarsinatum, Tuscorum, Naharkiorum, & Jabuskiorum. Duos Nu- 38. TAB. I
mos Samniticos, qui *Dissertatione secunda* exponuntur, de- Fig. 1, 2.
nuo dedimus hic cum Lectore communicatos. Capita galeata oculis sat patent. Inscriptio prioris numi est hæc: C. MVTIL. posterioris deinde: MVTIL. EMBRATVR. Literæ Pag. 52.
sunt Etruscæ, certe admodum antiquæ. *Quintilianus I, 13*: *Vetustissimis temporibus pauciores literæ fuerunt, nec similes his nostris, earum formæ & vis quoque diversa.* Antiquas quoque literas Latinas meminit *Plinius XXXV, 10.* *Dionysius Halicarnassensis*, ab Arcadibus literas in Italiam illatas, credit. *Plinius* ac *Solinus* Pelasgis eam volunt gloriam tribuendam. Etruscas fuisse originis Græcæ, autor est *Tacitus Ann. XI, 14.* Plinius *veteres Græcas easdem pæne, quæ tunc Latinæ*, 53.
retulit *VII, 56.* In Samnitibus linguam Oscam obtinuisse usum, intelligitur ex *Livio Dec. I Lib. X.* Hæc vero Sabinæ fuit affinis. Utraque vero Italicæ dialectus. Ludos Oscos intelligere novit Roma, teste *Cicerone Ep. ad Fam. Lib. VII Ep. 1.* Nec tamen lingua Osca fuit ipsa Latina, teste *Gellio XVII, 17.* De reliquo designatur in numis istis *Cajus Papius Mutilius*, 57.
quem Samnites in confœderatione octo Italiæ populorum sibi præfecerant *Imperatorem*, teste *Appiano Alexandrino de Bello civili pag. 375*, *Vellejo Paterculo Lib. II*, ac *Orosio V, 15.* Μούτιλος dicitur is *Appiano pag. 381*, ὁ τῶν Σαμνιτῶν στρατηγὸς, ex gente *Papia* oriundus. Samnites sibi Imperatorem præfe- 60.
cisse, loca non una, apud *Livium* obvia, satis superque declarant. *Bellonæ*, aut *Minervæ*, ornatæ caput eminet in numo priori; *Martis* in posteriori. Galeæ cristatæ speciem magni- 65.
tudini corporum addiderunt, *Livio* teste *Lib. IX, X.* Samnites inprimis eis delectati. In postica prioris legitur ad dextram

tram A, ad sinistram *Sasinim.* Hanc vocem Ven. Abbas exponit ex Græca *σαφέω, σαφηνίζω, manifesto, declaro*, at fluctuatione plenus. *Burgetus* vocem Etruscam *Sabinio* deduxit
Pag. 68. ex Ebraica *Sakin*, quæ cultellum notat, unde vox *Sasinim* denotet *jugulationem*, A illud *Amerthones*, seu Amerinos, Camertas, Clusinos. At, si quid videmus, in tenebris micantes, *Sasinim*, seu *Sabinim*, vox est truncata, denotans *Sabinimites*, seu *Samnites.* Litera A, seorsim posita, videtur signum esse *assis.* Vir galeatus, supra nudus, dextram tridenti innixam allevans, sinistra trahens bovem, heroem notat terra marique for-
70. tem. In postica numi posterioris inter milites duos similiter armatos fecialis, in genua sese demissurus, porcam tenet, signum fœderis percussi. Inscriptio subjecta subindicat vocem *C. Paapi.* Veteres solebant geminare in scribendo vo-
73. cales longas. Inscriptionem Etruscam, quam *Laurentius Guazzesi* expositione illustrat, putant sic legendam: *Lar Cilnius Junonis sacerdos. Lar* ipsi est Rex ac Dominus; *Atitur, Atieur, Atiteur*, & *Atiensir*, ex ἱερεὺς, sacerdos. Autor idem de amphitheatri *Aretini* reliquiis concise quidem, solide tamen, egit. *Dissertationi quintæ* ansam & originem suppeditavit Inscriptio, inventa in oppido *Cajazzo*, seu Calatia, prope Capuam, aræ adjuncta: DEIS ADHAERENTIBVS SACRVM. Per
128. hosce intelligi credit Deos, qui alibi vocantur *σύνναοι, σύνβωμοι, σύνθρονοι. Dissertatione septima* Ven. *Muratorius* in-
135. quisivit in formulam: *Sub ascia dedicavit. Aldus Manutius* ad legem XII Tabularum: *Rogum ascia ne polito*, formulæ hujus sensum voluit divinare. Ascia certe fuit instrumentum, quo utuntur fabri murarii, quemadmodum innotescit ex *Vitruvio VII, 2.* Ill. *Maffei* opinionem alibi jam exhibuimus, quam dedit in *Ep. II Galliæ Antiquitatum quarundam se-*
138. *lectarum.* Ascia, *Isidoro* teste *de Orig. XIX, 19, ab assulis dicta, quas a ligno eximit, cujus diminutivum nomen est Asciola. Est autem manubrio brevi, ex adversa parte referens vel simplicem malleum, aut cavatum, vel bicorne rastrum.* Hæc *Isidorus.* Figuram asciæ referunt Inscriptiones nonnullæ. Cel. Autor
148. formulam *sub ascia* exponit per vulgare illud: *sit tibi terra levis*,

Digitized by Google

levis, quaſi in inſcriptione ſepulcrali fuerit monitum, ut ſpi-
næ, ſentes, rubi, gramina, e ſepulcri ſuperficie diligenter
debeant removeri ac exſtirpari. Mirum ſane, ad *ſecespitam*
haud reſpexiſſe quemquam, qua ſacerdotes uſi inter ſacrifi-
candum, atque ad opera dedicanda. Si ſecespitam in ſubſi-
dium vocaverimus, difficultas formulæ evaneſcit. Aſciæ ſi-
gnum, quod ſupra in *pag. 140* exſtat expreſſum, haud eſt
aliud ac ſecespitæ. Vide *Huberti Golzii de re nummaria an-
tiqua Tom. II Tab. 25 Fig. 1, 3, 5, Tab. 27 Fig. 10, Tab. 72 Fig.
19*, inter numiſmata, *Tiberio* priora. Prætereundæ nunc ſunt
nobis Diſſertationes aliquot, tanta diligentia exaſciatæ, ut
præſtet nihil, quam pauca, dixiſſe. Nec tamen omitten- Pag. 193.
dum, Cel. *Antonium Cocchi* ex veteris mediæque hiſtoriæ mo-
numentis copioſe de aqua frigida, in uſum corporis humani
externum adhibita, diſſeruiſſe. Aqua illa, corpori admota, 199.
efficit preſſionem carnis verſus oſſa ob ſui gravitatem, & eam,
quam frigus invehit, condenſationem. Hæc condenſatio in
cauſa eſt, ut tubuli venarum & arteriarum minutiſſimi, qui
per cuticulam emittunt ſudorem, obſtruantur ad tempus, hu-
mores interni conſerventur, ac fibræ flexibilitatem conſuetam
retineant. *Antonius Muſa Auguſto* firmitatem corporis red- 207.
didit, balneis frigidis uſus. *Marcellum* idem dicitur a *Dione*
excepiſſe remedio eodem, at tum quidem exitioſo. At *Dio-
nis* teſtimonium Noſter repudiat, & *Muſæ* famam tuetur. De
templis, per jumenta hinc inde vectis, thenſis, plauſtris Deo-
rum, thecis geſtatoriis, Cel. *Philippus Venuti* expoſuit poli-
tiſſime pariter ac veteri Hiſtoriæ congruenter. Ignorant vul-
go Grammatici Ebræorum, quænam notio ſit jungenda cum
voce אַפַּדְן, quæ legitur *Dan. XI, 45*, ac in interpretatione
Jonathanis Jer. XLIII, 10, ubi in Ebraico vox occurrit שְׁפְרִיר.
At Rev. Canonicus effecit, ut ſponte ſua verus ſignificatus,
dudum deperditus, nobis denuo innoteſcat. Indicatur enim
templum Dei tutelaris, jumentis vehi portarique ſolitum. Pe-
nes Græcos reſtat vox Ἀπήνη, jam *Homero* trita. *Pauſanias*
in Eliacis eam adhibuit. Scholiaſtes *Pindari* hæc habet: Ἀπή-
νη ἅρμα ἐξ ἡμιόνων. *Harduinus* in *Numm. illuſtr. pag. 165*, &

P *Patinus*

Patinus pag. 412, poterunt consuli omnino. Templum ejusmodi portatile superius erat tectum, columnis nonnullis a fronte ac tergo Divi, in eo sedentis, instructum, formam lecticæ sustinens. Ex quo factum, ut vocetur איפה penes *Zachariam*. *Julius Pollux* concinit, cujus *X*, *13*, hæc sunt: Τὰ εἴδη τῶν ὀχημάτων ἰςέον, εἴτε ἅρματα, εἴτε ὄχοὺς, εἴτε ἀμάξας, εἴτε ἀπήνας αὐτὰ προσήκει καλεῖν. ἔςι δὲ τοὔνομα ἡ Ἀπήνη ἐν τῇ Σοφοκλέους Ναυσικάᾳ καὶ ἐν τοῖς Μενάνδρου ἁλιεῦσιν. Vulgo legitur apud *Pollucem* Λαμπήνη, non Ἀπήνη. At facile patescit, vocem Ἀπήνη ibi esse restituendam. Ἀπήνη carpentum erat, instar lecticæ factum. *Vaillantius* exhibuit numos aliquot, ab Ephesiis cusos, ad *Commodum*, *Gordianum Pium*, ac *Erenniam Etruscillam*, referendos, in quibus carpentum apparet, a multis tractum, cum epigraphe: ΑΠΗΝΗ. ΙΕΡΑ. ΕΦΕCΙΩΝ (*thensa sacra Ephesiorum*). In Veteri Testamento occurrit veri etiam Dei currus, ab animalibus validis (seu Chrubhim) tractus. Dixit jam nonnulla, huc referenda, *Joannes Schefferus* in libro *de Vehiculis veterum*. Operæ tamen fuerit pretium, figuram ipsam lecticæ ejusmodi sacræ inspicere. En illam ex Baronis *Philippi de Stosch* numo, *Faustinam* Imperatricem in thensa repræsentante. In
TAB. I numo Sidoniorum thensa eminet, currusve, duabus rotis
Fig. 3. instructus, cum epigraphe: Σιδῶνος Θεᾶς. Dea Syria, seu Astarte, indicatur. Addimus, de hac thensa (איפה) & Dea Syria agi *Zach. V*, *6-11*. De thensis ejusmodi *Dianæ Ephesiæ* fit mentio *Act. XIX*, *24*. *Tibullus* de ædiculis ita sacris *Lib. II El. 10*: *Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu Stabat in exigua ligneus æde Deus.* Inscriptiones, quas *Justus Fontaninus* exposuit, sic habent: D. M. Q. CAECILIO. Q. F. MAECIA. MAXIMO. NEAPOLI. MILitum CoHOrtis VII. PRætoriæ SINGVLARIS. TRIBVNO. Altera est hæc:
Pag. 226. Saluti Augustæ Sacrum IN. HONOREm L. VALERI. NYMPHODOTi VIVIRi. ET. Decreto. Decurionum. AVGustalis. Et. C. STATI. PRIMIGenii. IN. MEMORIAm. ET. C. STATI. HEVRETis. VIVIRi. ET. Decreto. De-
228. curionum. AVGustalis ALYPVS LIBertus. Decuriones

Augu-

Auguſtales in ſaxis leguntur innumerabiles, teſte Cardinale *Noriſio de Cenotaphiis Piſanis Diſſert. Cap. VI pag. 74.* Ac Imperator *Tiberius* in honorem *Auguſti* inſtituit ſacerdotium ſodalium, qui cognomina[illegible]

tia eam non niſi a[illegible]
conveniat, de quo nobis vehementer dubitare liceat, optime

P 2 corrigi

Patinus pag. 412, poterunt consuli omnino. Templum ejusmodi portatile superius erat tectum, columnis nonnullis a fronte ac tergo Divi, in eo sedentis, instructum, formam lecti-[illegible] sustinens. Ex quo factum ut vocetur אִיפָּה penes *Zacha-*

228. curionum, AVGustalis ALYPVS LIBertus. Decuriones Augu-

Auguſtales in ſaxis leguntur innumerabiles, teſte Cardinale *Noriſio de Cenotaphiis Piſanis Diſſert. Cap. VI pag. 74.* Ac Imperator *Tiberius* in honorem *Auguſti* inſtituit ſacerdotium ſodalium, qui cognominantur *Auguſtales*, teſte *Tacito Ann. I*, 54. Horum munus parteſque fuerunt, ut, *Auguſto* inter Divos relato, ſacra facerent. Mos iſte, per Romani Imperii terras coloniaſque mox exceptus, redditus fuit multus ac frequentiſſimus. Hæc ſunt potiora cimelia, quæ in uſus publicos ex hoc theſauro voluimus deduci. Veneramur magnique facimus inſtitutum eximiæ Italorum gentis Academicæ, quæ ad notitiam antiquitatum regionis ſuæ ſedulo excubat, atque ſoliditatem cum elegantia ubique quam feliciſſime conjungit.

DISSERTATIO HISTORICO-MEDICA DE SAluberrimo Nuceriæ in Umbria erumpenti latice. Accedunt complures practico-medicæ Obſervationes ac Sanationes, Autore FLORIDO DE PLUMBIS, *Concive Nuceriano, Philoſophiæ & Medicinæ Doctore.*

Venetiis, apud Joſephum Corona, 1745, 8.

Plag. 9.

Quas obſervationes de Nucerianis aquis *Plumbus*, Vir Cl. ab A. 1720 Italica lingua conſcriptas, emiſit in lucem, cum in officina deſiderarentur, & vellet Autor earum novam editionem parare, paſſus eſt ſibi ab amicis perſuaderi, ut in Latinam linguam eas converteret, &, ut videtur, multum augeret. Quod igitur inde enatum opuſculum eſt, *tribus Partibus* conſtat, quarum *prima* in *quatuor*, *altera* in *tria*, *Capita* diviſa eſt, *tertia* ſexaginta ſex obſervationes continet. Cum in *prima Parte* de interno aquæ Nucerianæ uſu, aut ejus po- Pag. 1 ſeq. tatione, agatur; præmiſſa ſunt pauca de ſalina humorum acrimonia, quæ omnium fere morborum cauſa ſit, cumque, contra eam non niſi ab alcalicis præſidium duci poſſe, inter omnes conveniat, de quo nobis vehementer dubitare liceat, optime

corrigi per Nucerianam aquam poſſit. Tum primo loco Nu-
Pag. 4 ſeq. ceriani laticis hiſtoria proponitur. Erumpit is leni ſtrepitu ex
radice fere & inter lapideas ſtrias montis, duriſſimo compacti
lapide, ſubrubeſcentis ex albido coloris. Spectat fons orien-
tem ſolem, a meridie inumbratus, & e quatuor, aut quinque,
modico intervallo diremtis, rivulis ſcaturientes aquas apta
lacuna cogit, omnes peregrinas aquas excludens, efficiens-
que, ut nulla tempeſtate vel quantitas, vel limpidus Nuceria-
6 ſeq. næ aquæ color, mutetur. Quo loco oſtendit Autor, *Valliſnie-
rium* deceptum fuiſſe, quando, Nucerianas aquas, referat,
pluviales eſſe, per montis illius albam, puram, & inſipidam
9. terram, tanquam per ſpongiam, delapſas. Demonſtratur dein-
de, centum circiter aquæ uncias perenniter a fonte fluere.
Epocham inventi fontis ſe conſtituere nullam poſſe, fatetur
11 ſeq. *Plumbus*, cum ejus duo tantum manuſcripta monumenta in-
venire potuerit, quorum alterum *Bernardini de Spoleto*, alte-
rum *Bern. Venantii de Terra Corinaldi*, ex quibus is A. 1510,
hic 1591, medicinam Nuceriæ exercuerit. Meminit deinde
Octaviani Mariani de Aſſiſio, qui A. 1599 de Aqua Nuceria-
na Tractatum Peruſiæ ediderit, & *Annibalis Camilli*, cujus
Italico idiomate concinnatum Tractatum, qui Peruſiæ A. 1607
editus ſit, etſi maximopere laudat, tamen ſe dicit neque in
hoc, neque in reliquis, aliquid de inventione ſalutaris hujus
aquæ inveniſſe. Quare, ex ruſticorum relatione traditione-
que, putat, ejus virtutem fuiſſe ex hoc cognitam, quod ani-
malia, venenatis morſibus læſa, ubi cum hauſerint, tum ſe im-
merſerint in eam, ſervata ſint; magis tamen inclaruiſſe, ubi ex
ruſticis unus, a vipera mortifere ſauciatus, ea ſanatus fuerit.
Hinc Sancta Virgo, *Angelica*, nominata hæc aqua, quam ju-
menta ita praeferre aliis dicuntur, ut malint vehementiſſi-
14 ſeq. mam ſitim pati, quam illas haurire. Et, perfectiſſimam ſalu-
berrimamque eam eſſe, autoritate plurium Medicorum oſten-
ditur hoc, quod ad ſolis exortum erumpat, & inter lapides
& ſaxa, quodque pura ſit, exilibusque ac mollibus, leviſſi-
16. misque, moleculis conſtet. Quam molecularum exilitatem
pariter ac bezoardicas particulas, quæ aquæ inſint, ad infi-
nitas

nitas propemodum annorum series incorruptibilem aquam facere, *Plumbus* contendit. Probat etiam, confutatis aliorum sententiis, veram aquæ Nucerianæ mineram terram Samiam esse, a plerisque bolarem dictam. Quæ vero experimenta sunt ad qualitates hujus terræ inveniendas, ab *Aloysio a Fabra* instituta, & in peculiari Tractatu A. 1700 exposita, ea *Plumbus* repetiit, ex iisque terram illam affirmat puriori alcalino sale constare, nihilque differre a Samia *Galeni*, & principem locum obtinere inter crustacea, semimineralia, & edulcorantia. Capta etiam in brutis experimenta sunt, iisque, postquam hæc terra data fuit, incisis, deprehensum fuit, eam in ventriculo non subsedisse, sed cito fuisse in intestina delatam, unde per lactea quoque vasa profluere posse, colligitur. Eundem *Fabrum* Autor sequitur in iis, quæ per experimenta cognovit, exposuitque de Tartari quapiam specie, ex implicatione crassiorum ac subtiliorum per ignem effectarum particularum terræ exorta, quæ in lebetum fundo lateribusque inveniatur, in quibus aqua continuo fervens servatur. Qui autem morbi deprehensi sunt Nucerianæ terræ cedere, hi quidem sunt: Febris pestilentialis, putrida & maligna, intermittens, venenata, indigestiones ventriculi, ab acido ortæ, diarrhœæ biliosæ & serosæ, tormina, & vomitus, fluxus mulierum tum albi, tum sanguinei immodici, gonorrhœæ, hypochondriacæ affectiones, sanguinis sputum, affectiones pituitosæ, ambusta, porrigo, & tibiarum ulcera. Cum vero plerisque ex his, tum quoque seorsim ictero, cachexiæ, febribus biliosis, sterilitati, abortibus frequentioribus, lienteriæ, dysenteriæ, sanguinis sputo & vomitioni, viarum urinæ variis vitiis, contusionibus, cutaneisque affectionibus quibusque, mederi dicitur; tumque seorsim ostenditur, aquæ Nucerianæ potationem lue venerea affectis convenire, in qua tamen nonnulla occurrunt, quæ *Plumbum* paucissimis medentium probaturum esse existimamus, ex quibus & hoc est, conjuges interdum lue infici, antea omnis venereæ labis expertes, quia naturalis quæpiam sanguinis discordia, & heterogenea salium acidorum structura, sit. Excipit hanc disputationem

Pag. 17 seq. — 25. — 27 seq. — 31. — 34 seq. — 38. — 41-48.

Digitized by Google

nem alia de tempore, modo, & quantitate, potandæ aquæ, ex quibus iste potissimum variare debet pro diversa natura
Pag. 49. morbi. In eaque nihil adeo singulare deprehendimus. Pati autem ægri varias vexationes solent, vel quod cibo minus idoneo utuntur, & aquæ nimis magnum modum assumunt, vel quod cœna uberiore utuntur, aut noctes fere insomnes ducunt. Et his quomodo medentes succurrere debeant, facile patet; si vero graciles ac delicati de stomachi imbecillitate querimonias habent, minorem aquæ vim hauriant, priusque jusculum sorbeant, vel in priori aquæ poculo ligni Sassafras pauxillum macerent. Et, quibus urinæ meatus minus aperti sunt, dare convenit sal Prunellæ, vel Tartarum vitriolatum, similiaque. In *altera Parte* de externo aquæ Nucerianæ usu agitur. Notissima sunt, quæ *Plumbus* de usu bal-
53. neorum in universum habet. Abstinere igitur a balneis jubet secundum *Hippocratem*, qui diarrhœis & rarefactis intimis corporis partibus laborant, quibus alvus nimis dura est, vires languent, quos nausea vexat, qui biliosum eructant, quibus sanguis e naribus fluit, & qui a rheumaticis, sive a
58 seq. venereis, aut errantibus articulorum doloribus, urgentur. Cum balneis vero conjunctus esse debet internus aquarum usus, & conveniunt balnea potissimum æstivo tempore, neque æstuantia, neque frigida, & oportet ægros per unam horam in balneo, per alteram in lecto, morari, tumque prandium, vel cœnam, sumere. Præter balneum frequens stillicidii vul-
60. go Ducciæ usus est, cum aquæ sorbitionibus balneisque copulandus. Isque et ad externa vitia, ut tumores, exulcerationes, capitis dolorem, &c. tumque seorsim ad interna solidarum partium, valet, præcipue uteri, vesicæ, intestini recti;
67 seq. & maxime necessarius delectus ciborum est in usu aquarum adhibendus. Conveniunt enim carnes volatilium, vitulinæ, hœdorum lactantium, ac vervecum, quæ vel elixæ, vel tostæ, sint, pultes, sive ex pane, sive ex oleribus, sive ex utrisque, confectæ, ex fructibus pepones & pira ac pruna, vinum autem generosum ac vetustum & minus dulce, aqua dilutum.
71 seq. Nocet varietas epularum & simultanea carnium pisciumque

comestio,

Digitized by Google

comeſtio, ac nimia omnium quantitas. Nocent præterea ex rebus non naturalibus intempeſtus aer, ſudor vi expreſſus, ſomnus pomeridianus, ex cibis acetaria, ſalſugines, cupediæ fere omnes, lacticinia, bellaria, & acriora aromata, curæ omnes, contentiones animi, & ſollicitudines, potiſſimumque venus. Ex obſervationibus, quæ *tertiam* totius opuſculi *Partem* conſtituunt, quindecim priores deſumtæ ſunt ex ſcriptis *Bernardini*, *Octaviani Mariani*, & *Annibalis Camilli*. Reliquæ *Plumbum* Autorem habent, qui eas ex magno aliarum numero ſelegit. Sunt fere de omni morborum genere, tum externorum, tum internorum, neque paucæ ad venereos morbos ſpectant. Nonnullæ etiam accurate, aliæ obiter adeo, perſcriptæ ſunt, ut, præter nomen ægri, pauciſſima de morbi natura, ſæpe nomen tantum, neque plura de curandi ratione, dicta eſſe inveniantur. In Præfatione de ædificiis agitur ac viis, Pontificum & *Albani* Cardinalis cura, cui hic libellus inſcriptus eſt, ad ægrorum commodum, Nuceriæ exſtructis.

A TREATISE OF FLUXIONS &c.
id eſt,
DE FLUXIONIBUS LIBRI DUO, AUtore COLINO MACLAURINO, A. M. Profeſſore Matheſeos Edenburgenſi, & Societatis Regiæ Socio.

Volumina II.

Edenburgi, ex officina T. W. & W. Ruddimannorum, 1742, 4.
Alph. 4 plag. 5, Tab. æn. 40.

Ad eximium hoc Opus ſcribendum animum appulit doctiſſimus Autor, excitatus Cel. *Berkeleji* libello, *The Analyſt* inſcripto, in quo methodus Fluxionum tanquam incomprehenſibilis, & paralogiſmis innixa, traducitur. Cum enim hujus reprehenſionis non aliam cauſam eſſe intelligeret Cel. *Maclaurinus*, niſi hanc, quod ea methodus, cujus præcepta huc uſque nimis breviter tradita fuerant, Viro illi ceteroquin

quin non indocto ſatis intellecta & perſpecta non eſſent; operæ pretium ſe facturum ratus eſt, ſi principia & fundamenta hujus artis clarius exponeret, & more veterum Mathematicorum demonſtraret. Sed, cum, cœpto hoc labore, animadverteret, nonnulla præcepta hujus artis parum limate & exacte tradita fuiſſe, quædam etiam Problemata per fluxiones ſecundi altiorisve gradus fuiſſe ſoluta, quibus ſolvendis fluxiones primi gradus ſufficere potuiſſent, & alia Problemata ſolutionem eſſe per approximationem nacta, quorum exacta potuiſſet dari ſolutio; fines operis ſui extendere, & non ſolum principia utriusque methodi fluxionum demonſtrare, ſed & uſum ejusdem methodi in ſingulis illis theoriis, in quibus ea adhiberi ſuevit, perſpicuis commentariis declarare, conſtituit. Natum inde eſt hoc Opus, in *duos Libros* diviſum, quorum *primus* theoriam methodi Fluxionum, uſumque ejusdem in ſolvendis Problematibus geometricis & mechanicis, tradit, *alter* computi regulas & artificia copioſe exponit. His autem *Libris* præmiſit Cel. Autor introductionem, in qua primo in veterum Mathematicorum, præſertim ſummi *Archimedis*, artificia inquirit, quorum ope illi jam dudum multarum figurarum curvilinearum dimenſionem ſcite perfecerunt, & evidentiſſime demonſtrarunt. Ex hac Autoris inveſtigatione apparet, curvas ab antiquis non ut polygona infinite multorum laterum ſpectatas, neque hypotheſin infinite parvorum elementorum, in quæ figuras hodie reſolvimus, ab illis admiſſam, ſed potius ſtudioſe evitatam, fuiſſe, quanquam, ejus hypotheſeos auxilio demonſtrationes nonnunquam multo breviores redditum iri, ignorare non potuerunt. Conſiderarunt autem veteres Geometræ areas curvilineas tanquam limites, ad quos aliæ figuræ ſimpliciores illis inſcriptæ, vel circumſcriptæ, laterum, vel angulorum, biſectione non in infinitum, ſed ad libitum, continuata, ſic appropinquarent, ut differentia minor data quavis magnitudine fieri poſſet, & ex theoria harum figurarum dimenſionem, vel proportionem, ipſorum illorum curvilineorum limitum demonſtrationibus apogogicis deduxerunt. Poſtquam hæc omnia doctiſſimus Autor ſatis declaravit, pergit ad methodos, a junioribus Mathematicis in Geometria

metria

Digitized by Google

metria curvarum excogitatas, & primo quidem de *Cavalerii* methodo indivisibilium breviter exponit, deinde de analysi infinitorum, quæ *Cavaleriana* methodo successit, sententiam fusius pronuntiat. Non equidem negat, analysi infinitorum limites Geometriæ mirum in modum fuisse promotos, neque eam methodum, quæ tot eximia inventa genuit, omni fundamento destitutam dicere audet; attamen inter ejus principia hypotheses esse dicit adeo parum evidentes, quin imo evidentiæ adeo incapaces, ut in Geometriam admitti nullo pacto queant. Disputat hoc loco præcipue contra eos, qui quantitates infinite parvas & infinite magnas, quibus hæc methodus utitur, pro realibus habent; & Celeberrimi Autoris *Elementorum Geometriæ infiniti* argumenta, quibus realitatem infinitarum quantitatum evictam dare studuit, copiose refutat. Tandem ad *Neutonianam* methodum fluxionum Autor transit, quam, methodo infinitesimalium, licet cum ea computandi modum communem habeat, quoad certitudinem & evidentiam principiorum longe superiorem prædicat.

Liber primus hujus Operis in *XIV Capita* divisus est. *Primum Caput* tradit principia methodi fluxionum. Initium facit Cel. Autor a definitionibus spatii, temporis, motus uniformis & variati, velocitatis, fluxus quantitatum, quo eæ generari intelliguntur, & fluxionis, quam dicit esse velocitatem, quam quantitas fluens habet in quovis temporis, in quo generatur, termino; hinc infert, fluxionis mensuram esse incrementum, vel decrementum, quod dato tempore illa velocitate generari posset, si post illum temporis terminum motus uniformiter continuaretur. Sequuntur quatuor Axiomata, & tredecim Theoremata, quæ singula ex theoria motus uniformis, vel variati, petita sunt. Quibus Theorematibus præmissis, demonstrat *Neutoni* rationem comparandi fluxiones quantitatum variabilium, determinando limitem rationum, in quibus sunt earum quantitatum incrementa, vel decrementa simultanea. Equidem, demonstrata hac methodo fluxiones inveniendi, ejus ope plurimæ regulæ methodi fluxionum directæ expedita & brevi via demonstrari potuissent, quemadmodum

Digitized by Google

id a *Neutono* plurimis in locis factum esse constat; sed, evidentiæ magis consultum iri, ratus est Cel. Autor, si eas regulas ex ipsis axiomatibus, longioribus licet demonstrationibus, ostenderet. Ergo, adjectis nonnullis, quæ ad realitatem secundarum fluxionum evincendam, & modum eas determinandi, faciunt, progreditur in *secundo Capite* ad demonstrationem regularum pro figurarum planarum & rectilinearum fluxionibus definiendis. Tria hoc *Caput* Theoremata complectitur, quorum primum docet, parallelogrammi, cujus altitudo invariabilis est, fluxionem semper mensurari parallelogrammo ejusdem altitudinis, & descripto super recta, fluxionem basis metiente; alterum, si fluxio basis AD trianguli ADE exponatur per rectam DG, fluxionem trianguli exacte mensurari, seu exponi, parallelogrammo EG; tertium, rectanguli, cujus & altitudo & basis variabilis est, fluxionem exacte exponi aut per summam rectangulorum contentorum sub unoquoque latere & incremento, vel decremento, alterius lateris, si nimirum ambo rectanguli latera simul crescant, vel simul decrescant, aut per differentiam istiusmodi rectangulorum, si, altero latere crescente, alterum decrescat. Cum secundum & tertium horum Theorematum fundamenta sint tantum non omnium operationum in methodo fluxionum directa, adeo, ut nulla ratio dubitandi de earum certitudine superesse queat, hisce Theorematibus concessis; omnem operam Autor impendit, ut hæc duo Theoremata quam evidentissimis demonstrationibus confirmaret; quod etiam, nostro quidem judicio, ex voto effecisse dicendus est. Jam, quia nostrarum partium est, exhibere Lectoribus specimen quoddam, quod indolem earum demonstrationum, quibus Autor utitur, declarare possit; age, seligamus secundi Theorematis demonstrationem. Huic ab Autore præmissum est hoc lemma: Basi crescente uniformiter, triangulum crescit motu continue accelerato, &, basi uniformiter decrescente, triangulum motu continue retardato decrescit, si nimirum reliquorum laterum trianguli alterum maneat positione, alterum motu parallelo feratur. Hujus lemmatis demonstrationem nos hic brevitatis causa omittemus.

TAB. I Fig. 4.

Demon-

Demonstrationem autem ipsius Theorematis Autor ab hac præparatione orditur. Dum punctum *P* describit basin *AO*, & recta variabilis *PM* motu parallelo generat triangulum *APM*, recta invariabilis *pm* motu parallelo juxta rectam *ao* lata gignat parallelogrammum *am*, perpetuo æquale triangulo *APM*. His positis, motus, quo basis fluit, seu fluxio ejus, semper mensurabitur celeritate puncti *P*, & fluxio trianguli ubique exponetur per velocitatem rectæ *pm*. Perveniat *p* in *d*, eodem momento, quo *P* venit ad *D*: ergo rectæ *PM*, *pm*, eodem illo momento temporis in *DE*, *de*, pervenient. Ponamus, punctum *P*, si ejus motus inde ab hoc termino uniformiter continuaretur, describere posse dato tempore rectam DG; & rectam *pm*, motu ejus ab eodem termino uniformiter continuato, describere parallelogrammum *ek* eodem dato tempore; ostendetur parallelogrammum *ek* æquale parallelogrammo *EG*. Cum autem plures casus sint Theorematis, ostenditur illud primo in hac hypothesi, quod basis uniformiter crescat, seu motus puncti *P* ab *A* versus *O* uniformis sit. In hoc casu motus rectæ *pm* ab *a* versus *o* est per lemma præcedens continue acceleratus. Describat punctum *P* spatia *BD*, *DG*, temporibus æqualibus continuis, & iisdem æqualibus temporibus *pm* describat parallelogramma *be*, *dh*. Sint *BC*, *DE*, *GH*, parallelæ ad *PM*, & occurrant rectæ *AH* in *C*, *E*, *H*. Ergo *be* = trapezio *BDEC*, & *dh* = *EDGH* (per hyp.). Sed, quia *pm* motu continue accelerato fertur, patet per Axioma I, *ek* fore minus parallelogrammo *dh*, propterea scilicet, quod *dh* spatium est a recta *pm* motu accelerato descriptum, *ek* autem spatium eodem tempore descriptum uniformiter celeritate ea, quam *pm* habuit in *d*. Per Axioma II idem *ek* majus est spatio *be*, quod æquali tempore descriptum erat, antequam *pm* eum gradum celeritatis acquisiverat, quem in *d* habet. Ergo parallelogrammum *ek* minus est trapezio *DGHE*, majus autem trapezio *CBDE*, quemadmodum parallelogrammum *EG* minus est trapezio *DGHE*, & majus trapezio *CBDE*. Nunc, si negas, *ek* præcise æquale esse ipsi *EG*; sit *ek* majus, quam *EG*, & producatur

 tur

Digitized by Google

tur *DE* in *R*, ut *DR* major fiat, quam *DE*, in ratione *ek* ad *EG*. Completo ergo parallelogrammo *DRLG*, erit hoc *Pgr. RG* ad *Pgr. EG* = *DR*:*DE* (Elem. 1, VI,) = *ek*:*EG* (hyp.), ideoque *ek* = *RG*. Secet autem *RL* rectam *AH* in *N* puncto, per quod rectæ *DE* parallela ducatur *NQ*. Ponamus, rectam *pm*, motu uniformiter inde a termino *d* continuato, describere posse spatium *ex* eodem tempore, quo *P* uniformi motu describit *DQ*. Cum spatia motu uniformi descripta sint ut tempora; erit *Pgr. ek*, seu *RG*:*ex* = *DG*:*DQ* = *RG*:*RQ*, & idcirco *Pgr. ex* = *RQ*. At interea, dum *P* describit *DQ*, recta *pm* describit spatium æquale trapezio *DQNE* (hyp.) motu continue accelerato. Ergo (Ax. I) spatium *DQNE* majus est spatio *ex*, quod eodem tempore motu uniformi, celeritate in *d* acquisita, describi potuisset. Hinc, cum *DR* major posita sit, quam *DE*, ideoque *Pgr. RQ* majus sit trapezio *DQNE*, erit *Pgr. RQ* majus, quam *ex*; sed eidem *ex* æquale, quod est absurdum. Non ergo est *ek* majus ipso *EG*. Sit itaque, si fieri potest, *ek* < *EG*; & capiatur *Dr*:*DE* = *ek*:*EG*, & compleatur *Pgr. GlrD*, quod ergo erit ipsi *ek* æquale. Producta *lr* ad occursum rectæ *AH* in *n*, agatur *nq* ad *DE* parallela. Intelligatur spatium *ex* describi posse a *pm* uniformiter, celeritate in *d* acquisita, eo tempore, quo punctum *P* describit *qD*. Ergo *Pgr. ek*, seu *rG*:*ex* = *DG*:*qD* = *rG*:*rq*, & hinc *Pgr. rq* = *ex*. Verum, dum punctum *P* incedit per *qD*, recta *pm* describit spatium æquale trapezio *nEDq* (hyp.) motu accelerato, antequam accedit ad terminum *de*. Quare *nEDq* minus est spatio *ex* eodem tempore descripto uniformiter celeritate in *de* acquisita; ideoque *Pgr. rq* a fortiori minus erit, quam *ex*, cui tamen & æquale ostensum est. Quæ cum repugnent sibi invicem, patet, nec esse *ek* minus, quam *EG*. Ergo *ek* ipsi *EG* præcise æquale est. Simili ratione demonstratur Theorema in reliquis casibus: scilicet si basis uniformiter decrescat, si basis motu variato fluat, sic tamen, ut triangulum uniformiter crescat, vel decrescat, & denique si tam basis, quam area, trianguli motu continue utcunque variato fluat.

Digitized by Google

fluat. Ex his autem perſpicua redditur ratio, cur, baſi uniformiter fluente, in determinanda fluxione areæ *AED* partem incrementi alteram, triangulum nempe *EHI*, omnino rejicere & negligere oporteat. Hæc enim pars incrementi non illi celeritati, quam recta, deſcribens triangulum *PM*, habet in *DE*, ſed accelerationi motus poſt terminum *DE* debetur, ergo ad menſuram fluxionis areæ *ADE* non poteſt adhiberi. Et generatim, ſi baſis motu fluat quovis; quicquid incrementi, vel decrementi, generatur, præter *Pgr. EG*, eo tempore, quo *P* deſcribit *DG*, debetur ſoli accelerationi, vel retardationi, fluxus trianguli. Ex ejusdem Theorematis duobus prioribus caſibus, Autor oſtendit, derivari poſſe doctrinam de motu uniformiter variato ſine quantitatum infinite parvarum ſuppoſitione. In *tertio Capite* demonſtrat regulas de fluxionibus figurarum planarum curvilinearum determinandis, cum earum, *quæ ordinatas* habent parallelas, tum harum, quæ revolutione radii circa punctum fixum deſcribi intelliguntur. In *quarto Capite* fluxiones ſolidorum definit, quæ vel rotatione figuræ planæ circa axem, vel motu parallelo figuræ planæ juxta axem in eam rectum, generantur. Sub finem hujus *Capitis* ex contemplatione trium partium, in quas dividi poteſt incrementum pyramidis fluentis, occaſionem ſumit, notiones ſecundarum tertiarumque fluxionum illuſtrandi. *Caput quintum* inſcriptum eſt de fluxionibus quantitatum, quæ ſunt in progreſſione geometrica, cujus primus terminus conſtans eſt; & oſtendit ex geometricis principiis, fluxiones duorum terminorum ejusmodi progreſſionis eſſe in ratione, quæ componitur ex ratione illorum ipſorum terminorum, & ratione numerorum, qui multitudinem terminorum, illos præcedentium, indicant. In *ſequenti Capite* Cel. Autor univerſam doctrinam de logarithmis & fluxionibus quantitatum logarithmicarum eleganter exponit. Fundamenti loco præſtruit eam logarithmorum definitionem, quam dedit eorum inventor *Neperus*, paulo tamen generaliorem redditam, ſcilicet quod logarithmus ſit linea (ſeu quantitas quævis), quæ æquabiliter creverit, interea dum quantitas, ad quam illa ut logarithmus refertur,

Digitized by Google

fertur, proportionaliter in eam, quæ nunc eſt, decrevit, vel excrevit, exiſtente utroque motu ſynchrono, atque ab initio æque veloce. Proportionaliter autem *Nepero* creſcere dicitur quantitas variabilis, ſi ſinguli ejus valores ſucceſſivi progreſſionem geometricam efficiunt, æquabiliter, ſi arithmeticam. Deductis ex hac definitione vulgatis logarithmorum proprietatibus, ob quas in computorum compendium adhiberi ſueverunt, pergit Autor ad fluxiones quantitatum, quæ proportionaliter creſcunt, vel decreſcunt, conſiderandas. Oſtendit ex theoria motus uniformis & variati eo, quem ſupra indicavimus, demonſtrandi modo, fluxiones iſtarum quantitatum ſemper variare in eadem ratione, in qua ipſæ quantitates illæ variant, & e converſo, quantitatem, cujus fluxiones in eadem ratione variant, in qua ipſa variat, proportionaliter creſcere, vel decreſcere. Ex his ſponte exſurgit determinatio fluxionis logarithmi; quod nimirum fluxio logarithmi ſit ad fluxionem ipſius quantitatis variabilis, ſicut unitas ad ipſam quantitatem variabilem. Porro demonſtrat Cel. Autor hocce Theorema: Si duarum quantitatum variabilium logarithmi perpetuo ſint in eadem invariabili ratione; fluxiones earum erunt in ratione, quæ componitur ex illa conſtanti ratione, & ex ratione ipſarum quantitatum. Cujus Theorematis duplex præcipue in ſequentibus uſus eſt. Primo per illud maxime evidens fit diſcrimen inter incrementum quantitatis variabilis & eius fluxionem primam, ſecundam, &c. Oſtenditur enim incrementum quantitatis, quæ tertia proportionalis eſt ad quantitatem uniformiter decreſcentem & quantitatem conſtantem, componi ex partibus, quarum hæc eſt relatio ad fluxiones omnium ordinum ejusdem quantitatis, ut prima & maxima parte exponatur fluxio prima, duplo ſecundæ partis fluxio ſecunda, ſextuplo tertiæ partis fluxio tertia, 24plo quartæ partis fluxio quarta, & ſic porro. Alter uſus prædicti Theorematis eſt hic, ut per illud evincatur nota illa formula, cujus ope logarithmus numeri $1+y$ approximando inveniri poteſt: $l(1+y) = y - \frac{1}{2}yy + \frac{1}{3}y^3 - \frac{1}{4}y^4 + \&c.$; nec non hæc altera iſti affinis $l(1+y) = x + \frac{1}{2}xx$

$+ \frac{1}{2} xx + \frac{1}{3} x^3 + \frac{1}{4} x^4 +$ etc. in qua $x = y : (1 + y)$. Quæ omnia poſtquam Autor cum nonnullis aliis, quorum brevitatis ſtudio mentionem non fecimus, ſolide demonſtravit, exponit tandem notiones curvæ logarithmicæ, quantitatum exponentialium, moduli ſyſtematis logarithmici, & rationis modularis, *Coteſio* ſic dictæ. Nunc ad Geometriam curvarum accedens, *Capite VII* de tangentibus curvarum agit. Tangentis hanc definitionem ponit, quod ſit recta curvæ in puncto ſic occurrens, ut inter illam & curvam per illud punctum nulla alia recta duci queat. Sequuntur definitiones curvaturæ continuæ, flexus contrarii, & puncti duplicis. His præmiſſis, Autor fundamenta præcipuorum caſuum methodi tangentium directæ exponit, licet ipſam hanc methodum data opera hic non tradat. Et primo quidem demonſtrat Cel. Autor Theorema, cui methodus, tangentes ad curvas parallelarum ordinatarum ducendi, innititur, ſcilicet quod fluxiones curvæ ordinatæ & abſciſſæ exponantur per tria latera trianguli, quod ſub parte tangentis, parte ordinatæ uſque ad tangentem, ſi opus, productæ, & recta per punctum contactus abſciſſæ parallela, continetur. Similiter fundamentum ejus caſus methodi tangentium, qui curvas ſupponit relatas ad rectas ex uno puncto exeuntes, evidentibus demonſtrationibus patefacit. Poſthæc caſum quoque ſingularem hujus methodi attingit, quem ab aliis Autoribus non meminimus tractatum eſſe, ſi ſcilicet curva, ad quam tangens ducenda eſt, datur per datam relationem, quam ad ſe invicem habent velocitates angulares duarum rectarum, quæ circa duo puncta fixa revolvuntur, & quarum interſectione curva deſcribitur. Tandem ſuperioribus Theorematibus generalibus nonnulla alia addit, quæ etiam uſum habent ad tangentes curvarum in particularibus caſibus determinandas. *Caput VIII* doctrinam de fluxionibus ſuperficierum curvarum complectitur. Fundamenta hujus theoriæ ponuntur partim Lemmata nonnulla de ſuperficierum conicarum dimenſione, partim hoc Axioma: quod, baſi ſeu parte axis curvæ per continuam biſectionem in æquales portiones diviſa, & ex punctis ſectionum actis ordinatis

Digitized by Google

natis parallelis, & arcuum, in quos ſic curva dividitur, ductis chordis & tangentibus, ſuperficies, per rotationem figuræ circumſcriptæ & figuræ inſcriptæ circa eundem axem genitæ, ſemper magis magisque appropinquent ſuperficiei per rotationem figuræ curvilineæ, circa eandem baſin oriundæ. Exinde methodo ſibi conſueta Cel. Autor evincit notam regulam, pro fluxione ſuperficiei conoidis menſuranda. Huic corollarii inſtar ſubiicit dimenſionem ſuperficiei, ex rotatione arcus circuli circa chordam fixam oriundæ. Denique ex praecedentibus theoriis regulam *Guldini* de centro gravitatis derivat. In *nono Capite* methodi de maximis & minimis, & doctrinæ de punctis flexus contrarii atque regreſſus determinandis, principia eleganter ac ſolide exponit & demonſtrat. Quoniam Autores, qui hæc argumenta attigerunt, non ſatis conveniunt in notis earum ordinatarum, quibus maximi minimive nomina aſſignanda ſint; Noſter, ut omnem ambiguitatem evitaret, primo generalem definitionem maximæ minimæve ordinatæ exhibuit, deinde duo maximorum minimorumve genera conſtituit. Cum ex quovis curvæ puncto duo ſaltem crura curvæ exire intelligantur; ordinata ad aliquod curvæ punctum *maximum*, vel *minimum*, Noſtro dicitur, ſi major ſit, vel minor, ordinatis parallelis, ad ambo crura puncto illi continua ductis. Si curvæ duo ex illo puncto egreſſa crura ſint ad partes diverſas ordinatæ; ordinatam ad illud punctum *maximum minimumve primi generis* appellat; ſin curva ab illo puncto regrediatur, & ambo ejus crura ad easdem partes ordinatæ ſita ſint; *ſecundi generis* vocat. Si contingat, ut ex illo puncto quatuor, vel plura, curvæ crura exeant; ordinata illius puncti non niſi cum ordinatis eorum duorum crurum comparanda eſt, quorum alterum tanquam alterius immediata continuatio per naturam curvæ ſpectari poteſt. Ordinatas autem evaneſcentes, easque, quæ infinitæ fieri dicuntur, e minimorum maximorumve numero Cel. Autor excludit. Hiſce definitionibus exhibitis, exponit vulgatas regulas, per quas punctum curvæ, maximi minimive proprietate præditum, & punctum flexus contrarii, determinantur; ſimul autem oſtendit,

regulas

Digitized by Google

regulas has limitationibus obnoxias esse, quibus neglectis, earum usus facile in errorem inducere possit. Ut ergo certiores regulas suppeditaret, demonstravit primo sequens Theorema: Si, data fluxione abscissæ, aut sola fluxio prima alicujus ordinatæ evanescat, aut 2, vel 4, vel quotcunque, numero pari, fluxiones sequentium ordinum ejusdem ordinatæ simul evanescant; & curva habeat arcus, ad utrasque illius ordinatæ partes sitos, erit ea ordinata maximum, vel minimum; sin autem numerus fluxionum sequentium ordinum, quæ simul evanescunt, sit impar, ordinata illa per punctum flexus contrarii transibit. Ex his porro ostendit, si fluxio ordinatæ prima alicubi fiat maximum, vel minimum, & ea ordinata curvam secet, fore ibidem punctum flexus contrarii; & ergo in ejusmodi curvis universaliter de puncto flexus contrarii certos nos esse posse, sive fluxio prima ordinatæ evanescat, sive minus, si modo nobis constet, sequentium successivorum ordinum fluxiones, numero impari, evanescere ad quoddam curvæ punctum. Considerat post hæc etiam conditiones punctorum curvæ, in quibus tangens sit axi perpendicularis, seu fluxio abscissæ, data fluxione ordinatæ, evanescit; docetque, qua cautione opus sit, si quis dijudicare velit, num illa puncta sint maximi minimive proprietate, an flexu tantum contrario, prædita. Quemadmodum autem hactenus contemplatus est maxima & minima in curvis, quæ arcus habent ad diversas partes ejusdem ordinatæ sitos; ita nunc etiam de maximis & minimis secundi generis agit, quæ dantur, ubi curva ad eandem partem ordinatæ alicujus sita est. Si tangens in extremo illius ordinatæ diversa sit ab ordinata hac; curva ibidem habet punctum regressus, seu cuspidem. Quorum punctorum duo genera Autor constituit, Ill. *Hospitalium* secutus; qui primi generis punctum regressus appellat, in quo junguntur duo arcus, quorum convexitates sibi invicem obversæ sunt, secundi generis, ubi convexitas alterius arcus concavitati alterius adversa est. Quæ de conditionibus eorum punctorum Cel. Autor habet, ad sequentes propositiones reduci possunt: Si fluxio secunda ordinatæ ad fluxionem

abſciſſæ rationem aſſignabilem habet, & arcus curvæ ad easdem partes alicujus ordinatæ extenſi ſunt; curva ibi habet punctum regreſſus ſecundi generis: id quod ſemper etiam contingit, ſi ratio illa aſſignabilis non ſit, modo ratio tertiæ fluxionis ordinatæ ad fluxionem baſis aſſignari queat; ſin autem neque hæc ratio aſſignabilis ſit, punctum regreſſus primi ſecundive generis adeſſe poterit. Ordinatam denique in puncto regreſſus utriusque generis Cel. Autor ſemper pro maximo, vel minimo, habet, eo ſolo caſu excepto, in quo punctum regreſſus primi generis datur, ad quod tangens abſciſſæ parallelæ pertinet. Tandem determinationem maximi minimive radii, qui ad curvam ex dato puncto duci poteſt, & aliquot regulas pro maximis minimisve in caſibus quibusdam ſpecialibus definiendis, docet. *Decimum Caput* varia complectitur argumenta, inter quæ primum eſt aſymptotorum theoria. Principio tradit Autor aſymptotorum definitionem, earumque realitatem evincit, quod occaſionem ipſi præbet, de infinita diviſibilitate omnis magnitudinis geometricæ diſputandi. Oſtendit autem, hanc phraſin non alio ſenſu accipiendam eſſe, niſi hoc, quod omnis magnitudo finita intelligi queat diviſa in partes æquales, quarum numerus cuilibet numero utcunque magno æqualis ſit. Secundo areas contemplatur, quæ inter curvam, aſymptotum, & ordinatam, intercipiuntur, atque demonſtrat, nonnullas earum limites habere, ſeu ad data ſpatia continue approximare, eaque nunquam excedere; alias autem eſſe omni dabili area finita majores. Similiter de ſolidis, e rotatione illarum arearum genitis, oſtendit, ea ſub certis conditionibus habere limites, quos transgredi nequeant, ſub aliis autem conditionibus fieri omni dabili ſolido majora. Poſthæc de aſymptotorum rectilinearum determinatione exponit; & primo quidem, cum tangens ad punctum curvæ, infinite ab axe diſtans, ad axem obliqua plerumque (non autem ſemper, quod & Noſter bene monet,) pro aſymptoto ejusdem curvæ haberi poſſit, principium caſus illius ſingularis methodi tangentium, cujus ſupra mentionem fecimus, ad aſymptotorum determinationem applicat,

longa

Digitized by Google

longa ſerie elegantiſſimorum & ſelectiſſimorum exemplorum oſtendens, quo modo curvarum, per rectarum vel angulorum revolutionem deſcriptarum, tam tangentes, quam aſymptoti, ducendæ ſint. Deinde varia exhibet Theoremata, per quæ judicare licet, utrum curva propoſita aſymptotum habeat, qualis illa ſit, & quam ea poſitionem habeat, item num area inter curvam & aſymptotum infinite productas limitem habeat, an omni dabili ſpatio major ſit. Regulas, quas hac de re Cel. *Fontenellius* in *Geometria infiniti* §. *950 ſeq.* ſuppeditavit, Lector hic non ſolum eleganter demonſtratas, ſed & continuatas, & uni maxime generali Theoremati incluſas, reperiet. Quod porro ad ſolida, quæ rotatione arearum, curvæ & aſymptoto interjectarum, circa aſymptotum gignuntur, horumque ſolidorum ſuperficies, attinet; nihil eorum, quæ ad limites horum ſolidorum harumve ſuperficierum cognoſcendos faciunt, Cel. *Mac-Laurinus* prætermiſit. Poſt hæc aſymptotiſmum, in ſpiralium familia regnantem, ſingulari contemplatione dignatus eſt. Poteſt nimirum ſpiralis curva ad datum punctum continue ſic appropinquare, ut tamen, quamvis multis revolutionibus peractis, illud non attingat; præterea & rectis, & circulis, & ſpiralibus ſimplicioribus, poſſunt ſpirales productæ continue ſic approximare, ut tamen nunquam eas contingant. Itaque oſtendit Cel. Autor eas conditiones, ſub quibus in caſu aſymptotiſmi ſpiralis cujusdam vel area, vel longitudo, limites habet; &, hæc dum agit, in tranſitu definitiones & notabiles proprietates ſpiralis reciprocæ, ſpiralis logarithmicæ, & tractricis complicatæ *Coteſii*, tradit. Tandem huic *Capiti* coronidem imponit tractatione de ſerierum convergentium ſummis. Quod argumentum præcedentibus argumentis adeo affine eſt, ut ejus tractatio hoc in loco jure exſpectari poſſit. Conſtat enim, quemadmodum linea recta, vel area, continue produci poteſt, & datam tamen finitam rectam, vel aream, nunquam exæquare, ita & ſeriem fractionum poſſe ſic continuari, ut ſummæ ejus ſucceſſivæ continue quidem creſcant, ſed dato tamen finito numero ſemper ſint minores. Hic numerus, ſi differentia inter eum & ſummam

seriei sic decrescat, ut qualibet data fractione fieri possit minor, jure suo *limes summæ illius seriei* appellari potest; & analogia inter ejusmodi limites atque limites arearum in curvis tam manifesta est, ut facile intelligatur, inter varias methodos dijudicandi, utrum data fractionum series limitem habeat, dari etiam aliquam, quæ iisdem principiis, quibus theoria de limitibus arearum innititur, utatur ad detegendum, num datæ progressiones limites habeant, seu num, ut alii loquuntur, in infinitum continuatæ summas dent finitas. Sane hanc methodum in ipso hujus tractationis limine doctissimus Autor exponit. Est autem illa in eo fundata, quod termini seriei convergentis exponi possint ordinatis parallelis & æquidistantibus alicujus curvæ, cui linea abscissarum pro asymptoto est. Si area hujus curvæ limitem agnoscit, progressionis quoque illius summa limitem habet,&,cognito limite areæ, approximare licet ad limitem summæ progressionis, sicut hoc cognito ad illum. Quod qua ratione fieri debeat, ostenditur quidem hic ab Autore; uberior tamen ejus argumenti explicatio & demonstratio in *secundum Librum* differtur. Interim hic duæ methodi exponuntur, quotvis progressiones fractionum inveniendi, quarum summæ assignabiles numeros pro limitibus habeant. Altera earum methodorum illi affinis est, quam *Jacobus Bernoullius* in Disputationibus de seriebus infinitis docuit; altera, æque simplex, elegans, & fœcunda, supponit duo mobilia in eadem recta inæqualibus velocitatibus lata, & ex consideratione spatiorum, ab illis eodem tempore descriptorum, & finem, seu terminum, communem habentium, progressionem fractionum deducit, quæ, sive ad certum terminum, sive in infinitum, continuata, summam habet finitam & datam. Ope harum methodorum Cel. Autor Theoremata quædam de seriebus demonstrat, ad quadraturam curvarum utilia, & alia, quæ a *Jac. Bernoullio*, *Tayloro*, *Nicolio*, *Stirlingio*, Viris celeberrimis, diversis rationibus ostensa fuerant. In *XI Capite* de linearum curvarum curvatura sic exponit, ut, præmissis definitionibus terminorum, primo novam elegantemque exhibeat methodum, in curvis geometricis determinandi centrum,

vel

Digitized by Google

vel radium, curvaturæ, seu osculi, nec non variationem curvaturæ metiendi, atque diversos gradus contactus inter curvam & circulum osculantem ad se invicem comparandi. Tanquam exempla hujus methodi, Theoremata de radiis osculi in sectionibus conicis, tam ab aliis varie jam demonstrata, quam nonnulla non obvia, subjicit, quæ singula synthetice ad modum veterum demonstrat. Hac etiam data occasione, quid sibi velit curvatura infinite parva & infinite magna, docet, & utriusque possibilitatem evincit. Secundo generalem pro curvis tam geometricis, quam mechanicis, methodum determinandi earum curvaturam demonstrat, & tertio duas particulares methodos indicat, per quas in iis potissimum curvis, quæ revolutione rectarum, vel angulorum, generari intelliguntur, radios osculi facilius invenire licet. Denique doctrinam de evolutis, earumque rectificatione, attingit. Quibus omnibus scite peractis, varia Problemata physica & geometrica synthetice tractat, ad quæ solvenda theoria de curvatura linearum utilis est. Scilicet primo proprietates cycloidis, & notam legem descensus corporis gravis per arcus hujus curvæ, demonstrat; deinde causticas radiorum, tam reflexorum, quam refractorum, construere docet; porro rationem determinandi positionem radiorum, qui interiorem & exteriorem efficiunt iridem, ostendit; postea theoriam universam virium centralium, & trajectoriarum, tam in vacuo, quam in medio resistenti, sive unicum sit centrum virium, sive plura ponantur, copiose explicat, inter hæc resistentiam & densitatem medii e data trajectoria invenire docens, & omnem motuum lunæ theoriam data opera illustrans; denique de figura fluidi, cujus particulæ aut in diversa centra, aut in unum centrum, gravitant, sed simul circa axem revolvuntur, pauca subjungit. Hoc *undecimo Capite* clauditur *primum* hujus Operis *Volumen*, de quo hæc dixisse suffecerit. De *altero Volumine* proxime sumus dicturi.

MARMOR ESTONIANUM, SEU DISSERTATIO

de Sella marmorea votiva, Estoniæ in agro Northamptoniensi conservata, Autore J. NIXON, A. M.

Londini, typis J. Bettenham, exemplaria prostant apud R. Manby & H. S. Cox, 1744, 4. Plag. 4½, cum Tabula æri incisa.

Quamvis marmoris, quod explicandum sibi sumserat Cl. Autor, inscriptionem *Seldenus*, *Reinesius*, ac *Tomasinus*, dudum vulgaverint; tamen, ut de sellæ figura, cujus illi descriptionem non satis accuratam dedisse videbantur, antiquitatum curiosis magis constaret, votivum hoc marmor, una cum inscriptione delineatum, ærique incisum, in fronte Dissertationis spectandum proposuit. En ipsam Inscriptionem:

Ο ΙΕΡΕΥΣ ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ
ΦΙΛΑΙΝΕΤΟΥ ΙΣΙΔΙ
ΟΣΙΡΙΔΙ ΑΝΟΥΒΙΔΙ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ.

Cl. *Nixon*, hoc donarium & hunc titulum illustraturus, præmittendam sibi putavit brevem *de donariorum antiquitate atque usu* commentationem. Tunc, præeunte *Pottero* in *Archæologia Græca*, dona hæc distribuit in ΙΛΑΣΤΙΚΑ, ΑΙΤΗΤΙΚΑ, ΚΑΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ. Uberius deinde cum χαριστήρια explicasset, ad χαριστήριον Estonianum accedit, *Archidamum*que, cujus nomen exhibet lapis, *Isidis*, vel *Æsculapii*, apud Smyrnæos sacerdotem fuisse, suspicatur. Nec displicet ipsi Cl. *Meadii* conjectura, qui, Numinibus istis, medicæ arti divinos honores debentibus, medicos etiam sacerdotes electos, & hunc ipsum *Archidamum* Medicum fuisse, conjecerat. Exspectandum tamen prisci alicujus monumenti suffragium censet, antequam hæc sententia eruditorum virorum calculos mereri debeat.

Pergit inde ad monumenti ætatem, &, quia in eo nullam temporis designationem deprehendit, ex sellæ materia ac simplicitate figuræ antiquitatem colligit non contemnendam. Præterea, ex formis literarum Σ & Ε manifestum esse, ostendit,

hoc

hoc donarium recentioris ætatis monumentis annumerari plane non posse, quia, *Montfauconio* observante, quinto post Christum natum Seculo prisci ductus harum literarum plane exoleverint.

Progreditur Cl. *Autor* ad narrandam monumenti sui recentiorem historiam, ostenditque, esse id unum e marmoribus *Arundelianis*, quorum plurima, Græca præsertim, Cl. *Peirescii* studio per *Samsonem* quendam, qui *Peirescii* negotia Smyrnæ gesserit, comparata esse. Sed Turcarum fraude marmora ista detenta fuisse, donec Illustriss. *Thomas*, Arundeliæ Comes, per *Guil. Pettæum*, Anglum, A. 1627 ista redemta in Angliam transtulerit. Inde, ortis in Anglia civilibus discordiis, marmora, quæ neglecta jacuerint, alia furto ablata, alia a lapicidis, parum sentientibus, nec curantibus, quam capitale facinus admitterent, ad ædes reficiendas adhibita esse. Vix dimidiam partem, numerum tamen plus quam CXXX, marmorum, *Arundeliæ* Comiti collectorum, ab ejus nepote, *Henrico*, Comite Mareschallo, (postea Norfolciæ Duce,) Oxoniensi Academiæ donatam esse. Partem aliquam, quam cum sella, de qua hic agitur, votiva, tum alia pretiosissima monumenta, insignem faciant, a Ducis, quem diximus, Norfolciæ vidua Baroni de *Lempster* venditam, ab ejus filio, Comite *de Pomfret*, hodie conservari.

Sellam autem Smyrnæ consecratam fuisse, Cl. *Nixon* ex eo verisimile facit, quod Smyrnæ reperta, & inde sit allata. *Isidis* cultus apud Smyrnæos, atque templum, quod in hac urbe Deam illam habuisse, ex *Aristide* docet, faciunt, ut conjectura probabilis videatur.

Materia monumenti (hoc ordine procedit Cl. Autor,) est Græcum marmor candidum, latis bracteis interlucens. Formam simplicis sellæ refert, nec ulla parte continuus lapis perterebratus est. Hinc Vir doctus sellam suam, cum regalibus soliis, augurum ac Pontificis maximi sellis, comparatam, & *Archidami* personæ conveniens, nec Diis, quibus dicata sit, alienum, munus arbitratur. Plura addit de sellis varii generis, quæ Diis consecratæ sint. *Isidi*, quæ eadem ac Tellus

esse,

esse, adeoque motus expers, credita, in nummis etiam sedens exhibeatur, huic Deæ ergo non male sellam oblatam esse contendit. Nec *Osiridi* sellam inconveniens donum fuisse, inde concludit, quia hujus Dei thronus ex hieroglyphicis notus sit. Gryphos duo, qui utrinque in lapide conspiciuntur, satellites *Osiridis* pronuntiat, & in rationem, cur hæc animalia huic Deo sacra fuerint, breviter inquirit. Dein *Isidi*, *Osiridi*, & *Anubidi*, ut Diis παρέδροις, commune donarium recte oblatum esse evincit.

Occasionem, qua dedicatum sit χαριστήριον, quia ex Inscriptione intelligere non licebat, conjectura se assecuturum putavit. Et, quamvis ea sit horum Numinum natura, ut variis & innumeris beneficiis ejusmodi donarium mereri potuisse videantur, tamen singularis erga periclitantes in mari favor *Isidis*, ejusdemque in sanandis morbis credita præsentia, faciunt, ut aut ob itineris pericula & labores terra marive superatos, aut ob valetudinem ex gravi morbo receptam, hoc munus ab *Archidamo* consecratum Cl. *Nixon* suspicetur. Nos vero ejusmodi hariolationes plane non probamus. Si autor doni ob peculiare beneficium, ab his Diis impetratum, id obtulisset, in Inscriptione hujus rei ipse mentionem facturus fuisse videtur. Etiamsi largiremur, singulari gratia ab his Diis adjutum hominem, hanc sellam posuisse, quis sperare possit, cum his Numinibus sexcentæ potuerint esse occasiones bene faciendi, fidem sibi futuram, si aliis persuadere velit, se vigilantem cognovisse, quam bene merendi materiam in *Archidamo* Dii illi sint nacti. Quodsi omnino divinare libeat, longe propiore vero conjectura ex silentio monumenti possemus suspicari, *Archidamum* non ob unum aliquod benefactum, sed pro omnibus, quibus per totam vitam his Numinibus devinctum se crediderit, meritis, & fortasse, quod est in aliis Inscriptionibus, ἐκ μεγάλων κινδύνων πολλάκις σωθέντα, hanc Diis gratiam retulisse.

Superest, ut Cl. Antiquario suadeamus, ne, si in posterum de similibus monumentis bene mereri studeat, tam confuso ordine, qualem in hoc scripto deprehensum de industria

ſtria in noſtra commemoratione ſervavimus, lectoribus politis tædium afferat. Idem magis etiam antiquitatis amantibus ſatisfaciet, ſi orthographiæ præceptis obtemperans, a prava ſcriptione vocabulorum *Author*, *Egyptus*, & ſimilium, ſe abſtinuerit, nec ſtilum tot barbariſmis ac ſolœciſmis deformaverit. Ut alia mittamus, *pag.* 7 dedit: *adeo - ut - remanſit.* Et hæc ſtructura ipſi adeo placuit, ut eadem *pag.* 25 repetita ſcripſerit: *adeo ut - exiſtimata eſt.*

CONATUS CHRONOLOGICUS AD CATALOgum Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Cancellariorum, Archi-Cancellariorum, & Electorum, Coloniæ Claudiæ Auguſtæ Agrippinenſium, Autore MICHAELE MOERCKENS, *Carthuſiæ Agrippinenſis Presbytero.*

Coloniæ Ubiorum, ſumtibus Joannis Wilhelmi Krakamp, & hæredum Chriſtiani Simonis, 1745, 4.

Alph. 1 plag. 7.

Jam dudum in votis habuit orbis literatus, ut *Germania ſacra*, uno opere, pro dignitate argumenti exculta, a viro quodam docto conſcriberetur, & tela, quam R. P. *Martinus Hanſitzius* incepit, pertexeretur. Quamvis autem nemo adhuc exſtiterit, qui tam arduum & laboris plenum in ſe opus ſuſciperet; ſperare tamen fortaſſis licet, aliquando voti ſui damnatum iri eruditos, ſi peculiares Epiſcopatuum deſcriptiones prodeant, per quas obſcuriſſimis Germanorum Eccleſiæ rebus lux aliqua poſſit affundi. Hinc maximopere ſe nobis commendavit Rev. hujus libri Autoris inſtitutum, qui origines Colonienſes, vel negligentia, vel inſcitia temporum ſuperiorum, penitus ſepultas, in lucem protrahere anniſus eſt. Maximi autem facienda, & ſummis laudibus celebranda, eſt Sereniſſimi Principis, *Clementis Auguſti*, Archiepiſcopi & Electoris Colonienſis, de conſtituenda hac Præſulum ſerie ſollicitudo, quippe cujus Principis autoritate hoc Opus confectum eſſe, ex epiſtola dedicatoria cognoſcimus. Propoſuerat ſibi Rev.

S Autor,

Autor, omnia, ad antiquitates Colonienses pertinentia, edisserere. Cum autem votis religiosis adstrictus sit, ea, quæ ad religionem proxime spectant, primo loco merito excussit, a suscepto Christi evangelio Pontificum Agrippinensium memoriam repetens. Nonnulla tamen de origine & nomine istius urbis præmittit. De conditoribus ejus, Ubiis, ante *Julium Cæsarem* nemini scriptorum quidquam memoriæ proditum, observat. Eorum vero societatem, cum Romanis initam, & auxilia, eis contra Suevos præstita, ex *Cæsare* & *Tacito* describit. Ædificationem Coloniæ Ubiorum, quæ, cum *Agrippa* eam gentem, Germanicis quippe armis exercitatam, ac Romanis fidelem, *Augustæis* auspiciis in citeriorem Rheni ripam traduceret, ut Germanos a transitu in fines Romanorum arceret, con-
Pag. 2. tigit, Rev. Autor fuse enarrat. Accidisse hoc quatuordecim ante nativitatem Christi annis, sibi persuadet, eodemque anno B. *Mariam* natam esse, atque adeo Ubiorum oppidum B. Virgini merito coævum statui, asseverat. Cum postea *Germanicus Cæsar* in eo oppido ex conjuge *Agrippina* filiam ejusdem nominis susciperet, honoris causa illa urbs non amplius *oppidum*, sed *civitas Ubiorum*, a *Tacito* dicta est. Ipsa hæc *Agrippina*, uxor postea & Augusta a *Claudio* declarata, colonos eo transmisit, unde *Coloniæ Agrippinensis* compellatio urbi est indita, quam minus accurate *Coloniam Agrippinam* in *Antonini* Itinerario dici, *Lipsii* vestigiis insistens, Rev.
3. Autor statuit. Cognomen interim *Agrippinæ* usque ad *Childericum*, Francorum Regem, urbi inhæsisse, observat, quem novam Francorum coloniam eum in locum duxisse, & simpliciter *Coloniam* appellasse, *Otto Frisingensis* ostendit. Primis jam post Christum natum temporibus a *Crescentio* & *Materno* religionem Christianam per illa loca fuisse disseminatam, eamque inconcussa annorum serie ibi ab incolis retentam esse,
5. fuse Rev. Autor demonstrat. Sub persecutione paganorum Imperatorum pacem Ecclesias ab ethnicis pretio redemisse, adeo-
6. que verisimile esse, Colonienses idem fecisse, dictitat. Nos interim miramur, probationis loco *Dextri Chronicon* adduci, cum, illud opus adulterinum esse, satis superque inter

ter eruditos constet. Nec minus miramur, centies explosas fabulas, de undecim millibus virginum, juxta Coloniam per *Maximinum* trucidatis, nec non de legione Thebæa, lectoribus ad nauseam usque obtrudi. De metropolitico postea Coloniensium Episcoporum jure verba faciens, multa, quamvis sat vulgaria, de etymo vocis Autor præmittit, &, ante Concilii Nicæni tempora nulla se metropolitanum istius loci vestigia reperisse, fatetur. Ab eo autem tem- Pag. 8.
pore Colonia, quæ in provinciarum divisione Germaniæ primæ metropolis facta est, ecclesiastica etiam fuisse videtur, id quod ex quamplurimis documentis probare Rev. Autor annititur. Archicancellariatus honorem S. *Heriberto*, Colo- 9.
niensium Archiepiscopo, concessisse *Ottonem III*, observat; an autem & successores statim post eum eodem dignitatis gradu *gavisi fuerint*, certo definire non audet. Electoratus itidem 13.
Coloniensis initia exponit, & multa hac occasione de instituto Electorali Collegio affert, quibus tamen varia insunt, quæ nimiam erga Romanam sedem reverentiam produnt, quibusque adeo fides habenda non est. His autem præmissis, ipsa 14.
Archiepiscoporum Coloniensium sequitur series. S. *Clementem*, Apostoli *Pauli* discipulum, primum Ubiis verbum Dei prædicasse, innuit Rev. Autor, nescimus, quo fundamento, seque mirari dicit, quod majores eum non scripserint primum Ecclesiæ suæ Episcopum. Interim tamen sine duce pro certo id sumere sibi religioni duxit; qua quidem in re admodum prudenter egit, cum longissime a vero abhorreat, *Clementem*, qui Romæ sedit, Coloniensium simul sacrorum curam egisse. *Maternum* igitur primum istius loci Præsulem fuisse, ponit, eumque unicum illum viduæ Naimiticæ filium, a Christo suscitatum, fuisse, sibi persuadet. A D. *Petro* eum, una cum *Eucbario* & *Valerio*, ad Germanos missum esse, ut eis Evangelium prædicaret, eumque, disseminato per omnem istius loci tractum verbo Dei, Ecclesiam Coloniensem fundasse, asseverat; quamvis privatis in ædibus homines sacrorum causa, metu persecutionum, coivisse videantur. Tot vero nugis atque fabulis hæc vitæ *Materni* descriptio

ſcatet, ut eas hic repetere nos pudeat. Plenæ ſunt harum rerum veteres illæ legendæ, vitas Sanctorum continentes, quæ tamen noſtro ſeculo merito faſtidiuntur. A *Materni I* temporibus uſque ad *Maternum II*, per ducentorum ferme annorum ſeriem, nihil certi de Epiſcopis Colonienſibus ex antiquitate conſtitui poſſe, Rev. Autor monet, cum eorum nomina Seculo II & III barbarorum incurſionibus fuerint obliterata, imo tota regio, quæ Belgica dicebatur, adeo devaſtata, ut nec, qui Eccleſiis præfuerint, pronum ſit definire. Nihilo tamen ſecius ſcriptores recentiores, v. g. *Crombachius* in *Serie Epiſcoporum Colonienſium*, nec non *Stangefolius* in *Annalibus Weſtphalici circuli*, Præſules iſtius ævi recenſere, eorumque nomina & vitas deſcribere, tentarunt. Dubitat Rev. Autor, an hodiernis Criticis inventa horum ſcriptorum ad palatum futura ſint. Ne tamen lectores ea neſcirent, illisque occaſio deeſſet, de his rebus judicandi, verba iſtorum ſcriptorum integra appoſuit, neque, quæ in contrarium dici poſ-
Pag. 18-21. ſint, reticuit. Certiora de Epiſcopis, qui inde a *Conſtantini M.* temporibus vixerunt, dici poterant, inter quos *Ma-*
22. *ternus II* agmen ducit. Quæ igitur a priſcis ſcriptoribus monumentisque varie & ſparſim de Præſulibus Colonienſibus ſunt tradita, ea hic, ſervato temporis ordine, compoſuit, & in ordinem digeſſit, Rev. Autor, multaque, in antiquis horum Epiſcoporum catalogis non obſervata, ſupplevit. Perducitur iſta ſeries uſque ad *Joſephum Clementem*, Bavarum, qui anno Seculi præteriti octavo & octogeſimo, conceſſione Pontificis Maximi *Innocentii XI*, & Imperatoris *Leopoldi I* beneficio, a clero Colonienſi primario, per novem ſuffragia electus eſt Archiepiſcopus, contra *Wilhelmum*, Cardinalem, & Epiſcopum Argentinenſem, per tredecim ſuffragia poſtulatum. Inde bellum, archi-diœceſi valde exitioſum, exſtitiſſe, dum Galli *Wilhelmum* per vim intrudere conarentur, *Joſephum Clementem* tamen viciſſe, eumque tandem, ſecundum leges pacis Ryswicenſis, A. 1697 poſſeſſione quieta potitum eſſe, Rev. Autor obſervat. Ulterius ei progredi non licuit, ob religionis, quod ſuſcepit, votum. Nimirum in Cartuſiæ Co-
Colonienſis

Digitized by Google

lonienſis eremo per quinque & quinquaginta jam annos inclusus, de rebus eo tempore geſtis, certi quid ſcribere non potuit. Ut vero omnia hujus libri contenta uno intuitu cognoſcere poſſint lectores, indicem chronologicum adjecit, in quo ſecundum temporis ordinem omnia, in eo expoſita, annotantur, numeris paginarum e regione ſemper appoſitis. Laudanda utique eſt Rev. Autoris hoc in Opere adhibita diligentia. Inſignem illud utilitatem afferet iis, qui in cognoſcenda Germanarum Eccleſiarum hiſtoria laborant, dummodo a narrationibus abſonis, quæ non parce in libro alias præclaro occurrunt, diſcedas. Optandum etiam eſſet, ut majori cura opus fuiſſet impreſſum. Cum enim impreſſio cœpta fuerit ex apographo, Autore prorſus ignaro, innumerabiles fere in textum irrepſerunt errores, qui ſenſum maximopere turbant; imo *quamplurima*, eaque notatu digna, omiſſa ſunt, quæ Rev. Autor poſt primam deſcriptionem addiderat. Ex avtographo quidem hæc ad calcem Operis emendata ſunt, & addita; verum hac ratione nondum lectoribus ſatis proſpectum eſt, Pag. 177. qui, quotiescunque dubii hærent, ad iſtos indices debent confugere, quæ res tædio non caret. Quodſi nova aliquando & curatior prodierit libri editio, commodior longe ejusdem uſus, jucundior ejus evolutio, evadet.

JOANNIS JACOBI SORBER, J. U. D. Commentatio de Comitiis veterum Germanorum antiquis, ex Hiſtoria, monumentis, Diplomatibus, & ſcriptoribus fide dignis, eruta, qua conventuum qualitas & forma tum ante Caroli M. ævum, tum ſub illius & priorum ſucceſſorum regimine, demonſtratur.

Jenæ, ex officina Ritteriana, 1745, 4.
Alph. 1 plag. 4.

Miſcent utile dulci, qui antiquitates, nominatim patrias, prudenter & curioſe ſcrutantur. Quid eſt tam jucundum, quam priſcos majorum ritus, tot vel hodiernarum conſuetudinum incunabula, penitius noſſe? Et nonne plura

 hinc

hinc in linguam, in jura, in mores, emolumenta redundant? Apti ſunt potiſſimum ad illud oſtendendum Jureconſulti accuratiores. Illorum itaque labor, argumentis antiquitatum impenſus, prima ſtatim fronte ſpem oſtendit tanto majorem. Talem etiam, Conſ. *Sorberi* Commentationem luſtraturi, concepimus, nec omnino falſam fuiſſe, Operis monſtrabit conſpectus. Habet Opus *duas* poſt Procemium *Partes*, quarum *prior* de conventibus Germanorum ante *Carolum M.* agit; *poſterior* ſtatum comitiorum Teutonicorum ſub imperio *Caroli M.*, & paulo poſt ipſius obitum, proponit. In Procemio barbariæ maculam a majoribus noſtris abſtergere laborat pie ſatis & facunde, neſcimus autem an ab omni ſuſpicione λο-

P. I Cap. 1. γομαχίας remote. *Partis prioris Caput primum* agit de modo comitia coercendi in campis, & ſub dio, ante regimen *Caroli M.* Confirmatur idem formulis variis, exemplis, ac teſtimoniis. Ad poſtrema ſpectant eo pertinentes ſcriptores, *Aimoinus Lib. IV Cap. 74*, *Eckhartus* in *Comment. de rebus Franciæ Orientalis Tom. I Lib. 24 §. 26 pag. 548*, *Struvius* in *Corpore Juris publ. Imp. Rom. Germ. Cap. 23 §. 4 pag. 810*, *Frid. Brummerus de Scabinis Cap. 4 §. 3 ſeq.* *Heineccius* in *Elem. Juris Germ. Lib. I §. 108*, *Schottelius de Juribus ſingularibus Germ. Cap. 4 pag. 114*, *Gryphiander de Weichbild. Saxon. Cap. 66 n. 2*, *Herm. Adolph. Meinders de Judiciis centenariis*

2. *& centumviralibus veterum Germ. Cap. 4 §. 45*, & alii. Quæ ſequuntur, tangunt conventus gentium Germanicarum in lucis ad arbores, lapides, montes, & fontes. Unde dictæ *Hage-Spracken* collocutiones in lucis, quæ deinceps corrupte efferebantur *Hagelsſpracken*, docet *Jo. Georg. Keyslerus* in *Antiquit. Septentrional. & Celt. Sect. I Cap. 4 §. 11.* Non autem videmus, quare tempora ante *Carolum M.* percenſens Autor, nonnulla

3. depromat exempla ætatis *Carolo* recentioris. Memorantur porro tempora, quibus conventus inſtituti, & quoties anno quoque Germani convenerint. Fiebat id potiſſimum noctu, cum nox diem ducere putaretur, quippe quam die priorem eſſe, majorum ex traditione acceperant; cujus rei cauſam ex rerum omnium fabricæ hiſtoria derivare nititur *Hugo Grotius de Veritate*

Digitized by Google

ritate religionis Christ. Lib. I §. 16. Bis autem potissimum anno. Inde *Hincmarus Epist. XIV Cap. 24* ex *Adelhardi* libello de ordine palatii: *Consuetudo autem tunc temporis talis erat, ut non sæpius, sed bis in anno, placita duo tenerentur; unum, quando ordinabatur status totius regni ad anni vertentis spatium* (sc. mense Martio); *quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, quæ similiter toti regno incumbebat, mutabatur.* Conf. *Wildvogelii* Differt. *de Statibus provincialibus §. 41, Burchardus Gotth. Struvius* in *Corpore Juris publ. Cap.* 23 §. 2 *seq.* & *du Fresne* in *Glossar.* voc. *Placitum.* Personæ, qui- Cap. 4.
bus liberum fuit, populum convocare, postquam paulisper a rigidiore libertatis studio recesserunt, fuere Reges, vel Comites, potissimum. Signa, quæ locum congregationis demonstra- 5.
runt, erant arbores, statuæ, cruces, &c. sub dio positæ, atque notatæ. Ab ejusmodi signo *Mahl* nonnulli vocabulum *mallus* derivant, quod alii a *Mahl*, convivio, tunc potissimum celebrari solito, deducunt; qua occasione in mentem nobis venit, vocabulum Germanicum in sensu priore cum Græco & Latino μῆλος, *malus*, cum arbores & perticæ essent signa, comparare, atque a priore posteriorem sensum deducere, dum ad illud signum, ut jusjurandum erecta manu a judicibus dicebatur, unde *Handmahl*, ita convivia, de quibus & *Tacitus* loquitur, habebantur. Forma diætarum erat paulo 6.
confusior, dum nec accurate conveniebant, nec ordinem observabant in loquendo. Fuerunt quoque speciales illi vete- 7.
rum Germanorum conventus, dum varias in civitates, nullo communi vinculo nexas, Germania dividebatur. Frequenta- 8.
bant ergo Concilia, ferebantque suffragia in majoribus universi, neque mulieribus exclusis. His sanctum aliquid inesse arbitrati, multa illarum arbitrio commiserunt. Sic Celtæ & Galli, quicquid erat contentionis atque intestinorum odiorum, per fœminarum interventum composuerunt. Vid. *Jodocus Willichius* ad *Tacitum P. I Cap. 16*, & *Plutarchus de virtutibus mulierum.*
Placita ipsa præcedere solebant superstitiones variæ, unde & 9.
sacerdotes intererant, summamque administrabant potestatem.

Adhæc

Digitized by Google

Adhæc autem penes Principes etiam ante negotia tractaban-
Cap. 10. tur, ac penes ceteros in conviviis. Eligebantur etiam in ejusmodi comitiis, adhibitis singularibus solennitatibus, Reges, Duces, Comites, Principes, quorum dignitates tunc neuti-
11. quam hæreditatis jure obtinebantur. Negotia, quorum ergo comitiis intererant, publica maxime fuerunt & gravissima. Accusationes pariter ibidem instituebantur, pœnæque sumebantur. Antequam autem aliquis duceretur, explorationem præcedere oportebat accuratissimam, propriamque vulgo confessionem. In iisdem comitiis arma tradebantur juvenibus,
P. II atque leges ferebantur. Sed opus est, ut & *Partem poste-*
Cap. 1. *riorem* vel obiter tangamus. Agitur hic initio de modo, placita, mallos, vel comitia, coercendi ætate *Caroli M.* &
2. priorum in regno successorum; de translatione conciliorum e campis in curtes, vel domos, iis consecratas, aut villas
3. publicas, aut palatia Regum; de terminis, quibus majores tunc temporis ad conventus confluxerunt, & quoties con-
4. veniebant; quod bis, ter, quater, anno factum est; de iis, quibus populum convocare licebat, Comitibus scilicet atque aliis: Comites quippe singuli uni primum pago, post pluribus, tan-
5. dem & civitatibus, jus dicebant; de notis, quarum ope locum consultationibus destinatum indicare consueverunt Teutones,
6. arboribus præsertim & crucibus ligneis; de forma comitiorum, quæ antiquiorem imitabatur, præterquam quod ordo
7. esset adstrictior. Porro demonstratur, comitia sub ævo *Caro-*
8. *lino* pariter communia & generalia exstitisse. Hinc dicitur de personis, quibus concilia visitare licuit, nempe tam sacris,
9. quam civilibus, in classes suas distributis. Examinantur, quæ conventus præcedere consueverunt: nempe deliberationes exactissimæ, quas inter non erant ultimæ sacri ordinis partes.
10. Denique agitur de electionibus Regum, Principum, Comitum,
11. aliorum, in comitiis facta, deque causis reliquis ejusmodi conventuum, magni non tunc solum in republica momenti, sed hodieque ponderis, dum jura non pauca, consuetudines non paucæ, inde derivantur.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXLVII.

Pars II.

CODICE DIPLOMATICO DEL SACRO MILITARE Ordine Gerosolimitano, &c.

hoc est,

CODEX DIPLOMATICUS SACRI MILITARIS Ordinis Hierosolymitani, hodie Maltensis, ex variis ejus documentis collectus, ad historiam illius Ordinis illustrandam, cum serie chronologica magnorum Magistrorum, qui ei præfuerunt; opera SEBASTIANI PAULI, Congregationis B. Virginis.

Tomi II.

Lucca, apud Salvatorem & Joannem Dominicum Marescandoli, 1733 & 1737, fol.

Tom. I Alph. 6 plag. 1, Tom. II Alph. 6 plag. 22.

Celebratissimus utique est Equitum Hospitalis S. *Joannis in Hierusalem* Ordo, qui & ob summam antiquitatem, de qua jure suo gloriatur, & ob illustrissimos, qui nunquam non ei nomen dederunt, homines, & ob res in toga sagoque præclare gestas, singulos merito in sui admirationem convertit. Quamvis autem quamplurimi ex eruditis Ordinum militarium historiam conscripserint; neutiquam tamen adhuc Ordinis *Joannitici* fata satis accurate esse exposita, Rev. hujus Operis Autor, qui, uti ex epistola nuncupatoria,

ad magnum Ordinis Magiſtrum data, intelligitur, in hocce ſodalitium receptus eſt, judicat. Illos etiam, qui de ſacris expeditionibus egerunt, adeo parce, & quaſi per transfennam, horum Equitum mentionem injicere, dictitat, ut eorum facinora adhuc maximam partem oblivionum tenebris manſerint ſepulta. Defectum hunc ex documentis, quæ in ſcriniis horum Equitum repoſita ſunt, ſupplendum cenſuit. Nemini ante ipſum ſcrinia hæc licuit excutere. Per Cyprum enim, Ptolemaidem, Rhodon, aliaque loca, iſtæ chartæ cum Ordine ipſo migrarunt, tandemque in Cancellaria Maltenſi ſedem ſtabilem fixerunt, ubi cum omnibus ſcriptis, ad Ordinem pertinentibus, ſumma diligentia cuſtoditæ, ſatis diu eruditis incognitæ manſerunt, neque ullus eorum, qui hiſtoriam Ordinis concinnarunt, eas perquirere, & in rem ſuam convertere, potuit. Succeſſu temporis ſeries magnorum ſodalitii hujus Magiſtrorum, qui in Palæſtina ei præfuerunt, ope horum documentorum, quorum nonnulla lucem adſpexerant, cœpit conſtitui, cum antea valde confuſe, & minus accurate, ea a ſcriptoribus expoſita fuerit. Cum autem Rev. Autor in inſula Malta degeret, plurimas, quas ibi reperit, huc facientes chartas diligentiſſime deſcripſit, easque evulgare apud animum conſtituit. Communicavit hocce conſilium cum Viro his in rebus verſatiſſimo, *Fontanino,* qui, cum ea, quæ Rev. Autor jam ipſe deſcripſerat, legiſſet, & examinaſſet, conſilium ipſi præbuit, ut reliqua etiam documenta a viris non ineruditis deſcribi, atque cum prioribus junctim excudi, curaret. Perfecit igitur nunc illud opus, ad cujus editionem a tanti nominis viro excitatus eſt. Et, quamvis, nonnulla ex illis Diplomatibus a ſe omiſſa eſſe, profiteatur, hoc tamen præſtantiæ operis nihil omnino detrahit, cum ea partim res non adeo magni momenti contineant, adeoque notatu vix digna videantur, partim eorum contenta jam in aliis documentis eisdem pæne verbis deprehendantur. Inſignem vero utilitatem præbet hæc ipſa Diplomatum antiquorum editio. Hinc enim dignoſcuntur incrementa & opum acquiſitio, quam Ordo *Joannitieus* fecit. Nomina & ſedes multorum

Præſulum,

Digitized by Google

Præſulum, eorumque continua, nec tempore belli ſacri interrupta, ſeries, ex eis intelligitur. Geographia, per hæc obſcura & barbara ſecula, inſignem accipit lucem. Stirpes atque res geſtæ Regum & Principum Hieroſolymitanorum, nec non leges & conſuetudines Ordinis, familiæque eorum, qui hoc in ſodalitium recepti ſunt, his ex monumentis poſſunt indicari. Hinc recte judicavit, cum ſpecimen hujus collectionis ipſi offerretur, Cel. *Muratorius*, eam & Italiæ, & Autori, & Ordini *Joannitico*, inprimisque Gallis, qui ſtirpes majorum ſuorum hic illuſtratas deprehenſuri ſint, inſignem honorem allaturam eſſe. In *duos* autem Opus hocce *Tomos* abit. *Prior Tomus* complectitur Diplomata, res Ordinis inde ab anno Chriſti 1088 uſque ad annum 1290 ſpectantia. Ordine chronologico maximam partem eadem diſpoſita ſunt, utque eo facilius & celerius inveniri, &, quid contineant, intelligi poſſit, indicem eorum *Rev.* Autor appoſuit, qui & annum, quo confecta ſunt, & libri, in quo exſtant, paginam, oſtendit. Seriem quoque chronologicam magnorum Ordinis Magiſtrorum conſtituit, atque recenſuit, eamque a *Gerhardo*, qui anno Chriſti 1099 huic muneri præfuiſſe dicitur, uſque ad *Joannem de Villers*, qui A. 1289 eundem honoris gradum conſcendit, perduxit. Regum etiam Hieroſolymitanorum, & Principum Chri- Pag. 329.
ſtianorum, qui tunc temporis in Syria imperitarunt, genealogiam & hiſtoriam operoſiſſime expoſuit & enarravit, atque tabulam geographicam, regni Hieroſolymitani ſitum exhibentem, curavit confici. Obſervationes inſuper geographicas, 346.
illuſtrandis hiſce documentis & hiſtoriæ Ordinis egregie inſervituras, addidit. Notis denique Diplomata hæc inſtruxit 415 ſeq.
ampliſſimis, quæ ad Ordinis fata cognoſcenda itidem haud parum conferunt. Appoſiti etiam ſunt indices Legatorum Apo- 451 ſeq.
ſtolicorum, Patriarcharum Hieroſolymitanorum & Antiochenorum, nec non Archiepiſcoporum Tyri, Cæſareæ, Nazareti, Petræ, una cum inſigni aliorum Præſulum, qui circa ea tempora per Syriam floruerunt, & quorum mentio in hiſce Diplomatibus injicitur, numero, paginis libri, in quibus de eis agitur, ſemper annotatis. Eadem ratione alii viri celebres, 557.

qui belli ſacri tempore vixerunt, & quorum hoc opus me-
Pag. 561. minit, enarrantur. Et, ut nihil eſſet, quod lectores moraretur, vocabula etiam, noſtris auribus paulo inſolentiora, quæ tamen ſæpius in hiſce chartis occurrunt, excerpſit, atque ſe-
569. paratim propoſuit, Rev. Autor. *Alter* hujus Collectionis *Tomus*, *prioris* continuationem continens, quadriennio ſerius demum evulgatus eſt. Varia enim negotia a labore, quem cœperat, abſolvendo Rev. Autorem retraxerant, inſuperque, cum ab inſula Malta eſſet remotior, aliquot ſæpe menſes præterlapſi ſunt, priusquam ipſi de rebus ſcitu neceſſariis reſponſa darentur. Neque omnino ad umbilicum hocce Opus perducere potuiſſet, niſi quorundam illuſtrium virorum dexteritas ipſi aditum ad ſcrinia, hujus generis chartas continentia, muniviſſet. Laudat eo nomine Lib. Baronem *de Schade*, Ordinis *Joannitici* ad Sedem Apoſtolicam Legatum, cujus interceſſione apud ſummum Pontificem effectum eſſe profitetur, ut, quæ in Bibliotheca Vaticana ad rem ſuam pertinentia inveniret, ea deſcriberet. Nec minus Comitis *de Marcolini* liberalitas Rev. Autori, hanc Collectionem adornanti, profuit, cujus quippe autoritas effecit, ut ex Bibliotheca monaſterii S. *Paterniani* inſignis documentorum, ad hunc Ordinem ſpectantium, apparatus, ab Abbate *Cennio*, cum in inſula Malta quondam moraretur, deſcriptus, cum Rev. Autore communicaretur. Ab alio inſuper amico, equite Lucenſi, varia non ſolum accepit ex libris jam evulgatis Diplomata, verum is etiam Operis hujus impreſſionem procuravit, cum Rev. Autor a loco, ubi imprimebatur, longius abeſſet. Varios ſcriptores, qui de rebus Ordinis diſſeruerunt, documenta quædam citaſſe & attuliſſe, quæ fruſtra hoc in Opere quisquam quæſiverit, profitetur. Verum, iſtos homines ſenſum & contenta eorum minus accurate expoſuiſſe, ſeque, quamvis nulli pepercerit diligentiæ, genuinum eorum textum ex inſula Malta obtinere non potuiſſe, queritur. Quamobrem ea penitus omittere, quam lectoribus fucum facere, & hiſtoriam Ordinis obſcurare, maluit. Documenta, obſidionem Rhodi illuſtrantia, admodum pauca allata

Digitized by Google

allata ſunt. Cum enim illo tempore in tanta rerum perturbatione res ab hiſce Equitibus geſtæ non in ſcripturam redactæ fuerint, verum, obtenta demum victoria, bellum illud a *Wilhelmo Cacurſino*, qui Ordini ab actis erat, fuerit deſcriptum, nemo certe mirabitur, documenta illius temporis deſiderari. Ceterum hic *alter Tomus* eodem ordine, quo *prior*, eſt diſpoſitus, ut adeo, fuſius de eo hic diſſerere, nihil attineat. Statuta Ordinis, Seculo decimo ſexto condita, non quidem addidit Rev. Autor, fortaſſis quoniam in aliis Collectionibus, v. c. apud *Lunigium*, ea jam comparent; at Conſtitutionem *Sixti V*, qua eadem confirmantur, exhibuit. Gratulamur de hac Collectione omnibus, qui fata Ordinis *Joannitici* penitius cognoſcere deſiderant. Nihil enim dubitamus, varia iſtius hiſtoriæ capita ope horum documentorum conſtitui & emendari, multa etiam, nondum obſervata, egregie ſuppleri, poſſe. Pag. 246.

Verſuch einer Kirchen-Hiſtorie, ſofern ſolche als eine Einleitung zur geiſtlichen Rechts-Gelahrheit kan angeſehen werden, im dritten Jahrhundert, &c.

id eſt,

SECULUM TERTIUM HISTORIÆ ECCLESIAſticæ, introductionem ad Jurisprudentiam eccleſiaſticam complexæ, Autore JOANNE GEORGIO PERTSCHIO, JCto, Conſiliario aulico Regio Britannico, Aſſeſſore Judicii aulici Wolferbuttelenſis, Syndico primo ac Directore Conſiſtorii ſacri Palæo-Hildeneshemenſium. Accedit in fine Index.

Wolferbuttelæ, impenſis Joannis Chriſtophori Meiſneri, 1738, 4.

Alph. 3 plag. 8.

Illuſtri ac Conſultiſſimo Autori nullæ terrori, vel impedimento, ſunt cenſuræ, quo minus ſtadium, quod iniit, intrepidus decurrat. In Præfatione, ſeſe omnem Novi Teſt. hi-

ſtoriam eccleſiaſticam 7, vel 8, conſimilibus *Voluminibus* complexurum eſſe, liberaliter promittit. Seculum quartum & decimum ſextum majori cura digeret, edetque copioſius elaboratum. Reliqua, vel obſcuriora, vel notiora, penicillo minutiori adumbrabit. Faxit modo Deus, ut vita ei ad colophonem deſtinationi addendam ſuppetat! Minatur eis reſponſionem, qui acerbis ipſum, ac inprimis Seculi primi hiſtoriam, ſalibus exceperunt. In hiſce *Novis Eruditorum Actis* paucula non tam refellendi animo, quam ut ejus attentionem provocaremus, notavimus, quæ quidem non penitus improbat, admonitionibus tamen & ſtricturis diluet nonnullis; quam ipſius ingenuam promiſſionem, ſub initio Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Vet. Teſt. effectui dandam, tantum abeſt, ut moleſte feramus, ut, ab humanitate ejus non niſi elimata & probe exculta profectura, ſperemus, id unum ægre ferentes, vocem *perperam* nobis invitis in recenſionem noſtram irrepſiſſe. In poſterum vero, ne diligentiam & inſtitutum ejus moremur, vix ultra recenſionis legem in operibus ejus ad epitomen adſtringendis progredi, fas eſſe exiſtimamus. Atque, ut rem ipſam ordiamur, methodo eadem, qua antea, Autorem eſſe uſum, ſignificamus. *Caput primum* de ſtatu Chriſtianæ religionis & eccleſiæ generatim exponit, qui inter varias adverſariorum inſultationes ſemper exſtitit amplior ac diductior, incrementisque indies exſplenduit lætioribus. Pacis ſtudium, & religionis puræ progreſſus, Chriſtianis erant remoræ ac inſectationi externæ. Chariſmata, vitæ puritas, & religionis
Pag. 5. propagandæ ardor, latiſſime per Arabiam, Gallias, Armeniam, Helvetiam, Scotiam, Romanique imperii orbem, Chriſtianis progreſſum ſuppeditabant. Adjuvabat amplificationem Chriſtianæ doctrinæ conſtantia in perferendis calamitatibus ac martyriis truculentis, vita doctorum intaminata, eruditio, amor
& ſeq. omnibus patens, favor ſummatum. In numero librorum canonicorum referri tum, credit Noſter, etiam *duos Esdræ libros, librum Judith, tres Maccabæorum libros, Clementis Epiſtolas, conſtitutiones*que *Clementis*. Ignoſcat Autor, ſi hæc nobis minus probentur. Nos enim hoſce libros non videmus

in

in canonem ſacrum relatos a *Melitone*, Epiſcopo Sardenſi, apud *Euſebium Hiſt. Eccleſ. IV, 26, ad A. 171*, nec ab *Origene ad A. 230*, apud eundem *Euſebium Hiſt. Eccleſ. VI, 25*, & *in Pſ. I. Gerhardus van Maſtricht Canonem S. Scripturæ ſecundum ſeriem Seculorum Novi Teſt. collectum, notisque illuſtratum*, edidit, recuſum a *Theodoro Haſæo Biblioth. Bremenſ. Cl. VII Faſc. I pag. 1 ſeq.* ac ab ipſo juvene doctiſſimo *Baratiero*, pauciſſimis adjectis, repetitum in *Conſpectu Canonis Scripturæ Sacræ eccleſiaſtici*. Contendi cum his oportet ea, quæ *Humfredus Hodius*, Profeſſor Oxonienſis, A. 1707 defunctus, ad calcem egregii libri *de Bibliorum textibus originalibus* habet. Sed procedimus in inſtituto. Traditiones Apoſtolicas fuiſſe Seculo Pag. 7.
III laudatas, Autor oſtendit, ſed quæ a ſcriptis Apoſtolicis haud diſcreparint. *Cyprianus Epiſt. 74*, non traditioni, ſed ſacris literis, doctrinas rei Chriſtianæ eſſe ſuperſtruendas, monuit curate. In ritibus eccleſiaſticis ſolebat ad regulam ca- 8.
tholicam reſpici & provocari, id eſt, ad conſuetudinem in eccleſia propagatam. Conſuetudines ejusmodi appellatas fuiſſe *canones*, ac ex earum privatis collectionibus exſtitiſſe Canones Apoſtolicos, Conſtitutionesque Apoſtolicas, Noſter oſtendit. *Sacramentum fidei* tunc idem erat ac Chriſtiana fides, *ſacramenta divinæ traditionis* notabant ſacras literas, *ſacramenta cœleſtia* deſignabant veritates divinas. Ii, qui ſenſum ſacri 9.
Codicis abditum exponebant, dicebantur *ſacramenta occulta nudare*. Crux Chriſti vocabatur *ſacramentum ſalutis*. Sacramentum vocabatur quodcunque ſanctum, inviolatum, pretioſum, & præſtantiſſimum. Via examinis patebat eis, qui norant ſcientiam ratiocinandi, doctrinasque expendendi, autore *Origene*. Philoſophiæ vocem haud faſtidiebant Chriſtia- 10.
ni. *Cyprianus* in libro *de Lapſis* vitam Clericorum jam notavit & reprehendit. Nævos ipſos recenſet Autor. Unitatem 15.
eccleſiæ poſuit *Cyprianus* in conſenſu orthodoxo eccleſiæ externæ, ad quam ſalutem duntaxat pertinere exiſtimavit, & quæ dici cœpit *catholica*. *Cyprianus* eccleſiam externam con- 17.
fœderatam vocavit matrem, extra quam ſalus nulla ſit ſperanda. Eccleſia, Romæ collecta, autoritate excellere cœpit.

Nihilo-

Nihilo minus Christus a *Cypriano* vocatus fuit *petra*, & ipse
non monarchiam ecclesiasticam, sed aristocratiam, Episcopis
Pag. 18. innixam, statuit. Symbola fidei, extrinsecus consignata, ex-
stitisse tum ætatis, Noster inficiatur, & loca, id præferre visa,
19 seq. aliter exponit. Christiani credidere, doctrinam suam non
novam religionem, sed repurgatam reformatamque Judaicam
religionem, existere. *Capite secundo* disseruit Autor de do-
ctoribus ac celeberrimis ecclesiæ Christianæ viris, de *Narcisso*
23. & *Alexandro*, de *Minucio Felice*, quem causarum patronum
fuisse existimat, de *Hippolyto*, quem pro Episcopo & Mar-
tyre, Cel. *Heumannum* haud secutus, habet, de *Julio Afri-*
26. *cano*, de *Aristide*, ad quem *Julius Africanus* epistolam con-
29. scripsit, de *Cajo*, chiliasmi impugnatore, de *Ammonio Sacca*,
Philosopho Christiano, ad gentes fortassis regresso, sectæ *Pla-*
tonicæ junioris ac eclecticæ hyperaspista, de *Patroclo*, ac *Ori-*
34. *gene*, adamantinam diligentiam comprobante, de discipulis *Ori-*
47. *genis*, de *Origenianis* scriptis, de ejus *Tetraplis*, *Hexaplis*, &
Octaplis, de erroribus, ei post excessum impactis, de judicio
50. ejus non satis magno, de amore ejus in Philosophiam *Plato-*
nicam, & mysticas sacri Codicis expositiones, de *Origenianis*,
de *Demetrio*, de *Heracla*, *Plutarchi* fratre, de *Pionio*, Presby-
55 seq. tero Smyrnensi, de *Dionysio*, Alexandrino Episcopo, conju-
gii haud exsorte, & *Apocalypsin Joanni* denegante, de *Grego-*
63. *rio Thaumaturgo*, *Origenis* discipulo, quem *Gregorius Nysse-*
74. *nus* descripsit, fabulisque nonnullis maculavit, de *Felice No-*
lano, miraculis fortasse effictis celebri, de *Cypriano*, unitatis ex-
ternæ & aristocratiæ promacho, quem fuse ac copiose, nec
97. immerito, Autor descripsit, de ejus sententia rebaptizandi ba-
ptizatos ab hæreticis ac imbecillitate, qua laboravit, domina-
102. tus episcopalis, de *Laurentio*, Romæ Diacono, cujus acta fa-
bulis exornata, de *Ambrosio*, de *Alexandro* carbonario, de
108. *Eusebio* & *Anatolio*, de *Dionysio* Parisino, de *Arnobio*, Afri-
111. cano Rhetore, de *Theona*, Episcopo Alexandrino, de *Pierio*,
114. Presbytero ac Philosopho, atque *Achille*. Exposuit porro de
Methodio, Episcopo, varie in *Origenem* animato, ac sublimita-
tem dictionis affectante, qui, *Mariam* utero aperto peperisse,

credidit,

Digitized by Google

credidit, ac millenarium Christi regnum suo assensu comprobavit. Progreditur deinde ad *Asterium Urbanum*, virum disertum, qui adversus Montanistas scripsit; ad *Cajum*, Pag. 116.
Irenæi discipulum, Athenis tandem Episcopum; ad *Archelaum*, Carchæ in Mesopotamia Episcopum; ad *Tryphonem & Geminium*; ad *Hesychium*, Glossarii Græci autorem; ad 118.
Theognostum Alexandrinum, 7 Libris *Hypotyposes* complexum, e quibus Synodus Nicæna puriorem doctrinam fuit mutuata, licet *Photius* in eis deprehendere sibi visus fuerit formulas, Arianis ac Macedonianis faventes. Hinc se- 119.
riem Romanorum Pontificum Seculi tertii percurrit, nominatim *Zephyrini*, *Calixti I*, *Urbani I*, *Pontiani*, *Anteri*, *Fabiani*, post cujus obitum cathedra aliquantisper vacavit, *Cornelii I*, *Lucii I*, *Stephani I*, sub quo de rebaptizandis eis, qui 129.
ab hæreticis fuerant baptizati, controversia in nervum erupit, & quem affectati in Episcopos reliquos principatus Noster insimulat, *Sixti II*, *Dionysii*, *Felicis I*, *Eutychiani* Italica origine. Epistolæ decretales, quibus nomen eorum fuit præfixum, sunt supposititiæ. Decreta, quæ ipsi sanxisse traduntur, sunt efficta. Mortes eorum, martyrio plenæ, testimoniis veterum nequeunt comprobari. *Capite tertio* Autor de statu hierarchiæ exposuit, ratus, Seculo III Episcopos Presbyteris antecelluisse & autoritate & potentia ac prin- 135.
cipatu. *Cyprianus*, ut ostenderet unitatem ecclesiæ, in sensus incurrentis, docuit, ecclesiam super *Petrum* esse fundatam, *Epist. 73*, singulis Episcopis eandem autoritatem largitus, licet Romano Pontifici principatum ordinis, non jurisdictionis, 136.
attribuere haud fuerit dedignatus. Ipse, unicum in ecclesia dari Episcopatum, docuit, qui in concordiam Episcoporum, eadem sentientium, resolvatur, siquidem unicus duntaxat sit grex Christi. Si argumenta expenderis, quibus id *Cyprianus* sese confecturum credidit, ea destinationem fallere, scopoque excidere, haud difficulter animadvertas. Eadem ratione *Cyprianus* existimavit, unicam duntaxat dari ecclesiam adspectabilem, qua contineantur singuli externi conspicuique 137.
cœtus sacri. Quæ de ecclesia Christi minus conspicua in

Digitized by Google

Novi Testamenti tabulis leguntur, *Cyprianus* ad unitatem ecclesiæ externæ stabiliendam traxit. Quare *Origenes*, eadem sentiens, ac *Cyprianus* hierarchiæ ecclesiasticæ semina & fundamenta prima protulerunt, quibus Romana deinceps ecclesia complexum potestatis suæ superstruxit. *Ecclesia* adhuc notavit quidem *omnium Christianorum multitudinem*, sed *Cyprianus* addidit, eam Episcopo esse debere subjectam & adhæ-
Pag. 138. rentem. Eum enim, qui Episcopo haud obsequebatur, ab ecclesia extorrem esse credebat. Unum Episcopum alteri esse obnoxium, vel ad rationem alii, ac Deo, reddendam obstri-
141. ctum, *Cyprianus* negavit. Literas, quæ *Formatæ* dicebantur, Autor habet pro eis, quæ scriptura, literæ ductu, genere papiri, inscriptionisque formula, potuerint distingui ab
143. aliis coetibus, Deo sacratis. Literas *communicatorias*, *pacificas*, *paschales*, quibus dies celebrandi Paschatis ab Episcopo Alexandrino proximis Episcopis & per hos aliis rursum denuntiabatur, *commendatorias*, *dimissorias*que, explanat idem.
147. Nec omittit significare, Seculo tertio viros, gregis divini doctores, dictos fuisse *Clerum*, *Clericos*que, schema Leviticum fuisse propugnatum, sacrificia proprie dicta Clericis fuisse attributa, *Laicos* vilipendio fuisse affectos, quippe inter quos
148. poenæ loco illi in sacris consistere debuerint, qui ab hæreticis fuerant Episcopis ordinati. De Episcopis, Presbyteris,
150 seq. Diaconis, ac recens inventis hominibus, Subdiacono, Lectore, Acolutho, Exorcista, & Ostiario, idem distincte commentatur, suspicatus, per *Clero proximos Cypriani* intelligenda esse *Seminaria theologica.* De prærogativis & autoritate
154 seq. Episcoporum copiosius pro ejus ætatis natura exponit Vir Illustris. Hi enim clavem solventem & ligantem singulari & eminenti sensu, immo jus gladii spiritualis, id est, potestatem immorigeros sibi ex ecclesia ejiciendi, sibi attribuebant. *Cyprianus*, salutem hominum a valida Episcopi electione pendere, ac electionem illam pondus a vitæ ejus illibata purita-
157. te trahere, sibi persuaserat. Episcopis olim singulis singulas paruisse parochias, idem commemoravit, ratus, Episcopos non nisi Deo subesse. In pagis habitasse Episcopos, Noster collocat

collocat extra dubitationem. Presbyteri, absente Episcopo, ea obierunt ac perfecerunt omnia, quæ ipse solebat coram curare & agere, testibus *Firmiliano* apud *Cyprianum Epist.* 75, & Pag. 160.
Cypriano ipso *Epist.* 5, 6. Præsentibus Episcopis, Presbyterorum erat, nutum episcopalem sequi. Presbyterorum alii docebant gregem sacrum, alii, ut singula ordine curarentur, providebant. Episcopi Presbyterorum suorum consilia sæpius 163.
exquirebant in consessu, qui *presbyterium* appellabatur. Diaconi solebant vocari *Levitæ* ab eis, qui Episcopis ac Presbyteris nomen *sacerdotum* imponebant. Diaconi vicem lectorum sustinuere, ac vinum consecratum præbuerunt bibendum, ex arbitrio Episcopi baptizarunt alios, ac, urgente necessitatis telo, absente Presbytero, eis, qui in gradibus pœnitentiæ profecerant, graviterque ægrotabant, interventu impositæ manus aperiebant reddebantque reconciliationem & commercium cum ecclesia. Ipsi eleemosynaria dona distribuebant 164.
egenis, vinctis & captivis suppeditabant adminicula, ab ecclesiis collecta, fidelibus varias doctrinas impertiebant, ac consilia subministrabant. Sacerdotium eis haud tribuitur, ad sacrificandum haud admissis. *Archidiaconis* Seculum tertium caruit. *Hypodiaconorum* contra frequens fit mentio. *Lectorum* 166.
primus meminit *Tertullianus. Catechetarum* peculiaris haud exstitit ordo, siquidem e Presbyteris, vel Diaconis, optimum quemque & aptissimum Episcopum infirmioribus instituendis destinavit. *Acoluthos* memorat *Cyprianus*, Græcis & posthæc 169.
diu incognitos. Ipsorum fuit, captivis Christianis ea, quibus viverent, alimenta perferre, ac literas ultro citroque portare. *Exorcismi* formulæ aberant a recens baptizatis. Exorcismum exercebant & Clerici & Laici, quotquot ea dote ac virtute divinam per gratiam erant instructi. Charismate sensim exstincto, *Exorcistarum* peculiaris exstitit ordo, qui catechumenos elementis doctrinæ cœlestis imbuerunt, ac fortassis, ab eis, dum baptizati fuere, cacodæmonem profligaturos sese, crediderunt. In literis *Cornelii*, quarum *Eusebius Hist. Eccles. VI*, 43, partem conservavit, fit de *Ostiariis* mentio. *Cyprianus* eos ignorat, Canones Apostolici *Cantores* me- 171.

U 2 morant,

Digitized by Google

morant, quos tamen ubique fuiſſe rebus ſacris obeundis adhibitos, probabile non eſt. *Notariorum*, qui & Exceptores, Ὀξυγράφοι, Ταχυγράφοι, dicti, non una videntur fuiſſe munia. *Cyprianus* aluit unum, *Ambroſius*que *Origeni* quen-
Pag. 173. dam adſcivit. Literas ab una ad alteram eccleſiam tulerunt
176. Diaconi, Subdiaconi, Confeſſores, alii. *Diaconiſſæ* erant ſenes, vel viduæ, vel cœlibes, a docendo excluſæ. Uxores Epiſcoporum *Epiſcopiſſæ*, Presbyterorum *Presbyteriſſæ*, Diaconorum *Diaconiſſæ*, dictæ. Viduæ ſenes, uno marito orbatæ, certis muniis deſtinatæ, audierunt *Presbytides.* Concilii Laodiceni Canone XI ipſæ memorantur. Virgines ſanctæ cœlibesque elogiis ornatæ. *Monaſteria* earum nondum erant nota. Grex univerſus *eligebat* Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos,
181. niſi extraordinarii quiddam incideret. *Paulus Thebæus* fuit anachoreta, ſed minime ſtilo ætatis noſtræ. Virgines, quæ perpetuam voverant virginitatem, commercia aliorum hominum non abhorrebant. Vota illa poterant tolli & revocari.
183. Precibus ipſarum alii aliæque ſeſe commendarunt. Electionem ſequebatur ordinatio, quam Epiſcopus impoſitione manus ad modum Apoſtolorum perficiebat, quibus credidit ſeſe
188. ſucceſſiſſe. *Ordinatio*, ab orthodoxo Epiſcopo peracta, non debuit iterari, quo ipſo via ad doctrinam de charactere ſacer-
191. dotum indelebili fuit ſtrata. Ambire & expetere munus eccleſiaſticum haud licuit. Ambitus crimen faſtidiri ſolitum. *Translationes* perſonarum eccleſiaſticarum ab una eccleſia ad
193. alteram non niſi ſuadente neceſſitate permittebantur. Clerici haud dignoſcebantur peculiari *veſtitu;* nonnulli pallium phi-
195. loſophicum geſtarunt. *Baronius*, ab Autore ſecus ſtatuens, merito refutatur. *Matrimonia Clericorum* ſatis erant frequentia, licet eorum cœlibatus prædicaretur. *Nuptiis ſecundis* qui ſeſe addixerant, negotiorum eccleſiaſticorum partem non
200. poterant ſuſcipere. Epiſcoporum autoritas cœpit ſplendore
203. urbis, cui ipſi præſidebant, æſtimari. *Clerici Romæ* habebantur eximii ac ſingularis pretii. Epiſcopi tamen adhuc pro paribus reputati. Sacerdotibus cœpit *ſacrificatio* proprii ſen-
213. ſus adſcribi. Cenſuræ & proſcriptiones eccleſiaſticæ creverunt

runt & numero & autoritate. De ſuſpenſione & depoſitione Clericorum quæ ſolide diſſeruit Ill. Autor, cum eis, quæ ſequuntur, in compendium redigere, nobis non eſt integrum. Ex fimbria exhibita de texto judicare licebit Lectori. *Capite quarto* exponitur de locis temporibusque ſacris, *quinto* de cultu religionis externo, *ſexto* de baptiſmo, *ſeptimo* de Agapis, ſacra cœna, & pœnitentia, *octavo* de excommunicatione & pœnitentia graviſſima, *nono* de bonis eccleſiaſticis, *decimo* de judiciis eccleſiaſticis & Conciliis, *undecimo* de hæreſibus, *duodecimo* de perſecutionibus, *decimo tertio* de ſtatu conjugali & domeſtico, *decimo quarto* de cura pro ægrotis & defunctis, *decimo quinto* de ſtatu Judæorum & gentium. Sequuntur addenda, & Index, longe elaboratiſſimus, qui aliis exempli loco eſſe poſſit. Lubet ex capitibus, quæ ſummatim deſignavimus, ea, quæ nobis videntur quam maxime ſingularia, decerpere, ut aliorum vel ſuffragia tentemus, vel diligentiam acuamus, & ad argumenta nonnulla penitius perpendenda accendamus. Diviſionem provinciarum politicam fuiſſe anſam,
ut Epiſcopi urbium primariarum Epiſcopos urbium minorum Pag. 205
ad nutum ſuum ac arbitrium converterent, ſolide Autor demonſtrat. ſeq.
Huic certe ſeculo natales illius epiſcopalis parochiarum determinationis debentur, licet *Orlendius* haud vereatur, eam ab ortu Chriſtianæ doctrinæ derivare. An templa plane ſeparata, morem hujus ætatis referentia, Chriſtianis 229 ſeq.
fuerint Seculo tertio, ipſe copioſe diſquirit, ac ad quæſtionem reſpondet negando, ſolide excuſſis *Ciampini* ac aliorum argumentis. Poſt *Decianam* perſecutionem in domibus deſignatis certisque Epiſcoporum ac ditiorum acti fuerunt conventus ſacri. Domus hæ non erant diverſæ ab aliis ædibus privatorum. Templa publica, Romanis ſimilia, deerant Chriſtianis uſque ad Seculi hujus limen & decurſum exeuntem. In cœmeteriis ipſi coire conſueverant, id eſt, in 237.
ſpecubus & antris, in quibus defunctos ſuos terræ mandarant. Noctu & clanculum conveniebant, ſacris operaturi, fervente inſectationum æſtu; auram tolerabiliorem nacti, halcyoniisque recreati, interdiu coibant. *Conventiculorum* nomen honeſtum 239.

hisce conventibus attributum. Diem dominicum, hebdomadam magnam, sabbatum paschæ instanti proximum, diem parasceves, vigilias paschæ, festum paschale, pentecosten, Martyrum dies emortuales, solennius ipsi celebrarunt. De na-
Pag. 245. tivitatis Christi die res est in incerto. Jejunia, alias frequentiora, cessarunt diebus sabbati, solis, eisque, qui Pascha inter & Pentecosten intercedunt. Quadragesimale jejunium a
248. 40 horis potius, quam diebus, dictum. Libertas Christiana in jejuniis observata. *Stationes* dicebantur, quando nonnulli die Mercurii & Veneris ad horam tertiam pomeridianam mane-
252 seq. bant impransi. Formulas precum determinatas jam tum in cultu publico præter orationem dominicam exstitisse, Autor inficiatur, ratus, Episcopos, Presbyteros, & Christianos, preces extemporales & ex animo expressas amasse. *Processiones* designabant precum observationes, procedendo recitatarum,
254. quibus sese exonerabant ii, qui stationibus erant perfuncti.
256. Deum unum ac trinum nemo non coluit. Angelos, coelitesque & sanctos, nemo invocavit, vel adoravit. Crux, admodum frequens signum, visa habere vires singulares, nempe in animo eorum & devotione, quibus ea uti placuit. Horæ statæ cultui publico nondum semper præstitutæ, nisi intra ædes privatæ religionis. Lectio Sacræ Scripturæ frequentata, cantilenæ *Davidicæ* decantatæ, *homiliæ* & *allocutiones* ad
260. populum expromtæ a sedentibus. Episcopi laicis nonnunquam permittebant potestatem docendi coetum publice congregatum. Dona, a coeuntibus pro arbitrio collata, cedebant inspectioni Episcoporum, eisque absentibus curæ Presbyterorum, ut inde agapæ & sacra coena administrarentur, & egeni
265. reficerentur. Nomina eorum, qui munera obtulerant gratuita vel suo, vel defunctorum, nomine, publice recitabantur. Missæ Pontificiorum nondum auditæ. Nomina defunctorum, qui in fide Christiana de vita decesserunt, publice recitata ad
266. diem, quo obierant, & quo alii nomina eorum obtulerant, id est, nomine ipsorum munera ad mensam sacram adduxerant. Pro eorum salute oravit Deum nemo. Pro Martyribus eadem ratione oblatum, quos nemo non ad amplexus & gloriosam

Christi

Christi in cœlis præsentiam accessisse affirmabat. De repetitione baptismi variæ sententiæ fuerunt agitatæ, quæ penes Pag. 270
Autorem copiose possunt legi. Chrisma baptismo adjectum seq.
pro necessaria accessione. Pædobaptismus ubique floruit, ac 272 seq.
objectiones eorum, qui contra senserunt, infirmiores visæ.
Baptismum necessitatis conferre licebat viris, fœminis haud 281.
æque. An baptizati simul nomina fuerint indepti, haud adeo
certum. Ea, quæ ad conficiendas agapas & sacræ cœnæ epu- 286.
las in mensam sacram offerebantur, dicta fuerunt *sacrificia* ra-
tione laicorum potissime. Ii singuli, qui sacra cœna uteban-
tur, vocabantur *sacrificantes*. *Sacrificia dominica* vocaban- 288.
tur panis & vinum in usu sacræ eucharistiæ, quia hisce symbolis sumtis sacrificium passionis mortisque Christi repræsentetur ac repetatur. Mensæ sacræ vocabantur aræ & altaria, schemate Levitico, quod inprimis *Cyprianus* urgebat, ita
exigente. De ritu *offerendi nomina* Ill. Autor distincte so- 290.
lideque exponit. De tempore celebratæ eucharistiæ, de 293.
consecratione symbolorum, de usu orationis dominicæ, ac historia institutionis sacræ cœnæ, copiose disserit, de-
monstrans, ecclesiam tunc ignorasse dogma transsubstantia- 296 seq.
tionis, ratam, panem & vinum precibus & gratiarum actione consecratum manere panem & vinum, quod comprobat ex
Origene ad Matth. XV, Autore apud *Cyprianum de Cœna Do-* 297.
mini, ac *Cypriani Epistola 63*. Symbola eucharistica tunc adoravit nemo. Panis eucharisticus probabiliter fractus, & ita distributus fuit; vinum aqua temperatum. A jejunis æque ac pransis sacra cœna adhibita, ab universis quidem sub spe-
cie utraque. Ægrotis ac infantibus datus panis consecratus, 299.
vino imbutus. Laicis, urgente necessitatis momento, per-
missum, sacram aliis administrare cœnam, fœminis haud æque, 302.
sed species utraque jam ab Episcopo, seu Presbytero, erat consecrata, quam domum secum ferre, ac ob instantia periculosiora tempora asservare, solebant. Infantibus sacra cœna data, simul ac fuerant sacro fonte tincti, ut in communione sanctorum versarentur, hæredesque vitæ sempiternæ constituerentur.
Utraque eis præbita species. Disciplina arcani in ritibus non- 305.
nullis

Digitized by Google

nullis viguit, verum doctrinæ ipsæ neminem celatæ, licet ca-
Pag. 307 techumenis haud initio proponerentur, vel instillarentur, my-
seq. steria, sed cibi facilioris alimenta. Qui secus statuunt, elu-
sum eunt argumenta, quibus ipsorum religio arguitur con-
vinciturque immutationis ac novitatis. Confessio auricularis,
& absolutio a peccatis, quam minister ecclesiæ vice Dei im-
pertit confessis pœnitentibusque, Seculo tertio nondum au-
dita, quo existimabatur solus Deus male actorum facere gra-
309. tiam, ac Episcopus, vel Presbyter, nomine ecclesiæ impertiit eis
remissionem peccatorum, qui ecclesiæ pravis exemplis fue-
rant offendiculo, & ad frugem redierant bonam. Presbyter
pœnitentiarum Constantinopolitanus non ad stantes, sed ad
lapsos, ac pœnitentiam male actorum præ se ferentes, perti-
311. nuit. Eum fuisse sublatum, imperante *Theodosio I*, satis con-
stat. Ante sacræ cœnæ usum quotidianum confessionem pec-
catorum a stantibus haud editam, Noster it demonstratum.
312. Absolvi credebantur homines a peccato per baptismum, per
martyrium, veluti baptismum sanguineum, per eleemosynas,
per condonationem peccati inter fratres mutuam, per emen-
dationem vitæ, per exercitia operum bonorum, per pœni-
tentiam severam, autore Deo. Qui in disciplinam ecclesia-
sticam, qua actiones externæ dirigi solitæ, peccaverat, a ju-
ribus cœtus sacri remotus, & a communione exclusus fuit, nec
receptus, donec ecclesiæ suam testatus fuisset ac approbasset
pœnitentiam, seu satisfactionem, cujus interventu *merebatur*,
id est, consequebatur remissionem peccatorum ab ecclesia, ac
in communionis usum recipiebatur. In ejectione & segrega-
317 seq. tione hac Episcopi suum *jus gladii* positum esse credide-
320 seq. runt, sæpius eo abusi. *Philippum* Cæsarem Christiano cœtui
sese aggregasse, ac excommunicationis sententiam pertulisse,
Autor merito inficiatur. Reliqua legantur apud Autorem, qui
veteres recusat ad modulos nostræ ætatis interpretari, sed Hi-
storici mensuram fidemque, licet haud queat usquequaque
sectatoribus certorum rituum probari, implere studet. De con-
fessione peccatorum denuo commentatur *pag. 341 seq.* Bona ec-
clesiæ constiterunt tum ex oblatis, primitiis præcipue, decimis,
aliisque

Digitized by Google

aliisque libere donatis, quæ asservabat Episcopus, ut inde Clerici stipendia obtinerent laborisque mercedem, egeni solatia, captivi alimenta. Eleemosynis expiari peccata, credi- Pag. 347.
derunt plerique, quod omnino de pœnis temporalibus valet. *Paulus Samosatensis*, primus judicium & tribunal sibi vindicare ausus in modum magistratus civilis, eam ob causam munere suo fuit exutus. Episcopi ex compromisso primum lites dirimere solebant, exeunte seculo, tribunalia & judicia sibi tribuenda, arbitrati. Synodorum recensionem hisce subjunxit 351 seq.
Autor. Qui Episcopo & Presbyterio minus gerere morem 358 seq.
visus, facillime Schismatici, vel Hæretici, notam incurrit. Schismaticis nomen *fratris* datum, eisque *Novatus* & *Novatianus* adscribendi, quos Noster ex hæreticorum albo expunxit. *Cypriani* opinionem de rebaptizandis eis, qui ab hæreticis fuere baptizati, refellere non possunt ii, qui, nullam dari remissionis peccatorum gratiam, existimant, extra ecclesiæ suæ externæ sepem, & eam ob rationem *Augustinus* nescìit, quomodo 397.
Cyprianum refelleret solide. Quæ enim affert adversus fidem Epistolarum *Cypriani*, ea sua ruunt infirmitate. *Firmiliani* epistolam, *Joannes Clericus*, a *Cypriano* fuisse ad arbitrium 398.
suum elicitam, sibi persuasit, quem Noster affectatur. Quam vellemus, ipse vidisset ac refellisset scriptorem nuperum, qui *Firmiliani* literas pro suppositìtiis nobis venditare, remis velisque allaboravit. Gnosticos Philosophis sectæ cujusdam 400.
Platonicæ Noster adjungit, qui ad dogmata sua illustranda sacras subinde literas adhibuerint. *Noëti* sententias erroneas non satis innotuisse, tradit. De *Artemone* omnia fere ignorari, demonstrat. Valesiani ab *Epiphanio* memorantur, 403.
quos ortos esse in *Dacatha*, vico Arabiæ juxta Philadelphiam, ille memoriæ prodidit. Hosce Autor credit nusquam exstitisse. Animadvertimus obiter, legendum esse apud *Epiphanium Bacatha*, non *Dacatha*. Vid. *Hadriani Relandi Palæstina Lib. III pag. 612.* *Sabellium*, Autor suspicatur, noluisse tres 408.
in una Dei essentia admittere *hypostases*, ne in polytheismum prolaberetur, & inde exstitisse dirissimam logomachiam.

Pag. 412. *Paulus Samosatenus* ei videtur docuisse, Christum esse nudum hominem, viribus divinis instructum, de reliquo arrogantiam & fastum amasse. Chiliasmum Seculo tertio plurimi do-
416. ctores impune docuerunt. De *Mane* & Manichæismo, *Beausobrium* secutus, fuse disputat, ejusque doctrinam genuinam plane exequitur. Ubi de hæreticis certa nos literarum monumenta destituunt, ipse pronuntiat in gratiam reorum. Si qui paucula suffragiis suis indigna censuerint, eis tamen pleraque non possunt non esse ad palatum. Universa tractatio exquisitam spirat diligentiam, lucernamque olet, Criticum demonstrat, ingenio sectario minus respondet, at Historicum præfert, qui in hac parte homines de ecclesia verbis in factum temperatis ita delineat, ut ordinem ecclesiasticum dimittat intactum, nævos & vitia temporis nonnullorumque hominum labeculas candide, licet modeste, notet & describat. Nostrum est, adjicere illud unicum: *Plaudite.*

OPERIS DE FLUXIONIBUS, A CEL. MAC-LAURINO editi, Recensio continuata.

Substitimus nuper in fine *primi Voluminis. Alterum* hujus egregii Operis *Volumen* incipit a *Capite XII*, cujus triplex est argumentum. Scilicet primo ostendit doctissimus Autor harmoniam methodi infinitesimalium & methodi fluxionum, cujus certitudinem, per singulas ejus partes eundo, evidentissimis demonstrationibus hactenus evicit. Consistit autem illa harmonia in hoc, quod quantitatum variabilium differentialia, seu elementa infinite parva, sint præcise in eadem ratione, in qua sunt earundem fluxiones. Nam, si magnitudo variabilis uniformiter fluit, fluxio ejus exponitur & mensuratur incremento, vel decremento, quod dato tempore gignitur; &, si magnitudo motu variato fluit, incrementum ejus, dato tempore genitum, in duas partes, uti ex superioribus constat, distinguendum est, quarum altera fuisset genita, si per datum tempus motus generans uniformis fuisset, altera autem accelerationi, vel retardationi, motus debeatur, &, hac

hac parte rejecta, illa sola exponit fluxionem magnitudinis variabilis. Jam in hypothesi incrementorum infinite parvorum accidit, quod hic ab Autore generatim ostenditur, ut ea pars incrementi, quæ secundum methodum fluxionum rejicienda est, altera parte infinities minor sit. Hinc vera elucet ratio, cur in expressione elementi is terminus, qui in relatione ad reliquum sit infinite parvus, omnino rejiciendus sit, ut differentiale primi ordinis habeamus; & simul apparet, methodo infinitesimalium ad conclusiones non prope veras, ut quibusdam visum est, sed exacte veras, perveniri. Hisce præmissis, doctissimus Autor ad aliquas objectiones contra methodum infinite parvorum respondet. *Secundo* harmoniam inter methodum fluxionum, & methodum rationum primarum, vel ultimarum, incrementorum nascentium, vel evanescentium, qua *Isaacus Neutonus* frequenter usus est, demonstrat; & usum hujus methodi insignem ad quantitatem fluxionum brevi & expedita via definiendam pluribus exemplis propositionum, quæ in superioribus per longiores demonstrationes evictæ fuerant, ostendit. *Tertium* hujus *Capitis* argumentum solutionibus aliquot Problematum mechanicorum absolvitur. His quædam de motu centri gravitatis theoremata, tanquam fundamenta, substernit, scilicet, in systemate corporum summam motuum in data directione æqualem esse corporis, quod summæ illorum corporum æquale, & velocitate communis centri gravitatis præditum sit, motui ad eandem directionem reducto; & commune centrum gravitatis duorum pluriumve corporum ab actionibus eorundem in se mutuo, exclusis omnibus externis actionibus, non mutare statum suum motus, vel quietis; item, summam motuum, juxta eandem directionem æstimatorum, non mutari solis actionibus corporum in se mutuo. Ex his principiis deducit notas leges communicationis motus inter duo corpora, directe sibi mutuo illisa, tam elastica, quam elasticitate destituta; & *Hugenii* Theorema de celeritate ultimi plurium corporum continue proportionalium, quam a primo, mediantibus reliquis, accipit. Monet autem Cel. *Maclaurinus*, eam velocitatem, etiamsi eo

Digitized by Google

major ſit, quo plura corpora in continua proportione inter primum & ultimum interponantur, nunquam tamen fieri poſſe infinitam, ſed ultimo habere ad velocitatem primi corporis rationem ſubduplicatam primi corporis ad ultimum. Eadem illa principia, eaque ſola, adhibet ad determinandum generaliter plurium corporum, in aliquo plano datis celeritatibus & directionibus incedentium, quorum unum in reliqua omnia juxta horum directiones ſimul impingit, motus poſt colliſionem; cujus paulo difficilioris Problematis caſus quosdam ſpeciales jam olim excellentiſſimus Geometra, *Jo. Bernoullius*, in eleganti Diſſertatione *ſur le Mouvement*, ſed ope Theorematis de conſervatione vis vivæ, ſolutos dedit. Autor vero, poſtquam illud Problema alia ſolverat methodo, oſtendit demum, in hujus quoque Problematis conditionibus obtinere conſervationem virium vivarum, ſeu æqualitatem ſummæ productorum ex maſſis & quadratis celeritatum tam ante, quam poſt, colliſionem; ſic enim potius, e Cel. Autoris mente, loquendum eſſet, quippe qui, ut jam ex aliis ejus ſcriptis inter Geometras conſtat, *Leibnitianæ* virium vivarum menſuræ minime eſt addictus, & in hoc ipſo hujus Operis *Capite* aliquas hujus menſuræ reprehenſiones paſſim attulit. Poſtea conſiderat motus corporum, a corpore incurrente ſimul percuſſorum, ſed juxta directiones, in quibus progredi per obſtacula externa ipſis non licet; & in hoc quoque caſu, ſi corpora ſint perfecte elaſtica, ſummam productorum ex quadratis celeritatum & maſſis ante & poſt conflictum eandem eſſe demonſtrat, licet ſumma motuum, ad eandem directionem reductorum, hoc in caſu non conſervetur. Nihilo tamen ſecius quammaxime alienus eſt ab eorum ſententia, qui conſervationem ſummæ iſtorum productorum ante & poſt conflictum pro lege motus univerſali habent. Negat, hanc legem univerſalem eſſe, propterea quod ea tantum de corporibus perfecte elaſticis valeat; & monet, plurimorum Problematum, quæ ope hujus principii ſoluta fuerunt, dari poſſe ſolutiones alias generales & directas, principiis evidentibus inniſas, ſi primo corporum non elaſticorum motus determinentur, & inde definiatur,

tur,

Digitized by Google

tur, quid in hypotheſi velocitatum relativarum, ante & poſt colliſionem æqualium, vel datam rationem ad ſe invicem habentium, obtineat. Pergit ad determinandos motus corporum gravium, quæ, dum deſcendunt, in ſe mutuo vel immediate, vel mediantibus vectibus, agunt; & in ſingulis caſibus, qui ſub hoc Problemate continentur, demonſtrat hanc legem ſervari, ut ſumma productorum ex ſingulis maſſis & earum, quas reſpective ſic acquirunt, celeritatum quadratis æquetur aut ſummæ productorum ex ſingulis maſſis & quadratis reſpectivarum celeritatum, quas deſcenſu libero verticali per easdem altitudines acquirere potuiſſent, ſi omnia corpora deſcendant; aut, ſi quædam adſcendant, differentiæ inter ſummam productorum ex maſſis deſcendentibus multiplicatis per quadrata celeritatum, deſcenſui libero per easdem altitudines reſpondentium, & ſummam maſſarum adſcendentium multiplicatarum per quadrata reſpectivarum celeritatum altitudinibus, per quas adſcendunt, in libero deſcenſu debitarum. Ex his facile deducit legem *Hugenianam* de conſervatione vis adſcendentis, quod ſcilicet, ſi plura corpora celeritatibus, quas ex gravitate & mutuis in ſe invicem actionibus acquiſiverunt, *iterum* adſcendant, ſoluto eorum ſyſtemate, per eandem altitudinem adſcendere queat commune gravitatis centrum, per quam antea deſcenderit. Sed, etſi his poſterioribus legibus omnis generis corpora tenentur, tamen, eas pro univerſalibus habendas eſſe, quæ nonnullorum Autorum ſententia fuiſſe videtur, negat Cel. *Maclaurinus*. Supponunt enim illæ leges, mutuas corporum actiones cum ipſo deſcenſu ex gravitate initium capere; hinc, ſi grave unum jam per quoddam ſpatium lapſum eſt ante, quam in reliqua corpora agere incipit, ſeu generatim, ſi motus corpori alteri ab altero ſubito communicatur, & relativæ eorum velocitates in ſuis reſpective directionibus poſt illam actionem ſtatim minores fiunt, quam ante actionem fuerant, tunc neque ſumma productorum ex maſſis & quadratis celeritatum, neque altitudo, ad quam centrum gravitatis commune eorum corporum ſolutorum adſcendere poteſt, tanta erit, quanta per illas leges eſſe debebat:

id quod per exempla facilia & obvia hic declaratur & confirmatur. Hæc autem omnia ab Autore eo potissimum fine prolata sunt, ut appareret, nullam in mechanicis doctrinam alicujus momenti obnoxiam esse incertitudini, in quam æstimatio virium vivarum per lites, quæ ob illam huc usque inter Mathematicos fuerunt, adducta esse videtur; & sic redargueretur ea quoque criminatio, quam nonnulli ex hoc capite in Mathematicos conjecerunt. Pergit Cel. Autor ad tradendam theoriam de centro oscillationis, quam, methodo *Hugenii* utens, breviter proponit. Sequitur theoria de motu aquæ ex vase cylindricæ, imo cujuslibet, figuræ, per foramen in fundo effluentis; quod difficilius argumentum satis copiose duplici modo pertractat, primo adhibens cataractam *Neutonianam*, (quo ipso totam *Neutoni* methodum in *Princip. Phil. Nat. Lib. II Pr. XXXVI* præclare illustrat,) deinde in auxilium vocans principium de conservatione virium vivarum, & methodum Cel. *Danielis Bernoullii* in *Comment. Petropol. Tom. II* imitatus, qui, ex Autoris sententia, primus recte docuit modum, quo motus aquæ, ex aliquo vase effluentis, acceleratur. Hac theoria absoluta, quasdam generales observationes in argumenta *Capitis X* & *XI* suppeditat: primo aliquot propositiones *Capitis X* brevius per methodum limitum rationum demonstrans, & his nonnulla theoremata de angulo contactus & curvatura in lineis curvis adjiciens; posthæc nonnullas generales, & sibi mutuo valde affines, proprietates trajectoriarum, curvæ celerrimi descensus, catenariæ, & curvæ, quam mobile breviori tempore, quam aliam isoperimetricam & inter eadem extrema contentam, describere potest, exponens. Sed, ut de variorum horum argumentorum tractatione plura dicamus, non permittit recensendi brevitas; transeamus potius ad sequens *Caput*, in quo multa se nobis offerunt notatu dignissima. In hoc enim *XIII Capite* celebratissima inter Mathematicos Problemata novis, iisque elegantissimis, methodis soluta videmus. Celeberrima sunt Problemata de curvis, quæ maximum minimumve producunt, quibus sub initium hujus Seculi principes Geometrarum magno animi ardore operam de-

derunt;

Digitized by Google

derunt; & constat, illos ita instruxisse plerorumque hujus generis Problematum analyses, ut ad differentialia secundi tertiive ordinis ipsis deveniendum esset, elemento curvæ in duas, vel tres, partes infinite parvas resoluto. Hoc autem in loco Cel. *Maclaurinus* ejusmodi methodos exhibet, quæ in fluxionibus primi ordinis subsistere permittunt, & una syntheticas solutionum demonstrationes facile suppeditant. Ordo, quem in hisce Problematibus tractandis tenet, hic fere est. Principio methodo directa tradit analysin Problematis de linea brachystochrona, primo posita gravitate uniformi, & in directionibus parallelis agente, secundo in hypothesi gravitatis, ad datum centrum tendentis. Utriusque casus solutiones syntheticis demonstrationibus confirmat. Porro solvit Problema de linea brachystochrona datæ longitudinis, in quacunque gravitatis hypothesi invenienda. Posthæc omnia isoperimetrica Problemata ad duo generalia revocat, quorum primum est: Inter omnes curvas, æquales perimetros habentes, & per data duo puncta transeuntes, invenire eam, quæ producat maximam minimamve aream, si super ejusdem curvæ abscissis erigantur ordinatæ, quæ sint quibusvis functionibus ordinatarum curvæ quæsitæ æquales; secundum: Inter omnes curvas ejusdem longitudinis, & data duo puncta pro terminis habentes, eam invenire, quæ producat curvam maximæ minimæve areæ, posito, quod ordinatæ hujus curvæ exprimant functiones arcuum curvæ quæsitæ. Utriusque horum duorum Problematum analyses seorsim tradit, non nisi primi ordinis fluxionibus utens; solutionem prioris Problematis synthetice demonstrat, denique idem Problema, magis universaliter conceptum, solvit eadem methodo, & similem dat Problematis de solido minimæ resistentiæ analysin. Dignitas rei exigere videtur, ut earum methodorum, quæ a se invicem parum discrepant, specimen quoddam Lectoribus nostris exhibeamus. Quem in finem huc transcribemus analysin secundi Problematis isoperimetrici generalis. Præmittitur lemma: Datis puncto A, rectaque AG positione, rectis autem AE, b & u magnitudine, ducatur in AG perpendicularis EK; &, si tangens anguli AEK fuerit TAB. II Fig. 1.

fuerit ad finum totum, ficut u ad b, erit $EK \times b + AK \times u$ maximum. Quod lemma fic demonftratur. Centro A intervallo AE defcriptus fit circulus, rectam AG fecans in G. Erigatur Gg perpendicularis in AG, fic, ut Gg, KE, fint ad diverfas partes rectæ AG. Ponatur $Gg : AG = u : b$, & jungatur Ag, quæ ergo data erit pofitione. Huic Ag producta EK occurrat in O. Et, cum fit $KO : AK = gG : GA$, erit $AK \times u = KO \times b$, ideoque $EK \times b + AK \times u = EO \times b$, quod rectangulum fit maximum, ubi EO eft maxima. Tunc autem maxima eft EO, cum tangens circulum ET parallela eft rectæ Ag, feu cum angulus EAg rectus eft. Ergo, fi fuerit AK tangens anguli AEK ad finum totum EK, ut u ad b, erit $AK \times u + EK \times b$ maximum. Similiter apparet, datis magnitudine rectis Ee & v, & ducta ek perpendiculari ad AG, fore $ek \times b + AK \times u + Kk \times v$ maximum, ubi tangens anguli AEK ad finum totum fuerit, uti u ad b, & fimul tangens anguli Eek ad finum totum, uti v ad b. Nam in hoc cafu $AK \times u + EK \times b$ maximum eft; &, ducta Em ad AG parallela, $Em \times u + em \times b$ etiam eft maximum. Hinc univerfaliter, fi rectæ quotcunque AE, Ee, ef, fD, magnitudine datæ, ita juxta fe difponantur, ut, ductis in datam pofitione rectam AG perpendiculis EK, ek, fl, DL, & in his fumtis partibus Ku, kv, lx, Lz datis totidem rectis æqualibus, fint tangentes angulorum AEK, Eek, efl, fDL, refpective æquales rectis Ku, kv, lx, Lz, pofito finu toto $= b$: completis parallelogrammis $AruK$, $Ksvk$, $klxt$, $lLzy$, erit fumma rectanguli $LD \times b$, & areæ $Arusvtxyz L$ major, quam in alio quovis fitu rectarum AE, Ee, ef, fD. Sint nunc $AEDL$ & $ABMIL$ duæ figuræ curvilineæ, ad communem axem AL conftitutæ, & fint PE, PM, duæ ordinatæ in directum pofitæ, quarum hæc PM fit data functio arcus AE, fitque ubique in curva AED anguli AEP tangens ad finum totum $= PM : b$. Fac, Aed aliam effe lineam æqualem ipfi AED, & arcum $Ae = AE$, & ducta ubique recta epm ad DL parallela, quæ AL fecet in p, fiat femper $pm = PM$, ex quo generetur area $ABmil$: ergo, per modo oftenfa, erit $DL \times b + ABMIL$

TAB. II Fig. 2.

$+ABMIL$ semper major, quam $dl \times b + ABmil$. Quare, si sit $dl = DL$, erit area $ABMIL$ major, quam $ABmil$. Et coincidentibus d & D, il & IL, sumtaque AH datæ magnitudinis in AB, & ducta $HqQG$ parallela ad AL, area

TAB. II ad Nov. Act. Erud. A. 1747 Mens. Mart. P. II pag. 167. et 168.

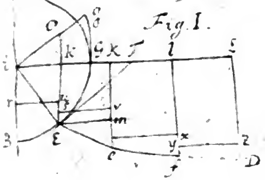
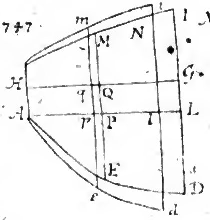

Fig. II.

ctionibus afficiantur, & vires attractrices sint in duplicata inversa ratione distantiarum; ex qua theoria definit & directionem & magnitudinem vis, qua particula in superficie sphæroidis posita attrahitur. Quibus præmissis, ponit, in omnes sphæroidis fluidi particulas agere novas vires, in directionibus,

Digitized by Google

fuerit ad ſinum totum, ſicut u ad b, erit $EK \times b + AK \times u$ maximum. Quod lemma ſic demonſtratur. Centro A intervallo AE deſcriptus ſit circulus, rectam AG ſecans in G.

ctum poſitæ, quarum hæc PM ſit data functio arcus AE, ſitque ubique in curva AED anguli AEP tangens ad ſinum totum $= PM:b$. Fac, Aed aliam eſſe lineam æqualem ipſi AED, & arcum $Ae = AE$, & ducta ubique recta epm ad DL parallela, quæ AL ſecet in p, fiat ſemper $pm = PM$, ex quo generetur area $ABmil$: ergo, per modo oſtenſa, erit $DL \times b$

$+ ABMIL$

Digitized by Google

$+ABMIL$ ſemper major, quam $dl \times b + ABmil$. Quare, ſi ſit $dl = DL$, erit area $ABMIL$ major, quam $ABmil$. Et coincidentibus d & D, il & IL, ſumtaque AH datæ magnitudinis in AB, & ducta $HqQG$ parallela ad AL: area $HBMIG$, genita per ordinatam QM, major erit, vel minor, quam area $HBmIG$, genita per ordinatam qm, prout HG & AL vel ad easdem, vel ad diverſas, partes curvæ MNI fuerint poſitæ. Ergo, cum ſit $QM = PM \mp AH$, apparet, lineæ AED, quæ inter omnes iſoperimetricas, per A & D tranſeuntes, det maximam minimamve aream $HBMIG$, cujus ordinatæ QM determinatis functionibus arcuum AE æquales ponuntur, hanc eſſe proprietatem, ut tangens anguli AEP ad ſinum totum, ſeu fluxio abſciſſæ ad fluxionem ordinatæ, ſit in ratione ſummæ, vel differentiæ ordinatæ QM, & conſtantis AH, ad conſtantem b. Initio *Capitis XIV*, quod *Libri primi* ultimum eſt, Autor, illuſtris *Hoſpitalii* veſtigia legens, bene multas, & ad ea, quæ ſequuntur, demonſtranda utiles, proprietates ellipſis breviter demonſtrat, hancce curvam tanquam ſectionem cylindri conſiderans. Deinde aliquot Theoremata de ſectionibus conicis, nominatim de earum per data quinque puncta deſcriptione, compendioſa methodo oſtendit, quæ in hoc conſiſtit, ut illa prius de circulo evincantur, & poſtea ad ſectiones conicas transferantur, ſpectatas tanquam circuli projectiones in planum oblique poſitum per radios, e dato puncto divergentes. Reliqua hujus *Capitis* argumenta omnia tendunt ad accuratius determinandum quædam conſectaria theoriæ gravitatis *Neutonianæ*, de figuris puta planetarum, & de fluxu refluxuque maris. Et primo quidem Autor doctiſſimus brevem, ſed idoneam, tradit theoriam gravitationis verſus ſphæras & corpora ſphæroidea, in hac hypotheſi, quod particulæ eorum ſolis ipſarummet mutuis attractionibus afficiantur, & vires attractrices ſint in duplicata inverſa ratione diſtantiarum; ex qua theoria definit & directionem & magnitudinem vis, qua particula in ſuperficie ſphæroidis poſita attrahitur. Quibus præmiſſis, ponit, in omnes ſphæroidis fluidi particulas agere novas vires, in directionibus,

Digitized by Google

aut perpendicularibus axi vel plano æquatoris, aut partim parallelis axi, partim in eundem normalibus, viresque singulas variare in ratione distantiarum ab axe, vel æquatore, cui perpendiculares sunt: & demonstrat 1) vim, ex attractione sphæroidis & externis istis viribus compositam, semper agere in directione superficiei sphæroidis normali, 2) singulas columnas fluidas se mutuo sustinere in centro sphæroidis, 3) unamquamque sphæroidis particulam quaquaversus æqualiter urgeri. Ex quibus consequitur, si particulæ sphæroidis fluidi uniformiter densi se mutuo attrahant viribus, quadratis distantiarum reciproce proportionalibus, & eædem particulæ aliis præterea viribus afficiantur, quæ aut directiones habeant vel axi, vel æquatori, perpendiculares, & in ratione distantiarum ab axe, vel ab æquatore, varient, aut saltem resolvi possint in ejusmodi vires; sit autem vis totalis in polo ad vim totalem in peripheria æquatoris, ut diameter æquatoris ad axem; fluidum fore in æquilibrio ubique, & superficies similes ac concentricas extremæ superficiei fore horizontales in qualibet profunditate, & vires, quæ æquales particulas in illis superficiebus versus sphæroides trahunt, exponi rectis in illas superficies normalibus, & ad planum æquatoris, vel ad axem, terminatis. Ante, quam hoc theorema ad specialia applicet, determinat gravitatem in polo sphæroidis, & ostendit, ejus mensuram requirere quadraturam hyperbolæ, si sphæroides sit oblongum, circuli vero, si sit latum. Ex hac gravitate eleganter deducit gravitatem in circumferentia æquatoris, in cujuslibet paralleli peripheria, in plano æquatoris producto, & in axe producto, per formulas tam simplices, ut nullis novis quadraturis, vel computis, opus sit. His peractis, demonstrat fundamenta diversarum methodorum determinandi rationem axis ad diametrum æquatoris in planeta uniformis densitatis & figuræ sphæroidis, sed a sphærica haud multum discrepantis. Si notæ essent gravitas versus planetam in æquatore D, & vis centrifuga ibidem V, dictis semidiametro æquatoris $= b$, & rectangulo sub summa & differentia semidiametri & semiaxis $= cc$, determinari posset quam proxime ratio

Digitized by Google

ratio inter illam diametrum & axem per hanc analogiam $cc : bb = 5V : 2D + \frac{12}{7}V$. Sed absque observationibus, sub æquatore institutis, eadem ratio definiri etiam poterit, primo mensurando gradum meridiani in aliqua latitudine, & longitudinem penduli, quod ibidem dato tempore datum numerum oscillationum absolvit. Nam ex magnitudine gradus dimensi innotescit vis centrifuga v in æquatore sphæræ, in cujus circulo maximo gradus æqualis esset gradui dimenso, & quæ eodem tempore, quo planeta ille, circa axem volveretur; & longitudo penduli manifestat gravitatem g, quacum corpus in illa latitudine versus planetam descendit. Dicto nunc sinu latitudinis s, erit quam proxime $cc : bb = 5v : 2g + 5ssv - \frac{9}{7}v$. Secundo potest etiam hæc ratio cc ad bb erui, comparando gravitatem satellitis, in plano æquatoris moti, ad vim centrifugam in peripheria æquatoris planetæ. Etenim, si m sit exponens rationis, quam habet distantia satellitis a centro planetæ ad semidiametrum æquatoris, n vero sit ad unitatem in ratione composita ex triplicata ipsius m ad 1, & ex duplicata temporis revolutionis planetæ circa proprium axem ad tempus periodicum satellitis; erit $cc : bb = 1 : \frac{2}{5}n - \frac{3}{10mm} + \frac{9}{14}$ proxime. Si secundum hasce duas methodos exquiritur ratio diametri telluris ad axem; adhibendo dimensiones graduum meridiani terrestris, a *Picarto* in Gallia, & a Cel. *Maupertuisio* in Lapponia, factas, & lunæ distantiam, tempusque periodicum, omnes computi, secundum modo traditas regulas instituti, satis bene conspirant in rationem diametri ad axem terræ $= 230 : 229$, a *Neutono* jam traditam. Sed præter hasce methodos dantur pro telluris dimensione duæ aliæ, in quibus longitudines pendulorum isochronorum, vel magnitudines graduum in meridianis, diversis in latitudinibus observatæ, secum invicem comparantur. Si duorum istiusmodi pendulorum longitudines sint L, l, & sinus latitudinum respective S, s; erit in hypothesi, quod tellus a superficie usque ad centrum uniformiter densa sit, $cc : bb = LL - ll : LLSS - llss$. Positis vero longitudinibus duorum graduum G & g

in latitudinibus, quarum ſinus ſint $S, ſ$: erit ſemper, & ſine reſpectu ad ullam gravitatis, vel denſitatis, hypotheſin, $cc : bb = G^{\frac{2}{3}} - g^{\frac{2}{3}} : G^{\frac{2}{3}} SS - g^{\frac{2}{3}} ſſ$. Jam per haſce methodos differentia inter diametrum æquatoris & axem terræ inventa notabili exceſſu ſuperat eam, quæ illis prioribus methodis debetur. Nam ex comparatione longitudinum pendulorum, Pellone in Lapponia & Pariſiis minuta horæ ſecunda indicantium, prodit apud Autorem $cc : bb = 1 : 102, 8$; & ex aliis ejusmodi pendulorum obſervationibus dicta ratio adhuc major colligitur. Comparatio autem graduum, ſub polari & in Gallia dimenſorum, dat $cc : bb = 1 : 89\frac{1}{5}$, adhibita Cel. *Maupertuiſii* correctione menſuræ, a *Picarto* peractæ. Cum ex hac diſcrepantia juſta enaſcatur ſuſpicio, ſatis magnam eſſe varietatem in denſitate internarum partium telluris; progreditur Cel. Autor ad tractationem hujus Problematis, quales proportiones diametri ad axem, & gravitationis in polo ad gravitationem in æquatore, e diverſis hypotheſibus denſitatis variabilis internarum partium terræ oriantur; per gravitationem intelligendo exceſſum gravitatis ſupra vim centrifugam. Ex iis, quæ hac de re ſubtiliter diſputat, elucet, 1) ſi denſitas tantum prope centrum aucta ponatur, intelligi quidem poſſe, cur gravitatio inde ab æquatore verſus polos magis creſcat, quam in caſu denſitatis uniformis, non autem, cur differentia inter diametrum & axem major ſit; 2) ſi denſitas prope centrum minor ponatur, magis quidem creſcere debere gradus in meridiano ab æquatore verſus polos, quam in ſphæroide uniformiter denſo, ſed inde non explicari poſſe majus incrementum gravitationis verſus polum; 3) eadem obtinere, ſi denſitas a ſuperficie ad centrum continue creſcere, vel decreſcere, ponatur; item ſi tellus in plures orbes ſimiles & concentricos diviſa eſſet, quorum ſinguli quidem eſſent uniformis denſitatis, ſed centro propiores altioribus denſiores; 4) ſi vero tellus fingatur ſolidum ſphæroides cavum, intus nucleum, ſive ſphæricum, ſive ſphæroidem, continens, & exterior cruſta duabus ellipticis ſuperficiebus ſimilibus terminata uniformis denſitatis, nec non gravitatio columnæ fluidæ

in

in æquatoris diametro gravitationi columnæ in axe æqualis ſupponatur; tunc explicari poſſe, cur & pondera & gradus meridiani terreſtris verſus polos magis creſcant, quam in terra uniformiter denſa. Notatione dignum videtur, hanc Telluris figuram cum ea convenire, quam dudum *Hallejus*, acus magneticæ phænomena explicaturus, propoſuit. Verum enim vero, cum in hac hypotheſi quædam precario aſſumta videantur, hanc theoriam de gravitatione verſus ſphæroides variabilis denſitatis noluit doctiſſimus Autor latius extendere. Tunc enim, inquit, certius demum conſtare poterit, quodnam cuique hypotheſi de interna telluris conſtitutione pretium ſit ſtatuendum, ſi quando plures gradus meridiani terreſtris fuerint accurate dimenſi, & longior ſeries obſervationum, de gravitationis ab æquatore verſus polos incremento omni cura inſtitutarum, exſtiterit. Pergit ad inveſtigationem figuræ Jovis ſecundum præcedentes theorias, & oſtendit, probabile eſſe, quod ejus denſitas a ſuperficie ad centrum uniformiter creſcat, donec in centro quadrupla ſit denſitatis in ſuperficie; monet etiam, periodica tempora ſatellitum Jovis ad ſe invicem ſecundum haſce theorias in majori eſſe debere ratione, quam ſecundum legem *Kepleri;* cum gravitas in plano æquatoris planetæ ſphæroidis, axem diametro minorem habentis, variet in majori, quam duplicata, reciproca diſtantiarum ratione; verum hanc diſcrepantiam inter theoriam & *Kepleri* legem adeo exiguam eſſe, ut, per obſervationes eam detectum iri, nulla ſpes relinquatur. Tandem Cel. Autor ſuperius Theorema de æquilibrio particularum ſphæroidis fluidi ad theoriam de æſtu maris applicat, & *Neutonianam* hac de re doctrinam egregie illuſtrat. De univerſo hoc *Capite* dicere poſſumus, id illuſtrem eſſe commentarium in duas poſtremas *Sectiones Libri I* & multas propoſitiones *Libri III Principiorum Philoſophiæ naturalis mathematicorum.* Aliquot earum propoſitionum, quæ in hoc *Capite* continentur, Autor jam dederat in *Diſſertatione de cauſa phyſica fluxus & refluxus maris*, quam illuſtris Academia Regia Scientiarum Pariſiis A. 1740 edendam curavit; ſed plura hic adjecta reperiuntur.

Digitized by Google

Hactenus enarravimus argumentum *Libri primi*, qui quidem tres fere quartas hujus Operis occupat, sed eam tamen Analyseos recentiorum Mathematicorum partem, cui & Geometriæ & Physicæ eximia incrementa maxime debentur, intactam relinquit. Hanc partem, algebraicam puta, Cel. Autor *secundo Libro* servavit, & a parte geometrica consilio separavit: ut ne vi ac evidentiæ demonstrationum, quibus principia hujus artis in *Libro primo* munire voluit, apud sciolos Analyseos obtrectatores obesset usus symbolorum, quibus pars algebraica, quippe methodos computandi tradens, carere nequit, & quæ tamen istis hominibus ad celandum artis defectus tantum inventa esse videntur. Sic quidam signum — & signum quantitatum imaginariarum mysteriosæ obscuritatis accusarunt, quos Autor sub initium hujus *Libri* meliora edocet. Orditur autem alteram hanc Operis sui partem a demonstrationibus primarum regularum calculi differentialis, seu methodi fluxionum directæ, indoli algebraicarum quantitatum adaptatis, quæ non æque ac geometricæ motu genitæ concipi possunt. Et, quanquam ex regulis methodi fluxionum pro quantitatibus geometricis, *priori Libro* demonstratis, facile potuissent regulæ ejusdem methodi pro quantitatibus algebraicis tanquam corollaria deduci, tamen, cum ad hanc viam ineundam nulla impellat necessitas, maluit doctissimus Autor aliud genus demonstrationum hic adhibere, ut methodi bonitas & certitudo, pluribus modis ostensa, eo clarius elucesceret. In quantitatibus algebraicis variabilibus nihil considerare licet, nisi quod augeantur, vel minuantur, quod quædam per variabiles differentias crescant, vel decrescant, aliis interea uniformiter crescentibus, vel decrescentibus, & quod aliæ aliis magis augeantur, vel minuantur. Sic, crescente A per successiva incrementa æqualia a, $2A$ crescit per æquales differentias $2a$, ideoque interea, dum quantitas A augetur, quantitas $2A$ duplo magis augeri censenda est. Est itaque aliquis gradus αὐξήσεως, vel diminutionis, in variatione quantitatis non constantis; & propterea Autor hic definit fluxiones quantitatum per mensuras respectivorum graduum auctionis,

vel

vel diminutionis, earundem, dum ſimul variant. Si duæ quantitates ſimul variant per incrementa, vel decrementa, ſibi mutuo ſemper proportionalia; manifeſtum eſt, fluxionum menſuras in hoc caſu ipſa illa eſſe incrementa, vel decrementa, aut quantitates quasvis, iis incrementis proportionales. Sin autem, altera quantitate uniformiter variante per differentias a, altera B, quæ functio ſit ipſius A, per differentias continue creſcentes, vel decreſcentes, variat, difficilior eſt fluxionum determinatio. Autor ad eam demonſtrandam hoc utitur Axiomate: poſitis iisdem, quæ modo diximus, ſint radicis A ſucceſſivi valores $A-a$, A, $A+a$ &c. & radicis B ſimultanei valores $B-\beta$, B, $B+b$ &c. & creſcentibus continue incrementis β, b quantitatis B, ipſa B magis augebitur, quam quantitas uniformiter creſcens per differentias minores, quam β, minus autem augebitur, quam quantitas uniformiter creſcens per differentias majores, quam b; contra, differentiis β, b continue decreſcentibus, B magis augebitur, quam quantitas uniformiter creſcens per incrementa minora, quam b, minus autem, quam quantitas creſcens uniformiter per incrementa ipſo β majora; ſimiliter, decreſcente variabili B, & poſitis ſucceſſivis valoribus $B+b$, B, $B-\beta$; ſi $b < \beta <$ &c., magis diminuetur B, quam ſi uniformiter decreſceret per decrementa minora, quam b, minus autem, quam ſi variaret per decrementa majora, quam β. Hinc prona eſt conſequentia, ſi fluxio quantitatis A exponatur per a, in caſu creſcentis B per incrementa continue creſcentia, fluxionem ipſius B non poſſe eſſe minorem, quam β, nec majorem, quam b; ſi B creſcat per incrementa continue decreſcentia, fluxionem ejus non fore $> \beta$, nec $< b$; &, B diminuto per decrementa continue creſcentia, fieri non poſſe, ut ejus fluxio ſit $< b$, vel $> \beta$; &c. Ex his principiis Cel. Autor oſtendit, expoſita fluxione radicis A per a, eſſe fluxionem quadrati $= 2\,A\,a$, & fluxionem potentiæ A^n exponi per $n\,A^{n-1}\,a$, denique fluxionem logarithmi quantitatis N eſſe ad fluxionem ipſius N, ut modulus ſyſtematis logarithmici ad quantitatem N. Ex his vero Theorematibus reliquas regulas calculi differentialis per deductiones

Digitized by Google

ctiones algebraicas demonstrat. En specimen illarum demonstrationum in exemplo Theorematis primi, quod fluxio quadrati A^2 sit $2\,Aa$, si fluxio ipsius A exponatur per a. Sint nimirum tres successivi valores radicis $A-u$, A, $A+u$; & respondentes valores quadrati erunt $A^2-2\,Au+u^2$, A^2, $A^2+2\,Au+u^2$. Ergo A^2 augetur incrementis continue crescentibus, $2\,Au-uu$, $2\,Au+uu$, &c. Igitur vi praecedentis Axiomatis, exposita fluxione radicis per u, fluxio quadrati non poterit exponi per quantitatem $> 2\,Au+uu$, nec per quantitatem $< 2\,Au-uu$. Jam, si negas, fluxionem quadrati exponi per $2\,Aa$, exponatur primo per quantitatem majorem, velut hanc $2\,Aa+oa$, & sit o incrementum ipsius A majus, quam u: &, quia est $a:u=2\,Aa+oa:2\,Au+ou$, sequitur, ut, si fluxio ipsius A exponatur per u, fluxio quadrati A^2 exponenda sit per $2\,Au+ou$, ideoque per quantitatem ipsa $2\,Au+uu$ majorem. Quod antea ostensis repugnat. Si ponas, fluxionem quadrati minorem esse quantitate $2\,Aa$, sit ea $=2\,Aa-oa$. Ergo, quia $a:u=2\,Aa-oa:2\,Au-ou$, quae minor est, quam $2\,Au-uu$; exposita per u fluxione radicis, fluxio quadrati nunc exponeretur per quantitatem minorem, quam $2\,Au-uu$. Quod etiam repugnat. Sub finem hujus *Capitis* Autor de fluxionibus altiorum ordinum exponit, & indicat viam demonstrandi praedicta Theoremata tam secundum *Neutoni* methodum rationum ultimarum, quam secundum methodum infinitesimalem *Leibnitii*. In *II Capite*, explicatis signis algebraicis fluxionum, & repetitis regulis methodi fluxionum directae, per haec signa expressis, fundamenta ponit methodi inversae. Primo ea monet, quae in fluentis ex fluxione inventione de constantis adjectione tenenda sunt. Postea, traditis omnium primis regulis calculi integralis, quae ex regulis differentialis immediate fluunt, docet fluxionem hujus formae $(a+z)^m z^n\,dz$, in qua m est numerus negativus, vel fractus, usitata methodo transformare in aliam, cujus fluens in terminis finitis assignabilis est; & porro conditiones integrabilitatis formae $(e+fx^n)^r x^m dx$ explicat. Inde pergit ad methodos, quarum usus est in inveniendis fluentibus,

tibus, quæ terminis algebraicis accurate nequeunt exprimi. Et primo quidem tradit modum, eas inveniendi resolutione fluxionis in seriem infinitam convergentem. Huc potissimum faciunt Theoremata *Neutoni* & *Moivræi* de potentiis binomiorum & infinitinomiorum; quæ propterea hoc in loco Cel. Autor non solum proponit, sed & eorum elegantem analysin, ex regulis calculi differentialis petitam, suppeditat. Simili methodo demonstrat Theorema *Taylori* $y = E + \frac{z\,dE}{dz} + \frac{z^2\,ddE}{1.2\,dz^2} +$ &c. ubi dz est constans, & E, dE, ddE, sunt valores ipsarum y, dy, ddy, posita $z = o$, nec non Cel. *Jo. Bernoullii* Theorema, in his *Actis A. 1694* exhibitum, $\int y\,dz = yz - \frac{z^2\,dy}{1.2\,dz} + \frac{z^3\,ddy}{1.2.3\,dz^2} -$ &c. quæ duo Theoremata etiam permagnum usum in hoc negotio habent, ut hic multis selectisque exemplis declaratur. Præter hæc Theoremata, quædam, etiam huc spectantia, ex Tractatu *Neutoni* de Quadratura curvarum, & Commercio epistolico, laudat. Sequitur explicatio secundi artificii, quo uti solent Analystæ iis casibus, in quibus fluens in terminis finitis algebraicis inveniri nequit, reductionis puta ad fluentes ejusdem quidem conditionis, sed formæ simplicioris ac notioris, quæ per approximationes facilius & exactius haberi possunt, cujusmodi sunt inprimis areæ circulares, hyperbolicæ, ellipticæ, & arcus omnium sectionum conicarum. Hanc doctrinam, quæ in *Capite III* proponitur, inchoat Cel. *Maclaurinus* ab expositione analogiæ inter sectores ellipticos & hyperbolicos, ex qua varia deducit Theoremata generalia pro multiplicatione & divisione arcuum, vel sectorum, circuli. Deinde docet, quomodo elementa arearum reducenda sint ad rectificationem arcuum circuli & elementa logarithmica, tum si ordinatæ exprimantur quantitatibus rationalibus, tum si earum valores binomium, vel trinomium, irrationale contineant. Post hæc considerat elementa, quæ a rectificatione ellipsis & hyperbolæ pendent; & de non-

Digitized by Google

nonnullis aliis casibus, in quibus fluens altioris generis ad fluentem simplicioris formæ reduci potest, pauca subjungit. Theoremata maxime utilia & fœcunda, quæ in hac parte calculi integralis a Cel. Viris, *Leibnitio, Bernoulliis, Neutono, Cotesio, Moivræo*, passim tradita fuere, laudatis ubique eorum Autoribus, hic collecta, & apte inter se connexa, reperiuntur. Sed, quemadmodum hactenus Autor de ejusmodi tantum curvarum areis egit, quarum & ordinatæ & abscissæ sunt functiones algebraicæ cujusdam quantitatis variabilis z: ita, cum præter tales curvas sint multæ, in quibus hæc conditio locum non invenit, in *Capite IV*, quæ de harum quoque areis quadrandis notanda sunt, proponit, contemplatus primo aream, cujus ordinata datur per aream alius curvæ, secundo aream, cujus & abscissa & ordinata per areas aliarum curvarum determinantur. Reliqua pars hujus *Capitis* doctrinæ de summatione & interpolatione serierum impenditur. Habentur hoc in loco quædam Theoremata valde generalia, ex methodo fluxionum deducta, pro approximationibus ad summas serierum per areas curvarum, & conversim, pro computandis areis, si communis methodus series nimis tarde convergentes suppeditet, nec non pro solvendis variis Problematibus, quæ ad *Neutoni* methodum differentialem referri solent. In specie traduntur hic Theoremata, quæ faciunt ad inveniendam summam quarumvis potentiarum terminorum progressionis arithmeticæ, & summam logarithmorum talium terminorum; & resolvitur Problema de invenienda ratione, quam habet uncia medii termini in binomio, ad altiorem dignitatem evecto, ad summam omnium unciarum, per methodum a methodis Cel. Virorum *Stirlingii* & *Moivræi* diversam; denique ratio computandi aream ex aliquot ordinatis æque distantibus, & interpolandi terminos intermedios datæ seriei, ex iisdem principiis generalibus, deducitur. Hactenus traditis generalibus regulis methodi fluxionum, pergit doctissimus *Maclaurinus* in *quinto Capite*, quod hujus Operis ultimum est, ad usum earum in solutionibus Problematum geometricorum & physico-mathematicorum ostendendum. Traditis formulis generalibus,

Digitized by Google

ralibus, quæ tangentibus & normalibus curvarum ducendis inserviunt, exponit regulas methodi maximorum & minimorum, & exemplis illustrat. Quas Vir doctissimus in *nono Capite Libri primi* dederat regulas de puncto curvæ, ad quod ordinata est maxima, vel minima, a puncto flexus contrarii discernendo, eas hic repetit, & brevi demonstratione derivat ex Theoremate *Taylori*, quod data fluxione abscissæ dx, & posito E valore ordinatæ, ubi $x = o$, sit $y = E + \frac{xdE}{dx} + \frac{x^2 ddE}{2dx^2} + \frac{x^3 d^3 E}{6dx^3} +$ &c.; nam, iisdem positis, erit ad æqualem abscissam negativam $y = E - \frac{xdE}{dx} + \frac{x^2 ddE}{2dx^2} - \frac{x^3 d^3 E}{6dx^3} +$ &c. & ex his duabus formulis prædictæ regulæ prona consequentia fluunt. His nonnulla hic addit Autor, quæ digna sunt, ut in ipso hoc Operè evolvantur. Deinde suppeditat formulas pro radiis osculi, & causticarum constructionem docet. Progressum facit ad theoriam trajectoriarum, solvitque tum directum Problema de lege vis centripetæ, data trajectoria, invenienda, tum inversum, de trajectoria ex lege vis centripetæ determinanda. Inhæret potissimum exemplo trajectoriæ, quæ describitur viribus, in reciproca ratione quintuplicata distantiarum existentibus, qui casus hoc singulare habet, ut corpus possit quidem descendere ad centrum perpetuo, neque tamen intrare circulum, isto centro intervallo determinato descriptum, vel a centro perpetuo recedere, & circuli tamen peripheriam, circa idem centrum radio determinato descriptam, nunquam transgredi. Hæc species trajectoriarum generatim per arcus sectionum conicarum, & in quibusdam particularibus casibus per logarithmos, construi potest; quæ Vir Cel. seorsim ostendit. Porro tradit regulas pro computando tempore descensus per arcus datarum curvarum, easque præcipue applicat ad descensum in

 cycloide,

Digitized by Google

cycloide, & ad descensum per datum arcum circuli, cujus tempus determinare docet supposita rectificatione arcuum sectionum conicarum, nec non per series infinitas. Sequuntur regulæ pro determinandis motibus in mediis resistentibus, pro figuris catenariæ & brachystochronæ definiendis, pro cubandis solidis, rectificandis arcubus curvarum, & quadrandis superficiebus curvis. Inter hæc occurrit methodus facilis, determinandi ope logarithmorum partes meridionales, seu arcus meridianorum in Mappis nauticis *Mercatoris*, non solum in hypothesi telluris sphæricæ, sed etiam in hypothesi terræ sphæroidis, sive oblongæ, sive ad polos complanatæ. Exinde simplex hæc & facilis regula existit, pro partibus meridionalibus in hypothesi terræ sphæroidis, complanatæ ad polos, computandis, supposita tabula partium meridionalium pro tellure sphærica: scilicet, posita ratione distantiæ focorum meridiani elliptici ad diametrum æquatoris $= 1 : n$, & posito sinu datæ latitudinis $= u$, evolvantur in tabula partes meridionales pro latitudine, cujus sinus $= \frac{u}{n}$, quibus per numerum n divisis, quotus subtrahatur a partibus meridionalibus, datæ latitudini in tabula respondentibus; numerus residuus erit quæsitus. Pro tellure figuræ sphæroidis oblongæ æque simplex hic reperitur regula. Post tractationem hujus Problematis, Cel. Autor resumit materiam de attractione versus corpus sphæroides, & calculo determinat gravitationem tum in polo, tum in æquatore, per arcus circuli, vel logarithmos, in hypothesi attractionis, versus quamvis particulam cuilibet potestati distantiæ reciproce proportionalis. Postea, breviter exposito computo centri gravitatis, centrique oscillationis, aliquot quæstiones de maximis, vel minimis, solvit; quarum 1) est de ratione potentiæ ad onus idonea ad hoc, ut machina dato tempore maximum effectum præstet, non solum abstrahendo a frictione, sed & hujus ratione habita; 2) qualis esse debeat positio plani, motu parallelo in data directione & data celeritate lati, ut flumen, data celeritate in id incurrens, maxima vi idem impellat; 3) de optima positione alarum

Digitized by Google

alarum molendini, a vento moti, de qua Autor monet, alam, sic positam, ut cum directione venti angulum 54° 44′ comprehendat, initio tantum motus maximum impulsum pati, sed, producto jam motu, commodissimam alæ positionem per majorem angulum determinari; 4) de maxime idonea positione veli, ut navis, cujus data est celeritas, a vento datæ velocitatis in data directione maxima vi impellatur; 5) de arcu circuli sic dividendo, ut productum ex quibuslibet potentiis sinuum singularum partium sit maximum; 6) denique de optima directione navis, & commodissima veli positione, ut navis in data recta incedat, vel a data recta recedat, quam fieri potest velocissime. Harum quæstionum solutiones excipiunt quædam præcepta de reductione æquationum differentialium secundi gradus ad primum, & hac occasione Autor de curva elastica, quam in omni casu per rectificationem conicarum sectionum construi posse docet, nec non de vibrationibus chordæ tensæ, agit. Denique methodum suam pro solvendis per primas fluxiones Problematibus isoperimetricis, quam ex *primo Libro* in superioribus descripsimus, applicat ad solvendas alias quæstiones de maximis, vel minimis, in quibus curvæ quæsitæ sub certis limitationibus arearum, solidorum inde genitorum, &c. spectantur; cujus generis est quæstio de inveniendo solido, quod inter omnia æqualis voluminis, & æqualibus superficiebus terminata, minimam in fluido resistentiam patiatur.

Vernünfftige und Schrifftmäßige Gedancken von der Heiligen Schrifft, 2c.

id est,

DOCTRINA DE SCRIPTURA SACRA, EX RAtionis, & rei Christianæ, fundamentis proposita a JOANNE ERNESTO SCHUBERTO, Consistorii Ducalis Vinariensis & Isenacensis Assessore, & Facultatis Philosophicæ Jenensis Adjuncto.

Pars I.

 Jenæ,

Digitized by Google

Jenæ, ex taberna libraria Melchoriana, 1746, 4.
Alph. 2 plag. 8.

Pergit nunc Cl. Autor interrupta ſerie id perſequi opus, quod ante aliquod tempus aggreſſus eſt, cum *Doctrinam de veritate Chriſtianæ religionis, naturæ & gratiæ lumine perluſtratam*, librum doctum & lectu dignum, cum orbe communicaret literato. Omnis ejus labor atque opera, quam in hoc ſtadio percurrendo ſibi mente propoſitam habuit, utilitatem lectorum, ſalutaris doctrinæ cupidorum, ſpectat. Hinc factum eſt, ut & vernacula ſcribendi ratione, & plano facilique dicendi genere, uteretur. In *duas* vero *Partes* hanc tractationem de Scriptura Sacra diſtinguit, quarum *prior quinque* continet *Capita*, ad res hiſtoricas potiſſimum pertinentia; *poſterioris* deinde *Partis* totidem daturum ſe *Capita* promittens, quæ dogmati-
Pag. 1. cas fere res omnes in ſe contineant. In *Capite* itaque *primo* de divina Scripturæ Sacræ inſpiratione agit, ubi ſub initio ſtatim illam deſcribit ita, quod ſit liber, continens Prophetarum, Evangeliſtarum, atque Apoſtolorum, monumenta, literis conſignata, & qui a Chriſtianis pro divina revelatione habeatur. Hæc hujus libri ſancti ipſi eſt finitio. Ex quo ad ea Autor progreditur, quibus confirmari poſſit, librum hunc ex divina revelatione eſſe enatum. Indicat hic præcipua tantum rerum momenta, lectorem ad ea ablegans, quæ in ſuperiori ab ipſo ſunt enucleata libro. Ampliorem vero ſibi dicendi ſegetem propoſitam eſſe Noſter exiſtimat in definienda & di-
4. ſtincte tractanda doctrina de inſpiratione divina. Duo ad hoc negotium perficiendum argumenta requiri oſtendit, quorum prius ad mandatum refertur divinum, poſterius autem ad res ipſas, quas perſcribere juſſi ſunt autores ſacri, omnino pertinet. Utrumque neceſſario ad conſtituendam inſpirationis divinæ formam pertinere ait, licet prius momentum ob pauci-
6. tatem adverſariorum minus a Theologis urgeatur. Quia vero revelare nihil aliud ſignificat, quam occultam & ignotam rem notam atque celebriorem reddere; hinc, quale intercedat diſcrimen inſpirationem inter & revelationem, probe tenendum eſſe monet, nec utrumque ſub revelationis vocabulo com-

com-

comprehendendum esse, nisi a vera vocis potestate recedere velimus, clarius docet. *Musaeum* hac de re a Theologis Vitebergensibus esse accusatum, quam tamen *Calovius* & *Quenstedius* liberrimo ore profiteantur, in transcursu Noster miratur. Per mandatum divinum ad scribendum necessarium in- Pag. 7.
telligitur omnis Spiritus Sancti operatio, ex qua scriptores sanctiores fuerunt certiores redditi de voluntate Dei, literis aliquid consignandi. Repetuntur hic testimonia quaedam, satis nota, ex tabularum sacrarum autoritate, quibus humanae 9.
quaedam adduntur sententiae. Nec desunt mandata, conceptis formulis a Deo data, nec sensiones internae, & externae quaedam occasiones, quae ad scribendum excitarunt viros di- 13.
vino flamine tinctos. A mandato divino pergit ad res, sanctissimis hominibus vel revelatas, vel inspiratas, quarum ad priores referuntur mysteria fidei, ad posteriores omnes aliae, quaecunque ex rerum gestarum memoria cognitae fuerunt, sed tamen ea ratione, quae Deo placuit, a viris sanctis in tabulas sunt relatae. Quod nisi concedatur, ratio reddi nulla 19.
potest, quare non omnia, quaecunque gesta sunt, sed ea tantum, quae ad religionis sive directa, sive indirecta, capita, & arbitrium divinum, reduci debent, scriptis suis prodiderint. His plenius paulo pertractatis, objectiones quasdam strenue 23.
remotas legimus, quibus altera de verbis, quae viris sanctis suggesta sunt, asserta atque confirmata redditur veritas, ubi tamen quaestio omnis de linguis originalibus est capienda, qua- 27.
rum singularum annectitur adhibita a Deo ratio. Diversa 32.
postea Noster profert genera, quibus se Deus manifestavit hominibus, inter quae primo ponitur inspiratio, sensu strictiori sumta, qua inter meditationes sacras hominibus se appropinquavit Deus, atque universales religionis doctrinas illis conscribendas suggessit, nec tamen immediata voce usus. Ad hanc rem conficiendam testimonia afferuntur divina ex 2 *Sam.* XXIII, 2, 3, & 1 *Petr.* I, 11. Alterum genus divinae manifestationis dicit ecstasin, quae vigilantibus contingit hominibus, qui, externo sensuum usu privati, in stuporem vertuntur. Hic 34.
ex *Pauli* exemplo demonstratur, Deum & auditu, & visu, 36.
quod

quod *Petri* teſtatur autoritas, uti, ita, ut res auditæ & viſæ
videantur, licet corporis ſenſibus nihil tale percipiatur atque
Pag. 37. ſentiatur. Ex eo pergit ad ſomniorum divinorum & ſugge-
ſtionem, & interpretationem, in quo utroque immediata
38. quædam obtinet locum ſuggeſtio divina. Alloquium, quo
immediate Deus ſe hominibus manifeſtum reddidit, ad quar-
41. tum genus divinæ refertur manifeſtationis. His de Bathkol
46. Judæorum, eorumque Urim & Thummim, ſubnexas Autoris
legimus cogitationes, inter quas in locos quosdam, ſpeciem
repugnantiæ præ ſe ferentes, incidit, *Actuum* ſcilicet *Cap. IX,
4,* & *Cap. XXII, 9,* quos recte conciliat, diſtinguendo inter
ſonum vocis, & vocem ipſam, diſtincte auditam. Non dubi-
tamus, quin Cl. Autor, ſi verba Græca inſpexiſſet, hoc ple-
nius potuiſſet confirmare, licet per ſe ipſius ſententia omni
49. aſſenſu digna ſit. Præter hæc denique adduntur aliæ
ſpecies, quibus Deus uſus eſt, hominibus voluntatem ſuam
declaraturus, quales fuerunt apparitiones angelorum viſibiles,
externæ objectæ imagines, quo urbs Babylonica, *Ezechieli* per
imaginem repræſentata; & conſeſſus Dei, temporibus *Achabi*
51. a *Micha* viſus, refertur. Denique, per ſortem, & alios cor-
poris ſenſus, Deum voluntatem ſuam cum hominibus com-
municaſſe, docetur. Accedimus nunc ad quæſtionem, ab Au-
tore expeditam, de inſpirationibus & ſuggeſtionibus diabolicis.
Sed, ut cautius atque curatius ea, quæ proferuntur, eſſent per-
56. tractata, quam maxime vellemus. Qua ratione enim diabolo
omnes fere inſpirationis divinæ modi poſſint adſcribi, non ſa-
tis intelligimus, &, quid ſibi velit Noſter per ſubtile corpus
diabolicum demonſtrare, non videmus. Nec facile admit-
tendæ ſunt omnes ſpecies diabolicæ, a *Wiero* viſæ. Denique,
quomodo malus ex orco genius, mediante corpore ſuo pro-
prio, pro lubitu aliam induere queat formam, non ſatis expli-
58. catum legimus. Hac occaſione Sibyllarum contexuit fata
Cl. Autor, monumenta earum ſcripta recenſens, &, quale ſit
judicium de illis ferendum, docens, ita, ut, caute admodum
64. ipſum in hoc enarrandi & diſputandi genere verſatum fuiſſe,
non negari poſſit. Concludit denique hoc *Caput* Noſter,
ſigna

ſigna recenſendo, quæ ſuggeſtionem divinam a diabolica ſecernunt, tum ex parte eorum, quorum miniſterio utitur Deus, tum aliam ex parte aliorum, quibus concreditur revelatio di- Pag. 68.
vina cuſtodienda & propaganda. *Secundum Caput* diviſio- 72.
nem librorum, in Codice ſacro comprehenſorum, tradit, quorum alii ante, alii poſt, natum Chriſtum in vulgus editi fuerunt. Vulgarem hanc diſtinctionem amplius declarans, de utroque Autor agit Teſtamento, & differentiam utriusque breviter oſtendit, indicem ſubnectens librorum Vet. 74.
Teſt. quos ex ordine LXX interpretum *Lutherus* recenſuit, qui diverſus eſt ab ordine & diviſione ſpeciali, quam Judæi uſu receptam habent, licet, Chriſtianorum diſtinctionem fir- 81.
miori niti fundamento, unicuique appareat. Pari ratione libri Novi Teſtamenti recenſentur in univerſum, &, quæ 84.
Capitum ac verſuum ſit origo atque autoritas, breviſſimis docetur. Pergit deinceps Noſter ad enarrandas ſcriptorum ſacrorum vitas, inter quos ſub *Capitis tertii* initium *Moſes* 85.
agmen ducit, cujus origo, nativitas, educatio, & reliqua vitæ fata, ex Codicis ſacri & *Joſephi* teſtimoniis dilucide 87.
recenſentur, Demonſtratur deinde, *Moſen* eſſe antiquiſſi- 90.
mum ſcriptorem, eundemque vere autorem ſuorum librorum eſſe dicendum. Tempus ſcriptionis circa tempora exitus populi Iſraelitici ex Ægypto ab Autore ponitur, ubi 97.
non omittendam quæſtionem proponit, quare Deus non ante ea tempora revelationem literis conſignatam hominibus ex- 99.
hibuerit, quæ facile ex orali traditione, ante ea tempora ſufficiente, poſt *Moſis* vero ætatem minus commoda, expeditur. Accedebat etiam, *Moſis* ætate maximas mutationes cum populo Iſraelitico factas eſſe, quæ omni poſterorum memoria dignæ erant. Hinc conſpectus rerum, a *Moſe* per- 100.
ſcriptarum, uno intuitu exhibetur, & rationes ex prioribus dictis redduntur, quare *Moſes* ad ſcribendum a Deo fuerit excitatus. Hinc ad *Joſuam* fit progreſſus, qui *Moſi* ſuc- 103.
ceſſit, & autor libri eſt, qui ſub nomine ipſius circumfertur, licet alii ſine gravi cauſa de eo dubitarint, pluribus re- 106.
futati ab Autore, qui tres inprimis potiores dubitandi ra- 109.
tiones, a libro juſtorum, a loquendi quibusdam formu-

lis, & a rebus post mortem *Josuæ* gestis, desumtas, facile
Pag. 112. solvit. Contenta deinde hujus libri breviter adducuntur, interpositis caussis, & civilibus, & religiosis, quæ *Josuam* ad scribendum librum suum ex Dei mandato impule-
117. rant. De libro *Judicum* varii enarrantur Autores, inter quos *Samuel* verisimiliter verus fuit, & deinde usus ipsius libri, & finis conscriptionis, ostenditur. Sequitur ordine libellus *Ruth*, & *Samuelis* libri, eadem ratione, qua ceteri, pertractati;
127. ubi sub finem monet Autor, & *Nathanem*, & *Gadum*, historiæ a *Samuele* perscriptæ contexuisse filum. Libros *Regum*, & annales Israeliticos Judaicosque, ab autore esse perscriptos, qui vel sub captivitate Babylonica, vel post eam, vixerit, Noster ex eo conjicit, quoniam plurimi fere interpretes ad autorem *Esdram* hos libros retulerunt, quem *Chronicorum* saltem esse scriptorem, ex sententia Judæorum, non solum non negat Noster, sed ex allatis quibusdam rerum argumentis et-
130. iam confirmare studet. In recensione libelli *Esdræ* contra *Huetium* pugnat, trepide affirmantem, quin imo duabus ex rationibus negantem plane, libri omnis autorem fuisse
137. *Esdram*, quod quidem sine multis ambagibus facili negotio confutatur. Eandem diligentiam, & commendandam brevitatem, in enarrandis opusculis *Nehemiæ* & *Esthera* posuit, & de horum autore, qui *Mardochai* putatur, cum *Huetio* non infeli-
140. citer pugnavit. *Jobi* perlustrans fata Cl. Autor, tria expedit in limine de existentia, tempore, & patria, hujus vexatissimi viri. De prioribus confidenter, & satis tute, profitetur, *Jobum* vere fuisse, quod vel ex testimoniis divinis pa-
142. teat, & tempora ipsius incidere in ea, quæ mortem *Josephi* sequuntur, & *Mosis* originem antecedunt. De gente vero *Jobi* dubie pronuntiat Noster, *Jobum* forte ex posteris *Na-*
143. *boris* esse natum existimans, quod vel ex regione, quam incolebat, appareat. Ad ipsum librum quod spectat, nihil hic memoratu dignum videmus ab Autore allatum, nisi quod pu-
146. tet, *Mosen* esse scriptorem hujus libri, & testimonia, pro resurrectione mortuorum in *Jobi* libro inventa, ad hanc doctrinam
152. nullo modo pertinere. Ex hoc ad *Davidis* cantiones, & *Salomonis* opera, pedem refert Autor, succincte omnia pertra-
ctans,

Digitized by Google

ctans, & diligentis ſcriptoris laudem ſuſtinens. In *Propheticis* Pag. 160.
libris enarrandis ita verſatum Noſtrum videmus, ut in fronte hujus tractationis ea ponat, quæ ad vates divinos omnes, ratione muneris legationisque ſuæ, ut & doctrinarum & orationum ſuarum, pertinent. 161.
Tempora deinde, docet Autor, eſſe diſtinguenda, quæ ſcriptis & concionibus ſuis perluſtrarint Prophetæ; ſimul etiam docens, quanto intervallo Propheta rerum geſtarum ſcriptorem poſt ſe relinquat. Omnium optima hic nobis videtur obſervatio, qua declaratur, vaticinia Prophetarum res modo futuras declarare, & non amplius, quam ad tempora Chriſti, pertingere, eo tamen probe dijudicato, quod, his etiam ſtantibus, nihilo minus de vita beata, & æternis pœnis, quamplurimæ inter Prophetarum libros doctrinæ occurrere poſſint. 163.
Ceterum hanc ſuam ſententiam alii occaſioni plenius deducendam reſervat. His prælibatis, *Jeſaiæ*, *Jeremiæ*, *Ezechielis*, atque *Danielis*, percurrit fata, & temporum ſimul reipublicæ Judaicæ continuam injicit mentionem, 177.
quorum enarrationem reliqui minores, qui dicuntur, Pro- 192.
phetæ excipiunt. Quæſtio ſub finem additur de Prophetis poſt *Malachiam* ſuperſtitibus, quæ ita affirmatur, ut facile ex teſtimoniis quibusdam librorum Novi Teſt. & *Joſephi* autoritate pateat, inter populum Judaicum poſt *Malachiæ* fata extitiſſe Prophetas, quorum ſcriptis tamen non opus fuerit, cum omnia jam prædicta eſſent, quæ ad venturum referebantur 198.
Meſſiam. Circa ſcriptores Novi Teſt. vita Chriſti primo tangitur, & deinde ad *Matthæum*, reliquosque Evangelicæ hiſtoriæ præcones, tranſitur. Illud modo hic notatu neceſſarium ducimus, teſtimonia, quæ vulgo traduntur, & ab Autore 199.
noſtro repetuntur, ſcilicet *Marc. II, 13, 14, Luc. V, 27, 28, 29*, de *Matthæi* vocatione plane agere non poſſe, cum nulla omnino 210.
ibi hujus mentio fiat. Ad dogmaticos libros accedens Noſter, primo recenſet vitam *Pauli*, cujus enarratio ex Epiſtolis ipſius, ad cœtus Chriſtianos perſcriptis, ut & ex *Lucæ* Actibus Apo- 215.
ſtolorum, ſatis vulgari diligentia eſt contexta. In definiendis temporibus, quibus ille gentium doctor literas ſuas ad diverſos ſanctiores dedit cœtus, *Uſſerii* & *Ludovici Capelli* adoptatur temporum ratio, quo, quid certi ſit, quidve veri habeat

Digitized by Google

Pag. 217. ſimilitudinem, ex illorum ſententia appareat. Ipſæ Epiſtolæ
deinde ex eo, quem inter nos obtinent, ordine pertractantur, ita, ut de regione, incolis, occaſione, & argumentis
primariis, ſuccincta exhibeatur expoſitio. Epiſtolam ad Ebræos
231. *Paulo* eſſe aſſignandam, vel hanc ob cauſam Noſter putat, quia
ab hac antiqua ſatis opinione non recedendum ſit, niſi gravis-
237. ſimæ, quæ tamen deſint, cauſæ proferantur. In gente *Ja-*
cobi perluſtranda, tres *Jacobi* dicuntur fuiſſe, alius ſcilicet *Al-*
phæi, alius *Cleophæ*, alius *Zebedæi*, filius. Illum, qui *Cleopham*
patrem habuerit, fratrem Chriſti plerumque dici, quoniam
conſanguinitate cum illo fuerit conjunctus, docet Autor.
Sed vel hanc ob cauſam affirmare debuiſſet unum eundemque eſſe *Jacobum*, qui *Cleopha* & *Alphæo* prognatus dicitur,
ſiquidem inter doctos viros abunde conſtat, nomen *Alphæi* &
Cleophæ uni perſonæ, ob ſimilitudinem vocabulorum, eſſe
140. attribuendum. *Quartum Caput* de autoritate Scripturæ S.
divina agit, quæ illa eſt dignitas, atque inſignis excellentia,
quæ nos obligat, ut omnia, quæcunque in ea continentur, ac-
142. cipiamus, & in iis acquieſcamus. Dupliciter vero autoritas
poteſt conſiderari, quatenus eſt vel normativa, ſeu canonica,
vel imperativa; & deinde, quatenus abſoluta, & reſpectiva,
147. intelligenda eſt. Hinc etiam fit, ut rationi repugnare nequeat,
quia hoc modo autoritas ipſius facile everti poſſet, licet hic
probe tenendum ſit, quod Cl. Autor de veritatibus neceſſariis,
155. & contingentibus, ſcite diſſerit. Reliqua, quæ ſequuntur, ad
majeſtatem ſtili, ad veritatem & ſanctitatem Scripturæ, & denique ad ea, referri poſſunt, quæ circa reſpectivam Scripturæ
autoritatem ſunt notanda, in quibus plurima e majorum ſcri-
284. ptis repetuntur, quædam etiam illuſtrantur. Præter ea hic
etiam occurrit diſputatio de libris apocryphis, & quid vere de
306. iis ſit ſtatuendum, dilucidius docetur, quamque verſiones
318. habeant virtutem, ſub finem hujus *Capitis* exponitur. Per-
fectionem Scripturæ *Caput quintum* profert, ubi ſub initio
ſtatim oſtenditur, hanc perfectionem tum ad ipſam eſſentiam
ſcriptæ revelationis, tum etiam ad partes ejus ſingulas integras-
319. que, reſpicere. Ex his omnia, quæ in hoc *Capite* occurrunt,
facile dijudicanda ſunt, dum primo oſtenditur, Scripturam S.
partibus

Digitized by Google

partibus gaudere essentialibus revelationis scriptæ; deinde, nullum librum esse deperditum, qui Deum autorem habuerit, & ad libros sanctiores pertinuerit; tum Codicem utrumque, & Hebraicum, & Græcum, mansisse incorruptum; denique Scripturam esse sufficientem ad ea in hominibus efficienda, ob quorum causam illa a Deo fuit tradita. Omnia hæc plane & ample sunt pertractata, ita tamen, ut nihil fere habeamus, quod potissimum hinc excerpamus, quodve novitatis specie se commendet. Interim hanc Cl. Autori gloriam non invidemus, quam ob verborum suorum & sententiarum perspicuitatem, ut in aliis ejus libris, sic in hoc etiam volumine, prorsus insignem, ab omnibus lectoribus facile im- * petrabit. In fine demum affirmat, Deum nihil in civilibus rebus revelare hominibus, & *Danielem* ea exhibere, quæ ad mutationes rerum publicarum nostris temporibus sint referenda; quo modo vero hæc posterior sententia cum alia superiori, *pag. 161* prolata, possit conciliari, jam non inquirimus. * Pag. 404.

Herrn D. Fried. Andr. Hallbauers, hochverordneten Kirchenraths, und berühmten Lehrers der Theologie in Jena, kurtze Vorschläge zu nöthiger Verbesserung des Schulwesens, ꝛc.

hoc est,

D. FRID. ANDR. HALLBAUERI, RERUM SAcrarum Consiliarii, & Doctoris disciplinæ sanctioris celeberrimi in Academia Jenensi, Consilia breviora, seu desideria necessariæ scholasticarum rerum emendationis, ex Latina lingua in Germanicam translata, & annotationibus aucta, a J. G. H.

Jenæ & Leucopetræ, apud Jo. Christoph. Croeckerum, 1746, 8. Plag. 6.

Laudabilis æque ac deplorandæ cœtus sacri & civilis conditionis fundamentum est educatio juventutis. Non igitur contemnendum, quin magni potius æstimandum, quicquid ad pravam exstirpandam, accuratam vero promovendam ac stabiliendam, pertinet. Inde & hos labores haud indignos judicamus, in commentariis qui nostris commemorentur. Immo vero hoc digniores sunt commendatione, quod passim, magno rei pu-

Digitized by Google

blicæ detrimento, labi res ſcholaſtica videatur & corrumpi. Queritur hac de re in Præfatione Clariſſ. Editor; quem eſſe *Jo. Gothofr. Hauptmannum*, eloquentiæ atque elegantiorum literarum in Gymnaſio provinciali Ruthenico Profeſſorem, ex fine Dedicationis, qua Nobili *de Freiesleben*, Mæcenati ſtudiorum ac promotori, opus conſecravit, apparet. Idem tamen ſimul vindices humanitatis in Germania alios laudat, eosdemque primarios. Adulationis vitium peroſus, tacet, quos Lipſia fovet, quosque doctores ac patronos coluit, per ſeſe jam notiſſimos. Nominat vero *Stemmleros*, *Kæcheros*, *Winckleros*, *Reinhardos*, inter rei ſacræ nunc antiſtites, ſcholarum antea magiſtros; in Academiis autem *Bergeros*, *Leyſeros*, *Hoffmannos*, *Baumgartenios*, *Moshemios*, *Heumannos*, *Geſneros*, atque alios, prædicat. Inprimis ipſi commemorandi videntur, in Academia Jenenſi, *Walchius* & *Hallbauerus*. Poſterior eſt, cujus tractationem de præparatione ad recte formandam juventutem in Academiis inſtituenda, & deſideria ſcholaſtica, quæ collectionis operum *Sturmianorum* de inſtitutione ſcholaſtica, Præfationi ſubjuncta reperimus, dictorum, inter alia, documenta profert. Mandato ac deſiderio Autoris ſatisfaciens, poſteriora, noſtram in linguam converſa, ſingula, & ampliſſimis partim annotationibus, confirmavit, explicuit, auxit, illuſtravit. Neque enim omnino imparatus ad iſtam occupationem acceſſit, qui, continuare ſe huc ſpectantium librorum lectionem atque diſquiſitionem, ipſe profitetur; aliis jam eo ſpectantibus Commentationibus innotuit; novem propemodum annos gymnaſticæ juventuti præfuit; atque ultra biennium totam Rectoris & Conrectoris provinciam ſimul adminiſtravit; nec raro, ad triginta per hebdomadem horas, recitationes ſimul privatiſſimas inſtituens, quid proſit juventuti, quid obſit, perſpexit, ut alia taceamus. Atque omnino ipſa deſideria ita ſunt comparata, ut expendi mereantur. Unum ſaltem & alterum ſpectemus. Cura ſcholarum inſtituendarum & conſervandarum Principibus ac magiſtratibus quam maxime injungitur. Inſpectores flagitantur, qui poſſint ac velint ſalutem ſcholarum promovere. Doctores ſacri per cathedram ad ſuggeſtum debent adſcendiſſe. Scholaſticum ad munus præparatio debet in Academiis ſuſcipi ſingularis. Ad has ex ſcholis & Gymnaſiis

nem-

nemo nisi linguis, artibus, scientiis, eo pertinentibus, rite instructus, & post acceptam vitæ Academicæ laudabiliter degendæ institutionem, dimittatur. Omnibus scholæ ordinibus idonei tantum præficiantur doctores, pii scilicet, eruditi, humani, patientes, diligentes, docendi præditi dono, fideles, prudentes, autoritate pariter & corporis viribus pollentes; itemque plures, ne tædio capiantur tam pauci. Majore honore ac præcedendi dignitate gaudeant iidem, atque lautioribus etiam reditibus, speque ampliore. Nihilo minus, tædio qui capiuntur, aliis, quibus apti, muneribus præficiantur; seniores rude donentur, ac honeste cum suis sustententur; removeantur indigni. Superioribus præsertim magistris major relinquenda est potestas, ea, quæ ad salutem spectant juventutis, in doctrinæ ac disciplinæ ratione, dirigendi. Omnium doctorum summa sit concordia; eademque omnibus auxiliis ac modis promoveatur. Omnes ordines vel hebdomade semel visitentur, ad doctorum & discipulorum diligentiam ac dexteritatem explorandam, confirmandam, excitandam. Omne doctoribus auxilium, quatenus possunt, parentes ferant & cives. Emendatio animi, voluntatis non minus, quam intelligentiæ, scholarum sit primarius scopus. Nec vero corpus negligatur; quodque ad externam pertinet commendationem, ac totius vitæ bonam directionem. Ingenium potius & judicium, quam sola memoria, spectetur ac juvetur. Non scholæ, sed vitæ, discendum. Cognitio linguarum & scientiarum, verborum ac rerum, conjungatur. Ratio docendi ad rerum naturam, discentium facultatem, numerum, scopum, accommodetur. Confusio, nimia varietas & festinatio, cane pejus atque angue fugiantur. In linguis addiscendis usus potius atque exercitatio, quam nugæ ac minutiæ grammaticæ, spectentur. Repetitio sit anima studiorum. Audita reddere & proponere ipsi jubeantur alumni. Exercitationes eloquentiæ sint crebriores. Nihil discatur, vel in infimis ordinibus, in spem venturæ oblivionis; sed discendorum legitimus sit ordo, ut pergat alter magister, ubi antecedens desiit. Nemo nisi aptus & idoneus recipiatur, aut in superiorem ordinem promoveatur. Singulis artibus potius, quantum fieri potest, singulæ classes constituantur, tractandisque

Digitized by Google

ctandisque & absolvendis certum temporis spatium definiatur. Publice non nisi omnibus utilia doceantur; cetera privatim. Attentio studiose suscitetur. Diligentia promoveatur ac sustentetur præmiis, beneficiis, atque aliis auxiliis. Et quæ hujus generis alia monita, maxime salutaria, restant; quæ si quis, judicio pollens, & præconceptis opinionibus carens, legerit, facile consentiet, multum ad optatam scholarum emendationem collatura.

HERMANNI FRIDERICI TEICHMEYERI, HÆREditarii in Camsdorff & Wenigen-Jena, Phil. & Med. Doct. Anat. Chirurg. & Botan. P. P. O. Sereniss. Saxoniæ Ducum Vinariens. & Isenacens. Consil. Aul. & Archiatri, Academ. Nat. Curios. Imperial. Leopold-Carolinæ & Reg. Societat. Scient. Borussicæ Sodalis, Institutiones materiæ medicæ, sive introitus apertus ad materiam medicam, & methodum medendi, in usum auditorum conscriptæ. Accedit PAULI HERMANNI, Medici & Professoris Lugduno-Batavi, dum viveret, Celeberrimi, Lapis materiæ medicæ Lydius, a D. CHRIST. LUDOV. WELSCHIO antea editus.

Jenæ, sumtibus Jo. Adami Melchioris, 1737, 4. Alph. 1 plag. 12.

Valet maxime de *Teichmeyeri* libris, quod, si unum noris, omnes novisse videaris. Omnes enim ad eandem normam composuit, quoniam ubique eundem finem, auditorum scilicet suorum emolumentum, quibus, ut alios suos libros, ita & hunc, in recitationibus suis Academicis explicare constituerat, respicere solebat. Breviter scilicet nervoseque omnia complexus est, quæ ad disciplinæ suæ argumentum pertinere intellexerat. Eodem enim modo & hic de medicamentorum, e. g. emeticorum, sudoriferorum, &c. definitione, elementis & particulis constitutivis, morbis, quibus conveniunt, usuque practico, iis, quæ usum vetant, sive, ut vocantur, contraindicantibus, abusu, regimine, & cautionibus, agit, & deinceps syllabum remediorum, cuivis classi adscribendorum, longo ordine, sed solis nominibus, percenset, qui, quoniam more in formulis medicinalibus consueto contextus fuit, maximum libri spatium conficere videtur. Neque enim in omni medicamentorum classe textus æqualiter amplus reperitur, quoniam momenta, quæ jam commemoravimus, non omnia perstringuntur, sed nunc plura, nunc paucıora. *Caput* de Salivatione reliqua amplitudine superat. Nonnulla alia *Capita* vix decem duodecimve lineis constant.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXLVII.

PROSPERI CARD. LAMBERTINI, POSTEA BENEDICTI XIV, P. M. Commentarii duo, de D. N. Jesu Christi, matrisque ejus, Festis, & de Missæ sacrificio, retractati atque aucti. Ex Italico in Latinum sermonem vertit MICHAEL ANGELUS DE GIACOMELLIS, ex intimis Autoris Capellanis.

Patavii, typis Seminarii, apud Joannem Manfré, 1745, fol. maj. Alph. 6 plag. 14.

Quæ A. 1740 Italico sermone prodierunt Cardinalis *Lambertini Annotationes* cum *in Festa Jesu Christi et Mariæ*, tum *in Missæ sacrificium*, novo nunc et Autore, ad summum Romanæ Ecclesiæ fastigium evecto, plane digno conspiciuntur habitu, ita adornatæ, ut, cum amplissimum Autoris Opus *de Servorum Dei beatificatione, et Beatorum canonizatione*, ab eodem typographo paulo ante *quatuor Tomis* evulgatum sit, istæ *Tomum quintum* Operum B. Patris constituere posse videantur. Cave autem, credas, præter externum habitum, et Latini sermonis cum Italico factam commutationem, nihil in opere ipso fuisse immutatum. Hujus enim conscribendi laborem Autor, qui tunc Bononiensem regebat ecclesiam, hanc potissimum ob causam susceperat, ut partim iis subveniret, quorum est, diebus festis commissum sibi populum de illis mysteriis pro concione docere, partim, qui in Bononiensi diœcesi sese Deo et Ecclesiæ voverant,

Digitized by Google

rant, Fratres excitaret, animum ut ad dogmata Theologiæ converterent, nec, Scholasticæ Theologiæ spatio decurso, cessarent, sed ad sacras historias, et controversias, quæ in iis disceptantur, cognoscendas transirent. Continebantur itaque in libro Italice edito *Annotationes ad Acta Sanctorum ecclesiæ Bononiensis*, nunc plane summotæ, tum ne præter modum cresceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta non ad universalem, cujus usibus nova hæc versio accommodata est, sed ad Bononiensem tantum, ecclesiam pertinebant. In earum locum varia successerunt additamenta, quæ Autor subcisivis paravit temporibus, cum ipsi a publicis curis, in domestica Bibliotheca secluso, paulum licuit respirare.

His præmissis, ad argumentum novi hujus Operis cum Lectoribus breviter communicandum nosmet accingimus. *Voluminibus duobus* constat, quorum prius, de *Festis Jesu Christi, matrisque ejus*, posterius *de Sacrificio missæ*, tam copiose, tam docte, tam luculenter, agit, ut, quæcunque apud veteres recentioresque scriptores ad illas res pertinentia reperit *Lambertinus*, ea fere omnia congesta, et bene disposita, huc conjecisse videatur. *Voluminis prioris Partes* sunt *duæ*. *Prima* Jesu Christi Festa secundum Calendarium, seu Ecclesiæ Romanæ
Pag. 1. fastos, solerter pertractat, a nobis quoque enumeranda. 1) *Festum circumcisionis*, & *Octava nativitatis* ejusdem, quæ Cal. Januarii celebrantur. Expositis, quæ et de institutione circumcisionis, et de illius effectibus, et de circumcisione Christi speciatim, opportuna videbantur, de ipso festo dicitur, quo fit Sacramenti commemoratio, & circumcisum Dominum ado-
2. ramus. Inter alia, circumcisionem non ab Ægyptiis ad Hebræos, sed ab his ad Ægyptios, profectam esse, contra *Marshamum* & *Spencerum*; neque eandem ut Sacramentum Vet. Testamenti per se gratiam justificantem contulisse, contra illos
3. disputatur, qui Sacramentis Vet. Testamenti eandem cum his, quæ Christus in Novo instituit, virtutem tribuunt. Ante finem Seculi quarti videtur hoc Festum cœpisse celebrari. 2)
11. *Festum Epiphaniæ*, quod postridie Nonas Januarii celebratur.
12. Tres hac die recoluntur Christi apparitiones ab Ecclesia.

Comme-

Digitized by Google

Commemoratio fit *adorationis Magorum*, qua Dominus commonstratus est gentibus; *baptismatis*, quod a *Joanne* suscepit, cum, voce delapsa de cœlo: *Hic est filius meus dilectus*, Judæis innotuit; et *conversionis* denique *aquæ in vinum*, qua factus est manifestus discipulis. Sed, num terna hæc miracula Pag. 27.
eodem anni die contigerint, apud ipsos Pontificios ita adhuc disceptatur, ut *Baronius*, quocum Autor noster et plurimi magni nominis Theologi faciunt, cum litem dirimit, bina priora tantum isti diei vindicet, ultimum autem eodem quidem anno, at diverso plane die, factum esse, contendat. Variæ circa tres illas apparitiones quæstiones notantur & explicantur, v.g. quænam stella magorum fuerit; quot magi; quæ horum nomina; qualis titulus & conditio, & patria; ubi Christus a Magis repertus sit; quo cultu ipsum adoraverint; num Christus ante baptismum *Joannem* Baptistam, & hic Christum, de facie noverit; an baptismus *Joannis* ejusdem virtutis fuerit cum baptismo Christi; quanam ratione Judæi usi sint, confitendi apud *Joannem* peccata; quæ virtus fuerit remissionis peccatorum, seu absolutionis, a *Joanne* factæ; cur Christus baptizari voluerit; utrum per immersionem, an vero per perfusionem, in capite factam; an aqua in nuptiis in rubrum vinum conversa; quis sponsus fuerit; quæ hydriæ; cur *Herodes* infantum cædem distulerit, eosque a bimatu interfici jusserit; quæ Festi Epiphaniæ origo, celebritas, et vetustas; quibus miraculis illud festum in ecclesia illustratum sit; quænam consuetudo illud celebrandi, tum apud Orientales, tum Occidentalis Ecclesiæ, Christianos servata sit, et hodie servetur; reliqua. Nimis quidem operosum foret, cujuslibet discussionis indicare summam; pauca tamen delibare, & speciminis instar lectoribus allegare, juvabit, ut & instituti ratio, & dicendi materia, et methodus, qua usus est *Lambertinus*, eo pateant luculentius. De *stella magorum*, inquit, nihil aliud nobis exploratum est, quam, ut sapienter monet *Lamy*, insolitum quendam fulgorem eorum in se oculos convertisse, 131
qui sideribus contemplandis operam dabant, eorumque animos monuisse, ut de re aliqua magna, inusitata, nova, inaudita,

 cogita-

cogitarent, quæ tum temporis accidisset. Tres fuisse Magos, neque plures, neque pauciores, recepta, & multis recentiorum
Pag. 14. testimoniis hic confirmata, docet ecclesiæ sententia. Quæ vero nomina ipsorum fuerint, de hoc nihil nobis esse compertum,
15. prudenter cum affirmat Autor, id tamen non eo vult dictum, ut Coloniensis ecclesiæ piæ traditioni quidquam detrahatur, quæ Magos sub nominibus *Melchioris*, *Casparis*, et *Balthasaris*,
16. veneratur. Reges fuisse Magos, saltem Dynastas, opinione quidem creditur valde probabili, sed nusquam habetur in Ec-
30. clesia Catholica articulus fidei. Ex Arabia Bethlehemum pro-
18. fecti tres illi sancti, tredecim post diebus a nativitate Christi ad præsepe hujus aderant, & puero, ut Deo thus, ut Regi
19. aurum, ut homini myrrham, offerebant, Deum et hominem in una eademque persona devenerati. Quæstionem de virtute baptismi *Joannis* dijudicaturum, tria baptismata, quorum Scri-
22. ptura meminit, bene oportet distinguere. Primum erat *Judæorum*, nimirum sacra quædam cerimonia, qua vel se præparabant, si quid inceptarent, vel ad aliquam legalem maculam eluendam utebantur. Alterum est *Baptisma Joannis*, quo homines ad sanctificationem per Christi baptismum suscipiendum præparabantur. Disponebat enim hoc tantummodo ad gratiam, non conferebat; neque ejus effectus, sed tantum ritus, a Deo fuit. Tertium denique est *Jesu Christi Baptisma*, vi sanctificandi, et remittendi peccata, præditum. Judæis confessio peccatorum *Joanni* facta neque Sacramentum erat, neque per *Joannem* ita remittebantur peccata, ut per confessionem
24. a Christo institutam fieri, Ecclesia novit. Christus baptizandus omnino in aquam immersus est, cum Spiritus sanctus non
25. phantasticæ, sed veræ, columbæ forma delaberetur. Vinum in nuptiis Canæ Galilææ in vinum rubrum conversum fuisse, negatur, propterea quod, architriclinium mutationem aquæ in
26. vinum demum gustando deprehendisse, constat, qua re opus non fuisset, si in oculos incurrisset color mutatus. Sponsus
27. in his nuptiis non fuit *Joannes* Evangelista, sed vel *Simon* Cananæus, vel *Nathanael*. Cum non defuerunt, qui religionis impulsu hydrias illas nuptiales conservarent, quæ Lutetiæ Parisio-

Digitized by Google

Parisiorum, Coloniæ, Bononiæ, et alibi, asservantur, in sua venerationis professione possunt relinqui. Stella non ante illuxit, quam Christus Jesus natus esset; Magis autem, non e Perside, seu Chaldæa, sed ex Arabia, profectis, tredecim post dies Bethlehemum venire, perquam facile erat. Fuga Christi in Ægyptum non nisi post quadraginta dies a nativitate ejusdem contigit. Proinde, qui ex mandato *Herodis* de infantibus trucidandis alia ac plane diversa colligunt, ex ipsa Evangelistarum narratione refelli possunt facili negotio. *Matthæus* enim *Cap. II* scribit: *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis*, *ecce Magi* &c. Vox autem *ecce* non adhiberi solet rebus indicandis, quæ longo post tempore contigerunt, & certe duorum triumve annorum, quem scriptores quidam fingunt, interjectum prorsus excludunt; neque ex Evangelio erui quidquam potest stabiliendæ ipsorum opinioni idoneum, cum *Herodem* metu et pavore, veluti furiis, miserrime divexatum, ne in re, quam agitabat animo, ullus esset errandi locus, in eam partem peccare maluit, ut furorem suum, etiam ubi non esset opus, quam latissime funderet, et ad bimulos etiam pueros crudelitatem suam proferret. Tanta hujus Festi apud veteres semper fuit celebritas, ut illi vel impiissimi Imperatores, e. g. *Julianus* Apostata, *Valens*, &c. adesse voluerint. Christiani, teste *Chrysostomo*, media nocte ab Ecclesia, in memoriam baptismatis Christi, quo aquæ sunt consecratæ, domum afferre solebant aquam, eamque ad annum integrum, seu plures, incorruptam reservare. Hujusmodi miracula aquæ benedictæ, per multos annos nullo vitio infectæ, in Ecclesia plura contigere. Fontes varii hoc ipso die vino manarunt, uti *Epiphanius* memoriæ prodidit, neque *Casaubonus*, etsi secta Calvinianus, in dubium vocare ausus est. In orientali ecclesia Epiphania eodem cum Festo nativitatis celebrabatur quondam die; in occidentali autem festa hæc dies semper sexta Januarii, at non una ratione, celebrata est. In quibusdam Ecclesiis præibant Vigilia atque Jejunium; nunc vero tantum Vigilia sine Jejunio. In quarundam civitatum ecclesiis etiamnum fit benedictio aquæ in Vigilia Epiphaniæ. Inter alia, quæ ad

Pag. 28. 29. 31. 32. 33. 34. 35.

Digitized by Google

Officium hujus diei ſanctum pertinere docet Autor, hoc prætereundum nobis non eſſe ducimus, quod hac die in Miſſa, quæ in Eccleſia Cathedrali ſolenniter celebratur, poſt Evangelium Archidiaconus, vel Canonicus, vel Beneficiarius, ſeu quivis alius, ſecundum locorum conſuetudinem, totius ineuntis anni Feſta mobilia populo e ſuggeſtu denuntiet.

Ex his cum facile judicare poſſit ſapiens Lector, quam & quibus rebus narratio ſingulorum Feſtorum in hoc Opere inſtructa ſit; huic Feſto diutius immorandi neque tempus, neque ſpatium, habentes, ad reliqua progredimur, id operam daturi, ut potiora Operis capita Lectores per tranſennam videant. 3)
Pag. 36. *Sanctiſſimi Nominis Jeſu Feſtum* celebratur ſecunda poſt Epiphaniam Dominica. Quamvis enim in circumciſionis die hu-
37. jus rei jam facta ſit mentio; pietas tamen fidelium poſtulare creditur, ut certa quadam et peculiari die idem Feſtum inſtauretur. Officium hujus Feſti, quod antea Franciſcanorum fa-
38. miliæ tantum ſolenne erat, *Innocentius XIII, Caroli VI* Imperatoris precibus inductus, A. 1721 univerſali eccleſiæ commendavit. 4) De officio, *Dominica Palmarum* inſtitui ſolito, acturus Autor, integram Evangeliſtarum narrationem *Matth. XXI, Marc. XI, Luc. XIX*, de ingreſſu Chriſti in urbem affert, explicat, & quæſtionibus cum utilibus, tum curioſis, nec injucundis, animos lectorum, ut per totum Opus, ſtudet recreare. Ritus eccleſiæ, quorum fit deſcriptio, præcipui ſunt, proceſſio
44. in memoriam triumphalis Chriſti ingreſſus, conſecratio palma-
46. rum, et præterea multa alia, quæ olim in hac Dominica, ſive apud Orientales, ſive apud Occidentalis Eccleſiæ Chriſtianos,
49. ſervabantur, nunc autem obſoleverunt. Tum 5) de *Matutinis tenebrarum* agitur, quæ *quarta*, *quinta*, et *ſexta*, feria magnæ hebdomadis veſperi recitantur. Præter ea, quæ ad officium ſacrum et varios ritus hoc luctuoſiſſimo eccleſiæ tempore ſpectare videntur, 6) ad *Feriam quintam in Cœna Domini*, & 7) ad *ſextam in Paraſceve*, de ultimo, quod Chriſtus celebravit, paſchate, de inſtituto Chriſti et Romanæ eccleſiæ, ab-
49-134. luendi pedes, de inſtitutione S. Cœnæ, de proditione *Judæ*, de paſſione & morte Servatoris, ponderoſas ſane, difficiles, imo

Digitized by Google

imo plures, quæstiones et ardui momenti res, non levi brachio, ſed operoſe, pertractatas deprehendimus. Chriſtum verum Pag. 56.
Paſcha cum Judæis celebraſſe, legali cœna expleta pedes Apo- 66.
ſtolorum laviſſe, tum in vulgari cœna Sacramentum inſtituiſſe, 70.
ſuum ipſius corpus et ſanguinem ſumſiſſe, idemque tradidiſſe proditori *Judæ*, inter alia multis argumentis & ſuffragiis, quæ
inſtar argumentorum plerumque eſſe ſolent, evincitur. Ultimis 134.
cruciatibus, dictis, factisque, Jeſu Chriſti ſolerter expenſis, quæ mortem ipſam inſecuta ſunt, allegantur prodigia et miracula, atque hæc tam e profanis, quam ex ſacris, ſcriptoribus vindicantur. Servatorem ſepultum 8) *Sabbathum ſanctum* excipit, feria 149.
hebdomadis ſeptima, quo quietem Christi in ſepulcro, deſcenſum ad inferos, et ea, quæ ad ſtatum animæ Chriſti a corpore
ſeparatæ pertinent, recolit Eccleſia Romano-Catholica. Va- 156.
riis, quæ in controverſiam hic venire ſolent, excuſſis, cum in Sabbathi ſancti cerimoniis etiam reſurrectionis celebrari ſoleat myſterium, ſequentis Feſti argumentum præoccupatur, & de reſurrectione ipſa ſermo inſtituitur. Tractationem omnem in *quinque Capita* diviſam ita voluit Autor, ut *primo* veritatis reſurrectionem demonſtret; *ſecundo* de tempore & hora, qua Chriſtus revixit, diſſerat; *tertio* hujus rei circumſtantias afferat; *quarto* de qualitate agat corporis reſurgentis, & *poſtremo* de iis ſermonem habeat, qui reſurrexerunt cum Chri-
ſto. Brevibus hæc expediuntur, quo & diſciplinæ, & ceri- 167.
moniis, aliisque ritibus, cum vetuſtis, tum novis, enarrandis locus ſit, quæ in eccleſia hoc die in conſuetudinem abierunt.
9) *De Dominica Paſchæ*, ac de *duobus Feſtis*, quæ conſequun- 174.
tur, jam non eſt, quod diſputet Autor præter originem feſti ac vocis, & diſſenſum Eccleſiarum Aſiæ a Romana de tem-
pore celebrandi Paſchatis paucis memorandum. 10) *Feſtum* 176.
Adſcenſionis celebratur Feria quinta, quæ Dominicam quintam poſt Paſcha conſequitur. Hæc, quam ingreſſus eſt Autor, tractandi ratio cum poſtulet, ut, quæcunque de rebus Chriſti a reſurrectione ad adſcenſionem geſtis in Evangeliſtarum hiſtoria ultimam paginam faciunt, in diſquiſitionem veniant; nihil prætermiſſum eſt, quod de variis reducis Chriſti e

ſepulcro

Pag. 164. ſepulcro apparitionibus, quarum prima B. Virgini facta eſſe
181. creditur, de qualitate corporis, de novis miraculis Chriſti,
de poteſtate *Petro* data, ut caput eſſet univerſæ eccleſiæ, quod
188. argumentum vix digito attingitur, de morte *Joannis* ad *Jo.*
XXI, 22, de baptiſmo Apoſtolis, qui & ipſi ante adſcenſionem
baptizati eſſe perhibentur, demandato, de benedictione ſu-
per Apoſtolos ultima, de adſcenſione ipſa ſecundum ſingulas
circumſtantias, & de variis denique, ad ſtatum exaltationis
pertinentibus, videbatur memorabile.
196. Non minorem ad ſolennitatem 11) *Feſti Pentecoſtes* de-
pingendam Autor induſtriam adhibet, monumentum rerum
hoc die & ante geſtarum ex *Act. Apoſt. I, 15, II, 1-47,* mul-
ta & varia diſputatione illuſtrat, ac tandem, quos ritus Ro-
208. mana Eccleſia huic Feſto ſacros eſſe jubeat, edocet. 12) *Fe-*
211. *ſto Trinitatis* breviter immorato, & 13) ad *Feſtum Corporis*
Chriſti progredienti, major dicendi, & cum de origine, variis
Sanctorum viſionibus, & portentoſis narratiunculis, conſpicua,
tum de cultu hujus Feſti rite inſtituendo, quidem ſe offerebat
diſputandi materia, ſed, id cum indicaſſet *Lambertinus,* quod
214. ſumma cauſæ erat, modum orationi poſuit, 14) ad *Feſtum In-*
ventionis S. Crucis provolans, quod die 3 Maji ſolenne habetur.
Hic cum non unius miraculi veritatem in dubium vocare au-
deant, quos dicit, hæretici, id ſibi potiſſimum negotii datum
eſſe credidit, ut & iſta, quæ de forma Crucis in cœlo a *Con-*
ſtantino M., dum pararet exercitum, repente viſa memorant,
& hæc, quæ de inventione crucis, qua Chriſtus affixus eſt,
cum duabus aliis, S. *Helena* imperante effoſſis, fabulantur ſcri-
ptores, ab audaciorum, uti vocantur, hominum vindicet ar-
220. gutiis. At majori longe fide digna ſunt, quæ 15) *Feſto trans-*
figurationis Domini die 6 Auguſti celebrando anſam præbuere,
ex limpidiſſimis ſacri Codicis fontibus *Matth. XVII, Luc. IX,*
hauſta, obſervationibus & interrogatiunculis hic docte am-
227. plificata. 16) *Feſtum Exaltationis ſanctiſſimæ Crucis,* quod
die 14 Sept. in memoriam crucis hoſtibus ereptæ celebrant,
eandem, quam *Feſtum Inventionis,* diligentiam flagitat; hoc
autem, quod Eccleſia vere Catholica ubivis terrarum die 25
Decem-

Decembris solenne esse jubet. 17) *Natalis Domini Jesu Chri-* Pag. 230.
sti festum præ ceteris multis dignum erat, cujus originem, 250.
beneficia, & cultum, longa Dissertatione, at docta, utili, ju-
cunda, Autor exponeret. Quicquid enim de Christo nascente
Scriptura tradit, sacri interpretes commentantur, alii dispu-
tant, alii fabulantur, hic fere congestum, aut dijudicatum,
aut notatum, aut delibatum, inveniet lector.

Verum ad *prioris Voluminis Partem secundam* accedi- 251.
mus, qua *Beatæ Mariæ Virginis Festa* recensentur. Horum
notasse sufficiet nomina, dies, &, sicubi opus erit, piæ celebri-
tatis causam atque originem. 1) *Festum Desponsationis B. Ma-*
riæ cum S. Joseph, die 23 Januarii. Illa enim, quamvis perpe- 254.
tuam virginitatem Deo, primo *sub conditione*, deinde abso-
lute, vovisse statuatur, verum tamen cum *Josepho* iniisse 252.
creditur matrimonium, antequam angelus ipsi nasciturum ex 263.
ipsa Dominum annuntiaret. 2) *Festum Purificationis*, die 2 Fe- 256.
bruarii. 3) *Festum Annuntiationis*, die 25 Martii. In utroque 262.
Festo quarum rerum memoria sit solennis, ex ipsis Evangeliis
notissimum est. 4) *Festum Dolorum* B. Virginis, feria 6 269.
Hebdomadis Passionis, seu die Parasceves, quo Christus cru-
cifixus est, ad *Luc. II, 35.* 5) *Festum Visitationis* B. *Mariæ* 274.
Luc. I, 39 seq. 6) *Festum* B. *Virginis* de *Monte Carmelo*, die 278.
16 Jul. In eo monte, traditio est, adhuc vivæ B. Virgini
ædiculam esse exstructam a piis quibusdam viris, qui eam no-
verant, quique *Joannis Baptistæ* prædicatione Christi adven-
tum satis cognitum habentes, Evangelium amplexati, quotidie
illuc convenire consueverant, ex quo nomen Fratrum Mon-
tis Carmel illis inditum esse creditur. Huc, fabulari per-
gunt, venisse *Vespasianum*, percontatum, an, quod agitaret
animo, futurum esset, sibi ut bene verteret, & fausto re-
sponso a *Basilide* sacerdote dimissum. Sed fabula ipsi Autori
ita displicet, ut, hoc, quemadmodum alia plura, *pie tantum*
creditum esse, pronuntiet, & cum hoc ipso, tum etiam alia oc-
casione, monitos esse lectores velit, multa in Ecclesia Romano-
Catholica *pie credi*, & in ejusmodi Festis populo pie credulo 279.
proponi, quorum aut non constet veritas, aut falsitas in

aprico sit. Alia tamen, neque minus miranda, celebrandi hujus Festi in promtu est ratio. Apparuit B. Virgo *Simoni Stockio*, Ordinis Carmelitarum Seculo XIII ineunte Generali, deditque tanquam Ordinis Carmelitani tesseram *scapulare*, in præcipuæ protectionis suæ peculiare signum; deinde quinquaginta post annis eadem *Joanni XXIII*, Summo Pontifici, apparuit, eumque monuit de plurimis indulgentiis, quas a Christo, filio suo, Fratribus & Sororibus Carmelitani Ordinis impe-
Pag. 281. trasset, addita promissione, se, quotquot Carmelitano *Mariæ* cultui addicti fuerint, primo post eorum obitum Sabbatho a purgatorii igne erepturam. Quas indulgentias cum Pontifex die 3 Martii A. 1322 promulgasset, & *privilegium* ob eam rem *Sabbathinum* diceretur, & de visione *Stockii*, & de *Joannis XXIII* Bullæ autoritate, diu vehementer et ancipite præ-
282. lio inter ipsos Romano-Catholicos dimicatum est, donec *Paulus V*, rei Carmelitarum prospiciens, novo decreto contentiones diremit. Quod antea Carmelitarum Ordini tantum instutum esse voluerunt Festum Pontifices, *Benedictus XIII* universæ ecclesiæ paucis abhinc annis solenne esse jussit. 7) *Festum dedicationis Ecclesiæ S. Mariæ ad Nives*, seu Basilicæ S. *Mariæ Majoris*, die 5 Augusti. Templum, de quo sermo est, Romæ in Exquilino monte situm, perpetuæque Virgini *Mariæ* consecratum, inter alia, quæ ibi contigisse ferunt, miracula, nomen propterea ad *Nives* nactum est, quod, *Liberio* Pontifice, ipsis Nonis Augusti, quo tempore gravissimi Romæ esse solent calores, precibus pii cujusdam *Joannis* noctu nix in Exquilinum collem delapsa, & *Joannes* ipse per somnium a B. *Virgine* monitus, dicitur, ut in ea collis parte, quam nive tectam videret, templum exstrueret, suoque nomini dedica-
284. ret. Quod cum *Joannes Liberio* Pontifici nuntiasset, & hic idem sibi a B. *Virgine* per somnium significatum esse affirmaret, templum *Joannis*, ejusque uxoris, sumtibus exstructum est.
287. Ex æstivæ nivis miraculo igitur solennitas hujus Festi tanta est, ut ista Dedicatio Romæ non solum, sed in omnibus uni-
288. versi orbis Ecclesiis, jam celebretur. 8) *Festum Assumtionis B. Virginis*, ad diem 15 Augusti. B. *Mariam* vere mortem

quidem

quidem obiisse, paulo post tamen quoad corpus & animam in cœlum sublatam fuisse, vera est ecclesiæ Romano-Catholicæ sententia. Christo *adscensionem*, Matri ejus *assumtionem*, tribuunt. Hanc autem Deiparæ assumtionem, quanquam non Pag. 294.
inter articulos fidei referatur, qui tamen negaverit, eum temeritatis summæ notandum Autor statuit; quid? quod longa 294-298.
disputatione studet comprobare. 9) *Festum Nativitatis* B. 300.
Virginis, die 8 Septembris. Ubi cum de die soloque natali *Mariæ* disquiritur, etiam parentum B. *Mariæ* & Festorum, 304.
quæ in honorem ipsorum Ecclesia instituit, injecta est mentio. 10) *Festum Nominis Mariæ*, Dominica infra Octavam 306.
Nativitatis. Quanta nominis *Mariæ* sit in Ecclesia veneratio, vel ex eo apparet, quod non solum haud pauci perhibent, ex angelica revelatione hoc nomen ipsi inditum fuisse, sed etiam, idem nomen mirabiliter conferre ad æternam salutem etiam ex opere operato, sicut valent aliqua alia sacramentalia, Theologi quidam existimant. 11) *Festum B. Mariæ de* 307.
Mercede, die 24 Septembris; quod originem suam novæ apparitioni B. Virginis debet, qua Arragoniæ Regem, *Jacobum*, aliosque Sanctos, monuit, ut in sui honorem Ordinem religiosorum hominum instituerent, cujus liberandorum e Turcarum servitute Christianorum partes essent præcipuæ; a quibus Sanctis deinde *Regularis Ordo sub Invocatione B. Mariæ de Mercede Redemtionis captivorum* primordia sumsit. 12)
Festum Rosarii Beatissimæ Virginis, prima Dominica Octobris. 309.
Hujus cultum antequam exponeret Autor, ipsum Rosarium, sive formulam precandi, ab objectionibus vindicandam duxit, &, morem, ad globulos salutationes angelicas recensendi, pervetustum esse, ut lectoribus persuaderet, allaboravit. 13) *Festum* 312.
de Patrocinio B. Virginis, in tertia Dominica Novembris; id quod memoriam orationis & intercessionis *Mariæ* pro hominibus apud Deum celebrat, institutum non universæ Pontificiorum Ecclesiæ, sed ecclesiasticæ tantum ditionis, provinciis, & Hispaniarum Regi subjectis, est solenne. 14) *Festum* 313.
præsentationis B. *Virginis*, die 21 Novembris, in memoriam mysterii, uti quidem hic appellatur, quo B. Virgo a suis paren-

Digitized by Google

parentibus in templo præsentata est. Quo autem, quæ ad imitationem Festorum Christi de cultu *Mariano* huc usque
Pag. 316. sancita videt Lector, perficiantur, additum est 15) *Festum Conceptionis* B. *Virginis*, die 8 Decembris. Hanc enim cum non sanctificatam in utero, sed a communi omnium hominum contagione & originali labe, per gratiam, in primo conceptionis momento infusam, prorsus immunem factam fuisse, affirmant, merito cultu religioso persequuntur ejus rei memoriam.
322. Gravem satis igitur in ipsis ecclesiæ visceribus ea de re agitatam controversiam ita dijudicat Autor, ut, Ecclesiam ipsam immaculatæ conceptioni favere, nondum tamen Apostolicam Sedem eandem tanquam fidei articulum definiisse,
326. statuat. 16) *Festum Translationis sanctæ Domus* Lauretanæ, die
330. 10 Decembris. 17) *Festum exspectationis partus B. Virginis*, die 18 Decembris. 18) *Officium S. Mariæ in Sabbatho;* cum qualibet Sabbathi die non impedita Officium de S. *Maria* soleat recitari.

Vol. II. Ad *alterum Volumen* nunc properandum est paucis memorandum, ne Lectorem moremur justo diutius. Commentarium de sacrificio Missæ continet, eorum in usum conscriptum, quorum est, populum docere de ritibus, cerimoniis, aliisque, quæ ad Missam pertinent, & sacrificium facere. In *duas* ille *Sectiones* divisus est, quarum *prima* sequentia com-
Pag. 4. plectitur capita: 1) de *loco*, in quo primis ecclesiæ seculis ac
6. medii ævi temporibus Missa celebrabatur, ubi templorum consecrationem ex Apostolica institutione comprobatum it Autor;
8. 2) *de altari, quod lapideum esse debet & consecratum, & ornamentis*, quibus debet instrui, ut in eo Missæ sacrificium rite fieri possit; 3) *de vasis sacris*, aliisque, ad sanctum Missæ sacrificium celebrandum necessariis, Calice, Patena, Corporali, Purificatorio, Palla, Velo, Bursa, Ampullis, Vino, &
14. Aqua; 3) *de vestibus sacerdotalibus*, coloribus, earumque
22. vestium significatu; 4) *de ministro, qui sacerdoti celebranti in-*
34. *servit*, de ablutione manuum, antequam sacerdos sacras vestes induat; de Psalmis & Orationibus, in præparatione ad
36. Missam a sacerdote recitandis; 5) *de etymologia Missæ*, &

qua

Digitized by Google

qua lingua recitanda sit; 6) *de Missæ initio usque ad introitum;* 7) de introitu Missæ usque ad *Evangelium;* 8) de ea Missæ parte, quæ Evangelium inter & *Offertorium* interjicitur: ubi & Symbolorum sit mentio; 9) de Missa *ab Offertorio* usque ad manuum ablutionem; 10) de Missa ab *ablutione manuum* usque ad Canonem; 11) de Canone Missæ; 11-16) de prima, secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, *Oratione Canonis;* 17) de Missa ab iis verbis, *Oremus praeceptis* &c. usque ad Communionem; 18) de *Communione Sacerdotis;* 19) de Communione *populi;* 20) de Orationibus, quæ *submissa voce* dicuntur in Missa; 21) de Missa a Communione usque ad finem. Pag. 42. 46. 59. 67. 74. 80. 84-119. 130. 144. 152.

Sectio secunda varios casus circa sacrificium Missæ continet, qui proponuntur & resolvuntur. 156-237. Horum tam ingens est multitudo, ut describendis nudis quæstionibus tantum operæ & spatii tribuendum esset, quantum totius Operis enarratione vix consumsimus. In utroque Commentario circa hæc, quæ leviter indicavimus, argumenta, imo longe plura, ita Autor Summus versatus est, ut, utrum insignem & Antiquitatum & Historiæ, tam sacræ, quam profanæ, & universæ Theologiæ, & legum ecclesiasticarum, notitiam, an vero lectionem Patrum, scriptorumque, qui inter Romano-Catholicos præcipui sunt, quin & Protestantium, diffusam, ordinem, dictionis genus grave, moderatum, luculentum, admireris, certe incertus sis. Traditionum & doctrinarum, quas Ecclesia, cujus summas hodie tenet, constanter servat & propugnat, ingenuus amator & defensor, nugas & quisquilias otiosorum in monasteriis hominum, quarum *Baronios*, *Bellarminos*, aliosque emunctæ naris viros, puduit, haud raro refellit, præterit, aut unicuilibet sua pie credenda relinquit; præclaris vero, quæ Gallia tulit, ingeniis, *Launojo*, *Nat. Alexandro*, *Tillemontio*, & ipsorum in re sacra ausis, rarissime favet, sæpe alienum, aut offensum, se præbet. E Protestantibus hi, quorum interest, nosse Ecclesiæ Romanæ traditiones, adhuc vigentes, speciales doctrinas, & domesticas controversias, isto utantur Cornu copiæ. Utilia fructum, curiosa delectamentum, dabunt.

THESES JURIS PUBLICI AD LEGES FOEDERATI Belgii fundamentales, Præside CHRISTIANO HENRICO TROTZ, JCto, Publ. & Priv. Jur. Antecess. commilitonum disputationi subjectæ.

Franequeræ, excudit Gulielmus Coulon, Illustr. Frisiæ Ordinum atque eorundem Academiæ typographus ord. 1745 & 1746, 4.

Alph. 2 plag. 6.

Antiquus error est, qui non paucorum insedit animis, ut res domesticas atque patrias spernant, & peregrinis duntaxat cognoscendis omne studium atque operam impendant. Quo vero turpius, & viro docto indignius, est, patriæ res, instituta, & leges, ignorare, eo certe majorem laudem atque applausum meretur Cel. *Trotzii* institutum, qui singularem & egregiam, qua pollet in omni Jurisprudentia, peritiam ad illustrandas patriæ suæ leges fundamentales transtulit, juvenesque nobilissimos, qui sub ipsius auspiciis ad penitiorem legum cognitionem pervenire laborant, ad eandem patrii Juris cognoscendi cupiditatem allexit. Loquuntur hoc duodecim Thesium specimina, quæ cum erudito orbe communicavit, quibus ipsas Belgii leges fundamentales, patrio sermone conscriptas, & inter eas Privilegium *Mariæ* Burgundicæ, præmisit, ad quarum illustrationem istæ Theses, a juvenibus quibusdam optimæ spei, quorum etiam nomina singulis speciminibus præfixa sunt, sub Cel. Autoris Præsidio in cathedra defensæ, faciunt. Ut igitur, quale pretium hisce lucubrationibus statuendum sit, Lector cognoscat, ex illis quædam excerpta, exempli loco, nunc afferemus. Sub initium statim ea proponit, quæ a Juris publici interprete requiruntur. Jus publicum adeo fœderati Belgii jure naturæ, sive publico universali, jure patriæ privato, doctrina politica, quin & historia Comitum Hollandiæ & confœderatorum diplomatica, niti, neutiquam vero cum his studiis confundendum esse, monet Cel. Autor. In officiis JCti non solum ponit

ponit legum patriarum interpretationem, & ad facta applicationem, verum etiam, nævos harum legum Juris interpretem indicare debere, contendit. Consilium Regis Angliæ *Henrici VIII* de seminario ministrorum publicorum, sive schola politica, instituenda ipsi egregie arridet, cum non semper is, qui excellentius se in literarum studiis gerit, ad publica negotia sit idoneus. Belgas, quamvis inæquali fœdere Romanis juncti fuerint, jus tamen majestatis retinuisse, ex *Grotio* docet. Abusos vero Romanos jure fœderis fuisse, ex *Taciti Lib. IV Histor. Cap. 14* comprobare satagit. Comites, qui, potentia nimium confisi, regnum affectarunt, contra leges patrias, & jus naturæ, peccasse, docet, hancque rem exemplo *Florentii V* illustrat, cujus res, & motus, per eum excitatos, fusius persequitur. Majores Belgarum legibus suis procemia adjecisse, laude dignum censet. Errare illos, constituit, qui, jubere solum, non ratiocinari, legislatoris esse, putant. Immo hanc ipsam esse notam status popularis, in quo leges, ratione & consensu suffultæ, civibus insinuentur, non obtrudantur, docet. Munus gubernatorum jam ante Burgundos cœpisse, neque tantum absentibus Comitibus fuisse gubernatores constitutos, ob Instrumentum, quod *Schrevelius* in *Harlemo pag. 176* affert, Cel. Autori vero videtur simile. Incolas regionis, in statu libero constitutæ, minus recte subditos dici, verum cives dicendos esse, dictitat, remque exemplis, ex Instrumentis Comitum depromtis, ubi semper cives, non subditi, memorantur, illustrat. Comitissas quondam matrimonium sine consensu ordinum & agnatorum inire haud potuisse, docet, idque nihil injusti habere, statuit. *Adam* tamen Comitissam contra jus ab imperio ideo fuisse remotam, simul profitetur. Sexus sequioris imperium juri naturæ neutiquam adversari, pro certo sumit. In maritatis idem jus esse, contra *Grotium* atque *Thomasium* evincit, præclare monens, distinguendum esse inter imperium domesticum & publicum. Illi per pacta renuntiasse videri nubendo, minime huic, si regnum fuerit hæreditarium, legeque fundamentali a successione non fuerint remotæ. Successionem fœminarum

Pag. 3. 4. 5. 11. 12. 14. 16.

rum in Hollandia fuisse receptam, ex Instrumento pacis inter Amstelii dominos & *Florentium V*, Comitem Hollandiæ,
Pag. 19. comprobat. Constitutionem de peregrinis ab officiis & muneribus publicis removendis utilissimam vocat, & quamplu-
24. rima decreta, in Belgio hac de re emissa, adducit. Majores Belgarum filiabus Comitum conditionem de peregrinis haud nubendis nunquam præscripsisse, miratur, eoque magis miratur, quoniam familiæ illustrissimæ illa ætate in patria floruerint, quibus jungere eas, dedecori non fuisset Comitibus. Hoc pacto nunquam peregrinorum imperio parere eos fuisse
28. coactos, asseverat. Legem, de pluribus muneribus in unam personam haud conferendis, quæ in Belgio obtinet, valde laudat, eamque apud Frisios, per Privilegium *Caroli V*, A. 1524 die 20 Decembris emissum, confirmatam esse, docet. Deprehenditur hoc Privilegium in libro legum Frisiæ, cui titulus est: *Landbouck van Friesland*, cujus MSto Codice ex liberalitate illustris *ab Aylva* uti se, Cel. Autor profitetur. Idem jus ad Clericos extensum esse, tradit, &, recte ita factum
29. esse, statuit. In curia Frisica ordinem judiciorum valde confusum ubivis deprehendi, observavit jam olim *Jacobus van Stavelen*, Curiæ Frisicæ Senator, in *Relatione de forma processus in Curia Frisica & minoribus judiciis emendanda*, quæ apud *Gabbemam* in *Verbaal van Leeuwarden* comparet, ejusque rei emendandæ causa consilium suppeditavit, quod, Belgice conscriptum, Cel. Autor apponit. Varia autem in illo consilio reperiri, quæ nimis obstrictum Imperatori prodant *Stavelenium*, quæque hodiernis Frisiis parum placere possint, dictitat. Moris antiquitus fuisse, ut litigantes ipsi causam suam in publico tuerentur, contendit. Hoc vero in tanta veterum innocentia, & felici vitiorum ignorantia, fieri potuisse
37. commodius, quam hodie, asseverat. Odium Germanorum
38. veterum erga advocatos Romanos, ex *Floro* monstrat. Hodienum eos, qui, studiorum fiduciam habentes, causas proprias in foro perorare volunt, a limine judicii apud Frisios
39. non arceri, tradit. De graphiariis (*greffiers*), eorum origine, & officio, fuse disputat. Officium nempe eorum in hoc consistere,

ſiſtere, ut ſuffragia Senatorum accurate notent, quæ in conſilio agitata & concluſa ſunt, in ordinem redigant, mandata collegii literis conſignentur, in unum volumen colligant, atque tabulario perpetuo cuſtodiant, ſtatuit. Tempore Comitum ad Imperatorem ſæpius provocatum eſſe, fatetur. Immo & ipſos Comites ad aulam Imperatoris citatos eſſe, hancque ſequelam neceſſariam fuiſſe, ex quo facti fuerint imperii Principes, aſſeverat. Frequentes tamen fuiſſe ejusmodi provocationes, negat, & raro, nec niſi a viris principibus, vel vicinis potentioribus, inſtitutas fuiſſe, dictitat. Incolæ & cives vix auſi ſunt potentioribus dicam ſcribere, neque facultates, & ſumtus, litiumque diuturnitates, permittebant, ut ad ſupremum Imperatoris tribunal provocarent. Inutilis etiam fuiſſe videtur Cel. Autori provocatio, cum res gravioris momenti in comitiis fuerint tractatæ, id quod ex verbis Inſtrumenti, ex Archivo depromti, comprobat. Hinc, neque mirum videri debere, conſtituit, ignotas, vel deſuetudine ſaltem adumbratas, fuiſſe provocationes, id quod teſtimonia adducta evincunt. Differentiam inter ſententiæ reformationem, & provocationem ab illa, qualem leges Belgicæ conſtituant, accurate exponit. Reformatio nempe curiæ tantum demandata eſt, provocatio ad curiam Principis ſupremam unice ſpectavit. Ordinem quoque provocationum in patria ſua ediſſerit. A ſententia ſcilicet judicum paganorum primum in Hollandia provocatum eſt ad *Ballivum*, et tandem ad curiam Hollandicam. Antiquitus judices in Belgio libere judicaſſe ſecundum mores patrios & jura ſcripta, Cel. Autor obſervat. Jura enim antiqua manſerunt ſalva, quamvis forma judiciorum fuerit mutata. Confirmata hæc jura fuiſſe ſæpius, privilegia adducta declarant. Tempus et dies exercendi judicii pro lubitu Comitum videntur conſtituta fuiſſe. *Philippum* Regem per ſingulas ſeptimanas binos judiciis præfiniviſſe dies, ex privilegio ejus d. A. 1561 elucet; unde, diem Martis & Veneris a vocabulis juris *dingen* & *vryen* nomen traxiſſe, Cel. Autor judicat. Judicia oriente ſole exercenda, & eodem die finienda erant. Si cauſa occurreret gravior, & altioris

Pag. 52. 64. 65. 69. 107.

Digitized by Google

altioris indaginis, peritiores in consilium erant adhibendi. Honorarium pro tali instructione, quod jurium peritis solvendum erat, *Consultatien Geld* dicebatur. Quamplurima insuper, ad formam judiciorum apud Belgas cognoscendam facientia, ex
Pag. 109. legibus patriis Cel. Autor adducit. Jura Academiæ Lovanjensis, ex privilegio Ducis Brabantini, & Comitis Hollandiæ, *Joannis*, A. 1426 edito, quod apud *Emundum Martene* in *The-*
110. seq. *sauro Anecdotorum Tom. I p. 1766* exstat, fuse edisserit. Controversias circa telonia publicas sæpius vehementer agitari, dicit. Jus, ea constituendi, ad universum pertinere populum, pro certo sumit. Belgas tamen, ad exemplum aliarum gentium, hoc fluminum publicorum emolumentum Comitibus
147. concessisse, observat. In quo satis prudenter ab illis actum, neutiquam sibi persuadere potest, exitum quoque populi votis non respondisse, contendens. Mansit enim onus, res illas publicas, v. c. aggeres, pontes, portus, conservandi, penes populum, nec vectigalia inde minora, verum potius majora, exstiterunt. Jus telonii constituendi ad Imperatorem pertinuisse, negat, &, de facto duntaxat, non item de jure, ejusmodi vectigalia per hos tractus constituisse Cæsa-
148. res, monet. Confutat *Philippi de Leyden* sententiam, qui, in præjudicium fisci exemtiones a telonio civitatibus olim concessas, improbat. Cum enim acquisita territoria cum principatu Comitum conjungerentur, æquissimum Cel. Autori videtur, privilegiis illa devincire, & ad concordiam pacemque firmandam in unum corpus coadunare, iisdemque juribus copulare, præcipue cum novis illius territorii acquisiti re-
149. ditibus damna fisci facile potuerint compensari. Quidnam *jus anchoræ*, cujus in Belgarum legibus mentio injicitur, sibi velit, non satis in propatulo esse, profitetur. Jus gubernandi navem hac voce indicari, *Peckius* & *Vinnius* existimarunt, quorum verba Cel. Autor adducit. At vero, minus recte eos ita sensisse, verum *jus anchoræ* fuisse jus, proprium Comiti in Zelandia, exigendi telonia pro carina navis, statim ac navis mari, vel fluminibus, quibus Zelandia cingitur, commissa erat, pluribus ostendit. In illis hoc telonii genus

Digitized by Google

nus unice ipsi videtur usitatum, & a peregrinis navibus tantum exactum per Balivum aquaticum, unde & inter præcipua Comitis domania referri consuevit. Vexatam quæstionem Pag. 153.
circa amissionem privilegiorum Cel. Autor proponit. Disceptatum videlicet est, an Comes, propter culpam & delictum commissum, pro arbitrio suo civitatibus pagisque eripere privilegia potuerit, an vero hoc prævio Ordinum consensu fieri debuerit. Distinguendum Cel. Autori videtur inter illa, quæ ex imperio ejus procedunt, vel domania ejus respiciunt, & illa, quæ publici juris sunt. De his dicit, non posse adimi provinciæ, vel civitati, nisi omnium consensu. Particularia autem, a Comite profecta, ob delicta civitatum sæpius ademta fuisse, ex quamplurimis exemplis docet. Amplius tamen nonnunquam, & præter æquitatem, grassatos esse Comites, innuere simul videtur. Confutat quoque *Zypæum*, qui in *Notitia Juris Belgici pag. 5* statuit, successores non rite concessa in pristinum statum posse reducere, ut olim multa, a *Maria* Burgundica, minorenni Principe, extorta, privilegia, multum domaniis derogantia, per successores sint
abolita. Res, in mari inventas, navesque ad littus appulsas, 199.
ad domania de Jure Belgico quondam pertinuisse, Cel. Autor affirmat. Habebantur pro barbara seculi consuetudine pro commodis & accessoriis littorum, cum & terra marique praedari liceret, & latrocinia in honore & virtute ponerentur, uti quamplurimi veterum loci, ab Autore apposi-
ti, declarant. Mature tamen Belgas ab inhumano more, eje- 210.
cta & expulsa ad littus sibi vindicandi, recessisse, nisi represaliarum jure id facere cogerentur, ex quamplurimis testimoniis comprobat. *Carolus Audax* primum Hollandis septentrionalibus ad dies vitæ suæ concessit, ut bona, naufragio amissa, vindicarent. Verum bona sibi subjectorum tantum, non æque peregrinorum, naufragio amissa, vindicare permisit, eosque solos a pœna fisco olim solvenda, si quis illa bona repeteret, liberavit. Quod ad dies vitæ indulserat *Carolus*, illud in legem æternam abire postmodum jussit *Maria*, solos tamen sibi subjectos, non exteros, respiciens; cum his enim

 pactis

pactis de hoc juris articulo conventum est. Eo refert Cel.
Autor tractatum commerciorum *Maximiliani* & *Mariæ* cum
Eduardo IV, Rege Angliæ, cujus contenta ex *Jo. du Mont* ope-
re, quod inscribitur *Corps diplomatique, Tom. III P. II pag.*
32 exhibet. Similia in fœdere cum *Henrico VII*, Rege An-
gliæ, sanxisse *Philippum, Mariæ* filium, ex eodem Corpore di-
Pag. 212. plomatico apparet. De jure, monetam cudendi, varia lectu
digna Cel. Autor in medium profert. Ad tria potissimum
capita tractationem de jure illo, Comitibus Hollandiæ quon-
dam competente, revocat. Primo monet, jus, monetam no-
vam cudendi, relictum quidem fuisse Comiti, sed cum re-
strictione, ne valorem ejus sine consensu & Ordinum, & Se-
natus magni, mutaret. Si his insciis cuderetur moneta, pœnas,
in Brabantia & Flandria constitutas, contra monetæ magistros
decretas esse, observat. Officinam monetariam, secundum
morem antiquum Dordraci fuisse exercendam, notat. Ve-
terem querelam de corrupto nummi interno valore, in Bel-
gio sæpius agitatam, adducit. Principes, monetæ va-
lorem lucri causa mutantes, maximos subinde motus & que-
relas provocasse, observat. Minores quoque dominos, jus
monetæ habentes, eoque jure abutentes, item civitates, mo-
netam adulterando quæstum fecisse, conqueritur. Hoc au-
tem perpenso, summo jure Ordines jus monetam cudendi,
& ejus valorem mutandi, sibi ex parte reservasse, consti-
220. tuit. Originem precariarum a decimis minus accurate
repetere nonnullos, contendit. Pinguiores enim fuisse con-
tributiones, relatione ad decimas habita, prout rationes an-
tiquæ passim ostendunt, necessarium etiam tunc hoc
fuisse debitum, nec rogare illud debuisse Comitem, suo jure
utentem, nec pro lubitu negare potuisse ejus exactionem po-
pulum; quin Nobiles jus exigendi decimas, delato in Comi-
tem imperio, non potuisse retinere. Apud Frisios tamen
olim decimas loco precariarum Comitibus fuisse solutas, ex
Instrumento Episcopi *Dieterici* & *Wilhelmi*, Comitis Hollan-
251. diæ, ostendit; quamvis, ex jure Frisiorum domestico & singu-
lari non esse ducendam conclusionem ad Hollandiæ preca-
rias,

Digitized by Google

rias, inculcet. Annuam fuiſſe & ordinariam hanc contributionem apud Friſios, monet, ejusque originem ex jure Epiſcoporum Trajectinorum, & decimis Cleri, ſub cujus patrocinio Friſii olim degebant, repetendam eſſe, contendit. Varia autem circa jus precariarum nova & ſingularia per privilegium *Maximiliani* & *Mariæ* A. 1480 fuiſſe introducta, obſervat. In præfatione nimirum dicti privilegii ipſi fatentur, tempore neceſſitatis majoribus ſuis conceſſas fuiſſe juſtas precarias in perpetuum & futurum. Has etiam ad tempus octo annorum conceſſas ſibi fuiſſe, ſcribunt. Creviſſe Statuum jura per Pag. 254.
temporum intervalla, & caſuum haud cogitatorum olim raritatem, dein frequentiam, monet. Poſt *Mariam* nova precariarum facies, novæ etiam querelæ & lites, exſtiterunt. Semel ordinato jure, variæ difficultates circa diſtributiones illarum inter conferentes ſunt exortæ; quamobrem in privilegio *Philippi*, quod *Tom. IV Placit. Holl. pag. 6* habetur, cautum eſſe, ut Dordracenſes cum reliquis civitatibus ratione diſtributionum concilientur, Cel. Autor aſſeverat. Cum- 256.
que civitates in precarias nollent conſentire, niſi diſtributio accurata ab Ordinibus inſtitueretur; idem *Philippus* in eodem privilegio conſtituit, precarias non prius eſſe exigendas, quam quotæ diſtributionum de novo eſſent formatæ. Alias adhuc limitationes, quas ultimus Comitum *Philippus II* addidit, Cel. Autor exponit. Res furto ablatas autoritate ſuperioris in 257.
quolibet loco vindicare, dominasque manus illis injicere, ſine metu pœnæ in legibus Belgicis concedi, monſtrat. Fures etiam convictos pœna ſuſpendii olim jam affectos fuiſſe, docet. Neque mirum eſſe dictitat, materiam de furtis in jure 315.
publico & lege fundamentali tractari, ejusque rei duas affert rationes. Primo nempe obſervat, crimina omnia publici eſſe juris, inprimisque hoc maleficium, quod pacem publicam violat. Deinde, Comitem, ſeu ſuperiorem, accepiſſe Werigeldum, quod per Conſtitutionem criminalem poſtea ſublatum ſit. Paulo aliter *Mariam* Brabantinis proſpexiſſe, docet. Capiendi nempe jus, & ad judicem deferendi, indulſit *Maria*, ſi in domo deprehendatur fur. Sin etiam reſi-

 ſtenti

ſtenti vulnera, aut mors, inferantur, impunitatem occiſori promiſit. Exceptionem tamen ſubjecit, ſi præter neceſſitatem defenſionis cædes perpetrata fuerit. Cavit etiam de vi, domumque, januam, & feneſtras, ſine ulteriori læſione effringentem, religioſam peregrinationem inſtituere juſſit. De rei vindicatione autem cum nihil ſtatuiſſet *Maria*, rem omnem
Pag. 316. *Philippus*, filius, uti Cel. Autor docet, abſolvit. Plura harum theſium contenta cum Lectoribus noſtris communicaremus, niſi jam ex illis, quæ dedimus, poſſet intelligi, quid de eis judicandum ſit. Nulli profecto dubitamus, Cel. Autorem apud cives ſuos multum reportaturum eſſe gratiæ, quod legibus patriæ evulgandis & explicandis tam præclaram impenderit diligentiam. Verum exteri quoque non ſine voluptate haſce Theſes legent, cum non injucundum eſſe poſſit, jura Belgii noſſe, cumque haud pauca etiam Juris publici univerſalis, & gentium, capita egregie a Cel. Autore pertractata hic deprehendantur.

AUR. CORN. CELSI DE MEDICINA Libri octo, cum Notis integris JOANNIS CÆSARII, ROBERTI CONSTANTINI, JOSEPHI SCALIGERI, ISAACI CASAUBONI, JOANNIS BAPTISTÆ MORGAGNI, ac locis parallelis, cura & ſtudio TH. J. AB ALMELOVEEN, Med. Doct. & Profeſſoris. Accedunt J. RHODII vita C. Celſi, Variæ Lectiones ex tribus antiquis editionibus, itemque loci aliquot Hippocratis & Celſi, ab HENRICO STEPHANO παραλλήλως *concinnati.*

Lugduni Batavorum, apud Jo. Arn. Langerak, 1746, 8 maj. Alph. 2 plag. 7.

Ad viros bonorum librorum cupidos ſi fama pertulerit, nova & variorum annotationibus exornata *Celſi* exemplaria in Belgio nitide typis exſcripta ac publicata eſſe, procul dubio exſpectabunt nomen alicujus viri celebris, cujus conſilio

consilio & opera Medicorum Latinorum princeps splendida hac veste indutus prodierit. Iidem vero, si intellexerint, omnia, quæ hac editione *Celso Celsique* lectoribus praestita sint, beneficia unice bibliopolæ, hujusque lucrum suum augendi studio, accepta ferenda esse, mirabuntur profecto, &, nisi nos fallit conjectura, indignabuntur, tam bonum omnibusque literarum amatoribus tam carum librum, & in quo poliendo, novaque luce persundendo, dudum viri doctissimi desudant atque elaborant, hunc librum, inquam, si *Josephi Scaligeri* antea non editas observationes exceperis, nec ulla parte explicatiorem, nec emendatiorem, in Belgio emitti potuisse. Sed perspexisse videtur catus & quæstui suo serviens bibliopola vanitatem istorum hominum, qui sæpe imparati, nonnunquam etiam ad ejusmodi opus rite peragendum inepti, cujuscunque scriptorum veterum editionem procurandam avide suscipiunt, &, securi admodum publicæ utilitatis, sola variarum annotationum collectione officio boni editoris se satisfacturos, & abunde merituros esse, confidunt, ut nomina sua, splendidis exemplaribus præfixa, per orbem terrarum innotescant, &, si fors juvet, gloriæ commendentur sempiternæ. Satis gnarus bibliopola Lugdunensis, ad talem librum hac ratione edendum nullam fere eruditionem requiri, & a se suique similibus facili negotio tantum non omnia præstari posse, quæ nonnulli populariùm suorum in aliis scriptoribus præstiterant, in nullius reprehensionem incursurum se putavit, si novam *Celsi* editionem ipse adornaret. Unicum superest, ut hoc genus hominum discat artem ejusmodi annotationes scribendi, in quibus id unice agitur, ut illorum scripta, qui vocem, aut phrasin, in scriptore edendo occurrentem, illustrarunt, magno numero allegentur, & consuetæ ac vulgares librariorum aberrationes annotentur. Hoc quoque callidi mangones librorum si didicerint, & ob facilitatem rei discere poterunt, actum erit de lucro & fama hominum, qui, ob talia in rem literariam merita elati, alios, se longe majore laude dignos, contemnunt ac despiciunt.

Nunc, ut novorum *Celsi* exemplarium emtores propius inspicere

inſpicere queant, quid ab his commodi ſperare debeant, pro inſtituti ratione commemorabimus omnia, quæ hunc librum commendant, ornamenta. *Langerakius*, qui ſuis ſumtibus *Almeloveenianam* librorum *Celſi* editionem A. 1730 iteraverat, huic libro denuo exſcribendo cum animum adjeciſſet, deficeret autem (hæc ipſius verba ſunt in Præfatione,) homo eruditus, qui limam huic libro adhiberet, id ſibi negotium datum eſſe putavit, ut virorum doctorum, quorum *Almeloveenius* excerptas dederat, jam integras annotationes in fine libri adjiceret. Acceptis igitur a V. C. *Abr. Gronovio Joannis Cæſarii* & *Rob. Conſtantini* editionibus, horum virorum obſervationes omnes ſuis exemplaribus addidit. Cum vero nonnullas *Cæſarii* annotationes a *Conſtantino*, nulla facta *Cæſarii* mentione, totidem verbis repetitas videret, ea, quæ jam in *Cæſarianis* occurrunt, ne iterata nauſeam lecturis crearent, e *Conſtantinianis* ſuſtulit. Sed rectius lectoribus conſulturus fuiſſet, ſi paucis literis, vel ſignis ſaltem, indicaſſet, quæ *Cæſarii* annotationes *Conſtantino* ita placuerint, ut pro ſuis eas agnoverit. Sic judicare potuiſſent, quod jam, niſi priſcus liber ad manus ſit, facere non poſſunt, novorum exemplarium poſſeſſores, utrum talia ſint, quæ *Conſtantinus Cæſario* ſurripuiſſe dicitur, ut iſte merito a viris doctis plagii reus agatur. *Joſephi Scaligeri* obſervationes, quæ, nunquam ante publicatæ, huic editioni proprium decus conciliant, comparent variorum annotationibus inſertæ. Deſumtæ ſunt hæ non ex aliquo libro *Scaligeri* manu notato, ſed ex *Franciſci Vertuniani* exemplari, qui in Bibliotheca Lugduno-Batava inter *Voſſianos* libros aſſervatur. Hunc *Vertunianum*, *Scaligero* amiciſſimum, omnes hujus caſtigationes in ſuum librum tranſtuliſſe, affirmat *Langerakius*. Qua fide nobis bibliopola hæc confirmet, nos ignoramus. Ipſe enim profitetur, ſe exemplaris, A. 1554 forma minore exſcripti, & *Scaligeri* manu in margine notati, communicationem a poſſeſſore V. C. *Jo. Antonid. van der Linden* impetrare non potuiſſe. An igitur plura ac meliora ex *Lindenii* libro dari potuiſſent, nobis jam non licet judicare. Obſervationes tamen ante, quam ederet, *Scaligerianas*

nas

nas laudabili consilio *Langerakius* perlegendas dedit V. C. *Tib. Hemsterhusio*, ut ille videret, ne *Scaligeriano* nomine indigna exscriberentur, adeoque tanti viri fama detrimentum caperet. Accidit tamen & his *Scaligeri* in *Celsum* meditationibus, quod plerisque omnibus virorum doctorum posthumis scriptis accidere solet, ut nimirum bonis & absolutis misceantur nonnulla leviora, nec satis perfecta, quæ, ultimam limam abfuisse, arguant. Id ut Lectores nostri magis ex ipso conspectu judicent, quam verbis nostris credant, *Scaligeri* omnes in Præfationem *Celsi* annotationes excerpere, & huc transscribere, non gravabimur:

Pag. 1 lin. 1 *A. Corn. Celsi Medicinæ Liber primus*) *Auli Cornelii Celsi Artium Liber sextus, idemque Medicinæ primus.* Ad marginem adscriptum: *Grammatica: Rhetorica: de re militari: de agricultura.* Pag. 1 lin. 3 *Ut alimenta*) Transitio ab agricultura ad Medicinam. Pag. 1 lin. 8 *Prompta*) Græci ἕτοιμα. Pag. 2 lin. 1 *Quos tamen Homerus*) Columella Lib. IX Cap. 177. Pag. 2 lin. 7 *Esse tentatas*) *Probatas*, id est, *expertas*, *quarumque facta sit experientia.* Pag. 2 lin. 14 *Vitiarant*) *Tentarant* melius est. Pag. 2 lin. 23 *Agitari cœpit*) *Et mutas agitare inglorius artes.* Virgilius Æn. Lib. XII. Pag. 2 lin. 25: *Sic corpori inimica est*) Transpositio hic est. *Sic corpori inimica est, scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum suorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerant. Primoque medendi scientia sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio, sub iisdem autoribus nata sit. Ideoque multos* &c. Pag. 3 lin. 20 *Vendicaverunt*) *Vindicaverunt* melius est, licet idem. Pag. 3 lin. 26 *Aliqui non mediocres viri*) V. C. *Alii quoque non mediocres viri.* Utrumque bonum. Pag. 3 lin. 33 *Agitante*) V. C. *Cogitante.* Pag. 4 lin. 3 *Quadam in senectute deflexit*) Recte. Non, ut *Constantinus*, *ab iis in quibusdam deflexit.* Nam *deflexit aliquod spatium* Latine dicimus, quod ille ignorabat. Pag. 4 lin. 5 *Increvit*) *increbuit.* Pag. 4 lin 27 *Neque enim credunt, posse eum scire*) V. C. *Neque enim credunt posse scire.* Indifferens.

Pag. 5 lin. 15 *Non enim quidlibet*) V. C. *Nec enim quilibet.* Utrumque bonum. Pag. 5 lin. 18 *Quod ante conjectura aliqua duxissent*) R. V. C. *quo ante conjectura aliqua duxisset.* Pag. 6 lin. 5 *Digeruntur*) Hoc verbo nunquam pro concoctione utitur *Celsus*; at bene *Seneca.* Vide infra pag. 10 lin. 25. Pag. 6 lin. 6 *Venæ*) Male *Constantinus* pro *venæ* reponit *arteriæ*, cum Φλέβας etiam *Aristoteles* vocet ipsas arterias libro *de Respiratione.* Vide *Gellium*, qui ex professo caput ea de re scripsit ex *Erasistrato Lib. XVIII Cap. 10.* Vide infra pag. 10 lin. 28. Pag. 6 lin. 10 *Inter hæc nascentibus*) Satius est, legere *internascentibus*, sed non ausim mutare, quia constare potest, ac si *inter ea* dixisset. Pag. 6 lin. 10 *Ex quibus quam maxime*) V. C. *quia maxime.* Pag. 6 lin. 20 *In corpus omne diduci*) Græci διαφορεῖσθαι, διοικονομεῖσθαι. Pag. 6 lin. 24 *Teritur*) Autor Græcus, a quo hoc desumpsit, scripserat τρίβεται, id est, *teritur*, vel *atteritur.* Nec potuit aliter vertere. Pag. 6 lin. 34 *Perceperit*) *præceperit.* Unde *præcipere animo*, præsumere. Pag. 7 lin. 11 *Posituram*) *positum.* Gr. θέσιν. Pag. 7 lin. 13 *Contactum*) Ruell. *contractum.* Σύμπτωσιν vocat *Hippocr. Aph. 3 Lib. 1* compressum, contracturam; *contractum* ergo legendum. Pag. 7 lin. 22 *Cujusquam*) Ald. *cujusque.* Utrumque bonum. Pag. 8 lin. 5 *Quoniam incomprehensibilis*) C. Vet. *non ut comprehensibilis.* Pag. 13 lin. 12 *Perfectum*) Glossema est. *Quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinæ reddit. Verique simile* &c. Pag. 14 lin. 1 *Periclitari conjecturam suam*) Semper *periclitari* accusativo jungit *Cicero* in *Lælio*, & omnes veteres. *Vires ingenii periclitari.* Pag. 14 lin. 8 *Rationabile*) *rationale.* Aliud tamen melius, ut videre est passim apud *Lucretium.* Pag. 15 lin. 9 *Unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum*) στεγανὸν, ῥοῶδες καὶ μικτόν. Pag. 15 lin. 16 *Digerendum*) id est, *fluidum reddendum*, quod familiare *Celso.* Pag. 19 lin. 11 *Quod cælum, quod tempus anni sit*) *Quod* potius, quam *quid.* Utrumque autem eodem modo scriptum est in veteribus Codicibus. Pag. 19 lin. 24 *Quoque assuetus*) Glossema est ineptum. Pag. 19 lin. 25 *Homo sustinet*) Glossema est.

Jam

Jam pergamus in consideranda *Langerakii* cura, in *Celsi* editionem impensa. Satis magna diligentia adhibita est, ne liber vitiis typothetarum deformis prodiret. Folia & versus novorum exemplarium, quamvis majore forma exscripta sint, prioribus respondent. Nec reprehendendo consilio variorum Codicum scripturæ, quæ in proxima editione ad finem libri rejectæ fuerant, nunc in margine infimo *Celsi* verbis, suo quæque loco, subjectæ sunt. Imaginem *Celsi*, quæ ex iconibus, a *Sambuco* editis, præfixa erat prioribus exemplaribus, bibliopola majori æri, ut majusculæ chartæ modum æquaret, incisam novo *Celso* adjecit. Ne tamen minor tabula ænea, quæ a prioribus editionibus hujus libri supererat, ipsi periret, istam imaginem typographicis figuris circumdatam & ampliatam vitæ *Celsi* præmisit. Maluit igitur, ut agnoscamus ingenium bibliopolæ, eandem imaginem bis exhibere emtoribus libri sui, quam tabulæ suæ, antequam plane attrita foret, usu carere.

Nos vero rogamus & adhortamur viros præstantissimos, qui insigni doctrina præclarisque subsidiis instructi ad hoc opus accesserunt, & in perpurgando atque illustrando *Celso* jam dudum operam collocarunt, ne credant, hac nova editione amatorum *Celsi* votis satisfactum, aut desideria eorum lenita esse; sed potius meminerint, quo sæpius hæc crambe repetita fuerit, eo avidius novas ac lautas dapes, si quas ipsi daturi sint, exceptum iri.

D. Johann Andreas Segners Einleitung in die Natur-Lehre, rc.
id est,

D. JO. ANDR. SEGNERI INTRODUCTIO in Physicam.

Gottingæ, 1746, 8.

Alph. 1 plag. 12, Tabb. æn. 14.

Quod ad Compendia, quæ vocant, scientiarum conscribenda animum plerumque illi appellant, qui ipsi tradendis elementis insudant, nullaque alia fere de causa hunc laborem susci-

suscipiunt, quam ut Scriptorum famam consecuti, vel auditorum favorem, vel illorum, qui, cum in tuenda eruditi fortuna aliquid possint, eruditionem ejus tamen aliunde, quam ex voluminis, quod conscribillavit, magnitudine, æstimare sæpius vix norunt, gratiam aucupentur; inde effectum est, ut, infinitam ejusmodi libellorum multitudinem augere, dedecori fere sibi ducant consummati in aliquo doctrinæ genere viri. Eoque major gratia rependenda his est, qui, cum aliis modis scientiarum fines proferre, nomenque obtinere, possent, discentium tamen in gratiam minus gloriosum hunc, neque tamen propterea minus difficilem, laborem suscipere dignantur. Facile vero ex ipso libri intuitu dijudicari potest, utrum elementarius aliquis doctor omnia scientiæ suæ arcana in eum effuderit, an vere eruditus, quæ tironibus necessaria viderat, resectis tamen superfluis, commodo ordine, facillimaque, quam, nisi valde in vero investigando tradendoque versati, rarius assequuntur, methodo, digesserit, ita quidem, ut, multo plura illum scire, quam scripsit, ex opere, intelligens facile conjectare queat. Eam laudem libello, quem jam præ manibus habemus, lubentes meritoque tribuimus, quod, nisi aliunde jam Celeberrimus ejus Autor cognosceretur, satis esset indicaturus, eum ad id scientiæ fastigium pervenisse, ut nova inveniendo, non repetendo antiqua, gloriam consequi possit. In articulos dispertitum est opus, quorum summa capita si a nobis enumerarentur, cum non nisi vulgatissimarum rerum nomina nobis essent scribenda, ne tædio ea res Lectoribus futura esset, vereremur. Igitur partem aliquam libelli seligendam nobis censemus, quæ, recensita a nobis, ideam aliquam methodi Autoris sententiarumque exhibere possit. Commodum vero videtur, ea proferre, quæ de vaporibus habet, quod discrepent inter se Physicorum de illorum natura sententiæ, possitque adeo, quid Cel. Autor sentiat, quæri. Vaporum vero originem *Art. 274* ab expansione fluidorum, a calore orta, deducit, unde elater insignis illorum proficiscatur. Qui, cum tantus sit, ut & fortissima vasa, eum coercitura, disrumpat, non potest expansioni aeris, ad hoc efficiendum minime suffecturæ, adscribi.

Vapores

Digitized by Google

Vapores igitur, præcipue ex aqua adſcendentes, pro ſeparato fluidi genere habet, cum aere non commixto, ſed plerumque omnem aerem ex loco, quem occupat, excludente; ut vaporis, in aere adſcendentis, eadem ſit ratio, quæ guttæ olei, in aqua adſcendentis. Partibus enim aqueis ab igne expanſis, fluidum aqua levius producitur, cui ſi calor decedat rurſus, partesque ita rurſus ad ſe accedant, ut attrahere ſe mutuo poſſint, in guttas confluunt. Hi ipſi elaſtici vapores, ex aqua ſurgentes, ſi aqua undique vaſe aliquo, ut olla *Papiniana*, claudatur, agitationem partium augent, multumque conferunt ad majorem vim caloris aquæ conciliandam, quam in libero aere obtinuiſſet. Adſcenſum vaporum experimento ſatis noto explicat, quo, ſi vas, collo anguſtiore præditum, aqua repleatur, & inverſum vino rubro, aut ſpiritui vini tincto, immergatur, fluidum levius fumi ſpecie per gravius adſcendit. Ipſa antlia pnevmatica monſtrat, vapores in aere ut fluidum levius in graviore adſcendere, quia, ſubducto aere, decidunt. Si in vacuo *Guerikiano* ope lentis cauſticæ tus aut reſina, vaſculo amplo & aperto impoſita, incendantur, vapores ſe expandunt, hemiſphæriumque, in vaſculo poſitum, formant. Unde & vis elaſtica vaporum & attractrix perſpicitur, quæ ultima, ne omnino diſſipentur, impedimento eſt. Neque tamen omnia corpora ſolida in vaporem abeunt, cum alia & igne fortiſſimo vel plane non, vel non tota, in aerem agantur. Unde corporum in *fixa* & *volatilia* diſcrimen oritur. Retinent vero vapores corporum, unde orti ſunt, naturam, quatenus ea non ab aliis partibus, a quibus avulſæ ſunt, pendet. Ita vapores ſpiritus vini flammam concipiunt, acidorum vapores cum vapore ſpiritus urinæ uniuntur. Qui vero aeri inſunt vapores, ad tria potiſſimum genera *Art. 594* referuntur, aqueos, ſalinos, & oleoſos, licet vix unum genus purum, neque alteri commixtum, in aere reperiatur, quod præcipue de ultimis duobus valet. Reliqua genera corporum, quæ vaporum modo elevantur, nimis incognita nobis ſunt, quam ut certi quidquam indicare de illis liceat. Calor autem præcipua quidem cauſa vaporum elevatrix, non tamen unica, exiſtit. Idem putredo & fermentatio

 efficiunt,

Digitized by Google

efficiunt, ex nive & glacie vapores adſcendunt, omnisque evaporatio vento multum promovetur. In putreſcentibus corporibus atque fermentantibus particulæ quædam ab aliis, quibus ante junctæ exiſtebant, avelluntur, inter alias transferendæ. Unde majores eorum corporum partes aliam nactæ magnitudinem, figuram, denſitatem, ad alia, quam ante, efficienda aptæ ſunt. Quæ dum peraguntur, ſi partibus a reliquis ſeparatis vis a ſe invicem recedendi inſit, elaſticus vapor oritur, animalibus hominibus plerumque inimiciſſimus. Is autem perinde, ac qui a calore elevatur, propter levitatem ſuam in aere adſcendit. Quo autem modo ex nive & glacie vapores procreentur, difficilius explicatu eſt, cum ipſius glaciei ortus fere adhuc nos lateat. Neque enim aqua paulatim, dum congelaſcit, inſpiſſatur, quod ceræ, dum calore, quo fluxerat, rurſus privatur, accidit, ſed unico momento a ſumma fluiditate ad ſummam duritiem tranſit, & quaquaverſum ſubito expanditur, unde etiam illa glacies, quæ ex aqua aere privata oritur, levior aqua exiſtit. Hæc parum ſe concipere, Cel. Autor fatetur. Ventos autem auferre vapores, qui ſupra aquam conſederant, aliisque locum facere, exiſtimat.

Jam de ordine, quo vapores in aere locentur, hæc conjicit: Aqueos, & ſpirituum ardentium, & alcalicos volatiles, qui magna copia ex putreſcentibus animalibus & plantis ſurgunt, leviſſimos eſſe. Graviores tamen, quos ultimo nominavimus, effici, ſi acidi quidpiam illis admiſceatur, quo propius ad ſalem ammoniacum accedant. Acidorum vapores graviores eſſe, interque hos graviſſimos, cum quibus ipſum acidum elevatur, ut eos ſulphuris vulgaris & vitrioli, qui ſæpius in ipſo aere libero fundum petant. Oleoſos inter ponderoſiores eſſe, ſaltem pondere plurimis acidis prævalentes. Igitur in ſumma aeris regione ſine dubio pauci vapores præter aquoſos reperiuntur, niſi illi, quibus cum ardentibus affinitas intercedit, copioſius adſcendant. Proximi ſub his poſiti videntur, qui ex ſale alcalico volatili, vel puro, vel leviſſimo acido mixto, ſurgunt. Oleoſi vero acidique, inprimis graviores, parum a terra recedere videntur, quod ipſa obſervatio vaporum vitriolicorum,

eorum, maxima copia in metallifodinis & cryptis similibus repertorum, docet. Aquei vapores ex superficie lacuum majorum surgunt, in quibus ipsum sal suum, & paulo altius, quod oleosum ipsis ab animalibus forte aquæ incolis inerat, derelinquunt. Eadem paludum ratio est, cum contra vapores fontium separatione hac non indigeant. His copiosi vapores ex animalibus & plantis junguntur, heterogeneis, quæ sibi admixta habebant, etiam utplurimum depositis. Quanta illorum sit multitudo, inde patet, quod e mediocris magnitudinis spatio 24 hor. $1\frac{1}{4}$ libræ vaporibus decedant; homo vero pro regionum aliarumque circumstantiarum diversitate eodem tempore $2\frac{1}{2}$ usque ad 5 lib. perdat; aqua neque soli, neque vento, nimium exposita anni spatio ad altitudinem 29 dig. Rhen. evaporet. Aquei vapores aeri sæpius adeo commixti sunt, ut conspici in illo non possint, neque in aliis corporibus sentiantur, si hæc ejusdem cum aere caloris sint, paucis exceptis, quæ attrahendo illos diffluunt, ut salia, ex plantis incineratis extracta, cum quibusdam aliis. Frigidis autem corporibus vapores hi spissius adhærent, magis quidem, si præterea illos attrahant, minus autem, si forte occulta quadam vi eos repellant. Inde hygrometrorum natura explicatur. De rore hæc habet: Paulo post occasum solis, aere frigidiore reddito, terra autem maximam partem caloris sui adhuc retinente, tenuia plantarum folia calorem suum mox & prius caule perdunt, radix vero diutius adhuc calorem retinet. Durat ergo circulus humorum, illique pro parte in vaporem commutantur, qui, cum ad extrema usque foliorum defertur, ob frigus in guttas aqueas abit. Hoc genus roris & varias partes heterogeneas admixtas habet, quæ ex plantis vaporibus junctæ abire solent, adeoque diversis in plantis diversæ sunt. Reperitur enim in plantis, ita tectis, ut nihil ex aere decidere in illas potuerit. Neque tamen omnes plantarum vapores ita in foliis confluunt, sed ex terra adhuc calida alii elevantur, quæ partim confluunt & recidunt, partim altius assurgunt. Hi corporibus sibi obviis adhærent, illaque tanto citius obvelant, quo propiora terræ sunt. Vapores,

res, altius adhuc assurgentes, a corporibus, ut dictum est, attrahuntur, & partim in illa recidunt. Vitri hoc in negotio maxima vis est, minima metallorum, ad splendorem usque politorum. Colores etiam, corporibus inducti, phænomena hæc variant, sine dubio ob singularem pulverum, aut liquorum, quibus constant, naturam. Pruina ex vaporibus, dum ad frigida corpora appellunt, congelascentibus nascitur, imo, si satis frigidus sit aer, in eo ipso vapores in moleculas glaciales abeunt, quæ ipsæ splendente sole conspicuæ sunt; neque enim, nisi magna copia aerem repleant, radiorum lucis transitum rectilineum impediunt. Nebula, dum ex particulis constat, lucem refringentibus, efficit, ut radii, ex objecto quodam per eam in oculum transituri, mirum in modum curventur, neque adeo distincte conspici res possint.

Hæc, quam multa paucis in hoc libro dicantur, satis ostendunt. Id adjicimus, iis, quos vidimus, Physicæ libris elementariis, (vidimus autem plurimos,) hunc, quem præ manibus habemus, soliditate, concinno ordine, rerum delectu, & quæcunque aliæ possunt esse talis libri virtutes, multum antecellere. Sententias habet aliquas particulares, ut, ignem fatuum non congeriem esse vaporum, qui tanta copia adesse, tantaque velocitate moveri, vix possint, sed examen insectorum lucentium. Ceterum, quæ ad Physicam proprie sic dictam generalem spectant, hic saltem reperiuntur, pauca ex historia trium naturæ regnorum, a scopo scriptoris brevitateque sine dubio exclusorum. Principia physica vera, id est, *Neutoniana*, Autor amplectitur. Mathesi, quo pluribus intelligi possit, parcius utitur, sæpiusque rem ad naturalem Geometriam reducit, quod ipsum efficere, consummati Geometræ est; cum alii scriptores physici, leviter Geometria tincti, exiguam ejus, quam habent, copiam ubique ostentent. Sunt vero etiam in libro, quæ probant, ultra crepidam suam judicare eos, qui, sublimioris Matheseos usum nullum in physicis existere, sibi persuadent. Celeberrimus vero Autor ut Academiæ Georgiæ Augustæ, totique orbi literario, quam diutissime prosit, ex animo vovemus.

CHRIST.

Digitized by Google

CHRIST. FRID. OECHLITZII, A. M. ANALYſis ſolutionis ſuæ Problematis Catoptrico-Analytici, in Nov. Act. A. 1746 Menſ. Mart. P. I pag. 134 traditæ.

Vix opus eſſe arbitror, ut de Problematis hujus cum difficultate, quam prima fronte præ ſe ferre videtur, tum præſtantia & utilitate, qualem in ipſis Analyſeos finibus ulterius proferendis habere poteſt, plura verba faciam; cum de utraque re jam ab ejus Autore, in ſublimioribus ſtudiis longe eminentiſſimo, in ſolutione ſua (vid. *Nov. Act. Erud. A. 1746 pag. 230*) dictum ſit, quod ad ejus commendationem abunde ſufficiet. Tres autem huc uſque ejus in his *Novis Actis* comparuerunt ſolutiones, preſſa tamen Analyſi, quibus idem diverſiſſimis prorſus methodis tentatum eſt. Non igitur abs re eſſe judico, ſi ſolutionis, a me anno præcedente exhibitæ, integram Analyſin, qua ad ipſam deductus ſum, hic clare exponam; quo partim Viris, quorum in ſcientiis hiſce judicium veneror, qualiacunque mea hac de re cogitata ſiſtam, partim alios ad vires ſuas in eodem adhuc exercendas excitem. Ne autem ea in nimiam molem excreſcat, primo tantum caſum particularem parallelitmi, ibidem ſeparatim conſideratum, hic explicare conſtitui; cum is & ſua ſe ſimplicitate imprimis commendet, & ex eo jam tota methodus, qua nititur Problematis generalis ſolutio, ſatis poſſit perſpici.

1. *Problema* igitur hoc in caſu hujus erit tenoris: *Invenire Curvam continuam MAm ejus indolis, ut, ſi radius quivis axi AB parallelus NM incidat in Curvam in M, ejusque reflexus Mm Curvæ denuo occurrat in m, hujus reflexus mn evadat iterum axi parallelus.* Sumto itaque initio abſciſſarum in *A*, ſit $AP = x$, $PM = y$, $MR = dx$, $R\mu = dy$; ponatur TAB. III Fig. 1.

facilitatis cauſa $\frac{dx}{dy} = p$, unde p eſt *tang.* PMT ad rad. 1;

item, concurrente *Mm* cum axe in *V*, dicatur $AV = u$, & *cotang. ang.* $MOV = v$.

2. Ad naturam Problematis æquationibus exprimendam ante omnia opus est, ut generatim pro Curva quavis definiatur positio radii reflexi *Mm*, ex dato *MN* incidente in punctum quodvis *M*. Quod facile fiet, ducendo *MO* tangenti normalem. Erit enim *TMV* = (ex natura reflexionis) μMR = (ob parall.) *MTV*; unde *VM* = *VT*. Pariter *VMO* = *OMN* = *MOV*; unde *VO* = *VM* = *VT*, seu $VO = \frac{1}{2}$ *TO*. Hinc $AV = AP + PO - VO = x + \frac{1}{2}\frac{ydy}{dx} - \frac{1}{2}\frac{ydx}{dy}$ $= x - \frac{1}{2}yp + \frac{1}{2}\frac{y}{p} = u$. Dein *tang.* $MVO = \frac{PM}{VP} = \frac{y}{x-u}$ $= \frac{2p}{p^2-1}$, seu *cotang.* $V = \frac{p^2-1}{2p} = v$; quæ proinde a sola positione tangentis in *M* pendet.

3. His positis, licebit nunc ipsam aggredi Problematis Analysin. Siquidem quæstio esset ita comparata, ut ex data Curva *AM* quæratur altera ei adjungenda *Am*, talis, ut qualiscunque radius axi parallelus *NM*, a Curva *AM* in *M* reflexus, & inde in Curvam *Am* incidens, ab ea iterum parallele reflectatur; res expediretur per methodum talem, ut statim daretur æquatio ipsius *Am*. Tunc vero non nisi in casu speciali, & forte fortuna, accideret, ut Curva *Am* sit ipsa *AM* continuata. Contra Problema præsens requirit semper Curvas continuas, ideoque peculiarem prorsus methodum sibi deposcit. Quem in finem ponatur *MAm* talis, qualis requiritur, & reflectatur parallelus aliquis *NM* in *MV*, & cogitetur, *AV*, seu *u*, dari (ex §. 2) per *x*, vel *y*, vel *p*; pariter *cotang. V*, seu *v*, dari per easdem quantitates. Primo igitur necesse est, ut eidem *u* aliud adhuc punctum *M* respondeat; nisi enim hoc esset, radius *MV* Curvæ haud amplius occurreret. Debet ergo æquatio inter *u* & *x*, vel *y*, vel *p*, quam Curva præbet, ita esse comparata, ut pro quavis *u* dentur duo valores ipsius *x*, vel *y*, vel *p*, ambigue prorsus eidem respondentes. Quod si in Curva quapiam locum habeat, gaudebit ea jam hac proprietate, ut, quovis parallelo *NM* in *V* reflexo, radius

radius aliquis, ex V denuo in Curvam incidens Vm, reflectatur iterum in parallelum mn. Sed hoc ipso Problemati nondum satis fit, quod ulterius desiderat, ut $MV\ Vm$ eandem rectam continuam constituant. Hac altera conditione definitur relatio, quam duo puncta $M\ m$ inter se habere debeant, talem nempe, ut utrique idem ang. V, hoc est, eadem v, respondeat. Si ergo dicatur *tang.* $pmt = \frac{mr}{r\mu} = p'$, erit (§. 2) $\frac{p^2-1}{p} = 2v = \frac{p'p'-1}{p'}$, unde prodit $p' = -\frac{1}{p}$, (alter enim valor $p' = p$ instituto nostro non satisfacit,); quod ostendit, angulum pmt esse complementum anguli PMT ad rectum, seu tangentes $MT\ mt$ concursu suo efficere rectum, ut etiam ex natura parallelismi facile a priori demonstrari potest.

4. Cum ergo relatio punctorum Mm exprimatur per tangentes $p\,p'$, considerabo nunc aequationem, non inter u & x, vel y, sed inter u & p. Haec ergo habebit duas has conditiones, ut primo cuivis u duae $p\ p'$ ambigue respondeant, his autem vice versa unica u competat; dein ut harum relatio sit talis: $pp' = -1$, seu $p' = -\frac{1}{p}$. Quia ergo duabus $p\,p'$, una eademque u respondet, necesse est, ut u sit talis functio ipsius p, quae non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$; quo ipso ex natura aequationum facile patet effici, ut, si vice versa p quaeratur per u, habeantur ambigue duo valores p & $-\frac{1}{p}$. Ne autem valor ipsius u ambiguitatis sit capax, requiritur, ut u sit functio rationalis ipsius p, vel tamen irrationales nullas, quarum exponens sit par, contineat. Manifestum autem est, talem functionem ipsius p, quae non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$, generatim haberi, si sumatur functio qualiscunque ipsius

$p-\frac{1}{p}$. Habebimus ergo ſolutionem generalem Problematis, hac conditione expreſſam, ut u ſit functio quævis rationalis (vel irrationalis exponentis imparis) ipſius $p-\frac{1}{p}$, ſeu $\frac{p^2-1}{p}$. Ceterum potuiſſet ad eandem conditionem, quod nempe u debeat eſſe functio rationalis ipſius v (quæ, cum ſit $=\frac{1}{2}(p-\frac{1}{p})$, ex natura rei ita comparata eſt, ut ei duæ $p, -\frac{1}{p}$, ambigue reſpondeant,) aliis etiam ratiociniis, & forſan brevius, perveniri; ſed illud, quod & maxime perſpicuum, & ex ipſa rei natura petitum eſſet, elegiſſe ſuffecerit.

5. Poſtquam itaque detecta eſt relatio inter u & p, res eo redit, ut exinde inveniatur ipſa æquatio inter x, y. Quod facile per jam cognita methodi tangentium inverſæ artificia præſtabitur. Nam ex æquatione (§. 2) $2u=2x-yp+\frac{y}{p}$ eliminetur x, differentiando & ſubſtituendo pdy pro dx, & fiet: $2du=pdy-ydp+\frac{pdy-ydp}{p^2}$. Unde integrando prodit: 1) $y=2p\int\frac{du}{p^2+1}$. Quoniam nunc u per hyp. eſt functio ipſius p, dabitur y per p. Ergo $x=\int pdy$ dabitur etiam per p. Imo ſecunda hac integratione ne quidem opus eſt. Nam 2) $x=u+\frac{1}{2}yp-\frac{1}{2}\frac{y}{p}$; unde, quia u y jam dantur per p, x quoque per eam dabitur. Si ergo $\int\frac{du}{p^2+1}$ eſt integrabilis, erunt duæ æquationes pro x y & p algebraicæ; unde eliminando p ipſa æquatio inter x y reperiri poteſt. Vel, ſi ſumma iſta non ſit algebraica, conſtructio Curvæ ſemper in promtu eſt. His igitur formulis continetur Solutio generalis

Digitized by Google

generalis Problematis, præbentque ex infinita Curvarum algebraicarum & transcendentium genera.

6. Considerabo nunc speciatim varias Curvas algebraicas simpliciores, quæ ex formulis præcedentibus derivari possunt. Cum ergo u debeat esse functio rationalis quævis ipsius $\frac{p^2-1}{p}$, seu $2v$, primo quidem simplicissimus ejus valor erit, si fit functio ejus nulla, hoc est, constans a. Tunc autem eidem u infinitæ p respondent. Fit vero jam $\int \frac{du}{p^2+1} =$ constanti arbitrariæ c; unde 1) $y = 2cp$, 2) $x = a + cp^2 - c$, seu $y = \sqrt{4c(x+c-a)}$ pro Parabola quavis, cujus axis AB, focus V; qualem Problemati satisfacere abunde constat.

7. Sumatur nunc $u = a + bv$. Quare, cum sit $dv = \frac{p^2+1}{2pp}dp$, erit $\int \frac{du}{p^2+1} = c - \frac{b}{2p}$, ubi constans c arbitraria. Hinc fiet 1) $y = 2cp - b$, 2) $x = a + cp^2 - c$, unde $y = -b + \sqrt{4c(x+c-a)}$, quæ denotat Parabolam quamvis, cujus AB est diameter aliqua; ut rei natura generatim exigit.

8. Ponatur porro $u = a + bv + cv^3$, fietque $\int \frac{du}{p^2+1} = C + \frac{3cp}{8} + \frac{3c-2b}{4p} - \frac{c}{8p^3}$. Fiat simplicitatis causa $C = 0$, $2b = 3c$, & pro c scribatur $4c$, eritque 1) $y = 3cp^2 - \frac{c}{p^2}$, 2) $x = 2cp^3 - \frac{2c}{p}$, ac $u = \frac{1}{2}c\left(p^3 + 3p - \frac{3}{p} - \frac{1}{p^3}\right)$. Ex prima colligitur $p = \pm\sqrt{\left(\frac{y+\sqrt{(y^2+12c^2)}}{6c}\right)}$, unde in secunda datur x per y. Cuivis ergo y respondet duplex p, ac proinde duplex x. Exinde patet, Curvam habere ramos similes & æquales circa AC ipsi AB normalem, quam secant in distantia $AC = 2c$, ubi $p = 1$, seu angulus ipsorum cum TAB. III Fig. 2.

cum AC femirectus. Pofito $+y=\infty$, fit $p=\infty$, pofito $-y=\infty$, fit $p=o$, unde Curva habet formam, *Fig.* 2 delineatam, & conftat duabus Paraboloidibus, fe decuffantibus ad rectos in C. Eliminato vero p, prodit æquatio quinti ordinis. In hac ergo, fumta quavis $AQ=y$, fi capiatur $Aq=-\frac{5y+4\sqrt{(y^2+12c^2)}}{3}$, radius NMQ reflexus in m inde denuo reflectetur in qmn. Nam dicatur $Aq=y'$, eritque $y'=8cp^2-3y=\frac{3c}{p^2}-cp^2$; unde, quia ex natura Curvæ $y'=3cp'p'-c:p'p'$, erit $p'=-\frac{1}{p}$, feu tangentes in Mm rectum efficiunt. Sed porro utrique puncto idem u refpondet; quare radii MV mu, a parallelis NM nm reflexi, eandem rectam conftituunt, feu vice verfa MVm reflectitur in mn.

9. Affumatur jam $u=\frac{a}{2v^2}=\frac{2ap^2}{(pp-1)^2}$, fietque $\int\frac{du}{p^2+1}=c+\frac{a}{(pp-1)^2}$. Ponatur conftans $=o$, eritque 1) $y=\frac{2ap}{(pp-1)^2}$ 2) $x=\frac{(3pp-1)}{(pp-1)^2}a$. Exinde prodit $p=\sqrt{\left(\frac{2x+3a+\sqrt{a(8x+9a)}}{2x}\right)}$, unde ex prima datur y per x. Eliminato vero p, inveni æquationem hanc: $y^4-(2x^2+9ax+\frac{27}{4}a^2)y^2+x^4+ax^3=o$, quæ adeo denotat Curvam quarti ordinis valde fimplicem, circa axem utrinque fimiliter pofitam. Sunt autem 4 ordinatæ poffibiles, fi $+x$, aut $-x>a$, duæ tantum, fi $-x<a$. Si $x=\infty$, fit $p=\pm 1$ & $y=\pm x$; unde videtur quatuor cruribus hyperbolicis pergere in infinitum.

10. Ponatur generatim $u=2^n\alpha v^n$, eritque $\frac{du}{p^2+1}=n\alpha$

$= n\alpha (p^2 - 1)^{n-1} p^{-n-1} dp$. Sit primo n positivus, & quidem par, & in hac expressione semper occurret terminus aliquis $\frac{dp}{p}$, unde summa erit partim algebraica, partim a logarithmis pendens; sin vero impar, erit hæc semper algebraica. Sit dein n negativus, unde fiet $- n\alpha (p^2 - 1)^{-n-1} p^{n-1} dp$, cujus integralis fiet algebraica, quoties n est par, logarithmica vero, quoties impar. Unde ex sola hac formula alternatim determinari possunt infinitæ Curvæ algebraicæ & transcendentes. Quin imo ex duobus casibus, logarithmos præbentibus, oriri possunt expressiones algebraicæ, conjungendo duas pluresve tales formulas, ut logarithmi se mutuo destruant.

11. Hoc quidem modo possent plures functiones pro u assumi, atque inde Curvæ algebraicæ derivari. Sed, quoniam in hujusmodi Problematibus desideratissimum est, exhibere formulam generalem, omnes possibiles Curvas algebraicas includentem, etiam hoc præstabimus. Pendet autem totum negotium a $\int \frac{du}{p^2 + 1}$. Quæritur ergo, qualis pro u functio assumenda sit, ut sit hæc summa algebraica. Ut ergo pro du habeatur u, resolvatur, ut constat, in $\int \left(\frac{du}{p^2 + 1} - \frac{2updp}{(pp+1)^2} + \frac{2updp}{(pp+1)^2} \right)$. Cujus integralis est $\frac{u}{pp+1} + \int \frac{2updp}{(pp+1)^2}$. Quare proposita summa erit algebraica, si hæc posterior sit talis. Sit ergo ea $= P$, & erit $u = \frac{(pp+1)^2 dP}{2pdp}$. Si itaque sumatur P generatim functio quævis algebraica ipsius p, dabitur exinde u per quantitates mere finitas, sitque ipsa $\int \frac{du}{p^2 + 1} = \frac{(p^2 + 1) dP}{2pdp} + P$. Sic quidem priori conditioni satisfit,

fit, ut $\int \frac{du}{p^2+1}$ fit algebraica; fed reftat fpeciatim in Problemate noftro altera conditio implenda, ut nempe u fit functio rationalis ipfius $\frac{p^2-1}{p}$, feu $2v$. Quo ergo pateat, qualis affumenda fit P, ut etiam huic fatisfiat, introducatur v loco p in valorem ipfius u, fubftituendo $v+\sqrt{(v^2+1)}$ pro p, & prodibit $\frac{2(v^2+1)^{\frac{3}{2}}dP}{dv}$, ubi P, quæ ponitur functio quævis ipfius p, denotabit etiam functionem quamlibet ipfius v. Quia nunc hæc debet effe functio rationalis ipfius v, neceffe eft, ut ipfa P fit irrationalis, atque irrationales divifione fe mutuo tollant. Ponatur ergo $P = \frac{Q}{\sqrt{(v^2+1)}}$, denotante Q functionem rationalem ipfius v, & fubftituendo fiet $u = \frac{2(v^2+1)dQ}{dv} - 2Qv$; feu introducendo iterum p, $u = \frac{(p^2+1)dQ}{dp} - \frac{(p^2-1)}{p}Q$. Ipfa vero $\int \frac{du}{p^2+1}$ evadet $= \frac{dQ}{dp} + \frac{Q}{p}$. Quare, fi nunc fumatur Q functio qualifcunque rationalis ipfius $\frac{p^2-1}{p}$, utrique conditioni fatisfiet, & dabuntur (per §. 5) $y\,x$ per p expreffione mere finita.

12. Præcedentes formulæ poffunt etiam aliter atque paulo fimplicius concinnari, fi coordinatæ $y\,x$ Curvæ noftræ non quærantur, ut hactenus, per p, fed per v, quo ipfo valores Q, dQ, ftatim habentur fimpliciffime. Quem in finem introducatur in formulas illas ubique v loco p, & fcribatur facilitatis caufa R pro $2Q$, & valores ipfarum u, $y = 2p\int \frac{du}{p^2+1}$, & $x = u + vy$, prodeunt, qui fequuntur:

$u =$

$$u = \frac{(v^2+1)\,dR}{dv} - vR$$

$$y = \frac{\sqrt{(v^2+1)}\,dR}{dv} + R$$

$$x = (v + \sqrt{(v^2+1)})\,\frac{\sqrt{(v^2+1)}\,dR}{dv}$$

$$\text{seu } (v^2+1+v\sqrt{(v^2+1)})\,\frac{dR}{dv}$$

In his formulis R denotat functionem quamvis rationalem ipsius v, exque proinde generalissime & facillime Problema solvunt. Quin & ipsæ statim suam demonstrationem præ se ferunt. Nam, quia (§. 2) v est *tang.* PMV, seu *cot.* PVM, ac per eam exprimuntur $x\,y$ irrationaliter, sequitur, uni eidemque v duo puncta Curvæ respondere, hoc est, duos radios, a duobus parallelis reflexos, axi sub eodem angulo V occurrere; quia vero ulterius u exprimitur rationaliter per v, duobus hisce punctis unum tantum punctum V respondet, proinde duo isti radii unam eandemque rectam MVm constituunt. Sit e. g. $R = \alpha + \beta v$, & fit $u = \beta - \alpha v$, $y = \alpha + \beta\,(v + \sqrt{(v^2+1)})$, $x = (v + \sqrt{(v^2+1)})\,\beta\sqrt{(v^2+1)}$, unde prodit $y = \alpha + \sqrt{(2\beta x + \beta^2)}$; similique modo plures Curvæ algebraicæ pro lubitu determinari poterunt.

13. Sed & inter transcendentes silentio minime prætereunda est Curva simplicissima, Geometrisque dudum celebratissima. Ponatur nempe in formulis præcedentibus $R = a.\,A.$ *tang.* v ad rad. 1; unde, ob $dR = \frac{a\,dv}{v^2+1}$, fiet $u = a - av\,A$, $y = \frac{a}{\sqrt{(v^2+1)}} + aA$, $x = a + \frac{av}{\sqrt{(v^2+1)}}$, seu, substituendo ex ultima valorem ipsius v, $y = \sqrt{(2ax - x^2)} + a.\,A.$ *tang.* $\frac{x-a}{\sqrt{(2ax-x^2)}}$ ad rad. 1, seu, (quod eodem redit,) —

TAB. III *A. tang.* $\frac{a(a-x)}{\sqrt{(2ax-x^2)}}$ ad rad. *a*. Quodsi ergo radio *AC*
Fig. 3. $= a$ describatur circulus *ADB*, erit $PQ = \sqrt{(2ax-x^2)}$, & ducta *CQS*, tangens $DS = \frac{a(a-x)}{\sqrt{(2ax-x^2)}}$, quare arcus supra dictus est ipse *DQ*; unde, si capiatur $QM = arc.\ DQ$, erit *M* in Curva. Cum vero ipsi $\sqrt{(2ax-x^2)}$ ambiguum signum tribui possit, tribuatur ei etiam negativum, & habebitur ad alteram partem ordinata ipsi *PM* aequalis, proinde Curva partes similes & aequales circa axem *AB* habebit. Sed ex dictis jam intelligitur, Curvam esse ipsissimam *Cycloidem*. Nam, capta $PO =$ quadranti *AD*, erit $OM = AD + PQ - DQ = PQ + AQ$; unde, si diametro *Ab* describatur circulus *aqb*, erit $OM = Oq + aq$; ideoque prodit Cyclois *a ME*, cujus radius generator est *a*. Cum autem sit $OP =$ quadranti, liquet, axem *AB* bisecare basin Cycloidis *bE*. Quare Cyclois tantum circa eum convertenda erit in situm *bmF*, translato *E* in *b*, ut habeatur integra Curva proposito satisfaciens. Si ergo incidat radius quivis basi normalis *NM*, is ex *M* in *m* reflexus evadet basi iterum normalis *mn*. Quae proprietas Cycloidis catoptrica haud sane inferior videtur aliis bene multis, a Geometris jam pridem detectis. Caeterum eadem etiam a priori corroborari potest. Constat enim, Causticam Cycloidis *aME* pro radiis basi normalibus esse aliam Cycloidem *bCE*, cujus diameter generator ipsius *AB* dimidius, quae, cum circa axem *AB* utrinque similiter ponatur, respondebit eadem non minus alteri *bmF*; unde, quia radii *NM* reflexus *ML* tangit Causticam in *L*, is in *m* productus omnino ab altera Cycloide reflectetur iterum in normalem *mn*. Hinc simul patet, reflexum *Mm* radio circuli *CQ* semper esse parallelum. Simili prorsus ratione poterunt infinitae aliae Curvae transcendentes elici, a quadratura circuli, vel logarithmis, vel aliis quibuscunque integralibus, pendentes, si pro *R* substituatur functio quaevis, ex algebraicis & transcendentibus composita, modo & harum elementa sint rationalia.

14. Atque

Digitized by Google

Digitized by Google

14. Atque

Digitized by Google

14. Atque hæc de Solutione præsentis Problematis sufficiant. Sed, quo pateat, methodum, hic usurpatam, ad alia quoque resolvenda cum successu adhiberi posse, adjungam hic paucis solutionem Problematis, huic tam respectu objecti, quam methodi, affinis. Quemadmodum enim ea proprietas in sola Parabola locum habet, ut radius quivis axi parallelus post duplam reflexionem ei iterum parallelus evadat, & quidem reflexus *Mm* semper per punctum constans transeat; infinitis vero aliis lineis competere potest, si ea conditio omittatur, ut reflexus semper per idem punctum transire debeat: ita simili modo series infinitarum linearum reperiri poterit, si nunc, ea conditione, ut radii sint semper axi paralleli, neglecta, quæratur Curva talis, ut pro quovis puncto *M* detur radius incidens *NM*, cujus reflexus *MA*, per punctum constans *A* transiens, Curvæque denuo in *m* occurrens, inde reflectatur in *mn*, ipsi *NM* parallelum. Vel, quod eodem redit, poterit etiam sic enuntiari *Problema: Invenire Curvam continuam MCm ejus naturæ, ut, si e puncto intra eam dato A emanet radius quivis MAm, Curvæ in duobus punctis occurrens, duo ejus reflexi MN, mn, sint inter se paralleli.* Dicatur $AP = x$, $PM = y$, $\frac{dx}{dy} = p$, ut ante, & TAB. III Fig. 4.

$\frac{x}{y} = q$, quæ ergo denotat *tang. AMP*. Instituendo jam simile ratiocinium, quale §. 3, 4, formatum est, patet, duo puncta *M m* habitura, ut ante, eam relationem, ut tangendes *MT mt* efficiant rectum. Cum ergo utrique unum idemque q respondeat, debet q esse talis functio ipsius p, quæ non mutetur, mutato p in $-\frac{1}{p}$; unde elicitur $q =$ functioni cuivis rationali ipsius $\frac{p^2 - 1}{p}$, seu $2v$. Ut jam ex relatione inter p q eruatur æquatio inter x y, differentietur æquatio $x = yq$, positoque $dx = pdy$, erit $pdy = ydq + qdy$.

Digitized by Google

$+ q\,dy$. Exinde prodit $ly = \int \frac{dq}{p-q}$, unde, ob datam q per p, dabitur y per p, hinc $x = \int p\,dy$, vel $= yq$, etiam per p. Quare, sumta quavis functione ipsius p, prædictam conditionem habente, determinabuntur exinde Curvæ omnes possibiles. Sit e. g. $q = 2nv$, unde $\int \frac{dq}{p-q} = \int \frac{n(p^2+1)\,dp}{p(1-n.p^2+n)}$, quæ, posito $\frac{n}{1-n} = m$, per logarithmos integrata, dat $y = cp(pp+m)^{\frac{m-1}{2}}$, & $x = nc(p^2-1)(pp+m)^{\frac{m-1}{2}}$. Ponatur $n = \frac{1}{2}$, seu $m = 1$, & est $y = cp$, $x = \frac{1}{2}c(p^2-1)$, hoc est, $y = \sqrt{(2cx + c^2)}$, pro Parabola, cujus parameter $2c$ & focus A, uti requiritur. Si omnes Curvæ algebraicæ desiderentur, quæratur generatim, qualis functio ipsius p debeat esse q, ut sit $\int \frac{dq}{p-q}$ per logarithmos integrabilis. Quem in finem resolvatur in $\int \left(\frac{dq-dp}{p-q} + \frac{dp}{p-q}\right)$, cujus integralis est $-\log.(p-q) + \int \frac{dp}{p-q}$. Sit ergo summa posterior $= lP$, denotante P functionem algebraicam ipsius p, & prodit $q = p - \frac{P\,dp}{dP}$, ideoque ipsa summa proposita $= l\frac{dP}{dp}$; unde $y = \frac{dP}{dp}$ & $x = \frac{p\,dP}{dp} - P$. Sumta ergo P tali functione, ut q conditionem præscriptam habeat, exinde $y\ x$ exprimentur simplicissime. Posset etiam hic adhiberi methodus §. 11 ad ipsas $q\ y\ x$ per v determinandas. Sed de his jam satis.

MISCEL-

MISCELLANEA GRONINGANA
Tomus IV.

Groningæ, apud Hajonem Spandaw, 1743, 1744, & 1745, 8.
Alph. 2 plag. 1.

Quartus hic est, idemque ultimus, *Miscellaneorum*, adhuc a Max. Reverendo D. *Daniele Gerdesio* Groningæ editorum, *Tomus*. Qui cum & ipse *quatuor* constet *Fasciculis*; quid singulis contineatur, paucis exponemus. In *primo* videlicet proferuntur *pag. 1-7 Frid. Adolphi Lampii* Notæ exegeticæ, nondum editæ, ad *Psalmum VIII*; *pag. 7-11 C. A. Heumanni* Conjectura de quindecim Psalmis המעלות. Suspicatur Autor, hoc esse nomen ejus Poetæ, qui cantica hæc composuit, nec quidquam obstare ostendit, quo minus verbum istud sit nomen hominis proprium. Nec tamen acriter propugnat hanc sententiam, sed aliorum subjicit judicio. *Pag. 11-41* exhibetur libri *Iseliani de N. T. canone* continuatio. Considerantur hic catalogi librorum canonicorum, a scriptoribus sexti & subsequentium trium Seculorum confecti. *Pag. 42-130* doctis oculis nunc primum subjicitur *Antonii Driessenii*, Theologi Groningani, Carmen hexametrum *de literatura Hebræa*; cujus in *Sectione prima* docetur, linguam Biblicam esse primigeniam; in *secunda* de scriptura Decalogica disseritur; in *tertia* de scriptione Hebræa a dextra versus sinistram, deque ordine literarum Hebræarum prorsus naturali; in *quarta* de literarum valore hieroglyphico; in *quinta* de vocalium Hebræorum nominibus significativis; in *sexta* de accentibus Biblicis: ubi tota exhibetur Judæorum accentuatio; in *septima* de poesi Hebræorum; in *octava* de conjugationum formis, deque vera verborum genesi. Sciant autem Lectores e *pag. 130*, Celeberrimum Autorem eodem metro composuisse totam Grammaticam Hebræam, & alio tempore editurum esse. *Pag. 131-139* interpretatur *A. F. Kummelius Psalmi CXXXIII versum tertium*, putans, male Latinos interpretes dicere, *rorem Hermonis descendere super montes Zion*, cum ita reddi hunc

locum oporteat: *Ros separatus*, id est, egregius & præstans, *descendit in montes Zion*. *Pag. 140 - 189* exhibentur *Magni Crusii*, Theologi Gottingensis, Analecta de antiquissimis *Harmoniæ Evangelicæ* circa resurrectionem Christi oppugnatoribus & defensoribus; quibus annectitur *Epiphanii* junioris scriptum ἀνέκδοτον de dissidio quatuor Evangelistarum in historia resurrectionis Christi, e Græco Latine nunc primum editum. Non est hic prætereundum silentio, Græcum hujus *Epiphanii* textum ab eodem Theologo non ita multo post exhibitum esse in *Bibliothecæ miscellaneæ Hamburgensis Tomo primo pag. 898 seq.*

In *Fasciculo secundo* hæc insunt: *Pag. 197 - 223 F. A. Lampii* pereruditа, sed nondum ad finem perducta, Dissertatio *de coma Naziræorum*. *Pag. 223 - 233 Jac. Wilh. Feurlini*, Theologi Gottingensis, Observatio de *Wilhelmi Lindani Concordia discorde*, libro rarissimo, Augustanæ Confessioni opposito, deque ejus testimonio de originali hujus Confessionis Latinæ exemplari, in archivo Bruxellensi asservato. Qua occasione etiam vita *Lindani* studiose describitur. *Pag. 234 - 259 C. A. Heumanni* comparatio adscensus *Eliæ* in cœlum cum Christi, eodem tendentis, abitu. Exhibetur hic primo paraphrasis historiæ Biblicæ de transitu *Eliæ* in cœlum, qua ex ipsius historiæ visceribus multæ supplentur circumstantiæ, & ita insignis ista narratio multo lucidior fit ac plenior. Deinde multæ ostenduntur diversitates inter *Eliæ* & Christi adscensum; e quibus elucet, tantum interesse inter *Eliam* & Christum, ut, illum servum Dei fuisse, hunc filium Dei esse, divinamque habere majestatem, manifestissime appareat. *Pag. 259 - 262* ejusdem Observationes duæ ad *Tertullianum*, quibus totidem ejus locis obscurissimis lux affunditur. *Pag. 262 - 275 E. F. Neubaueri*, Theologi Giessensis, Observatio critica ad voces nondum a quoquam intellectas & explicatas, *Merià sis*, quibus de *Metatrone*, sive Messia, usus est autor libri Rabbinici *Berith Menucha*. Docet, corruptam esse hanc scripturam, & legi oportere *Mare asis*, id est, dominus fortis. Agit hac occasione de Metatrone Rabbinorum, ab iisque

iisque hac appellatione affici docet Messiam. *Pag. 275-280* ejusdem defensio versionis N. T. Syriacæ, quæ vulgo accusatur omissæ *Rom. I, 31*, vocis ἀσυνέτȣ. *Pag. 281-306 Ambrosii Dorhout* Exegesis *Psalmi LXVIII, 17. Pag. 307-315 Jo. Rudolphi Iselii*, JCti Basileensis, Observatio ad *Julii II*, Pontificis Romani, Diploma, quo jus monetandi concessit Basileensibus. *Pag. 315-329 Dan. Gerdesii* Epitome duarum suarum Dissertationum ad *1 Corinth. XV. Pag. 329-368* ejusdem recensio novissimarum Disputationum *Nonnenii, Schrammii, Ikenii*, & *Heumanni.*

In *tertio Fasciculo* hæc reperiuntur. *Pag. 369-403 Joannis Fabricii*, Theologi prius Altorfini, postea Helmstadiensis, Dissertatio, dudum edita, sed rarior nunc, de erroribus pictorum in Historia sacra. *Pag. 403-454 Theodori Dassovii* primum A. 1701 edita doctissima Dissertatio de imaginibus rerum Hebræarum; in qua notantur pictorum in historia V. T. errores, a minus doctis hominibus sive orti, sive propagati. *Pag. 454-466 F. A. Lampii* Dissert. posthuma ad *1 Corinth. XIV*, de nomine προφήτης & verbo προφητέυειν. *Pag. 467-494* recensentur *Jo. Jac. Zimmermanni*, Theologi Tigurini, duæ Dissertationes pereruditæ de visionibus priorum quatuor Seculorum; & *pag. 494-514 E. L. Vriemœti* Dissertationes de Messia; & *pag. 514-528 Dan. Gerdesii* Introductio in Historiam Reformationis; qui & *pag. 529-543* respondet acerbiori cuidam hujus operis censori. *Pag. 545-556* junioris *Schultensii* Dissertatio inauguralis ad *Phil. II, 5-11*, recensetur.

In *quarto*, eodemque postremo, *Fasciculo pag. 557-616* recusa est *Jac. Rhenferdii* Comparatio expiationis anniversariæ Pontificis maximi in V. T. cum unica & æterna expiatione Jesu Christi; quam Dissertationem etiam inseruerat A. 1736 *Meuschenius* suo N. T. e Talmude illustrato *pag. 1013 seq. Pag. 616-631* exhibetur *G. R. Trevirani* Commentatio *de lavacro regenerationis*, ad *Tit. III, 5*, intelligi per id, contendentis, *doctrinam Evangelicam*; quæ interpretatio cum & Socinianis arrideat, Autor credere jubet lectores, se antea, quam cognoverit, eos ita sentire, in hanc ingressum

Digitized by Google

ingressum fuisse sententiam. *Pag. 632 - 653* eduntur, quae nondum prodierant in lucem, *F. A. Lampii* Conjectanea quaedam, expositioni *Psalmorum* praemittenda. Agitur hic de autoribus *Psalmorum*, de artificio eorum poetico, deque ordine eorum. *Pag. 653 - 662* ejusdem producitur Dissertatiuncula de fide salvifica, ejusque actu reflexo. *Pag. 663-670* profertur *Georgii Pasoris* ad *Henr. Altingium* Epistola; ad quam docet Editor, illum novae sectae grammaticae conditorem, *Psocbemium*, ducem suae opinionis habuisse *Pasorem*, & aemulatione ferventem erga *Coccejum* propugnasse suam sententiam studiose magis, quam erudite. Ad eundem *Altingium* duae *Jo. Piscatoris* Epistolae, adhuc ineditae, prodeunt *pag. 671 - 678*. Atque ita huic *Miscellaneorum* operi finem imponit Editor Celeberrimus, cum posthac ad pertractandam Historiam Reformationis, edendaque huc pertinentia monumenta luce dignissima, suam convertere operam constituerit.

NOVA LITERARIA.

Nova haud ita pridem, eaque elegantissima, elegantissimi Poetae Gallici *Boilavii Operum* editio *quatuor Voluminibus* in forma octava Dresdae conspexit lucem. Prodiit illa impensis *Georgii Conradi Waltheri*, Bibliopolae Regii, qui in adornanda ea nulli labori nullisque pepercit sumtibus, & cui tam bene successit opera, ut sive typorum elegantiam, sive tabularum aeri incisarum venustatem, sive adhibitam in expurgandis mendis curam, spectes, hanc novam editionem nulli illarum, quae eam antecesserunt, postponendam, omnibus aequiparandam, plurimis anteponendam esse, absque omni adulationis suspicione possimus affirmare. Obmutescet, speramus, erubescetque, hac visa, bibliopola ille Gallus, qui instruendae in Germania typographiae magno inter Germanos Principi suasor nuper exstiterat atque impulsor. Supersedere certe potuisset incitationibus suis vir consilii nimis plenus, hanc si vidisset nitidissimam *Boilavii* operum editionem. De hoc monendus adhuc videtur Lector, in eo novam hanc reliquis omnibus, ante in lucem datis, praestare editionibus, quod vita Poetae, a *Maizeauxio* conscripta, apposita ei conspiciatur.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXLVII.

M. TULLII CICERONIS OPERA. EDIDIT JOSEPHUS OLIVETUS, cum delectu Commentariorum.

Volumina IX.

Parisiis, apud J. B. Coignard, P. J. Mariette, H. L. Guerin, J. Desaint, J. Guerin, 1739-1743, 4 maj. Alph. 32.

Cum *Jos. Olivetus*, Vir Clarissimus, in sermonibus de bonarum literarum studiis interdum jecisset, optabilem esse editionem *Ciceronis* Operum ejusmodi, in qua non, de nostri seculi more, omnes omnium interpretum notæ, sed ita excerptæ, haberentur, ut neque bis quidquam, neque, quod nemo facile in legendo requireret, reperiretur, idque apud eos, quibus erudiendi *Delphini* cura tum esset commissa; cœpta est ab eo *Ciceronis* hac ipsa lege edendi opera exigi, cum *Delphinus* eo maturitatis videretur brevi venturus esse, ut ad *Ciceronis* lectionem admittendus esset. Nam, quem consilii istius autorem haberent, quique, *Tusculanis* & *de Natura Deorum* libris Gallice interpretandis illustrandisque, satis sibi *Ciceronem* familiarem probasset, eum maxime ei rei perficiendæ admovendum putabant. Horum igitur autoritate permotus *Olivetus*, suscepit laborem, cujus nuper absoluti ratio nobis jam explicanda videtur. Prima cura fuit ipsius *contextus*, in quo constituendo usus est ducibus quatuor-

Digitized by Google

viris, de *Cicerone* immortaliter meritis, *Victorio*, *P. Manutio*, *Lambino*, & *Grutero*. Sed in ea re hanc ſibi ipſe legem dixit, ut primo, quibus in lectionibus omnes inter ſe conſentirent, ab iis nullo modo recederet, in quibus autem diſſiderent, unum tamen ex iis ſequeretur, ceterorum varietate notata. Qua re hoc quoque ſe conſecuturum putavit, ut hæc una editio omnium illarum quatuor editionum textum referret. Sed eæ lectiones variantes non ſunt ejusdem generis. Aliæ enim ad ſententiam & verba ſimul pertinent, aliæ ad verba tantum, eadem tamen ſententia. Quæ iſtius generis ſunt, quæ fere ſunt paucæ, ſub ipſo contextu propoſitæ ſunt, ceteræ ad calcem ſingulorum *Voluminum* rejectæ. Neque vero aliorum Criticorum conjecturas contemnendas, aut omnino prætermittendas, putavit, ſed earum quoque ita rationem habuit, ut in Commentariis locum daret. Hæc eſt ratio, quam in textu conſtituendo ſequi voluit. Sed, ea ſi vel maxime probetur, tamen eam non ubique ſecutus eſt. Sic *de opt. gen. dic. Cap.* 7 recepit, ex emendatione *Morelii*, *Mureti* & *P. Fabri* lectionem: *qui a ſenatu, in ſenatu*; recte utique, ſed non e conſilio & promiſſis. Item ad *Att. X, 10*, conjecturam *Manutii* & *Grævii* recepit; *XI, 6, Gronovii*; *de Nat. D. III, 6, Walkeri*, &c. Sed veremur, ut illam legem ipſam omnino probet doctis. Quanquam melius eſt, in hanc partem peccare, quam in aliam. Sed Commentariorum, qui partim ad emendandum, partim ad illuſtrandum, *Ciceronem* pertinerent, hanc rationem eſſe voluit, ut ex omnibus iis, qui vel in *Ciceronem* univerſum, vel ejus unum & item alterum librum, ſcripſerunt, vel loca obſcura & corrupta aut peculiaribus libellis, aut ſparſim & obiter, tentarunt, decerperet, & ad autores ſuos decerpta ſubſcriptis nominibus referret. Qui in *Ciceronem* univerſum, aut ejus aliquam partem, ſcripſerunt, commemorantur in Præfatione *Tomi prioris*, adjunctis de quoque judiciis, veris ſane plerisque & elegantibus, niſi ubi forte nationis amor in transverſum agit. Sed Præfatio illa eſt ipſum Programma, quod de conſilio edendi *Ciceronis* propoſuerat. Itaque, quæ poſt id ſcriptum ei oblata ſunt, ibi non

comme-

Digitized by Google

commemorantur, ut *Capperonerii* notæ in libros *de Inventione*, *Wopkensii* Lectiones *Tullianæ*, quas primum ad *Tusc. II, 16,* adducit, fateturque, se, qui sit *Wopkensius*, ignorare, *Pearcii* notæ in libros philosophicos, *Facciolati* & *Ferratii* notæ in Orationes *Ciceronis*, *Ernesti* Clavis *Ciceroniana*, &c. Commentarios autem non, ut hodie mos est, subjecit textui, sed, de more vetere, ad calcem singulorum *Voluminum* rejecit. Sed de singulis *Voluminibus* separatim dicamus.

Tomus igitur *primus* continet libros *rhetoricos*, præter eos, qui sunt *ad Herennium*, quos, quia non sunt *Ciceronis*, in *Tomum IX* rejecit. In notis ad libros *de Inventione* dominatur *Capperonerius*, a quo notas in eos libros, nondum editas, accepit. Quid de *Capperonerio* sentiant Critici, notum est. Noster vero ejus *Quintilianum* & ipsum *Capperonerium* in cœlum tollit laudibus. Eæ autem notæ valde jejunæ sunt, pleræque occupatæ in tricis rhetoricis, & commemorandis Græcæ Rhetoricæ vocabulis, laudandisque Græcorum & Latinorum Rhetorum locis, ubi eadem materia tractatur. Sic v. c. ubi in *Ciceronis* textu commemoratur genus demonstrativum, nota *Capperonerii* docet, Græce dici ἐπιδεικτικὸν, item ἐγκωμιαστικὸν, id enim quærebat, aut curabat *Delphinus*, & lectorem ad *Quintilianum*, de eodem genere docentem, amandat, interdum etiam ad celebratas illas ad *Quintilianum* notas. Hic scire velimus, quare *Olivetus*, cum e ceteris notis tantum decerperet, quæ necessaria essent ad intelligendum, has omnes tamen admiserit, quibus facile omnibus omnes carerent. Eadem admiratio nos tenet de notis *Prustei*, qui quondam rhetoricos libros edidit in usum *Delphini*, adjunctis notis sæpe nimis puerilibus. Ex quo genere permultæ tamen ab *Oliveto* servatæ sunt, veluti cum ad *Or. II, 1, pag. 593* extr. *stili* definitio in nota proponitur. Utinam notas suas potius V. C. quam *Capperonerianas*, aut *Prusteanas*, dedisset! Sed in libros *de Oratore* allatæ quoque sunt magni *Petavii* notæ ineditæ, quas ille quondam Remis, cum ibi eloquentiam doceret, auditoribus dictavit. His quoque edendis nec *Petavii* famæ, nec suæ editioni, consuluit. Nam eæ notæ & a nondum

Digitized by Google

magno *Petavio* profectæ, & pueris dictatæ sunt, adeoque sæpe pueriles reperiuntur. Nam ab initio Capitum fere distributio Capitis proponitur, vulgares historiolæ commemorantur, loci morales illustrantur, &c. quædam etiam male explicantur, quæ post illa tempora, (dictatæ enim sunt A. 1609,) rectius perspecta & explicata sunt, quale est illud, quod *pag. 594 b.* de *autoritatibus præscriptis* tradit. Sed sunt tamen quædam etiam bonæ notæ, quæ scilicet solæ erant proponendæ, verum perpaucæ illæ. Ad *Brutum* notæ sunt prope omnes historicæ, & ex eodem omnes *Corrado*. In quo tamen duo nobis mira visa sunt: primum, quod a *Cap. 14* demum initium notarum fit, ubi de Latinis Oratoribus dicendi initium *Cicero* facit; alterum, quod recentiorum inventis non satis usus est. Sic ad *Cap. 45* de *M. Mario Gratidiano* simpliciter *Corradi* nota proponitur, non quæ *J. F. Gronovius* in *Observationibus*, & *Perizonius* in *Animadversionibus*, de eo dixere, quorum tamen indicium præbere *Ernesti* Clavis poterat, cujus partem historicam tum jam habebat *Olivetus*, ut e notulis aliquot, inde decerptis, patet. Ceterum argumenta librorum rhetoricorum pleraque sunt *Ernestina*.

Tomus II & *III* complectuntur libros *philosophicos*. In horum Commentariis ineditæ ante sunt *Pearcii*, V. C. notæ conjecturales, ut vocat, quas misit *Oliveto*, cum de ejus consilio audisset. Eæ quales sint, colligere poterunt, qui ejus notas, editas in libros *de Oratore*, cognoverunt. Spirant illæ ingenium hominis & doctrinam, sed pleræque valde audaces sunt, nimisque a vestigiis vulgatæ lectionis recedunt, ut fere sunt hodie Britannorum criticæ conjecturæ. Id ut intelligatur, lubet specimina quædam proponere. *De Nat. D. II, 30* initio, proponitur Stoica distributio loci de providentia Deorum in tres partes. Earum *secunda est, quæ docet, omnes res subjectas esse naturæ sentienti, ab eaque* omnia *pulcherrime geri, quo constituto, sequitur, ab animantibus principiis* eam *esse generatam.* Hic, *Pearcius* putat, primo delendum esse τὸ *omnia*, quod requiratur *omnes*, vel *eas*, ut referatur ad *res*; deinde pro *eam generatam* legere jubet *eas generatas*, ex eadem ratione.

Ipse

Digitized by Google

Ipſe ſane *Olivetus* olim ſic interpretatus erat, ſed nunc aliter ſentit, recteque ſe habere lectionem vulgatam putat. Recte. Nam non eſt neceſſe, ut *omnes* eſſe debeat, parumque verſatus ſit oportet in veteribus Græcis & Latinis ſcriptoribus, qui ignoret, poſt maſculina & fœminina pluralia ſæpiſſime neutra poni, ut hic fit. Deinde, ſi diligentius, quæ *Cicero Cap. 32 ſeq.* de hac altera parte loci de providentia diſſerit, legiſſet, vidiſſet *Pearcius*, *eam eſſe generatam* non referenda eſſe ad *res omnes*, ſed ad *naturam ſentientem*, quam Stoici dicebant ex animantibus principiis generatam eſſe, quia aliter ſentiens eſſe non poſſit. *De Leg. I, 10, Cicero* dicit, naturam hominem non ſolum celeritate mentis ornaſſe, ſed etiam ſenſus attribuiſſe, & *rerum plurimarum obſcuras & neceſſarias intelligentias enudaviſſe, quaſi fundamenta quædam ſcientiæ.* Eum locum corruptum judicans, legendum conjicit: rerum plurimarum obſcuras, *nec ſatis enodatas, intelligentias* (ſcilicet attribuiſſe) *q. f. q. ſ. Non ſatis enodatas* intelligit eas, quæ etiam *inchoatæ* a *Cicerone* dicuntur. Sed ſcire velimus, primo quorſum *Cicero*, cum eas intelligentias jam *obſcuras* dixiſſet, etiam addat *non ſatis enodatas*; deinde quorſum natura obſcuras intelligentias attribuerit. An ea poſſunt eſſe fundamenta ſcientiæ? Sed ſana ſunt omnia. Natura nobis enudavit intelligentias, ſine ejus ope obſcuras futuras, quia neceſſariæ erant ad vitam humanam, & ſine iis fundamenta ſcientiæ non haberemus. Sic idem *Cicero Cap. 16* de eadem re dicit: *Nec ſolum jus & injuria a natura dijudicatur, ſed omnino omnia boneſta ac turpia. Nam & communis intelligentia nobis notas res efficit, easque in animis noſtris inchoavit*, &c. Quanquam hic quoque hæret *Pearcius*, non concoquens, quomodo res notæ eſſe poſſint, & tamen tantum inchoatæ. Itaque legit præter neceſſitatem: *nobis notas res efficit eas, quas in a. n. i.* Res autem ſic intelligi poteſt. Communis intelligentia notum nobis facit natura, v. c. pactum eſſe ſervandum; ut nemo de eo dubitet. Sed eſt tamen ea intelligentia tantum inchoata, adde, etiam obſcura. Si dubites, conſule Philoſophos, &, quam laborent in hac re enodanda & de-

 monſtranda,

Digitized by Google

monſtranda, aliis aliunde per multas ambages demonſtrationem repetentibus. In ejusdem libri *Cap. 12* bis *Ciceroni jus* obtrudit, primo in hoc: *Atque hoc in omni hac diſputatione ſic intelligi volo, quod dicam naturam eſſe*; pro quo legit: *jus, quod dicam, natura eſſe*; & paulo poſt: *Recte Socrates execrari eum ſolebat, qui primus utilitatem a* natura *ſejunxiſſet*, pro quo item legit: *a jure naturæ ſejunxiſſet.* Cum ex tota *Ciceronis* diſputatione manifeſtum ſit, *naturam* eſſe honeſtatem, & juſtum a natura commendatum, quod etiam e libris *de Officiis* patet, in quibus *Socrates* dicitur execratus eſſe eum, qui primus utilitatem ab honeſtate ſejunxiſſet, contra naturam, quæ utramque arcte copulaſſet. Hujus generis ſunt pleræque. Sed ſunt tamen etiam probabiles; qualis eſt, cum *de Leg. III, 8*, ubi de legationibus liberis ſermo eſt, pro vulgatis: *quid ſit turpius, quam ſine procuratione ſenator, legatus ſine mandatis*, &c. aliter interpungendo ſic legit: *ſine procuratione ſenator legatus, ſine mandatis, ſine ullo reip. munere.* Item *Offic. I, 4*, ubi vulgo legitur: *Cauſas rerum videt, earumque progreſſus & quaſi anteceſſiones non ignorat*, legendum cenſet *prægreſſus* e *Cap. 19 de Fato*; & cum *Maturantio* intelligit ea, quæ cauſas antecedunt, ut prognoſtica, e quibus intemperies aeris intelligitur futura, quæ eſt cauſa peſtilentiæ. Ceterum *Tomo tertio* adjuncta ſunt *Petri Valentiæ Academica*, & ipſius *Oliveti* diſputatiuncula *de Philoſophia Græcanica*, olim Gallice in capite Interpretationis librorum *de Nat. D.* propoſita, nunc Latine converſa. Argumenta librorum pleraque ſunt ex editione Lipſienſi nupera.

Tomus IV, V, & *VI*, continent *Orationes*, in quorum primi Præfatione *Olivetus* judicat, e *Sanctii Minerva* plus auxilii & luminis ad intelligendum *Ciceronem*, quam ex omnium interpretum *Tullianorum* Commentariis, exiſtere poſſe. In fronte *Tomi IV* eſt primo *Chronologia Orationum*, deinde *Indiculus legum* e *Fr. Hotomanni* & *Jo. Aug. Erneſti* Collectaneis. Ad calcem Orationis frumentariæ, hoc eſt, *tertiæ Verrinæ*, *Collectanea de re frumentaria e Lipſio & Contareno.* Orationi *pro Murena* ſubjecta eſt *Oratio Palearii in Murenam.* In calce

calce *Tomi V Orationes, Ciceroni ſuppoſitæ*, rectius in calce *Tomi VI* fortaſſe collocandæ. Omnium autem horum *Voluminum* finem obtinent *diſpoſitiones rhetoricæ Orationum.* Quod ad notas attinet, habentur hic pleniores paulo notæ *Frontonis Ducæi* in Orat. *de Provinc. Conſ.* & *Phil. IX.* Præter *Manutium* inprimis uſus eſt notis *Facciolati in Orat. pro Quintio* & *Roſcio Amerino, Ferratii* in Orationes *Ciceronis*, & Clave *Ciceroniana Erneſti*, qua etiam uſus eſt in notis ad *Epiſtolas*, inprimis in Græcis illuſtrandis.

Tomus VII complectitur *Epiſtolas ad Familiares*, ordine antiquo *Tironis*; addita tamen *Epiſtolarum omnium*, etiam *ad Atticum*, &c. *Chronologia.* Ad calcem *Voluminis* reperitur *H. Ragazonii*, hoc eſt, *Sigonii*, *Commentarius* & *Index hiſtoricus eorum, ad quos Cicero ſcripſit*, in quo cujusque hiſtoria & mores breviter exponuntur, autore *Philiberto Quarterio, e S. J.* qui quondam eas *Epiſtolas* in uſum *Delphini* edidit; denique *Variantes Lectiones*, e *Grævianis* excerptæ. Collectio major parata erat, ſed ea caſu quodam interiit; quod etiam in iis, quæ ad *Epiſtolas ad Atticum* pertinebant, accidit. Ceterum in *Epiſtolarum* Voluminibus notas non ad calcem rejecit, ſed ſub contextu poſuit.

Tomo VIII, in quo ſunt *Epiſtolæ ad Atticum*, præmiſſæ ſunt Præfationes *Victorii, Corradi, Malaſpinæ, Boſii, Grævii*; quod in hoc ſolo *Volumine* factum; deinde argumenta librorum *Malaſpinæ*.

In *Tomo IX* denique reperiuntur *Epiſtolæ ad Q. Fratrem*, & *ad Brutum*, & *Fragmenta*. *Fragmentis Arateis*, qua *Phænomena*, addita ſunt Supplementa *Grotii*, notæ etiam adjectæ docti viri, ſed anonymi; quædam etiam *Buberii*, Viri illuſtris. Quod ad Fragmenta incerta attinet, ea collectio brevior eſt vulgata, ejectis quippe iis, quæ non ſunt proprie Fragmenta, ſed pro Fragmentis a compilatoribus inter Fragmenta collocatis, quod ea loca in aliis Autoribus repererant, ſimpliciter laudato *Cicerone*, nec ſciebant, unde petita eſſent, cum in integris *Ciceronis* libris reperiantur. Ceterum non audet præſtare, omnia ea, quæ exhibentur, Fragmenta eſſe *Ciceroniana*. Habetur hic porro libellus *Q. Ciceronis*

Ciceronis de Petitione Consulatus cum notis delectis *Facciolati*, *Ciceronis Vita Fabriciana*, in qua percommode hoc curavit *Olivetus*, ut loca Autorum accurate notarentur, additis librorum, capitum, interdum etiam paginarum, numeris; denique quatuor Indices. *Primus* est *Graecus* cum nuda interpretatione verborum; *secundus Index Latinitatis*, cujus lectionem valde commendat, totus excerptus ex *Ernestina Clave*; *tertius nominum*, quem ductum dicit e *Frobenii* Penu, & eadem illa *Clave*. Sed, si quis inter se comparabit, videbit, totum propemodum ex hac esse, nil deberi *Frobenio*. Sic v. c. Clavis *Ernestina* habet XVIII *Metellos*, praenominibus, cognominibus, parentibus, aetate, honoribusque, distinctos. Hos totidem, iisdem attributis, habet *Oliveti* Index; *Frobenii* Penu duos omnino. Idem in ceteris reperietur. *Quartus Index* est rerum praecipuarum.

Haec quidem singulis *Voluminibus* continentur. Nunc redeamus ad Opus universum, & ad *Olivetum* separatim. Atque, ut mittamus ea, quae jam ab initio dicta sunt, fatendum est, hanc editionem permagnam habere commendationem chartae & contextus correcte nitideque expressi. Quod ad delectum Commentariorum attinet, sane difficile est, atque adeo ἀδύνατον, satisfacere omnibus, quo magis non nimis acerbus quisquam in eo exigendo esse debet. Itaque fatendum erit, eum in *Tomis* inprimis posterioribus *sex*, in quorum scilicet libros maxime idoneos & copiosos interpretes habemus, satis bene processisse; paulo minus bene in libris philosophicis, parum probabiliter in libris rhetoricis, non, ut opinamur, quod in his minus sapiebat, aut eleganter judicabat, *Olivetus*, sed maxime, quod meliores interpretes non habebat. Scilicet *Capperoneriis Prusteisque* utendum erat. Sed tamen etiam in excerpendis *Corradi* in *Brutum* Commentariis elegantiam *Oliveti* paululum desideravimus. Quis enim in omnibus nominibus requirit historias? Nisi forte de *Delphino* hoc suspicabatur. Aut cur non potius ad indicem nominum amandabat, qui de iis scire desideraret. Ut autem hoc magis appareret, delectum a se rite habitum esse, *Tomo V* subjecit auctarium notarum ad Orationem *pro Domo*, ex editione *Graeviana*, quarum nullam in

illo

illo delectu rationem habuit, ut comparando intelligeretur, nihil omissum esse, quod quisquam magnopere, præter ea, quæ attulisset, ad intelligendam istam *Orationem* requirere posset; ex quo de ceteris quoque judicari jubet. Ceterum non dubitamus, fore, qui putent, ab hac editione, e consilio Clariss. *Oliveti*, commode abesse potuisse *Valentiæ Academica*, *Oliveti de Philosophia Græca* Disputationem, *Collectanea frumentaria*, *Palearii Orationem*, *Quarterii Indicem*, & *Præfationes ad Epistolas ad Atticum*. Sed, quoniam putamus esse, qui, quales ipsius *Oliveti* notæ, passim adspersæ, sint, cupiant cognoscere, de iis quoque, speciminibus propositis, dicendum videtur. In universum si judicandum sit de notis *Oliveti*, quæ perpaucæ & perraræ sunt in *Voluminibus* prioribus, paulo plures in ultimis, eæ modestiam in corrigendo, diligentiam in vulgata defendenda, perspicaciam denique & quandam elegantiam in explicando, probant, ut, quemadmodum ante diximus, optandum esset, ut in rhetoricos libros ipse potius, ubi idonei interpretes desint, notas scribere voluisset. Sed id rationes ejus non tulerunt, cum ab initio nihil omnino de suo addere in animo haberet. In *Oratione pro Domo Cap. 18 init.* vulgata sic habet: *Hæc cum ita sint in re, ubi crimen est? ubi accusator? ubi testes? Quid indignius, quam, qui neque adesse sit jussus, neque citatus — de ejus capite — conductos sicarios — suffragium ferre*, &c. Animadvertit *Olivetus*, hæc, sic posita, commodum intellectum non habere. Sed ei rei eleganter medetur interrogationibus sublatis, omninoque interpunctione mutanda, hunc in modum: *hæc cum ita sint in re, ubi crimen est, ubi accusator, ubi testes:* (de quo genere scilicet rei in superioribus dixerat,) *quid indignius* &c. Ita omnia optime cohærent. In eadem *Oratione Cap 34* hæc sunt de *Clodio*, qui *Ciceroni* objecerat, quod dicere se *Jovem*, *Minervam* autem sororem suam, soleret. Respondet *Cicero: Non tam insolens sum, quod Jovem esse me dico, quam ineruditus, quod, Minervam sororem Jovis esse, existimo. Clodii* dictum inde natum videtur *Oliveto*, quod

primo ſe *ſervatorem urbis* dixerat *Cicero*, quod erat nomen *Jovis*, deinde, quod in exilium abiens ſignum dedicarat cum inſcriptione: *Minervæ* urbis præſidi. Jam, ſi *Cicero* ad verbum dixiſſet, ſe *Jovem* eſſe, *Minervam* ſororem ſuam, indocte ſane dixiſſet, cum *Minerva Jovis* filia ſit, non ſoror. Sed *Clodius* facetus eſſe voluerat, & invidiæ faciendæ cauſa illa ſuperiora duo ſic interpretatus erat. Ironice igitur *Cicero* & facete, par pari relaturus, non ſerio refutaturus *Clodii* dictum, reſpondet, non tam inſolens eſſe, quod ſe, ut *Clodius* exprobraret, *Jovem* dixiſſet, quam ineruditum, quod fratrem *Minervæ*. Hoc multo magis placet nobis, quam quod eſt in *Graviana*: *non tam ineruditus*, quod commodum quidem ſenſum habet, ſed non ita bene reſpondet ſequentibus, ubi *Cicero* pergit: *ſed tamen ego mihi ſororem virginem aſciſco, tu ſororem tuam virginem eſſe non ſiviſti.* Ex quibus apparet, *Ciceronem* ſimulare, ſe iſta dixiſſe, ſed in iis non tam inſolentiam, quam inſcitiam, reprehendendam fuiſſe. Præterquam quod *Graviana* lectio hoc habet incommodi, ut in ea *quod* ferri non poſſit, cum poſt illud duplex *non tam* neceſſario requiratur *ut*. Eleganter quoque *Olivetus* judicat, verba *in ſororem tuam*, quæ *pro Cæl. Cap. 15* addidit e MSto *Gruterus*, recepit in ſuam editionem *Grævius*, in his: *Tu vero, mulier, — — — ſi ea, quæ facis, quæ dicis, quæ inſimulas, quæ* in ſororem tuam *moliris, quæ arguis, probare cogitas, rationem tantæ familiaritatis, tantæ conſuetudinis — reddas & exponas neceſſe eſt*, ea, inquam, aliena eſſe, neque recipienda fuiſſe. Neque enim in ſororem ſuam aliquid moliebatur *Clodia*, ſed in *Cælium*. Forte nec inelegans quibusdam videbitur conjectura ad *Or. in Piſ. Cap. 3*, ubi in verbis: *ut, quod eſt indigniſſimum, ſcelus imperatoris in pœnam exercitus expetitum eſſe videatur*, legit: *Scelus id in p. e. e. e. v. Scelus* id intelligit de imperatore *Piſone*, *imperatoris* verbo e gloſſa orto. Is expetitus dici poteſt, ut ait, a *Clodio* & *Clodianis*, a quibus provinciam acceperat. Sed non tam *Piſo* expetitus eſt Proconſul Macedoniæ, quam Macedonia a *Piſone* expetita,

ut

Digitized by Google

ut pluribus locis *Ciceronis* constat. Vulgata recte habet. Barbari scelus *Pisonis* illud, quo ipsis pacem vendidit, videntur expetiisse in pœnam, seu interitum, exercitus, quem consecutum *Cicero* dicit. Si quid mutandum esset, potius placeret nobis legi: *expetiisse videatur. Scelus imperatoris in pœnam exercitus expetiit*, interiori latinitate dicitur, pro usitatiori: Scelus imperatoris expiavit interitu suo exercitus. *In Pis. Cap. 33* vulgo sic legunt: *Si aspernaretur amicitiam meam, seseque mihi implacabilem* inexplicabilemque *præberet.* Non placebat illud *inexplicabilem* cum aliis, tum *Grævio*, qui habet *inexpiabilem. Olivetus* ait, Viro cuidam docto *inexpiabiles homines* dici non videri. In animo habuit *Ernestum* in *Clav. Cic.*; ipsi secus videtur. Nam, si *expiare* dici, pro placare, possit, consequens esse, ut etiam *expiabilis* & *inexpiabilis.* Atqui *Ciceronem* ipsum *in Pis. Cap. 7* dicere: *expiare manes mortuorum*, quod nil aliud sit, quam placare. Fatendum est, errasse *Ernestum*; sed non minus falsus est *Grævius*, qui, *inexplicabilem* pro implacabili dici non posse, putavit, quod secus esse demonstravit *Ernestus*; manetque nihilo minus, quod hic vult, ut *inexplicabilis* in contextu servetur, & commodam interpretationem habeat. In *Epist. ad Fam. IX, 4*, scribit *Cicero: Si hortum in bibliotheca habes, deerit nihil. Manutius* intelligebat hortum illatum, quod genus veteres *hortos Adonidis* appellabant, hoc est, flores & plantas in testulis & vasis. Sed, de his valde contemtim sensisse veteres, constat, eosque mollium hominum putatos. *Badius in bibliotheca* interpretatur in loco bibliothecæ vicino. Sed *Olivetus* in ea interpretatione putat esse hoc incommodi, quod *Cicero* sic ignoraverit, utrum hortum vicinum bibliothecæ haberet, nec ne; quod non sit verisimile. Ipse igitur, hunc sensum esse, dicit: *Varronem* non egressurum e bibliotheca, nisi ut in horto se delectet ambulando; itaque, si fieri posset, ut hortum in bibliotheca haberet, nihil ipsi defuturum, cujus causa exire e bibliotheca posset. Scripsisse *Ciceronem*, de more suo, facete, nec grammatice intelligen-

Digitized by Google

dum esse. *Ad Att. XVI, 11*, eleganter explicat *vallum Lucilianum*, pro quo alii *sillum Lucilianum*, alii *salem*, maluerunt. *Sine vallo Luciliano* recte interpretatum putat *Corradum: Sine exceptione*, sed non explicata interpretationis ratione. Eam sic explicat *Olivetus: Lucilius*, ut est apud *Ciceronem*, nolebat ab omnibus legi, neque ab omnino indoctis, nec a doctissimis; hos igitur removebat a lectione scriptorum suorum. Atque hoc est *vallum Lucilianum. Atticus* scripserat, locum in libro *Ciceronis*, qui esset de *Sica*, esse talem, ut *Sica* ægre sit laturus. Respondet *Cicero* ita, ut, verum esse, dicat, sed excuset se, & polliceatur, se eum locum mitigaturum, ut omnes, sine exceptione, etiam *Sica* legere possent. Ex his speciminibus facile de ceteris poterit judicari.

PETRI DE EBULO CARMEN DE MOTIBUS Siculis, & rebus inter Henricum VI, Romanorum Imperatorem, & Tancredum, Seculo XII gestis. Nunc primum ex Codice MSto Bibliothecæ publicæ Bernensis erutum, notisque cum criticis, tum historicis, illustratum, cum figuris edidit SAMUEL ENGEL, supremi in Republica Helveto-Bernensi, ut & Academici, Senatus ibidem Assessor, & Bibliothecæ publicæ præfectus.

Basileæ, typis Emanuelis Thurnisii, 1746, 4.

Alph. 1, Tabb. æn. 8.

Hic est titulus integer libri, ob novitatem satis, ut putamus, placituri. Exemplar, quod coram oculis habemus, perquam pulchrum est, nitidæque tam chartæ, quam typi. Atque hanc elegantiam doctissimus Editor in talem librum, qui placere facile & prodesse nonnullis potest, liberaliter profudit. Barbaries hujus Poetæ neminem offendere debet; est enim illi ætati familiaris, & rerum narratarum copia compensata.

penſata. Sed bene feciſſet Editor, ſi breviter totam hiſtoriam, quam fuſius enarrat Poeta, ſub uno quaſi conſpectu exhibuiſſet, ut ſciret nempe lector, qua de re agatur, & noſſet perſonas hujus dramatis.

In Præfatione occaſionem edendi hujus opuſculi, & de *Petro* iſto, huc uſque ignorato, exponit. Codex, e quo proditus hic liber, ex Editoris opinione unicus eſt, & idem ille, quem Autor heroi ſuo, *Henrico* nimirum *ſexto*, ipſe obtulit, ut ex elegantia membranæ, picturarum, characteris, & reliquo nitore, conſtat. Quod autem Cl. Editor eum putet in orbe terrarum unicum hujus opellæ Codicem eſſe, inde eſt, quod neque *Montfauconius*, neque *Fabricius*, diligentes id genus monumentorum indagatores, neque alii, ullam ejus faciant mentionem. Sic ſcriptus eſt hic Codex, ut cuivis paginæ ſcriptæ oppoſita ſit pictura, poeticam narrationem vivis coloribus depictam oculis ſubjiciens. Quarum aliquas Editor pro ſpecimine nunc jam addidit edito textui; ceteras omiſit, ne ſumtus nimis creſcerent, tentaturus emtorum judicium. Proponit tamen reliquarum omnium picturarum, æri inciſarum, lege ſubſcriptionis editionem, ſi qui ſint, qui, monſtroſa hac ævi medii elegantia delectati, omnes deſiderent. Codex fuit olim *Jacobi Bongarſii*, cujus cum reliquis libris, & multis, ut fama accepimus, & quibusdam magni faciendis, (ut eſt *Damaſceni Lexicon Græcum* ineditum, cujus editionem *Leo Allatius* aliquando promiſit,) in Bernenſem Bibliothecam tranſiit. Quomodo autem ad *Bongarſium*, non male conjicit Editor, ad quem ablegamus, quisquis noſſe cupit. Sed mutilus eſt Codex, & ab indoctis militibus diſcerptus, quapropter, eum integrari poſſe, cum unicus ſit, nulla ſpes eſt.

Autor, *Petrus de Ebulo*, quis fuerit, in alto ſcriptorum ſilentio non conſtat. Videtur in aula *Henrici VI* munere quodam functus fuiſſe; & opus ſuum anno Chriſti 1195 condidiſſe, oriundus ex urbe Ebolo, vel Ebulo, quod perinde eſt, in agro Salernitano. Porro ſcribit Editor, a multis eruditis viris, & præſertim ab Illuſtriſſimo Comite, *Henrico*

Digitized by Google

Bunavio, ad editionem hujus opusculi fuisse impulsum, & ab *Hieronymo Stettlero*, Scholæ Bernensis Conrectore, in concinnandis notis adjutum.

Carmen ipsum *tribus Libris* absolvitur, quorum *primus* 1114 versibus constat, *secundus* 310, *tertius* 243. In fine parcas spargit notas Editor, initio, id est, per *primum Librum*, eo fusiores admensus. In quibus id agit, ut, conferendo scriptores earundem rerum, a suo *Petro* dicta obscurius illustret, &, si quos ille spargit flores elegantiores, eorum fontes, Autores veteres, commonstret. Sunt etiam loca, in quibus criticam exercet, &, quæ corrupta, emendat. Sed alia, nimis graviter affecta, relinquere debuit meliori medico. Ut illud *pag. 24 Lib. I v. 289:*

Quam geris auratæ, Cæsar, diadema thiaræ,
Signat te aplicas participare vices.

Ad posteriorem *versum* in nota monet, in margine Codicis legi *Apulicas* pro *aplicas*. Videtur id adscripsisse *Bongarsius*. Sed erravit. Aut male scripsit librarius *aplicas* pro *pplicas*, aut lectores ejus Codicis non satis assecuti sunt librarii manum. Certe *pplicas* aliud nihil est, quam *papalicas*. *Signat te papalicas participare vices.* Id est: notat, quod Papam, cujus insigne est tiara, repræsentes. Qui adjectas inspiciet tabulas æneas, deprehendet, *pp*, seu duplex *p*, cum superimposita linea transversa, huic scribæ Papam notare. Neque quemquam ab admittenda hac lectione absterreat peccatum in legem Pediam. Ille mos erat eorum temporum, & nostri, pro lubitu scandere, ut patet ex *versu 561* & aliis. Utinam possemus alterum quoque locum *pag. 52 vers. 567* pariter sanare:

Te vir dimisit, non vir sed Apts egit.
Hostia pro nobis prædaque dulcis eris.

His inter alia conviciis *Constantiam*, *Henrici VI* uxorem, lacessunt & terrent perfidi Salernitani. Notat Editor ad hunc locum, hoc scripturæ compendium *Aptus* in Codice sic exstare,

ſtare, quod recentior manus in margine per adſcriptum *Apertius* explicet, alia per *Apoſtolus.* Ipſe conjicit, legendum forte *Apolus*, per ſyncopen, pro *Apoſtolus*, ut *compoſtus*, *extinxem*, *porgite*, *largibar*, *audibam.* Hæc quo pertineant, non videmus. Fingamus enim, (quod evincere tamen valde erit operoſum,) *Apolus* dictum pro *Apoſtolus*; non tamen ſic verſus ſibi conſtabit, qui rectus ibit, ſi *Apoſtolus* legatur. Forte verum vidit, qui *Apertius* ſcripſit. Id forte Archiepiſcopo Salernitano nomen erat. Neque ſatisfacit nobis Editor in explicatione hujus loci, ut multa alia ſicco pede tranſiit. Quid enim ſibi vult: *te egit Apoſtolus?* etiamſi per Apoſtolum intelligamus dictum Archiepiſcopum. Et quare vir & Apoſtolus tanquam duo contraria ſibi opponuntur? Et hoc reſpectu certe neque illud *Apertius*, quod modo probabamus, ſatisfacit. Quicquid ſit, non meretur hæc barbaries, ut cerebrum in ea nobis turbemus. In notis hæc fere ſunt præcipua, quæ docentur, grammatica: *pag.* 42 quod *auguriare* ponat *Petrus* pro *conjectare*, *pag.* 49 *lacrymabilis*, pro eo, qui multum flet, *pag.* 54 *famoſus* pro infami, *pag.* 56 *repedare* pro retrocedere, *pag.* 71 *imperioſus* pro eo, cui parendum eſt, *pag.* 76 *autumnus* pro vino, *pag.* 81 *cavare* pro perfodere, *pag.* 89 *parapſis* pro paropſis, *pag.* 93 *galeare* pro galea tegere, *pag.* 96 *enſare* pro enſe armare, *pag.* 104 *gutta pedum* pro podagra, *pag.* 134 *apodixa* pro cautione de accepta pecunia, & *eſcriniare* pro aperire. Ceterum notamus, Editorem Latino uti ſtilo haud ſatis Latino & puro. Nolumus tamen hoc noſtro judicio quidquam ejus laudi detractum.

JO. FRID. STAPFERI, ECCL. BERN. INSTItutiones Theologiæ polemicæ univerſæ, ordine ſcientifico diſpoſitæ.

Tomus II & III.

Tiguri,

Digitized by Google

Tiguri, apud Heideggerum & socios, 1744 & 1745, 8.
Tom. I Alph. 1 plag. 17½, Tom. II Alph. 1 plag. 16.

Primus Operis *Tomus* capita Theologiæ polemicæ non nisi isagogica complectebatur. *Tomus* nunc *secundus* tractationem controversiarum ipsam & elenchum ex parte exhibet. Religio est vel naturalis, vel revelata. Pugnandum itaque est contra duplex adversariorum genus, quorum illi Deum conservatorem ac creatorem, hi Deum salvatorem peccatoris, negant. *Tomus* hic ad posteriores nondum descendit. Expugnatur enim eo Atheismus, Deismus, Epicuræismus, Ethnicismus, ac Naturalismus. Rev. Autor, ex usu esse, existimavit, ut de Atheismo generatim, deinde de Spinosismo ac Materialismo, speciatim exponeret, antequam Deismum susciperet debellandum. Nexus ac vincula tractationis tam accurate fluunt, & invicem consequuntur, ut nihil ordinatius cogitari possit. Ipse atheismi, stricte & directe sic dicti, quem-
Pag. 587. quam in opere suo accusare non sustinet. Sufficit proposito ejus, eos refutasse, vel veritatis convicisse, in quorum animis, invitis etiam, conflictus ac dubitationes oriuntur de eo, an existat Numen supremum, an veritates connexæ, ad eum stabiliendum aptæ, dentur. Hunc vero animi statum vocat Scepticismum philosophicum, Pyrrhonismum. Significat simul, Cel. Tigurinorum Theologum, ***Zimmermannum***, in eo esse occupatum, ut illos, qui ex veteribus ac recentioribus atheismi fuerunt accusati, ab hoc crimine vindicet. Spinosismus admittit unicam modo substantiam, duobus
589. summis attributis præditam, cogitatione scilicet & extensione infinita, e quorum varia modificatione varia corpora, vel animæ variæ, oriantur. Materialismus habet mundum materialem pro Deo, seu ente a se. Atheorum errores primarios recenset Noster & refellit. Notas atheismi enumerat. Timorem, seu metum, justitiæ Dei, malas actiones puniturі, esse originem atheismi, ostendit. Hunc metum ipsi
606. nituri, esse originem atheismi, ostendit. Hunc metum ipsi
612. excutere student. Ambitio & ignavia malum augent. Nutrices sunt prava educatio, hominum impiorum commercia,

malus

Digitized by Google

malus ſtudiorum uſus, crebra profanorum librorum lectio.
Occaſiones atheiſmo ſuppeditantur ſæpius per itinera perni-
cioſa, per religionis in ſectas varias ſciſſionem, per Theologo- Pag. 618.
rum acerbas diſceptationes, per vitam eorum, qui ſe Chri-
ſtianos profitentur, ſæpius impuram & perverſam, & per li-
bros, quibus religioni objiciuntur multi, qui non ſolvuntur,
ſcrupuli, immo etiam per defenſionem veritatum religionis
ineptam, vel infirmam. Arma atheiſmo opponenda ſunt vel
directe, vel indirecte, talia. Direxit jam armamentarium Au-
tor adverſus atheos *Tomo primo*, argumentum a contingen-
tia deſumtum executus. Nunc vero apogogica utitur de-
monſtratione, oſtendens, atheiſmum cum contradictione con-
flictari. Ecquando enim atheus firmiter docebit, fieri non 622.
poſſe, ut Deus, a mundo diverſus, exiſtat? Quibusnam ipſe
utitur argumentis? Hypotheſis ejus nullo nititur fundamento,
nullis ipſe inſtructus eſt principiis certis. In atheorum ſy- 624.
ſtemate mera eſt caligo. Inibi ne minimæ quidem rei ratio
perſpicitur. At, poſito Deo vero, plana & facilis præſto
eſt rerum omnium clavis. In ſyſtemate atheorum certe re- 628.
rum in mundo evenientium nullus datur ſcopus, nulla deſti-
natio, nullus finis. Quanta caligo? Ecquando atheus de-
monſtrabit, mundum eſſe illud ens a ſe? Mundus certe eſt
ens contingens, ac eapropter non neceſſarium abſolute, nec
ens a ſe. Atheus admittit in complexu doctrinæ ſuæ id,
quod eſt impoſſibile, nempe progreſſum in infinitum, eumque 631.
independentem vel rectilineum, vel circularem. Athei ad-
mittunt immenſum menſurabile, rem contradictione plenam.
Iidem e mundo auferunt id, quod eſt pulcherrimum, ideo- 633.
que præſtantiam ejus cummaxime deprimunt. Negant ipſi, 639.
quod optimum & maxime optabile eſt. Quid autem Deo
optimo eſt melius? Athei ſolvunt & evertunt vincula ſocie-
tatis humanæ, tollunt vim fœderum, vim jurisjurandi. Athei
ſibi ſunt ipſi contrarii, dum ſingulare rationis ſuæ acumen
admodum jactant, ac, doctrinas ſuas effutiendo, ſe pla- 653.
ne ſtupidos eſſe, teſtantur, caſui fortuito omnia immergen-
tes. Si atheus eſt certus, non dari Deum, cur igitur non-

ens odio persequitur, & frustra debellat? Si dubitat tantum, cur igitur partem tutiorem & probabiliorem haud sequitur, ut alias facere solet? Ipse exsors est tranquillitatis animæ, nec tamen de hypothesi sua certus, per quam tranquillitate ex-
Pag. 658. cutitur. Solet igitur sæpius usu venire, ut athei, conscien-
663. tia territi, in summam rejiciantur superstitionem. Si atheus certo scit, animam esse mortalem, frustra immortalitatem animarum humanarum debellat; si dubitat, male agit, dum sic vivit, quasi anima sua esset mortalis. Quibus expositis,
678. Autori visum est dissolvere atheorum objectiones. Monent hi, Dei notionem dari nullam, omnem cognitionem per sensus, in quos tamen Deus haud cadit, acquiri, attributa Dei esse incomprehensibilia, immutabilitatem Dei rebus creatis necessitatem conditionis expertem secum ferre, creationem in
687. Deo mutationis fore causam, notionem de Deo esse callidorum hominum inventum ad plebem indomitam in officio continendam, *Mosen* exstitisse impostorem, varias esse religiones & sectas, Theologos continuis controversiis distineri, providentiam Dei in mundo haud apparere, difficultatibus expositam esse de immortalitate animarum doctrinam. His objectionibus dissolvendis parem sese præbet Au-
718. toris philosophia. Accedit deinde ad remedia atheismo profligando adhibenda. Pantheismum, seu Spinosismum, ex fontibus deducit ac debellat, laudatis illis doctrinis atque ratiocinationibus, quibus Ill. *Wolfius Tomo II Theologiæ naturalis* Spinosismum profligavit.

733. Ad objectiones Spinosistarum solide respondet, ac *Belii* additamenta pervestigat, eaque dissolvit. De *Materialismo* differit docte ac evidenter. Fontem erroris recludit. Obje-
742. ctiones excutit ac repellit. Deismum, ejusque errorem præcipuum, in neganda Dei providentia positum, describit ac profligat. Causa Deismi potissima sita est in conscientia pœnæ, peccatis promeritæ, ac eo, qui inde oritur, Numinis non placati metu, in terrorem prolapso. Refutat tandem opiniones Deisticas, ac objectiones præcipuas felici conatu dissi-
766. pat. Perplacuit nobis id, quod Autor ad objectiones, quibus

Digitized by Google

bus significatur, improbis subinde cuncta prospere & ad vota fluere, piis contra cum cumulo calamitatum esse confligandum, respondit. Objectionem, quæ a multitudine malorum moralium, orbem terrarum premente, desumi solet, solide Pag. 783.
extricat, ac eam, quæ nostram inter & Dei perspicientiam intercedit, differentiam demonstrat curate. Nisi libertas homini fuisset divinitus impertita, virtuti locus haud esset. En rationem, cur Deus homini libertatem veluti donum indulserit, nec obstruxerit facultatem eo abutendi. *Paragraphum* 786.
121 Capitis VI omisit, indicio hoc addito: *Hunc Paragraphum ut omittam, jussit Venerabilis Facultas Theol.* Indubie inibi ea fuerunt allata, quæ ad usus, quos Deus ipse ex hominis, abutentis libertate sua, momentis ad regnum suum universum per decretum permissionis voluit redundare, spectant, ac referri a nonnullis solent. Labem peccati innati ita per- 789.
sequitur docendo, ut *Bælio* fiat satis. Unus ex censoribus librorum theologicorum venerandis ibi addidit rationibus Autoris nonnihil, e Theologia revelata depromtum, ne consul- 791.
ta Autoris viderentur *Formulæ Consensus Helveticæ* ullo pacto repugnare. Tum vero Rev. Autor ad Epicuræismum evertendum sese accinxit. Deista enim est subtilis Epicuræus, & 794.
Epicuræus est crassus Deista. Uterque plenæ actionum indifferentiæ & moralitatis subversioni assentitur. *Archelaus* ex schola Ionica, *Theodorus atheus*, Cyrenaicæ sectæ addictus, *Pyrrhonii*, *Carneades*, aliique veterum, in hac cymba navigarunt. *Leucippus* & *Democritus* Deum creatorem repudiarunt, mundum ex fortuito atomorum concursu productum fuisse, rati. *Seneca de Benef. IV, 4, Epicurum* providentiam Dei su- 798.
stulisse, docet. Adde *Senecæ Cap. 19. Diogenes Laertius X Sect. 77* adstipulatur *Senecæ*, de *Epicuro* exponens. Docet vero Noster, dari obligationem actionum liberarum internam & externam, hominem ad certa officia alii cuivis præstanda 805.
per naturam esse obstrictum, dari legis naturalis obligationem divinam, hominem ad observandam legem civilem esse obligatum, immo ad religionem naturalem. Objectionum nebu- 811.
las deinde dissipat & diverberat. Procedit porro ad Poly- 821.

Digitized by Google

theiſmum, ſeu Ethniciſmum, debellandum. Varias ejus ſpecies exponit. Idololatriam ſubtilem & craſſam aggreditur expugnare. Errorem primarium & eos, qui inde
Pag. 837. fluunt, protrahit in lucem. Eos tamen, dum Diis colendis operati fuerunt, ſine omni religione fuiſſe, negat. Adminicula placandi Deum commentitia percenſet. Occaſionem ethniciſmi explicaturus, monet, maximam linguarum
841. diverſitatem ex diſperſione gentium *pedetentim* ortam, traditionem Patrum fuiſſe corruptam ab imperitis, culturam rationis evanuiſſe, pietatem excuſſam, ſuperſtitionem veritati ſubſtitutam, animum corruptelis infectum, & a Dei amore averſum fuiſſe. Docet e contrario, unicum exiſtere Deum,
844. perfectiones Dei limitum eſſe expertes, mundum, ceu unum connexum quid, a pluribus Diis dependere haud poſſe, ac ethniciſmum nullo niti fundamento. Differit poſthæc de falſis ac genuinis modis convincendi, ac ad veritatem revocandi,
848. Polytheos. Socinianorum methodus eſt culpanda, quippe qui religionem divinitus revelatam convertunt in naturalem. Huc referendus eſt Anonymus, qui librum ſcripſit: *Lettres ſur la Religion eſſentielle à l' homme, diſtinguée de ce qui n' en eſt que l' acceſſoire.* Idem jam antea ſcripſerat libellum: *Le Siſteme des Anciens & des Modernes ſur l' Etat des Ames ſeparées des Corps.* Refellit Noſter ea, quæ Anonymus Theologiæ oppoſuit naturali, reliqua refutaturus, quando ad So-
856. cinianiſmum debellandum ipſe ſtadium ſuum decurret. Monet, ea, quæ *Paragrapho 58* contenta fuere, deleri juſſiſſe
875. venerabiles librorum theologicorum cenſores. Locum *Ebr. XI, 6*, dextre debiteque exponit, ac, quid illud εὐαρεστῆσαι ſit *v. 5*, curate definit. Præcepta admittit evangelica, ac methodum in convertendis ad Chriſtum hominibus *Paulinam*
881. ediſſerit. *Capite 10* de Naturaliſmo exponit, quem diſtinguit in philoſophicum & theologicum. Prior a ſtatoribus ſaluti hominis peccatoris ſufficere exiſtimatur; poſterior revelationis veritatem admittit, neceſſitatem hypotheticam re-
883. pudiat. Ille eſt Antiſcripturarius, hic non item. Autor errorem utriusque palmarium evolvit, erroresque adjungit, illi junctos.

Digitized by Google

junctos. *Tindalius*, & ante eum *Antonius Collinus*, exstiterunt Naturalistæ recentioris ætatis Angli. Illius liber, *Christianity as old as the Creation*, Londini A. 1730 prodiit, a nobis suo loco expensus. *Fosteri* refutatio, cum hoc libro conjuncta, exiit in lucem Francofurti ac Lipsiæ, in vernaculum conversa, A. 1741, 8. *Tindalius* locum inter Naturalistas Philosophos occupavit. Summam opinionum ejus Autor exhibet ex parte potiori. Causas Naturalismi pandit. Occasiones & Pag. 923.
adjumenta ejus addit. Subjungit etiam pronuntiatis Naturalistarum refutationem rei convenientem. Ostendit vero ex principiis veris, tum revelationem religioni naturali superaddendam necessariam esse, tum sacris literis criteria divinæ revelationi propria congruere & accommodatissima esse. Largitur, religionem naturalem & revelatam sibi invicem repugnare; negat vero, posteriorem perfectioni prioris aliquid demere. Exhibet utriusque concordiam, tabula repræsentatam. Ostendit, utramque hanc religionem ex duplici hominis ad Deum relatione fluere, nec unam alteri repugnare. Perfectionem religionis naturalis fusius exponit pro ea ad Deum relatione, qua gaudet ipsa. Addit etiam, per sacras literas religionem naturalem nitori suo restitutam esse. Osten- 935.
dit præterea, religionem naturalem saluti sempiternæ consequendæ, morsibusque mentium tollendis, minus sufficere. Omittimus reliqua in præsens, cedro digna. Docet solide, 947.
religionem peccatoris non esse mysterii expertem. Largitur, religionem naturalem esse immutabilem, & perfectam, & clarissimam. Negat vero, illam revelatæ esse opponendam, si- 960.
quidem peccatum intercessit, ut nova Deum inter & hominem revelatio accesserit. *Tindalius* perperam sumsit, hominem religioni naturali ad amussim servandæ in statu peccati sufficere, ac illam omnino servare. Frustra sumsit, satisfactio- 967.
ni locum haud esse ad hominem cum Deo reconciliandum. Cur non ostendit, illam ab homine præstari posse? Male existimavit, adminicula felicitatis humanæ, quæ uno tempore hominis felicitatem perficere potuerunt, alio tempore, quo homines peccato erant jam infecti, eundem effectum præstare

 posse.

posse. Revelatio non Dei, sed hominum, culpa apud gen-
Pag. 971. tes nonnullas fuit oblivioni data. Postea etiam multi populi impedimento fuerunt ipsi, quo minus janua Evangelio fuerit patefacta. Addit Noster, Deum a nemine plus requisiturum, quam acceperit, & unumquemque respectu luminis sibi concessi a Deo judicatum iri, *Rom. II, 12.* Ad objectiones, quæ a variantibus lectionibus & obscuritate sacris literis exprobrata desumi solent, promte solideque respondet, *Tindalium* præcipue refellens, cujus argumenta singula, veritati Vet. Test. opposita, demolitur, simulque ostendit, exempla, a *Tindalio* prolata, cum jure naturæ ac immutabilitate religionis naturalis haud pugnare. Videtur Autor *Hoseam* Prophetam
1032. pro Sacerdote summo reputare. Obdurationem, *Pharaoni* divinitus immissam, qualis vulgo fuisse existimatur, melius exposuisset cum *Overkampio* per divinam *declarationem*, quia conjugatio *biphil* fuit adhibita. Laudibus ei ducendum, quod objectiones etiam chronologicas dissolvit. Vellemus, solvisset curatius contradictionem illam apparentem locorum *2 Chron. XXI, 20, XXII, 2,* & *2 Reg. VIII, 26,* ubi
1066. filius patre biennio major fuisse videtur. Filii enim fuere non tantum natura, sed etiam lege; non tantum proximi, sed etiam remoti, generis. Proponimus igitur Chronologis denuo dubii hujus extricationem, rati, inventum iri in Theologorum numero, qui difficultatem non secet, sed ratione
1071. adhibita enodet. Vaticinia Vet. Test. vindicat Noster egregie. *Adæquatam mysteriorum cognitionem impossibilem* pronuntiat, intelligens, eam impossibilitatem respectu intellectus
1121. finiti esse capiendam. A Jesu singulas impostoris notas abesse, solide monstrat ex ipsius tam doctrina, quam factis & vita moribusque. Pervadit ac perrepit nulla non adversariorum latibula, ac ne micam quidem objectionum dimittit in-
1173. tactam parumque extricatam. Excutit præterea loculos Naturalistarum, & arma enervat, quibus veritatem Nov. Test. tentant, & in discrimen conjicere laborant. Gratias ut agamus Viro Pl. Reverendo pro tot laboribus, in honorem & tutamen rei Christianæ collocatis, ac præcipue pro hujus

Tomi

Digitized by Google

Tomi diligentiſſima elaboratione, nos non ſolum publico, ſed etiam noſtro, nomine nos commotos ac obſtrictos eſſe ſentimus, adjungentes merito vota ſincera fucique expertia pro fauſtitate ejusdem omnigena ac diuturna incolumitate, & crediturі perpetuo, hoc etiam præmio divino laborem ejus haud indignum ab omnibus bonis iri exiſtimatum.

Tertium Tomum Patruo Pl. Rev. Autor inſcripſit, ſimulque, Philoſophiam & Theologiam ſibi mutuam afferre lucem & conſortionem, oſtendit. In Præfatione laudavit eum, qui *Tomi I* recenſionem *P. XXVI Relationum Jenenſium de libris ac ſcriptis novis theologicis* attente & cum cura exhibuit, ac nonnihil ſubmonendo adjecit. Inter alia ſic habet: *Syſtema, Eccleſiæ Reformatæ & cenſuræ publicæ Facult. Theol. ſubjiciendum, mihi exhibendum fuit, prolixior paulo alias in exponenda decreti divini ratione objectiva fuiſſem. Tomo* hoc *tertio* continentur *Capita duo, undecimum* & *duodecimum. Prius* in *Sectiones* abit *duas*. Illa de Judaiſmo, hac de Muhammedaniſmo, exponitur. *Poſterius* de Socinianiſmo & Antitrinitariis inſcribitur. Stilus, methodus, ſoliditas, obtinent antiquum. Id unum monemus ad *pag. 14*, non omnes Judæorum doctores liberationem a Meſſia exſpectare temporariam, nec inter eos abeſſe, qui nullum exſpectent Meſſiam. Perplacuit nobis conatus ille potiſſimum, quo Autor *Woolſtoni* ac Judæorum objectiones, reſurrectioni Jeſu infeſtas, laborioſe ſolideque retudit. Lector certe tempus ſuum nunquam utilius impendet, quam ſi *Stapferianum* hunc quoque *Tomum* attente perlegerit, qui, vel decies perlectus, non poteſt non probari ac placere.

LETTERE DELL' ABATE D. ANTONIO SAMBUCA, ſcritte al Signor Abate D. ANDREA BACCI, Canonico, &c.

id eſt,

EPISTOLÆ, QUAS ABBAS D. ANTONIUS SAMBUCA ad Abbatem D. ANDREAM BACCIUM, inſignis templi collegiati ad S. Marci Romæ Canonicum, ſcripſit.

Brixiæ,

Brixiæ, ex typographeo Joannis Mariæ Rizzardi, 1745, 4.
Plag. 10.

Eminentiſſimi Purpurati *Quirini* laudibus hæ Epiſtolæ ſunt refertiſſimæ, nec immerito. Quis enim illius in ſcientias omnes ſtudium ac favorem ignorat? *Benedictus XIII* eum
Pag. 9. Epiſcopatui Brixienſi in Longobardia Veneta præeſſe juſſit, purpuraque donavit illum, qui Archiepiſcopatum Corcyrenſem temporibus difficillimis egregie adminiſtraſſe credebatur. *Primordia Corcyræ*, a Purpurato illo conſcripta, hic laudata, alibi nos ipſi laudavimus. Omittimus ſpecimina benignitatis, quam
19. pauperibus exhibuit. Laudant Caſinenſis Congregationis participes ac ſodales eam, qua Abbatiam *Buſcbi*, ipſi commendatam, ſibi curavit reſtituendam, liberalitatem ac munificentiam. Ipſe eidem Congregationi eſt adſcriptus. Diligentiam ejus prædicat nomine haud uno Ven. *Sambuca*. Copioſos ipſe ſumtus reficiendis ædificiis ſacris, ac eorum partibus
40. perficiendis, impendit. Epiſcopatum Patavinum, ſibi oblatum, recuſavit, Brixienſi ornando devotus ac intentus. Batavus quidam de hac recuſatione iniquius judicaverat. Purpuratum ipſa defendit Roma, acrius infeſtatum maledico rumore. Binæ ſunt literæ, quibus Ven. *Sambuca* tanti Viri famam, minus benigne habitam, vindicavit. Subjiciuntur huic Epiſtolarum bigæ inſcriptiones, paſſim in honorem Emin. *Angeli Mariæ Quirini*, tituli S. *Marci* Purpurati, Epiſcopi Brixienſis, ac Bibliothecæ Vaticanæ præfecti, publice propoſitæ. Ex eis intelligitur, ipſum in baſilica *Marci* Romæ nova in presbyterio ſedilia, veteribus fatiſcentibus, conſtruxiſſe, parietesque holoſericis periſtromatis honeſtaſſe A. 1735, ſacellumque ſan-
3. ctiſſimi Sacramenti in ipſomet ſepulcro, *Marci Barbi*, Card. Aquilejenſis, cineribus aſſervandis exſtructo, theca euchariſtica, ſeptis, aliisque ornamentis, A. 1740 inſtruxiſſe. Ad annum 1744 vocatur *titularis S. Praxedis* & S. *Marci Commendatarius*. Titularium uſui amœnum ſeceſſum, hibernam manſionem, ambulacra bina, adaptavit. Ipſe in Vaticanam donum,
8. librorum acceſſionem, contulit A. 1732. Sacellum ſacrarii S. *Gre-*

Digitized by Google

S. *Gregorii* in Monte Cœlio a cornu Epiſtolæ ornavit, ut gratus eſſet in Monachos Camaldulenſes, ædis incolas, in quorum ordine Abbatiam Vangadiciæ obtinet. Ibidem ad aram a cornu Evangelii indicavit, ſe die S. *Andreæ* A. 1723 in baſilica S. *Marci* Epiſcopalem unctionem recepiſſe. Templum S. *Gregorii* pluribus annis inſtruxit ornamentis præclaris. Statuam marmoream *Benedicti XIII* ad ejus tumulum in æde S. *Mariæ* ſuper Minervam curavit A. 1735 apponendam. *Ludovico Pico Mirandulano*, Epiſcopo Portuenſi, cui in titulo S. *Praxedis* ſucceſſit, in templo S. *Praxedis* A. 1744 monumentum poſuit. Abbas & Monachi Hieronymiani in templo S. *Alexii* in monte Aventino eidem tunc exegerunt grati animi monumentum, Hieronymianæ quippe familiæ patrono ac protectori. Templum Brixienſe Epiſcopale ſuo ære large collato, & ara maxima, & ſplendidis aliis ornamentis, decoravit munificentiſſime. Eam ob cauſam Septemviri Brixiæ ejus effigiem marmoream in presbyterio novæ baſilicæ, A. 1605 ædificari cœptæ, ac inſcriptionem additam, poſuerunt A. 1737. Non eſt noſtrum, *Inſcriptiones* ipſas huc transſcribere, quibus Emin. *Quirinus*, fama ſuper æthera notus, oblivioni mortalium ingratæ ſurdæque poſteritati ereptus fuit. Suſpiciunt coluntque tanti Viri memoriam eruditi per Europam, quosque fabuloſus lambit Hydaſpes, & qui habitant ultra Garamantas & Indos.

Pag. 10.

19.

BREVE STORIA DELLA VITA DI CATTERINA VIZzani, Romana, che per otto anni veſti l'abito da uomo, &c.

id eſt,

JANI PLANCI, SEU JOANNIS BIANCHI, ANAtomes Profeſſoris Senenſis, Hiſtoria brevis, vitam narrans Catharinæ Vizzanæ, Romanæ, quæ per octo annos virum mentita eſt, famulatum præſtans, quæ, cum poſtremo poſt varios caſus occiſa fuerit, virgo reperta fuit anatome ſui cadaveris.

Digitized by Google

Venetiis, typis Simonis Occhi, 1744, 8.
Plag. 2.

In hac historia, seu narratione, a *Jano Planco*, Medicinæ Doctore Ariminensi, & quondam in Academia Senensi Anatomes Publico Professore, historia elegans & scitu digna describitur cujusdam Virginis Romanæ, *Catharinæ Vizzanæ* nomine, quæ a sexto decimo anno usque ad vigesimum quintum circiter habitum virilem mentita est, quibusdam Nobilibus in Hetruria famulatum præstans, quo tempore & antea nunquam cum viris sanguinem miscuit, licet cum ipsis sæpenumero dormierit. Verum perdite mulieres amabat, propter quas cum varia infortunia perpessa sit, tandem, cum duas virgines in Librafracta, oppidulo ditionis Pisanæ, rapuisset, ictu sclopeti in genu prope Senas vulnerata fuit, quo vulnere interiit Senis, cum in nosocomio per quindecim dies ægrotasset. Aliquot horas ante mortem mulieri cuidam Senensi revelavit, se mulierem esse & virginem, petiitque, ut corona florum post mortem suam caput ornaretur; ita enim mos est in Italia ornare, quæ virgines moriuntur. A *Planco* & ab ejus adjutoribus dissectum fuit ejus cadaver, & in eo reperta est integra hymenis membrana, quæ hic cum valvula coli describitur; at canaliculi cysthepatici & hepatocystici in jecore negantur. Hoc totum a *Planco* additur, ut contradicat aliquibus Senensibus, qui autoritatem *Pinelli* cujusdam, Illicinensis Anatomici, hymenem in scriptis suis negantis, fuerant secuti. Sic post *Heisterum* valvulam *Bauhini* in colo iterum asserit contra *Biancum*, Taurinensem Anatomicum, ut olim jam fecerat in Epistola sua anatomica; in qua etiam canaliculos illos cysthepaticos & hepatocysticos negarat, quos nunc negare pergit, licet *Winslowius* eos subobscure admittat, quem illos non αὐτοψίᾳ vidisse, sed ratione tantum & analogia admisisse, judicat; rationem, docens, & analogiam in materia facti interdum vacillare, ut vacillarent, si quis, ut *Plancus* ait, contenderet, ductum cysticum esse in brutis omnibus tortuosum & valvulis consperfum, quod re ipsa talis sit in hominibus.

L. E.

Digitized by Google

L. E. DE NUMERIS AMICABILIBUS.

Problemata, quæ circa indolem ac proprietates numerorum versantur, hoc tempore, quo Analysis mathematica ad multo profundiores speculationes aditum aperuit, fere penitus a Geometris derelicta videntur; ac plerique arbitrantur, contemplationem numerorum nihil prorsus ad augmentum Analyseos conferre. Verum tamen certe investigatio proprietatum numerorum sæpenumero multo majorem sagacitatem requirit, quam subtilissimæ quæstiones geometricæ; atque ob hanc ipsam causam quæstiones arithmeticæ immerito istis postponi videntur. Ac summa quidem ingenia, quibus maxima Analyseos incrementa accepta sunt referenda, numerorum affectiones non indignas censuerunt, in quibus evolvendis plurimum operæ & studii collocarent. *Cartesium* scilicet constat, etiamsi amplissimis cum universæ Philosophiæ, tum Matheseos, meditationibus esset occupatus, tamen non parum in eruendis numeris amicabilibus desudasse; quod negotium deinceps *Schotenius* majori studio est persecutus. Vocantur autem numeri amicabiles, duo ejusmodi numeri, quorum alter, si ejus partes aliquotæ omnes in unam summam colligantur, alterum producat; cujusmodi numeri sunt 220 & 284; prioris enim 220 partes aliquotæ, seu divisores, ipso minores $1 + 2 + 4 + 5 + 10 + 11 + 20 + 22 + 44 + 55 + 110$ summam præbent 284: atque hujus numeri 284 partes aliquotæ $1 + 2 + 4 + 71 + 142$ vicissim producunt 220. Nullum autem est dubium, quin præter hos duos numeros plures alii atque adeo infiniti dentur, qui eadem proprietate sint præditi; neque tamen *Cartesius*, & post eum *Schotenius*, plura, quam tria, talium numerorum paria elicuerunt, etiamsi non parum studii ad plura eruenda impendisse videantur. Ac methodus quidem, qua uterque est usus, ita est comparata, ut ejus ope vix plures numeri amicabiles inveniri queant; assumserunt enim, hujusmodi numeros in his formulis $2^n xy$ & $2_n z$ contineri, ubi x, y, & z, numeros primos denotent; quos ita comparatos esse oportet, ut sit primo $z = xy + x + y$,

$+ y$, tum vero ut ſit $2^n(x+y+2) = xy + x + y + 1$. Exponenti ergo n ſucceſſive varios tribuerunt valores, ac pro ſingulis ejusmodi indagaverunt numeros primos x & y, ut poſteriori æquationi ſatisfieret: qui ſi ſimul tales fuerint, ut $xy + x + y$ præberet numerum primum, formulæ aſſumtæ $2^n xy$ & $2^n z$ exhibebant numeros amicabiles. Facile autem intelligitur, hoc modo ad majores exponentes n procedendo, mox ad tantos numeros $xy + x + y$ perveniri, qui utrum primi ſint, nec ne, diſcerni amplius nequeat, cum tabula numerorum primorum ultra 100000 nondum habeatur extenſa.

Perſpicuum autem eſt, hanc quæſtionem præter neceſſitatem non leviter reſtringi, dum numeri amicabiles in his tantum formulis aſſumtis includi aſſumantur. Quod cum perpendiſſem, vocatis in ſubſidium nonnullis artificiis, ex natura diviſorum petitis, plura alia numerorum amicabilium paria ſum adeptus, quorum cum tribus jam notis triginta hic communicabo; eos autem, quo eorum origo & natura clarius perſpiciatur, per factores expreſſos exhibebo. Sunt igitur numeri amicabiles:

I.	$2^2 . 5 . 11$	&	$2^2 . 71$
II.	$2^4 . 23 . 47$	&	$2^4 . 1151$
III.	$2^7 . 191 . 383$	&	$2^7 . 73727$
IV.	$2^2 . 23 . 5 . 137$	&	$2^2 . 23 . 827$
V.	$3^2 . 5 . 13 . 11 . 19$	&	$3^2 . 5 . 13 . 239$
VI.	$3^2 . 7 . 13 . 5 . 17$	&	$3^2 . 7 . 13 . 107$
VII.	$3^2 . 7^2 . 13 . 5 . 41$	&	$3^2 . 7^2 . 13 . 251$
VIII.	$2^2 . 5 . 131$	&	$2^2 . 17 . 43$
IX.	$2^2 . 5 . 251$	&	$2^2 . 13 . 107$.
X.	$2^3 . 17 . 79$	&	$2^3 . 23 . 59$.
XI.	$2^4 . 23 . 1367$	&	$2^4 . 53 . 607$
XII.	$2^4 . 17 . 10303$	&	$2^4 . 167 . 1103$
XIII.	$2^4 . 19 . 8563$	&	$2^4 . 83 . 2039$
XIV.	$2^4 . 17 . 5119$	&	$2^4 . 239 . 383$
XV.	$2^5 . 59 . 1103$	&	$2^5 . 79 . 827$
XVI.	$2^5 . 37 . 12671$	&	$2^5 . 227 . 2111$

XVII.

XVII.	2^5. 53. 10559	&	2^5. 79. 7127
XVIII.	2^6. 79. 11087	&	2^6. 383. 2309
XIX.	2^2. 11. 17. 263	&	2^2. 11. 43. 107
XX.	3^3. 5. 7. 71	&	3^3. 5. 17. 31
XXI.	3^2. 5. 13. 29. 79	&	3^2. 5. 13. 11. 199
XXII.	3^2. 5. 13. 19. 47	&	3^2. 5. 13. 29. 31
XXIII.	3^2.5.13.19.37.1583	&	3^2.5.13.19.227.263
XXIV.	3^3. 5. 31. 89	&	3^3. 5. 7. 11. 29
XXV.	2. 5. 7. 60659	&	2. 5. 23. 29. 673
XXVI.	2^3. 31. 11807	&	2^3. 11. 163. 191
XXVII.	3^2.7.13.23.79.1103	&	3^2.7.13.23.11.19.367
XXVIII.	2^3. 47. 2609	&	2^3. 11. 59. 173.
XXIX.	3^3. 5. 23. 79. 1103	&	3^3.5.23.11.19.367
XXX.	3^2. 5^2. 11. 59. 179	&	3^2. 5^2. 17. 19. 359

Glaubwürdige Nachrichten von dem Leben des Heil. Valentini, beyder Rhätien Apostels, ꝛc.

hoc est,

DESCRIPTIO VITÆ S. VALENTINI, utriusque Rhætiæ Apostoli, cum animadversionibus chronologico-historico-geographicis, adornata ab ANTONIO ROSCHMANNO, J. U. Lic. Bibliothecario Cæsar. & Regio, Universitatis Notario, & Provinciæ Tyrolensis Historiographo.

Ulmæ, prostat in officina Bartholomæi, librarii, 1746, 4.

Alph. 1.

Qui Veldidenæ, urbis in Rhætia quondam nobilissimæ, antiquitates, de quibus proxime dicemus, egregie exposuerat, *Antonius Roschmannus*, Vir πολυμαθέστατος, vitæ postea S. *Valentini*, Rhætorum Apostoli, descriptionem concinnare, & hoc pacto rebus Ecclesiæ patriæ lumen affundere, apud animum constituit. Dignissimus nimirum ipsi videbatur *Valentinus*, cujus memoria summo studio conservaretur, qui & doctrinam cœlestem diligentissime auditoribus suis inculcavit, & post

Digitized by Google

mortem etiam miracula quamplurima, & vix unquam audita,
perpetraſſe dicitur. Teſtem hujus rei Cl. Autor nominat tabu-
lam aliquam plumbeam, quæ Seculo quinto confecta videtur,
juxta corpus Sancti iſtius inventam, atque ab *Anonymo Paſſa-
vienſi* deſcriptam. Ceterum inter fontes, ex quibus notitia vitæ
Valentini hauriri poteſt, *Eugippii Vitam S. Severini* nume-
rat, eique *Venantium Fortunatum*, atque *Aribonem Friſin-
genſem*, adjungit. *Ottonem* vero *Friſingenſem* nimis parce de
S. *Valentino* egiſſe, conqueritur. *Bernardum Noricum* etiam
nonnulla, huc pertinentia, attuliſſe, docet, ejus vero ætatem
adhuc ignorari profitetur, cum præſertim nondum typis ex-
ſcriptum ſit ejusdem opus, verum excerpta duntaxat, quæ Cl.
Hanſitzius attulit, hodienum ſuppetant. Ex hiſce fontibus
recentiorum ſcriptorum tantum non omnes ſua hauſerunt.
Cum autem iſti in Geographia potiſſimum Tyrolenſi atque
ratione temporum conſtituenda hinc inde lapſi ſint; Cl. Au-
tor eorum nævos corrigere, & certiorem hujus Sancti hiſto-
riam reddere, anniſus eſt. Tempus adeo, quo natus ſit *Valen-
tinus*, certo definiri poſſe, negat, ex tabula tamen plumbea,
de qua ſupra dictum eſt, clarum fieri judicans, Sanctum illum
jam circa medium Seculi quinti ſacerdotem fuiſſe, multa itine-
Pag. 1. ra confeciſſe, & in *Leonis M.* notitiam perveniſſe. Taxat ideo
eruditorum haud paucos, qui, anno Chriſti 340, aut circa
initium quinti Seculi, *Valentinum* vivere jam deſiiſſe, ſibi per-
ſuaſerunt. Ex Belgio oriundum eſſe *Valentinum*, non ſine fun-
damento ſtatui poſſe, credit. Cumque iſte tractus, *inſula Bata-
vorum* olim dictus, in Romanorum eo tempore poteſtate fuerit;
3. inde, nomen Romanum noſtro eſſe inditum, Cl. Autor cenſet.
Ex Chriſtianis vero parentibus eum eſſe progenitum, ideo con-
tendit, quod inſula Batavorum jam eo tempore Chriſtiana
ſacra ſuſceperit. Paſſavium inde petiiſſe *Valentinum*, tabulæ
plumbeæ autoritate inductus, ſtatuit, idque ideo factum eſſe
credit, quod in inſula Batavorum milites noviter allecti, &
eum in locum tanquam colonia transmiſſi, ab eo in verbo Dei
7. inſtituendi fuerint. Non ſatis feliciter autem ipſi hunc labo-
rem ceſſiſſe, obſervat, cum plurimi auditorum Ariana hæreſi
inſecti

Digitized by Google

infecti essent, ipsique etiam Catholici adeo turpem vitam agerent, ut vel paganos impietate vincerent. Vicinis tamen si- Pag. 8.
mul locis eum Evangelium prædicasse, Cl. Autor dictitat. Romam deinceps concessit *Valentinus*, ubi a *Leone M.* Episcopus consecratus, Passavium quidem repetiit, ab incolis tamen non sine contumelia mox ejectus est. Interim, eum non 14.
ordinarium Passavii Episcopum, sed extra ordinem a Pontifice ea in loca delegatum, fuisse, Cl. Autor observat, indeque rationem dari posse censet, cur in catalogo Præsulum Passaviensium ejus nomen exulet. Abbatis vero munus antea obiisse nostrum, id quod nonnullis visum est, constanter pernegat. Cum autem Arianorum furor potissimum Passavio eje- 18.
cerit *Valentinum*; de istorum hominum placitis quædam disputat, & per Gothos, in vicinia Norici constitutos, eo- 24.
rum errores Passavium pervenisse, contendit. Tyrolin vero cura S. *Valentini* ab hac labe immunem esse servatam, contendit. Relicto nempe Passavio, ejusque vicinia, Rhætiam 26.
primum is petiit, sub quo nomine Tyrolis etiam eo tempore comprehendebatur. Hodiernis Grisonibus primo, dein Tyrolensibus, eum doctrinam cœlestem tradidisse, Cl. Autor statuit. Accidisse hoc statim post *Attilæ* mortem, observat, eoque tempore Christianam religionem per ea loca non quidem penitus exulasse, concedit, miserrimum tamen & valde turbatum rei publicæ per hæc loca statum fusius enarrat. Quam 38 seq.
indefesso studio doctrinam salutarem ibi disseminaverit noster, tabula plumbea, & *Anonymus Passaviensis*, declarant. Tandem, 50.
senio, ut videtur, fractum, solitudinem & otium quæsivisse *Valentinum*, & in loco *Mays* dicto, consedisse, Cl. Autor monet, de situ & nomine istius loci varias subjungens conje- 56.
cturas. Quamvis ergo juxta eum locum in solitudine viveret *Valentinus*; eum tamen sæpius in urbem concessisse, cultui divino ibi interfuisse, & incolas istius tractus, una cum collega S. *Lucillo*, ad pietatem erga Deum excitasse, Cl. Autor contendit. In eodem loco postea mortuus, 70.
in ædicula, in solitudine ædificata, sepultus dicitur. Cujus rei fidem facit mensa, juxta altare istius ædis conspicua, in

qua,

Digitized by Google

qua, quamvis altare nullas Sanctorum reliquias ſervet, miſſæ
tamen ſacrificium ideo offerri ſolet, quod *Valentinus* ipſe-
met illam ædem conſecraſſe credatur. In honorem S. *Ste-
phani* autem hanc ædiculam fuiſſe a *Valentino* exſtructam, &
ara quædam, ibi obvia, honori *Stephani* dicata, confirmare
videtur, & ex eo apparet, quod perpetuo protomarty-
ris iſtius patrocinio manſerit commendata, & eccleſia cathe-
dralis Paſſavienſis, a *Valentino* certiſſime conſecrata, ejusdem
Pag. 72. Sancti nomen tulerit. Mortuum ibi eſſe *Valentinum* die ſepti-
mo Januarii, ex variis martyrologiis Cl. Autor demonſtrare an-
nititur. De anno mortis certi quid conſtare, negat; interim
75. tamen, ante annum 477 eum obiiſſe, conjicit. Quamvis de
loco ſepulturæ nihil certi tradiderint ſcriptores; *Valentini* ta-
men corpus in ædicula ſupra memorata non procul ab altari
repoſitum eſſe, aſſeverat, aliorumque ſententias, qui locum
ſepulturæ in ipſa urbe *Mays* quærunt, confutat, illos *Mætzſch*
76. & *Mays* confudiſſe, ſibi perſuadens. De tabula deinceps
illa plumbea, in translatione corporis iſtius Sancti inventa,
81. fuſe Cl. Autor diſputat. Obſervat, ejusmodi tabularum, juxta
Martyrum corpora inventarum, quam plurima apud ſcripto-
res exempla deprehendi, hancque tabulam ſatis antiquam, &
ſtatim poſt mortem *Valentini* confectam, videri, variis argu-
82. mentis comprobat. Poſtea, temporum injuria, adeo vetu-
ſtate corroſa eſt, ut *Anonymus Paſſavienſis*, eam deſcribens,
cum verba ejus legere omnia non poſſet, contenta duntaxat
84. expoſuiſſe dicendus ſit. Decennio poſt mortem vix præter-
lapſo, dies mortis *Valentini* a S. *Lucillo*, ejus diſcipulo, ſolen-
90. niter jam celebratus eſt. Seculo poſtea ſexto ſummo in ho-
nore *Valentini* memoriam fuiſſe, ex Poemate *Venantii For-
97. tunati*, quod Cl. Autor Theodiſcis verſibus expreſſit, li-
quet. Seculo octavo *Corbinianus*, Friſingenſis Epiſcopus,
103. ſepulcrum *Valentini* veneratus dicitur, de quo adeo *Cor-
biniano* quamplurima memoratu digna Cl. Autor in medium
profert. Eundem *Corbinianum* in loco quodam, inter rivos
Timonem & *Finalem* ſito, & *Camina* dicto, poſtea con-
108. ſediſſe, ibique ædiculam in honorem *Valentini* ædificaſſe,
obſer-

Digitized by Google

obſervat, quamvis hodie iſta ædicula adhuc ſuperſtes, a S. *Mauritio* nomen acceperit. Mortem dein *Corbiniani*, ejusque corporis translationem juxta ſepulcrum *Valentini*, quæ non ſine miraculo (ſi quidem ejusmodi hiſtoriolis fides habenda,) contigit, Cl. Autor exponit. Vigilias, in ædi- Pag. 114.
cula illa celebrari ſolitas, poſtea deſcribit, & quamplurima miracula, a *Valentino* poſt mortem perpetrata, ex *Aribone* adſtruit, ſi quidem talia ab autoritate ſcriptorum fidem accipere poſſunt. Tridentum corpus *Valentini* a Longobardis delatum deinceps fuiſſe, docet; quare & quando autem hoc factum fuerit, non adeo liquere monet. Tandem vero A. 769 Paſſavium translatum a *Thaſſilone* corpus hujus San- 125.
cti fuiſſe, commemorat. *Corbiniani* oſſa, mox Friſingam in 127.
ædem iſtius loci cathedralem translata, quamplurima ibi miracula edidiſſe, & ægrotis ſanitatem reſtituiſſe, perhibentur. Innumera etiam miracula, a *Valentini* corpore, cum Paſſavii 132.
quieſceret, ſubinde perpetrata, Cl. Autor lectoribus obtrudit. Magna religione cultas ibi fuiſſe iſtius Sancti reliquias, 140.
oſtendit, &, hodienum adhuc ejusdem caput ſupereſſe, feſtisque diebus publice exponi, teſtatur. Friſingæ etiam 142.
memoria *Valentini* ſtato die colitur, & in ejus honorem 147.
juxta illam urbem ædicula exſtructa eſt, in qua, interceſſione hujus Sancti, quamplurimos ægrotos ſanitatem recuperaſſe, Cl. Autor contendit. Idem de Epiſcopatu Churienſi affir- 148.
mat, atque de diebus feſtis, in honorem *Valentini* celebrari ſolitis, nec non templis ejus, & miraculis, quæ perpetrare dicitur, diſputat. In Tyrolenſi tractu, eccleſiæ ſub 149.
inſpectione Churienſi conſtitutæ, *Valentinum* religioſe colunt, quas inter eccleſia parochialis, in ditione Nauderſpergenſi ſita, eminet, ad quam peregrinationes religioſæ inſtitui fre- 150.
quenter ſolent. Eccleſiæ in Epiſcopatu Brixienſi quamplurimæ *Valentino* dicatæ ſunt. Idem per Epiſcopatum Tri- 152 ſeq.
dentinum & Felitrenſem factum eſſe, ibique varias iſtius Sancti reliquias ſervari, Cl. Autor monet. Nonnulla quidem tem- 163.
pla, in honorem *Valentini* exſtructa, alterius cujusdam Sancti, idem nomen habentis, patrocinio commendata ſunt; verum,

Digitized by Google

hoc tantum non ſemper per errorem factum eſſe, atque ex actis Sanctorum minus ſinceris hanc ſententiam promanaſſe, & re vera noſtrum hunc *Valentinum* iſtarum eccleſiarum dici
Pag. 172. debere patronum, Cl. Autor quamplurimis argumentis demonſtrat. Nonnulla tandem, ad librum hunc & emendandum & augendum pertinentia, ad calcem operis attexuit. Ita autem hoc ipſum opus compoſitum eſt, ut neque ingenium, neque diligentiam, neque doctrinam, in eo deſideres. Et, ſi a narrationibus quibusdam abſonis, quibus Cl. Autor plus juſto fidem habuit, diſcedas, illud pro inſigni ampliſſimæ eruditionis theſauro habere nulli dubitamus.

JO. DIETERICI WINCKLERI, S. Theol. D. Eccleſ. Hildeſienſ. Superintend. Conſiſt. Aſſeſſ. Primar. & Gymnaſ. Ephori, Hypomnemata philologica & critica in diverſa Scripturæ Sacræ, tam Veteris, quam Novi, Teſtamenti, loca. Accedit Mantiſſa gemina, ſimilis argumenti Diſſertationes exhibens.

Hamburgi, apud Chriſt. Wilh. Brandt, 1745, 8.

Alph. 1 plag. 7.

Maxime Reverendus & elegantiſſimus harum Obſervationum Autor non ex ingenti illorum eſt copia, qui, literas ſacras & locos Fœderis utriusque ex profanis illuſtrare Scriptoribus ſuſcipientes, non legerunt ipſi Autores & pervolverunt, ſed ex horum ſaltem indicibus, atque Latina, ſi idiomate Græco ſunt conſcripti, verſione, aut vocabula phraſesque deſumunt, aut bonas aliorum animadverſiones, non nominatis harum parentibus, compilant, aut ex undecim denique, ut fit, libris libellum aliquem duodecimum, miſellum quamvis atque ſatis incomtum, conſcribillant. In his enim certe ὑπομνήμασι interior partim & ſubacta ſacri cum Codicis, tum exterorum Scriptorum, lectio, partim magnus præſtantiſſimorum omnis generis Autorum numerus, denique probe verſatum in explicandis multis ac difficillimis locis criticumque

ticumque judicium, conſpicitur atque eminet. Neque alia deſunt, quæ laudem non magis merentur ſuam. Quando enim interpretum quorundam temeritas & audacia detegenda fuit, non ſiluit quidem timidiuſcule Autor Ampliſſimus, ſed tam moderati tamen Cenſoris & tam modeſti partes egit, ut meritorum, quibus viri ceterum magni eminuere, non immemor, quod vel humanitati, vel tantorum hominum obſervantiæ, contrarium eſſet, nihil omnino dixerit. Jam vero, quia ad centenarium uſque aſſurgit explicationum variarum in diverſos Scripturæ S. locos, & ſatis interdum copioſe adductarum, philologicarum, criticarum, non raro etiam theologicarum, numerus, omnes hic adducendas quis poſtulaverit? Interim aliquas tamen, ſpeciminis inſtar, ſeligemus, non illas potiores quidem, quia æquali omnes præſtantia repletæ ſunt; ſed quæ aut primum ſe nobis obtulere, aut quæ novi quidpiam ſecum apportaſſe ex Epiſtolis manuſcriptis & aliis adhuc ineditis videbantur; unde etiam de reliquis egregium ferri judicium poterit. Igitur ad locum Obſ. V
Jeremiæ XVII, 9, Reverendus Autor *Jo. Henr. Maji*, patris, pag. 30-
literas exhibet ἀνεκδότυς, ad Cel. quondam Philologum, 32.
Jobum Ludolfum, ſcriptas, in quibus vocabulum עקב per *fraudulentum* & *inſidioſum* exponitur, ut ſenſus ſit: *doloſum eſt cor ſupra modum*. Nam *Ludolfus* ante *clivoſum* voluerat. Sed hæc & ipſa admitti interpretatio poteſt. Quia enim clivoſum opponitur plano & recto, hinc cor, quod non planum & rectum eſt, doloſum habetur atque fraudulentum, id eſt, clivoſum. Præterea *Jo. Saubertus*, quem ex *Oper. poſthum. pag. 91* adduxit Autor doctiſſimus, *Lutherum*, ut nobis videtur, non recte reprehendit, ac ſi ille, omiſſa, quod putat, particula מכל, reddiderit עקב per *trotzig*. Nam bene vidit *Lutherus* vim vocabuli. In prima enim editione habuerat: *ein heilloſs tückiſch Ding über alles iſt das Herz*. In altera vero, vocabula עקב & מכל uno Germanico verbo melius exprimi, putavit, poſſe per *trotzig*, id eſt, *contumax, protervum*, quod eandem plane vim habet cum illis: *doloſum per omne ac fraudulentum*. Sed pergamus ad aliam obſervationem. Inter ar- Obſ. IX.

 gumenta,

Pag. 48- gumenta, quibus, *Juditha* librum parabolam meram esse, *Hu-*
55. *go Grotius* & alii demonstraverunt, desumtum est unum ex *Capite XVI, comm. 31*, in quo festivitas aliqua ob *Judithæ* victoriam annua commemoratur; cujus festi quod nemo ex Scriptoribus Hebraicis mentionem fecit, nec ulla reperitur memoria penes Judæos, *Grotius* hoc argumentum contra ipsius libri autoritatem urget. Sed contrarium placuit illustri quondam Episcopo Abrincensi, *Petro Dan. Huetio*, qui in *Demonstr. Evang. Prop. IV Cap. 14 pag. 221* arbitratus est, licet festivitatis hujus in Hebræorum literis mentio nulla occurreret, fieri tamen potuisse, ut ea, quemadmodum res multæ aliæ sic fierent, tempore abrogata fuerit. Ab hac itaque sententia dissensum suum testatus est celebris olim JCtus & Consiliarius Gothanus, *Jo. Frid. Breithaupt*, literis ad *Huetium* datis, quarum responsorias ex avtographo Rev. Autor cum orbe erudito communicat. In his literis *Huetius* mentem suam fuse explicat, putatque, etiamsi nulla nunc memoria hujus festi occurreret in libris Judaicis, potuisse illud tamen tempore abrogari, ac petitum proinde ex eo argumentum *Grotii* vim nullam habere. Denique ex silentio scriptorum Judaicorum non sequi, nullam omnino & olim festivitatem fuisse. Hic quidem non adjecit Doctiss. Autor, an satis ipsi hæc faciat explicatio *Huetii;* quamvis certum videatur, ex *Grotii* hoc solo argumento libri *Judithæ* γνησιότητα infringi, si non alia suppeterent, unice non posse; libros tamen quorundam commemoravit, qui iisdem, quibus hic *Huetius*, armis pugnarunt, e quibus adduxisse juvabit *Bernard. Montefalconium,* in libro, qui inscribitur *la Verité de l' Histoire de Judith, P. III pag. 296, & Jo. Seldenum Lib. III de Synedr. Hebr. Cap. 13 §. 10,* ut nihil jam de reliquis dica-

Obs. XX mus. Porro difficilis locus est in *Psalmi XXXII v. 9,* quem
pag. 91, plerumque ad verbum sic convertunt: *ne sitis tanquam*
92. *equus & mulus absque intelligentia, in freno & lupato* עדיו *ad constringendum.* Sed quis non videt, vocabulum hic deesse, quod supplet τὰ *in freno & lupato?* Jam, missa *Ariæ Montani* sententia atque versione, vera significatio vocis עדיו est

ornamen-

ornamentum. Nam ſic adhibetur *Exod. XXXIII, 4,* & alibi. Igitur ſimpliciſſima eſt expoſitio Chaldaica, quæ ſenſum ita exprimit: *ne ſitis ſicuti equus & mulus, cui non eſt intellectus. Lupatum & frenum eſt ornamentum ejus, quo conſtringitur, ne appropinquent ad me.* Quo eodem etiam modo *Jo. Buxtorfius* in *Concordantiis* ſuis עדין per *ornamentum* reddidit. In alia Obſervatione multus eſt Autor Rev. ad *Geneſ. XIX, 26,* in recenſendis variorum ſententiis, qui de fato uxoris *Lothi*, & de ſalis ſtatua, expoſuere. Inter alias tamen non ei probatur opinio *Jo. Bapt. Ottii*, Viri doctiſſimi, quod, *Joſephum* in *Antiquit. Jud. Lib. I Cap. 12* ſecutus, fieri exiſtimavit potuiſſe, ut ſuo tempore adhuc exſtiterit hæc ſalis ſtatua. Sed quidni, quæſumus? Nos enim non videmus, cui bono tam longam ſtatuæ durationem *Joſephus*, non ultimi nominis Hiſtoricus, excogitaſſet. Voluiſſe certe eum hoc loco alios decipere, veriſimile non videtur; aut, ſi dixiſſet falſa, mendacii potuiſſet ab omnibus coargui. Præterea non ſatis nobis facere argumenta Viri docti, C. W. poſſunt, cujus Diſſertationem de hoc argumento Autor Rev. commemoravit. Verbum enim, quod ille urget, ἱϛορεῖν, huc prorſus non pertinet. Deinde, miraculum fuiſſe, ſi ſtatua ſalis uſque ad *Joſephi* tempora ſuperfuiſſet, neminem putamus futurum, qui dixerit. *Moſen* autem nihil de ea re dixiſſe, facile concedi poteſt, quia *Joſephus* aliquot mille annorum vixit ſerius Judæorum legislatore, *Moſes*que data opera non indicare voluit, an *Joſephi* ætate ſupereſſe illa ſtatua aut poſſit, aut debeat. Denique, totam rem fide hiſtorica carere, dici quidem a docto citatæ Diſſertationis ſcriptore, ſed oppoſitum refutari non poteſt. At ulterior indagatio hujus loci non eſt. Quæ ceterum Rev. Autor ex *Pauſania*, *Clemente Alexandrino*, & aliis, de *Niobe*, filia *Tantali*, & *Amphionis* conjuge, in ſaxum & ſtatuam mutata, addit, ea magnam præ ſe & eruditionis & non vulgaris lectionis ubertatem ferunt, ſua laude hic non defraudanda. Jam ad *Matthæi XVIII, 1 ſeq.* acute obſervat Ampliſſ. Autor, male ſedulæ curioſitatis exempla præbuiſſe aliquos, quando nomen pueruli, a Servatore ſanctiſſimo ſuis

Obſ. XXV pag. 108-115.

Obſ. XXX pag. 129-135.

Digitized by Google

discipulis exempli loco commendati, sollicite indagare studuerint. Latinæ enim Ecclesiæ doctores *Martialem*, Lemovicensium in Gallia Episcopum, puellum fuisse illum, autumarunt; at Græcæ contra Ecclesiæ ministri *Ignatium*, Antiochenum Præsulem, intellexere, quem propterea θεόφορον fuisse appellatum, arbitrati sunt. Λῆροι, λῆροι! Sed & ineruditæ prorsus, ne quid pejus dicamus, interpretationes sunt *Bedæ*, qui, Christum se ipsum constituisse in medio, deinde *Hieronymi*, qui, per puerum istum Spiritum S. significari, putaverunt. Post hæc suam adjicit sententiam Clariss. Autor, & vere probat, τὸ παιδίον hoc loco non esse puerum aliquem jam grandiorem, quemadmodum Pontificiæ & Reformatæ Ecclesiæ doctores vulgo censent, quando fidem in Christum denegare infantibus volunt, sed propria & prima significatione *infantem*, qui nec ambulare adhuc potest, & portatur a fœminis. *Eustathius* certe, atque alii Grammatici, τὸ παιδίον *infantem* interpretantur, *matris*, *aut nutricis*, *uberibus adhuc inhærentem;* copioseque & eleganter monstrat Vir doctissimus, si occurreret vocabulum πολύσημον, simpliciter atque nude positum, propriæ tam diu significationi inhærendum esse, quamdiu aliam isti præferre, non summa, qualis in hoc loco nulla esset, necessitas nos cogeret.

Obs. LXVIII pag. 226-233. In ejusdem divi *Matthæi* verbis, *XI, 12*, commemoratis, multi jam & summi nominis interpretes insudarunt, quorum explicationes videndæ inprimis apud *Matth. Polum* in *Synops. Critic. Vol. IV pag. 190*, & *Jo. Christ. Wolfium* in *Curar. Vol. I pag. 195*. Noster autem Eruditiss. Autor, præter illas sententias, aliorum etiam expositiones, nondum examinatas, & nominatim illam *Hermanni von der Hardt*, profert, quam in *Explicatione* manuscripta *difficiliorum 4 Evangelistarum locorum* stitit; deinde aliam *Jo. Conr. Schwarzii*, V. C., recenset, qui in *Monument. ingenior. Tom. II pag. 177* Epistolam ad Cl. Theologum Altorfinum, *Jo. Guil. Baierum*, *de nova*, (uti illam inscripsit,) *& probabili interpretatione hujus loci*, inseruit. Atque *Hardtius* quidem in Explicatione MSta, quam Doctiss. *Wincklerus* possidet, & ex qua multa in his Observationibus specimina

specimina descripsit, hanc fovet opinionem, quasi οἱ βιασαὶ Judæi vocarentur, qui violenta manu Evangelium supprimere conati essent, dum omni modo doctrinam Jesu e medio tollere contendissent. Hos enim velut persecutores sui & discipulorum a Christo reprehendi, qui cursum Evangelii turbarent & inhiberent. Nam rapere & diripere illos regnum Dei; quod idem esset, ac Pharisæos atque reliquos Judæos præfractos, more prædonum, hostili manu adversus Evangelium ferri, ut id perditum & exstinctum eant. Atque hæc quidem B. *Hardtius.* Cel. autem *Schwarzius* loco citato sic verba reddit: *A Joannis Baptistæ temporibus, usque ad hæc, res divinæ vim sentiunt, & violenti eas rapiunt.* Hæ igitur sententiæ toto inter se cœlo differunt. Sed nude saltem eas adduxit, nec falsitatis speciatim redarguit, Rev. Autor, quod facile potuisset, si ipsi libuisset. Hoc unice adjecit, Cel. *Schwarzii* opinionem aliquanto probabiliorem esse illa, quam *Anonymus* quidam in ejusdem *Schwarzii Continuat. Collect. Novantiqu. Theologicor. pag. 130* excogitasset, qui per τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Judaicam Ecclesiam, qualis illa *Joannis* & Christi exstiterit temporibus, intellexerat. Denique etiam *Christ. Schœttgenii*, V. Cl. sententia, tanquam falsa, ab illo pronuntiata est. In his tamen omnibus optassemus majorem in modum, ut propriam nobiscum sententiam Rev. Autor communicasset de hoc loco controverso, neque ita adhuc explicato, ut nullis amplius difficultatibus laboraret. Sed ulterius quædam videamus. In loco *1 Chron. XXIX, 29*, Obs.
tria occurrunt *Prophetarum* Hebraica vocabula, נביא, רואה, LXXV
& חוזה, de quorum discrimine inter eruditissimos viros di- pag. 251-
sputatum est. Quippe res gestæ *Davidis* scriptæ ibi dicun- 258.
tur 1) in verbis *Samuelis* הרואה, *videntis;* 2) in verbis *Nathanis* הנביא, *Prophetæ;* & 3) in verbis *Gadi* החוזה, *cernentis.* Vir magnis in Ecclesiam & rem omnem literariam meritis venerandus, *Jo. Gottlob Carpzovius*, Lubecensium hodie Præsul Celeberrimus, observavit in aureo suo & excellenti opere *Introductionis in libr. Canon. Vet. Test. P. III Cap. 1 pag. 5*, *Samuelem* frequenter dici רואה; *Gadum* autem חוזה; utrumque

utrumque vero נביא; ſed nunquam inverſo ordine *Samueli* elogium חוזה, *Gado* titulum רואה, dari, *Nathanem* autem appellari unice נביא. Ex quo concludit Vir ſummus, diſcrimen quidem omnino aliquod inter hæc tria vocabula occurrere; ſilentibus tamen omnibus libris antiquis, non audet plane enuntiare, quale illud fuerit. Igitur Autor doctiſſimus Epiſtolam ſatis longam, a *Jo. Engelb. Steubero*, Rinteleinſis Academiæ primario Theologo, ad ſe ſcriptam, communicavit cum eruditis lectoribus, in qua Rev. *Steuberus* ad hunc *Carpzovianæ* Introductionis locum diſcrimen inter hæc tria verba conſtituere in ſe ſuſcepit. Sententia ejus huc redit breviter. Vox *Nabi*, נביא, ſignificationem generalem admittit, & eum notat, cui quacunque ratione revelatio obtigit, quam cum aliis communicat. *Roeh*, רואה, deſignat illum, cui in viſione & ſomnio voluntas divina manifeſtata fuit. *Choſeh*, חוזה, tandem aliquem indicat, qui per ænigmata & figuras de rebus divinis certior factus eſt. Hæc quidem *Steuberus* doctiſſimus. Si modò & vera eſſent! Nam ipſe, quicquid eſt dictorum, conjecturam meram nominat, dubitationesque adhuc nonnullas de eadem ſe ipſum fovere, ultro fatetur. Interim gratum fecit Rev. Autor amatoribus Philologiæ ſacræ, quod revocare eam ipſis rem in memoriam voluit; ſi qui forſitan exſtiterint, qui data opera diſcrimen ſpeciale trium horum vocabulorum conſtituere vellent; cujus rei perficiendæ cauſa ipſis integrum *Caput I Partis III Introductionis Carpzovianæ*, ut & *Herm. Witſius* in *Miſcell. S. Lib. I Cap. 1 §. 19*, denique *Scipio Sgambatus Lib. II Archiv. V. T. Tit. 22*, egregiam opem atque non contemnendum auxilium ſubminiſtrare poſſent. Finire igitur jam poſſemus, niſi tribus, quod ajunt, verbis de Mantiſſa, quæ eruditi hujus Operis latus claudit, nobis dicendum eſſet. Exhibet ea geminas Diſſertationes Viri Reverendi, quarum prior in Academia Lipſienſi, ante decennium, *de Luca Evangeliſta Medico*,
Pag. 331. Reſpondente Viro Cl. *Carolo Chriſt. Woog*, nunc Antiquitatum Eccleſiaſticarum in eadem Acad. Publ. Profeſſore, habita,
399. & nunc multis additionibus amplificata; poſterior autem in Acade-

Academia Rinteliensi, pro summis in Theologia honoribus obtinendis, ventilata, & *de Philosophiæ Platonico-Pythagoreæ fraudibus, seu placitis erroneis, a Paulo atque Petro improbatis, & vitari jussis*, inscripta; utraque propterea hoc loco adjecta est, quia, quamvis sufficiens, ut Autor scribit, exemplorum numerus excusus esset, tam crebro tamen desiderari cœperat, ut multi hinc inde eam efflagitarent. Nos non difficile his dictis fidem habemus, quia utraque Dissertatio & eruditissima est, & suum argumentum exhaurit, & salivam nobis movet, plures ejus generis scriptiones a Viro Maxime Reverendo videndi; cui prosperos semper susceptarum rerum successus, finiendumque inprimis mox certamen, quod ipsi in thesi aliqua theologica cietur, ex animo precamur.

NOTIZIA DELLE ACADEMIE, &c.

id est,

NOTITIA ACADEMIARUM, ROMÆ ERECTArum jussu Papæ BENEDICTI XIV.

Romæ, opera Josephi Collini, 1740, 1742, 1743, & 1744, 12.

Plag. 10.

Ex quo *Benedictus XIV* solium Pontificale Romanum conscendit, nihil ipsi magis fuit curæ cordique, quam ut veternum civibus suis excuteret, rei literariæ infestum. Condidit igitur Romæ Academias haud unas, quæ Historiæ ecclesiasticæ Christianæ excolendæ, notitiæ Conciliorum, rei liturgicæ antiquæ, ac historiæ antiquitatibusque Romanorum veterum, intenta esset. *Joannes Ciampinus* exstitit primus, qui hoc saxum volvere, ac consimile institutum condere, habuit in animo, & A. 1671 rationes illius cum P. *Benedicto Mazzoni*, Romirano discalceato S. *Augustini*, Abbate Pastritii, Lectore Theologiæ polemicæ in illo Collegio, & cum *Pompejo Sala*, nobili Sabaudo, communicavit. Fuere Purpurati curiæ Romanæ uno plures, quibus id instituti arrisit. *Clemens XI* destinavit ei in protectorem Cardinalem *Gabriellium*, Cistercienfem Reformatum. A. 1708, precibus Academicorum inductus,

Digitized by Google

ductus, indulſit ei pro Præſide *Albanium*, nepotem ſuum, digniſſimum nunc curia Romana Cardinalem. Erant in numero Academicorum ea ætate viri, & dignitatis & literariæ rei ornamentis excellentes. *Benedictus XIV* tandem hoc inſtitutum ad ſummum dignitatis pretiique faſtigium evexit, conſtituens initio, ut Academicorum unus ſingulis 14 diebus diſſerat ſecundum temporis ordinem, unus de Concilio quodam, alter de Canonibus eccleſiaſticis, tertius de theologica quæſtione. Nunc juſſit, duodecim cujusque Academiæ conſortes eſſe, quorum ſinguli ſingulis menſibus de re quadam ardua exponant in ſocietate illa ſua literaria. Primus tractat in *Academia Conciliorum* quæſtiones, ad notitiam eorum facientes, cum ſuis. Quæſtiones ipſæ ſunt præſcriptæ, ac in his libellis exhibitæ. Academia ſecunda *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Pontificiæ* excolendæ eſt addicta. Quæſtiones illi 12 ſunt propoſitæ, de quibus ſocii exponant pro ordine 12 menſium. Academia tertia eſt *rerum liturgicarum*, eadem ratione conformata. Academia quarta facit ad *Hiſtoriam* & *ad Antiquitates Romæ*, Polytheiſmo adhuc faventis. Singulis Academiis duodecim ornamento ſunt ſocii, Præſes unus, ac unus, qui ſocietatis eſt á ſecretis. Non recurſant in diſtinctis hiſce ſocietatibus literariis nomina eadem. Diverſorum cœtuum diverſi ſunt ſodales. Singulis ſocietatibus 12 quæſtiones enucleandæ ſunt propoſitæ A. 1740, anno denuo 1742, ac A. 1743, & A. 1744. Veniemus in rem præſentem. In Academia Conciliorum A. 1740 enodandæ fuerunt hæ quæſtiones: 1) *Ad Hiſtoriam; de tempore & cauſa Con-*
Pag. 22. *cilii Hieroſolymitani* Act. XV, *& quibus argumentis uſi ſint hæretici Judaizantes ad ſuadendam obſervantiam circumciſionis aliorumque legalium, & quibus eis confutarit Apoſtolus Paulus; qui modus, & quæ ratio in quæſtione definienda ſervata ſit; an præter Apoſtolos & diſcipulos etiam laici interfuerint, & obtinuerint jus ſuffragii.* 2) *Ad Jus Canonicum; quid vetitum intelligatur verbis illis*: ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione; *cur hujusmodi interdictum latum ſit ab Apoſtolis; an quoad omnes ejus partes perpetuum fuerit, vel temporarium; abſtinentia a ſan-*

guine

guine & suffocato quamdiu in ecclesia duraverit. 3) *Ad Theologiam; an lex vetus omnino post Christi mortem abrogata sit; an ea post templi Hierosolymitani eversionem, vel ante, evaserit mortifera; quænam fuerit controversia inter Cepham & Paulum, inter Hieronymum & Augustinum; & an Cephas fuerit Petrus.* 4) *Ad Historiam; cujus jussu & quæ Concilia adversus Paulum Samosatenum congregata fuerint; quid in illis actum sit; quæ fuerint crimina, de quibus Paulus Samosatenus accusatus sit; & quomodo plura in Epistola synodica apud Eusebium relata* Pag. 26.
intelligantur. 5) *Ad jus Canonicum; an Epistola Dionysii Alexandrini, & altera sex Episcoporum ad Paulum Samosatenum, causam ad Romanum Pontificem retulerint; an Aurelianus Imperator interpellatus fuerit ab Episcopis tanquam judex; & quæ sententia ab eo lata sit.* 6) *Ad Theologiam; cur Patres Antiocheni nomen ὁμοούσιον, hoc est, consubstantiale, damnarint; an & quo sensu Paulus Samosatenus unam vel duas hypo-* 28.
stases in Christo asseruerit; an divinitas Christi ex traditione ecclesiæ catholicæ & testimoniis Patrum, qui fuerunt ante exortam hæresin Artemonis, a Paulo Samosateno renovatam, probari possit. 7) *De Concilio Illiberitano ad Historiam; quo tempore habitum sit Concilium Illiberitanum; an Episcopi, qui in eo convenerunt, fuerint catholici, an hæretici; quæ fuerit urbs Illiberis, & num ea adhuc exstet; quodnam fuerit Capitolium, ad cujus idolo sacrificandum adscendere prohibeantur Christiani* Can. 59. 8) *Ad Jus Canonicum; an primis Ecclesiæ seculis matrimonium inter fidelem & infidelem habitum sit nullum,* Can. 15; *an iisdem temporibus licuerit in matrimonium ducere sororem propriæ uxoris; & quando id vetitum sit; an & quo tempore ab Ecclesia sint constituta matrimonii impedimenta.* 30.
9) *Ad Theologiam; an cereos accendere in honorem Sanctorum sit consentaneum moribus antiquæ Ecclesiæ,* Can. 34; *an aliquæ Sanctorum animæ maneant adhuc in terris, & superstitioso cultu, vel alio modo, inquietari possint; an spiritus immundi, quibus vexantur energumeni, sint Dæmones, hoc est, Angeli reprobi, vel potius animæ impiorum,* Can. 37. 10) *Ad Historiam; qui judicati sint antiquitus posse baptizare in casu necessitatis, an etiam laici & fœminæ; quid intelligatur nomine* 32.

 benedi-

Digitized by Google

benedictionis Episcopalis, qua perfici debent baptizati a Diacono, Can. 77; *quomodo sola manuum impositione quis fieri potuerit Christianus.* 11) *Ad Canones; quid fuerint literæ pacificæ; & quando cœperit earum usus in Ecclesia catholica; an loco tesserarum hospitalium fuerint introductæ; cur fœminis vetitum fuerit sine maritorum nominibus eas scribere, & ab aliis excipere*, Can. 81. 12) *An liceat idola, aliaque superstitiosi*
Pag. 34. *cultus instrumenta, domi retinere, ne quis se Christianum manifestet*, Can. 41; *an aliquis occisus ob fracta idola, vel ob deleta, aut scissa, persecutionis edicta, inter Martyres habendus sit; quid necessarium sit juxta morem ecclesiæ Catholicæ, ut quis inter Martyres recenseri possit.* In his quæstionibus exsolvendis Academia Conciliorum A. 1740 & 1741 fuit occupata.
36. Academiam vero Historiæ ecclesiasticæ Pontificiæ exercuerunt quæstionum, ex antiquissima de Episcopis Romanis historia desumtarum, enodationes. Spectant illæ quæstiones ad præ-
40. stantiores Romanorum Pontificum catalogos, quibus vera eorum series & successio continetur; ad historiam Pontificiam Seculi primi, ad successionem quatuor primorum Episcoporum,
42. ad librum Pontificalem, vulgo attribui solitum *Anastasio* Bibliothecario, ad gesta divini *Petri*, ad cathedram S. *Petri*, ejusque primatum, in ecclesia Romana fundatum, ad Canonem
48. sacrarum literarum, & ad Evangelium S. *Marci*, a B. *Petro* approbatum, ad itinera B. *Petri* ultima, ad acta passionis S. *Petri*, ejusque sepulcrum, ad gesta S. *Clementis* & acta passio-
52. nis ejus, ad S. *Clementis I* opera genuina & apocrypha, & ad gesta S. *Anacleti.* Academiam rerum liturgicarum exercent ritus Christianorum. En quæstiones, primo biennio Academicis propositas: 1) *Quo ritu, quove idiomate, Apostoli, & Apostolicorum temporum sacerdotes, eucharisticum sacrificium celebraverint; an Apostoli Liturgiam ullam scripto tradiderint, quæ adhuc exstet; quænam ex nunc exstantibus liturgiis antiquissima omnium dicenda sit.* 2) *De vocis Missa tum antiquitate, tum origine, quo tempore istiusmodi vox uni divino altaris officio cœperit attribui; de aliis Latinis Græcisve nominibus, quibus idem servitium usitatius appellatum est.* 3)
54. *De numero, ætate, & auctoritate, Ordinum Romanorum; de antiquitate*

Digitized by Google

tiquitate Ordinis, quo ad Missæ celebrationem in præsens utitur Ecclesia Romana; de aliis Latinis Ordinibus, etiamnum ab Romana Ecclesia ultro permissis. Omittimus in præsens reliqua, monentes id unum, quæstiones examinandas in altera pagina Latino, in adversa altera Italico, seu Etrusco, sermone scriptas exhiberi.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INcrementum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis IV Pars IV.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1746, 8. Plag. 12.

Sic tandem *Volumen Miscellaneorum quartum* ad finem ac umbilicum Deo propitio est adductum. Habes hic, Lector, præter Indicem geminum, sex tractationes, quibus tute vel laudandis, vel notandis, poteris vacare. Nostrum est, exponere, quid in hoc fasciculo fuerit præstitum. Præmissa fuit reliquis opusculis *J. C. Harenbergii Expositio Odæ Davidicæ LX, ad Criticam sacram exacta.* Adornandam esse *Psalmorum* translationem, historiæ, accentuationi, & vocibus, conformem, Autor monet, causatus, quod interpretationibus Pag. 578.
huc usque tritis nonnihil nævorum adhæserit. Ostendit, *Vulgatam* Latinam ab *Hieronymo* haud satis fuisse emendatam, judice Cardinale *Gottio*, sed incaute ad modulum Alexandrini Interpretis Græci attemperatam, Interpretis nec voces, nec accentuationem, fontium Ebraicorum ubique secuti. Exhibet Autor novam metaphrasin *Odæ LX.* Explicat vocem עדות per *ἰδυθὲν*, genus tibiæ, a *Jeditbuno*, Propheta & vate, 584.
appellatum. שׁוּשַׁן, *Schuschan*, hoc judice, est *Sisinnis*, seu *Sicinnis*, species tripudii, tibiis juncti, modestissima, omnique animi motu vacans. *Versiculis 8, 9, 10*, contineri oraculum divinum, existimat. Regionem Aramnaharaim interponit tractui Damasceno ac Menassitidi Transjordanicæ. Regionem Aramææ Zobensis per tractum Laodiceæ Cabiosæ, ad Anti-

 libanum

Pag. 587. libanum sitæ, exponit. Definit salis vallem ad oram maris mortui. Vocem אלוף per *principem* familiæ reddit, ratione adjecta. Oppida Succoth & Mazor enodat. Dogmata & sententias morales, ex *Oda* colligendas, adjungit. Fert judicium de interpretatione veteri Alexandrina, de veteri La-
608. tina, ac de ea, quam *Sebastianus Schmidius* adornavit, æque Latina, de difficultatibus quibusdam, in quibus contradictio subesse putatur, dissolutis. Excipit hanc expositionem B.
610. *Petri Zornii Diss. de Christo Servatore, quatenus is apud Muhammedanos verbum Dei & filius Dei appellatur.* Nomen hoc Christo in Corano & alibi a Muhammedanis tribuitur, at sen-
616. su minus genuino, minus sano. Verbum Dei, *Algazelus* putat, esse complexum Corani, quippe qui in ipsa Dei essentia consistat. Jesum Muhammedani vocant *filium Dei*, eo quod *sine patre, modo plane extraordinario & miraculoso, adflatu angeli Gabrielis*, fuerit progenitus. Eodem sensu ipsi eum in amuletis suis vocant *Spiritum Dei.* Sunt tamen nobiliores ac sapientiores multi inter Muhammedanos Sunnitas, qui,
618. Christum, affirmant, esse & Deum & mundi redemtorem. Si quis Christo maledicat, vel *Mariæ*, ejus matri, is gravem apud Muhammedanos incurrit pœnam. Succedunt huic bellario
620. *Joannis Conradi Schwartzii Correctiones quædam & amplificationes quarundam Grammaticarum Hebraicarum.* Patent hæ correctiones ad integrum Grammaticarum campum, dignæ, quæ ab architectis earum propius inspiciantur. Disseret posthæc, si vivet, Vir laudatissimus de *Barbarismis*, quos
669. impietas hominum confingere ausa est, nec non de Chaldaismis, & ceteris figuris. Arridebunt Lectori *Jo. Georgii*
670. *Schelhornii Singularia de libris quibusdam.* Exposuit ipse in hisce deliciis de *Daphnæi Arcuarii Apologia pro polygamia*, de *libro quodam ascetico Hungarico*, de *Stanislai Hosii judicio & censura super judicio & censura Heidelbergensium Tigurinorumque ministrorum*, de *libro*, *historiam Sfortiarum Principum complexo*, de *Cardin. Pallavicini Historia Concilii Tridentini*, de *Stephani ex Nottis opere remissionis a pœna & culpa*, de *Jos. Scaligeri carminibus, noctu in lectulo sine lucerna factis*, de
686. *Julii Cæsaris Scaligeri Exercitationibus in Cardanum de Subtilitate,*

Digitized by Google

litate, an quatriduo inter alios labores ſcriptis? de *Annalibus Baronii*, ſomnio natales debentibus, & ob *Tomum XI* fata Pag. 695.
expertis ſiniſtra, quæ *Baronius* epiſtola, hic inſerta, ad *Philippum III*, Hiſpaniæ Regem, ſtuduit amoliri; ac tandem de 704.
Odorici Raynaldi Tomo Annalium eccleſiaſticorum nono, eoque poſthumo, qui anno demum 1676 & 1677 Romæ cura alio- 706.
rum typis excuſus fuit, alienas manus paſſus, non uni *Raynaldo*, ſed *Colloredo* etiam ac *Marcheſio*, nec non Anonymo cuidam, adſcribendus. Provocat attentionem Lectoris poſt- 707.
hæc M. *J. F. Friſchii Animadverſio de Uſu participii præteriti Romano altera, ad Voſſii Lib. VII de Arte grammatica Cap. XLI.* Participia enim præterita paſſiva ſæpius activam induunt ſignificationem, & caſum quartum citra ellipſin adſciſcunt. Ita *Tacitus* vocat *Arminium oblitum fa-* 711.
ciem ſuo cruore, Ann. II, 17, §. 5, ſignificaturus, eum faciem cruore ſuo oblevisse. Attulit Cl. Autor exempla complura. Ipſe *inſcriptos nomina regum flores* Virgilii exponit de floribus, qui inſcripſerant in foliis ſuis nomina Regum. Claudunt 726.
agmen *Frid. Ottonis Menckenii ad duo loca Ovidii Animadverſiones criticæ.* Leguntur in *Ovidii Triſt. III, 3, 21*, hi verſiculi: *Si jam deficiam, ſuppreſſaque lingua palato, vix inſtillato reſtituenda mero.* Inſolens quiddam ſpirat *ſuppreſſa lingua palato.* Legendum potius: *Si jam deficiat ſuppreſſo lingua palato*, ut *ſuppreſſo palato* ſit dativus caſus. *Deficere* verbum caſui tertio ſæpius junxit *Naſo*. Promuntur luculenta ex eodem exem- 743.
pla. Leguntur in *Metam. III, 269*, hæc *Junonis*: *Semele mater, quod vix mihi contigit uni, de Jove vult fieri.* Reſidet difficultas in voce *uni*; nam plures fœminæ e Jove traduntur peperiſſe prolem. *Unus* pro *unicus*, *unicus* autem pro *excellenti, formoſo*, ſæpe ponitur. Senſus *Ovidii* hic eſt: *Ex Jove concipere optat Semele, quod mihi vix contigit, quæ parem aut forma, aut poteſtate, nullam habeo.* Tantum de *Parte quarta.* Lectorem non poſſumus non, ſi plura ſcire avet, ad tractationes ipſas remittere. Eidem ſalvum ſtat & illibatum in hæc quoque ſpecimina judicium.

M. CAR. HENR. LANGII, GYMNAS. LUBEC. CONR. Societat. Teuton. Lipſ. & Lat. Jenenſ. Membri honorarii, Inſtitu-

Digitized by Google

Institutiones stili Romani, secundum disciplinam veterum praeceptis & exemplis adornatae. Accedunt Indices necessarii. Editio auctior & emendatior.

Lubecae, sumtibus Jonae Schmidii, 1745, 8.

Alph. 1 plag. 15.

Cujus, decennio ante, Institutiones non sine plausu exceperat orbis literatus, plaeclarissimi *Langii* nunc novo beneficio devincitur studiosa juventus. Non modo repetitur editio, sed emendatur etiam atque augetur. Hoc nimirum intra spatium, quae ad cultiores literas pertinent, laetiorem multa faciem induerunt, multa e tenebris in lucem revocata sunt, multa dies ipse atque usus edocuit, nonnulla denique amicorum monita suggesserunt; quibus omnibus sapienter Noster cumque judicio usus, non potuit non, quod dies diem doceat, significare. Itaque primum, si quae novae librorum commendatorum editiones prodierunt, indicatae sunt omnes, novaeque praeterea tum vel nondum editorum, vel Autori non visorum, librorum percensiones adjectae, ut & hac ex parte, quantum in ipso esset, perfectior labor evaderet. Deinde, quae loca ex *Aristotele, Demetrio, Theone, Longino, Luciano, Aphthonio,* Graece tantum, in prima libri editione producta erant, de consilio amicorum, Latine versa subjecit, ut & illi juvenes, qui sine praeceptoris auxilio proficere coguntur, nihil admodum, in quo possent offendere, reperirent. Tum, ex quorundam eruditorum literis, id sibi datum credidit, ut, praemisso singulis Capitibus conspectu, quae sint prima dicendorum initia, quove se ordine singula excipiant, uno velut obtutu perspiciant lectores. Porro, quod *Ernestiana Ciceronis* editio maxime juventuti accommodata est, *Tulliana* loca illius ad paginas revocavit. Denique Indicis etiam hanc rationem habuit, ut & auctior multo & accuratior jam appareret, neque tamen in ordine quidquam novaretur. Ad extremum, cum juventutis ante omnia saluti consulere vellet, in quibusdam capitibus distinctius quaedam tractavit ac distributius, vel in particulas divisit minores; quod, uti in aliis, ita nominatim in capitibus de stilo sublimi, philosophico, itemque historico, factum esse videmus. Tam sane manet intricata, totque antiquorum ac recentiorum Rhetorum definitionibus ac distinctiunculis confusa, de stilo doctrina, ut, ubi pedem figere possimus, subinde nesciamus. Dux igitur & autor hic vel inprimis opus est, qui oculo singula philosophico lustret, & a supervacuis utilia, aque nugis necessaria, sejungat. Tractata jam sunt peculiaribus commentationibus, distincte satis ac fuse, illius genera quaedam; merentur autem & cetera hujusmodi limam. Neque hoc satis; omnium quoque inter sese distinctiones, definitiones, regulae, cautiones, junctim & uni velut adspectui sunt sistendae. Atque hac in parte, quamvis nondum expediverit omnia, pro spatii tamen ratione non exiguam laudem reportat nobilissimus Autor, quae quidem ut & in posterum calcar habeat gloria, vovemus.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXLVII.

Pars I.

C. PLINII CÆCILII SECUNDI PANEGYRICUS, Cæs. Imp. Nervæ Trajano Aug. dictus; quem ex XII Cod. MSt. librisque collatis recensuit, ac notis, observationibusque, item & numis, ære exscriptis, illustravit, simulque adjectis integris pariter atque excerptis Virorum eruditorum commentariis instruxit, CHRISTIANUS GOTTLIB SCHWARZIUS, Com. Pal. Cæs. Acad. Altorf. Prof. P. & Senior.

Norimbergæ, apud Jo. Georg. Lochnerum, 1746, 4 maj. Alph. 5 plag. 5.

Ergo tandem licet restinguere sitim, quam eruditis hominibus, spe *Pliniani* Panegyrici emendandi illustrandique facta, commoverat *C. G. Schwarzius*, Vir Celeberrimus. Ita enim cognita erat & spectata Viri in hoc genere literarum doctrina, ea deinde κρίσεως in *Plinio* exercendæ specimina, observationibus selectis editis, dederat, iis denique præsidiis librorum instructum constabat, ut facile intelligeretur, eum superiores editores, atque illum ipsum *Plinii*, ut vocat Vir Clarissimus, sospitatorem, *Lipsium*, longe superaturum esse. Nam, qui nuper *Panegyrico Pliniano* emendando admoverunt ingenia, *Gesnerus* & *Arnzenius*, Viri doctissimi, e *Schwarzianis* maxime fontibus hortulos suos irrigarunt, ejusque emendationes partim in contextum receperunt, partim vehementer laudarunt. Qua re luculentam sane publici de hac *Schwarziana* editione

judicii prærogativam dedere. Eam autem minime vanam fuisse, eventus probat.

Quadraginta prope anni sunt, cum in Academiam Altorfinam vocatus Lipsia V. C. initia Professorii muneris commendare enarrando *Plinii* Panegyrico instituereτ. Ibi cum paulo curiosius in excutiendo contextu versatur, animadvertit, eum plurimis in locis medicina egere, ejusque faciendæ facultas ut sibi, oblatis antiquis libris, detur, optat. Forte fortuna in manus ejus venit egregius Panegyricorum veterum Codex membranaceus. Is primus & spem rei perficiendæ movet, & animum plura subsidia conquirendi affert. Mox illius Codicis adjumento edit *Observationum Plinianarum* quinque libellos, more Academico disceptandos. Interea undique Codices alios MStos, editiones superiores, variasque Codicum lectiones, conquirit. In quo haud parum eum fortuna adjuvat. Nam primo e Vaticana per *Passioneum*, Cardinalem, accipit exemplar Panegyrici, ex optimis membranis ad verbum descriptum, cum trium aliorum Codicum variis lectionibus, in margine notatis. Mox e Bibliotheca D. *Marci* Veneta, itemque ex alia, mittuntur, per *Marc. Ant. Maderum*, amicosque, duorum Codicum lectiones Patavini porro Codicis varietatem obtinet a *Facciolato*, V. C. Accessere Variæ Lectiones e Codice *Thuaneo*, a *Scheidio*, Professore nunc Hafniensi, excerptæ. E Bibliotheca Episcopali Salisburgensi mittitur Codex membranaceus ad mensium aliquot usum; in cujus margine etiam variæ lectiones descriptæ. Is Codex in plerisque convenit cum eo, quem ipse possidet. Guelpherbytani etiam Codicis varietatem accipit a *Burcardo*, V. C. quem vidit in plurimis cum uno e Vaticanis consentire. A *J. A. Fabricio*, τῷ μακαρίτῃ, porro duo exempla Panegyrici, quæ quondam *Gudii* fuerunt; quorum margines Varias Lectiones habebant, partim e *Cuspiniana* editione, partim e Guelpherbytano Codice, qui ipse quondam *Gudii* fuit, aut simillimo, descriptas. Denique Excerpta *Vossiana* e Lugdunensi Bibliotheca accipit, e pluribus Codicibus petita; in quibus etiam Patavinus ille fuisse videtur. His Codicibus editiones

tiones ultra quinquaginta acceſſere. Ex quo facile intelligitur, quam bene inſtructus ab hac parte, ad hoc opus *Plinianum* expoliendum acceſſerit. Iis autem omnibus copiis ita dextre uſus eſt, ut appareat, eas in meliores manus venire vix potuiſſe. Vel Obſervationes illæ, quas, per partes, ante diximus, prodiiſſe, nunc autem iterum recenſitæ, auctæ, magisque expolitæ, ad calcem Panegyrici reperiuntur, inſigni documento eſſe poſſunt, quanto cum ingenio, doctrina, diligentiaque, V. C. ſit in iis copiis utendis verſatus; quod etiam e ceteris brevioribus, ſub ipſo contextu poſitis, animadverſionibus apparet. Omnia propemodum Viro Cel. venere in mentem, quæcunque vel ingenium ad inveniendam veram lectionem, vel doctrina, partim ad conjecturas inanes vitioſasque lectiones refellendas, partim ad veras ſtabiliendas, ſubjicere poteſt. Tum in recipiendis novis lectionibus tanta circumſpectione, tantaque modeſtia, utitur, ut, quod dicit ſe in animo habuiſſe, ut juventuti ſpecimen juſtæ & modeſtæ κρίσεως daret, id eum planiſſime adeptum eſſe, vere poſſimus dicere. Nam fere ita in ea re verſatur, ut primo, vulgatam lectionem per contextum ſenſusve manifeſtam abſurditatem ſtare non poſſe, oſtendat, tum e Codicibus, vitioſarumque lectionum in iis, antiquisque editionibus, veſtigiis, eruat veram lectionem. Eam textui aptam & conſentaneam, interdum etiam a latinitate non abhorrentem, oſtendit; denique, voces illas, quas de contextu tollit, & in contextum reſtituit, a librariis permutari ſolitas fuiſſe, exemplis docet. Quæ autem emendationes ſola conjectura nituntur, non & Codicum autoritate adjuvantur, eas perraro, & non niſi in ſumma evidentia, in contextum recipit.

Sed cura Viri Cel. non modo lectionem textus *Pliniani* complexa eſt: quanquam hoc maxime egit: eſt enim in hac parte caput & ſumma rei: verum etiam res formasque loquendi attigit. In quo, fatetur, ſe non ſolum doctiſſimis ſcripſiſſe, ſed etiam juventuti & mediocriter doctis conſulere voluiſſe. Itaque paſſim v. c. antiquitatis capita illuſtrantur quædam, de quibus valde in his rebus verſatus lector nihil requirat, ut de congiariis, baſilicis, aliisque talibus rebus. Sed

in ea re tamen moderatione justa utitur, ut qui necessitati juvenum consulere, non jactantiæ & vanitati obsequi, voluit. Itaque etiam tirones, & mediocriter docti, notis *Schwarzianis* adjuti, poterunt Panegyricum hunc, sine offensione, legere, atque e notis de magna interioris latinitatis parte, de multis antiquitatis capitibus, accurate cognoscere. Neque enim e Lexicis & Compendiis ea congesta, sed e fontibus hausta, sunt.

Præter suas autem notas, etiam adjunxit alias doctorum Virorum observationes. Et sub ipso quidem contextu reperiuntur notæ *Patarol*i, Veneti; ad calcem autem Operis reliquorum dispositæ leguntur, *Lipsii*, *Gruteri*, *Livineji*, &c. integræ; nisi quod *Baudii* & *Catanæi* notas, quia nimis prolixæ sunt, prætermisit; quanquam & ex his excerptas quasdam suis notis inseruit. Omisit etiam *Gesnerianas* posteriores, (nam prioris editionis, quæ mere criticæ sunt, accessere,) & *Arnzenianas*, ad verbum addere. Eorum tamen sententias, vel abhorrentes a sua, vel consentaneas, cum suis momentis, narravit. Accessere dein pauculæ conjecturæ, quas exemplo Panegyrici adscripserat *J. F. Gronovius*; item *Heumanni*, V. C. ad *Schwarzium* Epistola, super locis quibusdam *Plinianis*, e *Pœciles Tom. III Lib. IV.* Lucem porro *Plinio* affundere tentavit, adjectis *LXI nummis*, ad res *Trajani* pertinentibus, cum luculentis explicationibus; quibus etiam subjectus est index locorum, quibus illustrandis numi propositi serviant. Denique *Tabula Chronologica* Consulatuum & numerorum tribunitiæ potestatis *Trajani*, cum *Vita Trajani* & *Plinii*, a *Jac. de la Baune* descripta. Claudunt Opus IV Indices: primus MStorum Codicum, quibus usus est, alter editionum Panegyrici *Pliniani* omnium, tertius rerum & verborum, in notis illustratorum, quartus denique latinitatis *Plinianæ*. Nunc, quoniam ἰδέαν quandam hujus editionis exhibuimus, exemplis quibusdam proferendis, fidem dictis, de notarum & observationum *Schwarzianarum* ratione, faciemus. In quo poterimus esse breviores, quod pleræque emendationes Viri Clariss. in Observationibus propositæ, jam vel ex editis antea

Obser-

Digitized by Google

Obſervationum libellis, vel e *Geſneriana* & *Arnzeniana* editione, notæ ſunt.

Cap. V vulgo ſic legitur: *Quorum quidem* (Deorum) *in te, Cæſar Auguſte, judicium & favor, tunc ſtatim, cum ad exercitum proficiſcereris, & quidem inuſitato, enituit.* Hic primo *Plinio* reſtituitur *Auguſti* nomen e Cod. & Ed. variis: unde concidit *Pagii* obſervatio, *Trajanum* in hoc Panegyrico nuſpiam *Auguſtum* dici; deinde ex editionibus nonnullis *inuſitato indicio*, quod etiam *Geſnerus* & *Arnzenius* recepere. Porro pro *enituit* quinque Codices, *Vatic. Pariſ. Venet. Saliſb.* & *Schwarz.* & editio *Sichardi*, habent *enotuit*, idque *Arnzenium* conſtat recepiſſe. Vir Cl. quid faceret, ambiguus hæſit. Nam & *enotuit* & *enituit* commode explicari, & aptum eſſe huic loco, videtur; quod etiam *eniteſcere* pro *innoteſcere* poni poſſe putat. Loca quidem, quibus utitur ad hanc notionem illuſtrandam, inclareſcendi & exſplendeſcendi vim habent, ut apud *Ciceronem*, etiam *enituiſſe ſtudia*, id eſt, ſplendorem ac nitorem accepiſſe, dicuntur. Sed aptior fuiſſet locus *Ciceronis Tuſc. II, 4,* ubi, fruges in ſegetem datæ, ipſæ ſua natura *enitere* dicuntur, id eſt, ſurgere e terra, in conſpectumque venire, quanquam tamen non ſatis convenit. Nam ſegetibus *nitor* tribuitur, eæque *nitere* etiam dicuntur Latinis; quod aliter eſt de judicio & favore, quibus *nitor* non convenit. Itaque melior ſane eſt lectio *enotuit*, quam lectionem mallet V. C. a ſe receptam eſſe. Eſt tamen fortaſſe, & contra hoc verbum quod objici poſſit. Nam *favor* non ſatis apte videtur dici *enoteſcere*; neque nunc nos pœnitet conjecturæ, quæ nobis dudum in mentem venit, ut legendum putaremus *eminuit*; quod verbum proprium eſt *favori*, cum ille in hominibus, certis quibusdam ſignis, e vultu geſtuve, intelligitur; diciturque etiam de aliis rebus, quæ hoc modo agnoſcuntur. Ut poſterioris generis exempla mittamus, quorum nonnulla reperias e *Cicerone* notata in *Clave Ciceroniana*; *Livius* ſæpe in comitiis magiſtratuum favorem & ſtudia populi dicit *eminuiſſe*. Confirmandæ conjecturæ noſtræ etiam prodeſt locus *Ovid. Heroid. XII, 37: Quis enim bene*

 celat

celat amorem? Eminet indicio prodita flamma suo, ubi quædam Edd. male, *enitet*; etsi magis poeticum putat *Heinsius*, cum ne quidem aptum sit illo in loco. Pariter *emineret* & *eniteret* permiscentur a librariis apud *Suetonium* in *Calig. Cap.* 15. *Cap. VIII Trajanus* dicitur, *simul filius, simul Cæsar, mox Imperator & consors trib. pot. & omnia pariter & statim factus esse*; quæ verba V. C. & in notis & in explicatione nummorum *pag.* 7 illustrat. Posteriori illo tamen loco miratur, quare in numo prolato, & ad h. l. pertinente, non commemoretur nomen *Imperatoris*. Sed hic se sic expedit, ut dicat, aut spatium non cepisse hoc verbum, aut id nomine *Cæsaris* & tribunitiæ potestatis contineri. Verum est fortasse, quod contra dici possit. Nam, quod de spatio dicitur, id nihili est. Adjicitur enim in aliis numis. Et, si adjiceretur in fine, tamen non talem Imperatorem indicaret, qualis hic dicitur, sed nomen victoris esset, ut ipse vidit in notis. Si autem *Imperatoris* nomine intelligitur Proconsularis potestas, quæ ad provinciarum & militiæ jus pertinet, ut *Pagio* placet, *Crit. Baron. Tom. I pag.* 90 *b*, 93 *a*, 118, 119, neque facile negari potest; non potest trib. pot. nomine contineri. Verum, ista omnia simul data *Trajano*, non satis certum videtur. *Tillemontius* quidem *Hist. des Emp.* in *Vita Nervæ pag.* 147, 148, ostendit, *Nervam* non statim omnia & simul adoptato *Trajano* tribuisse; unde colligas, hæc a *Plinio* oratorie dicta esse.

Cap. XI post verba: *Qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes invaserant, contemserantque*, e vestigiis Codicis Salisb. recte recepit verba: *quoniam Imperator is*; ut nos quoque jam legendum esse censuimus, cum de *Arnzeniana* editione diceremus *A.* 1740 *Mens. Febr. pag.* 55. Sed tamen V. C. eam emendationem non debet nobis; quippe, illam plagulam, in qua hic locus occurrit, tum jam exscriptam typis fuisse, scimus, cum *Arnzenianus Plinius* prodiret. In eodem *Capite* in verbis: *sed ut majestatis crimen induceret*, variant Codd. & Edd. aliis *numen*, aliis *nomen*, aliis, iisque plurimis, *crimen*, habentibus, quod postremum probat & recipit *Schwarzius*. *Numen* quidem ex *nomine* factum esse videtur.

detur. Utrum autem *crimen*, an *nomen*, præferendum sit, fatemur, nos ambigere. *Nomen* quidem nobis exquisitius videtur, modo recte intelligatur. Nempe *majestas* est ipsum crimen majestatis læsæ. Sic est non semel apud *Ciceronem*. *Judicium majestatis Verr. I, 5*, quid est, nisi judicium de crimine læsæ majestatis? Ergo *nomen majestatis inducere* est, novi criminis de majestate genus ac nomen inducere, ut per id nocere possis. In quo *Plinius* videtur imitari voluisse *Ciceronis* sui verba, *Epist. ad Fam. I, 4: nomen fictæ religionis inductum esse* ab obtrectatoribus Lentuli.

Cap. XIV capitalis primo emendatio proponitur, pro *Parthorum* reponendo *barbarorum;* quæ, etsi nullius libri, vel scripti, vel editi, autoritate nititur, tamen ita evidens, ita elegans, ac necessaria, est, ut & *Gesnerus* & *Arnzenius* receperint in contextum: quod Noster quoque fecit: deinde recte, post *Imperator eras*, maximam interpunctionem adhibet. Post, e vestigiis Cod. Salisb. in quo scriptum est: *Germaniam*, legendum censet: *Germaniam quidem;* quod etiam, post *Gesnerum*, qui tamen *Schwarzio* debet, in contextum recepit: quod nollemus factum: non, quo *Arnzeniana* ratio nobis probetur, quam V. C. recte repudiat, aut non illud *quidem* sic dicatur, ut aptum sit huic loco; sed quod observavimus, illud *que* a scriptoribus argenteæ ætatis, atque adeo aureæ, in rebus narrandis, transitionibus inservire, & ab initio sectionis poni, hac vi, ut sit *porro, præterea*. E *Suetonio* jam exemplum succurrit, quod loco nostro est simillimum. In *Neron. Cap. 38*, cum clades narrasset *Suetonius*, quibus omnes reipublicæ partes *Nero* afflixit, inprimisque incendium urbis, sic finit: *Atque, ne non hinc quoque, quantum posset prædæ & manubiarum, invaderet, pollicitus cadaverum & ruderum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit: collationibusque non receptis modo, verum & efflagitatis, provincias privatorumque census prope exhausit.* Hic, opinamur, item apparet, *punctum* post *permisit* requiri, cum in omnibus vulgatis sit colon. Nam, in hac interpunctione, collationes essent intelligendæ ad instaurandam urbem, quod

non

non poteſt probari; ſibi enim petebat collationes, ut intelligere videmus etiam *Schwarzium* ad *Cap. 41 init.* Manifeſte novum genus cladis commemorat. Itaque punctum poni debebat. Sed particula *que* non intellecta fecit, ut in loco *Plinii*, ut ea verba cum antecedentibus cohærere viderentur. Illud autem *que* nil aliud ibi ſignificat, niſi *porro*, *præterea*, ſervitque tranſitioni ad aliud genus cladis. Si quis ibi vellet rationibus *Schwarzianis* uti, poſſet ſimiliter *quidem* legere, quod non eſt neceſſe. Nam ſic eſt & alibi, & quidem in eodem *Nerone Cap. 44: Partem* etiam *cenſus omnes ordines conferre juſſit*; & inſuper *inquilinos privatarum ædium atque inſularum penſionem annuam repræſentare fiſco. Exegitque ingenti faſtidio & acerbitate numum aſperum, argentum puſtulatum*, &c. Etiam *Cicero* ſic habet ad *Fam. IV, 1: Trebatio*que *mandavi.* Arbitramur igitur, etiam in loco *Pliniano que* ſic poni, ut in his locis, neque emendatione locum, hac quidem in parte, indigere. Sed eſt alia difficultas ex ipſa re. Nam *Pyrenæus* dicitur, inter alios montes, *Germaniam munire ac dirimere.* In qua difficultate multorum ingenium fruſtra laboravit. Planiſſimum & facillimum eſt, quod Cel. *Schwarzius* affert. Nempe hoc recte dici potuiſſe propterea, quod nullæ legiones ex Hiſpania in Germaniam, & viciſſim hinc illuc, venire terreſtri itinere poſſunt, niſi Pyrenæum tranſierint. Denique, etſi in contextu reliquit V. C. *immenſique alii montes, niſi his compararentur, muniunt dirimuntque*, cum in uno tantum Codice *Gudii*, tum, cum illud caput exſcriberetur, *comparentur*, inveniſſet, tamen, cum obſervationes expoliret, malebat, receptum eſſe *comparentur*; quod etiam poſtea in Codd. Vaticanis & Salisb. invenit. Recte. Nam etiam conſecutio temporum *compararentur* repudiat; quod vidit Cel. *Geſnerus*, qui *comparentur* recepit.

Cap. XX: Quam diſſimilis nuper alterius Principis tranſitus? ſi tamen ille non populatio fuit; cum abactus hoſpitum exerceret, omniaque dextra lævaque perusta & attrita, ut ſi vis aliqua, vel illi ipſi barbari, quos fugiebat, inciderent. Primus nodus eſt in pronomine, *ille*, quod quidem referri poteſt ad

ad *transitus*, sed non satis e ratione Latina, quæ requirit: *si tamen illa non populatio fuit;* atque ita legendum nos aliquando putabamus, aut *adventus*, *transitus*ve, verbum repetendum. Itaque bene fecit Noster, quod reposuit e Codd. & Edd. antiquis *transitus ille;* quod etiam correctionis ratio requirit. Deinde post *exerceret*, exspectet aliquis, ut recte *Schwarzius* monet, *perureret attereretque*. Sed nil, neque in scriptis, neque in editis, reperitur, quod ad hanc lectionem ducat. Fuisse autem, dicit, qui legendum putaret *exercitus;* eamque conjecturam primo in Observationibus non indignam esse dicit, quæ memoretur, deinde in Supplementis notarum & Var. Lect. certissimam judicat; verum ita, ut *exercitus* substantive accipiatur pro turba magna; qua ratione etiam *abactus* fit participium, cum substantive sumtum insolens sit. Fatemur, elegantem conjecturam esse; sed lenius tamen videtur, legere *exercerentur*, vel *exerceretur*, quod, diu est, cum in mentem nobis venit. Passiva forma necessaria est; non tempus perfectum. Ingrata fuissent ὁμοιοτέλευτα, *exercerentur, perurerentur, & attererentur*, uno versiculo; itaque participia posuit. Quod denique *Cortii* sententiam repudiat, qui ad *Epist. VIII, 24*, e Cod. Guelpherb. legi volebat *hospitium*; recte eleganterque facit. Possit etiam aliquis hærere in verbo *inciderent*; quod esse debebat *incidissent*. Sed Scriptores *Plinianæ* ætatis non sunt in hoc genere accuratissimi; nilque Codices variant. Ceterum in eodem *Capite* extremo, *tanti tuum constat*, etsi multis Codicum & Editionum autoritatibus nitatur, tamen vix convenire putat *Plinii* sententiæ. Non enim apparet, cur solius *Trajani iter* dicatur *tanti constare*. Nec intelligitur, quare illud *tuum* tam simpliciter sit positum, cum vox *iter* nimis longe antecesserit. Si paulo majori audacia uti liceret in conjiciendo, se non alienum esse ab ea sententia, ut legeretur: *Principes, velint, nolint, sciant tamen; propositisque duobus exemplis* &c. Nam, & duplicem uno versiculo παρένθεσιν duram esse, & compendium scripturæ *sciant tamen* potuisse parere *tantum* & *tuum*, inde paulatim, adjecto de glossa verbo *constat*, vulgatum effici. Sed,

Digitized by Google

quoniam non vult audacior esse, legit *tanti constat ἐν πα-ρενθέσει*; & quidem eo sensu, quo sæpe, apud *Ciceronem* aliosque, vel ipsa, vel similes formulæ occurrunt, etiam apud *Plinium Epist. II, 14.* Atque hanc conjecturam in contextum recepit. Locus est ejusmodi, ut, quicquid conjicias, vix satisfacere vel tibi, vel aliis, possis. Parem moderationem adhibuit *Cap. 23*, ubi valde inclinabat in verbis: *Gratum, quod occursantium populus te quoque, te immo maxime, adstaret*, legere, *arctaret*, sive *artaret*, quod in margine editionis Gedanensis, incertum, unde sumtum, pro varia lectione, reperitur. Nam nec accusativus verbo *adstandi* jungi solet; nec intelligi potest, quare populus dicatur prope *Trajanum* quoque, immo maxime prope eum, stetisse; quæ dubitationes tolluntur, si reponas *artaret*. Nam mira facilitas est in Principe, si patiatur, se quoque, immo inprimis, a confluente populo premi & urgeri. In eodem *Capite* verba hæc vulgo sunt: *Quam similis illi dies, qui hunc genuit diem! ut plena altaribus! augusta victimis cuncta!* In his verbis offendit nos vox *diem*. Scimus, interdum verba ita ab optimis scriptoribus repeti; sed hic valde semper inclinavit animus, ut eam delendam putaremus. Sed nihil adjuvant Codices & editiones. Neque *Gesnerus*, aut *Arnzenius*, aut *Schwarzius*, ea repetitione offensi sunt. Fastidium ergo stomachi nostri accusemus potius, quam lectionem vulgatam. In eo autem eleganter fecit Noster, quod pro *augusta* rescripsit *angusta*, e Codicibus *Salisb. Vatic. Paris. Guelpherb. Schwarz.* & editionibus *Gruteri* & *Livineji*; ut ante jam fecit *Arnzenius* e *Guelpherb.* ne *Gesnero* quidem improbante, contextu autem magnopere suadente. Mox etiam cum *Arnzenio* habet: *ut in unius* salute *collata omnium vota.*

Cap. XXIV superiores editiones fere omnes habent: *nihil in ipso te fortuna mutavit*; omnes Codices MSti habent, *nihil ipso te.* Id servarunt Editores, usque ad *Boxbornium*, qui de conjectura reposuit, *in ipso te. Arnzenius* hanc lectionem dicit Codicibus confirmari. Sed ipse usus tantum est *Exc. Voss.* & *Cod. Guelpherb.* Atqui in hoc est *nil ipso te.*

Illa

illa autem excerpta neque ſemper Codicibus, neque certis, nituntur. Itaque non magnum momentum faciunt. Noſtro in mentem venit, legere, *nil ipſa te fortuna mutavit*, unius literæ mutatione; eleganter ſane; idque in textum recepit, recte, majorique jure, quam ſuperiores conjecturam, *in ipſo*, receperant.

Illa vero eximia emendatio eſt, qua V. C. *Cap. XXX* expellit abſurdam, & in omnia Lexica ex h. l. receptam, vocem, *expanditor;* in qua corrigenda ſuperiorum ingenia fruſtra laborarunt. Nempe ille e Codd. *qui expandebatur*, *expandatur*, *cum expandatur*, etiam totidem verbis, *cum expanditur*, ut Vatic. & Guelpherb. ſic reſcribit: *neque enim vagus ille, cum expanditur*, *amnis* &c. Itaque non mirum, eam cupide a *Geſnero* & *Arnzenio* receptam eſſe. Unde, cum jam nota ſit, non attinet, plura de ea dicere; quæ res facit, ut plures alias ſimiles vel ſilentio prætermittamus, vel tantum attingamus, qualis eſt v. c. *Cap. 35*, cum pro vulgato: *mille pœnarum indagine incluſos*, e Codicibus profert, *in illa pœnarum i. i.*

Inprimis difficilis eſt ad intelligendum locus *Cap. XXXVI, 1*, de ærario: *Nunc templum illud*, *nunc vere Deus; non ſpoliarium civium*, *cruentarumque prædarum ſævum receptaculum*, *ac toto in terrarum orbe locus unus*, *in quo*, *optimo Principe*, *boni malis impares eſſent.* Difficultas eſt in ultima hujus ῥήσεως parte, in qua explicanda mire ſe torſerunt interpretum ingenia. Vel *Arnzenii* & *Geſneri* interpretationes, judice *Schwarzio*, contortæ ſunt, neque nobis probantur. Noſter ſic explicandum cenſet, ut in *ac* repetatur negatio *non* e præcedentibus membris, quem uſum copulæ pluribus exemplis illuſtrat. Ex quo ſit, ut hæc verba non ad *Trajanum* pertineant, ut ceteris viſum eſt, niſi quatenus aliquid ab ejus conſuetudine & inſtitutis removent. Id quod etiam, ut recte monet *Schwarzius*, e verbo ſubſtantivo *eſſent* intelligitur. Nam, ſi de *Trajano* diceretur, ſub eo bonos malis impares eſſe, dicendum fuiſſet, *ſunt*, non *eſſent.* Nempe, ut nos quoque aliquid lucis, ſi poſſimus, addamus,

Plinius Trajani instituta de ærario opponit institutis superiorum Principum & malorum & optimorum, quos superiori *Capite* laudavit, *Titi* & *Nervæ*. Dicit ergo, ærarium sub *Trajano* non esse, quod sub superioribus fuerit, neque spoliarium civium & prædarum cr. 5 receptaculum, ut sub *Nerone*, *Domitiano*, &c. neque tale, quale etiam sub optimis Principibus superioribus, *Tito* & *Nerva*, fuerit; qui, cum quædam salutariter de ærarii causis sanxissent, tamen nondum effecissent, ut semper boni malis superiores essent; sed, cum omnibus aliis locis ac judiciis boni malis superiores fuissent, in solis ærarii causis impares fuisse, quod species ac nomen utilitatis publicæ, bonæ ac justæ privatorum causæ interdum obesset. Hoc autem tandem effecisse *Trajanum*, adstruendo quædam illorum decretis ac legibus (vid. *Cap. 35 extr.*) quibus boni in talibus causis invicti præstarentur, neque tamen utilitas publica, aut legum autoritas, convelleretur, ut paulo post dicit. Maneamus ergo in *Schwarziana* interpretatione, & verbis & rebus aptissima.

Sed in eodem *Capite* perobscurus est locus de fisco: *Liberum est autem, disceptanti dicere: nolo eum eligere.* Obscuritatem affert ambiguitas *disceptantis*, & verbum *eligendi*, quæ haud facile inter se componuntur. Nam, si *disceptans* est litigator, abhorrere videtur verbum *eligendi*, quod sic non dicitur. Nam, quæ exempla *Gesnerus* attulit, ea *Schwarzius* de arbitro accipit; qui & ipse judex interdum vocatur, recteque *eligi* & *sumi* dicitur. Tum, etiam si recte de judice diceretur, tamen non arbitraremur hanc sententiam commodam esse, quam *Gesnerus* vult: *Potestatem habet litigator dicendi*, *nolo procuratorem Cæsaris* (de hoc enim sermo est) *eligere judicem causæ meæ.* Quid enim? Procurator est judex ordinarius causarum fiscalium? An hic a litigatore eligitur? Non profecto. Rejici potest, non eligi. Est enim delectus a Cæsare ad illas causas disceptandas. Quid ergo *Schwarzius* noster? *Disceptantem* intelligit Prætorem fisci; quem putat institutum a *Trajano*, ac proinde apud *Pompon. O. J. §. 32* legendum, *Nerva Traj.* Liberum esse litigatori, ut possit huic

huic Prætori dicere: *nolo*, vel *volo*, *eum* (hunc, vel illum, causæ judicem) *eligere*. Nam etiam *volo*, quod multi Codices habent, præfert. Sic nullam esse ταυτολογίαν, sic sequentia planius cohærere, ubi *Trajanus* dicatur, nullam necessitatem suis beneficiis addere, cum etiam Prætore fisci uti non liceat. Sed facile existimamus apparere, difficultatem in verbo *eligendi* sic manere, quæ *Gesnerianam* interpretationem premebat; quod nempe Procurator est judex ordinarius, a Cæsare delectus, quem litigator rejicere potest, non eligere; quod si de aliis judicibus ordinariis causarum fiscalium capias, ut indicare videtur nota *i pag. 144*, oritur altera difficultas. Nam non apta esset oratio antecedentibus & consequentibus, ubi de Procuratoribus est sermo. Tum, plane non esse sermonem de Prætore fisci, putamus, cujus nulla mentio, sed de solis Procuratoribus. Sensus loci manifeste hic est: Procuratores *Trajani*, cum in urbe, tum in provinciis, sunt æqui, justi, mites, &c. ut iis judicibus quisque libenter & sine periculo uti possit, idque sic provisum a *Trajano*, ut nulla querimoniæ causa supersit. Sed, etiamsi jam impudens videri possit, tales Procuratores non habere judices velle, licet omnibus litigatoribus, eos rejicere, atque adeo Cæsaris illo beneficio non uti; in eoque magna beneficii commendatio inest. Sed huic sententiæ tam perspicuæ & certæ repugnat verbum *eligere*. Requiritur: *nolo eo uti*, vel *nolo eum habere judicem*. Itaque dudum est, cum nobis verbum *eligere* glossæ nomine suspectum visum est. Nam non moris est, in his formulis verbum tale, etiamsi rectum sit, addere, præsertim in breviloquentia, qua *Plinius* utitur. *Plinius* scripsit: Licet autem discept. dic. *nolo eum* scil. Procuratorem, qui judex mihi datus est a *Cæsare*. Hac forma ante usus erat, hac *Cicero* utitur, & alii. Aliquis parum intelligens adscripsit glossam ineptam: *eligere*; ea in textum irrepsit. Talibus glossis inprimis fœdati sunt a librariis imperitis scriptores brevitatis acutæ studiosi, e quo genere est *Plinius*. Atque hoc modo in contextum venisse videtur etiam illud *scienter Cap. LXIV: scienter fefellisset*, pro quo multi *sciens*

Digitized by Google

reponi voluerunt, cum Noster defendat ἀναλογίας lege, sæpe illa fallaci & usui repugnante, ut, quia *sciens* dicatur non modo de perito & intelligente, sed etiam de eo, qui de industria aliquid facit, &c. sic etiam *scienter* utroque modo dicatur. Ceterum non male fecit, cum in contextu, propter consensum Codicum, retinuit. Volebamus adhuc referre, quam bene V. C. repudiarit lectionem *ministeria*, a Cl. *Arnzenio Cap. 48, 8*, pro *mysteria* receptam, atque alia nonnulla, Lectoribus grata futura, sed jam longiores justo fuimus. Itaque desinemus cum gratulationibus & votis, ut Deus venerandum Senem hujus tam egregii Operis gloria per multos adhuc annos frui jubeat.

DANIELIS GERDESII HISTORIA REFORMAtionis, sive Annales Evangelii, Seculo XVI passim per Europam renovati, doctrinæque reformatæ. Accedunt varia monumenta pietatis & rei literariæ, utplurimum ex MStis eruta. Tomus secundus, qui res gestas per omnem Germaniam & Helvetiam ab A. 1520 ad 1530 complectitur. Subjuncti sunt Indices in utrumvis Tomum necessarii.

Groningæ & Bremæ, apud Hajonem Spandaw & Gerh. Wilh. Rumpf, bibliopolas, 1746, 4.

Alph. 3 plag. 16.

Cum olim (*A. 1744 Mens. Jun. P. I pag. 301 seq.*) eximii hujus Operis *Volumen primum*, quod introductionem in historiam reformationis sacrorum complectitur, in his nostris Commentariis commemoraremus, ejusdemque præcipua momenta strictim exponeremus, continuationem illius a Cel. Autore precibus efflagitavimus; cujus nostri voti cum compotes simus facti, & nobis, & rei literariæ, eo nomine gratulamur, spe certa freti, fore, ut reliquæ illius Historiæ Partes justo tempore sequantur. Expeditis superiori *Tomo* iis, quæ sacrorum emendationi vel viam muniverunt, vel occasionem præbuerunt, in præsenti

præſenti res in civitate Chriſtiana geſtæ inde ab A. 1520 ad 1530 ordine explanantur, ſubjunctis monumentis, quæ *alteram Partem Voluminis* hujus conſtituunt, tum rarioribus, tum nondum editis, ad confirmationem & illuſtrationem hiſtoriæ illius temporis plurimum facientibus. Effigies ſummorum, & de ſacrorum renovatione optime meritorum, virorum, eleganter ære expreſſæ, numero quinque, *Caroli* nempe V Imperatoris, *Adriani VI*, P. M. *Berchtoldi Halleri*, *Ambroſii Blaureri*, & *Joachimi Vadiani*, Operi decus haud vulgare conciliant.

In Præfatione modeſte ſolvit objectiones Cel. *Heumanni* de eo, utrum *Lutherus*, an *Zuinglius*, prior ſacra inſtaurare ſit aggreſſus. Agnoſcit ſumma illius in eccleſiam merita, concedit, ipſum priorem fuiſſe, qui jam A. 1517 ſchedularum venialium nundinationi ſe oppoſuerit, quod a *Zuinglio* anno demum 1519 fuerit factum; hoc tamen pertendit, ac evidentibus teſtimoniis ſibi videtur probatum dediſſe, *Zuinglium* A. 1516, cum apud Glaronenſes & Einſidelenſes adhuc hæreret, plebem ſacram *a cultu ſanctorum ad fidem Chriſti, atque ab hominum figmentis ad Scripturæ ſacræ placita & doctrinam*, transtuliſſe. Hiſtoria ipſa *duobus* abſolvitur *Capitibus*. *Primum* eſt de *progreſſu Reformationis* in Germania ab A. 1520 ad 1530; *alterum* de *progreſſu Reformationis in Helvetia* ab A. 1520 ad 1530. Præmittit quædam de electione Imperatoris *Caroli V*, &, quibus legibus potentia ipſius circumſcripta fuerit, declarat. *Sectione I Cap. I*, *Lutherum*, refert, cum *Eccium* Pag. 1-4. Romam, ut a Pontifice dirarum fulmine percuteretur, profectum intelligeret, literas ad *Carolum V* Auguſtum dediſſe, ad imperii item proceres, *Leonem X*, alioſque præſules, homines item privatos, ſcripſiſſe, quo invidiam ſibi factam amoliretur, ſpemque his feciſſe certam, fore, ut, ſi erroris ex divinis literis convinceretur, ab inſtituto deſiſteret. In literis ad *Leonem* multam prodit modeſtiam, dolens illius vicem, quod ab aſſentatoribus ſe ab æquo & juſto abduci pateretur; verum tantum abfuit, ut hic admonitionibus daret locum, ut potius decreta aſpera adverſus eum publicaret. Gravius excepit Theologos *Lovanienſes* & *Colonienſes*, 5-10.

Digitized by Google

ſes, qui aliquos ex libris ipſius damnarant, & rogo dignos judicaverant, quorum malevolentiam & ignorantiam pro me-
Pag. 10- rito depexam dedit. Scribebatur Roma *Friderico* Principi
12. Electori, ipſum Pontifici & ſenatui ſanctiori male audire, quod hominem erroribus peſtiferis infectum, hoſtem eccleſiæ teterrimum, in terris ſuis foveret. Criminationem hanc ita diluit Princeps: *Lutherum* erroris alicujus reum adhuc non eſſe actum, culpam omnem reſidere in *Eccio*, qui ipſum ſuis
12-13. litibus irritarit, ut ad alia, itemque alia, ſit progreſſus. Hoc ipſo anno d. 15 Jun. Pontifex publicas dat literas, quibus *Lutherum* ac ſocios diris omnibus devovet, doctrinam ejus damnat, ſcripta flammis addicit, *Luthero*que imperat, ut intra 60 dies errores ſuos revocet. Harum non idem apud omnes fuit effectus; alii plane non, alii non niſi ægre, admiſerunt, alii iisdem aſſurrexerunt, librosque *Lutheri* una cum ipſius effigie igne aboluerunt; *Lutherus* ipſo illis ita fuit affectus, ut, convocato ſtudioſorum cœtu, illas una cum jure
14-16. Pontificio d. 10 Dec. flammis tradiderit. Quæ res fuit origo graviſſimarum contentionum, quibus hoc effectum eſt, ut, veritatis luce agnita, plurimi a ſocietate eccleſiæ Romanæ ſe ſejungerent. Inde Pontifex d. 4 Jan. A. 1521 *Lutherum* anathematum fulmine vibrabat; hic contra celeberrimum de *captivitate Babylonica* edebat librum, in quo multa cum παῤῥησίᾳ errores & ulcera Pontificiorum tangit, eisdemque bel-
16-18. lum quaſi indicit. In Friſia orientali hoc anno inſignis rerum converſio contigit. *Edzardus* Comes ſcriptis *Lutheri* delectabatur. Hujus exemplum brevi cives ſunt ſecuti, & miniſterio *Georgii Aportani* purior religio, nequicquam adverſariis con-
19-24. tra nitentibus, paſſim, *Emdæ* potiſſimum, invaluit. A. 1521 d. 6 Martii publicis Imperatoris literis *Lutherus*, cum certa ipſi de itu & reditu fides facta eſſet, Wormatiam invitabatur, quo, licet nonnulli diſſuaderent, impavido animo contendit,
25-27. urbem ingreſſus d. 16 Aprilis. Poſtero die in conſeſſum Imperatoris & Principum introducitur; flagitatur, ut, quæ ſcripſerit, revocaret; ille, moram diei pactus, graviter reſpondit, ſe, quæ de fidei doctrina commentatus ſit, niſi erroris

ex

ex sacris literis arguatur, retractare non posse. Die 24 Pag. 27-
Aprilis de novo arcessitur, præsentibus Principe Electore *Joa-* 32.
chimo, *Georgio* Saxone, Præsule Augustano, aliisque proceribus; sed, cum is in sententia sua persisteret, *Eccius* decretum Cæsaris promulgavit, ut e vestigio Vormatia excederet, & ne in posterum vel voce, vel scripto, populum commoveret, dato
21 dierum ad redeundum spatio. Discedit igitur d. 26 ejus- 32-35.
dem mensis, sed *Fridericus*, veritus, ne quid sinistri ipsi in via eveniret, jussit illum Wartburgum clanculum abduci, ubi sub nomine nobilis *Georgii* (*Juncker Gærgen*) per tempus aliquod delituit, variis scriptis elaborandis, potissimum autem diviniorum literarum versioni, intentus. Hic dum hæreret, instinctu 35-38.
Hieronymi Aleandri, nuntii Pontificii, a Cæsare proscribitur d. 8 Maji. Decretum hoc durioribus conceptum est verbis, quæ ab *Aleandro* profecta esse multis videbantur; quare proceribus quibusdam non omnino arridebat. Sub idem tem- 38-40.
pus Parisienses damnant doctrinam *Lutheri*, *Albertus* Moguntinus de novo Halæ Saxonum schedulas veniales exponendas curat, & verbi divini ministrum conjugatum carceribus eo adigit, ut conjugem dimitteret; quam rem adeo indigne tulit *Lutherus*, ut epistola gravi Præsulem castigaret, acrimoniam istam improbante *Capitone*. Existimasset aliquis, facta 41, 42.
proscriptione, causam *Lutheri* omnino prostratum iri, sed, ut divina providentia rebus humanis intervenit, ita fuerunt plures, qui Cæsaris institutum palam improbarent. Evangelii doctrina passim lætius efflorescebat, & superstitio Pontificia supprimebatur. *Vitemberga* ab *Augustinianis* fratribus Missæ solitariæ & alii ritus superstitiosi abrogabantur. Ipso illo 45-49.
anno vel lux Evangelii de novo est exorta, vel nova sumsit incrementa, *Zuiccaviæ*, *Fribergæ*, *Erfurti*, *Halberstadii*, *Hamburgi*, *Vormatiæ*, *Ulmæ*, *Argentorati*, in *Pomerania*, *Francofurti ad Mœnum*. *Bartholomæus Bernh. a Feldkirchen*, Præ- 49-57.
positus Kembergensis, primus uxorem duxit, cujus vitam, conjugium, & quæ ipsi propterea lites fuerint motæ, accurate exponit B. *Jo. Henr. Feustkingius* in *Historia Clerogamiæ Evangelicæ*, Vitembergæ A. 1703, 4, edita, quem non ita multo post

Digitized by Google

Pag. 57, alii sunt secuti. A. 1521 d. 9 Dec. *Leo X* viventium numero
58. inopina morte eripitur, in cujus locum *Adrianus VI* sedem
Pontificiam conscendit d. 9 Jan. A. 1522. Hic, studium re-
formandi curiam & ecclesiam Romanam initio præ se ferens,
ab illo astu *Francisci Soderini Volaterrani*, Prænestini Cardina-
lis, alienus factus fuisse dicitur, parum æquus *Luthero*, ejus-
que sociis, ut etiam igne ac ferro adversus illos agendum
58-63. esse suaserit. Hæserat adhuc *Lutherus Wartburgi*, sed, cum
acciperet, nonnullos Vitembergæ rebus novis studere, non
consulto Saxone, eo rediit, seque apud Principem literis,
divinam animi magnitudinem spirantibus, excusavit. Hoc
63-67. anno grave adversus veritatis Evangelicæ confessores edictum
Norimbergæ est promulgatum, passim etiam Principes adver-
sus illos duriora moliebantur; nihilo tamen minus mira Dei
providentia est effectum, ut in aliis Germaniæ oris doctrina
purior primum reciperetur, in aliis læta incrementa sume-
ret. *Vratislaviæ* faustis auspiciis salutarem doctrinam prædi-
carunt *Ambrosius Moibanus* & *Jo. Hessus*, quod post in reli-
qua Silesia est factum. Eadem fortuna in Cimbria obtigit *Hol-
satis* & *Ditmarsis*. *Bremæ* huic sacro negotio operam suam
accommodavit *Henricus Zutphaniensis*, qui tandem apud Dit-
marsos ob Evangelii professionem ignis supplicio est affectus;
ne quid dicamus de urbibus Germaniæ, vel illi proxime ad-
jacentibus, de quibus Vener. Autor succincte commentatur.
68-87. Ipso hoc anno versionem Novi Test., in secessu Wartburgensi
adornatam, *Lutherus* per partes publicavit, cui postea libri
Veteris Test. accessere, qui labor quanti constiterit, quot
molestias pepererit, quos socios habuerit, accurate exponi-
tur. *Jo. Bugenhagius* diem illum, qui operi huic immortali
finem impositum vidit, quotannis cum suis inter hymnos &
87-91. gratiarum actiones ad Deum directas religiose celebravit. In
comitiis Norimbergensibus, quæ A. 1523 continuabantur,
legatus Pontificius, *Franc. Cheregatus*, de *Luthero*, & motibus,
ab ipso excitatis, multum querebatur, ad quæ proceres libere
responderunt, *centum gravaminibus nationis Germanicæ* ad-
versus curiam Romanam propositis. De decreto Norimber-
gensi

Digitized by Google

gensi *Lutherus* sententiam suam publice declaravit, docens, illud a multis in præjudicium purioris doctrinæ accipi; potissimum ferendum non esse, quod in eodem sit sancitum, in sacerdotes uxoratos ex lege Pontificia animadvertendum esse. Scripta, a *Luthero* hoc anno divulgata, nominantur, illorum- Pag. 91-
que argumentum breviter exhibetur. Quid hoc anno circa 97.
sacrorum instaurationem in *Saxonia*, Ducatu *Bipontino*, *Borussia*, 97-99.
Dantisci, in *Livonia*, *Lignitii*, *Hamburgi*, *Halæ Suevorum*, *Eslingæ*, *Argentorati*, & *Isenaci*, (ubi quædam de *Jac. Straussio* commemorantur, qui, ob præcipitem suum fervorem & imprudentiam in causa rusticorum tumultuantium, munere suo exutus, & in custodiam est datus,) fuerit actum, justo ordine traditur. *Hadrianus VI* d. 14 Sept. h. a. dece- 99-115.
dit, cui d. 19 Nov. *Clemens VII*, ex domo Medicea, successor est datus, qui sua pertinacia Evangelicorum causam plus promovit, quam impedivit. Die 18 Aprilis, instinctu *Laurentii* 115, 116.
Campegii, oratoris Pontificii, a Principibus in negotio religionis novum conditur decretum, sed quod nec Imperatori, nec legato, nec *Luthero*, omni ex parte probabatur. Cum 116-118.
Episcopus Argentoratensis a senatu postularet, ut sacerdotes uxoratos plecteret, contra senatus pertenderet, ut Præsul impuræ libidini sacerdotum obicem poneret, is in verba hæc minus casta & offendiculi plena prorupit: *Quod sacerdotes fiant mariti, multo esse grandius peccatum, quam si plures domi meretrices alant.* Hoc anno *Lutherus* cucullum exuit, 118-120.
vestemque, Doctore Theologo convenientem, sumsit. *Melanchthon Corpus doctrinæ* edidit. *Philippus*, Hassiæ Princeps, edixit, ut cives ac subditi vitam doctrinæ Christianæ congruam agerent. *Argentoratensis* ecclesia hoc tempore insi- 120-127.
gniter floruit, ut ab exteris in doctrina religionis consuleretur, & causa religionis exules exciperet. In Ducatu *Megapolitano*, *Magdeburgi*, *Bremæ*, in Comitatu *Lippiaco*, *Ducatu Brunsuicensi* & *Cellensi*, Comitatu *Hoyensi*, Principatu *Jeverensi*, *Annæberga*, *Cygneæ*, vel primum Evangelium doceri est cœptum, vel ulterius doctrina illius provecta. Se- 128-136.
ditio rusticorum erupit A. 1525, quæ apud veritatis hostes

 reforma-

Digitized by Google

reformationi invidiam creavit. Illam *Chriſtophorus Schappe-*
lerus, reformator Memmingenſis, nec approbavit, nec fo-
Pag. 136, vit. In Saxonia, *Friderico* demortuo, ſuccedit *Joannes*, cui
137. favor in doctrinam Evangelicam perpetuus nomen *Conſtan-*
tis peperit.. Motus bellici inter *Carolum V* & *Franciſcum I*
halcyonia præbuerunt eccleſiæ evangelicæ. *Lutheri* ſcripta,
hoc anno luci expoſita, recenſentur, potiſſimum liber *de ſer-*
vo arbitrio, qui ipſius eſſe, conſenſu ſummorum virorum pro-
137-141. batur. Hujus matrimonium cum *Catharina Borenia* adverſa-
riis multam criminandi anſam dedit. Idem conſilium agita-
141-143. vit *Albertus* Moguntinus, ſed irrito effectu. Religionis nego-
143-159. tium paſſim in Germania, & extra illam, feliciter procedit. *Ca-*
rolus Imperator in ſententia ſua perſiſtebat, ut Lutheraniſmus
e Germania proſcriberetur; quare Saxo & Haſſus, vim metuen-
tes, fœdus pepigerant A. 1526, quibus poſt alii Principes &
civitates imperii acceſſerunt. In comitiis Spirenſibus, d. 25 Jun.
cœptis, edicti Vormatienſis obſervatio urgebatur, ut vetus reli-
gio conſervaretur, nova contra exterminaretur, ſed inter-
ceſſerunt Saxo & Haſſus; quare illius ſententia ita eſt mitiga-
ta, *ut Principum quisque in religionis negotio ita ſe gereret, uti*
Deo & Cæſari rationem ſe reddere poſſe arbitraretur. Ita Deus
ſæpenumero hominum cogitatis ſua providentia intervenit,
eademque alio flectit. Sub idem tempus *Ludovicus*, Rex Hun-
gariæ, luctuoſa ſtrage cæſus, perierat, & Hungari de novo Re-
ge eligendo diſſentiebant. Ut igitur *Ferdinandus* Principes
Germaniæ ſibi adjungeret, illos offendere tutum non erat.
159-162. Pace inter *Carolum* & *Franciſcum* conciliata, pactum erat, ut
hæreſis *Lutherana* communibus auxiliis exterminaretur, quod
quo minus effectui daretur, perfidia Pontificis in cauſa fuit.
Hic enim, cum Imperatorem tota Italia excluſum cuperet,
Gallum jurisjurandi religione exſolvit, cumque illo & Venetis
contra Imperatorem eſt pactus. Quod cum intelligeret *Caro-*
lus, Pontificis autoritatem per totam Hiſpaniam abrogat, ex-
ercitum urbi admovet, illam capit, Papamque in caſtellum
S. Angeli fugere cogit, & arcta obſidione cingit; cui æque ac
Purpuratis milites quovis ludibrii genere inſultant, ut tandem
condi-

Digitized by Google

conditiones, a Cæsare præscriptas, acceptare cogeretur, cum interea in Hispania publicæ supplicationes pro liberatione Pontificis instituerentur. In Hassia, curante *Philippo*, Pag. 162-
Homburgi mense Octobri collatio cum Pontificiis est habita, 164.
qui cum vel non comparerent, vel præter convicia nihil proferrent, plenior reformatio est suscepta. Quid novi hoc 164-167.
anno circa sacrorum emendationem contigerit in *Saxonia*, Ducatu *Jägerndorfiensi*, *Borussia*, *Frisia orientali*, recensetur. Data occasione in laudes *Mariæ*, Reginæ Hungariæ, post gubernatricis Belgii, purioribus sacris faventis, excurritur. Progressurus hinc Autor, ad A. 1527 faciem orbis delineat. Pontifex, a 167-179.
Cæsareanis multa ludibria passus, tumque Cæsari reconciliatus, cum illo de exstirpandis hæreticis in solennem pactionem descendit. *Jo. Fridericus*, Dux Saxoniæ, spe potiundæ *Catharinæ*, sororis Cæsaris, dejectus, petit *Sibyllam* Cliviacam; quæ res ad religionem emendatam in terris istis disseminandam & confirmandam plurimum fecit. Quid in *Holsatia* & *Scania* hoc 180-185.
anno in negotio religionis fuerit actum, proditur, Academia Marburgensis aperitur, instructio visitatorum & summa doctrinæ *Phil. Melanchthonis* omnibus per Saxoniam commenda- 185-189.
tur; quæ res malevolorum criminatione non caruit. In *Silesia*, speciatim Ducatu *Lignicensi*, *Magdeburgi*, *Halæ Saxonum*, *Ulmæ*, *Nordlingæ*, & alibi locorum, susceptum religionis negotium felici cum successu promovetur. *Lichtenbergii* va- 189-193.
ticiniis, hoc anno denuo publicatis, *Lutherus* lucucentam præmisit Præfationem. A. 1528 indicio *Ottonis Packii* Sa- 193, 194.
xo & Hassus satis numerosum exercitum conscripserunt, & ad bellum omnino ventum esset, nisi suspicio exemta, & res pactione confecta fuisset. *Lutherus* utramque edidit Cateche- 194-196.
sin. In Comitatu *Diepholdiano* lux Evangelii exsplenduit, *Brunsuigæ* in universum doctrina purior introducitur, *Bugenhagius* Ordinationem ecclesiasticam conscribit, *Bremæ* reformatio prospero successu procedit, & schola aperitur, *Hamburgi* pariter schola *Joannea* constituitur, *Goslariæ* item, in *Marchionatu Brandenburgico Franconico*, (ubi de 23 Articulis visitatoriis, distinguendis a *Suobacensibus*,) in Comitatu *Montisbelgar*-

denfi, *Argentorati*, in *orientali Frifia*, religio a fordibus magis
Pag. 196-208. atque magis purgatur. A. 1529 in comitiis Spirenfibus multa in detrimentum emendatæ religionis ftatuebantur, quæ cum minus arriderent Principibus ac civitatibus, emendatæ facrorum doctrinæ addictis, provocarunt ad Cæfarem rectius informandum, & ad Concilium *liberum* & *univerfale*, a quo tempore illis *Proteftantium* nomen adhæfit; legationem etiam ad Cæfarem in Italiam deftinarunt, fed illa ob finiftram interpretationem mi-
208-212. nus benigne eft excepta. Metuentes igitur, ne res in nervum erumperet, fœdus Proteftantes inter fe conciliant de vi depellenda; a quo cum *Lutherus* exclufos vellet Principes & civitates, Helvetiorum de facra cœna doctrinam fequentes, colloquium *Marburgenfe*, ut partes diffidentes in concordiam redigerentur, eft inftitutum, in quo, licet de modo præfentiæ Chrifti in facra Cœna convenire non poffent, mutuam tamen
212-216. caritatem fibi funt polliciti. *Carolus Barcinone* die 29 Jun. fidem addixerat, fe Proteftantes, nifi ab religione defifterent, armis ad id coacturum effe. Idem menfe Nov. promiferat Pontifici *Bononiæ*. *Argentoratenfes* religionis caufa civitatum & Statuum imperialium numero excluduntur; quare, ut de fecuritate fibi profpicerent, cum Helvetiis focietatem ineunt. *Ulmenfes* ab Helvetiis reformationis modum fibi expetunt. *Mindenfes* pariter atque *Gottingenfes* facra puriora per urbem fuam re-
216-224. ftituunt. Quibus gradibus paffim per Germaniam res Proteftantium facra fuerit aucta, docet epiftola *Bugenhagii*, quæ
224-226. integra inferitur. Qua ratione *Simon Grynæus* infidias, Spiræ fibi ftructas, evaferit, ex hiftorica narratione *Melanchthonis* refert.

226,227. *Capite II*, quid *Ofwaldus Myconius*, *Berchtoldus Hallerus*, *Seb. Meyerus*, *Joachimus Vadianus*, *Thomas* & *Ambrofius Blaureri*, itemque *Seb. Hoffmeifterus* apud *Lucernenfes*, *Tigurinos*, *Bafileenfes*, *Bernenfes*, *Conftantienfes*, *Laufannenfes*, *Uranios*, *Suitenfes*, *Tugienfes*, *Friburgenfes*, *Abbatiscellanos*, *Solodurienfes*, *Rhætos*, *Waldshutanos*, & *Scaphufanos*, in negotio re-
228-251. ligionis præftiterint, fumma fide & accuratione narratur. His præmiffis, quid ab A. 1523 quovis anno memorabile contigerit,

gerit, luculenter Autor edisserit. *Bernenses* edictum promulgant, ne quis sacerdotum aliquid proferat, quod sacrarum literarum autoritate firmari nequeat. Parum tamen absuit, quin *Hallerus*, *Thom. Wittenbachius*, & *Seb. Meyerus*, urbe fuerint
ejecti. Apud *Biennenses* religionis negotium ex voto proce- Pag. 251-
dit. *Zuinglius* ab Helvetiæ Ordinibus graviter accusatur, 253.
quod popularium suorum militiam sub exteris Principibus dissuaserat; sed Tigurini ipsius patrocinium in se suscipiunt. Præsul Lausannensis mandatum promulgat, quo Clerici omnes jubentur ab hæresi *Lutheri* sibi cavere; visitationem etiam instituit, cujus ergo cum *Bernam* adire vellet, ab senatu
repulsam accipit. *Mulhusani*, decreto d. 12 Mart. edito, se 253-256.
reformationi faventes declarant. *Conr. Pellicanus* una cum *Jo. Oecolampadio* Basileæ publicus Theologiæ doctor consti-
tuitur. Apud *Lucernenses* Evangelii doctrina per illius ho- 256, 257.
stes fere sufflaminabatur, nec *Tugiorum* conditio erat melior. Apud *Scaphusanos* superstitiosi quidam ritus sunt sublati. Inter *Sarganenses* erant, qui doctrinam puriorem publice prædicarent. *Constantienses* habebant *Jo. Zwickium*, *Jo. Vannium*, *Ambr. Blaurerum*, viros doctos & pios, opus Domini
strenue urgentes. A. 1524 d. 26 Jan. in Helvetiæ comitiis 257-262.
Edictum, puriori doctrinæ noxium, firmatur. *Bernæ* quædam libertati Christianæ adversa imperantur, nonnullæ tamen ce-
rimoniæ religiosæ migrare jubentur. *Tigurini* templa ab ima- 262-264.
ginibus religiosis purgarunt, quæ res invidiam ipsis apud reliquos pagos creavit. *Scaphusii* multa in doctrinæ & rituum emendationem suscipiuntur, virgines sacræ claustris exeunt, virisque nubunt, ex ipsis etiam veritatis hostibus quidam illius doctores & propugnatores fiunt. Senatus *San-Gallensis* imagines templis noctu efferri jubet, pastoribusque injungit, ut verbum Dei pure annuntient. *Mulhusani* sacerdotibus meretricum & concubinarum usu interdicunt, conjugium permittunt, &, instituto colloquio, Missam aliosque ritus Pontificios proscri-
bunt. *Basileæ* reformatio felicibus gaudet successibus. *Tog*- 264-268.
genburgenses Zuinglius egregia epistola confirmat. *Jo. Eccius*, 268-276.
Theologus Ingolstadiensis, *Zuinglium* ad disputationem publi-

cam

cam vel *Badam*, vel *Lucernam*, invitat, sed hic, insidias veritus, eo venire detrectavit; intercessit quoque senatus Tigurinus, causatus, autoritatem suam minus decere, civium suorum ali-
Pag. 276- quem ad dicendam causam alio evocari. Ipso illo anno etiam
280. Pontificii pagi visi sunt reformationem aliquam moliri, sed illa
280-282. tantum spectavit Clericos, quo in ordinem redigerentur. *Grisones* praeterea ad sacra emendata inclinarunt. Memoratu dignum est, quod de *Samuele Frickio*, Pastore Meyenfeldensi, memoriae est proditum. Is ante strenuus erat priscae superstitionis vindex, ac ea de causa Romam ad Pontificem tendebat, quo illius praesidium sibi exoraret, sed ipse, motus vitiis, in urbe inter primae dignitatis sacerdotes & Clericos dominantibus, a Pontificia religione descivit, reformatis doctoribus se applicuit, & eximiam ecclesiae operam navavit, di-
283, 284. cere solitus: *se Romae factum esse Evangelicum.* A. 1525 libello *Valentini Comparis*, qui in publicis Uraniensium comitiis praelectus erat, *Zuinglius* scriptum moderatum, & mul-
284-288. tae frugis plenum, opposuit. Apud *Vitodurenses*, *Scaphusanos*, *Constantienses*, *Bernenses*, *Rhaetos*, *Basileenses*, *Glaronenses*, & *Biennenses*, publicis magistratuum edictis varii abusus sunt eliminati, & religio ab inveteratis sordibus magis atque
288-298. magis est purgata. Annus 1526 insignis fuit duobus colloquiis, a quibus ingens rerum mutatio pependit. Primum habitum est *Ilantii*, superioris Rhaetiae oppido, in publicis procerum comitiis, in quo Pontificii inscitiam suam multis modis prodiderunt, ut ex ipsorum sociis aliquot in Reformatorum partes transirent, & proceres edictum conderent, ut cuicunque liberum esset, quam vellet, religionem sequi, porro ut ec-
299-304. clesiarum doctores verbum Dei non nisi pure praedicarent. Secundum institutum est *Badenae* d. 17 Maji pariter in publicis comitiis, congredientibus *Jo. Eccio* & *Oecolampadio*, quorum ille clamoribus & impudentia, hic modestia & argumentorum pondere, vicisse est judicatus. Habito colloquio, a pagis Pontificiis est definitum, ut prisca religio immota maneret, *Zuinglius*, & qui cum ipso facerent, diris omnibus ab ecclesia secluderentur; quae tamen ab *Oecolampadio* prolata fuere,

fuere, multorum animis adeo alte infixa hæserunt, ut novæ reformationi occasionem dederint. Subjiciuntur quædam de in- Pag. 306-
constantia religionis, quæ in *Erasmo* fuit animadversa, & quo mo- 311.
do *Zuinglius* se ab adversariorum criminationibus, quod Badenæ non comparuisset, defenderit. Referuntur etiam quædam de actis hujus colloquii, postea editis. *Badensis* autem disputatio, 312-317.
& septem pagorum renisus, non impedivit, quo minus in instaurandis sacris, & ad pristinam simplicitatem revocandis, pergerent, ubi de *Conradi Pellicani* ad linguæ Ebraicæ Professionem vocatione, & *Henrici Bullingeri* ministerio apud Capellenses. 317-319.
Bernenses suasu septem pagorum decretum, emendatis sacris non admodum favens, emittunt, sed non multo post benigniores se illis præbent, *Berchtoldo Hallero* in munere suo confirmato, cui *Franc. Kolbius* post collega est datus. Apud *Basileenses* nova in- 319-322.
crementa cepit reformatio, *Turgovienses* item, *Regusienses*, *Toggenburgenses*, *Mulhusinos*, *Scaphusanos*, *Abbatiscellanos*, *San-Gallenses*, quibus multum profuit sua doctrina & in religionem studio *Jo. Vadianus* Consul, itemque *Christoph. Schappelerus*, turbis anabaptisticis minus favens, qui, relictis Memmingensibus, ad *San-Gallenses* suos rediit. Septem pagi Pontificii 322-333.
quosdam ex civibus suis religionis ergo in exilium mittebant, quos Tigurini excipiebant. Hoc anno vivis excedunt *Thom.* 333, 334.
Wittenbachius & *Conr. a Rechenberg*, quorum prior sacrorum instaurationem pro virili promoverat, hic eidem adversus non fuerat. Anabaptistæ novas dederunt turbas, quorum quidam, 335.
obnitentes magistratui, ultimo affecti sunt supplicio, quod Cel. Autor non omnino probat. *Bernæ*, contra nitentibus Impera- 335-337.
tore & pagis Pontificiis, d. 17 Dec. publica disputatio inter Reformatos & Pontificios indicitur; *Basileenses* superstitiosos 337-344.
aliquos ritus in exilium mittunt; apud *Mulhusanos* pariter, *Capellenses*, *Scaphusanos*, *Glaronenses*, & alibi, reformatio prospero successu gaudet. A. 1528 d. 7 Jan. initium fit dispu- 344-351.
tationis *Bernensis*, quæ per 18 sequentes dies continuatur; convolant ex Reformatis plures; Præsidem agit *Vadianus*; disputationis lex hæc figitur, ne quid nisi ex sacra Scriptura de-

 finiatur.

Digitized by Google

finiatur. Pontificii, ægre congredientes, in arctum ſunt compulſi, ipſorumque ignorantia & cauſæ imbecillitas abunde eſt cognita. Quare, finita diſputatione, publica magiſtratus autoritate non ſolum *Bernæ*, verum etiam in omni agro ſubjecto, Miſſæ, aræ, atque ſtatuæ, ſunt remotæ, imo totus pagatus abrogatus, monaſteria in ſcholas converſa, ſpeciatim Academia
Pag. 351-363. *Bernenſis* eſt aperta. Bernenſium exemplum ſecuti ſunt *Conſtantienſes*. *Genevæ* etiam tum per Bernates, eodem ſubinde divertentes, tum per Cleri luxuriem, potiſſimum vero effrænem Præſulis libidinem, initia quædam futuræ reformationis ſunt facta. Aliis etiam in locis opus hoc læto cum progreſſu eſt promotum.
363-370. *Baſileæ* adhuc in quibusdam templis priſcus cultus fuerat retentus; quæ res cum multarum contentionum cauſa eſſet, tandem cives ſenatum adegerunt, ut ſuperſtitio omnibus templis
371-374. eliminaretur. Quo facto, *Ludov. Berus* cum Canonicorum collegio, & nonnullis Academiæ Profeſſoribus, Baſilea Friburgum abierunt; ſecutus etiam *Eraſmus*, ne ſuſpicionem aliis moveret, ac ſi cum Reformatoribus conſpiraret, in quorum locum Heidelberga *Simon Grynæus* & *Seb. Munſterus* ſunt vocati, &
374-383. alia in emolumentum eccleſiæ conſtituta. Hoc exemplo reliqui Helvetii exciti, ultimam manum reformationi admoverunt, eamque ad perfectionem perduxerunt, a quibus, ubi in reliquiarum arcana accuratius inquiſiverunt, variæ ſacrificulo-
383-387. rum fraudes ſunt detectæ. Pagi Pontificii, mutatione ſacrorum offenſi, a Tigurinis & Bernenſibus ſuſcepta, in illorum perniciem conjurarunt. Hi igitur, ne ſibi deeſſent, arctioris fœderis vinculo ſe conſociarunt, ſibique mutuum auxilium, ſi quidem
387, 388. vim paterentur, ſunt polliciti. A. 1529 duo Concilia nationalia ſunt coacta, alterum in urbe *Toggenburgenſi* d. 13 Febr. alterum *Frauenfeldæ* d. 10, vel 12, Dec. in iisque aliqua, ad bonum ordinem, & vitam Chriſtianam, ſpectantia, ſunt decreta.
394, 395. Ipſo illo anno pagi Pontificii fœdus cum *Ferdinando* Rege pepigerunt, quo Tigurinos & Bernenſes, religione abs ſe diſſentientes, opprimerent. Quare hi adverſus illos copias ſuas educunt, ſed, in eo dum eſſent, ut congrederentur, interventu reliquorum

quorum pagorum celebris illa pax *Arovia* d. 26 Jun. est conci-
liata. Qua cum nimium concessisse se adversariis arbitrarentur
Pontificii, odii flammas corde coxerunt, quæ post eruperunt. Pag. 395-
Recenset Autor *Zuinglii* libellum *de providentia Dei*, A. 1530 397.
divulgatum, in quo, non negat, ipsi duriusculas aliquas locutio-
nes excidisse, quod aliis, idem argumentum tractantibus, *Augu-* 397-400.
stino juxta atque *Luthero*, contigit. A. 1530 *Waldenses* duos ex
Pastoribus suis, *Georgium Maurelum* & *Petrum Latomum*, ad di-
versos reformatos cœtus in Helvetia, etiam extra illam, ea
mente mittunt, ut illorum doctrinam cognoscant, ab iis-
demque in veræ religionis notitia confirmentur, & rectio-
ra, sicubi errarent, doceantur. Quem in finem totam ra-
tionem doctrinæ suæ, formæ regiminis ecclesiastici, & vitæ, ex-
posuerunt *Jo. Oecolampadio*, qui sententiam de illis pie &
nervose declaravit. Quid hoc anno in reformationis nego- 401-418.
tio apud *Tigurinos*, *Wilenses*, *Glaronenses*, *Solodurienses*, *Sca-
phusanos*, & *Neocomenses*, sit actum, justo ordine exponit. De- 418-422.
liberatum etiam est de disciplina ecclesiastica, sed prudenter
temperata, reducenda, quam quidem *Basileenses* suasu *Oeco-
lampadii* admiserunt; reliqui pagi diversas rationes, maxime
a reipublicæ conditione petitas, in contrarium attulerunt. Se- 422-424.
quuntur lemmata paragraphorum, & Supplementa ad *Tom. I* 425-451.
& *II*. Mendis indicatis adjiciemus illud, quod habetur *pag.
105*, ubi in *not. a*) pro *A. 1726* legendum est *A. 1526*. Mo-
numenta, quæ huic *II Tomo* adhærent, sunt numero XXVIII,
quorum indiculum texere, ab instituto nostro alienum non erit.
Est igitur 1) *Epistola Lutheri ad Imp. Carolum V*; 2) *Lutheri &* 3-5.
*Melanchthonis Epistolæ ad Jo. Thurzonem, Episcopum Vratislavien-
sem, desumtæ ex Sculteti Annal. Decad. I pag. 59-62*; 3) *Leonis* 6-8.
X Epistolæ II ad Albertum Moguntinum A. 1520, ex MSto avto-
grapho, ubi α) mittit ipsi rosam auream; β) queritur de *Ulrici
Hutteni* libro in sedem Romanam injurio; γ) responsum dat ad
Epistolas *Leonis*; 4) *Leonis X Bulla secunda adversus Lutherum*, 8-14.
edita d. 4 Jan. A. 1521, transsumta ex *Bzovio*, qua *Lutherum*
damnat, Romam citat, eundemque omnibus muneribus & be-

Pag. 15- neficiis exuit; 5) *Passio Lutheri*, ex *Celestino* producta, qua
24. actiones Vormatienses repræsentantur; 6) *Epistola citatoria Im-*
24-31. *peratoris*, ut *Lutherus* Vormatiæ se sistat, d. 6 Mart. A. 1521,
salvus conductus, uti inscriptio habet, *Luthero*, *Vormatiam eun-*
ti, *concessus*, *edictum imperiale*, quo *Lutherus* cum asseclis
est proscriptus, d. 8 Maji A. 1521; 7) *Tragœdia*, quæ Parisiis
31-47. coram Rege *Francisco I* acta fuisse dicitur A. 1524; 8) *Mis-*
48-55. *sa de nuptiis Andr. Caroloſtadii* A. 1522; 9) *Apologia Sena-*
tus Vratislaviensis adversus Adrianum VI, P. R. pro reformatio-
nis a se facta decreto, petita ex *Sculteti* Annalibus ad A. 1523;
10) *Formula conventus Ratisbonensis A. 1524 inter Ferdinan-*
dum & Principes catholicos, ex *Raupachii* Austria evangelica il-
61-67. lustrata; 11) *Documenta* quædam, ad primam reformationem
Argentinensem pertinentia, ex MStis eruta, scil. 1) *Formula*
evocationis ab Episcopo Argentinensi ad *Wolfg. Sculcetum*,
Presbyterum, qui matrimonium inierat, A. 1524 d. 7 Jan.; 2)
ejusd. Episcopi Epistola ad senatum Argentinensem contra ec-
clesiasticos uxoratos, eodem anno; 3) Senatus Argentinensis
Epistola ad Ecclesiastas Evangelicos, ut suæ doctrinæ apolo-
giam consignent; 4) *Epistola Wolfg. Fabric. Capitonis ad Am-*
brosf. Blaurerum d. 4 Maji A. 1524; 5) *Dominici Sleupneri*,
concionatoris Norimbergensis, Epistola ad *Capitonem*, d. 2 Dec.
68-78. A. 1524; 12) *Georgii, Marchionis Brandenb. ad fratrem Casi-*
mirum Epistola A. 1526 pro reformatione Franconica, ex *Scul-*
78-81. *teto*; 13) *Huldr. Zuinglii Epistola ad Berchtoldum Hallerum* A.
82-86. 1522, & hujus ad illum *responsum*; 14) Ejusd. *Zuinglii Episto-*
86-93. *la apologetica ad Jo. Eccium*; 15) *Articuli disputationis Rhæti-*
93-95. *cæ* A. 1526, ex *Fueslino* hausti; 16) *Huldr. Zuinglii Epistola*
ad XII pagorum legatos de disputatione, in conventu Badensi
95-106. *instituenda*, A. 1526; 17) *Wolfg. Fabr. Capitonis Epistola ad*
Ludov. Berum de negotio colloquii Badensis A. 1526, ex MSto;
107-110. 18) Ejusd. *Capitonis Epistola ad Huldr. Zuinglium* a eod.; 19)
111-114. *Theologorum Argentinensium Epistola ad Jo. Fabrum* a. eod.
115-117 qua ipsum ad disputationem invitant; 20) *Capitonis Epistola*
118-120. *ad fratres Basileenses*, ex *Sculteto* A. 1527; 21) *Reipubl.*
Bernensis

Digitized by Google

Bernensis Edictum in causa religionis A. 1527, ex *Fueslino*,
quo jubentur verbi divini ministri verbum Dei pure prædi-
care, retentis vero priscis cerimoniis; 22) *Disputationis* Pag. 120-
Bernensis habitæ, A. 1528 celebratæ, *indictio solennis* A. 1527; 123.
23) *Ordinum Bernensium literæ tres ad Episcopum Lausannen-* 123-129.
sem A. 1527 & 1528, quibus ipsum ad disputationem Bernen-
sem invitant; 24) *Jacobi Monasteriensis, sacrificuli Solodo-* 129-133.
runi, Epistola ad amicum de disputatione Bernensi d. 29 Jan. A.
1528, ex *Sculteto*, qua de ignavia atque inscitia Pontificio-
rum valde queritur; 25) *Jo. Oecolampadii Epistola ad Capi-* 133-137.
tonem A. 1529 d. 13 Febr. de reformatione Basileensi; 26) 138-142.
ejusd. *Oecolampadii Epistola ad Capitonem de ecclesia Solodu-*
riensi, A. 1529 d. 6 Mart. ex avtographo; 27) *Jo. Oeco-* 142,143.
lampadii & Sim. Grynæi Epistolæ mutuæ de hujus vocatione
ad Professionem linguæ Græcæ in Academia Basileensi; 28) 144-152.
Basileensium Epistola ad Mulhusanos de tollendis simultatibus
& contentionibus d. 6 Nov. A. 1529. Opus claudit Index 153-159.
copiosus & accuratus in utrumque *Tomum*. Librarius nihil, quod externum splendorem præstantissimo huic Operi conciliare posset, desiderari est passus. In sequenti *Tomo III* enarrabuntur doctrinæ Evangelii emendatæ initia & progressus in *Belgio*, *Gallia*, *Britannia*, *Suecia*, *Dania*, *Hungaria*, *Transsylvania*, *Polonia*, in *Italia* etiam, *Hispania*, *Austria*, *terris Bohemicis*, *Bavaricis*, & *Coloniensibus*, in quibus veritatis lux ob hostium vim & truculentiam post omnino defecit; quo ut Summe Venerandus Autor nos quantocyus beet, ipsum publico nomine quam studiosissime rogitamus, gratiam Dei, valetudinem, vires, otium, ex optimo animo ipsi apprecantes.

BREVIS VETERUM MONUMENTORUM, AB Amplissimo Viro, GERARDO PAPENBROKIO, Academiæ Lugduno-Batavæ legatorum, descriptio, in duas Partes divisa, quarum prima Græcos Latinosque titulos, aris, urnis, ædiculis, bustis, arcis, laminisque lapideis,

 inscriptos,

inscriptos, uti & anaglypha, continet; secunda statuas, imagines, capita Deorum, illustriumque virorum, &c. complectitur. Studio & opera FRANCISCI OUDENDORPII.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmanns & filium, 1746, 4 maj.

Plag. 10, Fig. æn. 3.

Non docendus es multa, Lector, qui summa limatissimæ hujus tractationis capita cognoscere ex rubro potes. Lapides omnes cum figuris suis quam accuratissime describuntur, Inscriptiones fideliter exhibentur atque explicantur, Autores demum, fusius de iisdem agentes, nominantur. Difficillimus esset descriptionum selectus; Inscriptionum autem, vel exempli causa, nonnihil excerpemus. Prima statim est flavescentis coloris lapidea in mole scripta:

IOVI. O. M. SVMMO
EXSVPERANTISSIMO
SOLI. INVICTO. APOLLINI
LVNAE. DIANAE. FORTVNAE
MARTI. VICTORIAE. PACI
C. ANTISTIVS. ADVENTVS
LEG. AVG. PR. PR.
DAT.

Ubi quidem de vocabulo *exsuperantissimo* notatur, ad tempora illud pertinere *M. Antonini*, sequentium temporum in
Pag. 6. scriptis, nominatim *Apuleji*, haud infrequens. Tertia hæc est, Batavis perhonorifica:

GENS
BATAVORVM
AMICI. ET. FRATRES
ROM. IMP.

11. Qui nono loco sistitur lapis argillaceus, seu cretaceus, inscribitur:

DEAE

Digitized by Google

DEAE
NEHALENI
AE T. FLAVI
FORTVNAT
LIB. ⋮ ⋮
PRIMITIVS
V. S. L. M.

id eſt, Deæ Nehaleniæ Titi Flavii Fortunati Libertus Primitius votum ſolvit lubens merito. Quales lapides votivi paſſim occurrunt, hunc pariter ordini ſuo, non ultimo loco, vindicantes, nusquam adhuc typis vulgatum. *Num.* 48 literæ, Pag. 39.
Inſcriptioni ſubjectæ, A. D. M. H. M. notant *abſit dolus malus huic monumento.* Hic æque, ac alibi ſæpius, *bene merens patronus* nominatur, titulo adhuc paſſim ſolenni. Inſcriptio 41.
50 præbet inprimis exemplum rationis ſcribendi lapicidarum maxime inemendatæ. Scribitur e. c. SAEPELITAM pro *ſepultam*, VNO DOLOREM pro *dolore*, NYPPTV pro *nuptum*, MYSERAE pro *miſera*, &c. Inſcriptio 65, propter modum 51.
ſcribendi pariter notabilis, impolitiſſime eſt expreſſa, inque medio ſiſtit aviculam, quam Spiritum ſanctum repræſentare, conjicit Cel. Autor. Eſt autem hæc:

PAVLVS ASCLEPIVS
bONE
MEMO (hic avicula) RIAE
QVI VI XIT ME-
SIS WI. DI. EBVS. X. VIII
NATVS. VIII KALENDAS OCTObRIS

id eſt, *Paulus Aſclepius bonæ memoriæ, qui vixit menſibus viginti uno, diebus duodeviginti. Natus octavo Kalendas Octobris.*

Ceteras reliquias ac ſtatuas, vel inſcriptione carentes, vel nudis literis notatas, cum æqualis plurimæ pretii videantur, neque ſelectum facile permittant, harum rerum ſtudioſis in ipſo libro excutiendas relinquimus, bonum ceteroqui factum interpretantes, quod Cel. *Oudendorpius* pulcherrimas has

veteris

Digitized by Google

veteris ævi reliquias ab oblivione vindicandas, transmittendasque ad posteritatem, duxit.

DE VESCICATORI DISSERTAZIONE, &c.

id est,

JANI PLANCI, SEU JOANNIS BIANCHI, Medici primarii Urbis Ariminensis, de Vesicantibus Dissertatio, habita mense Junio A. 1746 in Lynceorum Academia.

Venetiis, apud Joannem Baptistam Pasqualium, 1746, 8.
Plag. 3.

Janus Plancus, Medicus primarius Ariminensis, cum edidisset Linceorum notitiam, quam præmisit novæ editioni Phytobasani *Columnæ*, a se, cum adhuc in Etruria degeret publicus Anatomes Professor Academiæ Senensis, adornatæ, in patriam reversus, quo eum honorificis conditionibus sui cives revocaverant, Lynceorum Academiam Arimini restituit, cujus novæ leges *Ciceronis* & *Gravinæ* stilo in Ephemeridibus Florentinis A. 1745 referuntur. Is, ut fœtum haberemus aliquem Academiæ illius instauratæ, cujus ipse restitutor perpetuus inscribitur, Dissertationem hanc edidit, quam ipse in eadem Academia Junio mense anni superioris habuit. Laudandi sunt coetus omnes Academici, præsertim autem ii, qui suis fœtibus non tantum oratorio & poetico lenocinio aures demulcent: qui cœtus frequentissimi sunt in Italia; sed qui solide humanam societatem experimentis & ratione adjuvant; qualis hic est fœtus, quem *Janus Plancus* edidit, quo humanum genus a crudeli & barbaro vesicantium remedio liberare studet. Quod ut faciat, ostendit primo, hoc remedii genus ignotum fuisse primis Medicinæ parentibus, *Hippocrati* & *Galeno*, æque ac reliquis Medicis Græcis & Latinis. Quin immo, ignotum fuisse, dicit, vel Arabibus ipsis, quos, utpote barbaros, autores exstitisse hujus crudelis remedii, aliqui arbitrantur.

Digitized by Google

tur. Autores veſicantium Medici recentiores, qui *Hippocraticam* Medicinam inſtaurarunt, dici non poſſunt. Nam horum aliqui ita veſicantia averſati ſunt, ut diabolicum remedium appellarint, ut fecit *Vallisnerius* in Epiſtola ad *Baptiſtam Scarellam*, Botanicum Patavinum, in qua duodecim argumenta, ſeu concluſiones, adverſus veſicantia adducit. *Malpighius* ita veſicantia deteſtatus eſt, ut, publico teſtamento ſcripto, hæreditate ſua privarit ſuos, ſi permitterent, ut in aliquo gravi morbo, quo ipſe ſequi nequiret, veſicantia corpori ſuo admoverentur. Ita *Lucas Tozzius*, & alii quamplures Medici Itali, veſicantia deteſtati ſunt. Oſtendit igitur *Plancus*, veſicantium uſum non eſſe admodum antiquum, & in Italia natum vix ante 150 annos. Autores propagati hujus uſus dicit fuiſſe præcipue *Hieronymum Mercurialem*, Forolivienſem, & *Herculem Saxoniam*, Profeſſorem Patavinum, præſertim vero hunc poſtremum, qui veſicantia adhiberi ſuaſit pro peſte profliganda a ditione Piſaurenſi, de qua eum conſuluit Dux Urbini, Piſauri dominus. At contra *Saxoniam* ſcripſit *Alexander Maſſaria*, Profeſſor item Patavinus. Quare & in ipſa origine contradictores acerrimos invenerunt veſicantia, & poſt eorum receptum uſum ſemper acutos & doctos Medicos ſibi adverſantes habuerunt. Quin immo ipſi veſicantium fautores inter ſe diſcordes de eorum uſu ſunt. Alii enim in hoc, alii in illo, morbo ea rejiciunt, ut ſummatim hinc concludi poſſit, pro nullo morbo eſſe adhibenda. Verum *Plancus*, ut incommoda & noxam veſicantium oſtendat, ad examen revocat cantharidas, & reliquas res, quas adhibent ſeplaſiarii & Chirurgi in compoſitione hujus remedii, & reperit, omnia eſſe venenata, & naturæ admodum ſtimulantis, quæ inficere poſſint ſanguinem, ſi intra ipſum ingrediantur, quemadmodum ſemper nocent ſtimulis ſuis externis, ſomnum impediendo, delirium excitando, augendoque, ſi adſit, & coctiones naturæ perturbando. In ipſa apoplexia non eſſe illa ſalutaris uſus, dicit, neque in aliis ſoporiferis affectionibus, licet in his morbis propter ſtimulos vi-

Digitized by Google

deantur indicari. Nam, ut ait, in omni morbo tollenda est causa; quare, si multæ apoplexiæ a convulsionibus originem ducant, vesicantia non proderunt, quæ dolorem & convulsionem ipsam inducunt. Prætetea in omnibus affectionibus soporosis semper turgent sanguine venæ capitis, ut sectione anatomica compertum habet; remedium igitur erit, sanguinem mittere a jugularibus præsertim, ut meninges & cerebrum a pressione sanguinis liberentur, & sopor tollatur, non vero admovenda vesicantia, quæ excitent quidem ægrum, sed causam morbi non tollant, qui redire, & ad extrema ægrum perducere, soleat solo vesicantium usu, neglecta sanguinis missione. Ita damnat vesicantia in morbis omnibus acutis, propter rationes superius allatas, & præsertim in pectoris inflammationibus, rationesque ad id probandum adducit pæne invictas. Ridet in fine Medicos quosdam practicos, satis ineptos quidem & indoctos, qui in omni morbo gravi vesicantia adhibent, ut nemo per eos orcum invisat, nisi corpore sit istis vesicantibus obsignatus.

TRAITE' DE LA COMETE, &c.

hoc est,

TRACTATUS DE COMETA, QUI APPARUIT mense Decembri A. 1743, & Januario, Februario, Martio, A. 1744, continens, præter observationes Autoris, alias, a CASSINO Parisiis, & a CALANDRINO Genevæ, institutas. Annexæ sunt variæ Observationes & Dissertationes Astronomicæ. Autore J. P. LUDOVICO DE CHESEAUX.

Lausannæ & Genevæ, apud Marcum Michaelem Bousquet, 1744, 8 maj.

Plag. 20, Tabb. æn. 6.

Cometa nuperrimus, qui permultos in sui contemplationem rapuit, variisque vario successu exarandis scriptis, quibus

quibus res literaria partim ornata, partim onerata est, ansam præbuit, etiam præsenti tractationi occasionem dedit. Præmissa est Introductio, *Partem I* occupans, eorum maxime in usum, qui principiis mathematicis imbuti non sunt, conscripta, quæ generalia, circa motum siderum in genere, & in specie Cometarum, methodum eos observandi, orbitasque ipsorum determinandi, & conjecturas circa eorum corpora & caudas, inprimis harum curvaturam, ipsorumque reversionem, complectitur; qua occasione quædam haud injucunda circa causas Cometarum finales Autor attulit.

In *Parte II* primo describit Observationes proprias circa Cometam illum, primis 19 diebus, nempe a 13 Dec. A. 1743 usque ad 1 Jan. A. 1744, institutas, quibus totam ipsius theoriam superstruxit. Usus est hac in re Quadrante 18 pollicum, duobus telescopiis instructo, cujus fulcro ad situm ejus exacte determinandum alius Quadrans & Semicirculus affixi sunt, quemque ad 15″ exactum prædicat, duobusque telescopiis, altero communi 14 pedum, altero *Gregoriano* 2 pedum, æqualem prorsus effectum præstantibus. Ad motum Cometæ in orbita parabolica ex observationibus hisce definiendum, adhibuit methodum propriam, quam quidem tunc *Neutoniana* simpliciorem, & in exequendo calculo faciliorem, credidit, sed quam, in fine Operis ingenue fatetur, huic, propter multas, quas requirit, fictiones, imo longiores calculos, multum cedere; quapropter in ea explicanda haud morabimur. Apponemus tantum elementa præcipua, inde deducta, prout ea correctiora *pag. 124* exhibet, ut cum aliorum inventis comparari possint:

Cometa per *Perihelium* transiit A. 1744 d. 1 Mart. 9h. 26′, tempore medio, Lausannæ.

Distantia *Perihelii* a ⊙ = 0, 22192, posita Telluris distantia a ⊙ media = 1.

Angulus inter *Perihelium* & nodum adscendentem = 151°. 14′. 2″.

 Longi-

Longitudo nodi adſcendentis = ♉ 16°. 5′. 24″.
Inclinatio = 47°. 49′. 53″.

Ipſi vero Cometæ nullum ſimilem reperit Autor, præter eum, qui A. 1301 apparuit, unde prodiret tempus periodicum 442 annorum, & orbita, adeo prope ad Parabolam accedens, ut maxima a Sole diſtantia ſit 527 vicibus major minima. Ex hac theoria, obſervationibus jam dictis innixa, conſtruxit etiam Tabulam, qua motus ejus pro tempore reliquo, a primo Januarii nempe uſque ad Junium, definitur, addita ſimul quantitate lucis pro diverſis locis; motumque ejus tam verum, quam apparentem, aliquot Tabulis æneis ante oculos poſuit. Ad confirmandam vero etiam per obſervationes theoriam præcedentem, exhibet *Parte III* obſervationes, tam proprias, Lauſannæ factas, quam alias, a Cel. *Caſſino* Pariſiis, & a Cl. *Calandrino* Genevæ, inſtitutas, uſque ad 1 Mart. continuatas, unde & egregiam ſyſtematis *Neutoniani* cum omnibus Cometæ apparentiis congruentiam exponit. Simul etiam, quicquid de Cometa A. 1301 memoriæ mandatum reperire potuit, recenſet.

In *Parte IV* deſcribuntur Obſervationes circa corpus & caudam Cometæ. Prima vice d. 13 Dec. A. 1743 ab Autore caſu detectus, fixis tertiæ, aut quartæ, magnitudinis ſimilis apparuit, nec niſi per teleſcopium breviſſima cauda inſtructus. D. 9 Jan. jam ſecundæ magnitudinis viſus eſt, ipſum etiam caput diſtincte conſpici potuit. D. 23 diameter hujus ½ diametro Saturni annulo carentis apparuit. Inde continuo crevit, ita ut initio Martii a quibusdam, Sole ſupra horizonte conſtituto, conſpectus ſit. Forma atmoſphæræ, caput circumdantis, etiam ſubinde mutata eſt. Cum enim initio illud ex omni parte æqualiter cingere videretur, medio Februarii verſus caudam collecta eſt, ibique forma nubeculæ obſcuræ apparuit, quæ varias viciſſitudines experta eſt. Caudæ primum d. 31 Jan. annexa videbatur alia exigua, quæ continuo ab illa magis magisque ſeparari, atque in diverſas cœli partes dirigi, cœpit, ſed dein plenilunii & crepuſculi cauſa haud adeo bene diſcerni

ni

Digitized by Google

ni potuit. Observatio autem notatu dignissima accidit d. 8 Martii, quo die hora 4 matutina in horizonte ortivo apparuerunt quinque caudæ permagnæ, usque ad 22° elevatæ, singulæ circiter 4° latæ, in medio obscuræ, in extremitatibus autem striis lucidis terminatæ, una cum sexta brevissima; ipso corpore Cometæ adhuc infra horizontem latente. Ut autem hoc phænomenon eo minus pro meteoro quodam aerio haberi possit, tenendum est, illud iterum die 9 insequente, cœlo serenissimo, ab hora $2\frac{1}{2}$ usque ad $4\frac{1}{2}$ observatum esse. Hanc apparentiam mira sua specie atque raritate sese commendare, nemo ibit inficias. His expositis, ostendit Autor methodum, ex observata caudæ positione apparenti veram determinandi, quam ad Cometam nostrum applicat, & in Tabula, pro variis observatis caudæ longitudinibus, longitudines veras, deviationes, tempusque, quo vapores adscendere potuerunt, exhibet. Ita e. g. d. 14 Jan. longitudo apparens fuit fere 8°, unde prodit longitudo vera = 2286 earum partium, quarum distantia ejus a Sole tunc erat 12519, & deviatio = 4°. 11′; utraque autem continuo crevit, ita ut d. 8 Mart. media ex quinque observatis fuerit longitudinis apparentis 45°. 20′, ideoque ejus longitudo vera = 7527 earum partium, quarum distantia a Sole erat 5390, deviatio = 113°. Curvatura caudæ, convexitate versus eas partes, in quas corpus movetur, directa, etiam fuit maxime sensibilis. Hæc phænomena caudæ illustrat Autor comparatione, cum caudis Cometarum A. 1577 & 1680 instituta, quarum longitudines & deviationes pro variis observationibus determinat. Denique paucis ostendit, parallaxin Cometæ ex observationibus, ad hunc finem non satis exactis, definiri non posse; sicque disquisitiones circa Cometam nostrum claudit, indicatis caussis, cur eum a mense Martio inde ulterius observare haud licuerit.

Pergimus ad varias Dissertationes & Observationes Astronomicas, *alteram* Opusculi *Partem* occupantes. Prima continet disquisitionem circa *Instrumenta Astronomica*. Duo im-

 primis

primis hic genera conſiderat, ea, quæ in menſurandis angulis uſu veniunt, ac ea, quæ ad determinandam variorum ſphæræ circulorum poſitionem adhibentur; variasque præſcribit praxes, tam eorum bonitatem examinandi, quam poſitionem exacte determinandi atque verificandi. Deſcribit etiam fulcrum, quadrante & ſemicirculo inſtructum, cujus ope inſtrumentum perquam commode & exacte in datum ſitum diſponi poteſt. Denique proponit modum, teleſcopia dioptrica perficiendi. Cum enim in eo maxime a catoptricis ſuperentur, quod radii heterogenei in his exacte reuniantur, ſuadet, ut pro illis vitra objectiva colorata adhibeantur, quo facto, radiis homogeneis tantum tranſitus permitteretur, etſi claritati objectorum quidquam decederet; quod vero in Sole, Luna, Venere, fixis, haud obeſſet, pro reliquis autem remedium afferri poſſet, vitra ejusdem cum ipſis coloris adhibendo. Sequuntur cogitata de *luminis fixarum quantitate & propagatione, ipſarumque diſtantia,* quæ breviter huc redeunt: Si fixæ omnes ponantur Soli æquales magnitudine & quantitate luminis, conſtat, quantitatem lucis relativam, quam fixa in quavis diſtantia a Terra ad hanc emitteret, fore ad quantitatem lucis ſolaris, in ratione inverſa duplicata diſtantiarum fixæ & Solis. Concipiantur nunc plures vortices, noſtrum ambientes, eique æquales, ſitque numerus fixarum in quovis ſtrato ſphærico, cujus centrum ſit Sol, exiſtentium proportionalis ſuperficiei hujus ſtrati, id eſt, quadrato diſtantiæ ejus a Sole; eritque lux tota ab omnibus fixis hujus ſtrati ad nos transmiſſa, vi modo dictorum, ſemper conſtans, (ratione directa & inverſa quadrati diſtantiarum ſe mutuo eliminantibus,) in ratione nimirum duplicata diſtantiæ Solis a Terra ad diſtantiam fixarum proximi ſtrati, ſeu primæ magnitudinis. Invenit vero ex obſervationibus quibusdam diametrum apparentem harum fixarum $\frac{1}{125}$ unius ſecundi, unde colligit diſtantiam earum fere 240000 vicibus majorem diſtantia Solis a Terra; atque inde, ſecundum Cel. *Bouguerii* theoriam de intenſitate lucis, invenit, ſi modo ſpatium ſtellatum eſſet 760 000 000 000 000 vicibus

majus

majus vortice solari, quodvis punctum cœli eandem lucem habiturum, ac punctum Solis ejusdem magnitudinis, ideoque lucem totam utriusque hemisphærii cœlestis fore 91850 vicibus luce, quam a Sole accipimus, majorem; si vero spatium hoc repletum esset fluido, radios intercipiente, & 330 000 000 000 000 000 vicibus rariori, quam aqua, sufficere hoc ad lucem totius hemisphærii adeo minuendam, ut tantum 33 vicibus major evaderet luce, quam in Novilunio pars disci obscura refert. Tertia Dissertatio exhibet *Specimen novæ Theoriæ lunaris*, quæ inprimis continet hypothesin, quod alter orbitæ lunaris focus moveatur in ellipsi parva, cujus centrum sit focus, in quo versatur Terra, vi cujus Tabulas *la Hirii* & *Cassini* correctiores reddidit. Adjecta est methodus facilis, diametrum Lunæ apparentem, ex observato transitu limbi integri, & partis falcatæ, vel gibbæ, per meridianum, determinandi. Sequitur tandem supellex variarum Observationum circa elevationem poli Lausannæ; inveniendam positionem lineæ meridianæ, item locorum Lunæ, Eclipsium, reliquorumque Planetarum, nec non altitudinis nubium ex observato instanti, in quo a Sole occidente illuminari desinunt. Plura de rebus modo recensitis verba facere, instituti ratio non permittit. Ceterum Autoris studium, quod in excolenda Astronomia posuit, ejusque observationes atque annotationes, quæ theoriæ Cometarum magis perficiendæ inservire possunt, omni laude dignas censemus.

VELDIDENA, URBS ANTIQUISSIMA, Augusti colonia, & totius Rhætiæ princeps, in tractu præcipue Wiltbinensi & Oenipontano, e tenebris eruta & vindicata, insertis compluribus adhuc ineditis, quæ per Tyrolim supersunt, monumentis Romanis, ab ANTONIO ROSCHMANNO, J. U. Lic. Almæ Universitati Cæsareo-Leopoldinæ a Secretis & Actis, & Illustriss. Provinciæ Ordinum Historiographo.

Ulmæ,

Ulmæ, proſtat apud Danielem Bartholomæi & filium, 1744, 4.

Plag. 22.

Ex quo tempore Ordinum provinciæ Tyrolienſis Hiſtoriographus conſtitutus eſt Clariſſimus hujus libri Autor, illud potiſſimum ſibi agendum eſſe cenſuit, ut antiquitates iſtius regionis, minus curioſe adhuc inveſtigatas, e ſitu & tenebris eriperet, ereptasque cum eruditis communicaret. Specimen hujus laboris ex antiquitate profana jam dedit, quando hiſtoriam urbis Veldidenæ, quæ hodie *Wilthen* audit, & juxta Oenipontem ſita eſt, data opera enarravit; ſacræ autem ſimul antiquitatis rationem habens, vitæ S. *Valentini*, Rhætiorum Apoſtoli deſcriptionem vernaculo ſermone concinnavit, de quo libro nuper nos dicere meminimus. Nobiliſſimam & celebratiſſimam urbem fuiſſe olim Veldidenam, totiusque Rhætiæ caput, & ex *Antonini* Itinerario intelligitur, & recentiorum eruditorum haud pauci, quos inter præcipue *Cluverium*, *Lambecium*,
Pag. 2. & Ill. *Maſcovium* noſtrum, Cl. Autor nominat, dictitarunt. In aliam vero conceſſerunt ſententiam viri in orbe literato admodum celebres, *Lipſius*, *Scaliger*, *Gruterus*, alii, qui, *Marci Velſeri* autoritate nimium confiſi, Auguſtam Vindelicorum Rhætiæ caput fuiſſe, ſummopere contenderunt. Contra eos igitur potiſſimum pugnat Cl. Autor, &, Veldidenæ ſuæ uti honorem, a quibusdam ademtum, reddat, annititur. Tyrolim igitur hodiernam ſub Rhætiæ quondam nomine com-
7 ſeq. prehenſam fuiſſe, oſtendit. Duraſſe hoc uſque ad initium ſexti circiter a Chriſto nato Seculi, aſſeverat, quo, invaleſcentibus in Tridentino tractu Longobardorum rebus, pars iſtius tractus eorum regno accenſita ſit. Reliquam vero Tyrolin, teſte *Aribone* & *Paulo Diacono*, Bojis dominantibus, Noricum fuiſſe dictam, contendit, & exinde varia antiqua documenta iſtius ævi illuſtrat. Seculo tandem decimo tertio integer Comitatus ab arce, ad Atheſin fluvium ſita, & *Terioli* in Notitia imperii Romani occidentalis dicta, Tyrolis compellationem

lationem assumsit. Veldidenæ antiquitatem & nobilitatem Cl. Pag. 10.
Autor probaturus, ejus nomen jam in Itinerario antiquo, quod Cel. *Wesselingius* evulgavit, occurrere, observat, illudque Itinerarium primo, aut secundo, post Christum natum Seculo confectum esse, certissime sibi persuadet. Præter Iti- 14.
nerarium, Veldidenæ mentionem Tabulam *Peutingerianam* quoque injicere, contendit, quæ, quamvis, ex plerorumque sententia, *Theodosii* junioris demum ævo confecta sit, non tamen pro prima haberi debere Cl. Autori videtur. Ex manuscripto enim Codice, quem Bibliotheca Augustana asservat, orbem terrarum jam ante istius Imperatoris tempora ita fuisse dimensum, docet. Imo, antiquissimos jamjam Romanos atque Græcos tabulas geographicas habuisse, monet, &, ex eo palam fieri, dictitat, hanc superstitem tabulam, *Theodosio* longe antiquiorem, & florentibus olim Romanorum rebus delineatam, esse, atque proin inserta ibi loca antiquissima pariter censeri posse. Adjunxit ei *Notitiam dignitatum utriusque imperii*, quam aut *Theodosii M.*, aut junioris, tempore confectam esse, concedit. Locum 15.
proin Itinerarii istius, quod vulgo *Antonini* dicitur, huc facientem, apponit. In Tabula *Peutingeriana*, loco *Veldidenæ*, *Vetonina* ea urbs vocatur, neque, ut in aliis urbibus celebrioribus illa in tabula factum est, muri turresque binæ in ea cernuntur. At vero, illam tabulam, prout hodie visitur, ante Seculum sextum, aut septimum, non videri confectam, Cl. Autor ostendit, adeoque mirum non esse, quod tot librariorum vitiis depravata sit, dictitat. Quod autem nullis turribus & muris Veldidenam distinxerit hæc tabula, id ideo accidisse judicat, quod jam A. 452, immissis per *Attilam* copiis, ea urbs fuerit destructa. Augusta quidem Vindelicorum, *Attilæ* furorem similiter experta, nihilo secius binis turribus in ista tabula nobilitatur. Hujus autem rei ea est ratio, quod, uti emporiis & urbibus limitaneis plerumque contingit, mox reparata videtur. In Notitia imperii in figuris decem locorum 21.
sub duce Rhætiæ primæ & secundæ, ejusque insignibus, inter

Tt depicta

depicta castra & mansiones, primo statim loco ac ordine, bina veluti munimenta, majori ambitu & decore præ ceteris instructa, conspiciuntur, quorum priori, *Augustanis*, alteri, *Phibianis*, inscriptum legitur. Per *Phibiana* quid intelligatur, inter interpretes non constat. Cl. Autor vero, per *Augustana* Augustam Vindelicorum, Rhætiæ secundæ metropolin, denotari, concedit, sub nomine *Phibianorum* autem Rhætiæ primæ urbem principem latitare, existimat, eamque sententiam,
Pag. 25. allatis quamplurimis argumentis, quæ summum ejus ingenium, & insignem Geographiæ antiquæ notitiam, testantur, confirmare laborat. Partem illam Itinerarii *Antonini*, quæ Illyrici, Norici, ac Rhætiæ, urbes ac mansiones recenset, *Augusti* jam ævo confectam esse, ac proin quoque Veldidenam, toties per harum provinciarum directiones recurrentem, non ævo recentiorem, sed forte antiquiorem, arguere, pronuntiat, imo, ante *Augustum* jam stetisse, aut saltem stare potuisse, illam ur-
29. bem, fuse commoustrare annititur. Coloniam quoque Romanam Veldidenam fuisse, affirmat. Solebant nimirum Romani locis a se devictis colonias immittere, tanquam præsidia partis bello provinciis. Cum igitur Rhætos domuerit *Augustus*, dubitari non posse, Cl. Autor inculcat, etiam ea in lo-
33. ca colonias fuisse deductas. Rhætiæ autem principem dicendam esse Veldidenam, ex eo comprobat, quod in Itinerario *Antonini* ter pro termino assignetur, quale de aliis per Tyrolin locis non constare, & non nisi urbibus nobilibus hoc accidisse, jam *Bergierius* & *Cellarius* observarunt. Cum vero, prout jam supra vidimus, *Marcus Velserus* aliter longe his de rebus judicet, Vindeliciam & Rhætiam propriam in unam provinciam coivisse statuens, atque Augustam Vindelicorum ejus fuisse metropolin asseverans, eo, quod urbes Augustæ, quæ a populis cognomina acceperunt, istorum populorum principes urbes fuerint, ejus verba, huc pertinentia, diligenter Cl. Autor apponit, ut de hac controversia eo melius lector
41. judicare possit. Ad ejus dein placita convellenda accedens, Rhætos & Vindelicos a scriptoribus antiquis constanter a se invicem

invicem diſtingui, monet, eamque in rem locum *Horatii Carm. IV, 4, 17,* affert, ibique voculam *&* in optimis editionibus comparere, obſervat. Lapides etiam *Tacito* adhuc recentiores, quibus verba, *Rhatia & Vindelicia*, ſunt inſcripta, exhibet. Inſuper, Auguſtam nunquam dici *coloniam Rhatia*, ſed ſemper *Vindelicorum*, obſervat. Quamplurimas autem in Rhætia colonias fuiſſe, ex Inſcriptione, quam ipſemet jam *Velſerus* edidit, Cl. Autor oſtendit. Nummos, quos *Velſerus* pro ſua ſententia attulit, neutiquam rem conficere, inſigni doctrina atque acumine docet. Auguſtam quidem Vindelicorum coloniam eſſe, a *Druſo* deductam, atque in *Auguſti*, patris adoptivi, honorem, nomen hoc obtinuiſſe, Cl. Autor concedit, teſtimonium *Sexti Rufi* pro hac re ſtabilienda adducens. At vero, Rhætos atque Vindelicos ab antiquis ſcriptoribus vere a ſe invicem diſtingui, adducta inſigni exemplorum copia, iterum inculcat. Rhætiam vero ſecundam, cujus metropolis Auguſta exſtitit, non niſi ubivis jam concuſſo a barbaris imperio, neutiquam vero *Hadriani* ævo, ut aliis viſum, innotuiſſe, obſervat, quamplurimos locos, huc facientes, apponens. Rhætiam & Rhætos jam A. U. C. 640, adeoque centum annis prius, quam Vindelicos, Romanis cognitos fuiſſe, ex *Plutarcho* & *Strabone* oſtendit, imo & alia monumenta, ultimam iſtius gentis antiquitatem probantia, affert. Summopere Rhætorum fortitudinem miratos eſſe Romanos, & loca, quæ inhabitarunt, muri inſtar imperio Romano poſtea fuiſſe, commonſtrat. Montis *Brenneri* Tyrolenſium jam apud *Herodotum*, *Strabonem*, aliosque ſcriptores, mentionem fieri, ex quamplurimis eorum locis confirmat. Voces etiam *Pyrene*, & *Pyrenei*, non tam a Græco πῦρ, quam potius a Celtico *Brenner*, deſcendere, & cacumen montis deſignare, ſtatuit, Cl. *Wachterum* noſtrum in *Gloſſario Germanico* conſentientem adducens. Incolæ iſtius tractus, *Brenni*, aut *Breuni*, per errorem vero *Brenci*, ac *Breuci*, paulo poſt vero rurſus nomine *Briones*, ac *Breones*, moxque iterum non ſine vitio *Ibriones* ac *Paones*, dicti ſunt. Ut igitur, gentes illas antiquiſſimis

Pag. 54. 56. 57. 60 ſeq. 71. 74. 75 ſeq. 79. 89. 91. 96. 99 ſeq. 103.

tiquissimis jam temporibus innotuisse, Cl. Autor ostenderet,
scriptores, qui illorum meminere, secundum ordinem, id est,
Pag. 105. ætatem, adduxit, ex quibus omnibus liquet, Brennos illos
Rhætiæ incolas, Rhætos autem a Vindelicis diversissimos, fuisse,
cum hi Galli, seu Germani, Illyriique, fuerint, illi contra
e Græcia, Lydia, terra Chanaan, sive ex Ægypto, in Italiam
delati, id quod *Maffeus* jam in *Originibus Etruscis* ostendit,
& per plura dein Secula huic ipsi imperitasse Italiæ, dicantur.
Urbes etiam Rhæti nonnullas exstruxerunt, quarum multas
postea in bello Rhætico expugnarunt Romani, quemadmodum
dum *Vellejus* testatur de condito Tridento, & de altera ad
Brennenses urbe *Plinius*. Hunc vero morem apud Gallos non
viguisse, eosque vicatim sine muris habitasse, *Polybius* affirmavit.
Omnia hæc Cl. Autor diligenter & copiose comprobat,
atque *Velseri*, unam eandemque Rhætorum ac Vindelico-
115. rum fuisse gentem, statuentis, sententiam explodit. His præmissis,
Veldidenam *Augusti* coloniam fuisse, ostendere annititur.
Monstrat primo, moris apud Romanos fuisse, in loca
a se devicta colonos mittere. Ostendit dein ex *Vellejo*, in
bello, contra Rhætos gesto, multas urbes & castella *Augustum*
per suos expugnasse. Hinc, eum, pro more Romanis solenni,
hæc in loca deduxisse colonos, & vero videtur simile, & lo-
121. cus *Dionis* appositus haud obscure indicat. Rhæti insuper,
gens admodum bellicosa, coloniarum fræno coercendi
erant. Hinc *Augustus* ipsemet post bellum confectum se in
Rhætiam contulit, (id quod A. U. C. 740 factum esse, in vita
Horatii statuit *Massonus*,) ibique res Rhæticas constituit, quo
in negotio præcipua ei coloniarum cura fuisse utique videtur.
Et, quamvis Autores, qui de coloniis *Augusti* nonnulla
prodiderunt memoriæ, nullius in Rhætia neque ab *Augusto*,
neque ab aliis, deductæ coloniæ meminerint, Cl. Autor tamen
ex collectoribus Numismatum atque Inscriptionum varia, huc
pertinentia, detexit. Tridentum igitur, nec non Teriolos &
Veldidenam, colonias deduxisse *Augustum*, pro certo statuit.
123. De Tridento Inscriptionem aliquam probationis loco attulit,
pro

pro reliquis autem conjecturis duntaxat militat, neque ipsi probabile videtur, Veldidenam, quæ in Itinerario ter pro termino assignata est, adeoque urbs nobilissima fuit, honore coloniæ caruisse, qui tamen Teriolis & Tridento contigerit. Ulterius Pag. 124.
tamen in subsequentibus hanc suam de Veldidena sententiam confirmaturus, nummum aliquem ex *Mediobarbo*, nunquam hactenus explicatum, adducit, ejusque inscriptionem, ex meris siglis constantem, per verba: *Colonia Augusta*, *Latino Veldidena Emerita Rhætorum*, exponit, hujusque interpretationis rationem in subsequentibus reddit. Certe, si hæc num- 126.
mi explicatio admittatur, res omni carebit dubio. Non autem patitur hic locus, has de hoc nummo Cl. Autoris conjecturas ad amussim vocare; sed eas potius eruditi lectoris judicio & examini relinquimus, hoc interim affirmantes, ejus in interpretatione nummorum solertiam omnium admirationem & plausum promereri. A. 356 a Suevis Veldidenam fuisse deletam, ob locum *Ammiani Marcellini Lib. XVI* quibusdam videri poterat. Verum illum locum de Rhætia secunda, quæ antiquis Vindelicia dicta est, Cl. Autor exponit, &, per Suevos hic *Alemannos* intelligendos esse, sibi persuadet. Quodsi enim tunc periisset Veldidena, ejus nullam mentionem injicere potuisse Tabulam *Peutingerianam*, quippe quæ hujus ætatis sit, dictitat. *Velserus*, etsi *Augustam* totius Rhætiæ caput & 139.
urbem principem fuisse, existimet, *Curiam* tamen Rhætiæ primæ alterum fuisse caput, simul affirmat. Cum autem luce meridiana clarius sit, urbes principes in directionibus Itinerarii aut capita, aut terminos, fuisse, insuperque Curia *Constantii* Imperatoris tempore non sit antiquior; facile hanc *Velseri* sententiam confutavit Cl. Autor, *Cellarium*, hac in parte 140.
secum facientem, adducens. Tridentum caput Rhætiæ fuisse, *Cluverius* censuit. Ejus autem urbis cum ne quidem Notitia imperii meminerit, cumque *Antoninorum* jam ævo non ad Rhætiam amplius, sed ad Venetum tractum, ea civitas relata fuerit, prout ex *Ptolemæo* potest intelligi; facile patet, quam longe & hæc *Cluverii* sententia a vero distet. Similiter *Freins-*

hemium, qui in Supplementis *Livianis*, *Drusomagum* Rhætiæ caput fuisse, dixit, Cl. Autor confutat. *Drusomagum* nempe ho-
Pag. 143. diernum *Bulsanum* esse, ponit. Qui locus quamvis ad Rhætiam olim pertinuerit, & antiquissimus planeque nobilis sit, eum tamen cum Veldidena comparari posse, Cl. Autor negat, cum nullum adsit in nummis, lapidibus, vel scriptoribus, coloniæ Romanæ eo deductæ vestigium, ex quo tamen dignitas urbium inprimis intelligitur. Neque titulus *Augustæ* ei tribuitur, neque unquam in Itinerario occurrit tanquam caput directionis, neque in Notitia imperii locum invenit, quæ omnia de urbe principe neutiquam dici possunt. Veldidenam anno Christi quingentesimo octavo a Bojis destructam fuisse, *Aventinus* prodidit. Verum hæc *Aventini* narrata dudum a *Velsero*, *Brunnero*, atque aliis rerum Bojicarum scriptoribus, jam explosa sunt. Veldidenam ergo statim post medium Seculi quinti funditus eversam esse, Cl. Autor pronuntiat, neque
145. Bojos, sed Hunnos, illam delevisse urbem, contendit. Hujus sententiæ rationem redditurus, profitetur quidem, certis ejus ævi testimoniis hoc confirmari non posse; interim tamen, admodum crudeliter cum universa Rhætia *Attilam* egisse, ex eo intelligi posse credit, quod in adversos ei admodum durus fuerit. Cum autem probe nosset, Briones, sive Breones, (sub quo nomine tum latuisse omnes Tyrolenses, Cl. Autor pro certo sumit,) *Aetio* adversus illum auxilia in Galliis præstitisse, genti isti eum infensissimum fuisse, & ejus delendi occasionem avidissime arripuisse, non vane licet augurari. Cum *Aetio* autem Breones contra *Attilam* dimicasse, *Jornandes* & *Fre-*
147. *culphus* commemorant. Insuper duabus adhuc aliis conjecturis sententia hæc fulcitur. *Gregorio* nempe *Turonensi*, qui Seculo insequente sexto floruit, non amplius cognita fuisse Veldidena videtur, & Geographus ille Ravennatensis, qui Seculo septimo videtur vixisse, eam urbem plane silentio præteriit. Certe, si ævo adhuc illo urbs princeps fuisset Veldidena, ejus duumviri isti haud dubie meminissent. Alii viri docti contrariam huic hac de retulerunt sententiam. Propter na-

tam

tam scilicet, sensimque auctam, urbem Oenipontanam, Veldidenam decrevisse, imo ex ejus ruderibus incrementa sumsisse Oenipontem, dictitarunt. Falso, ex mente Cl. Autoris, qui, eos confutaturus, observat, illud oppidum valde remotum, & ultra Oenum ad pedem pagi Hœttingensis situm fuisse. Pag. 194. Hodie adhuc uberrima antiquitatum circa Veldidenam messis est, cum insignis urnarum, numismatum, lapidumque veterum, effodiatur subinde numerus, ex quo Cl. Autor colligi posse dicit, locum illum ambitu quondam suo amplissimum, Romanorum frequentia nobilem, & dignitate ceteris præstantiorem, fuisse. Capitolium quidem, circi, theatra, thermæ, templa, in aliis Romanorum coloniis obvia, hic desiderantur, & ex hoc fundamento nonnulli, Veldidenam fuisse coloniam Romanam, subdubitarunt. At enim vero, in ipsa Roma has antiquitatis reliquias sæpius frustra quæri, *Joannes Jucundus Veronensis* ante duo jam Secula & dimidium conquestus est. Quod sigillatim ad theatra attinet, forte jam Etruscorum tempore ac more ea his in locis lateritia fuerunt, & hinc eo facilius potuerunt destrui. Credidit insuper non raro religiosa nimis Christianorum sollicitudo, e re catholica esse, hæc paganorum monumenta funditus everti, quod præcipue etiam cum lapidibus factitatum est, quibus quippe Deorum Dearumque nomina subinde inscripta erant. Cumque hoc ipsum Veronæ, urbi amplissimæ, & omni ævo splendidissimæ, *Maffæo* teste, acciderit, Veldidenam, funditus eversam, eandem sortem habuisse, nemo mirabitur. Inter præcipua monumenta, illic reperta, quæ *Augusto* adhuc antiquiora videntur, Cl. Autor lapides milliares quatuor, inscriptionibus carentes, numerat, cum dictus modo *Maffæus* jam observaverit, *Augusti* tempore primum lapidibus hisce inscriptiones fuisse inditas. 160. Neque præter rem Cl. Autor optat, ut jussu Principis lapides tam inventi, quam adhuc forte inveniendi, in locum aliquem publicum convehantur, & ibidem ordine repositi, in communem utilitatem literariam, omnibus, præsertim vero antiquitatum 162.

scrutato-

Pag. 163. scrutatoribus, pateant. Veldidenæ nomen in medio ævo pro barbarie temporum vehementer depravatum est, & in tabulis Tyrolensibus istius ævi *Willetein*, *Wyllentin*, nec non *Wilthan*, hic locus vocatur. Cumque ager vicinus fruticibus & dumis obsitus esset, inde nomen *Wiltau* exstitit; quamvis in tabulis publicis nullus, aut saltem rarissimus, istius compellationis usus sit. Hodie communiter *Wiltben* dicitur. Solent enim Germani nomina urbium Latina contrahere, uti ex quamplurimis exemplis constat. Et hunc quidem in modum Veldidenæ suæ antiquitatem Cl. Autor exposuit. Applaudimus nos amplissimæ, quam ille sibi acquisivit, historiæ veteris notitiæ, summopere optantes, ut antiquitatum Tyrolensium enarrationem, quam meditatur, tam præclare cœptam, ad umbilicum feliciter perducat. Assurget ei omnis eruditorum chorus, & his conatibus nos quoque inter primos favebimus & suffragabimur.

NOVA LITERARIA.

Apud viduam *Casp. Fritschii* & *Bernh. Christoph. Breitkopfium* venalis prostat *Tomus primus Novi Thesauri Linguæ Latinæ*, a *Jo. Matthia Gesnero* editus in folio. Pretium ei constitutum est unius aurei Batavi; eodemque venient etiam ceteri *Tomi;* quorum *secundus* & *tertius* mense Septembri proximo, *quartus* autem & *ultimus* futuri anni mercatu vernali, prodibunt. Magnam Opus habet commendationem chartæ & typorum; majorem diligentiæ atque doctrinæ; quam comparando cum ceteris hujus generis libris tantam reperient intelligentes, ut ei principatum in suo genere facile sint concessuri. Ceterum de hoc Opere pluribus agemus, Deo volente, ubi *ultima* ejus *Pars* prodierit. Jam, ne nihil dicamus, elegantioribus literis læta illa, quæ ex insigni hoc Opere certissime exspectari possunt, incrementa, & magnum hunc suæ dignitatis vindicem, qui inter paucos labantia humanitatis studia egregie fortiterque sustinet, *Gesnerum*, gratulamur.

✡ ✡ ✡

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii Anno MDCCXLVII.
Pars II.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ, &c.
id eſt,

ORIGENIS OPERA OMNIA, QUÆ GRÆCE, VEL Latine tantum, exſtant, & ejus nomine circumferuntur. Ex variis editionibus, & Codicibus manu exaratis, Gallicanis, Italicis, Germanicis, & Anglicis, collecta, recenſita, Latine verſa, atque annotationibus illuſtrata, cum copioſis Indicibus, vita Autoris, & multis Diſſertationibus. Opera & ſtudio Domini CAROLI DE LA RUE, Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri.

Tomus II.

Pariſiis, typis Jacobi Vincent, 1733, fol.
Alph. 10 plag. 13.

Quæ *primo* novæ hujus editionis *Volumine* Syntagmatum nomine exhibentur *Origenis* ſcripta, ea olim, cum argumentum illius exponeremus, ordine ſuo commemoravimus. Sequuntur jam *Commentarii*, quibus ſacræ Scripturæ libros olim interpretari aggreſſus eſt *Adamantius*, & qui Exegeticorum nomine vulgo veniunt, quorum tamen tanta pars temporis injuria jam pridem interiit, ut non niſi vel Græcæ orationis, vel Latinæ tantum interpretatio-

nis, fragmenta ad nostram ætatem pervenerint. Et præsens quidem *Volumen* ea complectitur, quæ in nonnullos Veteris Testamenti libros, in *Pentateuchum*, in *Josuam*, *Judices*, *Ruth*, *libros Regum*, *Jobum*, & tandem in *Psalmos*, nobis supersunt, ex parte jam typis excusa, ex parte vero nondum in lucem edita. Quæ, interprete *Rufino*, tantum Latine exstant, ea Cl. Editor ad veterum MStorum fidem recensuit. Græca unde huic editioni accesserint, peculiaria docent *Monita*, quæ Commentariis vel inferius adjecta, vel singulorum etiam fronti præfixa, fuerunt. Sunt vero illorum Græcæ orationis non pauca, quæ ibi leguntur, eademque sæpe prolixa, fragmenta; erant adhuc plura, sed prudens tenendus erat eorum delectus, ne pro veris & genuinis admitterentur supposititia. Constat enim, multa quidem sub *Origenis* nomine circumferri, præsertim in antiquis Patrum Græcorum Catenis, tum MStis, Parisiensibus nempe & Anglicanis, tum iis, quæ a *Corderio*, *Barbaro*, *Ghislerio*, *Comitolo*, *Patritio Junio*, aliisque, fuere editæ; at vero, cum fidem iis tuto habere non liceat, & vel scriptorum, e quorum fragmentis Catenæ sunt compilatæ, ita persæpe inter se confundantur nomina, ut, quæ una illarum adscribit *Origeni*, eadem alii tribuat altera; vel etiam unanimi illæ consensu fragmentum aliquod *Origeni* vindicent, quod tamen ipsius non esse, aliunde probatur; hinc non nisi ea Vir doctus huic editioni inserenda esse existimavit, quæ vel ex *Rufini*, *Hieronymi*, aliorumque, antiquis interpretationibus *Origenis* esse constabat, vel falso huic adscripta fuisse, ex aliorum in sacram Scripturam commentationibus probari non poterat. Reliqua, quæ hujus generis non erant, scripta, aut scriptorum fragmenta, prudenti ille consilio omisit, exceptis tantum duobus, quorum prius *tres Libros in Jobum*, qui ad finem hujus *Tomi* leguntur, posterius prolixum *in Jobum Commentarium*, exhibet, qui, ne præsens *Volumen* in molem excresceret, *tertio* Græce & Latine accedet. Hos libros, quamvis *Origenis* nomen aperte mentiantur, tamen, quia in *Genebrardi* editione habentur, non æque facile omittendos esse, Noster existimavit, ne, si in præsenti desiderarentur, justam

conque-

Digitized by Google

conquerendi caufam præberet Lectoribus. Ceterum unicuique Librorum adjectæ funt variantes Codicum MStorum lectiones, præterea notæ & animadverfiones, quibus vel facræ Scripturæ loca, vel antiquitates, ecclefiafticæ æque ac profanæ, fubinde illuftrantur, interdum etiam, quæ male & incongrue ab *Origene* afferta funt, caftigantur. Accedunt *Monita*, ut dicuntur, fingulis librorum præfixa, quibus, quæ ad cujusque hiftoriam fpectant, Autor expofuit, eadem plane, quam in *primo Volumine* fervavit, methodo, de qua ut iterum verba faciamus, opus non eft. Omni tamen filentio præterire non poffumus, quæ fufe & oportune ille de methodo difputat, quam in interpretatione Scripturæ propriam fibi & peculiarem fecit *Origenes*. Conftat nimirum, quando ifte Librorum facrorum egit interpretem, fenfus literalis dignitatem raro ab eo fervatam, potius ingenio fuo indulfiffe eum, & allegorias quæfiviffe in iis etiam locis, ubi, præter *Origenem*, nemo eas ante quæfiverat, multo minus invenerat; quod ficuti nullus, qui in Patris hujus, cetera doctiffimi, lectione librorum verfatus eft, facile inficias iverit, ita, operæ pretium facturos nos effe, exiftimamus, fi, quam in Præfatione Vir doctus dedit *Origenianæ* illius methodi brevem & fuccinctam delineationem, eam inde exhibeamus. Tota vero redit ad fequentia capita: *Quod* 1) *triplex fit Scripturæ fenfus, literalis, moralis, & myfticus, feu allegoricus;* 2) *triplex ifte fenfus non ubique Scripturarum reperiatur;* 3) *fi generatim res fpectetur, ad inftitutionem & ædificationem fimplicium fenfus literalis fufficiat;* 4) *fæpe tamen litera in fe habeat falfa, abfurda, fecum pugnantia, impoffibilia, & cetera hujusmodi, unde nati fint errores propemodum infiniti;* 5) *myfticus, feu allegoricus, fenfus nitatur autoritate Novi Teftamenti, fitque omnino neceffarius, ut ab adverfariis tuta maneat veritas Scripturarum, & ipfæ Deo dignæ efficiantur;* 6) *difficillimum fit, imo impoffibile, myfticos affequi fenfus, quos in fe complectatur Scriptura;* 7) *iis tamen affequendis conducere queant regulæ fequentes: Primum, fi lex cerimonialis adeo tota figuris plena exiftimetur, ut fingula Scripturarum loca, quæ ad illam refe-*

 runtur,

runtur, ne uno quidem excepto, non literaliter, ſed myſtice tantum, accipiantur; deinde, ſi, ubicunque ſermo eſt de Jeruſalem, de Ægypto, Babylone, Tyro, aliisque locis terrenis, totum id referatur ad cœleſtia loca, quæ animarum ſint habitacula; ac demum, ſi ad myſticum ſenſum confugiatur, & litera deſeratur, quoties falſa, inutilis, ac Deo indigna, viſa fuerit. Omnem his legibus Scripturarum interpretationem adſtrinxiſſe *Origenem*, Noſter deinde, per ſingula eundo capita, diſertis comprobavit illius teſtimoniis. Poſtea ſuas ipſe adjecit animadverſiones, quibus integrum Syſtema docte examinavit, &, quid in eo reprehendendum, & ab Eccleſiæ Doctoribus reprehenſum jam olim fuerit, poſtquam fuſe commemoravit, recte tandem aſſeruit, frequentem allegoriarum uſum periculo non vacare, & in iis etiam locis, ubi figurati ſenſus veritas in dubium vocari nequeat, ſumma cautione opus eſſe, ne illius prætextu detrimentum aliquod patiatur ſenſus hiſtorici veritas.

JACOBI PEIRCII PARAPHRASIS ET NOTÆ philologicæ atque exegeticæ in Epiſtolam ad Hebræos. Latine vertit, & ſuas ubique Obſervationes addidit, JOANNES DAVID MICHAELIS, Phil. Prof. Publ. in Academia Georgia Auguſta.

Halæ Magdeburgicæ, ſumtibus bibliopolii Lüderwaldiani, 1747, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Editis ante annum *Georgii Benſonii* laboribus exegeticis in Epiſtolam *Jacobi*, & a Cl. Editore in linguam Latinam converſis, ſpecimen nunc ſuccedit ſecundum, quod circa celeberrimi *Peircii* occupationes literarias, in Epiſtolam *Pauli ad Hebræos* collatas, verſatur, & eandem præ ſe fert diligentiam Interpretis, quam ex ſuperiori jam perſpectam habemus atque cognitam. Gratiam hinc a Lectoribus nos inituros eſſe ſperamus, & plane confidimus, ſi faciem hujus libelli depictam atque delineatam propius adſpiciendam ipſis præbea-

Digitized by Google

præbeamus. Frontem libelli exornant *Josephi Halletti* junioris conatus, ad detegendum Epistolæ ad Hebræos scriptorem, linguamque, qua scripta primum est, investigandam, relati. Notissimi jam unicuique isti sunt Commentarii, ex quo scilicet tempore B. *Wolffius* hanc disquisitionem *Tomo tertio Curarum* suarum *philologicarum & Criticarum* adjecit, Latina civitate donavit, & observationibus suis adauxit. Ex eo etiam factum est, ut Editor noster adornandæ novæ versionis Latinæ labore supersedere posset, dummodo adjiceret, quæ ex industria B. *Wolffius* omiserat, & quæ pro *Halletto* defendendo contra illum in medium proferenda erant. Ex iis- Pag. 36.
que caussis, in controversiam actis, quædam delibabimus, reliqua omissuri, ne cramben bis sæpiusque coctam apponamus, cum satis jam constet, *Hallettum Paulo* Apostolo non solum has literas vindicasse, sed pro lingua etiam Hebraica, sive Syro-Chaldaica, tanquam originaria harum literarum, acerrime pugnasse. *Hallettus* inprimis facilitatem firmam, qua Hebræi circa usum linguæ Syriacæ pollebant, in caussa sua urserat. Sed *Wolffius* refellit hanc sententiam ex eo capite, quia, non ad Judæos Hierosolymitanos, sed Asiæ incolas, scriptam videri sibi Epistolam, dicebat, addendo, Apostolum alios credentium usu Epistolæ exclusos non voluisse, hinc Græce fuisse scribendam. Ad hæc regerit Noster: Fieri non potuisse, quin illa lingua, quam intelligerent omnes, scriberetur Epistola, & ea potissimum, qua utebantur illi, ad quos primo mittebatur. Hinc, rem satis alienam Apostolum fecisse, statueretur, si Græcis literis, ad Hierosolymitanos scribens, uti voluisset. In eo nunc cardo rerum versatur, ut dilucidius exponatur, Hierosolymitanos primos harum literarum ex mente Apostoli fuisse lectores atque auditores, quod in peculiari disquisitione ostendere conatus est Interpres noster, de qua mox dicendi erit occasio. Jam in sta- 38.
dio incepto pergimus, ea attingentes argumenta, quæ *Hallettianis* sunt adjecta, ea nimirum ratione, ut evincatur, Hebraice hanc ad Hebræos scriptam fuisse Epistolam. Refertur huc Græca scribendi forma, quam minime cum *Pauli*

 conve-

convenire ſtilo, Noſter ait, & tribus exemplis illuſtrat. Deinde ad hanc claſſem etiam vocantur dicta Vet. Teſtamenti, quæ in contextu Græco ita leguntur, ut nihil ad *Pauli* ſcopum facere videantur; qui tamen facile apparet, ſi ex Hebraico textu, aut Chaldaica *Onkeloſi* paraphraſi, nervus demonſtrandi excite-
Pag. 39. tur. Confertur hanc in rem teſtimonium *Pauli* ex *Cap. IX, 23*, coll. *Geneſ. XLVII, 31*, ex quo evincitur, *Jacobum* moribundum tanquam ſupplicem, & gratias Deo agentem, ſiſti, quanquam ex Græcis literis vix tale quid erui poſſit. Poſt hæc reliqua hujus rei enarrantur argumenta, & fidenter in hanc pronuntiatur ſententiam, Epiſtolam hanc Hebraice ſcriptam quidem, ſed a viro ſancto ac divinitus afflato in ſermonem Græcum ſumma cum diligentia translatam eſſe, quod aliis etiam contigiſſe Epiſtolis *Paulinis*, affirmatur. Reſponſiones denique ad prolatas objectiones finem huic Commenta-
48. tioni imponunt. Excipit hanc *Michaelis* noſtri diſquiſitio de Hebræis, ad quos data eſt hæc Epiſtola *Pauli*, deque ejus ſcopo & occaſione. In aciem hic primo producitur triplex doctorum ordo, qui de eadem re, ſed diverſis armis, diſceptarunt. Autor ei ſe adjunxit parti, quæ de Hieroſoly-
50. mitanis hic cogitat lectoribus. Adſtruit hoc effatum tam ex univerſæ antiquitatis conſenſu, quam ex Epiſtolæ inſcriptione, quam ei tribuunt Patres, & quæ ad Judæos illos pertinere videtur, qui, Palæſtinam colentes, Hebraice loquebantur, cum reliqui Judæi tunc temporis jam Helleniſtæ audirent. Reliqua argumenta ex ipſis Epiſtolæ viſceribus ſunt depromta, ex qua apparet, res circumſtantes, ibi occurrentes, non admittere, ut de diſperſis per Græciam, Macedoniam, Aſiamque, cogitare queamus, quin imo reliquarum eccleſiarum ſtatum plane ab eorum eſſe ſeparatum conditione,
54. ad quos Apoſtolus has literas dedit. His omnibus additur, *Paulum* in Epiſtola ad Hebræos ne unico quidem in loco de tolerantia gentium mentionem injicere, cum tamen in reliquis Epiſtolis nihil habeat prius & antiquius, quam ut Chriſtianos de ea graviſſime admoneat, quo ex Judæis & gentibus converſi homines amorem mutuum magis magisque colerent,

& hinc

Digitized by Google

& hinc veri non dissimile videri, ad Hebræos Hierosolymi- Pag. 56.
tanos has literas esse perscriptas. In diluendis objectionibus cum B. *Wolffio* rem inprimis habet Autor, non infeliciter pugnans. Præterea, ex Italia hanc Epistolam esse datam, cum in prioribus adhuc vinculis Romanis *Paulus* detineretur, cir- 59.
ca tempus paschale, ex quibusdam non contemnendis rationibus dicitur, & ea quidem occasione, cum ecclesia Hierosolymitana post mortem *Festi*, Pontifice atroci *Anano*, maximis urgeretur calamitatibus. Ad Commentarium ipsum *Peircii* accedimus, de quo constat, quod in sectiones plurimas dividat hanc Epistolam, quibus singulis ea, quæ continentur, strictim præmittuntur, ipsa textus verba circumlocutionibus doctis describuntur, & annotationibus muniuntur, quibus suas etiam adjecit Cl. Editor lucubrationes. Initium ver- 64.
borum Apostolicorum ex translatione Interpretis nostri ita fluit: *Idem Deus, qui per particulas, & variis rationibus, mentem suam sub prisci Fœderis œconomia notam fecit Judæorum patribus, voce Prophetarum, per ultimam hanc œconomiam, seu tempore Messiæ, ad nos locutus est per filium.* Ultimi dies, ex mente doctissimi *Michaelis*, dicuntur ideo, quia seculum Messiæ extremum est orbi terrarum, & sub hoc nomine vel majus, vel minus, temporis spatium contineri arbitratur. Arctius tamen istam appellationem esse conjungendam cum temporibus rei publicæ sacræ Judæorum putamus, secundum quæ ultima sunt tempora ista, sub quibus Servator in his terris
vitam agebat. Post ea scilicet, parvo interjecto annorum in- 67.
tervallo, omnis ruebat res cerimonialis, & sub ruderibus templi sepulta manebat. Circa easdem paginas nobis arridet explanatio vocabuli Hebraici ירש, hic annotanda, quod non
hæreditandi primum ac proprium habere significatum affirma- 68.
tur, sed *occupandi*, a רשת scilicet, seu *capiendis* piscibus, ita dictum, uti תירש, quod caput occupare solet. Per *αἰῶνας* *Peircius* recte intellexit res, quæ videntur, omnes, in tempore conditas, quam explanationem contra *Oederum* docte tuetur Noster, cum ostendit, vanas esse ætates ecclesiæ per Christum digestas, ab illo in hoc testimonio ingeniose fictas.

Idem

Idem *Peircii* castigat sententiam, quam de Filii Dei essentia
Pag. 71. alia, quam Patris, incautius & pro more hodierno civium suorum
80. rum scripserat. Tempus, quo sedere cœpit Salvator in solio
gloriæ, seu quo rex unctus & constitutus est, incidere in
παλιγγενεσίαν, seu secundos natales excitati a mortuis, & in
vitam revocati, Christi, ex quo vocabulum היום explicandum
dum esse, putat Anglus, addens, Christum, cum jam aliis
nominibus filius Dei esset, tum hoc inprimis ita celebrari,
83. quoniam illi occiso novam Deus pater vitam indidit, qui excitasse
citasse eum ex mortuis dicitur. Circa verba: *Ego vero pater
ter ipsius, & ipse mibi erit filius*, amplam & doctam Cl. *Michaelis*
chaelis instituit disputationem cum *Peircio* & *Whistono*, excitationi
tationi Apostolicæ ita consulens, ut autoritatis divini scriptoris
ris ratio ab illo habita esse intelligatur. Eandem etiam diligentiam
95. gentiam in reliquis, a *Paulo* adductis, testimoniis collocatam
laudamus, quæ in eo maxime est conspicua, quia labores *Peirciani*
ciani & supplentur, & diligentissime expenduntur, rationibus
96. rerum & verborum ubique additis. Phrasis Græca: λέγει
πρὸς τοὺς ἀγγέλους, *de angelis dicit*, recte exponit Anglus,
cui hoc addit roboris Noster, quod accurate hæc respondeat
spondeat Latinæ illi: *Aliquid in aliquem dicere*, ad quæ
conferri iubet *Luc. XX, 19, Rom. X, 21.* Ceterum, ne ad verbum
bum λέγει nomen, ὁ Θεὸς, suppleatur, cavet; nec enim Deum
ipsum in *Psalmo CIV*, sed Poetam sacrum de Deo, loqui, adstruit.
104. struit. Idem occasione *Davidicæ* vocis, ex *centesimo secundo
do Psalmo* a *Paulo* repetitæ, affirmat, hanc *Davidicam* cantionem
nem spectare ad tempora exilii Romani, in quo ad hunc usque
diem versatur gens misera Judaica. Rationes hujus afferti sequentes
quentes affert; quia Sion urbs collapsa, & in ruinas redacta,
dicitur; quia gens tota Israelitica vagabunda, & restitutionem
desiderans, describitur; quia restitutionis fructus erit, ut
gentes Jehovam revereantur & colant. Hæc omnia quam accurate
curate sint dicta, non disquirimus. Maxima, præter alias,
nobis hic difficultas expedienda videtur ista, qui fieri queat,
ut de Judæis, qui nostro tempore sunt superstites, dici
possit, eos preces unquam ad Jehovam facere, cum Messiam,

siam, tanquam deprecatorem omnium hominum, aspernantur, & maximis conviciis afficiunt. Id quidem recte affirmari posse putamus, hanc cantionem esse propheticam, atque ad exulem spectare Judæum, non quidem ex Romano exilio
superstitem. Quo etiam voces Rabbinorum referendæ sunt, ab Pag. 105.
Autore nostro in medium prolatæ. Angelos λειτουργικὰ 114.
πνεύματα eleganter Noster dici putat, quia Græci per λειτουργὸν non gregarium quemcunque ministrum, sed publicum, eundemque, qui gravia in civitate munera gerit, intelligere solent. Perplacet quidem nobis hæc observatio, sed desideramus exempla, quæ addi inprimis opus erat. Per an- 119.
gelos administros in monte Sinaitico cum *Peircio* consentit Noster, &, vi argumentorum atque veritate coactus, ab eorum sejunxit opinione sententiam suam, qui a Filio Dei latam atque promulgatam esse arbitrantur legem. Pari facilitate re- 121.
liquæ enodantur difficultates, quæ circa hanc occurrunt enarrationem, a *Mose* & *Stephano* recitatam. Ceterum notandum 127.
est, magistratum angelorum esse abrogatum, hinc etiam, non omnia, quæ tabulæ prisci Fœderis de angelis, rerum humanarum arbitris, habent, ad tempora Novi Testamenti referenda esse, recte censetur. Christum ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας esse 137.
eo sensu, cum Britanno Noster dicit, quo ἀρχηγὸς dux, sive princeps, dicitur, qui alios præcedit & anteit, & in quem sequentes, eandem viam ingredientes, intuentur; & sic Christus princeps salutis est, qui primus mortalium salutem sempiternamque ingressus vitam, ad eandem nos salutem perducit.
Misericordem & commiserantem Christum esse sacerdotem, 157.
Apostoli verba satis abundeque ostendunt, quæ cum Interprete nostro ita accipienda esse existimamus, ut ingratum quendam ac tristem alienæ calamitatis sensum indicent, ad opem afflictis ferendam stimulos addentem. Ita enim existimamus, Christum quidem ratione divinitatis suæ perpessiones & calamitates piorum habuisse cognitas, & vere perspectas, sed, ne quid dubitationis in animis piorum relinqueretur, necesse idem esse duxit, ut vivam harum vexationum subiret sensionem, in corpore suo sanctissimo suscipiendam. Quæ res 160.

Digitized by Google

omnis quam maxime in solatium vexatissimis cedit Christianis,
siquidem certum & indubitatum est, sua quemque mala prom-
Pag. 185. tiorem reddere ad juvandos alios, iisdem malis vexatos. Per
quietem Dei, in quam ingressuri erant fideles, intelligit Noster
statum Christianorum sub Novo Fœdere, seu animi illam quie-
tem, quæ ex sensu existit hæreditatis spiritualium bonorum,
conjunctam cum immunitate a lege Levitica, cujus officia ab
ipso *Mose* servitia vocari solent. In hanc quietem tempore
Messiæ ingressuri erant credentes Israelitæ, ita tamen, ut re-
liqui, quibus dura & atrocia erant pectora, aditu hujus quie-
196. tis prohiberentur. Vivum Dei verbum, de quo multa di-
sputant interpretes ad Epistolam nostram, Britannus non de
substantiali verbo, Christo scilicet, vult intelligere, ideo, quia
Joanni soli hæc loquendi ratio sit usitata, sed de verbo a
Deo prolato, eoque inprimis, quod comminatorium e *Mose*
197. excitatur. Adoptat hæc, & sua non solum facit, sed ube-
rius etiam explanat, Autor noster, in subsidium afferendo ea
omnia, quæ in tabulis sanctioribus hanc in rem possunt dici.
217. De Christo sacerdote notat Britannus, eum non nisi a resur-
rectione ex mortuis factum esse talem, quam inter & com-
munem sententiam de Christo sacerdote, mortis supplicium
219. subeunte, aperto quasi Marte decernitur. Argumentis, quæ
excitat, hic supersedemus afferendis, id modo monentes,
Autorem nostrum ita sentire, nihil in hac inveniri opi-
nione, quod satisfactionem pro peccatis nostris morte Chri-
sti factam oppugnet, eam tamen vim non habere, ut sibi
persuaderi plane possit, Christum ante suum in cœlum ingres-
243. sum nullum sacerdotem fuisse, & recte habitum esse. Quæ de
relapsu *Paulus* monet, ex communi sententia explicantur, pau-
cissimis modo cautionibus additis. *Melchisedecum* sine pa-
tre, sine matre, sine genealogia, dici ideo, quia a *Mose* ori-
gines gentis suæ omittantur, verisimile est Nostris, & do-
265. ctissimus quidem Interpres elegantem ex *Senecæ Epist. CVIII*
affert locum, ubi dicitur, duos Romanos Reges fuisse, quorum
alter patrem non habuerit, alter matrem. Eadem ratione de
hominibus obscuri nominis more Romanorum fertur, quod
homines

homines ſint ſine nomine, quorum parentes lateant. *Melchiſedecum* aſſimilatum fuiſſe filio Dei, id eo valere Noſter putat cum *Whitbyo*, ut per filium Dei hic intelligatur angelus, cui ratione immortalitatis factus fuiſſet ſimilis, quem ad modum *Lucas* ſub reſurrectionem noſtram immortales nos & ſimiles angelis filioque Dei fore prædiceret. Finem denique *Pauli* in hac comparatione *Melchiſedeci* eum eſſe, oſtendit Noſter, ut declaret, conſtituto ſacerdote ex claſſe *Melchiſedeci*, totam legem Leviticam uno impetu ruere. Sacerdotes γεγονότες ſunt iſti, qui vivere deſierunt; hinc opponuntur ſacerdotio Chriſti, quod in æternum permanet, ubi acute Noſter plus ſimplici vice hanc vocabuli vim ediſſerit atque confirmat. De thuribulo, in ſancto ſanctorum aſſervato, Britanni & aliorum recenſentur ſententiæ, quæ quidem omnes Autori noſtro minime placent; hinc conjecturis ſuis aurem præbet, & ſuſpicatur, *Paulum* non de thuribulo, ſed de operculo arcæ fœderis, egiſſe, ſive Græci interpretis lapſu, ſive librariorum culpa, hanc transmutationem eſſe factam, præſertim cum ſine gravi negotio hæc transfuſio vocabulorum fieri potuiſſet, ut pro ἱλαστηρίῳ θυμιατήριον poneretur. Sed parum probabilis hæc nobis conjectura videtur, ideo, quia ex ſententia Autoris culpa in interprete quærenda non eſt, utpote docti & divinitus afflati viri, ſi ex mente Autoris hoc affirmare velimus; nec etiam in librario, quia multis literis, inprimis quidem initialibus atque prioribus, hæc vocabula Græca inter ſe differunt, &, unius oſcitatione omnia hujus Epiſtolæ exempla corrumpi potuiſſe, non veriſimile, imo nec credibile, putatur. Ceterum, quæ hujus libelli accurata & diligens ſit enarratio, a Britanno & Autore noſtro ſuſcepta, in oculos & animum lectoris ſtatim incurret, ſi paucula illa, quæ hic deguſtanda apposuimus, in uſum ſuum convertere velit. Quod reliquum eſt, optamus, ut Cl. Autor rem literariam ornare ſcriptis ſuis, & de diviniori inprimis ſcientia mereri præclariſſime, ut cœpit nuper, ita diu pergat.

Pag. 268. 274. 283. 312.

D. CHRISTIANI GOTTLIEBII CLUGII

Digitized by Google

de Baptismo Adami Commentatio theologica, qua simul argumentum de tunicis pelliceis primorum hominum paulo uberius enarratur, & cogitata profana de peccato originis, nuper admodum in linguam Germanicam transfusa, breviter strictimque confutantur.

Vitembergæ, impensis Gottlieb Henrici Schwarzii, 1747, 4. Alph. 1 plag. 5½.

Ab *Adamo* inde Vir Cel. controversias exorditur, pugnans cum *Jacobi Rhenferdii* manibus, ac obscœni libri vernaculi architecto, Halæ A. 1746, 8, clanculum in lucem protrusi sub titulo hederave, *Disquisitio philosophica de conditione & statu hominis in peccato originis, quo fontes, causæ, & effecta, hujus peccati indicantur.* Theologum quendam summum id sibi detulisse honoris, ut in consessu eruditorum Disputationem *Clugianam* excitarit, suoque muniverit suffragio, id vero est, quod ipse inter alia in Præfationis limine candidum docet lectorem. Amicus sententiam eum rogavit de opinione, quam Ven. *Clugius* in Diss. inaugurali de ritu interrogandi infantes ante baptismum susceptum de fide propugnaverat. Amico ipse fecit satis respondendo. Quid ad responsionem eam respondit amicus? Id autem Noster ita recitat: *His a me dictis amicus ille facile acquiescebat, monebatque simul, ut fidem exsolverem, & telam cœptam, edita altera Commentationis parte, continuarem.* Ut hisce precibus velificaretur Cel. Vir, *reculas suas perscrutatus, nihil omnino de chartis suis reperire potuit.* Nec tamen animum despondit, vel anxium amicum sub cultro reliquit. Incidit in manus ejus *Oratio*, inaugurali ritu habita *de fictis Baptismi originibus*, omnino polemica, & sigillatim sententiæ *Jacobi Rhenferdii*, Philologi quondam Franequerani, de Baptismi Christianorum antiquitate evulgatæ, opposita. Iverat hic oratione solenni quadam originem baptismi nostri vindicatum ipsi paradiso, ac præcipuum sententiæ suæ fundamentum in tunicis pelliceis, homini lapso divinitus impertitis, & quidni in quatuor fluminibus paradisi? collocaverat. Habes, Lector, occasionem conscriptæ de Baptismo *Adami* Com-

Commentationis. Qua vero ratione *Clugius* instituto suo defungitur? Judicat is ipse sic de semet: *Morem antiquum obtineo, de rebus mihi obviis libere candideque pronuntians, eaque in re Erasmum sequens ducem, qui Coleto suo per epistolam narrat, se* liberum *&* toto pectore *divinas literas aggressurum esse, ita etiam dicendi rationem planam facilemque affero, bene memor, qui intelligi nolit, ejus scripta nec legi oportere.* Tuam, Lector, fidem! An Egoismum practicum hæc quodam tenus redolent? An testimonia domestica & encomia sunt semper maximi facienda? *Encomium Moriæ, Erasmo* tribuendum, collaudat Noster, pungens & fodicans eos, quorum aures præter *propositiones, conclusiones,* & *corollaria*, nihil admittant. Ipse credit, *Erasmum* in futurum quasi prospexisse, ac in Encomio Moriæ *Theologiam, ad Aristotelis nostra ætatis, seu illustris Wolfii, sententias methodumque* apte *conformatam, & inventiunculis conclusiunculisque minutulis fœdatam, vivis coloribus depinxisse.* Quid Vir ille porro? *Hoc ego* Erasmi *judicio tectus, omisso neoterico Theologorum genere, Theologiam, antiquiorem illam & saniorem, scriptis* Lutheri, Melanchthonis, Brentii, Hunnii, aliorumque, & illustratam & vindicatam, amplector, aliosque ad amplectendam illam sedulo cohortor.* Mallemus, ipse Theologiam divinioribus literis comprehensam haud omisisset! Ita est. Suus cuique odor bene olet. Nostrum non est, cohortationibus tanti faciendis intercedere. Erunt tamen, qui de rebus sibi obviis haud secus libere candideque pronuntiare didicerunt. Nos de cetero ignoramus recentiorem illam Theologiam, si argumentum & rem ipsam spectes. Eos, qui perperam se vocari *Wolfianos* queruntur, ad unum omnes barbari factitiique sermonis sordibus ac portentis, omnium bonarum literarum inscitiæ ac linguarum imperitiæ, deditos esse, Autori, qui volent, credant, ejusque fiducia persuadeant sibi, in utramvis aurem dormitantes. Nobis tam lynceis esse haud licet, ut sodales illos ex universo barbaros animo oculisque nostris repræsentare possimus, quibus nomen *Wolfianorum* vulgus imposuit. Si qui sunt, qui nec propositiones, nec conclusiones, nec corollaria, mente comprehendunt ac designant,

ſignant, aliquid rationibus ſuis æſtimaturi, eos cum ratione credimus inſanire. Ad ſummam Commentationis provehimur, quadraginta & duabus *propoſitionibus* conſtantem. Enarrat tractationis exordium diſceptationem de origine Baptiſmi Chriſtiani, inter *J. A. Danzium* & *G. Wernsdorfium* agitatam.
Pag. 5. Monet, ſententiam *Danzii* ne *Buddeo* quidem, tunc Præſidi, probatam fuiſſe. *Jacobi Rhenferdii Opera philologica* Cl. *David Millius* edidit Trajecti ad Rhenum A. 1722, eisque ſubje-
6. cit *Orationem* ejus *de antiquitate Baptiſmi*. In hac Oratione *Rhenferdius* contendit data opera, ut lectori perſuadeat, in ipſo Paradiſo inſtitutum eſſe a Deo Baptiſmum, ac *Adamum* lapſum, propoſito fœdere gratiæ, primum aqua tinctum, & cum Deo denuo ſic conjunctum fuiſſe. In *Jacobi* familia ipſe
8. etiam Baptiſmum ſe vidiſſe credidit *Gen. XXXV, 2*, ratus, veſtes pelliceas primorum parentum ſymbolum fuiſſe juſtitiæ Chriſti per fidem applicatæ. Veſtes has diligentius excutit & perluſtrat Noſter. Præmonet idem, ea, quæ de lapſu *Adami* a *Moſe* enarrantur, non allegorice, nec ſymbolice, ſed hiſtorice, ac in *ſenſu literali*, accipienda eſſe. In alia
11. omnia abeunt *Jo. Bapt. Helmontius* & *Adrianus Beverlandus*. Hunc pœnitendis voluptatibus, nec tamen allegoricæ interpretationi de primo peccato, renuntiaſſe, putat. *Henricus Corn. Agrippa* in *Declaratione de originali peccato P. II Oper. pag. 556 Beverlando* jam turpiſſimam illam opinionem maxima ex parte præiverat, id ipſum haud inficiato *pag. 36. Beverlandus* tamen per arborem ſcientiæ boni & mali, ejusque fructus, deſignari putavit verenda *Adami* & *Evæ*, ac fœtus pro-
14. deuntes. *Agrippa* ſerpentem tentatorem pro membro *Adami* virili habuit; *Beverlandus* pro diabolo ipſo, per baſiliſcum fraudibus inſtruendis operante. Arbor recenſetur inter *ligna*, forma fuit ſpectabili, fructu fuit plena. Mulier ex fructu ejus edit, & ex ea edere potuit ſola. Hæc allegorico ſenſui
17. illi famoſe obſcœno obſtant ſatis. Conjugium jam ante lapſum erat inſtitutum. *Beverlandi* ſententiam utique abſurdam Noſter ſolide refellit. *Helmontium* ſoliditate eadem repellit proſtratum. Homo profanus ac impius, religionis profeſſione

Romano-

Digitized by Google

Romano-catholicus, *Beverlandi* ſpurcam & obſcœnam opinionem haud ita pridem, paucis aſſutis, repoſuit in libro: Pag. 27.
Supplement au glaneur hiſtorique, critique, politique, moral, literaire, galant, & calotin, & quidem numero decimo, ubi diſſerit de *hiſtoria naturali arboris vitæ*. A. 1746 tenebrio quidam in eadem navigavit puppi, libro e lingua Gallica translato, editoque ſub hujus tituli inſcriptione: *Philoſophiſche Unterſuchung von dem Zuſtand des Menſchen in der Erbſünde, wo man die Quelle, die Urſachen, und die Folgen, dieſer Sünde in der Welt anzeiget, nach der ſechſten verbeſſerten Franzœſiſchen Ausgabe überſetzt von M. Franckfurth und Leipzig, 1746, 8.* Ipſe illud הִיא *Gen. III, 15*, amplectitur *pag. 142*, ac, ſeſe Italum, cultorem Papæ & S. *Ignatii*, eſſe, *pag. 169* ſignificat. An ſerio hæc prodiderit, aliis diſquirendum relinquimus. Liber ipſe Gallicus jam A. 1714 prodiit 28.
inſcriptus ita: *Etat de l'homme dans le peché originel, ou l'on fait voir, quelle eſt la ſource & quelles ſont les cauſes & les ſuites de ce peché dans le monde.* Idem liber A. 1731 denuo Gallice excuſus eſt, titulo aliquantulum immutato. Autor pleraque, teſte Præfatione, a *Beverlando* mutuatus eſt. In eo tamen a *Beverlando* diſſentit, quod, *Evam* initio cum 29.
ipſo ſerpente, membra viri genitalia induente, congreſſam eſſe, &, hac voluptate perfuſam, *Adamum* ad coeundum ſolicitaſſe, fingit. Idem docet effigies fœdiſſima, libello præfixa. Non eſt, quod libri ſummam, a Noſtro enarratam, repetamus, adeo ſpurcam, ſtultam, & abſurdam, ut, de qua ſermo inſtituatur, ea ne quidem ſit digna. *Balthaſar Beckerus* præ- 34.
terea & *Thomas Burnetius*, hiſtoriam *Adami* lapſi ſymbolice eſſe accipiendam, ſibi perſuaſerant, licet a *Beverlandi* nugis longe eſſent alieni. *Chriſtianus Democritus* redivivus eadem chorda oberravit. Allegoriſtæ primorum a C. N. Seculo- 37.
rum, *Origeniſtæ* præcipue, *pelliceas tunicas* per corpus ac carnem mortalem expoſuerunt. At *Origenes* ipſe ſententiam eam rejecit. Merito hiſtoriam lapſi *Adami* Noſter citra al- 40.
legoriam expoſuit. Fecerunt enim ſcriptores divini haud ſecus. Tum vero ad *tunicas pelliceas* illuſtrandas progreditur Cel.

Digitized by Google

Pag. 55. Cel. Autor. Pelles ex officina coriariorum & pellionum ejus temporis depromsit *Isaacus Peyrerius*, Praeadamitarum architectus. An pelles illas Deus creaverit, an *Adamus* jussu Dei bestias ceciderit, pellesque eis detraxerit, carnibus sacrificio destinatis, disquirit Noster. Sacrificia jussu divino niti, idem
73. commonstrat. Ex pelliceis vestibus extundere Baptismum, est sane difficilius, quam si ex pumice aquam exspectes. Potuit tamen eo sententiae *Rhenferdius* delabi. Hunc si ab argumentis solidis destitui, ac opera facili a Nostro devictum esse, dictitemus, ab errore & injuria perstabimus immunes. Facilis vero fuit *Rhenferdio* is ad illam sententiam descensus. Ipse
177. enim Reformatae, quam vocant, Ecclesiae erat addictus. Hujus autem doctores habent id pro Sacramento, quicquid ad promissionem divinam facit confirmandam. Ex eo existimant, in statu quoque innocentiae jam exstitisse Sacramenta. *Hermannus Witsius* eorum numeravit quatuor, *Jo. Braunius* duo,
180. *Calvinus* unum, scilicet arborem vitae. *Rogerius Boyle* monuit, locum *de Sacramentis in genere* subjiciendum esse tractationi, de specialibus Sacramentis inscriptae. Eam causam
181. Noster approbat, addens: *Rationem non video, quare, pertractatis iis, quae ad circumcisionem pertinent,* Jo. Fr. Buddeus *in Institut. Theol. dogmat. confestim locum de* Sacramentis in genere *subjungat, immo hos ipsos Locos iis, quae de Christo Redemtore, & de actibus gratiae applicatricis, tradenda sunt, anteponat.* Finge tamen, B. *Buddeum* alium ordinem instituisse. An vero tunc iis, qui dissentiendo & refutando vitam terunt, fuisset materies refellendi ac reformandi satis ampla? Spem reformandi ordinem locorum theologicorum Noster ita facit
182. ecclesiae eruditae: *Nec tamen omnia ac singula ita perfecerunt Theologi, ut non subinde, adhibito scrutinio accuratiore, commodior & facilior, Locos Theologicos digerendi, & inter se colligandi, habita maxime ratione controversiarum recens ortarum, appareat, suaque se utilitate commendet.* Addit ipse complura, ad corymbos eosdem annectenda. Si ad inscriptionem libri, in vertice semper repetitam, respicias, dubitabis, an haec de ordine locorum theologicorum ad *Baptismum*

Adami

Adami ſpectet. Sit tamen, ſit pax rebus. Baptiſmus cenſetur in numero Sacramentorum, Sacramenta inveniuntur in ſylloge locorum theologicorum, & tractatio de particula mundi, de asbeſtite, feneſtram patefacit ad diſſerendum de mundo univerſo. Rationem igitur videmus, cur in hac Commentatione de inſtruendo locorum theologicorum ordine copioſius præcipiat. Vix vero rationem videmus, cur, dimiſſo *Rhen-* Pag. 192.
ferdio ac Baptiſmo *Adami*, Cel. Vir titulum libri continuaverit, ac nihilo minus de *novis in Theologia veritatibus*, denturne tales, nec ne, diſputet. Dari eas reſpectu intellectus humani, in dies addiſcentis, ac ex cognitis in Theologia, præcipue mixta, Logices miniſterio deducentis vel ſibi, vel aliis, incognita, affirmavit Cl. *Jacobus Carpovius* in *Præfatione, Pſychologiæ ſacratiſſimæ* præfixa. Hunc Noſter *novellum Theologum* vocat. Noſtrum non eſt, controverſiæ illi recenſendæ dare operam. Subjungimus id *Clugianum* duntaxat: *Theo-* 197.
logi Wolffiani noſtræ ætatis, Canzius, Carpovius, Riebovius, aliique, in eandem (Philoſophiæ in Theologia non ancillæ) *viam ingreſſi, infelici auſu Theologiam novis veritatibus, vel erroribus potius novis, locupletarunt, adeo, ut, ſicut Petrus van Maſtricht Carteſianarum dedit, ita facili opera Wolffianarum novitatum gangrænam ſuppeditare poſſim.* Ita eſt: Qui ſibi admodum placet & ultra modum, ei diſplicent omnes & omnia. Supereſt, ut nonnihil moneamus de eo, quod nec nos, nec *Nova Acta* hæc *Eruditorum*, Viro πολεμιστάτῳ placent. Nec id unquam exſpectavimus. Dictum fuit de ejus *Animadverſionibus in Meditationes B. Reinbeckii philoſophicas de anima, ejusque immortalitate*, in *Supplem. ad* hæc *Nova Erud. Acta Tom. V Sect. IV pag. 181.* In Præfatione, Baptiſmo *Adami* præmiſſa, multum deſiderare videtur in ea recenſione. Nondum legeramus tunc illa Autoris: *His a me dictis amicus ille facile acquieſcebat.* Quare his jam dictis in præſens acquieſcimus. Vindicias noſtras legent, ſi tanti hæc res fuerit, Lectores in *Miſcellaneis novis Lipſienſibus* quam proxime. E re literaria publica haud duximus fore, ſi judicio Cel. *Klugii* commoveremur. Non indignamur, licet ipſe pro more ſuo no-

 biſcum

biscum agat. Nec inficiamur, ipsum perspicue, ubique propemodum pure, & facili benignaque Minerva, notiones ac cogitata animi in chartis librisque evolvere. Non inficiamur, ipsum de *Rhenferdio*, *Beverlando*, Anonymo Gallo, aliisque erronibus, in hac Commentatione justissimum triumphum reportasse. Non inficiamur, ipsum indole vivida dotibusque variis eminere, meritisque suis excellere. Id vero nobis, sit venia verbo, displicet, quod fere nihil ipsi placere possit, unico illo excepto, quod ipsi est proximum, vel potius illud *ego* magnum. Displicebimus ipsi hac etiam confessione. Id unum tamen monemus ac rogamus eundem, ne ipse sibi persuadeat, nos unquam credituros, judicio ipsius *Nova Acta* nostra vel statura, vel casura. Nos certe generoso contemtu impetus quoscunque excipiemus, rati, nos in operæ nostræ conatu facillime acquieturos, sive ille laudabilis, sive ille prorsus illaudabilis, ab hoc, vel illo, rei suæ patrono appelletur.

JO. HERMANNI BENNER, S. S. THEOL. D. & Prof. Ordin. Superint. & Consistorii Collegæ, Pædagogiarchæ, ac Scholar. per Princip. Hass. super. Ephori, Lerna Zinzendorfiana, ubi Comitis institutum metaphrasticum excutitur, B. Lutherus vindicatur, pestiferis novæ sectæ corruptelis occurritur, dispuncta disquisitione insolentissima Viri Cl. POLYCARPI MÜLLERI, Eccles. Unit. fratrum Episcopi.

Lipsiæ, literis Breitkopfianis, 1744, 8.

Alph. 1 plag. 1.

Ediderat Vir Venerandus *Tirocinium Zinzendorfianum*, in quo mentem suam de nova interpretatione Novi Test. apertius declaraverat. Illud *Polyc. Müllerus* multis conviciis lacessiverat. Quare, ne communi causæ ecclesiæ, sibi, suoque honori, deesse videretur, & ne silentium ille causæ suæ justitiam interpretaretur, ipse, dioecesi suæ ab istis hominibus metuens, scriptum hoc publicare, e re esse judicavit. Adversarium

versarium suum κατὰ πόδα sequitur, ipsiusque prolegomenis prolegomena opponit, &, prout ille V Capita suæ disquisitionis fecerat, ita Noster pariter totidem constituit. In Prolegomenis ægre fert, vocem τέκτων *Marc. VI, 3,* per *Zimmergesell* verti, causatus, hoc ipso honoris haud parum detrahi Christo. Queritur de conviciis, in se & alios doctores Pag. 2-4.
Evangelicos plenis buccis effusis. Societatem suam *Zinzendorfiani sectam* appellari nolunt, reliquos cœtus ecclesiasticos 8-13.
hoc nomine insigniunt. Ubi errores illorum eruuntur ac refelluntur, martyria se pati quiritantur.

Cap. I, quod est *de instituto & animo Comitis metaphrastæ incassum vindicato,* anquiritur, num licitum fuerit Comiti, novam adornare Novi Test. metaphrasin, & an etiam expediverit; num recte fecerit, causam & occasionem edendæ novæ metaphraseos celando. Novam adornavit versionem, ne 13-19. 25-31.
quid cum Lutherana ecclesia commune haberet, & ut idem faceret, quod *Lutherus.* Nec juvat dicere, ipsum ad metaphrasin se accinxisse, cum ecclesiam nondum apud se collectam haberet. Num circumspecta prudentia sit usus, ubi, memoriæ felicitate fretus, versionem contexuit, textum Græcum, quod de se jactitat, ne quidem inspiciendo. Qualis 31-39.
præparatio requiratur, ubi quis ad novam versionem animum appellit, & num illa Comes sit usus, vel uti voluerit. Nec satis sufficiens tempus operi huic impendit. Num ita instru- 40-47.
xerit versionem, ut nihil sectæ suæ admiscuerit. Num dari possit metaphrasis, quæ, si determinatus sensus oraculorum divinorum exhibetur, se probare queat sectis omnibus. Comitem, adhibendo stilum vulgarem, dignitati Scripturæ sacræ minus consuluisse. Nimia festinatio, qua in vertendo usus, 47-68.
non est probanda. Non sufficiunt rationes, quas allegat, quare tot nævi in versione deprehendantur. Notatur temerarium ipsius effatum, Christum multas forte phrases rusticas, aut idiotismum operariorum Nazarethæ, adhibuisse, saltem Evangelistas tales retulisse.

Cap. II Vindiciæ metaphraseos B. Lutheri a ficta similitudine nævorum exhibentur. Comitem minus recte institu- 68-125.

Digitized by Google

tum vertendi Nov. Test. & nævos, in metaphrasi admissos, exemplo *Lutheri* excusare. Vindicatur versio *Lutheri*, πολί-τευμα reddentis per *Wandel*, & illud ἐξ ȣ̃ referentis ad ȣ̓ρα-νοῖς, scilicet quod ad sensum, *Phil. III, 20.* *2 Petr. III, 16*, in nonnullis Codd. legitur ἐν οἷς: *Lutherus*, transferendo *in welchen*, non clare expressit, num ad antecedens ἐπιστολαῖς, an ad τίνα, quod sequitur, sit referendum. Recte etiam se habere illius interpretationem *Rom. XIII, 5*, ubi illa διὸ ἀνάγ-κη ὑποτάσσεσθαι explicat, *so seyd nun auss Noth unterthan.*
Pag. 128-136. Porro docet, *Lutherum* in regulas grammaticas *Col. II, 14*, *Rom. I, 19, 20*, non impegisse. Nec nexum orationis solvisse *1 Tim. I, 3-5*, qui priori non sit connectendus per ȣ̃τως, cum vocula δὲ opponatur proxime antecedentibus, quæ habentur *v. 4*, δὲ autem, ut alibi, ita & hic, recte per *enim* reddi posse.
136-141. Πρῶτον *Rom. I, 8*, *Lutherus* recte exponit per *auss erste*, quod etiam exemplis exterorum scriptorum probatur, Comes *zu-forderst*, non rationem prægnantem habet, quare a B. Viro discedat. Præter rationem etiam taxat illum, τȣ̀ς πάντας *Rom. XI, 32*, vertendo per *alles*, cum talis locutio, ubi sermo est de omnibus hominibus, non insolens sit scriptoribus sacris
141-143. & profanis. Adhæc non mutasse tempora, ut sensus inde prodeat minus verus, aut concinnus. *2 Tim.* (non *1 Tim.*) *IV, 8*, *Lutherus* ἠγαπηκόσι bene reddit in præsenti; præte-ritum enim, a *Paulo* adhibitum, actum continuum involvit. Idem dicendum de loco *Matth. XIX, 29*; quare, quod hic in præterito dicitur, alibi per præsens, idemque futurum, expri-
143-145. mitur. Non vocibus præterea & phrasibus tribuisse sensum alienum, nec voces & phrases cum aliis permutasse. Vin-dicantur hinc Scripturæ loca, quæ in exemplum adducta erant, v. c. *Ebr. IX, 8*, ubi *Lutherus* ἅγια reddit per *Heiligkeit*,
147-148. quoniam designetur locus, sanctum sanctorum, in quo san-ctitas Dei in propitiatorio apparebat. *Rom. I, 32*, idem vocem δικαίωμα, cujus diversi significatus recensentur, recte con-vertit *die Gerechtigkeit*, quamvis non negetur, etiam *præce-*
148-152. *ptum*, & *præceptum legis*, exponi posse. Locum *Ebr. XI, 3*, a *Luthero* accommode explicari de rerum omnium, quæ ante

non

non exiſtebant, per omnipotentiam Dei productione, curate
& prolixe demonſtrat, rejecta erronea *Mülleri* interpretatione,
per *αἰῶνας* determinatas rerum mutabilium periodos, & per
φαινόμενα ſigna prognoſtica futurorum contingentium, intel- Pag. 152-
ligentis. *Lutherum* aliquando verborum modos & genera mu- 167.
tare, non ſine difficultate & mutatione ſenſus, *Müllerus* ex
Ebr. VI, 4-6, 1 Cor. VI, 4, Gal. III, 7, adſtruere conatus erat,
ſed contrarium oſtendit Noſter. Eundem in verſione ſua 167-170.
ſubinde erraſſe, non quidem diffitetur, ſed plures longe er-
rores admiſiſſe Comitem, in illis etiam locis, in quibus *Lu-
therum* notavit, quorum plures ex ſola Epiſtola *2 Petri* in 170-173.
medium profert. Aliquando Virum illum magnum lapſus
commiſiſſe, puram doctrinam tollentes, vel impuram intro-
ducentes, idem ex *Rom. XIII, 5, VIII, 3, Ebr. XI, 3, Jo. I, 9,
1 Cor. XV, 44,* firmare ſategerat, ſed vero, quam infeliciter hic
conatus ipſi ceſſerit, docetur. In exercitatione ſua Vener. 174-180.
Bennerus loca quædam Scripturæ illuſtraverat, v. c. *2 Cor. V,
11, 12, 1 Petr. III, 21, Ebr. XII, 1.* Circa illa *Müllerus* partim ali-
qua notaverat, partim in alienum ſenſum traxerat; hæc igi- 184-195.
tur de novo explicat & vindicat. *2 Cor. V, 21,* voculam *ὑπὲρ*
non ſatis emphatice *noſtro bono* declaraſſe Comitem, cum ma-
nifeſta ſurrogatio indicetur. Adduntur *1 Jo. III, 16, Gal. III,
13, Ebr. II, 9.* Num Spiritus ſanctus pater Chriſti ratione hu- 200-205.
manæ naturæ haberi queat, diſceptatur, & contrarium adſtrui-
tur. *Müllero*, extenuanti errores, a Comite circa locorum
nonnullorum interpretationem commiſſos, v. c. *Rom. VII, 4,
Gal. V, 4, IV, 1, 1 Petr. I, 4, 5, Rom. VII, 6, Gal. IV, 27, 1 Cor.
XIII, 4, Rom. VII, 8, 18, 2 Cor. V, 21,* fortunam non faviſſe,
non veritatis normam ſectatum eſſe, ſed hujus hoſtibus her-
bam ſubinde porrexiſſe, docte oſtenditur. 205-226.

Caput III de ficto Comitis tirocinio male edito inſcriptum
eſt. Comes edendo tirocinium a levitate immunis pronuntiari
non poteſt. *Ψευδερμήνειαν* locorum *Ebr. XII, 1, 2 Petr. I, 21,* 228-232.
Rom. VII, 25, in apricum locat. Statuit Comes, Chriſtum Na- 233-237.
zarethæ inter operarios educatum, pariterque inter mercena-
rios lignariorum, antequam munus propheticum aggredere-

Digitized by Google

tur, verſantem, poſt, ad docendi munus cum acceſſiſſet, dicendi genere plebejo fuiſſe uſum, ut hinc illius ſermo obſcurus exiſtat illis, qui iſtiusmodi humili dicendi generi aſſueti non ſint. Hanc temerariam opinionem Cel. Autor a perſona & ſtilo Chriſti ita depellit, ut, niſi Comes veritati dato ſtudio reſiſtere velit, in contrariam ſententiam pedibus ire debeat. Quodſi enim vel maxime datur, Chriſtum, quamdiu vitam privatam egit, operam ſuam patri ſuo putatitio, *Joſepho*, addixiſſe, illud tamen ipſi in dedecus non cedit. Concedamus etiam, ipſum in familiari vitæ conſuetudine dialecto Nazarethana uſum fuiſſe, & forte illud dicendi genus, quod uſu tritum fuit inter opifices, ſectatum eſſe, num inde conſequitur, ipſum Prophetam & doctorem iſtiusmodi loquendi rationem & modum in uſum ſuum traduxiſſe? Theologi, & quidem recte, affirmant, Prophetas θεοπνεύστους ita in poteſtate ſpiritus fuiſſe, ut non res ſolum, verum etiam verba, ſuggeſſerit. Quod ubi de Prophetis gregariis eſt dicendum, quanto magis de Prophetarum omnium maximo, θεανθρώπῳ, cujus conjuncta divinitas mentem ipſius humanam ita rexit, ut non ſolum myſteria regni cœlorum perfecte cognita ipſi reddiderit, verum etiam verba præformarit, quibus illa convenienter rebus efferrentur.
Pag. 260-273. *Caput IV de corollariis Zinzendorfianis* agit. Refutatur ſententia Comitis, aſſeverantis, pecca-
276-282. tum proprie non niſi unum eſſe, incredulitatem. Nec ferre vult, ut dicatur peccatum originale. Quod de triplici peccatorum remiſſione ex ſententia Comitis diſſeritur, ad examen
282-287. revocatur. Lutheraniſmum, qua cœtum, non modo non eſſe unicam, ſed ne veram quidem, eccleſiam, pronuntiaverat Comes, cujus opinionis momentis ſcite libratis, con-
287-295. trarium evincitur. Num cœtus *Zinzendorfianus* ſine controverſia ſit ſancta & pura eccleſia, purior eccleſia Corinthiaca,
296-298. diſceptatur. Illuſtratur locus *1 Cor. VII, 4. Paulum 1 Cor. VI* tradere *principia canina, & ut corruptæ naturæ & conſuetudini ad tempus cederet*, quod ſibi perſuadet Illuſtriſſimus *Zinzendor-*
299-314. *fius*, ſolide retundit. Ubi loquitur is de eccleſia, non niſi ſuam intelligit. Quo jure, quave injuria, jactitet, *neminem ſalva con-*

conscientia ministrum ecclesiæ Lutheranæ esse posse, nisi vel homo simplicissimus sit, vel omnibus numeris absolutus, excutitur.
Num recte faciant auditores, se a sacræ cœnæ usu, & com- Pag. 325.
mercio pastorum, in quibus aliquid est labis, sejungendo. 334.
Contra Scripturæ autoritatem dici, Spiritum sanctum genuisse & educasse Christum. In injuriam meriti Christi & dignita- 334-338.
tem credentium Vet. Test. vergere, ubi dicatur, illos non fuisse sine macula, vel irreprehensibiles, credentes contra Nov. Test. esse sine macula & irreprehensibiles, cum illi justificati sint per legem, hi per fidem. *Cap. V de animo Cl. Mülleri in dis-* 338-344.
quisitione sua demonstrato differit. Animum suum cum illo *Mülleri* confert Rev. Autor. Qui illud sit intelligendum, si male 346-352.
scripsisset Comes, id fassuram fuisse ecclesiam, declarat. Ut istiusmodi animum induat, qualem optat *Müllerus*, deprecatur.
Müllerus id agit, ut Comes habeatur pro *Luthero*, &, qui illi 352-356.
devoti non sunt, pro Pontificiis, *Emsero* similibus. Iniquum 358-362.
esse *Müllerum*, judicantem, se in exercitatione sua usum esse stilo ludicro, nec tamen negat, levitatem atque ineptias Comitis conveniente stilo notavisse. Judicium de damno, quod 364-367.
Müllerus censet *Bennerum* sua exercitatione fecisse, expendit. Autores Novorum Francofurtensium, compendium exercitationis *Bennerianæ* dantes, vindicantur. Totum opusculum 370-378.
hoc comto, terso, ac festivo, stilo est exaratum, amor pro puritate doctrinæ evangelicæ ubique elucet, illis argumentorum ponderibus utitur eximius *Bennerus*, ut in angustias adversarios conjiciat, artes, quibus Comes nova dissidiorum semina spargere, suamque factionem amplificare, contendit, deteguntur.

BRACHYLOGUS JURIS CIVILIS, SIVE CORpus legum, paulo post Justinianum conscriptum, pandens totum Juris Justinianei ambitum, cum notis perpetuis LUDOV. PESNOTI, PARDULPHI PRATEJI, & NIC. REUSNERI. Edidit, præfatus est, emendavit, cum sex Appendicibus, & Indice gemino, in

usum

usum Auditorii sui D. HENR. CHRISTIAN. SENCKENBERG.

Francofurti & Lipsiæ, 1743, 4.

Alph. 2 plag. 11.

Si eo meliores in Jure Romano progressus facere tirones creduntur, quo commodiore via ad sanctas ejusdem perducuntur reliquias; omnes certe, sive adhuc inter discentes versentur, sive docentium jam spartam ornent, applaudant, necesse est, gratiasque agant maximas, Perillustri *Senckenbergio*, antea JCto Gissensi, nunc gravissimo Senatus Imperialis aulici Collegæ, quod elegans hoc Jurisprudentiæ civilis Compendium, cujus prope memoria aboleverat, novo instructum ornatu, in lucem conspectumque proferre voluerit. Cum, ut Præfatio indicat, cujus potiora recensebimus argumenta, in hujus libri exemplar forte incidisset Editor, scriptorum methodicorum amantissimus, exultavit lætitia, Autorisque virtutes, olim nec sibi satis cognitas, nec etiam in Germania & Belgio amicis, instituto diligentiori examine, mirificas esse, ac paucorum proprias, animadvertit. Mox igitur de recudendo hoc Brachylogo cogitavit, cujus quatuor exstare monet
§. 2, 3, 4. editiones. Primam Vir Celeberrimus eam esse opinatur, quæ Lugduni A. 1559 forma, quam octavam dicimus vulgo, studio *Ludov. Pesnoti*, eruditi librarii, absoluta est, adjectis partim suis, partim antiquioribus, notulis. Deinceps hic ipse liber in *Vol. V pag. 499 seq. Corporis Juris glossati ibid. A. 1562 fol.* priori editione longe correctius, recusus est, cum brevibus *Prateji* observationibus. Tum tertiæ editionis in se curam suscepit *Nic. Reusnerus* Frf. A. 1590, 8, textumque in paragraphos partitus est, & notas perpetuas adjecit, nimium autem indulgens ingenio, multa inseruit aliena, multa etiam vel immutavit temere, vel in diversum nonnunquam sensum detorsit. Idem ille meminit editionis Lovaniensis, adeoque quartæ, cujus inspiciendæ occasionem nactum se esse, negat Ill. *Senckenbergius*. Effecit tamen, pro suo inserviendi omnibus studio, ne novæ huic editioni quidquam deesset,

deesset, quod laudati modo viri ad libri usum ac splendorem contulerunt, imo ut aptior redderetur tironibus, non tria §. 6, 7.
solum graduum cognationis schemata adjecit, a *Charonda* editioni Institutionum addita, pariterque *Cujacii* indicem obligationum & actionum, quem *Alexander Chassanæus* Paratitlis suis ad Instituta jam inseruerat, sed varias etiam abesse noluit appendices, scilicet *Matth. Wesembecii* Epistolam de formando studio Juris; *Simonis a Leuwen* Historiam Juris; *Sam. Strykii* rationem allegationis jurium; M. *G. J. C.* scriptum, ostendens, quæ in cujusque tituli legumque elucidatione observanda; *Christ. Besoldi* Breviarium Institutionum; denique indicem titulorum omnium & Civilis & Canonici Juris. Quod ad ætatem ac patriam Autoris attinet, lucem eum ad- 9, 10, 11.
spexisse minimum temporibus *Justini II*, Imperatoris, suspicatur, idque ex his rationibus, quod stilus sit græcissans, nec ad Longobardorum dicendi rationem effictus; quod MSti Codices vetusti sint, iisque adjuncti *Paulus*, *Ulpianus*, & *Cajus*, qui medio ævo nullius pretii erant apud Glossatores; quod stilus nitidior, ac forma libelli alia, videatur, quam quæ Glossatorum ætati conveniret; quod nemo JCtorum, qui medio ævo vixerunt, vel verbo Autoris mentionem injecerit, ac postremo, quod verba Juris Romani retenta fuerint, &, ad *Justiniani* præceptum, sola exposita paraphrasi. Natione Italum, aut Afrum saltem illic commoratum, esse Autorem, persuasum sibimet habet Perillustris Editor, argumento tamen, si ad Africam respexeris, non adeo stabili, uti ipse haud diffitetur. Quæ huic de ætate ac patria Autoris sententiæ reponi forsitan possent, ea non removet solum & infringit, sed 12, 13.
de MStis quoque exemplaribus, in Gallia inventis, loquitur, quæ cum accuratius describere jam non licuerit, alio forsitan tempore se id præstiturum pollicetur, quod nunc vero graviora Viri summi negotia vix, nisi prorsus fallimur, permittent. Nomen libelli, qui modo Brachylogus, modo Cor- 14, 16.
pus legum, dicitur, unde potissimum derivari debeat, & quanta sit ejusdem in explicando Jure ac discendo utilitas, luculenter ostendit Editor, imo plura nonnunquam exhiberi ob-

Digitized by Google

§. 21, 22. servat in eo, ac in universo Corpore Juris civilis, quod vel ex solo evinci *Libro IV* potest, ubi totius Juris Romani processus ordine pertractatur. Ratio est, quia *Justinianus*, suis scribens Græcis & Romanis, quibus procedendi modus quotidie ante oculos erat, eo minus necesse putavit omnia fusius enarrare, quo magis habebatur certum, hoc ipsum non ad JCtos pertinere, sed ad Rhetorum scholas, ex quibus noster multa de-
23 seq. sumsit. Hunc cum Italum, aut Afrum, fuisse dictum sit supra; satisfactum etiam iis est, qui, falsis seducti principiis, Juri Romano omnem prope ante *Lotharium* autoritatem in Italia denegarunt. Inde Perillustris *Senckenbergius* excurrens nonnihil, de usu Juris *Justinianei* differit plura notatu digna, eo quidem consilio, ut destruat simul historiam Amalphitanam, scilicet nullo illius temporis autore probari posse, quod Pandectæ ex Amalphitana urbe delatæ Pisas fuerint. Novimus lites, nostra ætate a viris doctissimis de hac fabula mo-
39, 40. tas, quibus eleganter expositis, ad hodiernam Jura docendi methodum transgreditur. Onerantur tirones, ubi vix præcipuos artis terminos intelligunt, horrendis adspectu Commentariis, & mille nugas, mille inanes resolutiones, a præceptoribus audiunt. Addunt isti ingeniorum tortores observationum nubem, in quibus, frigidis licet, calamo tamen excipiendis, vetustissima, & abrogata dudum, Pandectarum capita magnificis verbis commendant, de ipso usu forensi parum solliciti. Quam perversam seculi consuetudinem sicut merito dolet atque improbat Editor, reconditæ eruditionis laude fulgentissimus; ita etiam, quasi supplementi loco, ad
46 seq. Dissertationem, quam Gissæ A. 1742 divulgaverat, *de Jurisprudentia certa methodo tractanda*, varios addit scriptores, quos vocat methodicos in Jure, iisdemque concludit Præfationem, lectu dignissimam.

OBSERVATIO DE SATELLITE VENERIS, facta a JACOBO SHORT, Reg. Soc. Lond. Socio, mane d. 23 Octobr. A. 1740. Translata ex Transact. Philos. Anglic. Num. 459 pag. 646.

Cum

Cum Telescopium reflectens, cujus focus esset 16, 5 pollicum, & apparatu motum diurnum prosequendi instructum, Venerem versus direxissem, observavi stellam exiguam ipsi valde propinquam. Cepi statim aliud Telescopium ejusdem foci, objecta circiter 50, aut 60, vicibus augens, & Micrometro gaudens, cujus ope distantia sideris a Venere mensurari posset; eamque inveni 10°, 2′, 0″. Cum autem Venerem valde distinctam, adeoque aerem maxime serenum, animadverterem; Telescopium ita adornavi, ut 240 vicibus magnitudinem augeret; quo facto, summa cum admiratione, stellam istam ejusdem cum Venere phaseos conspexi. Idem prorsus adhuc inveni, cum Telescopium tantum 140 vicibus augendi vi instruxissem. Diameter stellulæ circiter tertiam, aut quod decedit, partem diametri Veneris constituere videbatur. Lumen ejus non erat adeo coruscans & vividum, attamen insigniter distinctum & probe terminatum. Recta, per ipsam & centrum Veneris ducta, occurrebat Æquatori sub angulo circiter 18, aut 20, graduum. Vidi eam hoc mane repetitis vicibus per integrum horæ spatium; ast, splendore solis oriundi increscente, circiter quadrante horæ post octavam penitus e visu perdidi. Diebus insequentibus, quoties tempus matutinum esset serenum, eandem oculis lustravi; sed nunquam mihi licuit esse adeo felici, ut ipsam denuo conspicerem. De simili Observatione in Astronomia sua mentionem facit *Cassinus*. Observavi quoque duas maculas obscuriores in disco Veneris; erat enim aer apprime serenus.

DANIELIS EBERHARDI BARINGII DESCRIptio Salæ Principatus Calenbergici locorumque adjacentium.

Lemgoviæ, sumtibus Joannis Henr. Meyeri, 1744, 4.
P. I Alph. 1 plag. 21½, P. II Alph. 1 plag. 19½.

Præclare de patria sua Opere hoc, lingua scripto Germanica, etsi titulo ex parte Latino ornato, meretur Cl. Autor, qui prope Hemmendorfium in Principatu Calenbergico, Electoralium Brunsuico-Luneburgensium terrarum parte, lucem vitalem

 adspexit.

Digitized by Google

adſpexit. Præfationem conſecravit recenſendis de fluviorum origine ſententiis ita, ut, illos ex marinis aquis, in hydrophylacia telluris redeuntibus, primordia capere, doceat, ratus, aquas in fundo maris eſſe dulces. Laudat ipſe *J. J. Schüslerum*, Rectorem ſcholæ Eimbeccenſis, qui Leinam flumen ac amnes, ſe in illum exonerantes, Programmatibus haud unis deſcripſit. Partem Leinæ inveſtigavit Phyſicus Gœttingæ *Cyriacus Henricus Ebelius.* Notat Autor nævos *Caſp. Schneideri*, qui *Saxoniam veterem & novam, magnam in parvo*, collegit, *Joannem Conradum Knauthium* editorem & acceſſionum architectum nactus. Omiſit certe *Schneiderus* amnes bene multos, ac paſſim reddidit eos anonymos, quibus nomina ſunt ſua. Loca ipſa & fluvios haud obiit *Schneiderus*, e mappis quippe geographicis pleraque duntaxat edoctus. Luſtravit Noſter ipſe Salam, Lauenſteinenſis præfecturæ fluvium, A. 1739 & 1741, ac ſingula ibi loca peragravit. Enumerat fluvios, quibus æque nomen eſt *Salæ*. Hiſtoriam ſalinarum Hemmendorfienſium ex Diplomatibus repræſentavit. Inſeruit his monumentis ineditas notitias *Joannis Lezneri* de vico Wallenſen, de Cœnobio Marienau, ac de oppido Eltze. Diſſeruit de vocibus paſſim vetuſtis, eisque Teutonicis, de loco Dudingen, de cantilena *Henneke Knecht wat wut du daun*, de ſpecu *Lippoldi*, de Lauenſteinenſi dynaſtia, de *caminatis*, de fodinis lithanthracum, de officina vitriaria Oſterwaldenſi, de fonte medicato, de urnis Lauenſteinii detectis, ac de Eccleſiaſtis locorum ſingulorum.

Pag. 1. Flumina ſcilicet ſale fœcunda quondam dicebantur *Salæ*.

4. Sala Lauenſteinenſis ſupra villam Capellenhagam e nonnullis fontibus ſcatebriſque oritur, ac prope oppidum Elze, ſeu Aulicam, ſeſe Leinæ committit.

8. Dudingæ natus fuit *Joannes Georgius ab Eckhart* patre *Joanne Caſparo Eckharto*, præfecto rei venatoriæ ſuperiori, gente Thuringus. Majores ipſius habitarunt prope monaſterium Portenſe. Ipſe A. 1721 a glorioſiſſimæ memoriæ Imperatore *Carolo VI*, cui *Origines Habspurgo-Auſtriacas* inſcripſerat, ad honores nobilitatis fuit evectus, Wirciburgi A. 1730 defunctus.

16. *Wallenſen*, ſeu *Walhauſen*, olim *Walehuſen*, villa pagi *Gudingen*, Seculo jam

jam XI claruit. Dynastæ Homburgenses locum mœnibus altis, quorum rudera supersunt, cinxere. Archidiaconus Pag. 25.
Walhusensis quondam rectorem ecclesiæ ibi in functionem parochialem per *traditum altaris cornu* immisit. Nostro visum est, per hoc *cornu* designari reditus, e parochia percipi solitos. Quid vero impedit, quo minus cornu Parocho novo traditum fuerit? Dantur variæ ejusmodi ævo medio traditiones symbolicæ. *Cornu* tunc temporis quoque dicta fuit *mitra cornuta*, *almutium cornutum*, gestamen ad altare adhibendum.
M. Samuel Erich fuit in Wallensen ad tempus ecclesiastes, qui 33.
A. 1643 edidit *Exodum Hamelensem*, ac Epigrammata Latina condidit, quorum pars prior Lipsiæ A. 1698, posterior Brunsuici A. 1700, 8, evulgata est. Vitam ejus Noster succincte enarravit. Pater *Baringii* fuit *Henningus*, Ecclesiastes Oberg- 37.
gæ, mater vero *Berckelmannia*. Ipse vero in prima ætate Hemmendorpii ad Salinas fuit educatus. Idem animadvertit, circa annum 1530 in Saxonia inferiori desiisse in dicaste- 42.
riis usum dialecti patriæ, inductamque in ea fuisse dialectum Misnicam. Salinæ Hemmendorfienses jam Seculo XII floruere, ac Hemmendorfium dictum fuit *Swalenhusen*, pago Gu- 50.
dinge proprium. Vox *Sock* ibi denotat quadratam salis corbem, quinque & dimidium modos capientem, quos vocant 56.
Himpten. Villas, ibi olim sitas, postea desolatas, enumeravit Cel. Autor haud unas. *Tarras* est farina ex tophite pistillis incussis parata, cui si admixta fuerit calx optimæ notæ, 111.
inde oritur materia conglutinans, intra aquas indurescens mirum in modum. De septem acervis lapidum Fallingbostelanis fusius exposuit Noster. *Erasmus Francisci*, polygraphus, 124.
natus fuit Lauensteinii patre *Erasmo Fix*, Consiliario Ducum Brunsuico-Luneb. ac prosatrape Lauensteinii ac Lauenaviæ. Juvat hic legisse vitam illius *Erasmi Francisci*. Divertit No- 158.
ster porro ad Speigelbergam, ac Comites, inde denominatos.
Speigelberg Saxonibus vetustis erat locus declivis montanus, 177.
e cujus sulcis, seu canalibus devexis, aqua sese proluendo præcipitat, quasi dicas *Spæhlberg*. Non vacat nobis in præsens 185.
sacellum S. *Annæ* Speigelbergense cum Cel. Autore intueri.

Digitized by Google

Pag. 231. *Hozingeſſen villa* ab eo revocatur ad villam Heinſen. Niſi illa ad pagum, a Gudinge diverſum, ſpectaſſet, haud repugnaremus. *Heinſen* villa procreavit *Jacobum Lampadium*, Procancellarium Hannoveranum. In villa vero vicina *Esbeck*
237. patre eccleſiaſte natus fuit *Juſtus Geſenius*, poſtea Superintendens generalis Calenbergicus. Vitam & ſcripta utriusque
244. Noſter expoſuit accurate. Ad cornua Ammonis Marienhagenſia hinc procedit. Illuſtrat villas everſas *Oſethe* ac *Lede*.
260. Epiſcopatum Hildeneshemenſem primordia Aulicæ debere, tradit. Nobiles de *Aulica*, *Eletſe*, *Elze*, dictos, indicat bene
265. multos. Hæc potiſſime ad *Partem priorem* ſpectant. *Poſteriori* vero recenſentur ſcriptores de ſalinis generales & ſpeciales, exponitur ordo defluentis Salæ, exhibentur 58 Diplomata, generoſiſſimorum Dominorum *de Bock* genealogia expromitur, ac ſeptem catalogi eccleſiaſtarum, *Parte priori* omiſſi, ſubjunguntur. Laborem feliciter exantlatum Cl. Autori, in itineribus ipſis ad commoda publica attento, ex animo gratulamur.

BIBLIOTHECA RINCKIANA, SEU SUPELLEX librorum, tam impreſſorum, quam MStorum, quos per omnia ſcientiarum geuera collegit Vir quondam Illuſtris, Dominus EUCHARIUS GOTTLIEB RINCK, JCtus, hæreditarius in Stœtteriz, Sacræ Cæſ. Maj. Conſiliarius, Academiæ Noricæ Senior, ac Anteceſſor primarius, cum Præfatione ADAMI FRIDERICI GLAFEY, JCti.

Lipſiæ, apud viduam B. Caſp. Fritſchii, 1747, 8.

Alph. 3 plag. 19.

Notum ſatis eſt atque celebratum inter eruditos beati *Rinckii*, de Academia Altorffina pariter atque orbe literato præclariſſime promeriti, nomen. Ante biennium is, debitum naturæ ſolvens, ad meliorem vitam receſſit quidem; fama autem optimi Viri, tantum abeſt, ut morte ejus fuerit obliterata, ut

ut in omnium, qui virtutes *Rinckianas* norunt, animis perpetuo ſuperſtes futura ſit. Reliquit enim, præter varia eruditionis & ingenii ſpecimina, Bibliothecam, omnis generis doctrinæ ſcripta continentem, & apud privatos vix alibi inveniendam. Gaudemus igitur, notitiam tanti theſauri nobis impertitam a Viro Illuſtri atque Celeberrimo, *Adamo Friderico Glafey*, Viro inſignis in aula Saxonica famæ, & ob doctrinam pariter, atque in rebus gerendis ſolertiam, ſumma veneratione digniſſimo. Auſpicatiſſimo is matrimonio cum filia B. *Rinckii* junctus eſt, eamque ob cauſam de catalogo Bibliothecæ, a Socero relictæ, compilando ſerio cogitavit, nullisque laboribus ac tædiis, quæ tale opus afferre ſolet, publicis licet negotiis haud parum diſtractus, pepercit. Vivus nimirum adhuc *Rinckius*, nullo unquam catalogo, ne minimo quidem unius plagulæ, uſus eſt, ſed ex tanta librorum copia, nullo fere ordine collocatorum, (tanta erat Viri ſummi memoria,) facillimo negotio quemvis deſideratum librum invenire potuit. Varia, uti facile eſt ad intelligendum, ex tumultuaria hac librorum diſpoſitione hæredibus nata ſunt incommoda, & nos Illuſtri hujus Catalogi Autori, multiplicatum hac ratione vehementer laborem quiritanti, facile fidem habemus. Grates interim ipſi agimus ampliſſimas, quod ſplendidiſſimum hunc librorum apparatum, Regum opes æquantem, in egregium non ſolum ordinem digeſſerit, verum etiam de variis libris obſervationes admodum ſelectas, & ex intimis Hiſtoriæ literariæ penetralibus depromtas, adſperſerit. Ut ergo, quantum debeant *Glafeio* *βιβλιόφιλοι*, eo melius cognoſcatur, ordinem, quo hoc in Catalogo concinnando uſus eſt, delineabimus, & ex adjectis annotationibus ſpecimina quædam afferemus. Univerſam Bibliothecam *ſex Partibus* generalibus Ill. Autor deſcripſit, quarum *prima* Theologiam, *altera* Jus privatum, *tertia* Hiſtoriam & Jus publicum, *quarta* artem medicam, *quinta* Philoſophiam, *ſexta* denique Codices manu ſcriptos, & qui illis ob raritatem accenſentur, ſub artis typographicæ incunabula impreſſos, complectitur. Singulas vero Partes in varias Sectiones ſubdiviſit, cujus ordinis

Digitized by Google

nis rationem, & tabulæ, in fronte Catalogi positæ, exhibent, & Præfatio, admodum docte & eleganter conscripta, fusius declarat. Placuit interim ei, Caput præliminare, libros de mediis ad eruditionem perveniendi complectens, quale in aliis Bibliothecarum universalium catalogis, minus tamen recte, omitti solet, præmittere. In hac classe inter alia comparet *Jo. Philippi Slevogtii* Parergon *de ἀχειστίᾳ maledici disputatoris*, Jenæ A. 1688 emissum. Observat hoc de libello Ill. Autor, eum *Puffendorfio* dedicatum a *Slevogtio*, cum famam, a *Puffendorfio*, qui præcipitanter nimis dixerat, *neminem Jenæ esse, qui pure & eleganter Latine scriberet*, vindicare anniteretur. De *Cornelii Agrippæ a Nettesheym* libro, *de vanitate omnium scientiarum*, Hagæ Comitum A. 1662 typis impresso, monet, in quibusdam ejus editionibus varia, quæ non e re Ecclesiæ Romanæ erant, omissa esse, hanc tamen editionem cum prima,
Pag. 2. eademque incorrupta, anni 1530 consentire. *Partis primæ*, theologicos libros exhibentis, *Caput primum* de fontibus Theologiæ agit. Comparent ibi quamplurimæ sacri Codicis editiones, quas inter *Biblia polyglotta Antwerpiensia* emi-
3. nent. *Capite secundo* scripta Patrum, vetustiorumque Theologorum, recensentur. Agmen in his ducunt *Cotelerii Patres Apostolici*, Amstel. A. 1724 excusi. In *Tomo* hujus Operis *secundo, Parte secunda*, post *paginam 268 Guilielmi Beveregii Codicem Canonum ecclesiæ primitivæ vindicatum* apponi, Ill. Autor docet. Quamvis autem integer is liber appareat, Dedicationem tamen ad *Wilhelmum*, Episcopum Cantuariensem, nec non
6. Canones Apostolicos, in eo desiderari, conqueritur. Reliquæ Patrum editiones, hic recensitæ, neque copia, neque præstantia, se commendant. *Caput tertium*, Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ amplectens, in varias Sectiones subdivisum est. In prima Sectione collectores subsidiorum, seu apparatus ad Historiam Ecclesiasticam, exstant, qui tamen totus apparatus unico duntaxat libro non adeo magni pretii absolvitur. Majoris multo facienda est Sectio secunda, in qua Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ universales, tam antiqui, quam recentiores, enarrantur. In antiquis eminent *Eusebii*, *Socratis*, *Sozomeni*, alio-

rumque

Digitized by Google

rumque Græcorum Hiſtoria Eccleſiaſtica, Cantabrigiæ junctim edita, de cujus editionis præſtantia Ill. Autor erudite diſputat, a *Samuele Parckero* hoſce Scriptores in Anglicam linguam translatos, monens. Inter recentiores hic nominari Pag. 8.
merentur *Cæſaris Baronii Annales, duodecim Tomis* Moguntiæ A. 1601 excuſi. *Baronium quindecim Tomos* horum Annalium compoſuiſſe, tresque nondum editos apud Patres Congregationis Oratorii latere, ex *Hieronymi Vecchieti* opere *de ſacrorum temporum ratione* Ill. Autor docet. Hanc vero editionem Moguntinenſem ab ipſomet *Baronio* fuiſſe recognitam, & præſtantiorem eſſe Antwerpienſi, quippe in qua Tractatus *de Monarchia Siciliæ* deſideretur, monet, deque aliis *Baronii* editionibus, quas bibliopolæ Itali pararunt, diſputat. Occaſione *Abrahami Bzovii Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, ex *Annalibus Baronii* excerptæ, & Coloniæ A. 1617 *tribus Tomis* excuſæ, monet, *Bzovio* acerrimum hoſtem contigiſſe *Herwartum*, Conſiliarium Bavaricum. Is enim in controverſia de *Ludovico IV* Imperatore, cum ipſo agitata, non ſubſtitit, ſed vindictam ſuam in omnia ejus ſcripta extendit, ſiquidem in mantiſſa, operi ſuo de *Ludovico* defenſo adjecta, hoc *Bzovianum* opus acerbe ſatis perſtrinxit. *Duos* autem duntaxat hujus Operis *Tomos* ipſe *Bzovius* compoſuit, ac tertium *Jo. Fridericus Matheneſius* adjecit, in eoque *Bzovii* epitomatorem egit. Centuriarum Magdeburgenſium editionem Baſileenſem, A. 1560 *tredecim Voluminibus* impreſſam, primam vocat Ill. Autor, deque altera hujus operis editione, A. 1624 publici juris facta, quamplurima lectu digniſſima in medium profert.
Sectione tertia Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ particulares, ſecundum gentes, regna, & provincias, inſigni numero & delectu recenſentur. Exſtant inter eos *Melchioris Inchoferi*, e ſocietate Jeſu, *Annales Eccleſiaſtici regni Hungariæ*, quos rariſſimos vocat Ill. Autor, eorumque *Tomum ſecundum*, a ſociis offenſis ſuppreſſum, nunquam prodiiſſe, obſervat. 9.
Excipit illam *Sectionem* Hiſtoria Conciliorum & colloquiorum theologicorum, eamque ſingularia themata Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſequuntur. Deprehendimus in illis opus valde volu- 13.

Digitized by Google

minosum atque egregium, quod *Acta Sanctorum* audit, nec non *imaginem primi seculi societatis Jesu, a provincia Flandro-Belgica ejusdem societatis repræsentatam.* Istius libri rarissimi, Antwerpiæ A. 1640 emissi, compilatorem *Joannem Tollenarium* dici, atque huic libro, de quo Jesuitæ vehementer gloriabantur, alium quendam, *Elixir Jesuiticum* inscri-
Pag. 27. ptum, oppositum esse, Ill. Autor observat. De variis etiam editionibus *Catologi testium veritatis Flaciani* docte admodum disputat, nonnulla a *Buddeo*, in *Isagoge historiæ theologicæ* nondum observata, supplens, &, editionem Francofurtensem, A. 1666 a *Jo. Conrado Dieterico* adornatam, quam Catalogus
29. hic exhibet, ceteris omnibus præstare, judicans. Occurrit quoque inter hos libros aliquis, *le Jesuite secularisé* dictus, nec non alter, qui inscribitur *Critique du Iesuite secularisé*, Coloniæ A. 1683 impressus, quem librum acerbissimam contra Jesuitas continere censuram, qualis vix unquam prodierit, eumque ab homine Sociniano fuisse compositum, ab Ill. Autore docemur.
31. Inter scripta, historiam Theologiæ gentilis continentia, qualia in *Sectione septima* comparent, agmen ducit *Gerhardi Joannis Vossii de origine ac progressu idololatriæ Tractatus*, quam *Vossii* lucubrationem inter omnia, quæ is scripsit, principem obtinere locum, & editionem Amstelodamensem, A. 1668 impressam, reliquis longe præstantiorem esse, ex *Colomesii Biblio-*
32. *theca selecta* annotatur. *Caput quartum* continet Commentatores & interpretes Scripturæ sacræ, *quintum* Compendia & Systemata theologica, *sextum* libros, Theologiam naturalem explicantes, quos inter *Julii Cæsaris Vannini Amphitheatrum*
38. deprehendimus. *Capite septimo* libri, ad Theologiam moralem pertinentes, *octavo* fontes ac dogmata Theologiæ gentilis, inter quos tamen libros variæ etiam Alcorani editiones haben-
41. tur, comparent. *Caput nonum* scripta Theologiæ polemicæ, *decimum* libros concionum, precum, & cantionum, exhibet, quibus admixti sunt nonnulli Pontificiorum hujus generis sat lepidi libelli, uti est *Abrahami a S. Clara heilsames Gemisch-*
47. *Gemasch. Undecimo Capite* opera theologica varii generis habentur. *Duodecimo* miscellanea & singularia opera theolo-

Digitized by Google

theologica comparent. Quamplurimis horum librorum titulis præclaræ annotationes ab Ill. Autore adjectæ sunt, de quibus fusius dicere, angusto nimis spatio inclusis nobis haud licet. Properamus enim ad reliquas Catalogi partes, quæ libros, Juris scientiam illustrantes, atque adeo B. possessori inprimis familiares, continent. *Pars* ergo Catalogi *secunda* libros Juris privati sistit, eaque ob argumenti amplitudinem, librorum copiam, & meliorem ordinem, in libros, capita, & sectiones, subdivisa est. *Liber primus* Juris civilis, tam Romani, quam Germanici, subsidia exponit, ejusque *Caput primum* fontes Juris Romani aperit. In hunc censum referuntur variæ Codicis *Justinianei* atque *Theodosiani* editiones, quas inter *Gregorii Haloandri* editio *Codicis Justinianei*, *Noribergæ* A. 1530 excusa, eminet, cujus quippe raritatem scriptores, ab Ill. Autore citati, mirantur. Idem dicendum de *Jacobi Cujacii Codice Theodosiano*, A. 1586 cum fragmentis annexis edito. Fragmenta enim, huic editioni adjecta, apud *Gothofredum* frustra quæri, *Georgius Beyerus* jam monuit. *Joannis Heroldi Origines ac antiquitates Germanicæ*, leges veterum Germanorum comprehendentes, præstantiores sunt editione *Lindenbrogii*, cum & priscæ voces Theodiscæ, quas *Lindenbrogius* omisit, hic appositæ, & in fine etiam nonnulla, a *Lindenbrogio* prætermissa, adjecta sint. In *Capite secundo* fontes Juris Saxonici, tam communis, quam Electoralis, habentur. Excipiunt eos libri, ad Jus statutarium provinciarum ac civitatum Germaniæ spectantes, ubi quamplurimæ simul Dissertationes, peculiaria certorum locorum jura illustrantes, in fasciculos collectæ, comparent. Inter Systemata Juris civilis Romano-Germanici *Everardi Ottonis Thesaurus Juris Romani* quoque relatus est, reliqua non adeo magni facienda sunt. Commentatores in peculiares quasdam Juris civilis species dein sequuntur, quorum prior classis Jus militare continet, quam Jus metallicum, œconomicum, criminale, cambiale, aquaticum, excipit. Inter Commentarios ad fontes Juris civilis *Marquardi Freberi libri πειθανῶν* exstant, A. 1622, curante *Jo. Boschio*, Norimbergæ typis impressi. Primam operis hujus editio-

(Pag. 66. — margin, beside "tore citati, mirantur…"; 67. — margin, beside "adjecta sint. In Capite secundo…")

nem, quam A. 1588 Francofurti ipsemet *Freberus* procuravit, patri ipse suo cognomini nuncupavit. Hanc vero dedicationem *Boschius* in hac operis editione omisit, eundemque librum A. 1628 sub novo titulo, *Verosimilium* nempe, ac si nova esset editio, lectoribus obtrusit. In-
Pag. 92. ter Decisiones, Responsa, & Consilia JCtorum, quorum ingens farrago hic apparet, *Jo. Ludovici Benderi Conclusionum decisivarum practicarum librum singularem* relatum esse, cognovimus. Ad capessendos summos in Jure honores, *Benderum* in Academia Tubingensi conclusiones 38, de revisione in Camera imperii agentes, ad disputandum proposuisse, easque hic novo Commentario, anno 1598, quo ipso in numerum Assessorum judicii cameralis, a circulo Rhenano superiori præsentatus, recipiebatur, primum edito, illustras-
97. se, Ill. Autor observat. Postea quidem hic libellus in quarto sæpius recusus est, nihil vero mutatum in eo deprehenditur. Excipiunt hos libros Scriptores practici & processuales Juris civilis, quorum certe & multos, & utilissimos, selegit *Rinckius;* quemadmodum & inter opera, ad Jurisprudentiam elegantiorem spectantia, haud pauca optimæ notæ, nec non summæ raritatis & pretii, uti sunt *Cujacii Opera omnia*, se nobis obtulerunt. Occurrit quoque in horum librorum classe *Francisci de Amaya* in tres posteriores Codicis *Justinianei* libros Commentarius, Lugduni A. 1667 in folio excusus. Quamplurimos hujus operis titulus decepit, cum non nisi decimi tantum Codicis libri commentarium sistat ipsum opus, reliquis ad edendum quidem paratis, sed Autore morte im-
100. pedito, quo minus promissis stare potuerit. Quamplurimos Tractatus & Dissertationes, specialissimas Juris materias tractantes, hic etiam adesse cognovimus. Rariores profecto sunt tales libelli, & difficulter parantur; unde eo majoris ejusmodi eorum collectio facienda est. Idem de libris, Jus feudale illustrantibus, dicendum, quorum itidem apparatus ob numerum pariter atque delectum se nobis mirifice commendavit. Obtulit inter alia se nostris oculis *Lunigii Corpus Juris feudalis Germanici*, in qua collectione *Schickfusii Consuetudines Silesiæ*

feudales

Digitized by Google

feudales continentur. Hoc autem opus ab eruditis tam anxie desideratum, tamque rarum, antea fuisse, Ill. Autor observat, ut non solum aliqui manu descriptum ejus exemplar sibi Pag. 168.
comparaverint, sed & *Struvius* in *Bibliotheca juris* de impressione ejus unquam facta dubitaverit. *Henrici a Rosenthal Synopsis Juris feudalis*, quæ hic comparet, sæpius est excusa, deque variis ejus editionibus fuse Ill. Autor disputat.
Plurimas quoque Dissertationes, peculiaria Juris feudalis capita 169.
tractantes, hic invenimus. Etiam Juris Canonici ornamentis hæc Bibliotheca superbit, quæ egregios istius Juris fontes, uti sunt *Wilhelmi Beveregii Pandectæ Canonum*, rarioresque Corporis Juris Canonici editiones, ostentat, insignemque apparatum Commentatorum Juris Ecclesiastici, tam Pontificiorum, quam Protestantium, suppeditat. Inter illos Ill. Autor præ aliis laudat *Henrici Wagnereckii Commentarios sanctorum Canonum*, Dillingæ A. 1672 editos, opus hoc, post mortem Autoris publicatum, ob jura Canonica cum juribus Ecclesiarum Germanicarum conjuncta, nostratibus præ aliis
scriptoribus Pontificiis commendans. Jus Canonicum exci- 290.
pit Jus privatum regnorum & provinciarum exterarum, quem etiam in censum jus Græcorum, atque libri Βασιλικῶν, ex editione *Fabrotti*, relati sunt. Cum B. *Rinckius* Juri publico Germaniæ præcipuam impenderit curam, scripta, huc pertinentia, *tertiam*, eamque peculiarem, hujus Catalogi *Partem* constituunt, in varios libros & capita subdivisam. Enarrantur hac in *Parte* primum subsidia, ad hoc eruditionis genus inprimis necessaria, inter quæ Historia paginam dubio procul utramque facit. Libri ergo, ad disciplinas, quæ ad Historiam præparant, pertinentes, agmen hic ducunt, quorsum Geographi, itinerum descriptores, nec non libri, Genealogiam illustrium familiarum exponentes, referuntur. Eminet in his *Hieronymi Henninges Theatrum genealogicum*, *sex Voluminibus* in folio comprehensum, & Magdeburgi A. 1598 typis exscriptum. Hujus operis summam raritatem & pretium Viri literatissimi, *Vogtius*, *Reimannus*, *Gundlingius*, alii, celebrarunt. *Hubneri* vero, in *Bibliotheca genea-*

Digitized by Google

logica hoc de opere differentis, errorem Ill. Autor erudite
Pag. 253. convellit. *Genealogiam Ruthenorum Comitum, & Dominorum in Plauen*, prioribus emendatiorem, Norimbergæ A. 1715 editam, *Jacobum Wilhelmum Imhoffium* compilaſſe, nonnulli crediderunt. At enim vero, *Henricum decimum tertium*, Graitziæ inferioris dynaſtam, in tabula operis hujus ſeptima ſibimet
257. ipſi hunc librum vindicare, Ill. Autor obſervat. Occaſione libri *heraldici*, Theodiſco idiomate compoſiti, qui inſcribitur *Martini Schrotii Wappenbuch*, Monachii A. 1576 excuſi, de præcipuis inſignium deſcriptionibus erudite idem diſ-
272. putat. Inter interpretes vocabulorum medii ævi agmen ducit *Caroli du Freſne Gloſſarium latinitatis mediæ*, cujus operis duæ editiones, altera Francofurtenſis, anno hujus Seculi decimo *duobus Voluminibus* excuſa, altera Venetiis A. 1736 impreſſa, *ſex Tomos* in folio continens, hic comparet. Monet Ill. Autor, *Cangium* in fine hujus operis addidiſſe Diſſertationem *de inferioris ævi numiſmatibus*, prima vice Lutetiæ Pariſiorum anno Seculi præteriti ſeptuageſimo octavo editam. Hanc tamen Diſſertationem, licet operi, quo Imperatorum Conſtantinopolitanorum familias deſcribere aggreſſus eſt *Cangius*, deſtinatam, *Hiſtoriæ* tamen *Byzantinæ*, quam A. 1682 is publicavit, non adjectam eſſe, docet. Hanc quoque negligentiam neque Venetos, qui recuſo corpori Hiſtoriæ Byzantinæ *Cangii* Hiſtoriam Byzantinam, omiſſa hac Diſſertatione, inſeruerunt, nec fratres Benedictinos, novæ editionis Gloſſarii hujus procuratores, correxiſſe, con-
277. queritur. Inter ſcripta diplomatica *Mabillonii* conſummatiſſimum opus eminet, de cujus diverſis editionibus varia
278. notatu digna Ill. Autor affert. Inter collectiones Diplomatum, privilegia & pacta urbis Francofurtenſis ad Mœnum, anno hujus Seculi viceſimo octavo compilata, proſtant. In hoc volumine potiſſimum notanda eſſe Sigilla imperatoria, a *Friderici II* temporibus uſque ad *Carolum VI* accuratiſſime delineata, nec in ullo alio opere tam eleganter expreſſa, Ill. Autor monet. Ne autem Sigilla antecedentium Imperatorum, a *Carolo M.* nempe uſque ad *Fridericum II*, deſiderarentur,

tur, ea omnia B. *Rinckius* sibi seorsim comparavit, & in fine voluminis adjecit, quamvis eadem, paulo negligentius delineata, his Francofurtensibus æquiparari non possint. Historicos omnis generis, maximo numero collectos, hic deprehendimus. Historia quidem ad circulum philosophicum communiter solet referri; cum autem B. *Rinckius* eam Juris publici potissimum causa magni fecerit, libros, ad eam pertinentes, hanc in classem ideo Ill. Autor retulit. Fontes historiarum, seu scriptores coævi plurimarum gentium, agmen inter eos ducunt, inter quos & Parisiensis editio Scriptorum Historiæ Byzantinæ comparet, cui tamen, ut nihil in tanta collectione deesset, *Genesius* quoque, Venetiis excusus, accessit. Collectores inscriptionum, nummorum, & antiquitatum, in Pag. 292.
eundem censum relati sunt, ubi, præter *Grævii*, *Gronovii*, & *Montefalconii*, thesauros, egregium librorum, antiquitates illustrantium, deprehendimus apparatum. Plura tamen simul hic occurrunt scripta, quæ non de antiquis nummis, verum de hodierna re nummaria, deque eo, quod justum est circa nummorum permutationem, exponunt. Inter scripto- 318.
res Historiæ universales *Petri Balii* exstat *Dictionarium*, ejusque editio Roterodamensis, anno Seculi hujus secundo emissa. Prima hujus operis editio anno Seculi præteriti sexto & nonagesimo prodiit. Hæc vero secunda princeps vocari meretur. Nam *Balius* ipse omnem curam adhibuit, ut castigata, & a mendis purgata, appareret. De reliquis editionibus omnibus, quæ post *Balii* mortem prodierunt, dolendum est, in iis labores ipsius *Balii* cum aliorum additionibus ab editoribus commixtos. Bene autem promeritos esse de hoc libro Genevenses, qui in Supplementis ad hanc editionem, A. 1722 editis, quæ hic *quartum Volumen* constituunt, peregrina separarunt a *Balianis*, Ill. Autor declarat. In censu 327.
librorum, ad historiam statuum Germaniæ pertinentium, obtulit se nobis rarissimum scriptum, cui titulus *Furstenbuch von Oesterreich und Steyrland.* Primam hujus libelli editionem Autor ejusdem *Hieronymus Megiserus* A. 1618 in octava forma procuravit. Hæc autem editio adeo rara est, ut ipse

Lambe-

Digitized by Google

Lambecius, in *Commentario ad Bibliothecam Vindobonensem* Codicem ejus manuscriptum recensens, nesciverit, librum hunc jam typis fuisse impressum. Postea *Jo. Petrus a Ludewig* eundem *Tomo IV Lib. IV pag. 191 Reliquiarum MStorum omnis ævi Diplomatum* inserere constituerat, jamque ad plagulam usque *T* perductum opus erat, cum autoritas ministri aulæ Cæsareæ instaret, efficeretque, ut plagulæ jam impressæ supprimerentur. Exemplar vero, quo B. *Rinckius* usus est, in quo tamen plagula *S* deficit, ex involucris fasciculi cujusdam, quem aliquis bibliopola Halensis Norimbergensi transmiserat, ad eum casu pervenisse, Ill. Autor commemorat.

Pag. 401. Post Historiam omnis generis, fontes Juris publici Romano-Germanici aperiuntur. Inter hos agmen ducit *Collectio legum imperii fundamentalium*, quæ, præter auream Bullam, ac *Friderici III* reformationem, omnes Constitutiones, ab anno 1495 ad annum 1507 usque evulgatas, septendecim numero complectitur, solo Recessu Augustano de anno 1510 omisso.

605. Præter illam, quamplurimæ, eæque præstantissimæ, Recessuum imperii Collectiones comparent, in quarum numero aliqua, Ambergæ A. 1607 adornata, exstat, quam *Marquardi Freheri* diligentiæ deberi, Ill. Autor conjicit. Rarissimam eandem esse, ac, præter varia documenta notatu digna, eos etiam Recessus, qui in Corpore Juris publici vulgo desiderantur, sistere, idem contendit. Quamvis etiam *Goldastus* iisdem documentis Constitutiones, quas edidit, imperiales locupletarit, hanc tamen editionem, ex archivis quippe protractam, longe accuratiorem esse, Ill. Autor monet. Ita & Recessuum imperii exemplaria avthentica, quæ eo ipso anno, quo comitia finiebantur, jussu Imperatoris, vel Electoris Moguntini, in loco, ubi habita erant comitia, ab anno 1532 ad 1654 impressa sunt, 21 fasciculis comprehensa, hic comparent; quam Collectionem rarissimam esse, & a B. *Rinckio* magna industria congestam, Ill. Autor docet. *Melchioris Goldasti Constitutionum imperialium Tomi tres*, Francofurti A. 1673 excusi, in eadem classe sunt olvii. Observat Ill. Autor, novam hujus Collectionis editionem anno hujus Seculi tertio & decimo prodiisse, sed

sed nihil ne in indicibus quidem mutatum additumque esse, nisi quod *Tomus quartus* duas partes Statutorum & Rescriptorum imperialium exhibeat, quae omnia A. 1627 separatim prodierunt. Nemesis Carolina, ab *Ivone Scheffero* A. Pag. 606.
1538 impressa, hic etiam comparet, quae editio pro rarissima merito habenda est. Inter libros, de pace publica tractantes, *Francisci Burckhardi Antinomia*, Monachii A. 1593 edita, agmen ducit, cujus libri editiones varias Ill. Autor recenset. Quis composuerit hoc scriptum, injuriarum & conviciorum contra Evangelicos plenissimum, inter eruditos valde disceptatum est, cum alii illud aut *Gaillo*, aut *Erstenbergero*, JCtis, alii vero Jesuitis Coloniensibus, adscribant. At enim vero, *Franciscum Burckhardum*, Cancellarium Coloniensem, qui, testantibus actis electionis *Maximiliani II*, Francofurti A. 1563 editis, huic actui legatus Coloniensis interfuit, scriptum hoc confecisse, & ab aliis ostensum est, & ab Ill. Autore pro certo sumitur. Opposuit huic scripto quidam, sub ficto nomine *Antonii Benbellonae de Gudentiis* latitans, *Commentationem ad pragmaticam Constitutionem de pace religionis.* Sub hoc nomine *Eberhardum a Weihe* intelligi debere, statuit *Rechenbergius* in Dissertatione, quae inscribitur: *An ejus sit religio, cujus regio est; Rinckius* vero, *Bartholomaeum Gericium* verum libri Autorem esse, existimavit. Scripta, de pace West- 616.
phalica, Pragensi, & Noviomagensi, tractantia, maximo numero atque delectu hic sunt disposita, ita, ut nihil fere, ad hanc materiam pertinens, desideretur. Capitulationum Imperialium optimas editiones collectas hic deprehendimus. Actorum publicorum amplissimus hic adest apparatus, interque ea *Friderici Hortlederi* opus *de Causis belli Germanici*, vernaculo sermone compositum, exstat, de quo opere eleganter admodum Ill. Autor disputat. *Hortlederus* nimirum jam A. 1604 625.
quatuor Dissertationes *de Justitia belli Germanici*, *a Carolo V gesti*, Jenae ventilavit, quae huic operi majori, A. 1617 primum publicato, ansam dederunt. *Goldastus* multa ad illud opus perficiendum suppeditasse dicitur, ejusque rei fidem illud facere, quod nihil in operibus *Goldasti* de bello hoc Germanico reperiatur, Ill. Autor dictitat. Quam acriter *Fridericus Ul-*

Digitized by Google

ricus, Dux Brunſuicenſis, ob ſcripta quædam, *Libro IV* inſerta, quæ lites, inter domum Saxonicam & Brunſuicenſem olim agitatas, poſtea vero ſopitas, tangunt, a Duce Vinarienſi flagitarit, ut reſidua hujus operis exemplaria fiſco addicerentur, *Electa Juris publici Tom. VI pag. 46* exponunt, ſimulque commemorant, Autorem ita ſe exculpaſſe, ut Dux Brunſuicenſis a ſuo poſtulato tandem abſtinuerit. In præſenti inſuper editione, quæ Gothæ A. 1645 prodiit, nihil eſſe omiſſum, ut temere quidam exiſtimarunt, ſed potius varia ei acceſſiſſe, Ill. Autor teſtatur. Comparent etiam hic *Meieri Acta pacis Weſtphalicæ*, nec non ejusdem *Acta pacis executionis publica*, quo in toto opere *Meierum* nunquam tabularia nominaſſe, ex quibus documenta & acta, ipſi transmiſſa, acceperit, ne forte offenderet eos, qui cum ipſo quædam communicaverant, aut fidem læderet, qua adſtringere ſolent Miniſtri eos, quibus tabulas publicas ad edendum transmittunt, Ill. Autor obſervat.

Pag. 627. Quæſtio autem eapropter exorta eſt, an huic operi fides habenda ſit, & an id tuto poſſit citari; id quod dubium *Reuſchius*, Profeſſor Helmſtadienſis, evulgato Schediaſmate *de Uſu & præſtantia Actorum pacis Weſtphalicæ*, quod hic *primæ Parti* operis *Meieriani* præmiſſum eſt, erudite diſcuſſit. *Rymeri Acta publica gentis Anglicæ*, *Theatrum Europæum*, pluresque alias Actorum publicorum collectiones, hic deprehendimus. Syſtemata, Compendia, & Tractatus Juris publici, per partes eundo, hic recenſentur fere innumerabiles; ita, ut vere poſſimus affirmare, nullam Juris publici tam Germaniæ, quam aliorum regnorum, partem eſſe, cujus non optima ſubſidia poſſederit *Rinckius*. *Bilderbeckii Statum imperii Germanici*, ſermone vernaculo conſcriptum, anno hujus Seculi triceſimo octavo ipſemet Ill. *Glaſeius* Lipſiæ recudendum curavit, ſeque in hac editione multas quæſtiones practicas, non ubivis obvias, extricaſſe, &

634. plurima hoc in libro emendaſſe, non diffitetur. Ad *Moſeri*

638. *Compendium Juris publici*, Tubingæ A. 1731 impreſſum, monet, in hac ejus editione, aliisque eo tempore editis libris, Cel. *Moſerum* nomine gentis de *Filſeck* & *Weilerberg* adhuc uſum eſſe, in altera vero editione de A. 1735, reliquisque operibus inſecutis, eundem hoc cognomen omiſiſſe. Poſtquam

nempe

nempe illustris gens de *Filseck* & *Weilerberg*, in Suevia satis celebris, ipsi eo nomine dicam scripserat, consultum duxit, hoc cognomen ad vexas evitandas dimittere, simplici *Moseri* nomine assumto, etiamsi certo sibi persuaderet, familiam suam cum illustri hac gente ejusdem esse originis. Quamvis autem Juris publici disciplinæ plurimum operæ & impensarum *Rinckius* impenderit; non tamen sine admiratione, insignem quoque omnis generis librorum medicorum in ejus Bibliotheca repositum fuisse apparatum, cognovimus, quales libros *Pars Catalogi quarta* exhibet, quorum etiam librorum titulis varia notatu digna Ill. Autor subinde adspersit. De opere, quod inscribitur: *Recreatio mentis & oculi in observatione animalium testaceorum*, a *P. Philippo Bonanni* Romæ A. 1684 edito, Ill. Autor monet, primam ejus editionem in Italica lin- Pag. 783.
gua Romæ A. 1681 prodiisse, ipsum vero *Bonannum* hunc librum in Latinam linguam transfudisse, additis centum testaceorum iconibus, quarum quædam errore artificis minus accurate delineatæ sint. Hunc vero errorem *Bonannum*, a *Listero* admonitum, in *Museo Kircheriano*, quod auctius edidit, correxisse. *Thomæ Nicolsii libellum de Gemmis*, ex *Martini Rulandi Lexico Alchymiæ*, nec non ex *Boetii a Bod* de eadem materia libello, haustum esse, Ill. Autor observat. Libri, ad 785.
Philosophiam atque πολυμαθείαν pertinentes, in *quintam* Catalogi *Partem* rejecti sunt. Comparent ibi primo loco opera philosophica, in quorum numero etiam non pauca veterum Philosophorum, *Aristotelis* puta, *Xenophontis*, *Athenæi*, scripta deprehenduntur. In *Francisci Baconis de Verulamio* opusculis, Amstelædami A. 1663 junctim impressis, multa reperiri, quæ in Lipsiensi Operum *Verulamii* editione frustra quæruntur, Ill. Autor observat. Physici libri insignem ra- 779.
riorum operum constituunt apparatum. Ita v. c. *Hortum Eystatensem cum Figuris æneis* hic deprehendimus. Splendidissimus hic liber, qui omnes suæ ætatis splendore superat, a *Basilio Beslero*, Pharmacopola Norimbergensi, adornatus est. Sub istius nempe auspiciis hortus ille ad id fastigium adscendit, ut omnibus aliis, in universa Europa, palmam præriperet. Ab Episcopo postea *Joanne Conrado*, ex gente *Gemmingorum* oriundo,

undo, ad deſcribendos horti frutices rariores, is excitatus, cum
huic operi imparem ſe ſentiret, *Ludovico Jungermanno*, viro
adhuc juvene, rerumque botanicarum non ſatis gnaro, in con-
ſortium adſcito, poſt longam recuſationem opus tandem ag-
greſſus eſt, ita quidem, ut *Jungermannus* plantarum & florum
deſcriptiones, *Beslero* dictitante, calamo exciperet. Variæ au-
tem exſtant libri hujus editiones, quas Ill. Autor omnes juſto
Pag. 780. ordine recenſet. Libri præterea mathematici, & morales, quos
inter & illi, qui cerimonias aulicas deſcripſerunt, nec non qui
de Jure publico univerſali, & de Jure divino univerſali, egerunt,
habentur, maximo numero hic exſtant. Summa nobis cum
voluptate eorum nomina & deſcriptiones, quas Ill. Autor more
ſuo adjecit, leguntur, cum ubivis libri rariſſimi, & ſingula-
ria tractantes argumenta, ſe lectorum oculis ſiſtant. Quantum
Hiſtoriæ literariæ deliciis dederit *Rinckius*, præſtantiſſima ope-
ra hujus generis, in Bibliotheca ejus collecta, declarant. Scri-
ptores, vitas eruditorum exponentes, quamplurimos hac in
claſſe invenimus. Exſtat quoque in his *Jo. Conradi Zeltneri
Theatrum eruditorum correctorum*, Norimbergæ anno hujus Se-
culi viceſimo evulgatum. Liber hic primum A. 1716 ſub ti-
tulo *Correctorum in typographiis eruditorum Centuriæ* ſpecimi-
nis loco prodiit, ſed, emtoribus deſtitutus, poſt mortem *Zelt-
neri* novo titulo ornatus eſt. Quamvis autem iſte liber de
accuratis correctoribus, ac de librorum accurate imprimendo-
rum ratione, agat; mendis tamen vehementer eundem defor-
matum eſſe, Ill. Autor monet. Optandum igitur eſſe, ut
Germani Hiſpanos imitentur, ubi correctores librorum, publi-
ca autoritate conſtituti, abſoluta impreſſione, novum librum
cum MSto conferant, errores notent, ac pretium libri,
communiter pro plagula ſex Meravedis computatis, defi-
865. niant, non vane idem contendit. De *Pauli Freheri Theatro
virorum eruditione clarorum*, Norimbergæ A. 1688 excuſo,
880. obſervat, *Freherum*, anno Seculi ſuperioris octogeſimo
ſecundo fatis functum, hoc opus imperfectum reliquiſſe, il-
ludque dein ipſius agnatum, *Carolum Joachimum Freherum*,
Medicum Norimbergenſem, ad umbilicum perduxiſſe. Ra-
rioribus vero libris hoc opus annumerandum ideo eſſe, Ill.
Autor

Digitized by Google

Autor contendit, quia iterata ejus editio non ſperanda ſit, cum tabulæ æneæ, ad illud pertinentes, perierint. Præter uberrimos varii generis Hiſtoriæ literariæ fontes, vitæ etiam & facta heroum toga ſagoque illuſtrium, hiſtoriæ rei militaris & ordinum militarium, hiſtoriæ variarum diſciplinarum, rhetores denique, poetæ, & epiſtolographi, magno numero comparent. Verum nec manuſcripti Codices, & qui illis raritate æquiparantur, ſtatim poſt inventam typographicam artem impreſſi, tanquam præcipua inſignium Bibliothecarum decora, hic deſiderantur. *Sexta* enim & ultima Catalogi hujus *Parte* haud ſpernendum ejusmodi Codicum ſiſtit apparatum Illuſtris Autor, de ſingulis hiſce Codicibus multa notatu digniſſima commemorans, foliis cujusque manuſcripti Codicis ſemper indicatis, pretio quoque, quod pro illis ab emtoribus exigetur, addito. Inter Codices ſacros Bibliorum verſio *Lutheri*, Auguſtæ Vindelicorum A. 1535 excuſa, agmen ducit. Totum opus Biblicum ex verſione *Lutheri* Vitebergæ primum prodiiſſe, Ill. Autor monet, hanc vero editionem, *tribus Voluminibus* conſtantem, ſplendore atque ornatu Vitebergenſem longe ſuperare, idem docet. In membrana inſuper excuſus eſt nitidiſſima, quæ res ipſi pretium ſingulare conciliat. Vix centum thalerorum pretium ei imprimendo ſatis fuiſſe videtur. Et, quamvis antiquitas pretium augeat, pro dimidio tamen eum vendere hæredes *Rinckiani* parati ſunt. Inſignia, quæ in ligatura Codicis exſtant, eum a Comitibus Bentheimenſibus quondam fuiſſe poſſeſſum, indicant. Ceterum locus claſſicus *1 Jo. V, 7,* in eo deſideratur, quamvis in editione Francofurtenſi, A. 1574 excuſa, ſuppletus ſit. Biblia ſacra Latina, Argentorati anno Seculi decimi quinti octogeſimo ſecundo impreſſa, manuſcriptis merito accenſentur. Et, quamvis *Uffenbachius* hujus ætatis Codicibus Biblicis viginti imperiales pro pretio aſſignaverit, duodecim tamen offerenti ab hæredibus *Rinckianis* tradetur. Libellus precum *Lutheri*, in membranis A. 1522 excuſus, holoſerico rubro involutus eſt, atque orationem pro animabus, in purgatorio conſtitutis, nec non *Ave Maria*, continet, ex quo intelligitur, iſtum libellum eo tempore confectum eſſe, quo *Lutherus* non- Pag. 1012.

 dum

Digitized by Google

dum omnia repurgaverat. Insignem vero hujus libelli rari-
tatem Autores *Novellarum Lipsiensium ad Annum 1736 pag. 220*
Pag. ex eo recte æstimasse, Ill. Autor contendit, quod neque
1021. in operibus *Lutheri* deprehendatur, neque a Duce Brunsui-
censi, *Rudolpho Augusto*, qui omnes antiquas librorum *Lutheri*
editiones sollicite conquisivit, possessus, neque a *Seckendorf-
fio* & *Frickio* ullibi fuerit citatus. Pretium ejus viginti im-
periales constituunt. Inter Codices juridicos duplex Institu-
tionum *Justiniani* exemplar membranaceum occurrit. Al-
terum a *Petro Schœffero* A. 1468 cum glossa splendidissime
excusum est, calamo autem exscriptum, cum glossa adjecta, est
alterum. De prioris Codicis præstantia Cel. *Schwartzium* in
Dissertatione ad Proœmium Institutionum disseruisse, in altero
autem, qui Seculo decimo tertio scriptus videtur, ultimos
quinque paragraphos Tituli *de Publicis judiciis* deesse, Ill. Au-
tor monet. Prior Codex pro 24, alter pro 30, imperialibus
venum prostat. *Joachimi a Beust* Tractatus *de Sponsalibus & ma-
trimoniis*, Vitebergæ A. 1586 impressus, notis, ab ipsomet Au-
tore adscriptis, locupletatus est, atque unum thalerum sol-
ventibus cedet. Fragmentum Decretalium, quod incipit a Ti-
tulo *de his, qui maritum accusare possunt*, & usque ad Titulum
de Regulis juris perducitur, a quodam *Nicolao Waltislao* de-
scriptum est, id quod ex propria istius hominis confessione,
circa finem Codicis comparente, liquet. Exstat etiam hic
Wilhelmi Durandi rationale divinorum officiorum, in membra-
na Seculo decimo quarto, ut videtur, scriptum, eique vigin-
ti imperiales pro pretio assignati sunt. De hoc ipso *Duran-*
1022. *do*, sive *Durante*, varia Ill. Autor commemorat. Fuit nem-
pe Narbonensis, nobili genere natus. Professoris Juris mune-
re primo functus est, eamque ob causam *pater Practicæ* dictus,
usque dum a Pontifice splendidissimis muneribus admo-
veretur. *Rationale* audit ejusdem liber, quia rationes eorum red-
dit, quæ in rebus ecclesiasticis aguntur. Quamplurimos autem
Durandi locos ope hujus Codicis explicari posse, Ill. Autor
1023. testatur. Insignem præter hos Codicum optimæ notæ & va-
rii argumenti apparatum, inque eo antiquissimam *Speculi Juris
civilis & feudalis Alemannici* editionem, Augustæ Vindeli-
corum

Digitized by Google

eorum A. 1480 adornatam, eruditis hucdum incognitam, & a vulgatis exemplaribus haud parum discrepantem, hic deprehendimus, deque eis omnibus quamplurima notatu digna libenter adderemus, nisi verendum nobis esset, ne longior recensio tædium allatura sit Lectoribus. Notasse igitur adhuc sufficiat, ipsum B. *Rinckium* fronti variorum librorum observationes selectas inscripsisse, quarum notitiam hic Catalogus suppeditat. Ita *Natalis Alexandri Historiam Ecclesiasticam*, Parisiis excusam, Romæ damnatam esse, & in Indice librorum prohibitorum comparere, *Rinckius* monuit, ejusque rei causas edisseruit. Ad *Bælii Dictionarium historico-criticum* annotavit, Abbatem *Renaudotum* censuram ejus, Gallico sermone conscriptam, emisisse, eum vero in Supplementis Dictionarii, *Volumini quarto* adjectis, confutatum esse. *Clavis historiæ Thuanæ*, Ratisbonæ A. 1696 emissæ, *Petrum Bessinum* autorem esse, ad frontem libri *Rinckius* notavit. Quinam composuerit Tractatum de hodierno statu Ducatus Sabaudiæ & Pedemontii, vernaculo sermone conscriptum, & Norimbergæ A. 1670 excusum, inter eruditos non constitit. *Rinckius* vero, a bibliopola, cujus sumtu impressus est liber, edoctus, *Matthiam Kræmerum*, linguarum occidentalium magistrum sat celebrem, Tractatus istius Autorem dicendum esse, contendit. Tandem quoque monendum est, Ill. *Glafeium* Bibliothecam hanc, quæ jam Stœtterizii, prædio Lipsiæ vicino, asservatur, ante Calendas Septembres hujus anni, viginti millia florenorum Rhenanorum repræsentanti, totam venditurum esse. Quodsi intra hoc spatium nullus ejusmodi emtor inveniatur, singula dein opera pro justo pretio erunt venalia. Ante Septembrem vero ne libellus quidem ex tota Bibliotheca sigillatim vendetur. Qui ergo desiderio tam insignis Bibliothecæ perlustrandæ flagrat, is post primum Junii diem adeat Cl. *Schutzium*, Bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis custodem, cum quo etiam de Bibliotheca vel integra, vel quibusdam in eo contentis operibus, emendis deliberari poterit. Hæc vero omnia de impressis tantum libris capienda sunt. Codices enim manuscriptos Dresdæ servat Ill. *Glafeius*, ubi quidem inspici, & pretio soluto comparari,

[Margin: Pag. 10. — 327. — 334. — 342.]

Digitized by Google

parari, poterunt. Nos interim maximopere optamus, ut egregius hic Catalogus studiosorum manibus assidue teratur. Ejus enim lectione insignem optimorum librorum notitiam comparari, & Historiæ literariæ cognitionem mirifice ornari atque augeri posse, vere meritoque judicamus.

NOVA LITERARIA.

Lugduni Batavorum sub prelo *Jo. Arnoldi Langerakii* sudare accepimus librum, ita inscriptum: *Barnabæ Brissonii*, JCti, Regii Consistorii Consiliarii, Amplissimique Senatus Parisiensis Præsidis, Opera minora varii argumenti, nimirum Antiquitatum ex Jure civili selectarum Libri quatuor, de solutionibus & liberationibus Libri tres; ad Legem Juliam de adulteriis liber singularis; Commentarius ad L. Dominico de Spectaculis in Cod. Theod. & l. Omnes dies Cod. de Feriis; de ritu nuptiarum liber singularis; de jure connubiorum liber singularis; παρέργων liber singularis; de regio Persarum principatu Libri tres; quæ omnia recensuit, emendavit, variis annotationibus, praefationibus, & indicibus, instruxit, *Albertus Dietericus Trekell*, JCtus. Pro fundamento fuit editio Operum variorum Parif. A. 1606, 4, quippe quæ & locupletissima, & posthumis quibusdam Autoris accessionibus aucta fuerit, praesertim in libris *Selectarum Antiquitatum; ad Legem Juliam de Adulteriis; de Ritu Nuptiarum, & de Jure Connubiorum.* Quia tamen ipsa Opuscula in illa editione sine certo ordine collocata sunt; placuit, ea ordine potius chronologico in hac editione collocare, ita, ut in ipso titulo fuit indicatum. Quoniam vero dicta editio Parisiensis, quod ad contextum, variis mendis inquinata fuit; opera potissimum data est, ut ipsa Opuscula cum optimis & accuratissimis editionibus conferrentur, earumque ope menda tollerentur, ut ita nova hæc editio quam emendatissime prodiret. Nihil in toto hoc opere tædiosius & difficilius fuit, quam evolutio locorum veterum scriptorum, quorum multa millia ab Autore adducuntur. Illa igitur omnia, quantum fieri potuit, secundum optimas & recentissimas editiones adducta sunt, & præcipue variæ lectiones in notis indicatæ. Græcis veterum scriptorum locis Latina explicatio ex optimis Interpretibus addita fuit. Eadem cura in Legibus adducendis fuit adhibita. Porro operam dedit Clarissimus Editor, ut omnia opuscula brevibus annotationibus, & totum Opus accuratis Indicibus, ad commodiorem Lectorum usum, illustraret, ut ipse pluribus in Præfatione indicabit. Denique, quod ad correctionem & externum operis cultum attinet, nihil a typographo fuit prætermissum, quod ad ejus commendationem pertineat.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii, Anno MDCCXLVII.

NOTITIA HUNGARIÆ NOVÆ HISTORICO-Geographica, divisa in Partes quatuor, quarum prima Hungariam cis-Danubianam, altera trans-Danubianam, tertia cis-Tibiscanam, quarta trans-Tibiscanam, universim XLVIII Comitatibus designatam, expromit; regionis situs, terminos, montes, campos, fluvios, lacus, thermas, cœli solique ingenium, naturæ munera & prodigia, incolas variarum gentium, atque horum mores, provinciarum magistratus, illustres familias, urbes, arces, oppida, et vicos propemodum omnes, singulorum præterea ortus & incrementa, belli pacisque conversiones, & præsentem habitum, fide optima, accuratione summa, explicat. Opus, huc usque desideratum, & in commune utile, sacratissimis auspiciis D. CAROLI VI, Cæsaris & Regis indulgentissimi, elaboravit MATTHIAS BEL. Accedunt SAMUELIS MIKOVINII Mappæ singulorum Comitatuum, methodo astronomico-geometrica concinnatæ.

Tomus IV.

Viennæ Austriæ, impensis Pauli Straubii, Bibliopolæ, typis Jo. Petri van Ghelen, typographi Regii, 1742, fol. maj.

Alph. 8 plag. 12, cum Mapp. geogr. 8.

 Supe-

Digitized by Google

Superatis tandem & numero multis, & prorsus summis, difficultatibus, quas occupatissimo in ornanda patria, & opus in commune utilissimum alacriter urgenti, *Belio*, sive bellorum, ut omnem Europam, ita inprimis etiam Hungariam, misere affligentium, atrox terror, sive contagionis, pulcherrimam hanc regionem pervastantis, infelix malum, sive privatorum hominum, quibus demandata fuerat operis procuratio, torpor ac perversissima consilia, objecerant, prodit nunc, quod felix & gloriosum sit illustrissimæ & omni ex parte florentissimæ regioni, *Hungariæ novæ*, ejusque *Cis-Danubianæ*, *quartum* ordine *Volumen*, novam nobis & largissimam admirandæ *Belianæ* Musæ, qua nulla elegantior, nulla ex omni parte ornatior, nulla communi dignior applausu, est, materiam suppeditans. Nimirum, quo majora hujus Operis & decora sunt, & in omne literarum genus redundantia commoda, hoc magis adhuc boni omnes dolebant, id ipsum lentius procedere; nec dubitandum videbatur, si quod malum fatum honestissima Autoris destinata interciperet, id magno non præsentis tantum, sed secuturæ etiam, ætatis detrimento futurum. Habendæ igitur præstantissimo Viro ab iis omnibus, qui literis bene cupiunt, solennes gratiæ sunt, quod publicas seculi calamitates privata sua & constantia, & industria, vicit, &, Deorum providentiæ confisus, in pertexenda, quam ante complures annos cœperat, tela hac pulcherrima strenue multumque desudavit. Gaudentes enim ex præmissa huic *Volumini* Præfatione, quam qui semel lectam non iterum legere velit, næ omni eum ejusmodi suavitatum carere sensu necesse est, cognovimus, latere jam in scriniis Autoris absolutum & perfectum *Hungariæ novæ* universum opus, & ita omnia disposita, ut, quæ lucem adhuc exspectant, *tria* numero *Volumina*, aut, favente temporum opportunitate, ab Autore ipso, aut, si huic, quod nollemus, humani aliquid acciderit, aliquando a filiis duobus, *Carolo Andrea*, Philosophiæ in nostra Academia Professore celeberrimo, & *Matthia Godofredo*, in literarum studiis ita, ut *Belii* decet filium, versante, publica donari luce possint. In quo, cum nemo facile futurus sit, qui suspectam

Belii,

Belii; Viri probi, & verba dare nescii, fidem habeat; nostrum est, quantulamcunque hanc moram, quam editioni Operis præclari interponere nuper fatalis quædam necessitas cœpit, & interpositura fortassis deinde est, patienter ferre, & in *Beliis*, sive patre, sive filiis, eam fiduciam collocare, ut, quantum in ipsis est, ille suis, hi paternis, facturi satis promissis sint, nec Operis, quo illustrius non vidit ætas nostra, *Partibus* residuis frustraturi orbem literatum. Nos interim, quæ nobis liberaliter donata sunt, & donari ab optimo *Belio* ad hunc diem potuerunt, muneribus jucunde fruemur, in his etiam, quicquid demum de ceteris fata decreverint, animi pabulum dulcissimum, & quasi speculum quoddam, in quo contemplari liceat ingenii & doctrinæ *Belianæ* imaginem, habituri. Atque hujus voluptatis ut participes nobiscum fiant, quibus hæc scribimus inprimis, Lectores nostri, *quartum* hoc, quod omnium postremum est, *Hungariæ novæ Volumen* non prius manibus deponemus, quam omnem ejus rationem, materiam, & quicquid in eo decoris & ornamenti est, velut in tabula exposuerimus, &, descripta generatim forma Operis, eorum, quæ singularia & maxime notatu digna hic leguntur, plurimumque adeo aut roboris, aut gratiæ, ab Autoris non doctrina tantum, sed insigni etiam facundia, acceperunt, aliquem Lectori gustum dederimus.

Continetur igitur *Volumine* hoc *quarto*, in cujus fronte augustissimum *Mariæ Theresiæ*, Hungariæ Reginæ, nunc Romanorum Imperatricis, nomen, sideris instar, & *Caroli Andreæ Belii* ad parentem *Matthiam* Carmen pium & venustum, gemmæ loco, fulget, historia *Comitatuum Hungariæ Cis-Danubianæ quatuor*, *Neogradiensis*, *Barschiensis*, *Nitriensis*, & *Hontensis utriusque*; quibus cum addere, quod in animo habebat primum, duos alios, *Trentsiniensem* & *Aruensem*, per accrescentem libri molem non licuerit Autori, jam reservandi hos *Hungariæ Trans-Tibiscanæ*, ornaturæ totius Operis *Volumen sextum*, capiendum sibi consilium vidit. Horum, quos diximus, quatuor Comitatuum Mappæ, ad leges astronomico-geometricas exactæ, eadem, quæ in superioribus *Hungariæ*

novæ Partibus tot artis ſuæ dederat pulcherrima ſpecimina, *Samuelis Mikovinii* dextra nobilique manu acceſſerunt, accuratam nobis terrarum, oppidorum, arcium, vicorum, & ſi quid aliud notari maxime meretur, imaginem exhibentes. Quod vero ad ipſam horum Comitatuum hiſtoriam attinet, hanc ita executus eſt *Belius* noſter, ut, more ſibi dudum familiari, ſingulorum Comitatuum *Partes duas*, *generalem* alteram, alteram *ſpecialem*, faceret. Et illam quidem, *generalem*, *Membris duobus* diſtinxit; *phyſico*, ſitum, naturam, & opportunitates, Comitatus explicante; & *politico*, incolas Comitatus, magiſtratus, prærogativas, & ditiones, commemorante; hujus autem, *ſpecialis*, capita, ſeu *Membra*, dedit tot, quot Comitatus cujusque *Proceſſus* ſunt, quorum arces, oppida, & vici, ſeparatis *Sectionibus* deſcripti ſunt. Hunc ſibi narrandi ordinem definivit *Belius*; hunc & ipſi nos in repetendis rerum narratarum potioribus momentis ſequemur. De *Neogradienſi* Comitatu, cum *Belianam* induſtriam primus occu-
Pag. 3. paverit, nos primum dicemus. Comitatui huic nomen datum eſt ab arce *Novigrad*, Slavorum lingua *arcem novam* ſignificante. Hæc Hungaris *Nograd*, & tota inde regio *Nograd Varmegye*, appellatur. Regionem ab occidente brumali Comitatus *Gömörienſis*, ab æſtivo *Heveſienſis*, ab occidente
4. *Nagy-Hontenſis*, a ſeptentrione *Kis-Hontenſis*; cum *Zolienſium* limite, a meridie *Heveſienſis*, & ora *Peſtienſis*, claudunt. Lon-
5. gam Autor milliaria duodecim, latam modo ſex, modo quinque, dicit, totum adeo ejus ambitum milliarium circiter 35 faciens. Montes, ſive ambientes, ſive varie dividen-
6. tes regionem, hi ſunt: *Matra*, *Medves*, *Satoros*, *Butſony*, *Karants*, *Malna-Patakenſes* & *Kornenſes*, *Oſztroſſky*, *Dobrocſenſes*, *Jenöienſes*, *Naszaly*, *Szanda*, & *Liszetz*. Nec ſilvis regio
9. caret, quarum aliis *Cſerbat*, aliis *Medves-Allja*, aliis *Banenſium*, aliis *Malnapatakenſium*, aliis denique *Cornenſium*, nomen eſt. Sed in his, ob intempeſtivas incolarum venationes, raræ
10. nunc, quæ olim frequentiſſimæ, feræ hoſpitantur. Si quas tamen invenias, urſi ſunt, linces, apri, cervi, damæ, vulpes, martes, lepores, & feles ſilveſtres. Avium ſilveſtrium

varia

Digitized by Google

varia sunt genera, tetraones, attagines, perdices, turdi, ficedulæ, nec nihil phasianorum. Fluvios majores Autor duos, Pag. 11.
Ipolam & *Zagyvam*, amniculos minores quatuor & decem,
acidorum fontium inprimis octo, numerat. Terra *Neogra-* 18.
diensis stannum, plumbum, ferrum, aurum, & argentum,
generat. Ingenium soli ad septentriones, & intra sinus mon- 19.
tium, sterile est, fœcundius in montium radicibus, optimum a *Szetsinensi* ora in meridiem. Vineæ nunc melius, quam superiori ætate, se habent, & in vinorum generibus celebrantur inprimis *Zölejensia*, *Galaboczensia*, *Szolosiensia*, *Bujakensia*, *Kürtösiensia*, maxime vero *Kosdiensia*, *Radensia*,
Etsegiensia, & *Jobbagyensia*. Mediocris est hujus regionis 21 seq.
res hortensis æque ac pecuaria. Habitarunt olim has terras
Jazyges Metanasti, quos secuti sunt Hunni Avares, ac po- 24.
stremo Hungari. Ex horum sanguine omnis Nobilitas origi- 26.
nem ducit, avitæ virtutis tenax, & literarum æque ac militiæ laude illustris. Magnum inprimis nomen est *Verböczii*, Hungarorum Ulpiani, ac de horum Jurisprudentia immortaliter meriti, & *Nicolai Toldy*, militis non strenui tantum, sed inprimis etiam corpore robusti, ut, quæ de eo vulgo
narrari solent, superare fidem videantur. Singulares in hac 27.
regione ritus funerum sunt, quos jucunde eleganterque de-
scriptos hic legere neminem pœnitebit. Fœminæ nobiles & 29.
venustate, & rei familiaris cura, & virtutis, maxime vero castitatis, studio, sunt commendatissimæ. Viduæ raro ad secunda vota transeunt; unde dicterium natum: Viduas Neogradiensium nobiles novam, suo isto more, hæresin inve-
xisse. Ex rusticis illi, qui Slavicæ gentis sunt, præstant Hun- 30.
garis, non morum tantum simplicitate, sed laborum etiam studio, a quibus ita abhorrent Hungari, ut vix unum invenias, qui non agrestes labores in villa sua permittere Slavis soleat.
Magistratus *Neogradienses* Autor noster æqui justique, inpri- 31.
mis in imponendis tributis, studiosissimos dicit. *Qua* quidem
æquitate, ita sunt verba Autoris, *fieri necesse est*, *ut & præ-* 34.
standis tributis tum quoque par sit plebs, cum sunt tempora difficillima; neque ad vertendum solum iniqua nimietate adiga-

tur. Supremorum Comitum dignitatem inde a Seculi, & quod excurrit, spatio illustris gens *Forgachiorum* tenet, ex
Pag. 35. qua primus prodiit *Sigismundus II*, quem secuti *Adamus I*, *Adamus II*, *Joannes Adamus III*, & *Franciscus IX*, nuper demum ad fastigium hoc evectus. Gentis *Forgachianæ* origines vetustas, & in patriam merita, cognoscere licet ex *Ferdinandi III*, Rom. Imperatoris, Diplomate, quod hic integrum
36 seq. profertur. Ante *Forgachios* dignitatem hanc administrarunt *Bebekii*, *Raskaji*, *Orszagii*, & *Losontzii*, sed quorum nunc
42. in illa gente vix nomen superest. Ex aliis gentibus, quæ hac etiam ætate egregie florent, Comites fuerunt *Balassii*, *Banffii*, & *Berenyi*, ex quibus *Balassiorum* inprimis gentem
44. vetustas & rerum bellicarum gloria commendat. De equitum *Neogradiensium* ordine id universe affirmare licet, militiæ inprimis esse deditos, & pro patria fortiter pugnare; quæ causa a nonnullis putatur, cur insignia *Neogradiensia* ostendant virum cataphractum, & cristata ornatum galea, qui dextra porrecta strictum gladium, sinistra insignia regni Hungariæ, huic innixa, tenet; quæ insignia ita aucta sunt *Leopoldi* Imp. gratia, ut accederent regni insignia, quæ jam vir cataphractus sinistra prensat, haud sine virtutis significatione. Præ-
45. ter Comites etiam Vice-Comites habet regio, quorum, ex antiquiori ætate, ab A. 1395 ad 1550, Autor sex & viginti, ex recentioribus septem & viginti, numerat. Qui nunc rerum potitur, *Georgius Szentivany* est, vir bonis ominibus ex
46. merito prosequendus. Regio tota novem Dynastiis, quas vulgo *Dominia* vocant, distincta est, *Gatsensi*, *Divinensi*, *Kekkoiensi*, *Gyarmathensi*, *Filekiensi*, *Saghiensi*, *Salgoiensi*, *Bu-*
49. *jakiensi*, & *Neogradiensi*. Inter prærogativas Comitatus illud inprimis referendum est, quod a *Leopoldo* Imp. ei concessum est jus *Neo-Acquisticum* singulari Diplomate, quod in-
51. tegrum hic legitur. *Processibus* Comitatus iste absolvitur quatuor, *Losoncziensi*, *Filekiensi*, *Szetseniensi*, & *Kekkoiensi*. *Losoncziensis* Processus, ab oppido cognomine dictus, totus montosus, & silvis ex omni parte septus, ab oriente *Filekiensem* Processum, ab occidente *Kekkoiensem*, a meridie *Szetse-*

Szetſenienſem, a ſeptentrione denique Comitatum *Zolienſem*, vicinitate attingit. Arces huic proceſſui duæ, *Gats* & *Divin*, ſunt. Illa, ab *Halitziis*, Ruſſiæ rubræ populo, cognominata, impoſita monti, atque adeo amœna æque ſitu, ac ad defenſandum idonea, diruta olim a *Joanne Corvino*, ſed a Comite *Sigiſmundo Forgach* funditus inſtaurata, ſuperioribus diſſidiis civilibus incolumis perduravit, nuperis autem *Rakoczianis* a nobilitate fortiter fuit defenſa; hæc, in prærupta & inacceſſa rupe poſita, A. 1576 in Turcarum venit poteſtatem, a Comite *Palffyo* recuperata A. 1593, longo tempore poſt, anno nempe 1674, ab *Emerico IV Balaſſa*, turbulentiſſimo homine, per inſidias capta, ſed huic a *Straſoldo*, Cæſariani exercitus duce, rurſus erepta, & ſolo æquata, nunc in triſtiſſimo hoc ſtatu *Zichyorum* illuſtri genti paret. Oppida *Loſontzienſis* Proceſſus tria ſunt: *Loſontz*, mercatibus annuis, & *Joannis Corvini* clade, quam conſtat A. 1451 contigiſſe, illuſtratum, *Gats*, ſuos & ipſum mercatus habens, & *Divin*, ab arce cognomine appellatum, & eo nobilitatum, quod *Balaſſæ*, quem modo diximus, ſedes fuit, ceterum mercatibus ſolennibus clarum, & cives alens, olim fortes & ſtrenuos, nunc agreſtes, & venationi deditos. Vicos Proceſſus iſte unum & quinquaginta, ſed alios aliis majores & memoratu digniores, habet. *Filekienſis* Proceſſus totam eam oram, quæ ab *Heveſienſium* confinio, per *Gömörienſium* & *Kis-Hontenſium* limites, uſque ad *Zolienſium* terminos, procurrit, ambitu ſuo complectitur. Arces huic ſunt quinque: *Filek*, quæ, in edito monte poſita, & anno jam 1262 validis munitionibus inſtructa, olim in *Raſcayorum*, poſtea in *Bebekiorum*, poteſtate fuit, A. 1553 a Turcis capta, brevi poſt a *Tieffenbachio* recuperata, inde A. 1604 a *Botskajanis* expugnata, ſed ex pacis Viennenſis conditionibus Cæſari reddita, tum medio fere Seculo XVI a *Tökölio* direpta & deleta fuit; *Salgö*, olim ſatis nobilis, nunc ad vaſtitatem redacta; *Somosko*, a Turcis A. 1576 capta, ſed ab his rurſus A. 1593 relicta; *Zagyva*, a *Matthia Corvino* exſciſſa; & *Baglyas-Vara*, nunc adeo deſtructa, ut vix veſtigium arcis præbeat. Oppidum huic Proceſſui unicum, *Filek*, eſt, olim floren-

Pag. 52. 56 ſeq. 60 ſeq. 64. 65 ſeq. 72 ſeq. 86 ſeq. 89. 91.

Digitized by Google

florentiſſimum, nunc adeo deſolatum, ut vix plateas, aut ædes,
Pag. 92. hic invenias. Vicos Proceſſus iſte numero 64 habet, in quibus
98. *Karants-Bereny* illuſtri genti Comitum *Bereny*, a Cel. Autore in
104 ſeq. tabulam genealogicam redactæ, originem dedit. *Szetſenienſis* Proceſſus, ab arce & oppido *Szetſeny* nomen habens, ab oriente *Zagyva*, ab occidente *Ipola*, fluviis, a ſeptentrione *Filekienſi* regione, a meridie *Kekköienſi*, jungitur. Arces ei ſex, *Szetſeny, Holloko, Bujak, Ecſegh, Samſon-Vara*, ſeu *Feierko*, & *Szanda*; oppidum unicum, *Szetſeny*; vici ſunt 63; quorum Autor ſingulorum fata, viciſſitudines, veterem ac hodiernum ſtatum, ita diligenter deſcribit, ut nihil memoratu dignum intactum
125 ſeq. relinquat. Ultimus eſt Proceſſus *Kekkoienſis*, ab arce *Kekko* ita cognominatus, qui per limites Comitatus *Nagy-Hontenſis* in inſulam uſque *Totfaluſienſem* perpetuo tramite decurrit. Ex ar-
127. cibus hujus regionis prima eſt, quam modo diximus, *Kekko*, a petræ, quam occupat, colore dicta, cujus fata diſcimus ex antiquo hoc marmore, portæ arcis interiori inædificato: *Anno Domini 1237 ſum Arx Kekkö ab inclyta Domo Balaſſa fundata, & continue poſſidebar. Anno 1576 in poteſtatem perveni Turcicam. Anno 1593 a Turcis pulvere disjecta, ac derelicta. Domini Imperatoris Romanorum, ac Regis Hungariæ, Rudolphi II, præfectorum incuria, ad extremam deveni ruinam. Anno 1609 a Sereniſſimo Rege Hungariæ, Matthia II, hæreditariis meis reddita dominis, induſtria ſpectabilis ac magnifici Domini, Sigiſmundi Balaſſa, muris ac propugnaculis e fundamento ampliata, habitationibus exornata, in hunc, in quo ante fui, perveni ſtatum. Ab eadem illuſtri familia ut ævo durante feliciter poſſidear, faxit Deus Ter. Opt. Max. cui laus & gloria, Anno 1612.* Turbantibus omnia *Rakoczianis* armis, nefarius quidam *Kokay* arcem univerſam, ſubjecto tectis igne, exuſſit.
131. Ceteræ arces ſunt *Balaſſa-Gyarmath*, unde nomen habet bellicoſiſſima Comitum *Balaſſiorum* gens, ab Autore noſtro diligentius deſcripta; *Nograd*, a Turcis capta A. 1544, ſed A. 1594 recuperata a *Matthia*, Auſtriæ Archiduce; denique *Kamor*, dubiæ, at vetuſtæ, ætatis rudus. Oppida Proceſſus iſte habet quinque: *Kekko, Balaſſa-Gyarmath, Nagy-Oroſzy,*

Nograd,

Nograd, Vadkert; vicos quinque & quinquaginta. Jam progressurus erat Autor ad describendam *Hontensis* Comitatus historiam; sed, notitiarum adhuc inopia laborans, vidit sibi eam Operis sui partem in meliores temporum opportunitates differendam, magno, ut ait, dolore suo, & totius Operis incommodo. Convertit se igitur ad *Barschiensis* Comitatus fata exponenda; quem, a civitate *Barsch* dictum, ab oriente *Zoliensis* & *Hontensis*, ab occidente *Nitriensis*, a meridie *Strigoniensis* & *Comaromiensis*, Comitatus claudunt. Qua septentrionem spectat regio, montibus *Cremniczienfibus, Ujbanyensibus*, aliisque multis, obsidetur. Sed per mediam et- Pag. 158.
iam provinciam juga passim montium spectantur, quorum
præcipui sunt *Klyag, Hruschowienses*, & *Ghymesiensis*. Amœ- 159.
nam per se regionem fluvii fœcundant, *Granus*, *Nitra*, & 160 seq.
Sitva, cum tenuioribus multis, inter quos Autori nominantur *Cremnitziensis* rivus, *Sanctæ Crucis* amnis, *Sklenensis, Wibnensis*, & *Zernoviczensis* amniculi, denique *S. Benedicti* rivus. Nec aliis muneribus carere hanc regionem natura voluit, quæ
thermas ei & fodinas auri dedit. In illis maxime *Sklenenses*, 164.
quæ Germanis *Glasbüttner-Bad* vocantur, in his *Cremnitzien-
ses*, & *Ujbanyenses*, celebrantur. Ingenium incolarum sim- 166.
plex, candidum, laborum, & duri vitæ generis, amans, est.
Quod stomachum allio inprimis pascant, id reprehensione 170 seq.
carere ideo videtur Autori nostro, quod, magnam adversus 173.
venena & nauseam Hungaricam allio vim inesse, sit longo usu exploratum. Illustriora Comitatus *Dominia* sunt *Sas-Köiense*,
Revischtyense, Cremniczienfe, S. Crucis, Levense, S. Benedicti, Kis- 176.
Topolcsanense, Marotense, Verebelyense, & *Sallajense*. Ceteras re-
gionis terras præclaræ ac nobiles familiæ *Esterhazyorum de* 177.
Frakno, & *de Galantha*, *Forgaciorum*, *Palffyorum, Zichiorum, Majthesiorum*, & his plurium, tenent. Supremorum Comitum, qui regunt hanc provinciam, temporaria dignitas est, quam nunc esse penes *Georgium Erdödy de Monyorokerek*, merito regionis cives gaudent. Distinguitur Comitatus universus *Processibus quatuor*, *Ofzlanensi*, *Levensi*, *Kis-Topoltschanensi*, & *Verebelyensi*. *Ofzlanensis* Processus, cujus pars

 supe-

ſuperior *Granenſis* diſtrictus, inferior *Oſzlanenſis* ſpeciatim, dicitur, duas habet liberas regiasque urbes, *Cremnitzium* & *Regiomontum Hungariæ*. De *Cremnitzio*, quippe montanarum ac metallicarum urbium metropoli, paulo, quam ſolemus de ceteris, copioſius dicemus. Incertæ nominis æque ac ipſius ur-
Pag. 182. bis origines ſunt. Probabilis tamen Cel. Autoris conjectura eſt, illud a *Kramcze*, Slavorum vocabulo, quo illi montana tuguriola, a Saxonum coloniis hinc & illinc auri commodius ſcrutandi ergo poſita, appellare ſolebant, derivantis, hujus autem natales ad ætatem *Colomanni*, hoc eſt, annum circiter
183 ſeq. 1100, referentis. Incrementa ſua & florem urbs hæc montana munificentiæ Regum Hungariæ, ut fere omnium, ita inprimis *Caroli Roberti*, *Ludovici I*, *Sigiſmundi*, *Alberti*, *Matthiæ I*, *Vladislai II*, & *Ludovici II*, accepta retulit. Oppi-
185. dum hoc verius, quam urbem, ex omni parte vaſta montium juga cingunt, ut adventantium vix prius, quam ejus portis immineant, obtutui ſubjiciatur. Ædium numerus, ſi ſacras duas, alteram aſſumtæ ad cœlos B. V. *Mariæ*, alteram S. *Franciſco*, dicatam, excipias, tricenarium non excedit; nec, præter Germanos, quos ad rem metallicam priſca ætas aptiſſimos cognovit, ulli alii genti jus olim civitatis hic conceſſum eſt. Inter ædes illas duæ ſunt publicæ, rei monetariæ cauſa exſtru-
188 ſeq. ctæ, altera *Piſetaria*, altera *Camera Cæſareo-Regia*, dicta, quarum cum originem, antiquitates, memorabilia, exponit Autor, ſimul, quæ *Piſetarii*, quæ *Exploratoris*, ſeu *docimaſtæ*, *monetalis*, *montium & ſilvarum magiſtri*, *Procuratoris Cameræ*, *Sculptoris ferramentorum*, *fodinarum procuratoris*, *ſupremi Cementarii*, *Scribæ metallici*, *Promi condi*, *Tribuni monetariorum*, ſive *Libripendis*, in adminiſtranda re monetaria partes ſint, copioſe ac diligenter explicat. Metallifodinarum, urbem hanc nobilitantium, regionem, conſtat, in poſteriorem & anteriorem (*Hinter-und Vorder-Zech*) diſpeſci. Et po-
198 ſeq. ſterior quidem juris tota eſt Cæſareo-Regii, nemine privatorum in laboris, aut fructuum, ſocietatem admiſſo. Fodinas hæc numero ſeptem habet, quibus nomen eſt *putei Rudolphi*, *S. Annæ*, *Kribani*, *Matthiæ Archiducis*, *Leopoldi*, *Divinæ Benedictionis*,

Digitized by Google

nedictionis (*Gottes-Seegen Schacht*), & *fundi* (*Grund-Schacht*). Anterioris duas fodinas, alteram *opacæ stellæ* (*Finster-Stern*) dictam, alteram a *Sacra Triade* (*Heilig-Dreyfaltigkeit-Schacht*) cognominatam, sibi vindicant Reges Hungariæ, alias tres, quarum appellatio est *Communium urbis operarum* (*Gemeiner Stadt-Handel*), *Assumtionis B V. M. in cælos* (*Mariæ Himmelfahrts Stollen*), & *S. Joannis Evangelistæ* (*St. Johann-Evangelisten-Stollen*), universa Cremniczienfis civitas communi jure tenet, nonnullas etiam proprio jure colunt nobiliores urbis cives, in quibus præcipuæ sunt illa *Rothiorum de Rothenfels*, *Hülff Gottes-Schacht* appellata, & alia, *nova benedictio divina* (*Neu Gottes Seegen-Handlung*) dicta, cui excolendæ præcipuos sumtus gens *Schindleriana* impendit, denique illis aliquando par futura, cui ab operis in spem futuri reditus susceptis (*Hoffnungs-Gebæu*) nomen dedit, qui in perficienda ea totus est, *Laurentius Bukowa*. Harum fodinarum aliæ aurum, aliæ argentum, aliæ vitriolum, sed omnes metallum purum, & in suo genere optimum, reddunt. Olim, ut dixi- Pag. 203.
mus, soli in urbe Germani jus civitatis tenuerunt; nunc commune id cum Slavis tenent, juribus tamen adhuc propriis quibusdam & peculiaribus utentes. In his, si de plebe homines spectes, ingenium ad ferendos labores aptum, sed hebes cetera & impolitum, mores rudes & inconcinnos, sermonem rusticum & prorsus incultum, si de optimatibus requiras, erectiorem animum, consilii præsentiam, morum insignem quandam suavitatem, animadvertas. Familias opulentas & illustres nunc *Cremnitzium* paucas habet; sed habet tamen *Freyseiseniam*, *Lemoniam*, *Mashgoam*, *Mösziam*, *Ortliam*, *Perelliam*, *Rosnaueriam*, *Rothiam de Rothenfels*, *Schindleriam*, *Schmideggiam*, *Schræteriam de Wohlgemuthsheimb*, denique *Weisziam*, consulares plerasque, & muneribus publicis sæpe iterumque defunctas. De urbanis magistratibus, & regendæ 206.
urbis ratione, non attinet multa dicere, cum hic omnia fieri ex more reliquarum urbium, quæ sunt liberæ regiæque, soleant. Adjunctam urbi arcem videas, vetustam illam qui- 208.
dem, & muro cinctam non invalido, sed qui obsidioni su-

Digitized by Google

ſtinendæ vix ſufficiat. Hanc mediam occupat parochiale templum, S. *Catharinæ* dedicatum, &, ſi re nulla alia, certe
Pag. 209. antiquitate, memorabile. Suburbia *Cremnitzio*, pro tenuitate urbis, ſunt ampliſſima, novem plateis diſtincta, quarum
210. nomina, ſi quis noſſe cupit, apud Autorem legat. Per ſuburbanam regionem iter eſt *Cremnitzienſi* rivo, cujus aquæ mi-
211. ram in opere metallico occupatis utilitatem præſtant. Parum amica *Cremnitzienſibus* Ceres eſt, ſed magis favet Pomona, nec nulla fama eſt hortorum, inprimis quos *Rothii* & *Sternbachii*, illuſtriſſimi homines, omni amœnitatum genere inſtru-
212 ſeq. xerunt. Fata urbis nullo tempore ſatis proſpera fuerunt, nunc *Giskranæ* dominationis incommoda perpeſſæ, nunc a *Botskaji* emiſſariis, nunc a *Bethlenio*, interceptæ, nunc a *Georgio Rakoczio* ſub poteſtatem redactæ, & in notiſſimis illis *Rakoczianorum* turbis ita afflictæ, ut ab anno inde 1703 ad 1708, quo Cæſaris placidiſſimo imperio reddita eſt, publica malorum & calamitatum omnium quaſi quædam offici-
216. na fuerit. Vicos priſci Reges Hungariæ *Cremnitzienſi* urbi in *Thuroczienſi* & *Barſchienſi* provincia varios conceſſerunt,
218 ſeq. quorum reditus ſufficiunt alendæ, non ditandæ, urbi. Inſigne urbis S. *Catharinam* refert, ſiniſtra ſcutum tenentem, humi innixum. Jam per reliquam Hungariam proſequendum nobis eſt, aut, quia nimis diu nos tenuit *Cremnitzium*, accelerandum potius, iter noſtrum. Alteram *Oſzlanenſis* Proceſſus urbem diximus *Regiomontum*, quæ, Hungaris *Uj-Banya* appellata, olim fodinas habuit aurarias, easque valde divites, ſed poſtea ipſorum maleficio civium ita perditas, ut, qui A. 1722 educendis aquis ſubterraneis, quibus oppreſſæ & ſuffocatæ fuerant fodinæ, machinam admoverat *Potterus*, Anglus, conatuum ſuorum ſucceſſus prorſus irritos habuerit.
225 ſeq. Oppidis Proceſſus *Oſzlanenſis* quatuor, *Oſzlany*, *S. Crucis*, *Zarnoczino*, *Welka-Polya*, arcibus, præter *Cremnitzienſem*, duabus, *Sas-Kö*, & *Reviſchtye*, caſtellis numero non paucis, Dominiis tribus, *Sasköienſi*, ſeu *Hladomerienſi*, *Reviſchtyenſi*, & *S. Crucis*, vicis bene multis, & ex parte amœniſſimis, ab-
243 ſeq. ſolvitur. *Levenſis* Proceſſus urbs, quod conſtet, nulla, oppida

pida ſunt tria, *Leva*, *O-Barſch*, & *Nagy-Sarlo*. In his *Leva* nomen Proceſſui dedit, illuſtris maxime fama nundinarum, quæ magna hominum frequentia hic celebrantur, & arcem oſtendens munitiſſimam, ſed diris hoſtium incurſionibus ſæpiſſime vaſtatam. Vicos hujus Proceſſus Autor duos Pag. 262.
& quinquaginta numerat. Ad Proceſſum *Kis-Topolcſanenſem* 265 ſeq.
oppidum & caſtellum *Kis-Topolcſan*, arx *Hruſſow*, fanum *S. Benedicti*, oppidum *Aranyos-Maroth*, vici quinquaginta, pertinent. Ultimus eſt Proceſſus *Verebelyienſis*, quem & Sedem 283 ſeq.
vocat Autor noſter, quod ab antiquiſſimis temporibus præcipua quædam Archiepiſcopi Strigonienſis & Nobilium Prædialiſtarum jura hic obtineant, afflicta ſæpius & imminuta, ſed ita tandem a *Sigiſmundo* & *Wladislao* Regibus confirmata, ut jam ii tantum Nobiles, quibus ſua extra oppidum *Verebely* ſunt prædia, & quicquid in illa regione plebis ruſticanæ eſt, Comitum imperio regantur. Ipſum oppidum, olim, quam nunc, nobilius, inter præcipuas commoditates ſuas refert annuos mercatus, qui qualicunque hominum frequentia aguntur. Vicos iſta regio ſeptem & viginti alit. Jam ad *Nitrienſem* Comitatum progreſſus Autor, hunc, docet a *Nitria*, 292 ſeq.
Epiſcopali civitate, dictum; ab Oriente adjunctum eſſe *Barſchienſi*, ab aquilone *Thuroczienſi* & *Trentſchinienſi*, ab occidente *Moraviæ* partim, partim *Poſonienſi*, a meridie *Poſonienſi* æque ac *Comaromienſi*, Comitatibus; montibus, inde e Carpatho exortis, totum obſideri, principesque in his Hungarorum vocabulo appellari *Kraszna Lipa*, *Jaworina*, *Oſztry-Wrch*, *Zalosztna*, *Kitschera*, *Inowecz*, *Radoschinszka-Hora*, *Hawran*, *Homola*, *Klag*, *Ghymes*, *Tabor*, *Kozlicza*, & *Zobor;* fluvios, quibus irrigetur, eſſe *Vagum*, *Nitram*, *Zitwam*, *Livinam*, *Dudvag*, *Blawam*, *Holeſchkam*, *Mijawam*, *Chwoynitze*, rivos præterea & fontes æque ſalutares, thermas etiam, ad roboranda corpora miram vim habentes, in quibus maxime nominari mereantur *Bajmoczenſes*, *Pöſtinenſes*, & *Biliczenſes;* ſoli montani ingenium aſperius, felicius campeſtris, eſſe, notæ optimæ triticum, ſilaginem, avenam, proferentis; vini eximium hic proventum eſſe, cereviſias ſatis bo-

nas coqui, hortos oftendi pomis ornatiffimos, maxime vero croci feraces, quo vix ulla regio nobiliorem ferat, rem pecuariam fatis regioni quæftuofam effe, minus autem metallicam, huc ufque aut neglectam plane, aut Hungarorum more remiffius cultam; incolas Comitatus Hungaros, Slavos, & Germanos, effe, quorum illi, qui in montibus degant, ovilia remque frumentariam curent, qui campeftrem regionem colant, alendis armentis pauperem vitam fuftentent; fupremorum Comitum dignitatem a multis inde Seculis Epifcopis Nitrienfibus attributam, nifi quod vetuftiffima monumenta paffim Comites Nitrienfes, quos tiara Epifcopali minus conftet infignitos, nominent; infignia Comitatus S. *Ladislaum* referre cataphractum, dextra fecurim militarem, finiftra fcutum, tenentem; in familiis, quibus floreat provincia, principes effe Comitum *Palffy ab Erdod, Erdody de Monyorokerek, Forgach de Ghymes, Czobor de Czobor Szent-Mihaly, Nyary de Bedek, de Reva*, Baronum etiam *Zay, Revay, Majteniorum, Ujfalufiorum, Aponiorum, Mednyanszkiorum*, & *Sandororum.* Proceffus hujus Comitatus numerantur quinque, *Nitrienfis, Ujbelienfis, Bajmotzenfis, Bodokienfis*, & *Szakolczenfis*, cui &
Pag. 313 feq. nomen *Szeniczenfis* eft. De *Nitrienfis* primum Proceffus arcibus agens Autor, nominat nobis *Nitriam*, arcem æque, ac oppidum, claram epifcopali dignitate, quam qui inde ab A. 1158 ad 1737 tenuerunt, non interrupta ferie hic exhi-
330 feq. bentur; tum *Ujvarinum*, mira memorabile viciffitudine fatorum, rebusque nunc a Botskajanorum, nunc a Turcarum, nunc ab Hungarorum, oppugnatione afflictiffimis, quarum is fuit finis, ut A. 1724 juffu Cæfaris folo æquaretur. Omnem hanc arcis olim munitiffimæ hiftoriam, copiofa oratione a fe expofitam, breviori tandem elegantiffimus Autor monumento
379. complexus eft, arci tum, cum folo æquaretur, a fe pofito, & tali prorfus, quale ab uno *Belio*, Gratiarum digniffimo alumno, exfpectes. Dabimus id Lectori integrum, nobis eo nomine gratias habituro: *Subfifte Viator! & rerum viciffitudines, his ruderibus expreffas, mirare, ac time. Ujvarinum, oppidum inerme, fui, dum, cincta viris Hungaria, mœnibus*

ut

ut cingerer, non indigebat: at, ſimul viris, & viribus, deſtituta, in vallis robur, præſidium in muris, cogebatur quærere; Marti me Ferdinandus I Cæſar dedicavit; conſecravit ſummus Iſtragani Præſul; Paulus de Varda denique operibus incinxit, Hungarus, Bohemus, Moravus. Ergo, omine a Marte accepto, mutavi ſimul nomen, ut Ujvarinum, id eſt, arx nova, dicerer, datura mox novam bellorum tragœdiam. Primus, qui me infeſtis armis contemerare auſus eſt, civis fuit; ſi civis dicendus eſt, qui patriam evaſtavit. Ecquis ille? Stephanus Botskay, Tranſilvaniæ Princeps, eo unico non culpandus, quod furorem in favorem vertit, quando cavit, ne ab auxiliatoribus ſuis Turcis ſub jugum raperer: quin providit caute, ut parerem ſibi, dum me Cæſar recuperaret. Quicquid hoc beneficii ſit; tamen ille mea ſpolium virginitatis habet. Nondum injuriam dedolueram, cum iteratus e Tranſilvania turbo Hungariam perturbat denuo, me deturpat penitus. Calamitatis autor Gabriel Bethlen exſtitit. Crederes, gaviſam priori clade mea Tranſilvaniam, iteraviſſe maleficium. Poſtea, bello depulſo, ſimul pax reddita eſt, poſtliminio ad Dominum meum Ferdinandum II redii: felici, uti orbis melior augurabatur, ſidere; niſi tricennio poſt, excitus ab orco barbarus, ante vires meas accidiſſet, quam tentaret obſidionem. Adamo Forgachio, arcis præfecto, dicam ideo annales ſcribunt; ego Marchioni Pio, qui volentem receptui canere Forgachium, leſſum ut caneret, coegit, dum invitum in immanem hoſtium manum impegit. Tunc demum gravior mihi procella incubuit. Dixiſſes, iratum Jovem detonuiſſe, Tartara furias omnes in me armaviſſe; ita ferro, igne, & qua non peſte alia, ſævitum in me eſt. Quis molitor tanti fuerit facinoris, ne quære. Mehmetem Tyrannum nominaviſſe ſatis eſt. Igitur, ut me pro virili defenſarent duces, omni illi quidem ope elaboraverunt; ſed, ne poſſent incolumem ſervare, militum conſternatio, an perfidia, effecit. Inter diverſa ducum militumque hæc ſtudia, Tyranno dedor, nunquam antea mitiori, quam cum dedititia ſigna conſpexiſſet. Nunc eſt, cur lugeas Hungaria! quæ tibi in Ujvarino, tot excitato laboribus, cruentam latrociniorum officinam poſuiſti: habes tamen ſimul, cur Deo O. M. gratias referas,

Digitized by Google

ras, qui calamitati tuæ, pace inopina, modum posuit, atque tuum tibi restituit Ujvarinum. Incomparabilis hæc felicitas Leopoldi Magni fuit, prudentia Lotharingi, ardore Capraræ, virtute Christiani exercitus, procurata. Jam ad quietem vocari videbar, felix, post tot ærumnas, Ujvarinum, cum inopinus Rakoczianorum torrens, universam inundat Hungariam, me absorbet. Nolo injurias queri, id in novo maleficio collatum mihi beneficii recordor, (si inest quædam beneficii ratio, ubi comparantur perduellioni præsidia,) quod debilem multis me operibus obfirmavit Franciscus Rakoczy: tandem vindex Nemesis Josepho Cæsari, Heistero, Palffyo, Læffelholtzio, domantibus, me in integrum asseruit. Quid inde? Tot funerum, quæ sive dedi, sive accepi, pertæsum, a Carolo VI Imperatore, Rege Hungariæ, Pio, Felici, Victore, Triumphatore, Patre Patriæ, alta jam pace, funus ut fierem, impetravi, Anno 1724, posteaquam, ultra sesqui seculum, inter tot belli mala superfui. Abi viator! & , cum rudera mea cernis, tumulum esse memento centum millium Virorum. Jam reliquas Processus *Nitriensis* arces Autor memorat, *Ghymes* nempe, a *Forgachiis* con-
Pag. 383. ditam, cujus gentis, vetustate æque ac nobilitate illustrissimæ, genealogiam Autor duabus tabulis contextam exhibet; & *Schempte*, sive *Schintaviam*, a Turcis oppugnatam sæpius, sed expugnatam nunquam. Oppida huic Processui, præter
393 seq. *Nitriam* & *Ujvarinum*, tenuiora sunt, *Suran, Sallye, Urmeny, Schemmate*, *Mocsonok*, *Komjathi*, *Ujlak*; vici novem & nonaginta. *Bajmoczensis* Processus arces, quam pro situs com-
411 seq. moditate, pauciores, *Bajmocz* & *Kessellö Kö*, oppida, præter *Bajmoczense*, leviora nonnulla, *Prividiam*, *Nemet-Pronam*, *Sambokretum*, & *Szkacsanum*, vicos habet unum & nonaginta, in quibus unus, Hungaris *Divek-Ujfalu*, Germanis *Neudorff*,
435. appellatus, inclaruit gentis *Ujfalusianæ* natalibus, ab Autore
446 seq. in tabula repræsentatæ. Processus *Bodokiensis* non adeo magna est celebritas, nec numerare hic, nisi arcem unicam, *Bodok*, & oppida tenuiora quatuor, *Bodok*, *Nagy-Topolcsanum*, *Baynam*, *Radoschinum*, liceat. Hoc major copia vicorum est, quorum unus supra centum memoratur Nostro.

In

In his *Raicsanum* proprium inde ab A. 1301 genti cogno- Pag. 452.
mini fuit, cujus genealogiam hic, quorum interest, ex ve-
teris ævi monumentis concinnatam legant. Ad *Ujbelyiensis* 459 seq.
Processus, quem totum, quam longus est, amnis *Vagus* in-
terlabitur, terras referuntur Autori oppidum *Ujbelyinum*,
olim a *Bela IV* monasterio S. *Martini* in possessionem da-
tum, postea a *Stephano*, *Ladislao*, & *Ludovico*, in ditionem
Laurentii Comitis redactum; arcem & oppidum *Csejthe*, ne-
fando maleficio *Elisabethæ Bathori*, Comitis *Francisci de Na-* 469.
dads viduæ, quæ in famularum suarum prope sexcentas cru-
delissimam lanienam & carnificinam exercuit, memorabile
inprimis factum; *Verbovia*, satis amplum, nec incolis desti-
tutum, oppidum; *Pösteny*, saluberrimis a natura thermis do-
natum; *Vittencz*, locus vastus, & opificum plenus; arx *Jokö*,
monti petroso inædificata; *Leopoldopolis*, a *Leopoldo* Cæsare A.
1665 exstructum castellum; arx & opidum *Galgocz*, a Ger-
manis *Freystadt*, & Græco vocabulo *Eleutheropolis*, appella-
tum; arx *Temetveny*, vetustissimæ molis, at prospectus amœ-
nissimi; oppida *Ujvaros*, *Kosztolan*, ó *Tura*, *Brezowa*; vici
denique duo & octoginta. Extremus *Nitriensis* provinciæ
Processus est *Szakolczensis*, Austriæ & Moraviæ fines pro- 498 seq.
xime attingens. Hujus partes sunt libera regiaque urbs *Sza-*
kolcza, a priscis Moravis, ex conjectura Autoris nostri, con-
dita, instaurata autem a *Belo Cæco*, & ab hoc privatis pu-
blicisque ædificiis condecorata, postea, fervente bello Hussi-
tico, a *Sigismundo* munita, inde a *Pancratio* Liptoviensi, ne-
fario prædone, infessa, nec minus a *Botskajo*, & *Bethlenia-*
na factione, afflicta, a Regibus vero Hungaris, inprimis *Fer-*
dinando I, liberalius habita, variisque juribus donata; arx & 508 seq.
oppidum *Holitsch*, a *Bethleniana* factione igni ferroque de-
letum; oppidum *Ekbel*, situ modicum, civium autem fa-
ma olim, quam nunc, florentius; arx & oppidum *Schassin*;
oppida leviora alia, *Radoschocz*, *Szeniczium*, *Szabatistinum*,
Sandorffium, arces etiam *Berentsch*, *Korlatkö*, & *Eleskö*, vici
vero pro dominiorum ratione varii, omnes octo & quadra-
ginta numero. Ad extremam *Voluminis* hujus partem pro-
peramus, *Hontensis* nempe Comitatus historiam, ea non mi-
nus cura, quam sermonis elegantia, descriptam, ut, hanc le-

 gentes,

gentes, in fine Operis nos constitutos, non, quod alias solemus, gaudeamus, sed doleamus vehementer. Comitatum hunc cum bifariam dividere vulgo soleant, in *Nagy-Hontensem* (*Hont-majorem*), cujus tres sunt Processus, & *Kis-Hontensem* (*Hont-minorem*), qui, conjunctus licet priori illi, & quarti Processus nomine insignitus, separatæ tamen provinciæ præ se ferre habitum videtur; eundem Noster in dicendo ordinem secutus, singulorum Comitatuum descriptionem singulatim exequitur. De *Nagy-Hontensi* igitur primum disserens, universæ provinciæ nomen petitum, docet, a duce quodam, *Hunt*, ortu Germano, qui sub S. *Stephani* vexillo adversus *Cupan* Simigiensem militaverit; utramque ejus provinciæ regionem, tam *Nagy-Hontensem*, quam *Kis-Hontensem*, ab oriente *Gömöriensis*, *Hevessiensis*, & *Neogradiensis*, ab occidente *Barschiensis*, a septentrione *Neogradiensis* partim, partim *Zoliensis*, a meridie *Barschiensis* & *Strigoniensis*, Comitatuum finibus concludi; totam montibus turgere, nec tamen fertilitatis laude carere; *Nagy-Hontensem* Comitatum, si longitudinem spectes, ad novem propemodum milliaria, si latitudinem, non nisi ad quinque extendi; montibus hunc & cingi, & impleri, *Schemnicziensibus*, *Börsönyensibus*, *Palastiensibus*, *Szenobradiensibus*, *Szitna*, omnium celsissimo, & minoribus aliis; fluviis fœcundari *Danubio*, *Grano*, *Ipola*, *Schemniciensi*, *Carponensi*, *Bakabanyensi*; thermis a natura donatum *Gyögyensibus* & *Szantoiensibus*, nec minori copia acidorum fontium, *Szantoiensi* nempe, *Szalatyensi*, *Gyögyensi*, *Felso-Palojtensi*, & *Schemniciensi*, quibus jungi mereantur fons periodicus montis *Szitna*, & aquæ medicatæ *Bakabanyenses* & *Drseniczenses*, magnam inprimis ad tollendas strumas vim habentes, atque adeo contrariæ aliis laticibus, qui per metallicos montes & in ipsis fodinis scatent, & inde bibentes strumis deformatos dimittunt; agri fertilitatem aliis in locis difficiliorem, in aliis lætiorem, esse, nec optimæ ubique notæ vina generari, in quibus præcipuam esse commendationem *Hontensis* constet; rei pecuariæ, apiariæ, & piscationi, parum oportunam, magis autem accommodatam ad aucupia & venationes, regionem esse; metallis ita divitem, ut nulli alii regioni ea laude secunda sit, quippe ferax auri, argenti, plumbi,

Pag. 524 seq.

Digitized by Google

plumbi, ferri, æris Cyprii, pretiosorum lapidum, colorum, & varii generis terrarum; a gentibus nunc quidem variis, Hungaris, Slavis, & Germanis, ingenio & vivendi genere valde inter se diversis, coli; Comiti utramque provinciam, tam *Nagy-Hontensem*, quam *Kis-Hontensem*, uni, sed Vicecomitibus singulas singulis, parere. Et Comites quidem inde ab anno 1583, (nam superiorum temporum Comites æterna oblivione sepulti sunt,) ad præsens usque tempus, octo nominantur Autori nostro; Vicecomites autem *Nagy-Hontensis* regionis ab anno inde 1565 ad praesentem usque duo & triginta. Insignia Comitatus spectandum præbent scutum rubro colore, in quo catafractum hominis brachium ensem strictum, ad summam scuti oram pertingentem, tenet, supra brachium a dextro scuti latere stella, a sinistro vero nova luna, conspicitur. Comitiola provinciæ olim *Schemnicii*, postea *Carponæ*, celebrata sunt, nunc in oppido *Szebeklib* haberi solent. Universum *Hontensem* Comitatum *Processus* quatuor absolvunt, *Schemniciensis*, *Bathensis*, *Bozokiensis*, & *Kis-Hontensis*, quorum priores tres *Nagy-Honto* adscripti sunt, ultimus, per *Neogradiensium* & *Zoliensium* laxa collimitia diremtus, suis, ut supra diximus, finibus circumscribitur. *Schemniciensem* Pag. 558 seq. Processum liberæ regiæ ac montanæ urbes duæ, *Schemnicium*, quæ nomen regioni dedit, & *Bela-Banya*, Germanis *Diln*, Slavis *Bela*, dicta, nobilitant. In his *Schemnicium* incolarum multitudine, & metallorum celebritate, inprimis floret, omnibus aliis montanis urbibus hac laude superior. Hujus, *Bana* primum, postea *Sebenicium*, tandem *Schemnicium*, appellatæ, natales in annum 745 schedæ *Schemniciensium* domesticæ reponunt; at idoneis certisque rationibus doctissimus *Belius* ostendit, in recentiori ac multo feliciori ætate collocandos. Primi urbis incolæ fuere Slavi, sed qui, sub tertii decimi forte Seculi initium, Saxonibus cessere, rerum metallicarum studio huc delatis, tantaque animorum contentione in urbe dominatum affectantibus, ut insolentiam eorum (hanc enim illis, nescimus, an quodam forte gentis odio, Autor noster, Hungarus, tribuit,) sustinere Slavi haud possent. Tandem lege publica, in comitiis anni 1608 perlata, Saxones, una cum Hungaris, tam ad jura civitatis capessenda, quam ad magistratus

 alternis

Digitized by Google

alternis adminiſtrandos, idonei ſunt judicati. In magna illa Tartarorum in Hungariam invaſione, quæ regnante *Bela IV* contigit, incendio non ipſa tantum urbs, ſed tuguria etiam, & metallicæ paſſim machinæ, ſunt deletæ. Inſtauratam poſtea, & novis juribus donatam, a *Bela IV*, *Stephano*, *Ladislao Cumano*, *Carolo I*, *Ludovico I*, *Sigiſmundo*, *Joanne Corvino*, *Matthia*, *Ladislao II*, & *Ludovico II*, urbem, nova calamitas affecit, cum, defuncto *Alberto*, Rege Hungarorum, alii *Ladislaum*, Polonum, alii *Albertum*, filium poſthumum, ex *Eliſabetha* natum, Regem eligerent. Tunc enim *Schemnicium*, *Alberti* filio deditum, a *Simone Rosgon*, Epiſcopo Agrienſi, qui ab *Eliſabetha* ad Polonum defecerat, bello petitum, direptum, &, plurimis civium trucidatis, fœdiſſime exuſtum eſt. Acceſſit terræ motus vehementiſſimus, quo, quicquid urbis ab incendio fuerat reliquum, A. 1443 concuſſum, disjectum, dirutumque fuit. Eodem anno novam, quæ nunc ſuperſtes eſt, ex veteris ruinis urbem ſurrexiſſe, ſcriptores paſſim referunt; ſed quorum narrationem non tam falſam, quam aliqua ex parte dubiam, Autor noſter pronuntiat. Novæ hujus urbis quæ & quam triſtia inde ab origine ejus fata, quam propenſa Regum Hungaricorum in eam voluntas, quantum ejus ex Cæſaris cum *Rakoczio* pacificatione nomen, quam felices & quam bene inſtructæ metallifodinæ, fuerint, quæ nunc etiam civium ingenia, quæ decora familiarum, quæ magiſtratuum in tuenda juſtitia ſeveritas, civium in urgenda re metallica induſtria, quæ denique urbis inſignia, ſint, non minori, quam cetera omnia, aut, ni fallimur, majori etiam, ſermonis copia & elegantia exponit, arcis quoque *Schemnicienſis*, & Cœnobiorum ædiumque ſacrarum, quibus iſta urbs abundat, hiſtoriam attexens, de ſecturis autem metallicis tam plene commemorans, ut nec ipſa harum, quaſcunque aut priſca ætas habuit, aut

Pag. 677 seq. præſens oſtendit, nomina ignorari a Lectore patiatur. Eadem Scriptoris noſtri diligentia eſt in tradendis rebus alterius

681 seq. urbis liberæ ac montanæ *Bela-Banya*, arcis item *Szitnæ*, op-

691 seq. pidorum *Szebeklib*, *Nemethy*, & *Saagh*, vicorum denique *Schemnicienſium* quatuor & quinquaginta. Properandum nobis ad finem eſt, indignantibus ſpatii, quo circumcludimur, anguſtia, & in tali Opere, quale hoc *Belianum* eſt, hoſpitaturis,

turis, si liceret, per omnem vitam nostram. Docemus igitur Lectores, de Processus *Bathensis* libera regia montanaque urbe *Baka-Banya*, seu *Bugganтz*, oppidis *Bath* & *Börsöny*, arce *Dregely*, & vicis, quorum quatuor & quinquaginta sunt, inde de *Bozokiensis Processus* arce & oppido *Bozok*, arcibus *Csabrao* & *Drekely*, vicisque septem & quinquaginta; denique de altera Comitatus *Hontensis* parte, cui *Kis-Hont* nomen, ejusque situ, opportunitatibus, incolis, magistratibus, oppidis *Rimaszombathino*, & *Tiszoltz*, castellorum *Margith-Vara*, *Szabathka*, *Raho*, & *Osgyan*, ruderibus, vicisque numero quatuor & triginta, ita commemorare *Belianam* Musam, ut eundem ubique diligentiæ æque, ac facundiæ, *Augusti* seculo dignissimæ, velut tenorem servet, &, quod vere dicere possumus, talis Historici, quales esse omnes deberent, sed nescimus an hac ætate ostendi adeo multi possint, omnes numeros impleat. Nos felicissimam tanto rerum suarum scriptore Hungariam judicamus, & incomparabilem hunc ei civem, qui aliarum gentium numerosis legionibus opponi potest, pleni votorum pro gentis *Belianæ* diuturna incolumitate, & ex hac certissima incrementa bonis literis augurantes, ex animo gratulamur.

Pag. 703 seq.
710 seq.
720 seq.
740 seq.

INDEX VERBORUM AC PHRASIUM LUCIANI, sive Lexicon Lucianeum, ad editiones omnes, maxime novissimam Wetstenianam, concinnatum a CAR. CONRADO REITZIO.

Trajecti ad Rhenum, ex typographia Hermanni Besseling, 1746, 4 maj.

Alph. 2 plag. 12.

Longam hujus libri recensionem nemo a nobis exspectet. Quid enim de Indice multa dicamus? Quam utile et laudabile institutum sit, indices verborum & phrasium, quibus usi sunt veteres utriusque sermonis scriptores, contexere, inter omnes constat, et ipse rerum usus docet. Ut adeo non possimus hunc doctissimi *Car. Conradi Reitzii*, jam Rectoris Gymnasii Velaviensis apud Harderovicum, laborem non laudare, & meliore de nota omnibus commendare, quibus Græcæ linguæ studium curæ cordique, & facetus Autor, qualis *Lucianus*, in deliciis est, idque eo magis, quo pauciores sunt, qui labores

hujus generis, perquam utiles quidem eos & prorſus neceſſarios, at tædioſos tamen, et invincibilem requirentes patientiam, ſubire audeant, & valeant exantlare. *Reitziorum* Fratrum bene de literis merendi ſtudium abunde jam claruit, laudemque ſuam meretur. Et, ſi qui ſint, qui non omnia putent ab iis præſtita, quæ deſiderari poterant, æquitas tamen dictat, etiam bonam voluntatem amandam & probandam; neque omnes omnibus pares a natura factos eſſe. Autores veteres non ſolos ſibi Criticos flagitant, ſed etiam viros, qui, quamvis non doctos, laborioſos tamen, ut ita dicamus, labores, qualis hic *Reitzianus* eſt, in ſe ſuſcipiant. Index hic pure Græcus eſt, non, ut alii, Græco-Latinus; raro ſparſa quædam habet Latina. Utile inprimis eſt illud inſtitutum, quo ſtuduit Cl. Autor hunc Indicem etiam illis utilem facere, qui noviſſimam editionem *Hemſterhuſio-Geſnerianam* non poſſident. Indicem nempe ſubjecit illi magno, ſeu Lexico, quo exhibuit initia Capitum cujusque libri *Lucianei*, in quæ hunc Autorem κατακερματίζειν placuit curatoribus editionis noviſſimæ Amſtelodamenſis. Melius tamen, noſtro quidem judicio, proceſſiſſet Cl. Autor, ſi, non ſecundum alphabeticum, (ut *Abdicatus*, *Accuſatus*, *Adverſus indoctum*,) ſed eum, ordinem, quo in libris vulgatis ſeſe libri excipiunt, Indicem diſpoſuiſſet. Si quis jam levem illam operam ſubire velit, ex hoc Indice numeros Capitum ſuo, cujuscunque editionis, exemplari adſcribendi, poterit is hoc Indice valde utili, &, quod nulli dubitamus, completo, uti. Indices quoque ſunt præmiſſi duo alii, alter criticus omnium Autorum veterum, quorum lectio in Notis ad *Lucianum* emendatur, vel qui cum elogio allegantur, & quorundam recentiorum, qui laudantur, vel caſtigantur, alter, qui allegationes utriusque ſacri Codicis, in Notis ad *Lucianum* obvias, exhibet. Tandem etiam Cl. *Jo. Friderici Reitzii* legitur brevis defenſio ſui adverſus Autorem recenſionis, noſtris hisce *Novis Actis Eruditorum Anni 1745 Menſe Majo pag. 241 ſeq.* inſertæ, quæ judicium de ejus in *Lucianum* meritis, ut ipſe credit, haud æquum tulit. Ac, de peccatis quidem typographicis in contextu Græco, fatetur, item de minutiis grammaticis & puerilibus; quas tamen in unum collatas non ultra octo paginas completuras dicit, & hoc nomine veniam rogat; fert etiam,

iam, se moneri de nonnullis; sed tamen in quibusdam sibi injuriam factam queritur: tanquam, quod *Brodæi* pueriles notas addiderit, & *Bourdelotii* peccata non reprehenderit: quod *Elsneri* loca Obs. S. ubi *Lucianum* ad partes vocarit, adjecerit etiam, quamvis levibus in rebus: neque se commisisse, ut aut non satis æquus *Gesnero*, quia Germanus sit, aut injurius in *Grævium*, fuisse diceretur, cujus notam, in qua, manifeste per errorem operarum, ἐκατηγορεῖτο positum est, alia nota reprehenderit potius, quam errorem sustulerit. Ad hæc, non est, quod quidquam reponamus, istaque reprehendere si injuria, aut convicium, est, veniam rogamus. Unum est, de quo respondere pauca voluimus. Nempe niquissimi fuimus, quod *Solano*, & ipsi, insultavimus, ut ait, propterea, quod legi voluerint παρ' ἐλπίδος, *præter spem*, ipse autem etiam πέρα ἐλπίδος: cum *Solanus* diserte dicat, se legere παρ' ἐλπίδα, eique ipse assensus sit. Nos autem hoc nuspiam negavimus. Vidimus enim oculis nostris. Sed o! viri boni, si scitis, neque πέρα ἐλπίδος, neque παρὰ ἐλπίδος, rectum esse, sed contra sensum illud, hoc autem contra præcepta grammatica: quare, quæsumus, chartam maculatis, & notas oneratis talibus conjecturis proponendis, & lectorum otio abutimini sic? Si reperit v. c. πλοῦτους dici in plurali posse, cur non delegit priorem notam, in qua negaverat? Quid enim lectores emant notas, e quibus discant, quid aliquando nesciverit? Nam, qualis defensio sit, quod non satis temporis se habuisse dicit, ut posset priorem notam delere, nemo non videt.

EPISTOLA AD VIRUM ERUDITUM, CONYERS MIDDLETON, Vitæ M. T. Ciceronis scriptorem, in qua ex locis ejus Operis quamplurimis, recensionem Ciceronis Epistolarum ad Atticum & Quintum Fratrem desiderari, ostenditur: de illarum vero, quæ Ciceronis ad Marcum Brutum, Brutique ad Ciceronem, vulgo feruntur, Epistolarum αὐθεντίᾳ nonnulla disseruntur. Autore JAC. TUNSTALL, Coll. Div. Joan. Cantab. Socio, & Academiæ Oratore. Accedit JO. CHAPMAN Dissertatio chronologica de Ætate Ciceronis Librorum de Legibus.

Canta-

Cantabrigiæ, apud Guil. Thurlbourn, 1741, 8.
Alph. 1 plag. 3.

De *Middletoni*, V. C. Commentario de Vita *Ciceronis*, diu eſt,
quod copioſe in his Annalibus commemoravimus. Is,
cum multa bona multasque ſuavitates haberet, avide lectus eſt,
inprimis in Anglia. Idem cum veniſſet in *Tunſtalli*, V. C.
manus, qui magna cum diligentia aliquamdiu erat in excu-
tiendis emendandisque *Ciceronis* ad *Atticum*, *Q. Fratrem*, &
M. Brutum, Epiſtolis verſatus; ſtatim ille animadvertit, a
Middletono quædam vel minus recta pro certis venditata,
vel recta nonnunquam perperam intellecta, fuiſſe. Quare, cum
ad literarum utilitatem intereſſe putaret, ſi earum ſtudioſi
de ea re admonerentur, inſtituit hanc Epiſtolam ſcribere, in
qua minus recte tradita ex *Epiſtolis ad Atticum* & *ad Q. Fra-
trem* convinceret. Quod ille ita perfecit,ut ſimul multa earum
Epiſtolarum loca explicaverit, multa etiam emendare tenta-
rit. Quo magis nos gratam rem Lectoribus ſperamus facturos,
ſi hujus libri argumentum breviter exponamus, &, ſpecimini-
bus quibusdam propoſitis, de toto Opere judicandi Lectoribus
poteſtatem faciamus. Cum *Nepos* in *Vita Attici* de XVI vo-
luminibus Epiſtolarum *Ciceronis* ad *Atticum* dicat, eas a Con-
ſulatu *Ciceronis* ad extremum uſque tempus miſſas eſſe, easque
qui legat, non multum deſideraturum temporum eorum con-
Pag. 3. textam hiſtoriam; id male ita accepit *Middletonus*, ut crede-
ret, nihil tum accidiſſe, cujus non accurata & ampla narratio in
illis Epiſtolis reperiretur. Nam primo altius, quam *Nepos* dicit,
earum initium repetendum, nempe a quinto ante *Ciceronis* Con-
ſulatum anno; deinde non pertinent ad extremum uſque *Cicero-
nis* tempus, ſed plus quam integrum annum ante deſinunt; de-
nique intervalla quædam Epiſtolarum ſcribendarum fuere. Nam
v. c. circa ipſum *Ciceronis* Conſulatum plus quam triennium to-
tum ſine ulla Epiſtola interceſſit. Neque integram illam, qua
Nepos uſus eſt, *συναγωγὴν* ad nos perveniſſe putat *Tunſtallus*,
cum in iis, quas habemus, Epiſtolarum ad *Atticum* miſſarum
mentio fiat, quarum nulla particula hodie ſupereſt. Sed, quo
magis elegantes & plenæ hiſtoria doctrinaque ſunt, quas habe-
5. mus, eo magis perditæ deſiderandæ ſunt. In iis, quas habe-
mus, egregie verſati ſunt *P. Victorius*, *P. Manutius*, *Simeo Bo-
ſius*,

Digitized by Google

ſius, *J. G. Grævius*, & *Cl. Mongaltius*, Francogallus. Sed multa tamen reſtant difficilia, corrupta, & perperam mutata. Ejus rei indicium etiam hoc eſt, quod *Middletonus* loca dubia aut non attigit, aut ſæpe male ad partes vocavit. Idque ei hoc magis in Epiſtolis *ad Q. Fr.* accidit, quod in iis viri docti non eadem, ac in illis, diligentia ſunt verſati. Inprimis autem in multos errores *Middletonum* induxit hoc, quod non animadvertit, Epiſtolas ad *Atticum* non eſſe accurate ad ordinem temporis diſpoſitas; (quod tamen non primus *Tunſtallus* vidit, ſed jam *Simeo Boſius* monuit, item *Manutius* & *Popma*, qui etiam primi Libri Epiſtolas eodem prope modo ac *Tunſtallus* digeſſere,) ſed in rerum temporibus definiendis eundem, qui Epiſtolarum eſt, ordinem fecit. Ceterum ex perturbato Epiſtola- Pag. 15.
rum ad *Atticum* ordine colligit *Tunſtallus*, haud ſcimus, an vere, eas Epiſtolas non *Tironem*, ut *Middletonus* putat, ſed *Atticum* ipſum, lucri faciendi ſtudio digeſſiſſe, qui non modo gladiatorum familiis, ſed etiam ſervis literatis & plurimis librariis alendis, quæſtum fecerit. Quodſi *Tiro* eos digeſſiſſet, non dubitat Vir doctus, quin eas ita jam, ut a *Cicerone* datæ erant, diſpoſitas haberemus: quaſi Epiſtolæ ad Familiares a *Tirone* iſto ordine digeſtæ ſint. Neque tamen hoc audet confirmare, nihil in ordine, ab *Attico* facto, mutatum fuiſſe: cum ſæpe una in plures diviſa ſit, plures in unam coaluerint, id quod etiam Epiſtolis ad *Q. Fratrem* accidiſſe putat. His explicatis, 24 ſeq.
Vir doctus ſe ad res *Ciceronianas* ipſas convertit, quæ partim ad rem publicam, partim ad privatam *Ciceronis*, & ejus ſcripta ſententiasque, pertinent; in quibus omnibus demonſtrat luculentis exemplis, *Middletonum* ſubinde erraſſe, cum vel, quod in aliis tamen ipſe merito reprehendit, fideliſſima Epiſtolarum ad *Atticum* & *Q. Fr.* teſtimonia ſubmoverit, vel in iis, optimis per ſe, partim ex ſua brevitate, rerumque ipſarum ingenio, obſcuratis quamplurimum, partim ex vetuſtatis injuria miſere obliteratis, monumentis, aliorum autoritate niti, quam ſuo uti judicio, maluerit. Illud etiam erroribus quibusdam locum fe- 48.
ciſſe, quod non meminerit, *Ciceronem* in aliis ſcriptis virum optimum eſſe præſtantiſſimumque civem, in Epiſtolis autem inconſtantiam cupiditatemque ſubinde prodere, eoque fieri, ut

 veræ

veræ ejus vitæ ſtultitia quædam in tanta fictæ eloquentiæ pru-
dentia deliteſcat, &, niſi ab attentis Epiſtolarum lectoribus, con-
Pag. 50. ſpici non poſſit. Fefelliſſe eum hanc quoque opinionem, quod
putaret, Orationes *Ciceronis*, etſi veras de rebus philoſophicis
ſententias raro exhibeant, rerum tamen geſtarum, earum certe,
quæ vel in ſenatu, vel ad populum, actæ ſint, teſtes certiſſimas
eſſe: cum hæc veteris eloquentiæ vel maxima ars fuerit, ut
non modo vera tacerentur, ſed etiam res, ut cauſæ ſervirentur,
55. vel augerentur, vel minuerentur. Atque hujus oratoriæ *εἰκονο-
μίας* veſtigia non ſolum in Orationibus, ſed in rhetoricis etiam
philoſophicisque operibus, reperiri, non modo quoad perſo-
narum & ſermonis fictionem, qui mos eſt dialogorum, ſed even-
torum etiam rerumque geſtarum. *Μνημονικὰ* *Ciceronis* *ἁμαρτή-
ματα* in hiſtoricis rebus animadvertiſſe multos; *ἐντέχνως* au-
tem meditateque nonnulla *παρὰ τὴν ἱστορίαν* poſita eſſe, non
ita eſſe proclive judicare; quod tamen niſi fiat, hiſtoriam ex
Ciceronis libris congeri veram non poſſe. Ejus rei quatuor
exempla affert, è quibus hoc unum ponemus, quod *Cicero* in
Bruti proœmio dicit, ſibi, e Cilicia decedenti, Rhodum cum
veniſſet, nuntiatam eſſe *Hortenſii* mortem, idque, eo loco ad-
ductus *Middletonus*, poſt alios, verum eſſe judicavit. Sed idem
Cicero ad *Att. VI, 6,* e Cilicia ſcribit: *De Hortenſio te certo ſcio
dolere. Equidem excrucior. Decreram enim cum eo valde fa-
miliariter vivere.* Epiſtola ſequente autem ſcribit, *ſe Rhodum
velle.* Dicet aliquis: quare autem aliter ſcripſit, ac res erat?
Nempe ad *Bruti* ſui materiam accommodatiſſimum erat, ut Rho-
di potiſſimum, in nobiliſſimo eloquentiæ emporio, de morte
Hortenſii, cujus laudes tantopere in *Bruto* celebrantur, primum
nuntiatum diceret. Hinc jucundiſſimi proœmii occaſio na-
ſcebatur, operæque ab utroque Oratore ſummo, *Cicerone* &
Hortenſio, apud unum optimum eloquentiæ magiſtrum *Molo-
nem* Rhodi olim poſitæ ſuaviſſima recordatio. Conf. *Brut. Cap.
90.* Hoc artificium cum non aſſequerentur librarii in *ſecundo de
Legibus Cap. 1,* ubi *Atticus* dicit: *Equidem, qui nunc primum huc
venerim, ſatiari non queo: magnificasque villas, & pavimenta
marmorea, & laqueata tecta, contemno,* cum credere non poſſent,
Atticum tum *primum* in illam *Ciceronis* villam veniſſe, neque id
intelli-

intelligerent, consilio ita scriptum esse, & exquisita aliqua ratione, ut nempe τοποθεσία Arpini his Dialogis includi posset, in qua scilicet suavitas quædam inesset, ad exornandum librum accommodata, reposuerunt *nunc potissimum*; quo totus locus corrumpitur. Nam, si *Atticus* inductus esset talis, ut jam sæpe vidisset Arpinum, sane tota illa τοποθεσία aliena fuisset & scholastica. Jam inde a *pag. 66* ad *pag. 192* multis per omnem vitam *Ciceronis* exemplis demonstratur, quam graviter in multis rerum *Ciceronianarum* partibus a vero aberrarit, eaque omnia ex iis, quas diximus, Epistolis repetita sunt. Nobis hic satis erit, huc referre ea, quæ ad *leges Clodias* pertinent, ceteris lectorum diligentiæ relictis. Quatuor leges tulit *Clodius* in initiis tribunatus: primam, ut frumentum populo gratis daretur in posterum, non, ut e lege Sempronia datum erat antea, semissibus & trientibus; alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceat, de cœlo servaret; tertiam, de collegiis restituendis, novisque (*innumerabilibus Cicero* dicit *pro Sext. Cap. 25*) instituendis; quartam, ne Censores, nisi accusatum apud se, & de communi utriusque sententia, notarent (*Cicero* dicit *ibid.* ut Censoria notio de rep. tolleretur). Sed post has leges *Middletonus* putat aliam legem latam ab eo, *ut lex Ælia Fusia ne valeret, eaque lege in perpetuum sublatam esse legem Æliam Fusiam*; & deinde subtiliter exquirit rationes, quare in republica ejus legis vis aliqua reliqua videatur. Hic *Tunstallus* recte docet, *Ciceronem* non intellectum esse a *Middletono*. Nam ea, ut dicitur, non nova lex fuit, sed eadem, quam antea loco secundo commemoravimus, sive potius ejus pars. Nam in eadem erat, *ne auspicia valerent, ne quis obnuntiaret, ne quis legi intercederet, ut omnibus fastis diebus legem ferre liceret, ut lex Ælia, lex Fusia, ne valeret.* Erroris autem causa hæc fuit, quod *Middletonus* non vidit, quæ *Cicero* de legibus *Clodianis* dixit, ea non esse ita, uti dicuntur, accipienda, sed esse oratorie aucta. Quis enim credat, *Clodium*, hominem popularem, ausum esse lege tollere religionem, auspicia, obnuntiationem, intercessionem? Quis credat porro sublata, cum postea valuerint? Poterat autem *Middletonus* ex *Dione Cassio* discere, *Clodium*, cum timeret, ne lex in *Ciceronem* ferenda impedire-

Pag. 66.

Digitized by Google

pediretur, tulisse, ne quis de cœlo servaret per eos dies, quibus necesse esset, plebem aliquid sciscere', hoc est, ut per proximos dies comitiales lege Ælia Fusia solutus esset. Neque inusitatum hoc erat, ut aliquis ad tempus ea lege solveretur. Nam biennio ante *Lurco trib. pl. solutus est lege Ælia & Fusia, ut legem de ambitu ferret, ad Att. I, 16.* Et, cum lex de *Cicerone* revocando ferenda esset, Senatusconsultum factum est, *ne quis de cælo servaret, ne quis moram ullam afferret.* Ceterum miramur, qui factum sit, ut *Tunstallus* semper legem *Fusiam* appellet, cum satis constet hodie, legem *Fufiam* dicendam esse, nisi forte errore operarum ita expressum est: quod si est, miramur, quomodo, qui alios errores, tanquam *pag. 32* πολυτελὴν οἰκίαν, in addendis sustulit, non hunc quoque tam frequentem emendarit. Deinde non assequimur, quare non modo *Middletonus* inducatur ita disputans, quasi unam legem Æliam Fusiam putarit, sed ipse etiam *Tunstallus* ita loquatur, cum duæ diversæ leges fuerint. Sed, antequam in argumento libri enarrando progrediamur, illud quoque monendi sunt lectores, *Tunstallum*, dum *Middletoni* sententias ex Epistolis *Ciceronis* ad *Atticum* & *Q. Fr.* refellit, multis locis medicinam afferre studuisse: quam rem, etsi non negaverimus, ei interdum non adeo infeliciter cessisse, tamen & illud fatemur, multas atque adeo plerasque conjecturas nimis a vulgata lectione recedere, multisque dubitationibus obnoxias esse; quod pluribus exemplis doceremus, si nobis tam longis esse liceret, neque alia nobis ex hoc libro narranda restarent. Versatur autem reliqua libri pars in eo, ut ostendatur, *Epistolas* eas, quæ *ad Brutum* scriptæ *a Cicerone* putantur, atque *a Bruto ad Ciceronem*, quæque Epistolis ad *Quintum Fr.* subjici solent, spurias esse, & utrique ab impostore quodam suppositas. In quo Vir doctus non

Pag. 192. eo solum argumento utitur, quo vulgo in hujusmodi causa uti solent, quodque a dicendi genere abhorrente a *Ciceroniani* elegantia ductum, lubrico illo sane & sæpe fallaci, sed etiam luculentiori & potentiori, quod a rebus sumitur. Nempe, cum primum ille paulo diligentius legere has Epistolas instituisset, statim

194. *Ciceronianæ* orationis candorem & copiam desideravit, easque ita dictis sententiisque concinnatas animadvertit, ut ex

221.

περιερ-

περιεργίᾳ potius & meditatione ſcholaſtica, quam ex negotiis ipſis, vitæque veræ actione, natæ eſſe viderentur. Miratus deinde eſt, qui factum ſit, ut reliquæ Epiſtolæ utriusque mutuæ & ante & poſt ea tempora ſcriptæ, in quæ hæ incidunt, quarumque adeo mentio fit apud veteres, *Plutarchum* inprimis & *Quintilianum*, interierint omnes, hæ remanſerint ſolæ, quæ ad *Atticum* ſcriptarum hiſtoriam producant, & quaſi Epilogi vicem ſuſtineant. His rebus adductus, diligentius rem excuſſit, in iis Epiſtolis invenit multa & νοήσει abſona, & λέξει inconcinna, multa, ex utraque parte, rerum futurarum mira auguria, narrantis porro *Ciceronis* & conjicientis *Bruti*, & viciſſim, repentinos quosdam mirabilesque concurſus, quod autem maximum eſt, in hiſtoria non ſolum novata atque immutata quamplurima, ſed & nonnulla palam falſa, *Ciceronis* certe veris genuinisque operibus ex adverſo repugnantia. Hæc ille in hoc libro pluribus exequitur, initio facto ab eo, quod ultimo loco poſuerat, & quod eſt rei caput. Digna ſane res eſt, quæ etiam atque etiam conſideretur, Nam, ut non omnia argumenta probamus, quædam tamen ſunt, non contemnenda ſane, digna certe, quæ diligenter a doctis hominibus excutiantur. Hic quidem neque ſpatium, neque ratio, ſinit, ut omnia argumenta commemoremus & examinemus: inprimis cum adhuc aliquid dicendum videatur de *Jo. Chapmani*, Viri doctiſſimi, Diſſertatione chronologica, *de Ætate Ciceronis Librorum de Legibus*, quæ huic libro *Tunſtalliano* ſubjecta eſt. Vulgo quidem horum librorum natales ad annum U. C. 702, e calculo *Pighiano*, & *Servium Sulpicium* & *M. Claudium Marcellum* Conſules, referuntur. Fuere tamen, nominatimque *J. A. Fabricius* & *Morabinus*, Francicus eorum librorum interpres, qui, paulo ante mortem *Ciceronis* ſcriptos, putarent, id eſt, A.U. 710 *Hirtio* & *Panſa* Coſſ. Cl. *Chapmanus* quidem plurimis, iisque egregiis, ut nobis videtur, argumentis contra primam illam ſententiam prolatis, de Legibus libros extremo A. U. 709 ſcriptos eſſe, defendit.

Pag. 193.

194.

CHRISTIANI GOTTLIEB BUDERI, SERENISS. Saxon. Ducibus a Conſiliis aulicis, in Academia Jenenſi Juris & Hiſtor. Prof. Ordin. &c. Opuſcula, quibus ſe-

 lectiora

Digitized by Google

lectiora Juris publici, feudalis, eccleſiaſtici, Germanici, & Hiſtoriæ patriæ ac literariæ, argumenta exhibentur:

Jenæ, apud Chriſt. Henr. Cuno, 1745, 8 maj.
Alph. 2 plag. 1.

Opuſcula eruditorum minora, ea maxime, quæ vulgo Diſſertationum Academicarum inſigniri nomine ſolent, cum non modo rarius in regiones exteras perferantur, ſed eorum etiam ſæpiſſime manibus excidant, qui propius vivunt, & alias in conquirendis ſcriptis ejuſmodi nec operæ parcunt, nec ſumtibus; publico ſane dignus elogio eſt Illuſtris Autor, quod Diſſertationes & Programmata, quæ inde a triginta annis ſeparatim ediderat, uno juncta volumine, hiſtoriarum pariter & Juris publici amatoribus exhibuit. Qua in re ſicuti exemplo præſtantiſſimorum virorum, quos idem laudabiliter feciſſe novimus, incitatum ſe ipſe profitetur Celeberrimus *Buderus*; ita etiam id habet hæc Sylloge præ multis aliis præcipuum, quod omnia ſecundis ſub examen curis vocata, pluribusque hinc inde acceſſionibus locupletata fuerint, addita ſimul, quæ antea lucem non viderat, Oratione inaugurali, bonæ frugis pleniſſima. Larg[illegible]itur & exteris, & civibus noſtris, fons patet, ex quo haurire cum voluptate poſſint, quæ ab aliis vel non obſervata, vel non erudite ſatis tractata, & in illuſtribus tamen rerum argumentis obtinent. Quod ut appareat luculentius, vel ſolos Opuſculorum titulos ſubjunxiſſe juvabit, qui non paucos profecto ad ipſam eorundem lectionem allicient. Scilicet primum occupant locum *Vindiciæ juris Imperatorii adverſus Epiſcopos Romanos;* alterum *Diatribe de juramentis Principum eccleſiaſticorum S. R. Germ. Imp.* qua ad finem perducta, occurrit expoſitio *de Feudis ſceptri*, itemque *de Feudis officialium hæreditariorum Procerum & Provinciarum Germaniæ*, quam *de Legationibus obedientiæ Romam miſſis* liber ſingularis excipit. Deinceps *de Canonicatibus Imperat. Augg. Germaniæque Regum ac Præbenda regia* diſſeritur, cui ſcripto ſuccedunt Commentationes *de S. R. I. Vicariorum jure præſentandi ad beneficia eccleſiaſtica; de Commiſſario imperiali in cauſis feudalibus, ſigillatim ad inveſtituras;*

turas; de Commiſſario Imperiali ad cauſas feudales varias; de Feudo jurisdictionis, & *de Judiciis duodecimviralibus populorum ſeptentrionalium ac Germaniæ.* Poſt Oratio conſpicitur, notis literariis inſtructa, *de inſtauratione ſtudii hiſtoriarum patriæ Friderico III & Maximiliano I Augg. imperantibus*, quam indixerat Programmate ſolenni *de Friderico III Electore Saxon. ſtudiorum hiſtoricorum patrono ac propagatore.* Huic vero Illuſtris Autor comites dedit partim Programmata alia, partim Diſſertationes epiſtolares, *de fatis doctrinæ Juris publici in Academiis maxime Germaniæ; de Bibliothecis legatis; de Bibliotheca diplomatica; de jure manus mortuæ; de compendiis fiſci regii & cameræ apud Germanos; de verbi Reich, terrulis adſcripti, ſignificatione*, ac tandem *de Sigilliferis Epiſcoporum, cumprimis Germaniæ.* Lætentur nunc hiſce politiſſimi ingenii monumentis Themidos elegantioris cultores, &, ne ſolus hic *Tomus* maneat, optent reipublicæ literariæ cauſa, quæ tanto plures *Budero*, de ſe optime merito, honores decernit & laudes, quanto magis ſpectata Viri modeſtia omnes deprecatur.

LEÇONS DE PHYSIQUE EXPERIMENTALE, &c.
hoc eſt,
LECTIONES PHYSICÆ EXPERIMENTALIS, Autore Abbate NOLLET, Academiæ Scientiarum Pariſienſis, & Societatis Regiæ Londinenſis, Socio.

Tomus II & III.

Amſtelodami, ſumtibus Societatis, 1746, 12 maj.
Tom. II plag. 21 Tab. 20, Tom. III plag. 22 Tab. 19.

Pergimus in recenſione elegantiſſimi Curſus Phyſicæ experimentalis, a doctiſſimo *Nolleto* edi cœpti. Totam inſtituti rationem, methodumque, qua in eo exequendo verſatus eſt, nuper, cum de *Tomo primo* verba faceremus, expoſuimus. Exorſus eſt ibi doctrinam de motu, atque hujus eam partem, quæ de motu ſimplici agit, abſolvit. *Motus* itaque *compoſiti*, *atque virium centralium*, *conſideratio* initium *Tomi ſecundi*, & quidem *Lectionem* V, conſtituit. Poſt explicatam hujusmodi motus naturam, variæ ſiſtuntur

tur machinæ elegantes, quibus varii ejus casus re ipsa ad experientiam revocari possunt; & plurimorum phænomenorum, quæ in natura sunt obvia, & attentione vel ideo digna, quod minus expertis aliter consequi debere videantur, ratio redditur. De viribus centralibus quoque peringeniosæ quædam exhibentur machinæ, quibus effectus vis centrifugæ & centripetæ, motus vorticis, corporumque, ei innatantium, motus corporum in curvis, ut spiralibus, ellipsibus, &c. clare ante oculos ponuntur. Vis centrifuga applicari potest maximo cum usu in variis machinis construendis, quibus motus fluidorum producitur; quo pertinet *Papini Suctor* rotatilis, in his *Actis* olim descriptus, antliæ, aquam elevantes, a *Gallono* expositæ, folles, quibus in locum quendam continuo aer recens injici potest, a *Desagulerio* constructi, aliave. Simili artificio utitur Noster, ceu remedio Thermometris applicando, si, ut interdum fieri solet, accidat, ut liquor dissipetur, & intervalla vacua inter se relinquat. Modo enim Thermometrum superiori sua parte manu teneatur, & aliquoties celerrime convertatur, adeo ut globus in peripheria circuli sic descripti existat, tubus autem radium ejus constituat; statim liquor iterum unietur. Expertus est aliquoties, mortem, vel saltem permagnam violentiam, animalibus inferri posse, si per aliquod tempus celeriter in gyrum agantur. Proponit hac occasione, an non motus gyratorius inservire queat paralyticis, ad humores in pristinum cursum restituendos. De phænomenis corporum, in vortice fluido motorum, eorumque causis, varia notatu digna affert. Sequens *Lectio VI* de *gravitate corporum* agit. Phænomena, a gravitate proficiscentia, sunt vel ita comparata, ut gravitati soli debeantur, vel ut alia insuper vis ad effectum concurrat. Prius fit, si corpus motu libero in verticali decidat; posterius duobus præcipue casibus accidit, si corpus aut in plano inclinato, vel curva quavis, motu non libero descendat; aut a vi quadam in directione quavis projiciatur, ac dein libere moveatur. In quæstione de causa gravitatis, de qua adeo in diversa abierunt Philosophi, Noster, quemadmodum & in aliis ejusmodi, experimenta solum afferre contentus, in nullius castra transire audet. Cum, omnia corpora, etsi apparenter levia, & in aere adscenden-

Digitized by Google

adſcendentia, gravitate tamen prædita oſtendiſſet, quæſtionem de adſcenſu vaporum attingit. Expoſitis variis hac de re ſententiis, nonne, quærit, aer atmoſphæricus ſimul diſſolvere & elevare poteſt ſpongii in modum corpora, ipſum circumdantia? Videmus enim, aquam, vaſi, cujus fundus ſale tegitur, infuſam, hoc in partes minimas diſſolvere, ubique in poros ſuos recipere, & per totam ſuam maſſam uſque ad ſupremam ſuperficiem elevare; idque eo magis, quo magis diſſipatæ, quo minores, & quo magis aqua jam imprægnatæ, ſunt hujus particulæ. Hujusmodi autem granis aſſimilantur corporum omnium moleculæ, quarum pori continuo aere opplentur, quæque adeo nec cum reliquis penitus cohærent, nec unquam in perfecta quiete conſtituuntur. Haud quoque huic rei obſtabit, eas eſſe aere graviores, cum, aquam in ſpongio ſponte adſcendere, conſtet. Fatetur Cl. Autor, rem ſic non ad primam cauſam deduci, ſed phænomenon unum ſaltem per aliud explicari; ſed quid aliud agendum in tanta cauſarum obſcuritate? Ceterum hac Lectione varia, ad motus ex gravitate ſpectantia, tam rationibus geometricis explicantur, quam machinis variis ad experientiam revocantur. *Hydroſtaticam Lectiones VII* & *VIII* complectuntur. Hæc tractatio verſatur vel circa fluida in ſe ſpectata, ubi de conditionibus æquilibrii fluidorum, aut homogeneorum, aut heterogeneorum, vel circa æquilibrium ſolidorum in fluidis. Dum æquilibrium fluidorum heterogeneorum inter ſe conſiderat, doctrinam de preſſione atmoſphæræ, ejusque effectibus in barometris, antliis, &c. ſimul attingit. Hac occaſione affert inſtrumentum valde ſimplex, denſitates duorum fluidorum absque prolixiori apparatu ſecum conparandi. Conſtat exigua antlia ſuctoria, e qua prodeunt duo tubi æquales vitrei, aſſerculo in partes minimas diviſo affixi; qui ſi duobus vaſibus, horum fluidorum plenis, ad æqualem profunditatem immergantur facta elevatione emboli, fluida ad altitudines adſcendent, denſitatibus reciproce proportionales; modo uterque tubus ad minimum 3, aut 4, pollices diametro interiori contineat. Appendicis loco accedunt duæ diſquiſitiones, altera de *tubis capillaribus,*

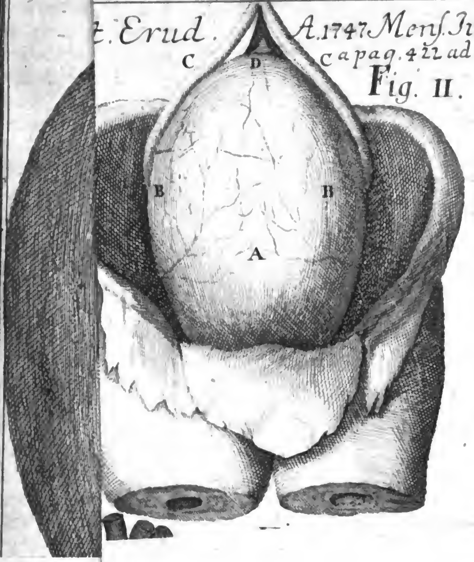
pillaribus, de *caufis fluiditatis & foliditatis corporum* altera. Ad tres potiffimum claffes redeunt Phyficorum de caufis phænomenorum in tubis capillaribus fententiæ. Alii ea preffioni inæquali fluidi fubtilis ambientis adfcribunt, quam in vas liquore plenum facilius, quam intra tubulum, exerceri poffe putant. Aerem id effe non poffe, ftatim docent experimenta, fub antlia haud minus, quam in aere libero, procedentia. Huic quidem refponderi poffet, aerem fub antlia ubique æqualiter rarefieri, proinde eandem adhuc proportionem inter preffiones intra & extra tubum aeris expanfi, quam inter preffiones naturalis, fubfiftere. Sed novum repugnat experimentum. Si enim aer preffionem intra tubum libere exercere nequit, fequitur, ipfam eo magis imminui, quo longior eft tubus; cum tamen longitudo tubi nihil omnino ad altitudinem fluidi intra eum conferre deprehendatur. Aliud ergo fluidum aere fubtilius in ufum vocant, quod adhuc in vafibus aere evacuatis fubfiftat. Huic partes globulofas tribuunt, ficque tubum nunquam exacte replere putant; unde preffio oriatur inæqualis, idque eo magis, quo tubus fit anguftior. Verum enim vero conceptu eft difficile, quomodo fluidum adeo fubtile, ut poros vitri permeare queat, tam male fefe applicet parietibus tubi, ut inæqualitas preffionum evadat fenfibilis. Præterea, pofita hac preffionum differentia, altitudines liquorum intra tubos deberent effe denfitatibus reciproce proportionales, contra experientiam. Quin & prorfus non pendere videtur hic effectus a preffione externa, cum is eodem modo confequatur, fi tubus non immittatur vafi liquore pleno, fed faltem guttula ei extrorfum applicetur. Secunda opinio eorum eft, qui ftatuunt, extremitate tubi in liquorem immerfa, columnam exiguam, eum ingreffam, pondus fuum adhæfione ad vitrum perdere; unde ab exteriorum columnarum preffione elevetur; eodem modo elevari fecundam, & ita porro, donec altitudo fiat proportionalis frictioni, quæ fit reciproce ut diameter tubi. Verum non perpendunt ii, columnam fluidi fuftineri quidem poffe frictione, quamdiu in quiete verfatur, eandem vero frictionem fuperandam

dam

Digitized by Google

...t. Erud. A. 1747 Mens. Juli c pag. 422 ad 427.

Fig. II.

Digitized by Google

Digitized by Google

dam esse, si movenda sit, quod nullo modo a pressione externa fieri posse liquet. Sed & ipsi repugnat experientiæ. Idem enim effectus consequitur, sive tubus saltem attingat liquoris superficiem, sive, quantum potest, profunde immergatur; quod, pressionem columnarum externarum nihil eo conferre, docet. Tertia itaque & maxime recepta sententia attractione liquoris & vitri mutua nititur. Quæ hac de re affert Noster, eo potissimum redeunt: Qui attractionem pro principio physico venditent, iis duo probanda incumbere: primo tale principium actu existere, dein effectus, ipsi tributos, per leges impulsionis explicari non posse; qui vero pro causa tantum secundaria sumant, iis de ipsa ad leges naturæ ordinarias reducenda laborandum esse. Præterea forsan incassum in his effectibus per unicam hypothesin explicandis desudari, sed potius plures una causas ad eos concurrere posse; nimirum, præter inæqualem fluidi cujusdam subtilis pressionem, insuper adhæsionem, seu viscositatem naturalem liquorum, quantitatem & figuram partium, motum internum, & ita porro. De causis duritiei & fluiditatis corporum acturus, primo experimenta affert, quibus adhæsio corporum mutua adstruitur; quo pertinet cohæsio duorum marmorum politorum, & suspensio Mercurii intra tubum sub antlia usque ad 75 pollices. Hos effectus pressioni fluidi subtilis adscribendos colligit. Ex eodem fundamento quoque vel duritiem, vel fluiditatem, corporum deducit, prout vel pressio fluidi hujus exterior excedit reactionem ipsius intra poros corporis, vel prout fluidum adeo se poris insinuat, ut pressionem exteriorem superet; quæ omnia ita explicat, ut, ejus hypothesin veritatis speciem maximam præ se ferre, negari nequeat.

Tomi tertii Lectio IX Mechanicam explicat. Cum enim leges æquilibrii & motus corporum solidorum ac fluidorum in præcedentibus Autor exposuerit; nunc de mediis, æquilibrium producendi, motumque applicandi, agit. De machinis autem simplicibus inprimis dicere hic instituit. Harum tres tantum numerat, vectem, planum inclinatum, & funes. In

 omni

Digitized by Google

omni machina ad quatuor res primarias attendendum esse monet: potentiam, resistentiam, seu onus, hypomochlium, seu centrum motus, & velocitatem, quacum moventur potentia & onus. De vecte experimenta omnia unius ope machinæ absolvit, per quam non solum hypomochlium in vecte pro lubitu variari, sed & vectis contrapondii ope ita disponi, potest, ut lineæ mathematicæ vicem subeat. Simul de machinis, a vecte pendentibus, libra, axe in peritrochio, trochlea, & polyspasto, agit. Omnia autem ita pertractat, ut non solum palmarias eorum proprietates explicet, ac experimentis confirmet, sed & ipsorum applicationem in rerum natura, ac in vita communi, ostendat. Cum plano inclinato cuneúm cochleamque conjungit. De funium partim usu, partim quoque resistentia, quam eorum applicatio afferre potest, varia notat: resistentiam, ex rigore ipsorum oriundam, augeri directe, ut vires tendentes, & ut diametri eorum, illosque flecti eo difficilius, quo cylindri, quibus circumvolvuntur, sint minores, hanc tamen resistentiam non crescere directe ut diametri, ostendit, experimentisque confirmat, *Amontonium* (in *Comm. Acad. Scient. A. 1699*) secutus. Maximopere igitur in machinarum, in quibus funes usurpantur, fabrica & usu ad hancce resistentiam respiciendum est. Hac occasione ex eo discimus, *Duhamelium du Monceau*, inspectorem rei maritimæ generalem, theoriam & praxin artis funes fabricandi parare, eàque de re jam varia cum Academia Scientiarum communicasse, multaque experimenta instituisse. Experiundo quoque probat, quod Cel. *Reaumurius* primus detexit, (vid. *Comm. Acad. Scient. A. 1712*) funes contorquendo multum de vi sua perdere, nec unquam tantum sustinere contortos, quantum separatim simul applicati. Denique, quos effectus siccitas & humiditas in funibus edant, ostendit; simulque de hygrometris verba facit. His absolutis, doctrinam *de natura & proprietatibus aeris Lectione X* aggreditur. Aerem duplici ratione hic considerat: quatenus nempe in se spectatur, ceu corpus peculiaris naturæ, absque respectu ad quantitatem & figuram totius ejus massæ; & quatenus partem magnam tel-

luris

luris noſtræ, ſeu atmoſphæram, conſtituit. Ad priorem pertinet aeris materia, fluiditas, gravitas, elaſticitas, condenſatio, vel expanſio, inprimis a calore, neceſſitas ad reſpirationem in corporibus animalibus, & ad geneſin ignis, inſinuatio in poros corporum. Notiſſima eſt, aerem ope globi vitrei ponderandi, methodus. Huic vero proceſſui objici poſſet, acceſſionem ponderis, quæ in globo antea evacuato poſt immiſſum aerem deprehenditur, non tam ipſi aeri, quam particulis heterogeneis & vaporibus aquoſis, in eo continuo hoſpitantibus, deberi; quod commovit *Bœrhaavium*, ut ipſum aerem haud magis, quam ignem, gravitate præditum conjectaret. Cui dubio ut occurreret Noſter, rem ita inſtituit: Globi aere pleni pondus bilance examinavit; aere dein eum evacuavit, quo factum eſt, ut vapores, ei innatantes, ad fundum vaſis deciderent; hac ratione maximam partem corporum heterogeneorum, in eo contentorum, quibusque pondus ipſius tribui poſſet, in globo retinuit, ſolumque aerem puriorem ex eo ſuſtulit; interim tamen, clauſo epiſtomio, globoque denuo ponderato, tantum quam proxime ei deceſſiſſe ponderis, quantum antea acceſſerat, deprehendit. Inſtrumentum, aerem puriorem reddendi, materiasque heterogeneas ab eo ſeparandi, Noſtro debetur, ejusque deſcriptio in *Comm. Acad. Scient. A. 1741* exſtat. Dum de aere, ex variis corporibus producto, agit, prodigioſam ejus quantitatem, volumen horum multum ſuperantem, explicari poſſe notat ex eo, quod hic aer non ſit purus, ſed procul dubio ex multis materiis heterogeneis compoſitus; quod ex ejus effectibus manifeſtum ſit, cum aer, ex plurimis vegetabilibus elicitus, ignem exſtinguat, vaporem violentum ſpargat, &c. Ut, quantum aeris, quantoque tempore, in ſe recipere poſſit aqua, ab eo primum purgata, exacte & perfacile cognoſci queat, inſtrumentum excogitavit. Proponit quoque, an non hac ratione certi odores ope aeris in fluida introduci queant, aliaque nova effici; qua de re jam varia ſe tentaſſe affirmat, idque aliis quoque Phyſicis ad indagandum commendat. Quod jam ad conſiderationem aeris, ceu atmo-

Digitized by Google

ſphæræ, tellurem ambientis, attinet, ea iterum duplex eſſe poteſt; quatenus ipſe eſt fluidum, aut in æquilibrio, aut in motu, conſtitutum. Priori reſpectu atmoſphæra partim ut gravis, partim ut infinitis particulis diverſiſſimæ naturæ repleta, occurrit, quæ dein variis modis in terram recidunt. Poſteriori duo imprimis motus in aere obſervantur, alter tremulus, minimasque particulas ejus agitans, manente ipſarum ſitu mutuo, ſonus nempe; alter, magnum ejus volumen concitans, certaque velocitate ac directione propellens, ventus. Doctrina itaque de ſono hic fuſe exponitur, tribus potiſſimum rebus palmariis conſideratis, corpore ipſo ſonoro, medio ſonum transmittente, denique organo, eum percipiente. De hiſce omnibus variæ notatu dignæ obſervationes afferuntur, ſimulque machinæ, huc ſpectantes, deſcribuntur.

D. JOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT, Profeſſoris Pathologiæ Publici in Academia Lipſienſi, Pathologia Funiculi umbilicalis, quam Diſſertatione propoſuit Lipſiæ A. 1747.

Vita fœtus in utero matris, circuitu ſanguinis inter matrem atque fœtum, ſubſiſtit unice, nec quidpiam liquoris amnii, qui embryonem, ſua amnio (*Fig. 1, BB,*) obvelatum, alluit, ab eo deglutitur, uti contra diſſentientes a *Monro*, Edimburgenſi, *Medical Eſſays Tomo II* argumentis evictum fuit. Quamvis enim liquor, ab amnii liquido haud multum diſcrepans, in ventriculis fœtuum reperiatur, licet bilis utraque, in duodenum embryonis derivata, & motus inteſtinorum periſtalticus, a *Ruyſchio* viſus, alimentorum per os ingeſtionem ſupponere poſſit, uti etiam meconium aliunde, quam ex alimentis, ore captis, proficiſci haud poſſe arguitur; tamen debilia omnino ſunt iſta argumenta, cum, quod in ventriculis reperitur, liquor ſit gaſtricus, quod fœculentum de ano neogeniti exit, bilis & liquor inteſtinalis cenſeatur, motus autem periſtalticus liquoribus inquilinis propellendis deſtinetur. Proinde ſolo matris ſanguine nutritur fœtus, nec obſtat, ovulum primis diebus

TAB. IV Fig. 1.

diebus haud radicari utero, proinde nec sanguinem a matre accipere, cum tam tenero, uti est primis diebus, fœtui nec deglutitio tribui possit, proinde putandi sint villi, de chorio nascentes, (*Fig. 4*) mucum uteri sugere, donec, uteri parietibus ovulum innascatur. Ab illo tempore funiculus umbilicalis suo officio fungi incipit. Mater enim arteriosum sanguinem, sinubus uterinæ substantiæ infusum, villis chorii tradit. Hi sensim, intertexta glandulosa materie, in placentam concrescunt, hinc sanguinem acceptum ad radices venæ umbilicalis porro transferunt, non equidem materno similem, sed legibus nutritionis pro tenelli fœtus conditione accommodatum. Nam fieri omnino oportet haud levem sanguinis materni mutationem, ut ille tenerrimis fibris fœtuum quam simillimus efficiatur. Sanguis maternus ad hepar fœtus uno indiviso tramite ducitur, sed, postquam ille umbilicum embryonis vena subiit, sinistro hepatis sinu exceptus, majore parte jecur transit, aliqua parte per canalem venosum venæ cavæ infunditur. Progreditur ille sanguis, variis causis moventibus compulsus. Ex altera enim parte sanguinis arteriosi continuus ex matre affluxus columnam sanguineam protrudit. Ex altera autem arteriæ, quæ de fœtu exeunt, & circa venam (*Fig. 5, A,*) flectuntur, eandemque serpentinis flexibus (*Fig. 5, BB,*) amplexantur, pulsibus suis inertiam venæ superant, & sanguinem contentum urgent. Ast nec otiosa omnino ista vena habetur. Licet enim pulsu prorsus destituatur, tunica tamen utitur elastica, cujus virtute sanguis iste propellitur. Neminem autem arbitrari fas est, sanguinem illum, qui vena umbilicali ad cor fœtus ducitur, a matre omnem esse, sed arteriæ umbilicales, cordis infantilis pulsu excitatæ, sanguinis haud parvam molem de fœtu ad placentam transferunt, ibidem novis dotibus augendam, & venæ umbilicalis ostiis infundendam. Nam arteriarum lumina simul sumta, ex rationibus Celeberrimi *Halleri*, venæ umbilicalis lumen aliqua parte superant; ergo plus abiret de fœtu, quam ad illum convehitur, id quod cum vita & celeri illo, quo fœtus proficit, augmento, stare nequit.

TAB. IV Fig. 4.

Fig. 5.

Digitized by Google

quit. Proinde a dubio longiſſime abeſt, venam umbilicalem illius ſanguinis, qui per arterias de fœtu exiit, magnam partem colligere, & embryoni reddere. Stabilitus adeoque per naturam eſt perpetuus inter fœtum & placentam uterinam circulus; hinc ipſa placenta ſanguinis, a fœtu exeuntis, eſt diverticulum. Cum ſyſtemate arteriarum fœtus longe aliter ſeſe res habet, quam cum ſyſtemate arterioſo hominis, poſt natales ſuos conſiderati. Embryonis uterque ventriculus cordis in unum tubum ſalientem conſpirat; ventriculus cordis
TAB. IV anterior arteriam ſuam (*Fig. 3, A,*) ita dirigit, ut illa, minimis
Fig. 3. per pulmones projectis ramis, in aortam deſcendentem demergatur. Canalem arterioſum iſtam arteriæ pulmonalis cum aorta conjunctionem nominare moris eſt, verum tantum abeſt, ut canalis, ſeu tubus, diverſi generis vaſa uniens, hoc vas ſit, ut potius ipſa arteria pulmonalis, quanta eſt, in arteriam magnam convergat, adeoque vis tam hujus, quam magnæ arteriæ (*Fig. 3, B,*) in unam arteriam aortam deſcendentem conſpiret. Quæ cum ita ſint, cumque ſanguis arterioſus in fœtu duplicis cordis potentia propellatur, fieri aliter nequit, quam quo projectionis vis in fœtu, quam in nato homine, duplo ſit auctior. Ab iſta ſanguinis duplicata vibratione oritura eſt violentia, quam vaſa corporis tenelli ferre nequeunt, adeoque proſpexit Creator, ut eſſet auxilium frangendo ſanguinis impetui aptum, ſeceſſus ſcilicet ſanguinis, mediantibus arteriis
Fig. 2. umbilicalibus (*Fig. 2, CC,*) extra corpus ad placentam, ejusque per venam umbilicalem ad cor refluxus. Numerus arteriarum iſtarum quandoque a conſuetudine abludit. Videas interdum unicam arteriam umbilicalem de fœtu exire, aſt eo ampliore
Fig. 7. diametro donatam (*Fig. 7*); rariſſime illud ita evenit, a *Veſalio* aliquando obſervatum, & a me nuper viſum. Contingit illud non defectu alterius arteriæ, ſed utriusque in unam conſenſione, uti videmus, duplicem arteriam vertebralem in unam baſilarem conſpirare. His legibus unice vivit fœtus. Quare, cum chylo de alimentis elaborato utatur nullo, nec excretionibus quidem opus illi fuit. Uti enim non ſudat, vel tranſpirat,

fœtus

Digitized by Google

fœtus glutinoſo amnii liquore tubulos halantes ad iſtam actionem ineptas efficiente, ita nec urinæ plus elaboratur, quam quantum ejus opus eſt, ut cavum veſicæ a concretione liberum ſervetur. Adeoque nec via opus fuit, qua urina de veſica fœtus effunderetur. Eſt equidem in fundo veſicæ quidpiam, quod umbilico fœtus reſpondet, quodque urachum appellant Anatomici. (*Fig. 2, D.*) De fœtus umbilico exire, per funiculum umbilicalem continuari, inque veſiculam aliquam, allantoideæ nomine inſignitam, exſpirare, iſtud, quicquid eſt, dicitur, qua via urinam fluere, non antiqui tantum, ſed etiam ex recentioribus haud pauci, perhibent. Aſt vexata valde hæc eſt ſententia. Nam rei iſtius, quæ urachi nomine indicitur, extra umbilicum fœtus nullum apparet veſtigium, uti *Arantius* jam ſuperiore ſeculo, ex noſtris eruditus *Hallerus*, & *Trewius*, fruſtra quæſiverunt, licet, ſe vidiſſe, Clariſſimus *Neufville* perhibeat. Alia adeoque urinæ iſtius ad allantoideam via eſſe deberet; aſt aliud haud ſupereſſet effugium, quam aliquam arbitrariam opinionem amplecti, qua liquor obſcœnus per cellulas vaſis umbilicalibus (*Fig. 11*) intermedias depluere ad allantoideam diceretur; verum nec iſta quidem via multum probabilitatis habet: nam alius aliquis & ab urinoſo tota natura diſcrepans humor iſtas cellulas occupat, quem *Whartonus* gelatinam appellat, qua omnes cellulas occupante efficitur, ne quidquam transcolari commode poſſit. Receptaculum ipſum, cui inſtillanda eſt urina, allantoideam puta, dubio haud caret. Hanc animalibus brutis natura dedit, quorum contemplatione inducti veteres, homini eandem ſimiliter adjudicaverunt. Aſt ſane permultum dubii ſupereſt, an ille folliculus, in ſecundis brutorum repertus, uti illum nemo negaverit, ſit urinale fœtus receptaculum, & an liquor, intus collectus, pro vera urina haberi debeat, cum de uracho pervio penes bruta nihil plus conſtet. Humor illius capſulæ cum copioſiſſimus ſit, partui facilitando, lubricandisque partus viis, uti eſt, glutinoſus deſtinatus magis eſſe videtur, nec ita ſita eſt iſta capſula, ut de fœtu, amnii pomœriis penitus circumſcripto, quidpiam illi infundi poſſit: multo minus penes hominem talis eſt congenita TAB. IV Fig. 2.

 fœtui

fœtui matula. Allantoideam, pro confutata habitam, instaurare annisus est Celebris *Halæus*, ejusque eruditus defensor, *Neufville*; ast argumentis sententiam istam aggressus est eruditus *Nortwyck*. Uti *Neufville* allantoideam describit, datur aliquod cavum, ast nulli humori dedicatum. Si enim, qua parte funiculus placentæ immergitur, tunicam inspicis vasis umbilicalibus circumductam, laxa ibi fit ista & rugosa, utpote quæ de amnio versus funem adscendente, sensimque collecto, oriatur. Ex plicis adeoque laxæ amnii fit cavum, quod flatu per cellulosam chordæ substantiam immisso in bursam extumescit. Hæc bursula *Ruyschio* pseudo-allantoideæ nomine cognita fuit

TAB. IV (*Fig. 8 AA*). Ast nullus inibi deprehenditur humor, quem

Fig. 8. uberrimum, si urinam colligeret, esse deceret. Enimvero ne opus quidem isto urinæ receptaculo esse videtur, cum fœtubus vesica

Fig. 2. data sit ad proportionis cum corpore leges capacior, (*Fig. 2, B,*) & continendæ, quæ omni gestationis tempore colligi potest, urinæ haud impar, uti intestina continendo meconio sufficiunt. Uti funiculus umbilicalis complexu arteriæ duplicis atque

Fig. 9. unius venæ, quæ septis (*Fig. 9*) distinguuntur, constat; ita forma ejus & mensura consideratione sunt dignissimæ. Nam præ-

Fig. 5. ter, quod (*Fig. 5*) spiralis sit horum vasorum circumductio, fit quoque, ut arteriæ plerumque, vena quandoque, in nodos contorqueantur. Arteriarum scilicet mos est, interea, dum

Fig. 6. ab umbilico ad placentam feruntur, passim orbiculos (*Fig. 6, A,*) flectere; vena autem non tam torquetur, quam varicoso

Fig. 8. quodam tumore (*Fig. 8, A,*) elevatur sæpe. Fit quoque, quo, sicuti *Hobokenius* observavit, maculæ sanguineæ variæ umbilicalibus vasis intersint, quarum alias Autor iste ad arterias, alias ad venas, refert, maculasque arteriosas ac venosas appellat, id quod sine dubio de ecchymosi aliqua est, quando funiculi in partu colliduntur. Longitudo funiculi, utut ad certam mensuram revocari haud possit, semper fœtus proceritatem excedit, estque talis, quæ motum & volutationem fœtus in liquore amnii, ejusque ad partum conversionem, permittere possit. Ast ea ipsa longitudo sæpe morborum, qui embryonibus eveniunt, causa fit. Nam, dum volvitur, sesque jactitat, fœtus, funiculum

sæpe

Digitized by Google

sæpe pessime complicat. Observati fuerunt nodi in medio fune nexi, funis frequenter jugulo fœtus obvolvitur, vel circa artus flexu fertur, unde vel mors præmatura, vel in ipso partu interitus. Si gemelli unius ovi (*Fig. 1, BB,*) incolæ fuerint, sæpe enim diverso ovo fiunt, diversisque adeo secundis involvuntur, tunc septo, quod de amnio chorioque, coalescentibus, fit, (*Fig. 1, AA,*) tanquam pariete intergerino divisam stationem obtinent; aliter enim evitari mutua funiculorum implicatio vix posset; hinc raro nascerentur vivi; ast, quæ singularis est summi Numinis in regendis vitæ humanæ primordiis providentia, diversa est amnios, diversus liquor; linea dividente disterminantur placentæ. Plures eveniunt funiculis status præternaturales, propter quos fœtibus vivere haud licet. Breviores funiculi efficiunt, ut moveri sufficienter fœtus, hinc, qui a motu eorum dependet, expeditus sanguinis circuitus celebrari nequeat. A brevitate funium consequitur maturus, in partu, secundinarum a fundo uteri discessus, hinc hæmorrhagia. Marcidi funiculi efficiunt, ut abortivi nascantur. Propendens de utero, collisus, collo brachiisque implicatus, funis, durante partu, circulum sanguinis ad vitam fœtus necessarium sufflaminat. Fit aliquando, ut prope umbilicum fœtus cutis cum musculis dehiscat, hinc intestina elabantur. Hoc in casu *Ruyschius* motum peristalticum viscerum imi ventris penes fœtum vidit. Præsectus, nec obligatus, funis, maxime evulsus de umbilico, lethalem nascenti hæmorrhagiam procurat; aliquando tamen, si prælonga est relicta de umbilico pars, nodisque arteriosis distincta, sanguinis effusio, flaccido fune, sistitur sponte. Quare in renuntiatione legali de funiculis haud obligatis, uti iste neglectus mortis fœtuum causa sit, cautione opus est, ne rea accusetur præcipitantius. Ast sectio legalis, visa vacuitate vasorum sanguineorum fœtus, vel eorum plenitudine intellecta, declarat, an hæmorrhagia ex fune abreptus fuerit fœtus, nec ne. Ex istis omnibus clarum fit, de minimo viso organo multa dici scribique posse, quæ ad artem exercendam conferunt.

TAB. IV Fig. 1.

Digitized by Google

SEBALDI RAVII, J. E. FIL. S. MIN. CAND. Diatribe de Epulo funebri gentibus dando, ad Jeſ. Cap. XXV, 6, 7, 8, cum Præfatione DAV. MILLII.

Trajecti ad Rhenum, apud Paddenburgios, 1747, 8.
Plag. 6.

Quo ſanctior a nobis Codex divinitus perſcriptus habetur, eo major cura atque occupatio circa veritates ex abyſſo verborum eruendas eſſe debet. Laudabile hujus laboris nobiscum jam ſpecimen communicat doctiſſimus *Ravius*, fama laudeque majorum inſignis, occaſionem largiſſimam præbente vaticinio *Jeſaiæ*, quod venuſtiſſimo emblemate bona gratiæ, ſub temporibus N. T. profanis gentibus offerenda, velata ex-
Pag. 3. hibet. Prædicat hic ante omnia Cl. Autor, quod quidem cauſam ipſius nonnihil adjuvat, multiplicem rerum ſcientiam in *Jeſaja* conſpicuam, verborumque non minus, quam rerum, pondere, amplitudine, gravitate, venuſtate, & elegantia, eminentem. Apparet hoc vel ex præſenti vaticinio, in quo profanarum gentium mores ſuperſtitioſos attingit, miram dicendi facultatem oſtendit, & ſingulare artificium rhetoricum adhibet, dum per παρανομασίαν, ἀναφορὰν, & ἀναδίπλωσιν, maximam eloquio vim addit, & legentium ani-
6. mos perſtringit. Nec eſt, quod hujus loci dilucidam interpretationem a Rabbinis & Chaldæis, omnino hic hallucinantibus, aut a Chriſtianis, non accurate ſatis hic commentantibus, repetere velimus. Ipſe *Vitringa*, nobiliſſimum *Jeſaianæ* dictionis decus, circa verborum propriam ſignificationem a veri janua hic aberrare videtur, pericopam noſtram de epulo triumphali, non funebri, accipiens. Nexus verborum, in præſenti vaticinio occurrentium, cum præcedentibus iſte videtur eſſe:
8. Dixerat Propheta de gentibus, cœtum ſanctiorem afflicturis; hinc occaſionem arripit, impulſu divino de iis etiam aliquid prædicendi, qui ex gentibus illis ad ſacra Chriſtiana quondam acceſſuri ſint. Atque adeo ex mente Cl. Autoris hic deſcriptio communis gentium ſortis exhibetur, ante introitum ipſarum in eccleſiam, atque mox inſecuturæ e ſtatu illo mortis per

Meſſiam

Messiam liberationis, auferendæque hostilitatis inter Judæos
& gentes. Proponitur id omne sub imagine epuli funeralis
ac rituum, qui illud ingrediebantur, ut lugentes oblivisce-
rentur suorum defunctorum, quos superstiose adamaverant.
Post sententiæ hujus brevem delineationem verba singula ex- Pag. 12.
penduntur, &, per שמנים non pinguia stricte sic dicta, sed 15.
omnis generis opipara & lauta, intelligi debere, ostenditur.
Circa explanationem vocabuli שמרים major occurrit difficul- 20.
tas e medio tollenda. Plurimi, qui de potu nocivo, vel de
vino defæcato, hoc intelligunt, optimis rationibus & exem-
plis refelluntur. Genus potius potulenti e vinaceis expressi 23.
sub hoc signo declarari, ex *Ps. LXXV*, *9*, atque traditionibus
quibusdam Talmudicis, apparet. Lora Judæorum fuisse vide- 26.
tur, quæ ex vinaceis aqua mixtis exprimebatur in torculo,
& per colum transmittebatur. Suavioris saporis sine dubio po-
tius iste fuit, qui Latinis etiam scriptoribus de re rustica igno-
tus plane non est. Emergit hinc venustissimum emblema. Signi- 29.
ficat enim Dominus Jehova, fore olim, ut potionem gentium,
quam quotidiano usui & sacris adhibere solebant, ab omni no-
civa impuritate & fæcibus diligenter purgare velit. Additur 31.
denique מזוקקים, *percolatos factos*, ubi ejusmodi est concipien-
dum animo vasculum, per quod liquor stillando emittitur,
ut nempe coletur & mundetur ab impuritate. His præstru-
ctis, pergitur ad reliqua, ubi, ex mente Autoris, causa lu-
ctus & mortis spiritualis, incumbens scilicet maledictio, a gen- 34.
tibus removetur, ut hoc modo superstitionis avitæ oblivisce-
rentur. Verba הלוט הלוט abstrusiora sane, & ænigmatis
loco habita, ex *Zjaubario*, Lexicographo Arabe, ita enodan-
tur, ut *adhærendi*, *adglutinandi*, *obducendi*, & *oblinendi*, notio- 37.
ne explicanda optime veniant. Qua ex principe significatio-
ne plurimis Scripturæ S. locis, ubi idem occurrit vocabulum,
lux affunditur clarissima. In præsenti vero oraculo proprie 39.
illud gluten ab Autore nostro indigitatur, quod ex aroma- 45.
tibus & unguento cadaveribus conservandis obducebatur.
Hanc quidem crustam informem & squalidam e medio esse
tollendam ex sententia Jehovæ, qui hanc ob causam בלע פנים
addere Prophetam jubet, Noster prolixius docet. Dictio-

Pag. 49. nem denique ultimam exponens, per המסכה הנסוכה intelligit imagines ære conflatas, coram quibus genua flectere solebant profani homines, quin aromata atque unguenta, quæ ipsi in cadaveribus ita profundebant, ut corpora talibus *μίγμασι* circumfusa quasi natarent. Fiebant hæc omnia ideo a gentibus profanis, ut incertam post fata vitæ spem diuturno
55. cadaverum condimento lenirent. Verbis ita omnibus singulisque expositis, emblema vaticinii constituitur firmandum moribus atque institutis gentilium. Altius rem omnem Autor repetit a conviviis Hebræorum publicis, quæ in monte Sionis multifarie a sacerdotibus, & populo sacrificia offerente,
57. instituebantur. Has epulas *Jesaiæ* occasionem præbuisse putat loquendi de epulo in monte Sion, ubi tamen inprimis tale epulum esse ait cogitandum, quod iis, qui morte cognatorum tristes esse solebant, propinatur, perpetua scilicet allusione facta ad pollincturam & curationem funeris
59. profanorum populorum. Epulæ hinc funerales apud Græcos & Romanos strictim enarrantur, &, qui illorum, aliarumque gentium, circa easdem mores fuerint, breviter attingitur. Ad sepeliendi inde cadavera modum pergit, qualis inter Ægy-
69. ptios, Assyrios, Æthiopes, Hebræos, Græcos, & Romanos, obtinuit, ratione inprimis cremationis pollincturæque habita, quæ omnia ad rem præsentem applicantur, & quam maxime
76. ad epulum funebre profanarum gentium referuntur. Ne quid denique superesse videatur, quod addi possit interpretationi hujus vaticinii, implementum ejus perquirit Noster, certissimum quasi robur suæ sententiæ apponens. Miseram ante tempora N. T. gentium fuisse conditionem, quod ad sa-
79. lutem æternam attinet, facile licet conjectura assequi. Præsens inprimis *Jesaiæ* testimonium populos istos, extra communionem ecclesiæ viventes, sistit tales, qui sine spe salutis tristissimi atque afflictissimi sunt mortalium, quibusque perinde, atque iis, qui mortem cognatorum lugent, fomento opus
81. est atque solatio. Non quidem proprie de morte temporali agitur, quatenus illa se terribilem præbuit fidelibus in persecutione tyrannorum; sed de spirituali, cui obnoxii omnes
84. erant gentiles, sua culpa luce veræ cognitionis orbati. Hanc ut amove-

Digitized by Google

amoveret Deus, epulum instruit lautissimum, e tenebris mortis eos & tristitiæ revocans, propinando bona gratiæ, quæ sæpius in S. S. sub figura epuli atque convivii indicantur, ut hac de causa omnes fere res circumstantes cum epulo funebri conveniant. Sub calcem libri ii refelluntur interpretes, qui *Jesaianum* nostrum vaticinium de epulo triumphali accipiunt. Non vulgari hanc Commentationem linguarum rerumque orientalium peritia commendari, primo statim intuitu unicuique apparebit. Pag. 85.

INTRODUCTION A LA SYNTAXE LATINE, &c.

hoc est,

INSTITUTIO SYNTAXIS LATINÆ, AD FAcile discendam compositionem Latinam; exemplis atque argumentis ad omnes συντάξεως regulas accommodatis per gradus aliquos ad utilitatem liberorum, adiuncto simul compendio Historiæ Græcæ ac Romanæ ad utilitatem liberorum magis progressorum in cognitione linguæ Latinæ; una cum regulis, ad genus nominum Latinorum spectantibus, Autore JOANNE CLARKIO, principe Collegii urbis Hullensis in Eboracensi Comitatu. Opus conversum ad sextam editionem Anglicanam; cum quibusdam additionibus atque emendationibus in usum Collegiorum, lingua Gallicana utentium.

Genevæ, apud Henr. Alb. Gossium, 1745, 8 maj.

Plag. 14.

Pauca sunt istum ad librum annotanda. *Speccii* atque aliorum ad modum compositus est, eidemque exempla potius propria, sermone patrio concepta, vocabulisque Latinis instructa, quam optimi cujusque Latinorum scriptorum, subjuncta reperiuntur. Qui conatus, quodque exercitium, quatenus puerorum ex usu fuerit, aliorum esto judicium; dum præsertim Autoris magis, quam interpretis, ad rationes pertinet. Ceterum est isthæc inde a paucis annis secunda grammaticorum libellorum Anglicana de lingua conversio apud Genevenses publici

blici juris facta. Prior Grammaticæ Latinæ atque Anglicanæ *Raddimaniana* titulum habet: *Rudimens de la langue Latine, ou Introduction simple & aisée à la Grammaire Latine: ou les principes de la Langue sont exposés methodiquement en François & en Latin; avec des Notes & des Observations qui expliquent les termes de la Grammaire & qui en étendent les Régles. Traduit de l'Anglois sur la huitiéme edition, par* J. A. Porte, *Ministre du S. Evangile & Régent au Collége de Geneve*, 1746, 8. Hæc posterior, ut illa principia & regulas Grammaticæ, sic exempla continet ad locutionum atque argumentorum, secundum easdem regulas, compositionem. Interpres istam rationem proponendi tam facilem, tamque bene conceptam, existimat, ut audeat thesaurum tam docentium, quam discentium, nominare. Autor unamquamque compositionis regulam singulari Capite proponit, secundum ordinem libellorum grammaticorum, in Anglia receptissimorum; subjungens varii generis magno numero locutiones, ad vocabulorum atque aliarum rerum copiam facientes: & ita quidem, ut a facilioribus semper ad difficiliora surgat. Præterea non nisi in casu primo, aut prima persona, ponuntur ad latus vocabula; per numeros simul declinationibus, vel conjugationibus, annotatis. Ordo vocabulorum ad stilum est Latinum accommodatus. Electio rerum non erit minus notabilis. Vel ut ratio, vel ut animus, formetur, accommodata sunt omnia. Eodem fine & compendium historiæ, lectioni scriptorum classicorum inserviturum, subnectitur. Interpres ad viginti annos linguam Latinam atque elegantiores literas in Anglia ipsa docuerat ante; adeoque tanto magis idoneus fuit ad istum laborem suscipiendum: præsertim dum XL annos generatim artem grammaticam docuit. Puritatem tamen stili Gallici a quibusdam desideratum iri arbitratur. Ita sese defendit, ut facile quidem esse dicat, de Anglicana lingua in Latinam, & vice versa, difficilius autem de Gallica in Latinam, & contra, convertere. De utilitate tandem hujus operæ, quæ declinationem, conjugationem, cognitionem generum ac præteritorum, supponit perfectam, adeo securus est, ut pueros novem annorum nominet, hac discendi ratione magnos qui progressus fecerint, adeoque eam institutioni publicæ pariter ac privatæ commendet.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXLVII.

MUSEUM ETRUSCUM, EXHIBENS INSIGNIA veterum Etruscorum monumenta æreis tabulis C, nunc primum edita, & illustrata observationibus ANTONII FRANCISCI GORII, publici Historiarum Professoris. Accedunt V. C. JO. BAPTISTÆ PASSERII, JCti Pisaurensis, Dissertationes V, quas subjectus elenchus declarat, nunc primum editæ.

Volumen III.

Florentiæ, excudit Cajetanus Albizinius, typographus, 1743, fol.

Alph. 4 plag. 6, Tab. æn. 100.

Opus hoc, Præsuli amplissimo, *Mario Guarnaccio*, Patricio Volaterrano, optime de Cel. *Gorio*, & re publica literaria, merito, dicatum, superiora *duo*, de eodem argumento edita, *Volumina* vel æquat, vel superat, splendore & dignitate. Jure meritoque id sibi Cel. *Gorius* tanquam proprium vindicare potest, ut omnium popularium suorum in eruendis e tenebris Etruriæ antiquitatibus & diligentissimus & sagacissimus sit existimandus. Superioribus *duobus Voluminibus* monumenta, ducentis Tabulis expressa, atque ex ditissimo Etruriæ depromta penu, observationibus suis illustravit. Nunc vero alia profert fere majoris & dignitatis & antiquitatis documenta, quæ æri in centum Tabulis incidenda curavit: in quo imitatur veterum convivio-

Digitized by Google

rum ἐπιφορήματα, ſive menſas ſecundas, quae, teſte *Athenæo*, ciborum lectiſſimorum ſuavitate, vinorum optimorum pretio, coronarum unguentorumque luxu, primis menſis præſtabant. Quemadmodum autem in convivio, opipare ita apparato, omnia mirari quidem, ſed pauca deguſtare, licet; ſic omnium rerum, in ampliſſimo hoc *Volumine* propoſitarum, facilis quidem eſt admiratio, recenſio vero difficilis. Proinde totius Operis elegantiſſimi formam, primis adumbratam lineis, ante oculos Lectorum ponere animus eſt. In Præfatione 32 paginarum & inſtituti rationem Autor explicat, & indicem proponit argumentorum. Eſt vero univerſum Opus in *duas* diviſum *Partes*, quarum *prior Gorianas* ſiſtit Diſſertationes; *poſterior* vero Diſſertationes ſex Cel. *Joannis Baptiſtæ Paſſerii*, JCti Piſaurenſis. *Prima* Diſſertationum in *priori Parte*

P. I pag. 1. eſt Cel. *Gorii* de Etruſcorum antiquis publicis ædificiis. Huic Diſſertationi pauca præfatur de Etruſcæ gentis potentia, imperii amplitudine, ac gloria ad poſteros transmiſſa; inprimis de horum architectura, quæ ceterarum in Italia gentium ædificandi rationem multis partibus vincat. Deinde *Cap. I*

2\. Etruſcorum ritus in condendis urbibus recenſet, & illuſtrat. Quæ vero ab his antiquiſſimis temporibus conditæ ſint urbes, quæ oppida munita, peculiari expoſiturum ſe promittit Diſſertatione, de coloniis & regimine veterum Tuſcorum inſcribenda. Ipſum ritum urbium apud Etruſcos condendarum ex *Varronis Lib. IV de Lingua Latina* repetit, cujus hæc verba ſunt: *Oppida condebant in Latio, Etruſco ritu, multa: id eſt, junctis bubus, tauro & vacca, interiori aratro circumagebant ſulcum; hoc faciebant religionis cauſa, die auſpicato, ut foſſa & muro eſſent munita. Terram, unde exſculpſerant, foſſam vocabant, & introrſum factum, murum. Poſtea, quod fiebat orbis, urbis. Principium, quod erat poſt murum, pomœrium dictum, ejusque ambitu auſpicia urbana finiuntur*, &c. Temporum injuria perditis Autoribus Tuſcis, pontificalibusque Etruſcorum libris, converſis quondam in Latinum, locum *Varronis* hunc claſſicum ex ſcriptoribus Romanis antiquis ex-

3\. plicat. Inprimis, cum inter omnes conſtet, Romam antiquam

Digitized by Google

quam a *Romulo* & *Remo* ad Etruscorum instituta conditam esse,
hujus rationem diligenter evolvit, ostenditque ex *Livio* &
Dionysio Halicarnassensi, quid urbem sit *auspicato* condere; quid Pag. 4.
porro *augurium augustum;* qui dies natalis Romæ; quæ, re 5.
divina peracta, placatisque Diis, epulæ instructæ; qui invoca- 6.
tus, sacrisque cultus, Genius; qui rursus urbis Romæ ambi- 7, 8.
tus & termini; quid sibi velit tauri & vaccæ junctio ad ara- 9.
trum; quid orbis in designanda urbe descriptus; quem ulti- 10.
mum ritum eleganter ab Ægyptiis repetit. Sulcum a fossa 11.
recte disjungit, idque contra *Thomam* monet *Dempsterum*, cu-
jus omnino major fuit diligentia, res controversas dijudi-
candi. Disputat rursus de cinctu Gabino, quo sacrum 13, 14.
opus peregissent. *Cap. II* agit de urbium antiquarum mœ- 15.
nibus, pomœrio, & cippis, sive terminis, *Varrone*, *Solino*, & 16, 17.
Tacito, autoribus, constituitque mœnium pomœriique lo- 18.
cum & sanctitatem. Veteres pomœrii locum designant 19, 20.
jam *post murum*, jam *prope murum*, jam *proximum muro*, jam
circa murum. Hinc recentiorum alii pomœrium ponunt in-
tra muros, alii extra hosce. Melius *Onuphrius Panvinius*,
magnæ vir eruditionis, pomœrium tam intra, quam extra,
urbis murum censet; in cujus sententiam recte discedit Cel.
Autor. *Cap. III* agitur de Etruscorum antiquorum in re ædi- 21.
ficatoria ingenio, industria, peritia, & in condendis urbium
mœnibus magnificentia. Etrusci primi omnium excoluerunt 22.
artem exstruendi mœnia, Italisque monstrarunt, unde Tyr-
rheni, vel Tyrseni, dicti. Hæ enim munitiones, *Dionysio* au-
tore, *τύρσεις*, tyrses, id est, turres, dicuntur tam Tusco ser-
mone, quam Græco. Deinde Cel. Autor mœnium structu- 23.
ram antiquam sistit e quadratis lapidibus; laudat majorum suo- 24.
rum prudentiam in locis urbium figendis, ut qui in arduis ac-
cessuque difficillimis eas condidissent; describit urbium for-
mam variam, rotundam, polygonam; addit nonnulla de tu- 25.
telaribus urbium Diis, quos ignotos esse Etrusci voluissent,
ne evocati, obsessa urbe captaque, ad hostes migrarent.
Quin etiam, non mœnia tantum, sed urbes quoque, sacras ha- 26.
bitas esse, docet. *Cap. IV* Volaterrarum, Cortonæ, Fæsula- 27, 28.

ram, aliarumque Etruriæ urbium, mœnia profert atque illustrat. Quamvis enim injuria temporum plurima Etruriæ priscæ mo-
Pag. 29. numenta diruerit atque deleverit; mœnibus tamen pluribus in locis quodammodo pepercit, ut ipsæ residuæ partes admirandarum molium ac substructionum speciem quandam referant priscæ majestatis. In exemplum quædam affert, & quidem
30. *Tab. I* mœnia Volaterrarum, quæ in duodecim interioris Etruriæ civitatibus numerantur. Jam *Aristoteles* & *Strabo* hujus urbis mœnia laudarunt. Cel. Autor urbis hujus originatio-
31. nem explicat, ipsosque describit muros, horum ambitum,
32-34. situm, altitudinem, amplitudinem, quoad ex ruderibus fieri conjectura potest. Singuli lapides quadrati sunt, & minores tantæ magnitudinis plurimis in locis, ut fere Florentinas ulnas quinque, pedesque Romanos circiter novem, majores fere pedes duodecim, superent. Omnes e tophaceis cryptis
35. eruti sunt, ipsaque mœnia, sine calce & opere cæmentitio exstructa, perelegantis marmoris speciem referunt. In lau-
36, 37. des municipii Volaterranorum excurrit Cel. Autor, vel propterea laudandi, quod ejus patronus *M. T. Cicero* fuerit, uti ex *Epistolis ad diversos* apparet. Cortonensium muri paucis in locis pulcherrimam adhuc speciem ostentant. Ipsa murorum ratio convenit cum superioribus; quod etiam
38. confirmandum de Fæsularum antiquissimarum mœnibus,
40. quorum altitudo Romanos pedes fere triginta excessit. De
41. tempore autem mœnium horum exstructorum existimat, Etruscos, cum, *Romulum*, cernerent, & subsequentes Reges Romani imperii fundamenta jacere, illudque ampliare, ac munitionibus augere, ipsos quoque saluti quietique suæ ædificatis fortissimis consuluisse muris. Sed malimus origines murorum apud Etruscos a temporibus ante *Romulum* repetere. Certe Vejentes, gens Etrusca, jam *Romuli* ætate incolebant *urbem muris validam*, uti *Livius* autor est *Lib. I, 9*,
42. quod etiam ex *Dionysio* apparet. *Cap. V* tractantur portæ urbium Etruscarum; & in exemplum utraque facies insignis Portæ Etrusci operis Volaterrarum urbis affertur. Portæ in

Etruria

Etruria non eam, quam muri, fortunam expertæ ſunt, quandoquidem una modo ſupereſt ad noſtram ætatem, cujus Cel. Autor ichnographiam *Tabula IV*, interiorem formam *Tabula V*, Pag. 43.
& exteriorem *Tabula VI*, oſtendit. Unicum hoc monumen- 45.
tum omnino dignum eſt viſum, quod tanquam inſigne Tuſcanicæ architecturæ exemplum proferretur. Ejus formam maluimus integram apud Autorem legi, quam hic mutilatam. Reliquis Etruriæ oppidis non deſunt quidem antiquæ portæ, ſed magna ex parte dirutæ ſunt, atque obſtructæ. Denique tangit 46.
ſanctitatem & ornamenta portarum. *Cap. VI* Etruſcarum ur- 47.
bium inſigniora templa, & ſtatuæ Deorum, publica ædificia, circi, theatra, amphitheatra, & piſcinæ, indicantur, horumque omnium afferuntur exempla. Decima urbium ornamenta fuere Deorum fana ac templa, quæ antiquiſſimis temporibus Tuſci habuerunt, uti longo exemplorum ſyrmate oſtenditur. In ſingulis civitatibus præter patrios Deos templis celebrabantur Dii majores, *Jupiter*, *Juno*, *Minerva*, quos *Conſentes* dixere: quod mirifice auxit templorum numerum. Inſigne inprimis eſt *Nortiæ* Deæ templum apud Volſinienſes propter clavi figendi rationem, quam ab Etruſcis Romani didicerunt. Nec minus celebre *Voltumnæ* Deæ fanum, ad quod frequentes habiti ſunt quondam conventus. Plurima tamen *Baccho* & *Herculi* poſita templa. Hac occaſione data inveſtigat ali- 48-50.
quantum templorum origines apud Etruſcos, qui ſacra Diis 51.
ſub arboribus primum fecere: integram autem & dedita opera ſuſceptam harum originum rationem in commodius rejicit tempus. Erant autem prima Tuſcorum templa admodum anguſta & exigua, pro magnitudine ſtatuarum parum alta. Fuerunt tamen columnis, epiſtyliis, gradibus, aris, ſuſpenſis armis, donariis, & ſimulacris Deorum, ornata. Documentum ſolertiæ & peritiæ Tuſcorum hac in re eſt, quod Romani, ſacras exſtructuri ædes, illos arceſſi curaverint, atque in conſilium adhibuerint ſemper. Atriorum propter templa inven- 52.
tores itidem ſunt Tuſci, ſed tantum in Italia. Jam enim multum ante iis in templis uſi ſunt Ægyptii, teſte *Strabone*. Quod 53, 54.
porro ad circos attinet, ad hiſtriones, ad theatra, rurſus primi

 ſunt

ſunt in Italia, qui hiſce rebus operam dedere; atque ha-
Pag. 55. buerunt fere Romanos his in rebus imitatores. *Tab. VII*
62. Arretinii Amphitheatri facies expreſſa, quod, cum a *Lauren-*
tio Guazzeſio, Patricio Arretino, Commentario ſit doctiſſimo
illuſtratum, paucis adumbrat, iisque ex dicto hoc volumine
63. repetitis. De piſcinis unam affert ſubterraneam, quæ ad-
huc integra Volaterris eſt. Hanc, cum fama eſſet, repletam
ſerpentibus eſſe, ipſe Cel. Autor primus omnium per ſcalas
adiit A. 1739, atque inſigne comperit antiquitatis opus,
delineatum *Tab. XI, XII, XIII.* Excipiebant ejusmodi piſci-
næ aquam ex aquæductibus, atque ad futuros uſus contine-
64. bant ſervabantque. *Cap. VII* oſtendere conatus eſt doctiſſimus
Autor, Etruſcos priſcos in ædificandi ratione cum Ægyptiis
& Græcis conſpiraſſe; Romanos vero ſub Regum imperio imi-
tatos Etruſcos in publicis ædificiis, quorum inſignes reliquiæ
adhuc perſtarent. Diſputat primum de Ægyptiis ædificiis, at-
que deinde de Græcis. Ægyptiorum ædificiorum exemplum
præbent Thebæ Ægyptiæ, quarum formoſiſſima rudera ſiſtit
Tab. XIV, a *Nordeno* oculis uſurpata; Græcorum vero duo
templa in eadem *Tabula* a *Cyriaco Anconitano* deſcripta. Utro-
65. rumque par & una ratio eſt cum Etruſcis cum ad materiam,
66. tum ad formam quoque. Idem de Romanis dicendum, quod
ex cloaca maxima & templo *Jovis Capitolini*, *Tab. XV* expreſſo,
68. colligitur. Inprimis hoc patet ex arce *Sullana*, caſtello ni-
mirum a *L. Cornelio Sulla* exſtructo in edito monte Volaterrani
agri, quod ipſum inſpexit, duabusque *Tabulis XVII* & *XVIII*
nitidiſſime exprimendum curavit *Gorius*. Silent hoc ca-
ſtrum *Cluverius*, *Cellarius*, alii, hoc magis commemoran-
dum. Ejus hexagona eſt forma, &, ut tum tempora erant,
69. inprimis ad arcendos comparata hoſtes. *Diſſertatio ſecunda*
70-72. agit de Etruſcorum antiquis privatis ædificiis. In Præfatione
comprobat, Etruſcos Ægyptiorum imitatores etiam in ſepul-
chris fuiſſe. *Cap. I* Hypogæum ſepulcrum apud Cortonenſes,
73-75. quadratis ingentibus lapidibus exſtructum, deſcribitur, & obſer-
vationibus nonnullis illuſtratur. Exhibetur hoc *Tab. I* & *II* ſe-
76. cundæ Claſſis. Fama eſt apud Crotonenſes, hanc Cryptam olim
inco-

incoluiſſe *Pythagoram*, in Italiam delatum, *Polycratis* nimi-
rum tyrannidem fugientem. Sed haud dubie hæc fama Cro-
tonenſes cum Crotoniatis confundit, apud quos, teſte *Dioge-
ne Laertio, Pythagoras* mortuus eſt. *Cap. II* ſiſtit Cryptam ſe- Pag. 77.
pulcralem apud Falarim, Etruriæ urbem, inſignem compluri- 79.
bus loculis in rupe exciſis, Etruſciſque literis; nec non alte-
rius Etruſci hypogæi ſepulcri ichnographiam & deſcriptio-
nem; *Cap. III* Iguvinorum ſepulcrum, pereleganti Tuſca- 80 81.
nio opere quadratis lapidibus exſtructum; *Cap. IV* Peruſi- 81-83.
norum ſepulcrum, Tuſcanio opificio & Etruſca prælonga in-
ſcriptione inſigne. Peruſia enim inprimis ejusmodi antiquiſ-
ſimis conditoriis ſuperbit. *Cap. V* pergit ad ſepulcrum, effoſ- 84.
ſum prope Cluſium, quatuor cellis, lacunaribus, ſcamnis, ſtatuis,
& picturis, ornatum. Ita vetuſtum hoc, ut ſuperiora, non eſt,
ſed multo illis elegantius, forte inventum A. 1734 a ruſticis vi-
nitoribus. In topho ſcitiſſime excavatum eſt. Crucis formam 85 87.
hujus cryptæ non a Chriſtianis, ſed Ægyptiis, repetit: quam,
veremur, ut ex documentis Ægyptiis uſurpatam in ſepulcris ſit
comprobaturus. Inſignis elegantia cryptæ ſuadet recentius
tempus. *Cap. VI* Cryptæ ſepulcrales explicantur, inventæ pro- 88.
pe antiquum Cornetum, picturis, lacunaribus, ſcamnis, urnis,
pictis vaſculis, Etruſciſque inſcriptionibus, ornatæ. Cel. Au-
tor ſub initium huius *Capitis* promittit, alio in loco de Graphi-
ces origine apud Tuſcos ſe acturum; cujus laboris præclara jam
documenta ſiſtit. Obſervat de Inſcriptionibus Cryptarum, has, 89.
in parietibus excavatis in molli terra pictas, aere ingreſſo, quod
ſuperficiem tantum argillæ occupent, brevi evaneſcere, adeoque
ſtatim deſcribendas eſſe. Sequentibus *Capitibus* non minoris di-
gnitatis illuſtrantur monumenta; ut *Cap. VII* ſepulcreta apud
Volaterranos; inprimiſque *Cæcinæ* gentis ſubterraneum condi- 92-95.
torium, porta, aditu, ſcamnis, urnis marmoreis, anaglypho opere
ſculptis, iisdemque pictis & inauratis, araque marmorea perele-
ganti, auctum; *Cap. VIII* aliud inventum inagro Senenſi, ejus- 96-98.
que oſtium, cineraria, & ollæ, Etruſcis literis inſcriptæ. Has
Diſſertationes excipiunt Cl. *Joannis Baptiſtæ Paſſerii* de Etruſco-
rum ſepulcris obſervationes, quibus Peruſinum, Iguvinum, &
Tarqui-

Digitized by Google

Tarquinienſe ſepulcrum, adhuc obvium, illuſtratur, quod negotium *Paſſerio*, Architecturæ gnaro, & antiquitatis ſcientiſſimo, præclare ſucceſſit. Numerat autem Peruſinum &
Pag. 109. Iguvinum in publicis; Tarquinienſe in privatis. *Diſſertatione III Goriana* explicantur ſepulcrorum Etruſcorum or-
110-112. namenta. Debet hæc Cl. Autor beneficio ampliſſimi Romanæ aulæ Præſulis *Marii Guarnaccii*, Patricii Volaterrani, in cujus nomine hic *Tomus tertius* apparuit. Hic enim, ad literas hujus generis promovendas natus, inde ab A. 1738 ad hoc tempus ingentibus ſumtibus ac perpetuis curis patria hæc Tuſcorum Volaterranorum ornamenta e terræ latebris proferenda curavit, atque iisdem muſeum exſtruxit perinſigne ſuum. Tractantur autem hæc *ſedecim Capiti-*
113. *bus*. *Cap. I* ante lectorum oculos exponuntur urnæ cinerariæ & ollæ, tanquam præcipua ſepulcrorum Etruſcorum ornamenta. Conferunt autem plurimum ejusmodi cinerariæ arculæ, anaglypho opere ſculptæ, ad ritus moresque veterum Etruſcorum cognoſcendos. Hæ enim oſtendunt, quæ ad religionem hujus inclytæ gentis pertineant, quæ opiniones, quique Dii atque Heroes, cum Græcis Latinisque communes, apud eos culti, quæ ſacrificia, quæ donaria, quæ in funeribus habita ſacra, qui luctus, quæ lugubres veſtes, qui honores mortuis tributi, qui ludi in horum memoriam inſtituti, quæ denique illuſtriores apud eos familiæ fuerint. Neque hæc omnia adhuc accurate expoſita. *Thomas Dempſterus*, dedita opera ritus tractans Etruſcos, funus Etruſcum ſilet. Solus fere Cel. Autor in hac clariſſima antiquitatis Etruſcæ parte fecit operæ
114. pretium. Dijudicat materiam, formam, figuram, urnarum Tuſcarum, diſputatque de ſculptoribus Tuſcis, & de illorum
116, 117. emblematibus. Inprimis memorabile cinerarium eſt, allatum in *Tab. XV Sect. III*, atque inventum in ſepulcro *Cuelniorum*, cujus interior pars duobus loculis exciſa eſt. Factum autem hoc, ut, qui vivi ſanguine juncti fuerant, mortui una caperen-
118. tur urna. *Cap. II* inquirit in antiquitatem plaſtices, ſculpturæ, & picturæ Etruſcorum. Eſt autem plaſtice ars omnium, uti

conſtat,

conſtat, antiquiſſima, & mater ſtatuariæ, ſculpturæ, & cælaturæ, uti jam *Plinius* obſervavit. Hanc Tuſci vel invenerunt, Pag. 119-
vel mirifice excoluerunt, uti accurate Cel. Autor comprobat. 121.
Simile de ſculptura & pictura confirmandum, cujus utriusque 123.
antiquiſſimus fuit in Etruria uſus. Pergit Cel. Autor ad urna- 124.
rum architecturam, quam vocat, *Cap. III*, quæ in nonnullis prorſus eximia eſt, in aliis mediocris, in aliis rudis admodum.
Cap. IV ſiſtit imagines defunctorum virorum & mulierum, qui 128.
recumbentes, vel dormientes, ſculpti ſunt in operculis ſepulcralium urnarum. Cum Etruria omnes gentes & nationes cultu & pietate in defunctos ſuos ſuperaverit; mirum non eſt, quod Cel. Autor tot & tanta monumenta hanc in cauſam attulerit. Licet autem in his peculiare aliquid obſervare. Defunctorum imagines, ſculptæ in operculis, expreſſæ ſunt, tanquam viventes genio ſuo & hilaritati in conviviis indulgeant, ſpecie atque habitu corporis diſcumbentium & epulantium. Occurrunt etiam culinæ ſacræ in ſepulcris Etruſcis veſtigia, forte in uſum parandarum feralium epularum pro mortuis. *Cap. V* ad nobilius hi- 131.
ſtoriæ Etruſcæ monumentum eruendum progreditur Cel. Autor, nimirum ad comprobandum, Etruſcos hos crediſiſſe animarum immortalitatem, & divinitatem poſt mortem. Aſſe- 133-136.
rit autem hoc cum ex apparatu ferali, tum ex veterum teſtimoniis. Quin *Cap. VI* ex ſacrificiis, oblationibus, & donariis, 136 139.
evincit, cultos defunctorum manes ab Etruſcis. Sequente *Cap.* 140-145.
VII totus eſt in titulis urnarum & variis emblematibus eruendis & interpretandis. Fuerunt, qui, titulos, exiſtimarent, proponere præcepta quædam morum, vel rerum geſtarum compendia; ſed primus Cel. *Gorius*, eruto Etruſcarum literarum Alphabeto, oſtendit, hoſce titulos nomina duntaxat ſiſtere defunctorum. *Caput VIII* Muſeo *Guarnaccii* dicatum eſt, hujusque 146-152.
ſepulcrales urnas, peregrinas hiſtorias, Trojanumque bellum, exhibentes, explicat. Ex his inter alia apparet, quibus armis mortalium primi in bello uſi ſint, nimirum ſaxis, bipennibus, trabibus aduncis, ſudibus, haſtis, facibus, jaculis, ſagittis, & quæ clypeorum galearumque forma fuerit. *Cap. IX* verſatur 153-158.
in emblematibus urnarum, e Troica hiſtoria depromtis, eruendis.

Sunt, qui confusæ Græciæ & Etruriæ culpam in Cel. Autorem devolvere ausi sunt; sed, quemadmodum jam *A. 1739 Mense Januar.* hanc maculam, Museo ejus Etrusco frustra affictam, in *Actis* his delevimus, sic et in præsentia ejus rei nos non pœnitet. Mirus est in singulis fere rebus Græciæ & Etruriæ consensus; nec illa Trojana in urnis mentio aliorsum est trahenda. Quod idem quoque de sepulcris intelligendum, insculptis feralibus emblematibus, cum Trojana historia conjunctis,
Pag. 159-166. tragicisque celebrioribus thematibus, quæ *Cap. X* in lumine ponuntur. Cel. Autor, ex Græcia in patriam redux, *Cap.*
167-169. *XI* sacra Deorum mysteria, initia, lustrationes, atque expiationes, ex urnis ostendit. Egregie his illustrantur Etrusca, vel sacra, vel civilia, instituta; quin imo multarum aliarum gentium. Nam expiationes illæ innumerabiles, ab *Arnobio* allatæ, suas origines haud dubie ab Etruscis repetunt. Occurrunt autem exempli causa in *Tab. XVIII* sacra *Dianæ Tauricæ.* A
170-172. sacris ad nuptias, pompas, & epulas nuptiales, in urnis obvias, progreditur *Cap. XII.* Atque hic *Tab. XX, XXI, XXII* & *seq.* pulchre apparet vestium nuptialium forma, imago porro Pronubæ Etruscæ, & alia. Supersunt *quatuor primæ Partis Capita*, quorum singula haud contemnendum tractant argu-
173-177. mentum. *Cap. XIII* adumbrat luctum Etruscorum in funere, sacros ritus, pompas, honores, lustrationes, eorumque de statu animarum post mortem opiniones. Nam, etsi hanc rem supra jam tetigit, tamen complura nova, præsertim ad luctum,
178. hic adduntur. *Cap. XIV* sistit ex urnis civiles ritus, mores, & consuetudines; quorum jam mentionem fecerat in *duobus* superioribus *Tomis.* Verum nova hic urna est in *Tab. XXVII*, in qua magistratus suam dignitatem auspicantur, & procedunt.
180. *Cap. XV* evolvit symbola in urnis. Erant autem symbolica Etruscorum sepulcra, quorum anaglypha nullas historias, nullasque fabulas, præferebant, neque civilia, vel sacra, documenta, aut Heroum gesta, repræsentabant, sed modo themata ex antiquæ theologiæ fontibus, ut rudes homines, his symbolis observatis, Deorum inferorum potestatem venerarentur, Ma-
184-186. nes Deos metuerent, colerentque. Tandem *Cap. XVI* additur fune-

funebris defunctorum supellex, inventa in Volaterranis sepulcris, atque asservata in Museo *Guarnaccio.* Universam hanc in tres classes dividit, quarum prima respicit superos atque inferos Deos; secunda continet vasa & instrumenta, quæ ad sacrificia in honorem tum Deorum, tum mortuorum, pertinebant; uti sacrificales pateras, tripodes, arulas, candelabra, lucernas, coronas, & his plura; tertia denique ea complectitur ornamenta, quæ viris mulieribusque, dum viverent, grata fuerunt. Omnia hæc expressa in *Tab. XXX, XXXI, XXXII,* & *XXXIII. Pars II* non quidem lucubrationes Cel. *Gorii* complectitur, sed Dissertationes sex *Jo. Baptistæ Passerii,* JCti Pisaurensis; quæ tamen dignæ omnino sunt, ut *Gorianis* addantur. Eandem enim spirant diligentiam, atque idem fere in eruendis antiquitatibus acumen. P. II
Prima est de genio domestico ad Cl. Virum, *Andream Joannellium.* In hac agitur primo de genio, universi autore & præside, de ceteris geniis, rerum creatarum gubernatoribus; & tandem de genio domestico, cujus munera, expiatio, cultus, & simulacra, sistuntur. Singula hæc in *Tab. IV, V, VI, VII,* aliisque quamplurimis, nitide exprimuntur. *Altera Dissertatio* inscribitur *Acheronticus, sive de ara sepulcrali,* ad Virum Cl. *Philippum* Lib. Bar. *de Stosch,* quæ cum *quindecim Capita* contineat, gravissimis rebus conferta, singula veluti digito indicabimus, ut eorum argumentum in aprico ponatur. *Cap. I* describuntur *columellæ* quædam, literis exaratæ Etruscis, & quæ nuper defossæ sunt. *Cap. II Acherontici* vocem ex Etrusca repetit lingua, qua sacrum significet, simulque veterum Acheronticorum librorum, in Etruria celeberrimorum, recenset argumentum, quod totum in religione Etrusca occupatum fuisse constat. *Cap. III* aggreditur sepulcralis Aræ descriptionem. Nimirum A. 1731 emtus fuit lapis albi coloris, tereti figura, ad tres palmos productus, acuminatus in cupressi formam, ingenti atque rudi hypobasi, quæ ex eodem lapide constat, Etruscarum literarum lineis ex una parte insignitus. Præclarum hoc monumentum, a villico in stabulum domesticum invectum, ita in pariete obfirmatum erat, ut, prosiliente

Margin notes: pag. 1. (beside "Prima est de genio"); 6. 17. (beside "tandem de genio domestico"); 19. (beside "Cap. I"); 21. (beside "Cap. II"); 24-25. (beside "Cap. III")

 cylindro

cylindro in clavi ſpeciem, ruralem ſupellectilem inde ſuſpenderet: cui uſui per ſexennium inſervivit, donec ad *Paſſe-*
Pag. 27. *rium* perveniret. Ita ipſe *Paſſerius. Cap. IV* comprobatur, hanc columellam fuiſſe ſepulcralem. Occurrit hic elegans digreſſio de columellarum uſu in ſepulcris apud pleroſque populos.
29. *Cap. V* inveſtigatur aræ ſepulcralis origo, & mos referendi mor-
32. tuos inter divos publica & privata autoritate. *Capite* vero *VI* explicatur modus, quo divinitas a Diis tradi ſit credita, & ab hominibus impetrari; quod argumentum uberius tractat *Cap.*
34-37. *VII* & *VIII*. Ad conciliandam divinitatem neceſſaria nimirum erant piamina, adſperſiones ex liquoribus, quæ ambroſiæ & nectaris vicem ſuſtinerent, abditi porro in tumulo liquores, in vaſculis incluſi; coronæ cum mortuo ſepultæ; qua data occa-
41. ſione agitur de coronis Cuprenſibus. *Cap. IX* expenditur forma ſepulcralium vaſculorum, quæ & Deorum inferorum imagines, & animalium, Diis ſacrorum, referunt. In his animalibus inprimis eſt leo, cujus figura lapidea ſæpe in ſepulcris viſitur. Afferuntur non tantum antiqua, ſed etiam recen-
44. tiora, teſtimonia. Eſt autem inter aras ſepulcrales, quæ publica, & inter eas, quæ privata autoritate poſitæ ſunt, aliquod diſcrimen, quod *Cap. X* explicatur, atque oſtenditur, ejuſmodi aras ab Etruſcis Laribus defunctorum, a Latinis Manibus, dicatas eſſe. Intelliguntur autem per Lares Etruſcorum & Latinorum manes animæ defunctorum, inter Deos relatæ, vel Senatuſconſulto, vel domeſticis modo hæredum cogna-
47. torumque ſuffragiis. Cur vero Manes plurali numero ſint invocati, etſi perobſcura ſit ſuſpicio, tamen *Cap. XI* ex *Servio* colligit, hoc factum, quod antiqui quatuor exiſtimaverint in homine uno animas eſſe. Diverſus Larium Manium-
48. que cultus evolvitur *Cap. XII*. Ab his ſejungendus Genius, cujus originem, cultum, ſpeciem in urnis fictam variam, ſi-
55. ſtit, atque idoneis *Cap. XIII* comprobat argumentis, mortuis, cum pro Diis haberentur, plures Genios adminiſtros traditos
58. eſſe. Habent Etruſca monumenta hoc ſingulare, ut, cum Latinorum Genii tantum mares ferantur, illa & Genios ſiſtant; quæ ultimæ, *Junones* perpetuo dictæ, nihil commune

cum

Digitized by Google

cum Jovis uxore habent. Harum officia ex monumentis eruuntur *Cap. XIV. Caput XV* & Conclusio plures exhibet columellas Pag. 60.
sepulcrales vetustissimas, Etruscis literis insculptas, primumque nunc e tenebris erutas. Scriptio in his columellis fere semper, ut orientalium, a dextra ad sinistram ducitur; uti antiquissima Græcorum, quorum literas multas imitata est Etruscorum scribendi ratio. Sed, quod quoque observandum, 69.
occurrit in illis τὸ βυστροφιδὸν, uti in Græcis vetustis. *Dissertatio tertia* Cl. *Passerii* est de Etruscorum funere, ad Virum Clariss. *Diamantem* Comitem *de Montemellino*, Patricium Perusinum. Observat in hac bene multa, ab aliis ita non animadversa, uti de ratione excipiendi ore spiritum morientis; cur prisci in funere crines evellerint. Ex urnis porro Etruscis 103 seq.
agit *Diss. quarta* de antiqua Velciorum Etruscorum familia Perusina, ad *Franc. Antonium Domitianum*, Tudertem; *Dissert.* vero *quinta* de architectura Etrusca urnarum aliquot sepulcra- 111.
lium, earumque emblematibus, ad Virum Cl. *Antonium Francisc. Gorium.* Antiquum est marmor, cujus inscriptione explicata, expressam formam pingit. Gratumque sine dubio erit hoc sim- 116.
plicissimæ Etruscæ antiquitatis specimen, poteritque cum paucissimis, quæ supersunt, monumentis conferri. Ipsam elegantem ejus descriptionem, pluribus a Cl. *Passerio* traditam, malumus apud eam legi, quam a nobis minus plene repeti. In universum 123.
monet, nullam regulam certamque formam fuisse apud Etruscos, plerumque Doricos cultus referre monumenta, sæpe tamen etiam Ionicos & Corinthiacos, incertique ordinis, quos quisque sculptor pro ingenio & arbitrio suo invenisset. Neque mirandum hoc est, cum Etruria ex innumeris pæne populis constitisset, qui ex Asia, Græcia, & Oriente, profecti, eam occupantes, aliquid semper ex patriis sedibus retinuissent. Dis- 129.
sertationis corollarium est de Rege Nemorensi, uti dicebatur *Dianæ Tauricæ* sacerdos, cujus imago sæpe in urnis & gemmis Etruscis apparet. Ultima denique Cl. *Passerii* Dissertatio est 133.
de antiquis tegulis sepulcralibus Etrusco-Latinis, ad Virum Cl. *Petrum Paulum Astancollium*, Patricium Tudertem. Magni pretii hæc monumenta sunt, quod ex his Etruscæ & linguæ &

 scriptu-

Digitized by Google

ſcripturæ, in Latinam migrantis & dilabentis, veſtigia non obſcura, ſed expreſſa, adſunt, cujus rei admodum rara ſunt exem-
Pag. 134. pla. Fuit autem uſus harum tegularum ad obſtruendas columbariorum valvulas, in quibus urnulæ ſepulcrales, defun-
135. ctorum cineribus oppletæ, conditæ erant. Refert autem has tegulas Etruſco-Latinas ad ea tempora, quibus preſſa Etruria bellis Romanorum, lingua, commercio, & autoritate, primas tenentium, veterem linguam & ſplendorem amittere incepiſſet. Suave igitur eſt, in his tegulis intueri Etruſcarum literarum formas, ſe paulatim in Latinarum literarum ductus in-
145. duentes. Duplex Index, qui Opus hoc *Gorianum* doctiſſimum
156. præſtantiſſimumque finit, res, & in *Paſſerianis*, & in *Gorianis*, Diſſertationibus obvias, ante oculos ponit. Ceterum optamus, & haud dubie nobiſcum orbis literatus, ut, quas paſſim in hoc Volumine promittit Doctiſſ. *Gorius* novas lucubrationes, ut *P. I pag. 2* de coloniis & regimine veterum Tuſcorum, *pag. 88* de origine & progreſſu Graphices apud Etruſcos, *pag. 126* quæſtiones Etruſcas, *pag. 142* duo Lexica, Hetruſcum & Pelasgicum, denique *pag. 185* Commentarium *Lazari Bayſii* de vaſculis veterum, acceſſionibus ſuis locupletatum, propediem cum eruditis communicare velit.

EPISTOLARUM REGINALDI POLI, S. R. E. Cardinalis, & aliorum ad ipſum, Pars prima, quæ ſcriptas complectitur ab A. 1520 uſque ad A. 1536, ſcilicet a primo Reg. Poli Patavium adventu uſque ad delatum ei a Paulo III Cardinalatum. Præmittuntur Animadverſiones in Epiſt. JO. GEORG. SCHELHORNII, Vita Card. Poli, & quaedam hujus ſcripta, atque Diatriba ad eaſdem Epiſtolas. Pars ſecunda, quæ ſcriptas complectitur annis 1537, 1538, 1539, ſcilicet ab inita Legatione Belgica uſque ad deſitam Legationem Hiſpanicam. Præmittuntur Animadverſiones in Epiſt. JO. GEORG. SCHELHORNII, Diatriba, & Monumenta quædam præliminaria ad eaſdem Epiſtolas.

Brixiæ,

Brixiæ, excudebat Joannes Maria Rizzardi, 1744, 4 maj.
P. I Alph. 3 plag. 14, P. II Alph. 3 plag. 4.

Reginaldus Polus, doctrina, consilio, rerum gestarum magnitudine, virtute, enixissimo ecclesiam Romanam juvandi amplificandique studio, quondam insignis admodum, non facile illustriorem, nec digniorem, laudum suarum præconem, & scriptorum suorum instauratorem, quam quidem *Angelum Mariam Quirinum*, Purpuratum Eminentissimum, cujus non minora in sedem Romanam merita, quam decora, quibus in orbe literato fulget, existunt, invenire potuisset. Splendidum hoc Opus, quod in fronte effigiem *Poli*, affabre pictam, ostentat, inscriptum est *Dominico Ursino*, pariter Ecclesiæ Romanæ Purpurato, cui se ob conciliatam sibi *Benedicti XIII* beneficentiam, quem sanguine attingat, obstrictum agnoscit. In Præfatione *Partis primæ* sistit *Animadversiones in Epistolam, a Schelbornio ad se scriptam.* Ægre fert, quod is *Burneti* de *Polo* narrationi nimium tribuat, cum tamen ex hujus epistola, in *Amœnitatibus* publicata, rectiora scire potuisset. A *Polo* de- **Pag. 1-6.**
pellit suspicionem, ipsum, galeri purpurei potiundi desiderio inescatum, per *Henrici* Regis infamiam ad summum illum honorum apicem grassatum esse. Num recte fecerint primæ digni- **6-12.**
tatis in ecclesia Romana viri, inque his ipse *Joannes Petrus Caraffa*, post sub nomine *Pauli IV* ad Pontificium fastigium evectus, ipsum, ubi de novo Pontifice eligendo deliberaretur, gravissimorum vitiorum reum agendo, quærit. Aliquanto acer- **12-14.**
biore stilo adversus *Henricum* usum fuisse *Polum*, non diffitetur. Odio acerbissimo in Regem arsisse *Polum*, nec ullam **14-21.**
pietatis et beneficentiæ in se rationem habuisse, asseveraverat *Schelbornius*. Contrarium demonstrat *Quirinus*, ipsum ab amore & pietate in Regem nunquam discessisse, &, si quæ duriora ipsi aliquando exciderint, fecisse id officii ratione ductum, & ut saluti ipsius & regni consuleret. Sed enim, si **21-38.**
Polus tanta de salute Regis & incolumitate regni solicitudine fuit affectus, numne lenioribus suasionibus & blandioribus adhortationibus animum ejus sibi conciliare debuisset, quo facilius aurem accommodasset? Spiritus certe Christi mansuetudinem totus spirat, & fidissimi regni ipsius internuntii non

ver-

verborum ſtrepitu, nec conviciorum tumultu, hominum animos perculerunt, ſed doctrinæ ſuæ præſtantia, & graviſſimarum rationum ponderibus, horum pervicaciam expugnarunt, ut lubentes ipſorum præceptiones admiſerint. Non illi ſumus, qui patrocinium rerum omnium, ab *Henrico* geſtarum, ſuſcipiamus, ſed & illud apparet, *Polum* molitionibus ſuis id egiſſe, ut Regem ad obſequium Præſulis Romani revocaret, ipſumque ad exſtirpandos emendatæ religionis confeſſores inflammaret; non ut veram pietatem, virtutisque ſtudium, ipſi ingeneraret. Affirmat Illuſtriſſimus *Quirinus, clerum Anglicanum* & reliquos *ordines* regni Regem *Henricum eccleſiæ protectorem, unicum & ſupremum dominum, & caput,* non niſi invitos & adactos agnoviſſe; quod de quibusdam quidem, non
Pag. 38-42. de omnibus, dici poteſt. Notaverat *Schelbornius, conſilium de emendanda eccleſia,* in quod *Sturmius* calamum ſtrinxerit, *Polum* una cum aliis Cardinalibus, jubente ita *Paulo III*, concepiſſe, ac ſcripto conſignaſſe, inque indicem librorum prohibitorum relatum eſſe. *Quirinus* hoc ita diluit: Sententiam judicii non tam fuiſſe directam in conſilium, quam quidem ea, quæ in Germanica editione eidem adjecerit *Sturmius*, cum vel *Cochlæi diſcuſſio vindiciarum Sturmii* eodem infortunio ſit affecta, quandoquidem cenſores nullas omnino in conſilium iſtud annotationes, quales etiam fuerint, probare voluerint.
42-49. *Antonii Braccioli* Italicas Bibliorum verſiones jure proſcriptas eſſe, in easdemque *Juſtum Fontaninum* merito invehi, docet,
49, 50. non autem ipſius Dialogos notari. Crimini dederat *Polo Schelbornius*, quod *Carolum V* Imp. & alios Principes Chriſtianos adverſus *Henricum* concitare, ſicque ipſum & regnum illius in diſcrimen adducere, ſit amiſus. Contrarium demonſtrare annititur Noſter, cauſatus, ſcriptum illud ad Imperatorem, aliosque Principes, nunquam fuiſſe miſſum, nec alio ſpectaſſe, quam quo *Henricus* ſanioribus conſiliis aurem præberet.
51-71. Sed ſit ita, *Polum* non ſcripto id egiſſe, quorſum ſpectaverunt hujus legationes, nonne ut Imperatorem aliosque Principes adverſus Regem & regnum Angliæ armaret? Et, qui in alium omnia convicia impotentia quadam animi conjicit, illumne ſibi adjunget, ut ſe illi facilem & benignum præbeat? Enumerat

Digitized by Google

merat hinc viros doctrina & vitæ sanctitate in ecclesia Romana, tempore *Pauli III* & *Poli*, ex ordine Purpuratorum, antistitum, & hominum religiosorum, conspicuos, quos cum illis, qui vivo *Luthero* novas de religione sententias in Germania propalarint, contendendos, imo illis forte superiores, esse arbitratur: interim non it inficias, & illa, & adhuc nostra, tempestate conquestos bene multos fuisse, labis haud parum adhærere ecclesiæ, illamque emendatione indigere, propterea tamen vinculum consociationis dissuendum haud fuisse, nec in segreges cœtus discedendum, concludit.

Sequuntur jam *Monumenta præliminaria hujus Voluminis.* Pag. 76-80.
In Præfatione ad Lectorem differit Emin. Autor 1) de *vita Poli*, quam ex Italica descriptione *Ludovici Beccatelli* in Latinum sermonem convertit *Andreas Duditbius*, cujus indolem, doctrinam, virtutes, dilaudat, sed dolet, *laudes eum suas miserandum in modum Catholicæ religionis desertione fœdavisse*; 2) de *Apologia ad* 83-87.
Carolum V Imp., quam procemii loco operi *de Unitate ecclesiastica* præmiserat, consignata, postquam A. 1538 dirum excommunicationis carmen a *Paulo III* in *Henricum* evulgatum erat. Num vero verborum acrimonia, qua *Henricum* insectatur, & consilium, Imperatori datum, Regem armis persequendi, si aliter malo mederi nequeat, & quod plus periculi ab illo sit metuendum ecclesiæ, quam ab ipsis Turcis, hac ratione excusari queat, quod *loquatur non sua*, *sed ecclesiæ*, *voce*, *quæ ejus ministerio utebatur*, & *ex munere*, *injuncto ipsi a Dei vicario*, viderint alii. Agit 3) de *altero Proœmio*, cujus 87-95.
partem, quam Codex MStus Vaticanus exhibet, tertio loco inter *præliminaria Monumenta* reposuit. Directum est ad *Jacobum*, Scotiæ Regem, quem ob constantiam in avita religione prædicat, monens eum, ut ab insidiis *Henrici* sibi caveat. 4) De *Apologia Reginaldi Poli* differit. Subjicitur *Hermanni Sam.* 95-97.
Reimari, V. C. ad *Angelum Mariam* Cardinalem *Quirinum* Epistola de *libro* ipsius, *ad Reginaldi Poli gesta* pertinente, quem multa laude prosequitur, ab omni tamen judicio de controversiis religionis pro moderatione sua abstinens.

Sed, missis Prolegomenis, nos ad opus ipsum accingamus. In illo primum comparet *Vita Reginaldi Poli.* Hic il- 97-104.

 lustrissima

Digitized by Google

lustrissima prosapia, quæ & paterno & materno sanguine An-
gliæ Reges attingebat, A. 1500, mense Martio, est procreatus.
Patre ipsi puero, præcipitato fato, prærepto, mater ipsum
Londini primum, inde in Cartusianorum Collegio, non mul-
tum ab urbe dissito, omni literarum genere erudiendum cu-
ravit, in quibus adeo profecit, ut pæne puer disputationem
publicam & solennem, cunctis plaudentibus, habuerit. His
rudimentis ad summa quæque præparatus, cum miro literarum
elegantiorum amore flagraret, regia munificentia adjutus, deci-
mum nonum ætatis annum agens, Patavium contendit, ibique
& cum summis viris amicitiam conciliavit, & præcipuos quos-
Pag. 1-6. que doctores sedulo coluit. Quinquennio in Italia exacto,
in patriam est reversus, aque Rege & Regina, præcipuæque
nobilitatis flore, multa cum gratiæ & benevolentiæ demonstra-
tione est exceptus. Sed, ubi *Henricus Catharinam* repu-
diasset, tempestates imminentes prospiciens, Parisios abiit.
7. Exacto ibi anno in Britanniam redux, Rex, amplissimis præ-
miis propositis, ipsum ad partes suas pertrahere allaboravit,
7-10. sed a constantia sua se dimoveri non est passus. Quare Rex,
ira percitus, impetrato ab illo per amicos annuo stipendio,
Avenionem primum, inde Patavium & Venetias, est profectus.
10, 11. Cum Rex supremum se ecclesiæ Anglicanæ caput appellasset,
ipsius sententiam per literas requisivit. Scripsit igitur *quatuor*
12. *Libros de Unitate ecclesiæ*. Ab hoc tempore in luce eccle-
siæ Romanæ esse cœpit. Primum adscriptus est societati il-
lorum, qui de reformanda disciplina consultationem instituе-
rant, postea A. 1536 d. 11 Cal. Jan. a Pontifice *Paulo III* Cardi-
12-14. nalis est renuntiatus. Diversas legationes in causa Angliæ obiit
in Galliam, Belgium, ad *Carolum* Imperatorem, & in Hispaniam,
14-18. sed quæ prospero fere eventu caruerunt. Cui ut gratum ani-
mum testaretur Pontifex, ipsi legationem Viterbiensem detulit,
18-20. eundemque Tridentum ad Concilium ablegavit. Mortuo
Paulo III, parum abfuit, quin Pontifex fuisset creatus, Galli-
canis Cardinalibus obnixe intercedentibus, ne partes Cæsarea-
20-25. næ novo hoc incremento invalescerent. Cum, *Eduardo* Rege
præmature mortuo, *Maria* in regni solium eveheretur, illaque
matrimonii societate cum *Philippo*, Hispano, jungeretur, qui
Pontifi-

Digitized by Google

Pontificiam religionem revocabat, *Polus* rogatu Regis ac Reginæ Britanniam, qua legatus Pontificis, repetiit. A primo Pag. 25-
igitur ſtatim adventu decreta, contra Pontificem & religio- 33.
nem Catholicam lata, abrogavit, regnum in fidem & obſequium Præſulis Romani recepit, eaque omnia fecit, quæ ad reducendos ritus Romanos ſpectabant. Poſt a Regina Archi- 33-38.
epiſcopus Cantuarienſis declaratus, convocavit Concilium in urbe Londinenſi, in quo de diſciplina eccleſiaſtica inſtauranda, & ſacris ad morem rituum Romanorum reducendis, eſt actum. Qui obnitebantur, vel blanditiis ſunt pellecti, vel pœnis plexi, ex quibus *Thomas Crannerus*, Præſul quondam Cantuarienſis, vivus flammis eſt uſtulatus. Quanto vero cun- 39 42.
que ſtudio res Pontificis in Anglia promotas cuperet *Polus*, non tamen optimam gratiam reportavit. Diſſenſiones, inter *Philippum* & Pontificem exortæ, in apertum bellum proruperant; arbitrum igitur ſe interpoſuit, & hunc ſui officii admonuit *Polus*. Hoc Pontifex adeo indigne tulit, ut legationem ipſi abrogaret, eundemque Romam ad ſe purgandum arceſſeret. Quo minus autem res effectui daretur, Regina ſuis effecit monitis. Ipſe *Polus* certum hominem Romam, qui de objectis ſibi criminibus reſponderet, ablegavit. Interea Regina, multa 42-47.
ægritudine & morbis confecta, A. 1558, 17 Cal. Dec. inopinato deceſſit, cumque ipſo illo tempore *Polus* ex febri graviſſime laboraret, nuntio hoc accepto, inſequenti die pariter fato eſt functus, natus annos 58, menſes 6. Subjicit de- 47-51.
ſcriptionem habitus corporis, morum, virtutum, dictorum, factorum, ſtudiorum, familiaritatum, itemque recenſionem ſcriptorum ipſius, tum quæ edita ſunt & abſoluta, tum quorum tantum lineas aliquas duxit, & fragmenta reliquit.

Sequuntur jam ſcripta *Poli*, & quidem 1) *Apologia ad Ca-* 51-65.
rolum V. Cæſarem ſuper IV Libris, a ſe ſcriptis, de unitate eccleſiæ. In illa explicat & propugnat, quæ ante *IV Libris* contra Regem *Henricum* ſcripſerat, poſtquam is ſupremi capitis eccleſiæ in regno nomen ac dignitatem aſſumſerat. Quanta ipſum vehementia aggrediatur, apparet ex ſequentibus. Poſtquam Rex a Pontifice hoſtis eccleſiæ declaratus erat, recepit, *ſe facturum, ut apud Principes ejus nequitia ſic pateret, ut aperte co-*

Digitized by Google

gnoscerent, illum multo graviorem hostem ecclesiæ esse, quam Turcam tyrannum; & si alter bello esset persequendus, multo justius contra illum arma convertenda, quam contra Turcam, ut e quo major pernicies. Nec multo post, *se Cæsarem a bello Turcico abducere conari, &, quantum possit, suadere, ut arma sua eo convertat, si huic tanto malo aliter mederi non possit,*
Pag. 78. *quo ipsum major ecclesiæ necessitas vocet.* Verborum duritiem eo excusat, quod se voluntate Dei, & nutu Pontificis, qui vicem Dei gerat, impulsum esse sentiat. Ubi se caput ecclesiæ in regno appellari voluerit, crimen omnium gravissimum ad-
81. misisse, seque judicio divino exposuisse. Qui ipsius lapsus eo gravior, quo majora divinæ benevolentiæ indicia in ipsum ante exstiterint, pietate in Deum, multisque aliis virtutibus, egregie eluxerit, ut etiam adversus *Lutherum* pro causa ecclesiæ calamum strinxerit, indeque titulum *Defensoris fidei*
83-88. promeruerit. Statum regni quietum turbasse, ubi filiæ, omnibus virtutibus regiis illustri, in pellicis gratiam jus successionis eripuerit, *Achaso* similem factum, qui ad nutum *Jesabelis* se totum composuerit, conjugem obtentu voluntatis divinæ thalamo ejecerit, se impio ausu caput ecclesiæ dixerit, populum nimiis exactionibus exhauserit, monasteria expilarit, & illorum ultra trecenta & sexaginta funditus everti curarit.
88-93. Porro, ubi inauditam crudelitatem in Episcopum Roffensem, *Thom. Morum*, religiosos, aliosque conspicuos & probos viros, exercuerit, *Thomæ Pecqueti* corpus, 300 annis ante trucidati, & Sanctorum cœtui adscripti, terra erui, igne comburi, inque aerem cineres spargi, donaria, mausolæo ipsius illata, diripi, & *Augustini* sepulcrum una cum templo & monasterio di-
93-113. rui, jusserit. Fontem tantæ mutationis in Rege, cum ante virtuti studuerit, ait fuisse cupiditatem, qua in *Boleniam* fuerit raptus, quæ non ante corporis sui Regi copiam facere voluerit,
113-118. quam se conjugem sibi, *Catharina* exturbata, junxisset. Hinc, cum adhuc legum vinculis & religione teneri videretur, hominem callidum, cui nomen *Cromwello*, ipsum oratione ad fallendum composita legum obligatione exsolvere allaborasse, &, quantum emolumenti ad ipsum & regnum redundaret, si se obsequio Pontificis subtraheret, prolixe ostendisse. Totam hominis

Digitized by Google

hominis orationem refert, &, quid in illa desideret, fuse de- Pag. 118-
clarat; qui cum innutritus fuisset principiis *Machiavelli*, in 136.
hujus doctrinam acriter invehitur, &, quæ inde incommoda
ad religionem, rempublicam, ipsos Principes, proficiscantur,
oratione gravi significat. Equidem, *Henricum* simulandi ar- 136-148.
tem probe calluisse & exercuisse, vel ipsa illa nihil aliud effe-
cisse, quam ut omnes in ipsius actiones sint intuiti curatius, &
latentia ipsius vitia detexerint, summi Numinis ipse vindictam
& Pontificis ultionem provocarit. Queritur, se ab ipso ho- 148-154.
stem & proditorem publice esse declaratum, in cineres *Tho-
mæ*, in sanctos, in innocuos, sæviisse, jusjurandum de ser-
vanda religione susque deque habuisse, religionem, leges,
sacramenta, mutasse, seque his facinoribus antichristum & *Ne-
ronem*, imo *Nerone* deteriorem, demonstrasse. Non igitur esse,
ut quisquam vel Principum, vel aliorum, cum ipso amicitiam
colat; esse potius, ut odio eum prosequatur, in ipsumque cau-
sa Dei & religionis insurgat. Odium, pergit, exercuisse in ami- 154-161.
cos, illisque mala multa intulisse, conjugi moribundæ ne quidem
concessisse, ut filiam ante decessum suum complecteretur, eique
gratiam divinam apprecaretur. Nec mitiorem se præbuisse 161-163.
Pontifici, Imperatori, Regi Galliæ, cum Germanis, de reli-
gionis negotio dissidentibus, amicitiam conciliare voluisse,
quo illos in factione confirmaret, ne in pacis conditiones de-
scenderent. Postremo se ad Deum convertit, eidemque ec- 163-165.
clesiam committit, Reges vero excitat, ut mala illa ab eccle-
sia depellant; non minus ab hoc pertimescendum esse, excla-
mans, quam ab antichristo *Mohammedico*. 165-171.

Legitur hinc *Proœmium alterum ejusdem libelli, a Reginal-
do Polo transmissi ad Regem Scotiæ*. Laudibus tollit constantiam
Regis in prisca religione tuenda, cavere eum jubet ab insidiosis
libellis, aliam religionem, alias cerimonias, suadentibus, ex vicino
regno ipsi submissis, describit denique artes *Cromwelli*, quibus 172-178.
Henricum circumvenerit.

Ultimum inter *Monumenta* locum occupat *Apologia Regi-
naldi Poli ad Angliæ Parlamentum*. Suprema curia ipsum insi-
mulaverat, ac si honorem Regis libello famoso prosciderit; ab
illa igitur accusatione se defendit, ostendens, quicquid fecerit,

in salutem Regis fecisse. Scripsisse soli Regi, nec libri sui legendi cuiquam copiam fecisse. Inde justitiam causæ suæ demonstrat actionibus, quas in salutem Regis direxerit, nec crimini sibi verti posse, quod Romam abierit, ac galerum, sibi oblatum, ex manibus Pontificis acceperit.

Comparet jam Eminentiss. Præsulis *ad primi* hujus *Voluminis Epistolarum Reg. Poli Diatriba, sex Capitibus* distincta, quibus, quicquid pertinet ad vitam, scripta, & in Ecclesiam merita, *Reg. Poli*, copiose, maxime vero ex ejusdem Epistolis, illustratur, additis hinc inde, quibus omnis illius temporis historia explicatur, doctissimis, lectuque dignis, observationibus.

Pag. 179. Ad ipsas jam *Epistolas* accedimus, quæ in *primo Volumi-*
187. *ne* sunt numero XLVI; partim ab amicis ad *Polum*, partim ab ipso ad illos, exaratæ. Illæ utplurimum sunt officiosæ, subinde tamen quædam notatu digna occurrunt, quorum aliqua in medium adducemus. *Epistola XI Erasmus* de *Luthero* queritur: *Lutherus, offensus mea diatriba, modestissime disputante, scripsit in me magnum volumen, quale nemo scriberet in Turcam. Huic ex parte respondimus. Nam sero volumen*
395. *illius nacti sumus. Ego ille pacis & quietis amantissimus, cogor esse retiarius, nec hoc satis, cogor θηριομαχεῖν. Casp. Contareno Epistola XXII* scribit *Polus* de libro Episcopi Vintoniensis, cui titulum fecerat *de Obedientia*, in quo Regem præcipuum caput ecclesiæ Anglicanæ asseruerat, Pontifici vero omnem autoritatem abrogarat, ab illo multum mali ad alios manatu-
429. rum esse, cum ab eo sit profectus, qui jus Pontificis vindicare debuisset. Librum suum adversus *Sansonem de Pontificis Romani primatu* mittit *Epistola XXV* ad *Contarenum*, rogitans, ut, si quæ emendanda ipsi viderentur, refingeret; nec diffi-
434.437. tetur, se acerbius in Regem scripsisse, sed & illa ipsius arbitrio permittit. Quod duriter in Regem scripserit, *Epistola XXVI* ad *Aloysium Priolum* defendit, quoniam ad meliorem mentem reduci non posset, nisi peccata ipsi sua dilucide ob
438, 439. oculos ponantur; maxime cum lenia remedia adhuc nil quidquam effecerint. Librum suum adversus Regem Pontifici ostendi, et ab illo aliqua legi, non prohibet *Epistola XXVIII*, modo ne id fama dimanet in Angliam, illum ante a Pontifice lectum

Digitized by Google

lectum fuisse, quam ad Regem delatus esset. *Epist. XXXI* Pag. 443.
refert de Cæsaris adventu in urbem, optat, ut congressus ille ecclesiæ sit salutaris, censet, rationes belli gerendi utilitatibus ecclesiæ anteferendas non esse. *Epist. XXXII* commemorat, a Rege sibi significatum esse, ut in patriam & ad aulam revertatur, quo melius de quibusdam rebus cum ipso agere possit; hoc vero, nisi Rex ad ecclesiam se recipiat, detrectavit. Cum Rex aliquam spem ad ecclesiam redeundi ostendisset, monet *Epist. XXXIII*, quid Pontifici Max. in tantæ rei negotio incumbat. *Contarenus Epist. XXXVI* dissuadet, ne, invitatus etiam abs Rege, in Britanniam redeat, seque præsentissimo periculo exponat. *Epist. XXXIX Paulus III*, Pont. Max. ipsum Romam arcessit, ut una cum aliis viris doctis & piis de Concilii habendi ratione deliberet. *Epist. XLV* significat *Contareno*, literas sibi ex Britannia a *Cromwello*, & *Tunstallo*, Episcopo Dunelmensi, missas esse, qui iram Regis denuntiarint, ni præpropere in regnum remigraret, & dissuaserint, ne Romam cogitaret; rogat igitur, ut super hac re Pontificis sententiam requirat. Negari quidem nequit, *Polum* summo ingenio præditum fuisse, & pro cogitationum varietate, quæ animo ipsius se simul ingesserunt, orationem ipsius fluminis instar decurrere, ut ad Asiaticam luxuriem proxime accedat; sed ardor iste, quo in supremam Pontificis Romani dominationem ferebatur, ipsum præpedivit haud raro, ut non reputaret, quibus argumentis decertaret, & adversarios suos non tam rationibus convincere allaboraret, quam conviciis protereret. Chartæ nitor & typorum elegantia Opus hoc commendant, mendæ studiose sunt sublatæ, subinde tamen quædam minus recte scripta, & quæ sensum turbant, occurrunt.

Margin page references (right margin, in order): 451-454. 456. 458,459. 463. 466,467. 483.

Voluminis secundi frontem ornant *Animadversiones* ad alteram Epistolam *Schelbornii*, cum subjuncta *Diatriba, qua Epistolæ hujus Voluminis recensentur.* Ubi amplissimus Purpuratus priorem *Schelbornii* Epistolam cum animadversionibus publicaverat, hic aliam illi destinavit, plenam omnis modestiæ, humanitatis, ac studii. Sed vero de novo instat, *Polum* non ita insontem esse declarandum, *qui populum Britannicum ad seditionem*

in

in Regem, & exteros Principes ad bellum ei inferendum, concitare sit annisus, adeoque jure dici queat, Vatiniano in illum odio flagrasse. Quod ne temere pronuntiasse videretur, provocat ad testimonium non *Sleidani* solum, verum etiam *Beccatelli* & *Raynaldi*, testantium, ipsum jussu *Pauli III* Regem Galliæ, Scotiæ, Reginam *Mariam*, Flandriæ gubernatricem, eo consilio adivisse, quo ipsos contra Britannum concitaret, ipsique ex seditionibus Anglicis fructum atque utilitatem aliquam caperent. Quæ ut dilueret, redit ad id, quod in superioribus ingeminaverat, medici munere solum functum esse, qui morbum indicare, indeque apta remedia suadere, debuerit, &, si quidem aliquando modum excesserit, id excusationis loco affert, in legationibus istis non propriam, sed Pontificis, cui obedire necesse fuerit, causam egisse. Pontifex ægre ferebat, regnum sibi suoque ærario quondam adeo lucrosum eripi; omnem igitur movebat lapidem, ut id ipsum ad obsequium suum reduceret. Num autem, qui operam suam illi accommodat, qui minas atque iras adversus alium spirat, eidemque mala quævis arcessere laborat, ab omni culpa vacet, illi judicent, qui æquitatem atque mansuetudinem in religionis negotio sequendam esse dictitant. In *Diatriba* subjecta id agit, ut, quæ ad illustrationem *Epistolarum Poli* faciunt, adducat, notitiamque illorum tradat, ad quos sunt scriptæ, vel quorum in illis injicitur mentio. Potissimum opera hæc omnis eo directa esse videtur, ut *Paulus III*, ejusdemque senatus, ac ecclesiæ Romanæ doctores, a doctrina, sapientia, moderatione, vitæque sanctimonia, commendentur, quo sacrorum emendatorum antesignanos argueret, non sat rationis ipsis fuisse, a societate ecclesiæ Romanæ discessionem faciendi. Quædam speciminis loco proferemus. Sic, *Pauli III* sanctitatem & sapientiam, qua viros quoque præstantissimos in sanctiorem senatum allegerit, probaturus, testem citat *Ciacconium*. Sed, quantum inter fucatum oratoris sermonem, & historici fide digni relationem, intersit, nemo ignorat; certe rumores, qui, testante *Thuano Hist. Lib. VI pag. 119*, post ejus obitum per Italiam & alias terras spargebantur, non multum laudis ipsi attulerunt. Ipsum illum

illum cum ſenatu ſuo eo annifum eſſe, ut eccleſia in veterem Pag. 28.
dignitatem reſtitueretur; infert igitur, heterodoxos non ha- 29.
buiſſe rationem, ut ab eccleſiæ Romanæ ſocietate ſe ſejunge-
rent, illorum potius fuiſſe, *conſilia cum Catholicis conferre ad ejúsdem maculas eluendas.* Maculas plures, ſedem Romanam 45.
& ſacrorum adminiſtros deturpantes, illi notaverant, quibus hoc a *Paulo* datum erat negotii, ut conſilium de emendandis moribus, & reformanda curia, conſcriberent, cujus exemplum nobis *Natalis Alexander Hiſt. Eccleſ. Sec. XV & XVI pag. 177-192* exhibet. Sed num ad horum indicium ſordes iſtæ ſunt deterſæ? Malum omne a Pontifice, ſacerdotibus, & religioſis, profluere, libere teſtabantur. An vero ab illo tempore curia Romana nitidiorem faciem induit? Num querelæ Imperatoris, Regum, atque Principum, de corrupto eccleſiæ ſtatu ſunt auditæ? An illis medela aliqua eſt allata? Præter morum corruptionem ſacrorum emendatorum doctores taxabant graviſſimos errores, & male ſanam ſuperſtitionem, utque religionis doctrina ſecundum oraculorum divinorum ductum ad primævam ſimplicitatem & puritatem reduceretur, contendebant. Sed tantum abfuit, ut æquas his atque faciles præbuerint aures, ut potius diris eos execrationum fulminibus proterent, eosdemque, ubi poterant, igne ac ferro exſcinderent. Aſtrologiæ divinatrici *Paulum* nimis deditum fuiſſe, nixus teſtimonio *Mendozæ* & *Cardani*, ſcripſerat *Schelhornius.* Hanc ab ipſo infamiam depellit Eminentiſſ. Præſul, non negans, Aſtronomiam ab ipſo deamatam, ab Aſtrologia vero judiciaria animo alienum fuiſſe, aſſeverans. Verum enim vero & alii ſcri- 46-56.
ptores Pontificii hujus ipſius vitii eundem inſimulant. *Onuphrius Panvinius* haud obſcure id innuit, *eorum ſtudiorum*, inquiens, *quod occulta & exitu plerumque vana ſint, & alioqui ſacratis viris parum digna, culpam ſuſtinuit*, de Vita Pauli III pag. 384. Diſertius *Thuanus: Siquidem ille Pontifex Aſtrologiæ divinanti, quæ de ſingulorum fortunis judicat, valde addictus erat*, Lib. IV pag. 87. *Menckenius* noſter in *Vita Fracaſtorii*, hujus nimium aſſentandi ſtudium, quo *Paulum* ſibi adjungere nitebatur, notaverat, qui ſibi hæc verba excidere ſit paſſus: *Ipſum* (Paulum) *in ſtellas orbesque poteſtatem unum*

Digitized by Google

ex mortalibus cunctis habere. Porro: *Nihil in inferiori hoc mundo esse, nihil in superiori, quod ipsi se non aperiat.* Hoc
Pag. 78- *Quirinus lividi heterodoxorum ingenii indicium esse*, pronun-
82. tiat. At enim Lectoris, extra partes constituti, conscientiam imploramus, num verba illa, in se considerata, homini, cujus etiam sit dignitatis, aptari queant. Ornaverit *Menckenius Fracastorium* hoc elogio, *ipsum quasi quoddam in terris esse delapsum Numen*, & *Gibertum Diis cœlestibus velut æquaverit*, hæ certe locutiones, per similitudinem quandam prolatæ, illis *Fracastorii* æquiparari minime possunt. Dicere, illas pro more Poetarum, in qua arte mire excelluerit *Fracastorius*, molliorem sensum admittere posse, rem non conficit. Quem fugit, Poetas, ubi omnia fingendi licentiam sibi sumunt, etiam haud raro ad turpe adulandi studium se demisisse, & veremur admodum, ut hæc explicandi ratio strenuis Pontificiæ potentiæ propugnatoribus arrideat. Sint *Petro* commissæ claves cœlorum, eademque illa potestas ad Pontifices successores transmissa, propterea tamen ex vero dici nequit, ipsos *in stellas orbesque habere potestatem, nihil esse in mundo superiori & inferiori, quod se ipsis non aperiat*, quod nemini certe competit, nisi cui potestas in cœlo & terra est data, quod ipsum tamen etiam nonnulli assentatores Pontifici Romano cum multorum offensione tribuere nulli dubitarunt. *M. Antonium Flaminium* explanationes in *XXXII Psalmos Davidis* monitu *Poli* typis exprimendas curasse, memorat, quas dicit multis verborum encomiis tollere heterodoxos, spirantes eximiam in Deum pietatem, in quibusque animi sui sensa de præcipuis Christianæ fidei capitibus, deque pia & recta vitæ institutione, ita exposuerit, ut ne Evangelicæ ecclesiæ addictus aliquid amplius possit desiderare. Qui ipse, cum in Dedicatione, ad *Paulum III* directa, eundem *custodem* & *principem omnis sanctitatis* appellet, ab illis exposcit, ut & hoc admittant: quasi vero, qui de necessariis fidei Christianæ capitibus recte sentit, etiam hoc credere teneatur, Pontificem Rom. esse custodem &
109-115. principem omnis sanctitatis. *Albertus Pighius*, Purpuratus, unus ex familiaribus *Poli*, nonnullis de justificatione secundum mentem ecclesiæ Romanæ minus recte sensisse videtur, nec desunt

desunt ex ipsis Pontificiæ societatis Theologis, qui ipsi dicam propterea scribant, quod cummaxime fecit *Ruardus Tapperus*, Lovaniensis Theologus; sed, hunc a sententia de justitia inhærente non discessisse, prolixe disputat Reverendissimus Antistes, addens quædam de *ecclesiastica* ipsius *hierarchia*. Commentatur dehinc de *Davide Betonio*, & *Jo. Fischero*, in Purpuratorum senatum a *Paulo* adscitis, quorum Pag. 128-
uterque doctrinam ecclesiæ sanguine suo obsignarit, itemque 143.
de *Henrici VIII* facinoribus & crudelitate, in sanctos homines exercita; qua occasione in *Thuanum*, mitius de Rege sentientem, calamum stringit, crimina hujus silentio prætermittendo. In scenam productis viris nonnullis, qui, quo tempore sacra emendabantur, in ecclesia Romana doctrina & virtute eminebant, subdit, non habere heterodoxos, quod asseverent, *in Catholicis doctoribus ne micam quidem sanctitatis deprehensam fuisse*, cum contra *Erasmus* passim reformationem, a *Luthero* ac aliis susceptam, *irrideat* ac *execretur*, & speciatim in quadam Epistolarum scribat: *Nunc Lutherus scribit in se ipsum, videns, rem alio verti, quam putarat, & exoriri populum non evangelicum, sed diabolicum, cum interitu omnium bonorum studiorum.* *Erasmum* reformationis opus prorsus improbasse, dici nequit, modus agendi in omnibus ipsi minus 173.
placuit. Fuit is in sententiis, quæ ad religionem attinent, inconstans, &, uti Pontificii ipsius judicio non semper stare volunt, ita æquitati adversatur, ex hujus sententia dijudicare Protestantes. Dura illa verba procul omni dubio feriunt *Anabaptistas*, genus hominum sub religionis prætextu inquietum & turbulentum, omnique sapientiæ humanæ & optimis literis infestum, qui, uti ex *Lutheri* primorumque Reformatorum schola non prodierunt, ita illos nunquam pro suis agnoverunt. *Paulum* Nicæam, Galliæ Narbonensis oppidum, iter instituisse, quo pacem inter Cæsarem & Galliæ Regem conciliaret, non autem ut privatis suorumque commodis consuleret, contra *Sarpium* & *Courayerium* disputat. *Sadoleti* librum *de ædificatione ecclesiæ*, de quo prolixe commentatur, a *Du-* 174-182
pinio, pariterque *Niceronio*, non memorari observat, quem tamen *Montfauconius* inter Codices MStos Vaticanos annotet 213.

Digitized by Google

in *Bibliotheca MStorum. Bernardinum Ochinum* ante ob virtutem & ſanctimoniam principibus in eccleſia Romana viris probatum, poſt, ubi Genevam ſe contulerit, Reformatorumque cœtui ſe
Pag. 256-addixerit, *agni veſte depoſita, ſquamoſum draconem apparuiſſe,*
258. *acerrimumque hæreſeos patronum factum* fuiſſe, judicat. Alia, quæ acerbius in Proteſtantes ſunt dicta, paſſim occurrunt.

Exhibentur jam Eminentiſſ. Autori *Monumenta* hujus *Voluminis præliminaria*, numero quatuor, quæ ſunt hæc: 1) *Epiſtolæ octo Pauli III in forma Brevis;* 2) *Inſtruzione, overo informazione, ſopra le coſi d' Inguilterra, data dal Card.* Polo *a Papa* Paolo III, *quando vi fu deſtinato Legato;* 3) *Inſtructio pro Rev. Card.* Polo, *ad Cæſaream Majeſtatem proficiſcente;* 4) *Epiſtolæ quatuor*, Italice Toleto ſcriptæ, *Card. Alexandri Farneſii, tres ad Pontificem Paulum III, una ad Card. Polum.*

His ſubjectæ ſunt ipſæ *Poli* Epiſtolæ, numero LXXXVIII, elegantiſſime omnes ſcriptæ, & unde illius temporis res geſtæ plurimum lucis accipiunt, ſed quas ſigillatim perſequi, ſpatii, nobis definiti, auguſtia prohibemur. Has igitur legendas iis, quorum intereſt, illius temporis ſtatum in Anglia eccleſiaſticum habere cognitum, vehementer commendamus.

SCRIPTORUM, A SOCIETATE HAFNIENSI, bonis artibus promovendis dedita, Danice editorum, nunc autem in Latinum ſermonem converſorum, interprete P. P. Pars prima.

Hafniæ, ſumtibus & typis Orphanotrophii Regii, excudit Gottmann. Frid. Kiſel, 1745, 4.

Alph. 2 plag. 5.

Eximium eſt ſpecimen, quod Societas hæc literaria, ſub illuſtriſſimi *Jo. Lud. de Holſtem* præſidio florens, eruditorum civitati exhibere potuit primum. Neque habemus, cur impenſas facientium poſtulationes vituperare queamus, quippe qui, ſolorum popularium auxilio, lingua Danorum patria edi cœptas Commentationes in Latinam vertendas curarunt, ut & alii inde proficerent. Spectant hæ quidem ad ſeptentrionales Danicasque inprimis plagas, ſed, cum eruditi ſint κοσμοπολῖται,

μεπολίται, exteri pariter ſibi partem hujus inſtituti quandam ſibi vindicant. Novem autem hoc in *Volumine* Commentationes occurrunt. Sunt illæ *M. W.* Meditatio de M. *Jo. Tauſſani* verſione Danica Pentateuchi; *J. G.* de anno, quo *Canutus M.* iter ſuum Romanum ſuſcepit; *E. P.* de linguæ Danicæ fatis & conditione, cum ſuperiori, tum præſenti, ævo in Cimbria auſtrali, ſive Ducatu Slesvicenſi; *M. W.* Explicatio numi cujusdam Judæocabbaliſtici; *C. L. S.* Demonſtratio, quod Dania imperio Germanico nexu feudali nunquam fuerit ſubjecta; *B. M.* Periculum genealogicum, ſtemma *Eskilli*, Archiepiſcopi, ediſſerens; *J. G.* de Pulvere pyrio, quando in Europa inventus, & quamdiu in uſu fuerit apud Danos; *E. P.* Mauſolæum Gothicum, ſive brevis relatio de quodam A. 1744 prope arcem Jægerspriis in colle reperto monumento giganteo, vulgo *Jetteſtuve* dicto, cum quatuor in eo conditis ſceletis, ſive cadaveribus exarefactis, cujus monumenti ætas, quoad fieri potuit, in gratiam antiquitatum patriæ amatorum, indagatur; ac denique *J. F. R.* hiſtorico-phyſica enarratio de ſtupendis luminis borealis phænomenis, natura, & origine. *Tauſſanus*, de quo prima Commentatio agit, & cujus labor A. 1535 lucem publicam adſpexit, anno nimirum ante, quam *Chriſtianus III* Pontificis jugum penitus excuteret, eſt inter divinæ veritatis reparatores non ultimo loco nominandus, neque tamen poſtea tempus habuit reliquum ad cœptam telam perficiendam; unde & in Danorum lingua totus ſanctiſſimus Codex non niſi A. 1550 comparuit. *Canutum* illum, Daniæ atque Angliæ Regem, A. 1027 Romæ fuiſſe, contenditur, *Baronii* ſententia plurimos adverſus diſſentientes, qui annum 1031, vel 1032, nominant, defenſa. Tertiam Commentationem, cum ceteræ magis ſint peculiaris argumenti, vel ſolam paulo penitius perſequamur. Spectat illa ſolum Ducatum Slesvicenſem, ubi pariter quondam Danica florens lingua, variis deinde caſibus, a Saxonica, vel Teutonica, fuit abſorpta. Quodſi hypotheſin Islandicam, vulgo receptam, noſtram facimus, factionem *Othini*, ex Aſia profugam, his terris ſuum ſic dictum Aſarum idioma intuliſſe, negari nequit, idemque, certum eſt, in Saxonia eſſe diſſeminatum, quam Aſarum propago non minus, quam Daniam & Sueciam,

Pag. 5 ſeq.

55.

56.

Digitized by Google

Sueciam, incoluit. Noſter hic, quanquam pomum eridos perpetuum eſſe concedit diverſam de migrationibus populorum opinionem, tamen, ex vetuſtiſſimis Græcorum ac Romanorum monumentis ſe quidem confirmare poſſe, credit, Teutones, vel Teutonos, ſi quidem illi Germanicæ gentis autores fuerint, in Dania domicilium habuiſſe ante, quam Germaniam occuparent, atque idem illud ex *Pomp. Melæ Lib. III Cap. 3* & *6* confirmatur; cui de recentioribus *Chriſtophori Cellarii* conſenſus additur, indidemque elicitur, linguam pariter ex Dania in Germaniam migraſſe. His poſitis, variis argumentis probatur, antiquiſſimam, veriſſimam, & familiariſſimam, Sleſvi-
Pag. 57. cenſium linguam minime eſſe Teutonicam, ſed Danicam. Primo, quod incolarum, in quatuor ſi partes dividatur, dodrans domi ſuæ Danice loquatur, una quadrans Germanice, pauci Friſonice, occidua qui littora inſederunt. Deinde, quod loca plurima Danicis gaudeant nominibus: hinc, quod ſaxa, Ru-
58. nicis literis inciſa, idem illud prodant. Notatur hac occaſione,
61. Runica, vel Gothica, literarum elementa tribus modo gentibus ſeptentrionalibus familiaria, neque ultra, quam earum extendebatur dialectus, fuiſſe uſitata; idque non tam antiquiſſimo, quam medio potius, ævo. Novum præbet argumentum, quod, cum doctrina Chriſtiana Seculo IX & ſequentibus eo inferre-
63. tur, lingua Danica, nonnulli etiam Friſonica, incolæ utebantur, unde præcones, ab antiſtite primario Hamburgenſi ac Bremenſi eodem miſſi, ſurdis narrabant fabulam, donec linguam illorum didicerant; vel interpretes adhibere cogebantur. Diu etiam deinceps rei ſacræ antiſtites ac miniſtri Dani gente fue-
64. runt. Quintum eſt atque ultimum argumentum, quod hæc
65. provincia inde ab Aboriginum ſeculis iisdem paruit Principibus, iisdem adſtricta legibus, eodemque regiminis modo, quo ceteræ Danorum provinciæ, adminiſtrata; ſemper quippe Danico regno, nunquam imperio Romano, juncta. His omnibus tamen non obſtantibus momentis, partim Principum, par-
68. tim provinciæ ordinum, ſingulatim nobilium & ſacri, opera factum eſt, ut Teutonica lingua publice adoptaretur: idque factum eſt ab eo tempore, quo *Waldemarus* Rex inter qua-
69. tuor filios provincias ſuas divideret, qua diviſione *Abel* Dux Cim-

Digitized by Google

Cimbriam australem obtinuit. Numus Judaicus, quem *Marcus Wældike* explicavit, magicus est, in utraque parte quatuor habens circulos, inter sese conclusos, verbis singulos Rabbinicis, & primum simul planetarum signis, notatos, gestantibus forsitan in singulos hebdomadis dies prospera quæque promittens. Quæ sequuntur, Dissertationes sunt longiores, atque ita omnino comparatæ, ut per spatii nostri angustiam haud satis digne a nobis excerpi possint. Finem igitur dicendi facimus, Autoribus doctissimis ac prorsus egregiis vires porro corporis ingeniique firmas, & prosequendo huic instituto sufficientes, ex animo comprecantes.

THE EPISTELS OF M. T. CICERO TO M. BRUTUS and of Brutus to Cicero, with the Latin Text on the opposite page and English Notes to each Epistle, &c.

id est,

EPISTOLÆ CICERONIS AD M. BRUTUM ET hujus ad illum Latinæ, cum apposita versione Anglicana, Notis ad quamque Epistolam Anglicanis, & Dissertatione præliminari, in qua dictæ Epistolæ vindicantur a Rev. TUNSTALLI objectionibus, quarum quæque seorsim consideratur & confutatur, a CONYERS MIDDLETONO, Theol. D. & primo Bibliothecario Academiæ Cantabrigiensis.

Londini, apud Richard Manby, 1743, 8 maj.

Plag. 20½.

Qualis hic liber sit, & quo tendat, apparet ex inscriptione. Scilicet, cum *Middletonus* in illo celebri suo libro, *Vita Ciceronis*, (vel, ex judicio *Tunstalli*, rectius Historia temporum *Ciceronis*,) ad probandas suas historicas assertiones sæpe *Ciceronis* atque *Bruti* Epistolas amœbeas advocasset, deinde vero *Jo. Tunstallus* earum probitatem fecisset dubiam edita Latina Epistola; credidit eo libello Noster se quasi provocatum fuisse in duellum, voluitque simul aviditati Anglorum lectorum gratificari, controversas illas Epistolas non tantum Latine exhibendo, sed etiam Anglice, quo scilicet omnes pariter ju-

dicare

dicare possent etiam Latine non periti; simul etiam adversarii tentavit argumenta singula, maxime quidem in Anglicana Præfatione, octo plagulas implente, aliqua vero, minorisque ea momenti, in Notis, cuique subjectis Epistolæ, confutare. Aliisne satisfecerit ita, ut sibi, valde dubitamus. Certe *Tunstallus* adeo territus & repressus hoc opusculo non fuit, quin ei alium opponeret, sat grandem, librum Anglicanum, inscriptum: *Observations of the present Collection* &c. de quo proxime plura; in quo non tantum sibi olim Latine dicta repetiit & ampliavit, & solidioribus argumentis fulsit, sed etiam nova quædam contra *Middletonum* protulit. Necesse non putamus esse in re manifesta, ut *Middletoni* argumenta allegemus, quæ debilia & inania non esse procul dubio nequeunt. Ideoque perlegendo libro & examinando noluimus operam impendere. Quam certe impeditus in hypothesi sua, quam ad angustias redactus, sit noster Editor harum Epistolarum, & quam ipse prodat se diffidere illarum probitati, satis indicat illud, quod earum antiquum ordinem turbavit, librosque duos, inventionis tempore diversos, in unum conflavit, &, quod majus est, æras plurimarum, seu, ut nos dicimus hodie, data, pro lubitu contra fidem librorum omnium mutavit. Et neque sic tamen cavere potuit, quin istæ Epistolæ cum aliorum Autorum relationibus & historica fide persæpe pugnent, & lectores implicent. Debuerat saltem tabulam apposuisse ordinis, quo hæ Epistolæ in præcedentibus editionibus, & quo in sua, legerentur. Supplevit hunc defectum *Tunstallus*, & ad finem Præfationis ad librum suum proxime recensendum differentiam editionum sub uno conspectu exhibet, quam tabulam necesse duximus hic repetere. Prima quidem columna præfert ordinem Epistolarum in editione *Gronovii* Leidensi A. 1692, & Hagana A. 1725, altera in editione *Middletoni*.

Gronov. I. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
13. 14. 15. 16. 17. 18.

Middlet. 1. 14. 9. 11. 10. 13. 12. 7. 16. 19. 6. 17.
18. 20. 21. 22. 15. 23.

II. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
8. 3. 2. 4. 2. 4. 5.

Anglicam

Digitized by Google

Anglicam examinare versionem Epistolarum quid opus est? Ideo, nisi fallimur, illa fuit edita, ut Angli, Latine non docti, de celeberrima hac controversia judicare possent. Nos ceteri, qui possumus ex ipso textu arbitrari, tali adminiculo non indigemus. Quia tamen hanc versionem *Tunstallus* obscuram haud raro & male fidam affirmat esse, agedum, & eam vocemus sub censuram, ab *Epistola X* (seu *I*, *5*,) quæ forte nobis occurrit, orsi. Verba itaque: *Ad fidem & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi*, reddit: *It concerns your character and dignity, to pursue him.* Rectene vox *fides* sit reddita per vocem *character*, videant Angli. Quamvis enim *character* possit accipi pro nota alicujus fide; putamus tamen nos certe, eam vocem amplioris esse significatus. In verbis *Epist. XI* (seu *I*, *4*,): *Prudentia porro, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus*, putamus, eum prorsus falsum fuisse, quando sic ea reddit: *Nor is any prudence required from you for the time to come, but a moderation in confering honours.* Quomodo in eam venerit opinionem, ut, *quæ tibi superest*, verteret *for the time to come*, *pour le tems à venir*, *in tempus futurum*, non valde intelligimus; nisi dicamus, eum, loci corruptela implicitum, maluisse utcunque sensum bonum extundere, quam prorsus prætetire locum. *Superest* enim est corruptum, & (si fas est, impostoris solœcismos emendare,) legi debet *superat*, id est: *No other thing is required from your prudence, of which you have a great share. De tua prudentia, qua polles amplissima, & abundanter es instructus, nihil aliud requiritur*, &c. Etiam illa verba ejusdem Epistolæ: *Itaque timeo de Consulatu, ne Cæsar tuus altius se adscendisse putet decretis tuis, quam inde, si Consul factus sit, adscensurum*, non recte versa nobis videntur sic: *I am in pain therefore about the Consulship, lest this Cesar of yours should think himself raised higher already by yours decrees, than it would be from is present highe to be advanced still to a Consul.* Debuerat potius: *higher, than he could be, even from the Consulship, if he had reached that degree. Altius, quam ipso a Consulatu, putet se posse adscendere, si, quod fingemus, eum attigerit.* Male etiam proxime cohærentia:

Quod ſi Antonius ab alio relictum regni inſtrumentum occaſionem regnandi habuit, ſic reddit: *If Antony took the enſigns of royalty* &c. *Inſtrumentum regnandi* non ſunt *inſignia regiæ dignitatis*, ſed illæ opes, quibus regnum acquiritur & retinetur, nempe milites & pecuniæ. Paulo melius hic idem *Middletonus* infra *Epiſt. XXI* (*I, 15,*) *inſtrumentum regni delatum ad Lepidum & Antonium*, *the equippage of Kingly power.* In ejusdem Epiſtolæ fine: *Quod utinam inſpectare poſſis timorem de illo meum*, vertit: *I wish that you could look into the fears which i conceive in my breaſt about him.* Debuerat *about that. Illo* enim eſt neutrum, (id eſt, *illa de re,*) non vero redit ad *Cæſarem. Epiſtolæ XII* (*I, 7,*) initio: *L. Bibulus quam carus mihi eſſe debeat, nemo melius judicare poteſt, quam tu, cujus tantæ pro republica contentiones ſollicitudinesque fuerunt*, turbat, noſtro quidem judicio. Nam *cujus*, quod conſtructio prodit ad *tu*, proxime præcedens, id eſt, ad *Ciceronem*, pertinere, retulit ad *Bibulum. How dear L. Bibulus ought to be to me after ſo many ſtruggles and anxieties, which he has ſuſtained for the republic, no man is better able to judge than you.* Fatemur, ſenſum ſic ſaniorem fore & ratiocinium aptius, ſi *cujus* ad *Bibulum* redeat, quam ſi ad *Ciceronem.* Verum an non ineptus erit ſcriptor & infans dicendus & tricator, qui verba collocat, ut jacent, quæ debuerat ſic collocare, & ſic enuntiare: *L. Bibulus, cujus tantæ pro republica contentiones ſollicitudinesque fuerunt, quam carus mihi eſſe debeat, nemo melius judicare poteſt, quam tu, qui ejus merita, ſi quis alius, maxime habes perſpecta.* Sic certe exſpectaremus a ſcriptore, non dicam eloquente, ſed humane tantum fari docto. Deinde, quæ ſequuntur, *Bibuli* encomia tanta certe non ſunt, ut inde colligas, ei pro republica ſummas contentiones & ſollicitudines fuiſſe; quas fuiſſe *Ciceroni*, omnis loquitur hiſtoria, & nemo eſt, qui neſciat. Manet ergo, *cujus* pertinere ad *Ciceronem*, & hunc, quisquis ille fuit, Sophiſtam hominem ineptum & artis argumentandi imperitum fuiſſe. Eadem Epiſtola exeunte, *ſed Domitius in ſua epiſtola celebrabitur*, reddit: *But Domitius's pretenſions will be ſet forth in his own epiſtel.*

Digitized by Google

epistel. Nos certe credimus, hunc illorum verborum sensum esse: *We shall speak of Domitius and his merits more at large in our lettre to you, which you shall receive by him. Laudes Domitii celebrabimus seorsim & amplius in epistola, quam per illum ad te destinabimus.* Quæ proxime adhærent: *Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, potest evadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus*, sic vertit: *Do not fail however to admit Bibulus into your confidence, ho is already — — so accomplished a man, that he bids fair to merit the honour of being ranked amongst the few of your class.* Apparet, eum scriptoris mentem prorsus non perspexisse. Hic enim *Bibulum* appellat virum, τοιαύτῃ κεχρημένον ἀρετῆς ἀφορμῇ, ἀφ᾽ ὅιας ὁρμώμενον αὐτὸν ἐνδέχεται ὅμοιον ἔσεσθαι τῇ αὐτῶν δόξῃ τῶν ὀλίγων τῶν ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ ἀνδρείᾳ ὠνομασμένων. *Epist. XIII (I, 6,)* locum difficilem: *Constituemus de reditu ejus* (*Ciceronis* filii) *ad petitionem* (Pontificatus), *aut ad commendationem honoris*, sic reddit: *We will settle the matter together about his return to persecute his petition, or to recommend it to the next occasion.* Paulo quidem hæc Latinis clariora, verum tamen neque sic sensus omnino est expeditus, neque dictio. Eadem Epistola *Cychereus* aliquis memoratur. Vitium illud aliisne inhæreat editionibus, nescimus, putamus tamen. Atqui, si Criticus fuerat noster *Middletonus*, debuerat aut emendare, aut certe vitium indicare. Difficile non est emendare. *Cythereus* est nomen homini, non *Cychereus*, quod nihili est. In *Epistola XIV (I, 2,)* Criticum quoque desideres. *Cum magis mihi probatur militum severitas, quam tua*, vertit, ut jacet, *i am better pleased with the severity of the soldiers than with yours.* Non melior sensus ex Anglicis emergit, quam e Latinis. *Quam tua clementia* debebat, *than your mercy*, ut recte *Marklandus* deprehendit. Neque in illis ipsi de vitio suboluit ejusdem Epistolæ: *Me maximo otio egisse, ut insectarer Antonios.* Nam vertit: *That i have managed so, as to be able to pursue the Anthony's much at my ease.* Quis, quæsumus, bonus sensus? Ni scripserit, certe scripsisse debebat Autor, *me maximo opere* (vel

potius *negotio*,) *egisse* &c. id est, omnes in id nervos intendisse, *that i have spend all my power.* Paulo post: *Vehementer a te, Brute, dissentio, nec clementiæ tuæ concedo*, vertit sic: *I differ widely from you, Brutus, not that i yield to you in point of clemency, but a salutary* &c. Apparet, eum sic voluisse restrictum habere textum: *Vehementer a te, Brute, dissentio, & tibi sum dissimilis, non quidem ac si tibi quidquam in clementia concederem*, id est, *minus clemens forem, quam tu es.* Verum non intellexit phrasin, hic positam, *concedere alicujus clementiæ*, ὁμολογεῖν πρᾳότητι, vel ἐπιεικείᾳ τινὸς, id est, ad alicujus sententiam de exercenda clementia accedere, eamque approbare. *Epistola XVIII (I, 13,)* verba: *Alii aliter cum suis vivunt: nihil ego possum in sororis meæ liberis facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium*, sic incrustavit: *Other people live in a different manner with ther friends, but i can never do enough for my sister's children, to satisfy either my inclination, or my duty.* Nulli dubitamus, isti loco vitium inhærere, & legendum esse: *Nihil ego possum in sororis meæ liberis non facere.* Ratiocinatur sic: Alii quidem amicos & affines liberosque suos negligunt, & eos exponunt periculis, ut *Lepidus* suos liberos, eosdemque sororis meæ; verum ego, impulsus ab ingenio meo, debeo facere, & non possum non facere, ea omnia, quibus possit expleri mea voluntas & meum officium. In illo *Epistolæ XX*, *(I, 14,)* quod jam *Marklandus* notavit, obscuro & ambiguo, non studuit Anglus clariora verba efficere: *Ciceronem meum ne dimittas, tecumque adducas, quod ipsum tibi jam jamque faciendum est. You would not dimiss my son, but bring him hither along with you. This you must do instandly.* Debuerat enim: *For you must come instandly. Epistola XXI (I, 15,)* recte vertit, *tantumque vigilat in studio, he spends so much of his time in study.* Recte quidem hæc, & bene Anglis auribus sonant. Verum *evigilare in studio*, pro *literarum studiis invigilare*, veremur, ne multis fœdus solœcismus videatur. In eadem Epistola, dubitamus, num Angli, suo utentes acumine, melius hoc Anglicanum capiant ratiocinium, quam nos Latinum impostoris. *While these (Lepidus & Antonius) were*

Digitized by Google

were ardently wishing to raise fresh disturbances in the state, we had no troops about us, which we could oppose to them. For the whole whs eager and unanimous in asserting it's liberty. Sic vertit hæc Latina: *His ardentibus perturbandæ reipublicæ cupiditate quod opponi posset, præsidium non habebamus. Erexerat enim se civitas, in retinenda libertate consentiens.* Nihil hic sani videmus, nihil cohærens, nihil concludens, nihil, quod *enim* respiciat, aut requirat. At, si dixisset, *exuerat enim se civitas*, id est, ipsa se præsidiis omnibus nudaverat, utpote consentiens in retinenda libertate, neque putans, in sinu suo se tyrannos gerere latentes, ille certe foret sanus & aptus sensus. *The state had himself spoiled from all his forces, thinking them to no use for him at all; as being beyond all danger of oppression, by a unanimous zeal for asserting of the liberty.* Ista ejusdem Epistolæ vitiosa: *Sed animus idem, qui semper infixus est patriæ caritate, discessum ab ejus periculis ferre non potuit*, sic incrustat: *Yet my mind always the same, and ever fixed on the love of my country could not bear the thought of leaving it in it's distress.* Verum quis non videat, Latina, quæ circumferuntur, Latina non esse: *animus infixus patriæ caritate.* Et quorsum illud *est?* quod aut abundabit, aut deerit & post *caritate.* Verum sic locus emendandus & interpungendus est: *Sed animus, idem qui semper infixus, ex patria caritate discessum ferre non potuit.* Cur, paulo post, illa: *Cum Auster me in Italiam retulisset*, vertens: *when an uncommon south wind has driven me bak to Italy*, vocem *uncommon* addiderit, rationem non videmus. Certe in Latinis non est. In eadem non intellexit, *si ita vis.* Nam verba: *eos per ipsos dies effudi, si ita vis, honores*, id est, si permittis mihi, ut illa metaphora, aut hyperbole, utar, ita vertit: *I poured out honours, since you will have it so;* quasi legisset *siquidem*, vel *quando quidem ita vis.* Ex illis *Epistolæ XXII (I, 16,): Vindici quidem alienæ dominationis, non vicario, ecquis supplicat, uti optime meritis de republica liceat esse salvis?* extudit hunc sensum: *One may supplicate indeed the successor, but never the avenger of another's tyrannie, that those may be safe.* Id est,

possit aliquis successori in alienam tyrannidem supplicare, sed non item vindici. Sine dubio, qui hunc sensum tribuit Autori, debuit verba sic collocasse: *Vicario quidem alienæ dominationis, non vindici, quis supplicet,* omisso signo interrogationis. Atqui hoc est vim scriptis facere. Scilicet non pervidit, locum mancum esse, & sic scribendum: *Vindici quidem alienæ dominationis, non dicam vicario, ecquis supplicet?* Obscurum illum locum in fine ejusdem Epistolæ: *Itaque, resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est, tamen, quia ille Consul hunc Consularem merito præstare videtur, nemo miratur,* non juvat: neque extricat hac interpretatione: *Wherefore, for Cicero to act against Antony, though it be a part highly commendable, yet because such a Consul seems of course to promise such a Consular, no body wonders at it.* Quid enim? Estne apta & naturæ rerum consona idea, Consulem aliquem, qualis fuit *Octavius*, puer imberbis, præstare, id est, ordinarie efficere talem Consularem, qualis fuit *Cicero*, humilem & servum. Non cohærent rerum & idearum nexus atque necessitudines. Si loco *merito præstare* esset *temere terere*, sensus emergeret aliquantum commodior. Nempe, quod *Cicero* resistit *Antonio*, in laudem ipsi cedit. Sed, quando idem *Cicero*, tantæ famæ consularis vir, ab imberbi Consule se patitur absque necessitate cogente terreri atque ductitari, nemo illud prius amplius laudat, aut miratur. In proxime sequentibus: *Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum,* non felicius fuit versatus Interpres noster, ita reddens: *But if the same Cicero, with respect to others, should waver at last in that resolution.* Omnia alia cogitabat Autor. Sed mirum non est, si dictio inepta & sibi adversa versionem trahat ineptam & incongruam. Primum quidem abesse debebat illud *but*, *verum*, vel *at*. Non enim arguit præcedentia, sed est novum ratiocinium. Sed locum integrum apponemus, sane monstrosum, in quo nihil sani: *Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum, quod tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita evanescere coget.* Videmus quidem,

Digitized by Google

dem, quid ſenſerit Autor, hæc ſcribens, & quid effari voluerit. Nempe hoc: Idem *Cicero*, qui tanto & tam firmo animo reſtitit *Antonii* ambitioni & tyrannidi, ſi aliis tribuerit ſuum favorem, eoque illos ad dominationem evexerit, efficiet hoc modo, ut non tantum annos, quos ipſi fatum adhuc indulgebit, inglorius & contemtus exigat, ſed etiam ceteris, a ſe antea bene & cum gloria peractis, excidat. Subſtitue jam verbis: *flexerit adverſus alios judicium ſuum*, hæc: *flexerit ad alios favorem ſuum;* videbis, quam portentoſus & immanis ſenſus emergat: Si *Cicero* flexerit ad alios (id eſt, *Octávium*,) ſuum favorem, quem tanta firmitate ac magnitudine direxit in exturbando *Antonio*. Itane homo ſanus loquatur? Adeone poteſt aliquis favorem ſuum dirigere in alterum exturbandum (ſic enim ſaltem ſcribere debuerat)? Nos vero putabamus, ad id efficiendum, id eſt, ad ſubvertendum & exturbandum aliquem, infeſtum animum & odia adhiberi. Ἡϱάκλεις, τῆς ἀναισθησίας. Poterat ex hoc ſolo loco impoſtor ſophiſta, ſed is non ſemper ſibi ſimilis, detegi atque deprehendi. Verum jam ſatis putamus hanc Anglicanam verſionem a nobis excuſſam eſſe. Deſinimus itaque, ad *Tunſtalli* librum luſtrandum, hoc eſt, ad lautiores dapes, proxime acceſſuri.

FRANCISCI TORTI, MUTINENSIS, PHILOSOPHIæ & Medicinæ Doctoris, in patrio Lyceo Profeſſoris primarii, Sereniſſimi Raynaldi I, Mutinæ, Regii, Mirandulæ, Ducis, Medici, a conſiliis quatuor Virorum publicæ valetudinis; & Societatis Regiæ Londinenſis Sodalis, Therapevtice ſpecialis ad febres periodicas pernicioſas; cui ſubnectuntur Reſponſiones iatro-apologeticæ ad Cl. RAMAZZINUM; addita in hac quarta editione Autoris vita, a LUDOVICO ANTONIO MURATORIO conſcripta, atque aliis ejusdem Opuſculis.

Venetiis, apud Laurentium Baſilium, 1743, 4.
Alph. 3 plag. 4.

Quinque

Quinque Opusculorum genera hoc volumen complectitur, de quorum tribus, quoniam sæpius jam edita sunt, nihil hoc loco commemorabimus. Eaque Therapevtice specialis sunt, quæ jam quartum in lucem emittitur, Responsiones iatro-apologeticæ, quibus, in Therapevtica, de Cortice Peruviano, data præcepta, contra Cl. *Ramazzinum*, Autor tuetur, eæque tertio prodeunt, & iterum editæ Dissertationes de Mercurii motione in barometro. Duo tamen sunt, quæ & his addidit typographus, Præfatio & Dedicatio Therapevtices, quales in prima editione anni 1712 fuerunt; prætereaque ea Therapevtices loca, ad quæ *Tortus* in Responsionibus provocavit, cum primæ editioni accommodata essent, ad hanc quartam accommodavit. Sed hæc quidem nullius momenti sunt. Amplius de vita *Torti*, ac de tribus ejus Epistolis, dicendum est, quæ jam primum apparent, & quæ *Muratorio*, V. C. debentur, Vita, tanquam autori Epistolæ, ut editori; ad *Muratorium* enim a *Torto* scriptæ sunt. *Tortus* igitur, Mutinæ natus, patriam habuit, quæ spatio Seculi circiter plures, præcipue ob medendi scientiam, claros viros procreavit: *Sancassanium*, *Pacchionum*, *Gherlium*, *Davinium*, *Monrealum*, *Leprotum*, *Vandellium*, *Ramazzinum*, & *Vallisnerium*, qui omnes ex illa regione orti sunt, cui Duces Atestini dominantur. Sustulit *Franciscum* pater *Franciscus*, militum tribunus, pridie Cal. Decembris A. 1658. Ubi literis humanioribus ac Philosophiæ usque ad A. 1675 operam dederat, ad Jurisprudentiæ studium se contulit; at, cum, nihil eam amœnitatis habere, conspiceret, ad medendi se artem convertit, &, sibimet ipse magister factus, theoriam ex libris petiit. Paulo post se *Antonio Frassonio*, celebri Mutinensium Medico, in disciplinam dedit, qui, cum in eo ingenium vividum, tenacem memoriam, judicii supra ætatem perspicaciam, cerneret, ad ægrorum lectos deduxit, & hoc magistro tantum profecit *Tortus*, ut A. 1673 in Bononiensi Gymnasio Medicinæ & Philosophiæ Doctor crearetur. Reversus in patriam, cum, vix viginti tres annos natus, aliis medendi artem cum fructu traderet, datus ipsi in Mutinensi Gymnasio proximus a *Ramazzino*

mazzino locus fuit, & hoc Medicinam docendi munere multa cum laude functus eſt, ſiquidem & cum *Ramazzino* Galeniſtarum methodum abrogavit. Cum eodem dignus judicatus fuit, cujus conſilio *Franciſcus* Dux uteretur, adverſa valetudine uſus, cui etiam eleganti & feſtivo ingenio, & elegantibus verſibus, placuit, quibus ſæpe in Latina & Italica lingua ludebat. Tum quoque *Taſſi*, & in univerſum patriæ ſuæ Poetarum, tutelam contra Gallos *Tortus* ſuſcepit, atque in ſatirico inprimis genere excelluit, cujus a *Muratorio* aliquod ſpecimen adjunctum eſt. Primum phyſici argumenti ſcriptum, quod in lucem emiſit A. 1694, de Mercurii motione in barometro Diſſertatio fuit, exercendi ingenii cauſa ſcripta, qua, *Borellum* excuſari, ejusque, in quem prolapſus erat, errorem quodammodo defendi poſſe, oſtendit. Quatuor annos poſt, altera Diſſertatione emiſſa, ad *Schelhammeri* fundamenta dejicienda ſtilo ſcholaſtico ſe contulit. Eodem anno Anatomico Theatro Mutinæ præfectus eſt, quod ipſius conſilio Dux *Raynaldus*, qui *Torto* ad valetudinem ſuam tuendam utebatur, nuper exſtrui curaverat. Maximam deinde famam comparavit *Torto* Therapevtice ſpecialis, in quo opere primus docuit, adverſus periodicas febres, quæ primo adſpectu mites, inopinato malignæ & lethales, fiant, in ſolo Peruviano Cortice quærendum auxilium eſſe, ac certo inveniri, modo major ejus modus adhibeatur. Is liber A. 1712 demum prodiit, etſi diu ante reperta hæc Corticis vis fuerat, & ſynopſis ejus libri tres ante annos in lucem emiſſa. Fuit autem hic liber tanto, apud exteros etiam, applauſu exceptus, ut non ſolum *Hequetus*, *Lanciſius*, *Hofmannus*, aliique Medici, *Torto* de tam præclaro opere edito gratularentur, verum etiam Sociis Regiæ Londinenſis Societatis adſcriberetur. Soli fere *Ramazzino* hic *Torti* labor tam parum placuit, ut & A. 1714 Diſſertationem de abuſu Chinæ Chinæ ederet, qua omnem fere uſum hujus corticis proſcribere ex medendi arte volebat. *Ramazzinus* eodem anno vivere deſierat, neque in hoc libello *Tortum* nominaverat; tamen is altero anno poſt Reſponſiones Iatro-Apologeticas edidit,

Digitized by Google

dit, cumque & his aliqua cum in vita *Ramazzini*, tum a *Mangeto*, opponerentur, per *Ferrandem Ferrarium* curavit librum A. 1719 emitti, qui Mutinensium Medicorum methodus antipyretica vindicata inscribitur. Præter hæc nihil adeo edidit *Tortus*, etsi *Muratorio* Tractatum promiserat de febribus continuis acuti generis. Quo major Medicus fuit, eo magis & libentius incertitudinem & impotentiam artis in gravioribus præsertim morbis tum agnovit, tum quoque publice interdum fassus est. Bis in alias Academias vocatus cum lautis admodum conditionibus, & amplissimo stipendio, A. 1717 Taurinum, & tribus annis post Patavium. Cum vero commoveri non posset, ut patriam relinqueret, plures ipsi a Duce suo honores collati, immunitatis privilegium concessum, duplicatum quoque honorarium fuit. A. 1731 improviso paralysi corripiebatur, &, quanquam restitutus esse videretur, tamen minus prospera valetudine utebatur, &, hydrope tandem A. 1741 accedente, eodem anno octoginta tres annos natus, finem vivendi fecit, meruitque, ut duæ ipsi a discipulis marmoreæ tabulæ ponerentur.

Hæc de vita *Torti*. Quæ sequuntur *Epistolæ*, iis *Tortus* ad quatuor a *Muratorio* quæsita, & *prima* quidem ad hoc, respondit, cur, quæ ægris consilia dederit, non revisa emiserit in lucem. Duas sibi causas fuisse ait, alteram, quod, cum responsiones accommodaverit systemati Medicorum, consilium petentium, noluerit has ita mutare, ut semper doctrinæ, quam alias profitebatur, responderent, alteram, quod paucissimorum morborum exitum sciat, de quorum curatione quæsitus fuerit. *Secunda Epistola* rationes aperiebat, cur Tractatum *de Febribus continuis* non perfecerit; cum vero eam *Muratorius* perdiderit, *tertia* sequitur, in qua, cur nolit porro medendi artem exercere, rationes reddit. Quæ fere omnes in hac conveniunt, nolle se, senectutis incommodis fere oppressum, cum exercitio medendi artis conjunctas molestias porro ferre, præcipueque eas, quæ ab hoc proveniant, quod vel ipsi ægri velint quasi cogere Medicum, ut hanc, vel illam, medendi viam ingrediatur, vel cum ejusmodi

Medicis

Medicis habenda res ſit, qui, etſi neque ſedem mali, neque naturam, cognitam habeant, neque etiam in utramque inquiſiverint, tamen ſe opponere *Torto*, propoſitamque ab ipſo medendi rationem damnare, audeant, quod ſibi ſcribit aliquoties, præcipue ratione uſus Corticis Peruviani, accidiſſe. Neque vero ſe inde proveniente damno moveri poſſe, quia didicerit paucis contentus eſſe. Supereſt, ut de *quarta* Epiſtola dicamus, in qua cauſas exponit, cur noluerit Academiis celebrioribus adſcribi. Gloriæ igitur ſe dicit non adeo cupidum eſſe, præcipueque illius, quæ non adeo ſemper vera ſit, ſe vero ſummam gloriam, qualis ex ſervatis civibus poſſit naſci, libro illo conſecutum eſſe, in quo docuerit, quomodo certo alias morituri homines per corticem Peruvianum ſervari poſſint, & propter hunc librum ſe in majore fortaſſis laude apud poſteros futurum eſſe, quam ſi plurium Academiarum ſocius fuerit. Hæ quatuor Epiſtolæ lingua Italica ſcriptæ ſunt.

BIBLIOTHECA HISTORICA BRANDENBURGIca, Scriptores rerum Brandenburgicarum, maxime Marchicarum, exhibens, in ſuas claſſes diſtributa, & duplici Indice inſtructa, a GEORG. GODOFR. KUSTERO, Gymnaſii Frider. Rectore, & Regiæ Societatis Scient. Collega.

Vratislaviæ, 1743, 8.
Alph. 2 plag. 16.

Celeberrimus Autor inde ab annis bene multis horas ſubſecivas excolendæ Hiſtoriæ Marchicæ dicavit, inque hoc ipſo ſtudio tam præclaros fecit progreſſus, ut dignum illud plauſu publico judicaverit & Societas Regia Berolinenſis, & alii quidam viri ordinis in republica literaria ſuperioris. Undique igitur conquiſivit & collegit ea ſubſidia, quibus vel aliquid lucis affundi poſſe Hiſtoriæ Marchicæ arbitratus eſt. Quod cum intelligerent nonnulli, Autoremque ante aliquod temporis ſpatium in recudendo, notisque ac ſupplementis locupletando, *Rentſchii* libro, qui **Brandenburgiſcher Cedern-**

Hayn inſcribitur, eſſe reſcirent occupatum; frequenter cohortati ſunt eundem, ut, quæ ad *ſeptimum* hujus libri *Caput*, de Scriptoribus Hiſtoriæ Brandenburgicæ, explicandum illuſtrandumque ſpectant, novæ *Rentſchii* editioni præmitteret. Nec ſane voluit refragari, edoctus nempe experientia, qui Bibliothecas hiſtoricas, vel univerſales, vel particulares, ediderunt, *Herzium*, *Lipenium*, *Struvium*, *Menckenium*, aliosque, perpaucos commemorare ſcriptores, res Marchicas exponentes. Plures enim proſtare, jam illo tempore comprobavit doctiſſimus *Kuſterus*, quo notitiam Scriptorum, Hiſtoriam Marchiæ illuſtrantium, ordine alphabetico adornatam, & *Leutingeri* annexam Operibus, in dias luminis auras exire paſſus eſt. Nunc vero apparatus iſte librorum ejusmodi hiſtoricorum, five ad Scriptorum numerum, five rectum, quo diſpoſita ſunt, ordinem, reſpexeris, uberior longe ac ſplendidior exhibetur, & propterea ſeſe commendat ſimul, quod Autor præſtantiſſimus non plagulas tantum eorum ſcriptorum adjecit, quæ vel poſſidet ipſe, vel oculis uſurpavit, ſed ſæpiuſcule etiam de uno alterove candidum ſubjunxit judicium, nec minus Anonymos Pſeudonymosque, quantum fieri poterat, detexit, ut, quisnam, *Apellis* exemplo, ſe poſt tabulam abdiderit, ſubinde cognoſceretur. Vides ex his generatim, Lector, qua ratione compoſitus ſit liber elegantiſſimus; nunc, ut ipſa quaſi corporis viſcera tuo ſubjiciantur conſpectui, efficiemus.

Pag. 1-44. *Libro* ſcilicet *primo* de originibus Marchiæ & Marchionum, ſcriptoribusque geographicis potiſſimum, agit *quinque Capi-*
45-88. *tibus; Liber ſecundus*, qui *novem* complectitur *Capita*, ſcriptores, ad hiſtoriam Marchiæ naturalem ſpectantes, in me-
89-299. dium profert; *tertius* recenſet eos, qui hiſtoriam Marchiæ eccleſiaſticam illuſtrarunt, & *Capitibus viginti tribus* abſolvitur.
300-384. *Quarti Libri Sectio I* de libris genealogicis editis & ineditis, Compendiis hiſtoricis, Annalibus, ſcriptoribusque Marchiæ, partim ineditis, partim adfectis, partim deperditis, partim fabuloſis
385-687. etiam, *duodecim* continet *Capita*. *Sectionis II* argumenta ſunt de vitis Principum, qui Marchiæ cum imperio præfuerunt, de meritis Electorum Brandenburg. in imperium S. R. G.; de titulis & inſignibus Brandenburgicis, potentiſſimæ Domus eminentia,

eminentia, ſigillo majeſtatis, nexu cum Domo Saxonica, pacto confraternitatis, ordinibus equeſtribus, ac denique Deductionibus, quæ omnia *Capitibus quinquaginta novem* pertractantur. *Sectio III tribus Capitibus* ſcriptores ſiſtit genera- Pag. 688-
les ac ſpeciales, itemque ſpecialiſſimos, qui notitiam Comi- 759.
tum, Baronum, & Nobilium, ſuppeditarunt. In *Sectione IV Ca-* 760-848.
pita ſex occurrunt de Chorographis ac Poleographis, ſive iis ſcriptoribus, quorum induſtriæ provinciarum, urbium, & vi-
corum, hiſtoriam debemus. *Quintus Liber*, & is quidem po- 849-888.
ſtremus, ſcriptorum, qui ad Marchiam literatam referendi, catalogum *octo Capitibus* exhibet, inque his Autor Celeberrimus diſſerit, ac ſcriptores producit, de favore Principum Brandenburgicorum erga literas, de Academia Viadrina, ſocietatibus eruditis, Gymnaſiis & ſcholis, Bibliothecis, tam publicis, quam privatis, ſcriptoribus juris Marchici, numis Brandenburgicis, & numophylaciis Marchiæ præſtantioribus. Finem Operi pulcherrimo imponunt Supplementa, quibus ea, quæ interea temporis, dum Bibliotheca ſub prelo ſudabat, vel adhuc incognita, vel rectiora, intellexit, nos ignorare noluit *Küſterus* omni laude digniſſimus.

ANG. MAR. BANDINII IN ANTIQUAM *Tabulam eburneam, ſacra quædam D. N. Jeſu Chriſti myſteria anaglypho opere exhibentem, Obſervationes.*

Florentiæ, ex typographio ad inſigne Apollinis, 1746, 4.
Plag. 7, Fig. æn. 2.

Quanti pretii & uſus apud antiquos ebur fuerit, vel ex ædibus eburneis, quarum in literis ſacris ſit mentio *3. Reg. XXII, 39, Pſ. XLIX, Amos III, 14*, quales & *Menelao* tribuit Poetarum princeps *Odyſſ. Δ. v. 72 ſeq.* ſatis patet. Apud Romanos eminebant præſertim eburneæ ſellæ, quales deinceps Exarchorum quoque Ravennatum fuiſſe dicuntur, & quarum partem eſſe cenſuit, qui exemplum tradidit Autori noſtro atque explicatori doctiſſimo, eburneam iſtam tabellam, conditione illius idem prodente. *Bandinius* eam, ex ſculpendi modo, ad Secu-

 lum

lum circiter feptimum refert, cujus poft dimidium fpatium Exarchorum dignitas interiit. Utraque tabulæ pars ad magnitudinem eboris incifa æri fiftitur. Altera facies miraculum exhibet, *Jo. II* defignatum, dum aquam, fex hydriis contentam, Chriftus in vinum convertit. Capacitate comprehendiffe dicuntur fingulæ duas, vel tres, μεϕητάς. Dum igitur facrum iftum locum ϕιλολογικῶς luftrat, interpretationis fuæ fpecimen hac occafione daturus; illa quæ menfura fuerit, expendere folet. *Tremellius* ex Syriaca verfione *quadrantalia* tranftulit. *Quadrantal* autem, ait *Ludovicus de Dieu*, eft octava pars cadi, five modii. LXXII varie utuntur, modo fcilicet pro Batho, modo pro Satho, quæ erat tertia pars bathi, & femper ὑδρίαν vertunt. Ideoque hydria eft, quæ Ebraice כרוס, vel amphora, non Romana, ut nonnullis placet, fed, ut melioris notæ Criticis, Attica. Græca vero Romanam dimidio fuperabat, & continebat Χέως, hoc eft, congios Atticos XII, fextarios Atticos LXXII, cotylas CXLIV, libras vini CXX, libras aquæ CXXI, cum dimidio, ut *Capellus* computat. Quibus evictis, ingenue fuppofitas atque affictas effe hydrias, profitetur, quæ integra, aut quorum fragmenta inter pretiofa templorum cimelia oftentantur, quafi miraculo infervierint. Et artifex ipfe deceptus eft, qui amphorarum formam fiftit, cum tamen ifta fuerint vafa, lotionibus ante facra & convivia quæ inferviebant. Hæc expiationis confuetudo ab Ebræis ad Græcos, & ab iis ad Romanos, manavit, qui propterea juxta fua templa fontes & vafa ponebant, ad purificationem juffu XII Tabularum, in quibus legebatur: AD DIVOS CASTE ADEUNTO. Erant vero hæ aquæ viduæ, ut vocat acerrimus *Tertullianus*, quoniam nulla expiandi animos virtus in illis erat. Etiam apud Chriftianos obtinuit, qui profanarum gentium confuetudinem iftam ad fuos tranftulerunt. Hinc aqua in fontibus, cifternis, & magnis vafibus, ante templa fervabatur. Agitur hac occafione de immerfione in facrum fontem, pluribus feculis ufitata, ut oftendit *Edmundus Martene Lib. I de Ritibus ecclef. pag. 128*, & *Jofeph. Martinus* in *Theatr. Bafilic. Pif. Apoftolicæ* traditionis inftitutum effe, contendunt *Northonus Knatchbull ad 1 Petr. III, 20, Gabriel Towerfon* Libr. Angl. *de Baptifmo, Carolus Maria de Veiel*, & *Salmafius* in *Apparatu de primatu Papæ*, *Schlichtingius* ad *Jo. I, 26*, aliique. In figura

confus

tonſus ſiſtitur Servator, ut ordinis ſacri viri apud Pontificios. Hac occaſione de origine ritus diſputatur, quem alii a Judæorum Naſiræis, alii a profanarum gentium ſacerdotibus, ac virginibus Veſtalibus, repetunt, ut *Jo. Dougthejus* in *Analectis ad V. T. pag.* 477, & *Lindebrogius pag.* 1378 ad Codicem legum antiquarum, alii a ſervis, quorum de raſione *Pignorius*, alii aliunde, ut *Fabric.* in *Bibliogr. ant. Cap.* 18 *pag.* 566, *Caſp. Zieglerus de Tonſura Clericorum*, *Salmaſius* in *Primatu Papæ*, & Epiſt. ſive libro *de Coma ad Colvium*. Indutus eſt porro tunica & pallio. Propior Chriſto eſt figura maſcula forſitan architriclini, Chriſtum autorem miraculi plicatis aliquantulum digitis, indice excepto, indicantis. Tertio loco ſiſtitur ſponſus, ſcyphum dextra tenens, ſiniſtra aperta, & ad Chriſtum directa, ipſumque veluti ſtupefactus indicans. Notabiles hic ſunt ſcyphus & tunica manicata. Scyphus erat vas admodum capax & amplum, nonnunquam præterea inſigni labore cælatum. Tunicas porro manicatas, quas Græci χειριδώτους vocant, quod χειρίδας, ſive manicas, habeant, adhibebant mulieres, & apud barbaros pleroſque pariter viri.

In altera tabulæ parte ſomnium *Joſephi* ſiſtitur, atque Bethlehemum cum *Maria* gravida & aſino inſidente via. Utrobique ſpiritus aliquis divinus ſimul conſpicitur, alis præditus ad indicandam velocitatem, tenui atque expedita veſte, hilarique vultu. Baculum, ut Noſter arbitratur, vel, ut nos interpretamur, facem, tenet ſiniſtra. Facem, inquam, quod in parte tenetur inferiore, non niſi dimidium ad corpus pertinet, inque ſuperiore ac latiore flammam ſatis luculenter oſtendit; noctem autem circumfuſa obſcuritas indicat. Dextra ſuperius ſomnum capienti in ſtragulis *Joſepho* anterioribus digitis porrectis benedicit; inferius aſinum ducit capiſtratum. Opinatur Noſter, fugam iſta inferiore figura in Ægyptum deſcribi, ſed infans nuſquam apparet, contra vero, quam *Joſephus* juxta vadens amplectitur, virgo luculenter ſatis uterum ferre conſpicitur. Somnium quidem, ſuperius depictum, Autoris noſtri opinionem confirmat; neque vero & altera tantopere obſtat, prætereaque ſpiſſis illis tenebrarum in temporibus tantas fuiſſe, ut, gravidam in Ægyptum fugiſſe, crediderint, exiſtimamus. Præſertim, cum cetera ſint ſatis accurate deſcripta, & nominatim *Joſephi* dormientis cum proficiſcentis figura exacte conſentiat. Interim arbitratur Cl. *Bandinius*, infantem concipi debere matris veſte tectum, atque ab aeris injuria munitum; quam quidem difficultatem, cum veſtigium inveniatur nullum, neutiquam nos removere poſſe, profitemur.

GRAMMATICA LATINA, METHODO NOVA ET artificioſa, in uſum illuſtris Gymnaſii Bethleniani, adornata a MICHAELE AJTAI.

Cibinii,

Cibinii, 1744, 8.
Plag. 8.

Felici non minus instituto, quam maximo rei literariæ apud Transsyluanos incremento, Cl. Viri, *Mich. Ajtai*, laudabili industria prodiit linguæ Latinæ, quam vocant Grammaticam, institutio, facili ac nova apud suos methodo concinnata, quæ elementa linguæ Latinæ in brevi & perspicua synopsi ita exhibet, ut tenellorum ingeniis, in intimos Latini sermonis recessus penetrare cupientibus, multum lucis accendat, illaque eo, quo tendunt, missis ambagibus omnibus, per compendium ducat. Naturali enim methodo ac singulari artificio digesta, suis quæque locis comprehendit, subnexis cuilibet parti primis ac præcipuis maximeque necessariis vocum inter se connectendarum regulis, ut, qui nomina per casus declinare, verbaque per modos ac tempora inflectere, didicerint, substantiva cum adjectivis componere, verbaque suis, quos regunt, casibus jungere, rite norint. Valere Autor jussit veterem illam, qua hactenus obruti pæne fuerant parum firmi puerorum animi, Grammaticam perplexam satis & confusam, barbarieque plenam, versibus inclusam, quorum non minori, minusve difficili, labore mens evolvenda, quam verba memoriæ infigenda erant. Nam Poeticen a prima statim ætate sic desipere magis, quam sapere, cogebantur tirones. Quæ omnia qui perpenderit, facili intelliget negotio, non posse non novam hanc Institutionem Linguæ Latinæ, teneriori ætati aptam, brevitate perspicua, methodo facillima, puritate sermonis nunquam obscura usam, memoriæ, quod dudum summopere juventus scholastica desiderabat, consulentem, ingenia adolescentum juvantem, eaque puritatis ac elegantiæ Romanæ novis, quibus locupletata est, præceptis imbuentem, omnibus, quos optimarum artium tenet desiderium, mirifice sese commendare. Nec pœnitebit igitur pauca quædam adhuc dixisse de scripto non inutili, totiusque libelli œconomiam lecturis ob oculos posuisse. Divisus autem est in *Classes tres*. *Prima* est de Elementis Latinitatis, in qua nominum & pronominum declinandi pariter ac verbi inflectendi formas, eorumque accidentia, seu qualitates, breviter dilucideque exponit, regulasque generales nominum ac pronominum æque ac verborum subjungit; *altera* est de ipsa Grammatica in qua apte loquendi & scribendi rationem perspicue tradit, additis regulis de generibus nominum, regulisque specialioribus constructionis eorundem ac verborum, reliquarumque partium orationis; *tertia* de Syntaxi, quæ tota in eleganti & concinna vocum ac sententiarum in oratione dispositione versatur, ac, quicquid orationem exornat, certis ac novis compluribus de elegantia sermonis Latini præceptis docet, & figuras syntacticas, quæ orationem mirum in modum ornant, perspicua brevitate explicat. Denique ars poetica, non prolixe quidem, sed clare tamen dilucideque, exposita, subjicitur.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVII.

Pars I.

DELLE ANTICHE STATUE GRECHE E ROMANE, &c.

hoc eſt,

ANTIQUÆ STATUÆ GRÆCÆ ET ROmanæ, quæ in atrio Bibliothecæ D. Marci, & in aliis locis publicis urbis Venetiarum, reperiuntur.

Pars I & II.

Venetiis, 1740 & 1743, fol. max.

P. I Alph. 1 plag. 4, Tabb. æn. 50, P. II Alph. 1 plag. 2, Tabb. æn. 50.

Cum fauſtiſſimo bonarum artium & literarum bono egregius hic & ſplendidiſſimus ſignorum ſtatuarumque priſcarum, Venetiis collectarum, apparatus in lucem prodierit; noſtrarum inprimis eſſe partium judicamus, relictis omnibus aliis, incomparabilium horum operum divitias Lectoribus noſtris commendare, arteſque *Phidiarum* & *Polycletorum*, ſi poſſunt ſatis prædicari, apud humaniſſimum quemque judicem multum per ſe æſtimationis habituras, literulis utcunque noſtris ornare. Ante vero, quam hujus propoſiti fidem exſolvamus, non a re alienum erit, varias imaginum, ſignorum, ſtatuarumque veterum, ſyllogas a patrum inde temporibus in memoriam revocare. Primum vero, quæ vis & poteſtas vocabulis Latinis inſit, quibus ſignorum quæ-

 libet

Digitized by Google

libet genera denotare fas eſt, explicemus, ne vel cum vulgo in errorem inducamur, vel ipſas ſtatuarum formas parum accurate loquendo confundamus. Multum hac in re juſta & ſubtilis *Plinii* diligentia præſtitit, quem ducem ſequi nullo modo pœnitebit. Statuas ſcilicet nominarunt veteres, in quibus totum corpus apparebat, quarum ſunt nonnullæ pro amplitudinis, veſtium, armorum, ornamentorumque, diſcriminibus vel Coloſſeæ, vel Auguſtæ, vel Achilleæ, paludatæ, chlamydatæ, togatæ, ne quid de ceteris eius generis formis dicamus. In eo tamen ſermo Latinus inopia quadam dictionum laborat, quod ſymplegmata luctatorum, aut alias plurium hominum inter ſe nexorum ſpecies (*groupes*), vel generali vocabulo ſigni, vel ſtatuæ, denotari legimus. Quodſi hæc ſculptilia vel infantis menſuram æquant, ſuperant aliquantum, vel eadem minora habentur, peculiari nomine ſigillorum, ſtatuarum cubitalium, palmarum, & imaguncularum, veniunt, adeo ut mirum cuiquam videri poſſit, ſtatuarum fruſta, hoc eſt, capita & cultus hominum tenus humero expreſſos, (Gall. *buſtes*,) tantummodo imaginum ſibi vocem vindicaſſe & retinuiſſe. His breviter expoſitis, & in ordines ſuos numeroſque relatis, in his generibus quomodo doctiſſimorum hominum diligentia laboraverit, rectius judicari poteſt. Imagines Deorum *Vincentii Cartarii* huc non pertinere, nemo non videt, utpote ex numis maximam partem, quanquam ſcite & ſubtiliter, ſumtas. Primus omnium, quantum ſcimus, operæ pretium fecit *Achilles Statius*, cum *illuſtrium* ex antiquitate *virorum vultus* excuderet Romæ A. 1569 fol. Paulo poſt *Theodori Gallæi* manus non infeliciter ſe applicuit *Imaginibus Fulvii* depingendis A. 1598 in 4, quas luculento dein Commentario ornavit *Jo. Faber*, vir doctus, Antwerp. A. 1606, 4. Non diu ante *Urſinum* prodierunt *antiquarum ſtatuarum urbis Romæ icones* Romæ A. 1584, 4, & ineunte priori Seculo iisdem optimis ac veriſſimis rerum antiquarum monumentis *Bartholomæus Roſſus* hoc libro: *Ornamenti di Fabriche antichi e moderni della Città di Roma*, Romae 1600, 4. Nec minor accurationis & elegantiæ laus debetur *Jo. Andreæ*

Borbonii

Borbonii de Statuis libro Romæ A. 1661, 4, & *Jo. Petri Bellorii veterum Philosophorum, Poetarum, & Rhetorum, imaginibus*, Romæ, 1685, fol. Recentiora vero plerorumque sunt in oculis, atque ideo nobis non commemoranda, quod in his Annalibus pleraque velut in transcursu dicere nos oportet. Præterimus hic elegantissimos *Simonis Thomassini* labores, & *Francisci Perrierii* statuas, radio descriptas, & Amstelædami in fol. promulgatas. Horum enim omnium studia vicit *Dominici Rossi* assiduitas, cui plenissimam statuarum veterum descriptionem, obstetricante *Paulo Alexandro Maffæo*, debemus. Qua contentione, etsi egregia, in eum tamen locum res nondum deducta fuit, ut post largam messem nihil spicilegii superesse videretur, sed contigit, ut vel temporis beneficio plura in lucem protraherentur monumenta, quæ antea essent sepulta, vel e Museorum latebris in conspectum totius literati orbis & lucem principum virorum munificentia venirent. Illi generi profuerunt *Blanchinii*, *Scip. Maffæi*, *Ficoronii*, scripta; harum splendorem quis nescit mirabiliter crevisse *Museo Florentino*, & *Museo Regio Dresdensi*, quorum neutri statuarum affluentia, dignitas, & elegantia, deest? Tot igitur icones cum tanta diligentia, ingenio, dexteritateque, a renatis inde literis certatim e tenebris protractæ vulgatæque sint; nemo sibi forte persuadeat, numerum aliquanto majorem illis, quæ in libris exstant, adhuc superesse, nisi animum & oculos ad hunc thesaurum convertat, in quo quid potissimum mireris, copiamne simulacrorum, anaglyphorumque operum, an magnificentiam tabularum, radio scriptarum, haud dictu facile est. Nullis enim hic sumtibus pepercit Editor, sed tot picturis linearibus, in ære effictis, ubique exornavit, ut major in hoc librorum genere pulchritudo & decor vix votis peti posset. Quælibet tabula unico tantum signo, vel imagine, exsplendescit, cujus habitum, mensuram, proceritatem, formam ἀρχέτυπον, felicissime imitatus est cælandi artifex. Quemadmodum vero signa multum sui splendoris & gratiæ amisissent, nisi additis enarrationibus dilucidatus eorum sensus fuisset, per quas vita & anima bonis post mortem ducibus redire solet; sic in hanc

potiſſimum curam cogitationemque incubuit Editor, ut res geſtas viri illius principis, quem retulit ſimulacrum, ex illorum temporum noſtræque memoriæ libris ore Etruſco exponeret, præmiſſoque aliquo numi, aut gemmæ veteris, typo, quem *Zanettianum*, *Theupolum*, & *Apoſtoli Zeni*, forte Muſeum ſubminiſtrabat, incredibilem monumentorum accurationem & convenientiam inter ſe declararet. Neque Commentarius ſuis ornamentis deſtituitur, ſed omni ex parte ſigillorum, animalium, capitum, perſonarum, picturis, velut cancellis quibusdam, novo exemplo includitur, e quarum profecto contemplatione, dici vix poteſt, quantam oculi voluptatem capiant. In eam autem ſplendidiſſimam & vere regiam collectionem ea tantum ſigna immigrarunt, quæ majores Venetorum e Græcia olim ſecum aſportantes, in atrio Bibliothecæ D. *Marci*, ceteriſque publicis et illuſtribus in locis, collocarunt, non tantum ut claſſici eſſent victoriæ a Turcis reportatæ teſtes, ſed ut magnificentiæ urbis memoriam ad poſteros ſervarent. His ſpoliis Græciæ principum non minus illius urbis virorum, ſed privatorum quoque hominum, ſtudia adeo incenſa ſunt, ut ſequenti tempore ſigna, longinquis in regionibus diſperſa, in eundem locum cogerent. Laudem hic inprimis meretur *Dominici*, Cardinalis, & *Joſephi*, Patriarchæ Aquilejenſis, *Grimanorum*, munificentia & præclara literas juvandi ambitio, qua factum eſt, ut gloriæ patriæ illi memores, ſigna veterum ſcite & venuſte elaborata, quæ poſſent, ſcrutarentur & perquirerent, nec ad ſuum quæſtum nundinationemque, ut mos eſt, traducerent, ſed ad claritatem dignitatemque Muſei publici conferrent. Jam igitur, ſi tot marmora & ſtatuas antiquas maximo hiſtoriæ, cum veræ, tum fabularis, commodo ſervatas requirimus, quam parum eſt præſtitum, ſi admirabilem majorum diligentiam cum his opibus, & hac ſtatuarum nova farragine, contendimus? Quare, ſi quid unquam dignum interpretis cura, & nomine *Chriſtiani VI*, Regis Daniæ, fuit, hæc certe monumenta fuerunt. Ne vero Lectores noſtri exiſtiment, vana nos de amplitudine hujus apparatus ſcripſiſſe, age, omnes utriusque *Tomi* icones in medium

dium proferamus, in quo tamen consilio ratio nos & via admonet, ut in suos quasque generum ordines descriptas exsignatasque procedere jubeamus. Quod uterque *Tomus* tabulis æneis absolvantur, in principio hujus libri jam observatum est. *Primus Tomus* meris propemodum imaginibus constat, quarum numerus est tricesimo major, insertis tamen subinde aliquot statuis & marmoribus anaglyphi operis. Imagines plerorumque Imperatorum Romanorum Augustarumque vultus a *C. Julio Cæsare* inde usque ad *C. Vibium Volusianum* exhibent, in quorum serie etsi desiderentur non pauci, multum tamen ex eo capiunt incrementi & decoris, quod ab illorum purpura & fascibus ne Cæsares quidem segregatos esse videmus. Statuæ non nisi novem occurrunt, omnes tamen antiquissimæ, singularique artificio perfectæ. Videlicet operæ pretium est in his *Cleopatræ*, venenum haurientis, *Agrippinæ*, *Germanici* uxoris, *Juliæ*, *Titi* Imperatoris filiæ, *Martianæ* Augustæ, *Faustinæ*, *Antonini Pii*, *M. Aurelii Antonini*, *M. Aur. Commodi*, *M. Tullii Ciceronis*, & cujusdam Flaminicæ, formas cognoscere. Inprimis *Juliæ* effigies tantam ostendit pulchritudinem, ut ex hoc solo simulacro, quam veræ sint laudes, quibus *Juliæ* veneres olim protulerunt scriptores, opportune intelligatur. *Martialis* certe in eandem festive dicta huic statuæ mirabiliter respondent:

Quis te Phidiaco formatam, Julia, cælo,
Vel quis Palladiæ non putat artis opus?
Candida non tacita respondet imagine Lygdos,
Et placido fulget vivus in ore decor.
Ludit Acidalio, sed non manus aspera, nodo,
Quem rapuit collo, parve Cupido, tuo.
Ut Martis revocetur amor, summique Tonantis
A te, Juno, petat ceston, & ipsa Venus.

Statuas excipiunt quatuor equi sine sessoribus, eadem magnitudine conspicui, & in ære affabre fusi, non inusitato antiquis more, qui, cum tanti putarent, equorum nomina literis mandare, neque statuarum honorem iis deesse voluerunt. Constantinopoli eos Venetias avectos esse, interpres indicat, A. 1204, sibique

ſibique perſuadet, tempore *Neronis* in arcu triumphali poſitos, & a *Conſtantino M.* Byzantium eo conſilio translatos eſſe, ut Hippotromum ornarent. Agmen ſignorum claudunt tabulæ marmoreæ tres, non minus probæ vetuſtatis, quam doctrinæ & judicii quadam ſubtilitate ſculptæ. Autores ſumus ſuaſoresque antiquitatum cultoribus, iis præſertim, qui ſacrorum indolem ritusque accuratius indagare diſcupiunt, ut ad hæc monumenta gradum accelerent, & Suovetaurilium veram inde ſpeciem animo & cogitatione aſſequantur. *Alter Tomus* Deorum Dearumque ſtatuas & imagines continet. In ſtatuis *Ledam* cum cygno, *Caſtorem*, *Ganymedem*, ab aquila raptum & ſublatum, *Hecaten*, *Dianam*, *Minervam*, *Apollinem*, Citharœdum, *Muſam* cum tibia, *Venerem*, genitricem, *Hygeam*, *Aeſculapium*, *Venerem*, *Amorem*, *Apollinem*, ſive *Adonidem* malis, *Mercurium*, *Cererem*, *Brutum* cum *Fauno*, *Silenum*, *Deam* marinam, & *Abundantiam*, miramur. Imagines *Cybelen*, *Jovem*, *Jovem Hammonem*, *Minervam*, *Satiricam* bacchantem, *Herculem*, & *Paridem*, referunt. Ne quid vero prætermiſiſſe videamur, nolumus Lectores ignorare, inter ſtatuas hujus *Tomi* quoque eminere *Gladiatorem* moribundum, Athletam, Gladiatorem cadentem, nec non bovis cujusdam ex ære, & leonum formas ex marmore, in quarum altera hunc titulum recentioris fabricæ legi ferunt:

Franciſcus Maurocenus Peloponneſiacus
Expugnatis Athenis
Marmorea Leonum ſimulacra,
Triumphali manu e Piræo direpta,
In patriam tranſtulit, futura Veneti Leonis,
Quæ fuerant Minervæ Atticæ ornamenta.

Alteri hæc inſcripta eſſe, interpres docet:

Athenienſia Venetæ claſſis trophæa
Veneti Senatus decreto
In navalis veſtibulo conſtituta
Anno Salutis MDCLXXXVII.

Reliqua, in hoc *Tomo* obvenientia, marmora *Cybelen* cum *Attide*, *Mercurium*, *Bacchum* infantem, *Satyros*, *Centauros* bacchan-

Digitized by Google

bacchantes, aras *Marti* & *Baccho* consecratas, tres spiras, *Baccho* dedicatas, *Somnum*, aram Deæ Ægyptiæ erectam, prælium navale, vasa, eleganter sculpta, tradunt, in quibus profecto nihil est, de cujus bono non vehementer res ipsa publica Venetorum gloriari possit.

PORTRAITS HISTORIQUES DES HOMMES ILLUSTRES de Dannemark, remarquables par leurs merite, leurs charges, & leur noblesse, avec leurs Tables genealogiques, &c.

id est,

IMAGINES HISTORICÆ DANORUM ILLUSTRIUM, a suis meritis, dignitatibus & nobili origine, memorabilium, una cum ipsorum stemmatibus.

Partes VI.

Sine loci & typographi indicio, 1746, 4 maj.
Alph. 4 plag. 6, cum plurimis Tabb. æn.

Optime collocata est opera, quæ describendis illustrium virorum vitis, & tradendæ posteris memoriæ meritorum, quibus illi rempublicam humanumque genus sibi obligarunt, impenditur. Quare illustri viro, *Tychoni Hoffmanno*, harum Vitarum Autori, Cancellariatus Regis Daniæ Secretario, & Societatis Regiæ Londinensis membro, summa debetur laus, quod civium suorum toga sagoque illustrium res gestas elegante suo calamo, tabulisque & chartis nitidissimis, immortalitati dedicare voluerit. Non enim potest tam ad splendorem & magnificentiam compositum opus, tamque rerum, quas tractat, momentis grave, perire. Quinque id *Partibus*, aut *Voluminibus*, sed iis magnitudine disparibus, absolvitur. Cui *sextum* accedit, tanquam appendix, initium novi libri. Illis *quinque* prioribus Autor recenset Danos natalium nobilitate illustres, qui aut consiliis suis Reges suos regnumque sublevarunt, aut legationes obierunt, aut bella terra & potissimum mari gesserunt. *Sexto* autem, seu appendice illa, trium Danorum fata persequitur, qui ab obscura & humili origine ad summas dignita-

dignitates, & unus quidem ad totius regni moderamen, duo vero reliqui ad navalium copiarum ducatum, adſcenderunt. De ſingulis deinceps videbimus. Ubi liber impreſſus ſit, non conſtat. Neque videtur uno in loco, unoque tempore, continuato ordine fuiſſe impreſſus, quando quidem charta non eſt ejusdem conditionis, neque magnitudinis. Neque imagines uno in loco, eodemque ab artifice, ſunt æri inſculptæ. Quod ſi foret, poſſet conjectura de loco impreſſionis fieri. Celeberrimi enim artifices, Pariſienſes, Londinenſes, Batavi, Lipſienſes, ad ornandum hoc Opus operam artemque ſuam contulerunt; quo factum, ut aliæ aliis pulchriores ſint. Quicquid ſit, eſt opus, cultum externum ſi ſpectes, cum ſplendidiſſimis certans, & quod ſpectatores in admirationem rapit, & ad luſtrandum legendumque vel invitos invitat. Tabulæ æneæ tam confertæ frequentesque ſunt, ut, quamvis non numeraverimus, plus centum tamen earum eſſe putemus. Mirabuntur aliqui, qui Danus homo ſermone Gallico librum tantum exarare auſus fuerit. Sed voluit illuſtris Autor etiam extra patriam ſuorum civium laudes legi & celebrari, & a quovis hominum genere. Quod melius fieri non poterat, quam ſi Gallica dialecto ſcriberet, quæ ubivis terrarum hodie innotuit, & a politioribus adamatur. Eaque dexteritate id præſtitit, ut peregrinitatem in eo vix agnoſcas.

Tomo primo de *Ovone Giedde*, conditore coloniæ Danicæ in Tranquebara & India orientali, narrat; deinde de *Huitfeldis*, & *Haraldo* præcipue, illuſtri ſcriptore Hiſtoriæ Danicæ; tum de *Friſiis*, poſt de *Skeliis*, *Gersdorfiis*, *Hœgis*, & *Urupis*; tandem, *Parte altera primi Tomi*, de *Brabeis*, quos inter eminet *Tycho de Brahe*, celeberrimus ille Aſtronomus; de *Sebeſtedis*, & maxime *Hannibale*, præclaro ad Regem Franciæ, *Ludovicum XIV*, legato.

Tomo ſecundo familiam *Ranzaviorum* perſequitur, quos inter eminuere *Joannes*, & *Henricus*, ab eruditione clarus, & *Joſias*, a fortitudine bellica celeber, quem patrem fuiſſe *Ludovici XIV*, Chronicon Scandaloſum aſſeverat. Inde *Thottos* memorat, & *Gioeos*, & inter eos *Marcum* maxime, ad

Franciam

Digitized by Google

Franciam & alias curias celebrem legatum; *Kaasos*, & maxime *Niels*, seu *Nicolaum* illum, *Christiani IV* tutorem; *Trollos*, ad quos pertinet Archiepiscopus ille Upsaliæ, *Gustavus*, qui, ut Sueciæ regnum ad Danos & *Christianum II* transtulit, sic contra, quo minus illud retinerent, in causa fuit; & *Herluf*, rebus adversus Suecos bene Seculo XVI celebrem; porro *Kraagos*, & inter eos *Ottonem*: qua occasione vitam *Nicolai Cragii*, scriptoris Antiquitatum Laconicarum, & Historiæ Danicæ, quamvis ab hac gente diversi, attingit.

Tomo tertio de *Windis* & *Juellis* exponit, quæ ambæ domus prodiderunt duces mari celeberrimos: illa quidem *Georgium Wind*, *Christiani IV* strenuum ducem & administrum in bello Suecico; hæc vero *Nicolaum Juel*, Suecorum victorem & terrorem.

Tomus IV Rosencranzos exhibet, quos inter *Holgerus* ab eruditione scriptisque libris famam habuit, & alter, pariter etiam *Holgerus*, sed is ob literariam litem infelix, quæ ipsi cum *Bunone*, Autore *Ideæ Historiæ universalis*, intercessit; item alius *Gunde Rosenkranz*, plurium librorum scriptor. Inter *Reetzos* maxime *Fridericus* celebratur; inter *Holkos Eilerus*, & *Henricus*, qui, quamvis Lutheranus, pugnavit tamen pro Imperatore contra suæ fidei addictos in bello sic dicto tricennali, &, postquam deditione cepisset Lipsiam A. 1633, periit; inter *Oxos Petrus*.

Tomo V de *Krabbis*, & *Ulfeldis*, agit; quos inter fatorum varietate memorabilis sunt *Corfitz* ille *Ulfeldt*, & ejus uxor, filia *Christiani IV* ex illegitimo thoro, amore mariti, pictura, poesi, & aliis præclaris artibus, illustris. Avi sunt hi illustrissimi Comitis *Ulfeldii*, primi in aula Imperatoria Reginæ Hungariæ ministri.

Tomo sexto, quem sic appellabimus, quamvis eam inscriptionem non gerat, primum vita *Petri* Comitis *Griffenfield* apparet, qui, dexteritate sua ex humillima sorte ad illustrissimas dignitates & prima curiæ munia enisus, adversa fortuna dejectus ad miserrimam conditionem & infamiam fuit. Deinde vita *Cort*, seu *Conradi*, *Adeler*, qui, postquam sub Vene-

Digitized by Google

tis strenue contra Turcos pugnasset, in patria deinceps copias navales contra Suecos duxit. Tandem vita legitur *Petri Tordenskiold*, qui ex homine dissolutæ vitæ & vili nauta brevissimo tempore bonus dux evasit, rebus magnis summa cum audacia & fortuna contra Suecos mari gestis inclaruit, & jam ad summos adspirans navales honores, & summa quæque promittens, nondum triginta natus annos, in itinere a sicario Sueco cecidit.

Quisquis amat historiarum studium, putatque, illud ad vitam bene feliciterque agendam quidquam facere, non poterit museum hoc opus absque fructu & voluptate legere.

HISTORIA SACRA DE BAPTISMO CONSTANTINI Max. Augusti, colloquiis familiaribus digesta, Autore MATTHIA FUHRMANNO, Austriaco, Ord. S. Pauli primi Eremitæ Sacerdote, & Procur. General. ejusdem Ord. in urbe Socio.

Pars I.

Romæ, 1742, 4.

Alph. 1 plag. 21.

Conscribendi Operis hujus, quod *Benedicto XIV*, Pontifici Maximo, de antiquitate sacra optime merenti Principi, dicatum, ex prima statim fronte apparet, præcipuam Autori occasionem dederat memoria baptismi Imperatoris *Constantini Magni* miraculosi, quæ iterata vice quotannis inter cœtus, sacris Pontificiorum addictos, instauratur, pieque recolitur. Res omnis, miraculose confecta, ita enarrata legitur in Actis Sanctorum: *Constantino* Augusto, balneum sibi ex sanguine infantum, Medicorum consilio, parari jubenti, *Petrum* & *Paulum* per somnum apparuisse, qui ipsi præceperint, ut, omissa hac balnei immanitate, *Silvestrum* arcesseret, &, sacro fonte tinctus, salutem corporis animique sibi quæreret. Quo facto, rei prædictæ eventum respondisse, contendunt omnes, ex sententia Cl. Autoris, Græci Romanique ecclesiastici scriptores. Sollicitata tamen hujus enarrationis fides

fides jam dudum fuerat a cive conterraneo Nostri, *Joanne Cuspiniano*, in *Maximiliani I* Imperatoris familia Medico, insigni arte sua, & literarum antiquiorum peritia, invitato ad id lectione librorum, qui de rebus sacris, antiquis temporibus gestis, diligentissime exponunt. Hic, explodendam esse historiam hujus miraculi omnem, vanitatis scilicet & mendacii suspectam, judicavit. Ne vero religiose ista ex multis inde seculis credita narratio rei sacræ damnum inferret, latiusque malum serperet, sui officii esse putabat Noster, adversam sententiam repudiare, suamque vindicare. Præsens ejus opera in eo præcipue fuit occupata, ut baptismum *Constantini*, Nicomediæ peractum, omnibus, quibus posset, viribus labefactaret, in *secundam Partem*, proxime edendam, reliqua causæ suæ firmamenta collaturus. Libuit ei, ut eo luculentius pateret, quid sentiret, sermone familiari atque quotidiano, quem colloquia postulant, uti, & sub fictis *Eusebiani* & *Silvestriani* nominibus suas adversariorumque partes agere. In *primo* itaque Colloquio quæstionis propositæ Pag. 1.
ratio, difficultas, & variæ doctorum hominum de ea opiniones, recensentur. Num *Constantinus M.* sub finem vitæ Nicomediæ sacro lavacro fuerit affectus, id est, quod quæritur. Qua- 4.
druplicem hic eruditorum Autor esse sententiam, docet. Prima est eorum, qui, Principem istum Augustum Romæ quidem, non sub *Silvestro* tamen, sed sub ejus antecessore, S. *Melchiade*, in cœtum sanctiorem baptismo esse receptum, perhibent. Alii, sub *Silvestro* quidem eum baptizatum, sed postea, cum in Arianorum castra secederet, Nicomediæ iterata vice sanctiori flumini immersum esse, strenue contendunt. Ad tertiam classem ii pertinent, qui, semel tantum sub finem vitæ Nicomediæ Imperatorem nostrum baptismo esse refectum, dicunt. Ultimo demum loco eorum sententia laudatur, qui cum Pontificia ecclesia defendunt, baptismum a *Silvestro* multis annis ante, quam ex vita discederet, Romæ peractum. Singulos singularum sententiarum patronos in medium hic produxit nullos, sed, rebus simpliciter modo enarratis, pergit ad refellendos eos, qui, sub *Mel-*

chiade hoc gestum esse, dicunt. Concedit Noster, *Melchiade* clavum gubernante Petri, *Constantinum* Christiano nomini quam maxime favisse, ad quod confirmandum epistolam, ex
Pag. 6. *Labbei T. I Concil. col. 1562* sub nomine *Melchiadis* notam, excitat; quin & suo jure tunc temporis Christianum appellatum fuisse, ut *Augustinus*, *Sulpicius Severus*, aliique, memoriæ
11. prodiderunt, quia, signo crucis conspecto, majestatem Dei vereri cœpisset; sed, consummatum eum tunc factum fuisse Christianum, constanter negat. Ad secundam sententiam quod attinet, *altero* Colloquio pertractatam, duplici illam ex ratione redarguit, quarum alia ex re ipsa, alia ex autoritate scriptorum, repetitur. Rem ipsam, inquit, mendacii convincere eos, qui, *Constantinum* iteratis vicibus fonte sacro lavatum esse, temere affirment, dum nec *Atha-*
16. *nasius*, nec *Hilarius*, nec *Epiphanius*, nec *Gregorius Nazianzenus*, *Basilius*, *Hieronymus*, aliusve, *Arianis* id unquam exprobrarint, quod *Constantini* & *Constantii* temporibus, in suæ sectæ cives repetitum baptismum esse peragendum, statuerint. Autoritates vero *Anselmi*, Episcopi Havelburgensis, qui circa medium Seculum XII floruit, *Zeni*, *Jacobatii*, aliorumque, ætatem non ferre, recentioresque esse, quam ut hanc rem conficere possint, cum, a *Theodoreto* illos, quoad secundum *Constantini* baptismum, deceptos esse, appareat.
19. Postea ad tertiam sententiam, caput scilicet causæ suæ, accedit Noster, & in Colloquio *tertio* omnia profert antiquitatis monumenta, quæcunque pro baptismo *Constantini* Nicomediensi
24. possunt afferri. Primarium hujus rei assertorem recte dicit *Eusebium Pamphili*, qui in vita *Constantini M.* omne hoc negotium accurate copioseque exposuit. Tum te-
27. stis loco adducitur *Paschalis*, seu Alexandrini Chronici concinnator, qui vixit sub Imperatore *Constantio*. Idem probat testimonium trecentorum & aliquanto amplius Episcoporum occidentalium, Ariminii A. C. 359 congregatorum, quod *Athanasii* merito appellari possit, quia istud approbavit, & ad posteros transtulit. Sancti Martyres *Jovianus*, *Hercolianus*, *Ambrosius* item, *Hieronymus*, *Socrates*, *Theodoretus*, *Her-*

mias,

mias; *Sozomenus*, *Isidorus Hispalensis*, antiquitatis testes dignissimi, eandem plane rem docent, quibus maxima turba re- Pag. 29.
centiorum scriptorum, *Æneas* scilicet *Sylvius*, Pontifex deinde Maximus dictus, Cardinalis *Cusanus*, *Henricus Valesius*, *Daniel Papebrochius*, *Antonius Pagi*, aliique, suffragantur, & in subsidiis quasi superiorum Autorum collocantur. Contra tam bene instructam aciem, in qua, ipso fatente Autore, omnes pæne reipublicæ literariæ Quirites inveniuntur, copias suas educere, illamque confundere, quin & totam profligare, magno animo aggreditur. Ipse probe sentiens Clarissimus Autor, exercitum adversariorum se facillime esse prostraturum, si primipilo, *Eusebio* nimirum, vulnus lethale inferret, unice illum petit, quo, hoc cadente, omnis turba ruat. Ante tamen, quam hoc efficiat, breviter repetendum esse ducit id, quod a tempore Concilii Nicæni usque ad mortem Imperatoris nostri gestum fuit, quo appareat, *Constantinum* ad vitæ usque finem purioris veritatis testem mansisse, 31.
neminemque, præter Presbyterum quendam, morienti ipsi adfuisse, qui, corrupto patris testamento, *Constantium*, natu secundum filium, loco *Constantini*, natu majoris, hæredem Orientis instituerit, quia *Arii* partibus ille favebat 52.
maxime. Quibus præstructis, inquiritur *subsequenti* in Colloquio in testem illum oculatum, qui moribundo Imperatori adfuisse dicitur. Conjectura nixus Autor, Presbyterum, 54.
cui *Constantinus* testamentum commendasse, & quem ad baptismum adhibuisse, scribitur, *Eudoxium*, seu potius *Acacium*, *Luscum* fuisse, verisimiliter declarat, quia per omnia huic homini, atro carbone a *Baronio* notato, assimilari eum posse arbitratur. Quæ omnia tamen caput rei nondum constituunt, 69.
sed viam modo sternunt ad ea, quæ dicenda nunc veniunt in *quinto* reliquisque Colloquiis de *Eusebio*, ejusque operibus institutis. Recenset hic ante omnia ex *Hieronymo*, *Photio*que, opera *Eusebii Pamphili*, & tunc exinde quæstio de- 73.
volvitur ad vitam *Constantini*, nomine ipsius editam. Favet ipse sententiæ *Jacobi Gothofredi*, qui in *Chronologia Legum Codicis Theodosiani*, aliisque in Commentariis, libellum istum

nunquam ſub *Euſebii*, ſed ſub *incerti Autoris*, nomine, vel mil-
lies, ut cum Autore loquamur, excitat. Eandem opinio-
nem *Joannes Georgius Dorſchæus* eſt amplexus. Acrius hinc
contra *Hanckium* & *Pagium* pugnatur, quorum uterque non
Pag. 79. ſpernendis ſane argumentis *Euſebio* hanc *Conſtantini* vitam tri-
buunt. Palmarium, quod contra *Hanckium* profertur, reſpon-
ſum eo redit, quod argumenta ejus, in libro *de Byzantinis
Scriptoribus* allata, tantum indicent, antiquos Hiſtoricos *Eu-
ſebio* ex tituli præfixi ratione hunc libellum adjudicaſſe, de
quo tamen adhuc ſub judice lis agitetur, num ſit genuinus,
an ſpurius. Hoc vero ruente, cauſa omnis cadit. Quam
ob rem, cum neque ea, quæ paſſim in capitibus, & præfixis
illis indicibus, *Euſebii* nomen exprimunt, hoc ipſo confir-
ment, quod vere ab *Euſebio* ſint perſcripta, *Hanckium* mi-
nus recte oſtendiſſe, libros de Vita *Conſtantini* ab *Euſebio* eſſe
83. compoſitos, Noſter arbitratur. Deinde, paucis quibusdam
interjectis, pergit ex temporum ratione conjecturam elicere,
quod nullo modo *Euſebius* huic libro edito ſuperſtes fuerit,
id quod ipſi anſam præbet, ſuſpicionem non levem de adul-
terina & interpolata vita *Conſtantini* capiendi, atque in *Aca-
cium Luſcum*, utpote hominem audaciſſimum, diſcipulumque
Euſebii, culpam omnem conjiciendi, & ſimul *Gothofredi* ar-
gumenta, ut melius in ſuum uſum iſta converteret, excutiendi.
93. Pergit tum Libros quatuor *Euſebii* de vita *Conſtantini* ideo
damnare, quia nunquam ab eccleſia recepti atque approbati
fuerint, ſed inter apocrypha probabiliter rejecti, qui ad ad-
ſtruenda fidei dogmata nunquam publicam obtinuiſſent auto-
ritatem. Quantum vero nobis hic perſpicere datum eſt, ex
ipſa Pontificiorum, quæ hic attingitur, opinione, id tan-
tum ſequitur, quod certi de autore vitæ hujus nihil plane
conſtet, neutiquam vero, quod a Catholicis vitandi, elimi-
nandi, aut damnandi, ſint ejusmodi libri. Quod praxi eccle-
ſiæ Pontificiorum omnino adverſatur, quin imo, ipſo *Bellar-
mino* judice ſedente, improbandum eſſet. Confundere hic
videtur Cl. Autor receptionem in eccleſiam prohibitam cum
notione de libris apocryphis formanda. Altioris eſt indagi-

nis,

nis, & causam ipsius inprimis ornat, quod contendit, hos libros in cœtum suum non receptos unquam esse, si modo firmiora adduxisset argumenta. Quod enim ad *Gelasianum* provocat decretum, id minime omnia conficit. Primo enim Pag. 95.
varia, ut ipse ait, de eo est eruditorum sententia. Deinde nondum inde evincitur, quod suppositicius hic sit liber, quoniam *Gelasius* Acta *Silvestri*, in quibus historia de baptismo *Constantini* Romano refertur, laudatur, & approbatur, inter opuscula retulerit, quæ in ecclesia catholica recipiuntur. Multum enim *Gelasius* abest ab ætate *Constantini*, & Seculum fere quintum attingit. Nec ex falsitate narrationis cujusdam ad autoris statim spurium colligi potest no-
men. Sed palatia sacra linquit Noster, atque ad Criticorum 106.
castella se recipit. Tanta munimenta certe requirit adversariorum suorum impugnatio. Ex ipsis libri visceribus veritatem eruendam esse, recte statuit, &, secundum Criticorum judicia, vitia detegere conatur, quæ libros, de vita *Constantini* conscriptos, spurios & sublestæ fidei reddunt. Criticorum nu-
bem, quam excitat, conficiunt *Socrates, Photius, Gravesonus, Re-* 108.
ginaldus Polus, *Canus*, *Baronius*, *Antonius Possevinus*, *Abrahamus Scultetus*, *Benius*, denique *Lælius Bisciola*. Sed, omnia eorum si conferas testimonia, ad unum omnes *Eusebio* hos libros tribuere perspicies, & parum confirmandæ rei propositæ inservire animadvertes. Ipse Autor noster, hoc videns, addit statim, tanta nomina titulo spurio esse decepta. Sed vellemus, ut hoc suum assertum ad liquidum magis perduxisset. Proponit deinde alias, quæ hanc vitam premere videntur, difficultates, quæ tamen, si verum fateri liceat, exigui esse momenti
videntur. In eo inprimis hæremus, quod vere ab *Eusebio* nostro 118.
historiam de baptismo *Constantini* Romano, ex Græco in Latinum versam, in Acta *Silvestri* relatam, & a *Gelasio* approbatam, literarum monumentis consignatam esse, tradit, nec tamen, genuina ista ubi enarrata reperiatur, docet, aut, qui plane corrumpi ea potuisset, monet. Si *Gelasius* omnia diligenter excusserit, & spurios libros a genuinis separarit, quod Noster asserit, qui hoc fieri potuerit, nisi Codicibus in subsidium adhibitis? Qui

si tunc

Digitized by Google

ſi tunc temporis adhuc illibati fuerint, quo modo affirmare licebit, hanc hiſtoriam ſeculo ante ab *Acacio* fuiſſe mutilatam; aut, ſi non fuerint caſti atque integri, quare *Gelaſius* nihil hac ſuper re præcepit? Forſitan etiam reliqua incommoda, quæ proponuntur, facile tolli queant. Notamus hic, a Noſtro, dum partibus aliquantulum in ea cauſa ſtudet, modo Autorem Vitæ Conſtantini ob nimiam *Conſtantini* laudationem reprehendi, &, quod ſibi tantum canat, taxari, cum tamen ipſe eum, ut fas eſt, omnibus laudibus in cœlum extollat; modo bilem ipſi movere tenuem verborum pompam, qua *Conſtantinum*, ex ipſius judicio quidem, parcius proſequatur, inprimis ubi nummi cujusdam mentionem faciat, qui ab altera parte demortuum *Conſtantinum* obvoluto capite forma exſculpta oſtendit, in altera vero eundem quadrigis inſtar aurigæ inſidentem, & demiſſa illi cœlitus manu dextra exceptum, exhibet. Hoc in loco Cl. Autor
Pag. 130. ferre nequit, quod in laudes ipſius amplius non excurrerit, cum occaſionem tamen quam maxime opportunam nactus fuiſſet. Colloquio ſubſequente *octavo* demonſtrare ſatagit, quod narratio de Nicomedienſi *Conſtantini* baptiſmate nec hiſtoria, nec fabula, ſed confictum, idemque pernicioſum, ſit mendacium, quia autor illius rei alios fallere conatus ſit. Dolemus autem, de mendacio iſto minime nos ab Autore convinci potuiſſe, cum teſtimonia adducta minus antiqui-
143. tatem redoleant. Majoris ſunt momenti, quæ *nonum* habet Colloquium, ubi priora textus de Baptiſmo Nicomedienſi verba trutinantur ac refelluntur. Multa hic occurrunt antiquitatis ultimæ veſtigia, ſive ad rem ſacram, ſive profanam, reſpicias. Memorata cauſa itineris ultimi, a *Conſtan-*
151. *tino* ſuſcepti, ex genuinis fontibus repetitur. Tempus definitur, ex quo militares Romanorum ordines Diaconos, aliosque rei ſacræ adminiſtros, ſecum habere conſueverunt, ad rem divinam faciendam. Denique prolixe oſtenditur, qui fuerint mores veterum circa Catechumenos, in templo orantes, vulgo introducti. Miramur integritatem Autoris, qui ſubinde tanta adverſariæ partis exponderat momenta,

Digitized by Google

menta, ut, niſi de ipſius ſententia certo conſtaret, addubitare prima facie lector poſſet, atque in eam pervenire opinionem, Autorem ideo adverſariam ſententiam ita confirmatam exhibuiſſe, quo ſuæ cauſæ ſic appareret infirmitas. Sed aliud plane omnis hujus operis ambitus docet. Subſequentis *decimi* Colloquii ratio eo ſpectat, ut cauſa dilati Baptiſmi *Conſtantini*, quæ vulgo tradi ſolet, irrita reddatur. Nihil aliud ex mente Autoris vitæ *Conſtantini* in cau- Pag. 169.
ſa fuiſſe perhibetur, quare actum hunc religioſum differre voluerit, quam deſiderium in Jordane ſe abluendi, ex ritu Chriſtianorum initiationis ſolenni. Sed cauſam iſtam, tanquam ſuperſtitioni patrocinantem, propter vanitatem, quæ a religioſo Principe minime exſpectari debeat, explodendam prorſus eſſe, Autor noſter judicat. Ut vero reliqua enarra- 185.
tionis, de Nicomedienſi Baptiſmo ſuſceptæ, verba manifeſtæ falſitatis convincantur, *Colloquium XI* huic labori dicavit Autor, ubi docet, propter paſchalem feſtivitatem, a *Conſtantino* antea jam concelebratam, eum ſacris Chriſtianorum myſteriis initiatum fuiſſe, valde probabiliter concludi. Nec attentionem ullam Autorem vitæ *Conſtantini* amplius mereri putat, cum leges hiſtoriæ migraverit, ac ne primarias quidem res circumſtantes, minime omittendas, verbi gratia, de perſona, rem fa- 197.
ciente ſacram, loco, & tempore, attigerit, quod tamen negligere in tam gravi negotio, inſulſum recte æſtimetur. Id vero, ex noſtra ſententia, plene comprobari non poteſt, vel Autoris cauſæ ſaltem tenebras offundit, quod teſtimonium *Gelaſii*, ſuperiori loco jam excitatum, data opera, in Conciliorum editionibus, cum toto *Gelaſii Libro tertio* omiſſum ſcribat, licet *Photius* in Bibliotheca ad illud provocare non erubeſcat, &, Jordanis aquas *Conſtantinum* deſideraſſe, inde confirmet. Nec minus cauſam ſuam Autor prodere videtur, quod *Schotti* 199.
approbat ſententiam, qui, *hanc*, ſcribit, *fuiſſe rationem omiſſi Gelaſii libri, quia Euſebii errorem, a multis pridem Græcis Latiniſque ſcriptoribus refutatum, hic Gelaſius ſecutus ſit.* Sed quomodo *Gelaſius* errorem ſequi poterat, qui accurato criterio (conf. *pag. 94.*) aliorum Autorum ſcripta excuſſit, certa

ab incertis ſeparavit, quin & Apoſtolico decreto omnia mu-
Pag. 203. nivit? Sed ejusmodi tricis & litigiis lubens ſe expedit Noſter,
& ad *XII* properat *Colloquium*, ubi de confictis mendaciis,
quibus Autor V. C. narrationem ſuam claudit, agit. Expli-
cat ibi, quæ *Conſtantinus* poſt peractum lavacrum ſacrum ani-
mo conſilia conceperit, quamque ex Sacramento extremæ
unctionis, quo refectus fuerit, ad ſedes cœleſtes abiturus,
lætitiam prodiderit. Male ipſum inprimis habet, quod minus
ample deſcripſerit Autor V. C. peractam ſacram cerimoniam,
209. in quo voluiſſe eum *Arianam* prodere mentem judicat. Mul-
ta hic interſeruntur de conſuetudine, qua purioribus addi-
cti ſacris doctores ex hæreſi *Arii* converſos in ſocietatem
ſuam receperint. Litem poſtea devolvit ad teſtimonium
trecentorum Patrum Ariminenſium, pro confirmando Nico-
226. medienſi baptiſmo adductum. Sequitur hic Noſter *Baronium*,
& depravatum Epiſtolæ textum contendit, ex qua documen-
tum iſtud promitur, ubi pro *Conſtantino* legi debeat *Conſtans*,
quod ſatis fuſe declaratur, num ſatis etiam ſolide, ipſe vi-
248. derit. Excipit peractum hunc laborem in *Colloquio XIV* &
259. *XV* teſtimonium Martyrum *Joviani* & *Herculiani*, itemque
Hierónymi, pro Baptiſmo Nicomedienſi prolatum, quod ve-
ro utrumque falſum eſſe contenditur, atque ex mutilis quaſi
281. & interpolatis monumentis repetitum perhibetur. *Ultimum*
denique *Colloquium*, baptiſmum controverſum, ſecundum
veras theologicæ criſeos regulas examinatum, non niſi in-
ane figmentum eſſe, demonſtrat. Quod de ultima hujus
Operis parte ingenue eſt dicendum, illud in reliquas etiam
convenit, Autorem nimirum noſtrum omnem operam
atque ſtudium, quantum fieri modo potuit, contuliſſe in
rem ſuam confirmandam, & in contrariam ſententiam de-
ſtruendam, ita, ut vix invenias quidquam, quod ab ipſo
ſit neglectum. Singulari etiam humanitate utitur, nec in ul-
lum alium, niſi in ſpurium, ut loquitur, Autorem V. C.
acerbiora pronuntiat verba. Ceterum a cœtus ſui ſcripto-
ribus, principibus modo exceptis, *Baronio* & *Bellarmino*,
æque facile ſeceſſionem facit, ac ab Evangelici noſtri cœtus
Auto-

Digitized by Google

Autoribus, ut, partibus nihil ipſum dare, dicere nobis vere liceat. De *altera* hujus Operis *Parte*, nuper demum edita, qua verus atque unicus *Conſtantini M.* baptiſmus Romanus ex nonnullis æri inciſis monumentis, & numiſmatibus, probatur, proxime dicemus.

DISSERTAZIONE CONTRO I FATALISTI, &c.
hoc eſt,

DISSERTATIO CONTRA EOS, QUI FATUM abſolutum fingunt, Autore P. F. THOMA VINCENTIO MONIGLIA, *Ordinis Prædicatorum Socio; S. S. Theologiæ Doctore, & Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ publico in Academia Piſana Profeſſore.*

Lucca, apud Philippum Polloni, librarium Piſanum, 1744, 8.
Alph. 1 plag. 8.

Rectiſſime ſtatuit S. Rev. hujus Diſſertationis Autor, libertate hominum ſublata, neque religionem, neque prudentiam moralem, neque ſocietates hominum, amplius ſtare poſſe. Cumque aliquando ex cathedra Academica de præſtantia religionis Chriſtianæ verba faceret, quorundam ſimul ſcriptorum, qui prima religionis principia, fatum abſolutum eſſe defendendo, impugnarant, ſomnia diſcuſſit. Exinde hæc ipſa lucubratio enata eſt, cum, antequam revelatæ religionis defenſionem contra empæctas in ſe ſuſciperet, libertatem primo hominis defendere, ſecum conſtituiſſet. Præmiſit autem huic Diſſertationi tractationem, qua religionis origines inveſtigat. Examinat primo eorum ſententiam, qui, integras gentes omni religionis ſenſu carere, aſſeverant. Si hoc vel maxime verum eſſet, nihil tamen ad deprimendam religionis præſtantiam exinde elici poſſe, docet, cum barbaræ quædam & incultæ gentes non comparari queant cum quamplurimis aliis moratioribus, quibus religio curæ ſemper cordique fuit. Inſuper, totam eam rem incertis atque vanis itinerariorum narrationibus inniti, & multo certius contrarium Pag. 5.

 compro-

comprobari posse, adducto insigni testimoniorum numero
Pag. 8. confirmat. Ex antiquis Philosophis *Epicurum* religionem ex animis hominum tollere, atque atheismum introducere studuisse, observat. Invehitur in *Lucretium*, qui istius hominis deliria summis plausibus excepit, & carmine celebravit. Totum quoque *Epicuri* systema egregie convellit, & absurda,
29 seq. inde existentia, detegit. Neque etiam certos quosdam homines unquam fuisse, qui omnem de Deo sensum & reverentiam ejurarint, pronuntiat. Exempli loco famosos admodum atheismi defensores, *Benedictum de Spinoza, Hobbesium*, multosque alios, adducit, qui, quamvis ab initio omnem Dei timorem & cultum exuere laborarint, adeo tamen meticulosi fuerunt, ut & omnem solitudinem præ timore fugerent, & postea, in alterum prolapsi extremum, superstitiosi evaderent.
35 seq. Sententiam eorum, qui, religionem ideo esse excogitatam, somniant, ut cives hoc tanquam fræno in fide & obedientia retine-
46. rentur, confutat, & salse ridet. Civitatem, ex meris atheis constantem, consistere non posse, contendit. Originem vero religionis atque notitiæ de Deo ex tribus fontibus, ratione nimirum, traditione, & divina revelatione, derivandam esse,
74. monstrat. Ipsa Dissertatio in *duas Partes* abit. In *priori Parte* nonnulla, ad historiam errorum, quos confutat, pertinentia, proponit. Illustris *Leibnitii* placita examinat. Libertatem homini inesse, per experientiam comprobare annititur. *Collini* quoque, aliorumque adversariorum, dubia discutit. In *Parte posteriori Hobbesium* & *Spinozam*, necessitatis absolutæ defensores, refellit. Doctrinam moralem quomodo isti homines proponant, docet. Sententiam *Collini*, Deum, angelos, & beatos cœlites, libertate destitui, dictitantis, examinat. De libertate bestiarum disputat, tandemque de *Thomæ Aquinatis* circa libertatem sententia judicat. De his igitur doctrinæ istius capitibus quid attulerit S. Rev. Autor, nunc more nostro exponemus. Manichæi, aliique priorum Seculorum hæresiarchæ, an libertatem hominum prorsus negarint, certo constitui posse, negat. Laudat hac occasione Cl. *Beausobrii* Historiam Manichæismi, multa tamen in eo libro simul repre-

Digitized by Google

reprehendit, quæ si abessent, eum præstantissimis accensendum esse scriptis, profitetur. Ex antiquis Poetis nonnullos fatum fin- P. I
xisse, cui vel ipsemet *Jupiter* obnoxius sit, pronuntiat, quamvis pag. 4.
& alios, sigillatim *Homerum* & *Virgilium*, *Jovem* fatis esse superiorem, credidisse, loci eorum adducti comprobent. *Democri-* 7.
tum Abderitam fatum absolutum finxisse, ex *Cicerone* ostendit. 8.
Epicuri quoque placita fatum inducere, monstrat. Stoicos, 15.
eorumque fere principem, *Chrysippum*, fatum absolutum & inevitabile confinxisse, locus *Gellii* adductus evincit. Hanc 20.
ipsam vero de Stoicorum fato narrationem ex *Bælii Dictionario* voc. *Chrysippus* se hausisse, fatetur. S. *Augustinum* a labe fatalismi, ipsi a *Bælio* impacta, defendere quovis modo studet. Eum nimirum contra Pelagianos docuisse, gratiam Spi- 30.
ritus S. esse *necessariam*, neutiquam vero *necessitantem*, contendit. *Bælium* hac occasione admodum perstringit, &, ex novis literariis sua eum corrasisse, neutiquam ipsum *Augustinum* inspexisse, queritur. *Abælardus* quondam statuit, Deum non posse producere aliud, quam quod optimum ipsi videatur. Hanc vero sententiam, quæ omnipotentiæ divinæ ex mente S. Rev. Autoris limites ponit, doctrinæ & placitis Ecclesiæ esse contrariam, & Ill. *Leibnitium* nimis facilem ad eam defendendam fuisse, contendit. Omnes, qui spiritus 37.
negant, libertatem simul tollere, demonstrat. *Bælium* senten- 41.
tiam suam de libertate hominis non satis prodere, & vix constitui posse, quidnam hac de re senserit, observat. *Lockii* 42.
opinionem, quam in libro *de Intellectu humano* exposuit, non sine laudis præfamine adducit, &, inde eorum, qui spiritus negant, deliria, egregie confutari posse, docet. Is nempe, potentiam activam, atque principium motus, in nullis corporibus esse, quippe quæ non nisi alia externa quadam causa accedente moveantur, monstrat. Nos contra, uti experientia docet, principium motus in nobismet ipsis deprehendere, inculcat. Hominem liberum idem describit per talem, qui potentia cogitandi & non cogitandi, movendi se, aut non movendi, gaudet. Quodsi vero quis non potest facere illud, quod voluntas appetit, eum libertate destitui, dicen-

dum esse, docet. Unde, libertatem esse non posse, ubi
Pag. 47. facultas cogitandi & appetendi deest, concludit. In subsequentibus tamen *Lockium*, libertatem voluntati adscribendam esse
62. negantem, confutat. Definitionem libertatis, ab eo allatam,
68. examinat. *Lockium* ab initio statuisse, voluntatem semper illud, quod optimum videtur, appetere, postea vero sententiam mutasse, &, bonum aliquod a voluntate non appeti, nisi ejus
76. privatio atque desiderium accedat, credidisse, monet. *Collini* librum, qui inscribitur *Disquisitiones philosophicæ*, omnem religionem revelatam tollere, & libertatem penitus negare,
81. asseverat. Ill. *Leibnitii* deinceps placita, de principio contradictionis, ratione sufficiente, & harmonia præstabilita, fuse edisserit. Neutiquam vero S. Rev. Autori hæc *Leibnitii* de harmonia præstabilita opinio arridet, quam ideo enervare & confutare omni modo laborat. Non autem tam argumentis, quam exemplis, pugnat. *Cæsarem*, *Pompejum*, aliosque heroas, in scenam producit, neque sibi persuadere potest, eorum actiones omnes ex puro corporis mechanismo proflu-
101. xisse, huncque cum anima eorum ita semper consensisse. Immo, *Tigellium* illum cantorem, cujus inconstantiam animi admodum lepide pingit Satira Venusina, in partes suas trahi, neque in hominibus, quorum cogitationes & desideria tantopere inter se pugnent, harmoniæ præstabilitæ locum esse pos-
103. se, credit. Nostrum non est, his de controversiis jam ferre judicium, quamvis neutiquam dubitemus, haud pauca defensoribus istius sententiæ in promtu futura, quibus hæc enervari possint. *Bælii* quoque objectiones adducit, &, quæ
105. contra *Leibnitium* disputavit, per omnia probat. Idealistam & Pyrrhonistam Philosophum illum vocat. Ejusque doctrinam subtilem quidem & arduam, non autem captu facilem,
110. esse, pronuntiat. Libertatem tollere ejus placita, asseverat eo, quod statuerit, voluntatem illud debere necessario ap-
115. petere, ad quod per rationis dictamen adigatur. Contra rationis sufficientis principium monet, animam non esse machinam spiritualem, ad leges inevitabilis necessitatis in omnibus,
117. quæ cogitet, adstrictam. Propriam dein circa unionem animæ

& cor-

Digitized by Google

& corporis sententiam expromit. Animam videlicet, tanquam partem hominis superiorem, dominii in corpus capacem statuit. Unde corpus, singulasque ejus partes, dictamini animæ obedire teneri, inculcat. Immo, corpus occasionem præbere posse Deo, ut perceptiones & ideas suscitet, dictitat. Hanc Pag. 123.
interim sententiam non prorsus suam facit, sed duntaxat, eam ceteris magis esse probabilem, constituit. Ad systema influxus physici adoptandum ipse pronus est. Influxum vero illum ex anima in corpus, non ex corpore in animam, procedere, dictitat, eamque sententiam fuse in sequentibus probare satagit. *Leibnitium* suam de harmonia præstabilita 124 seq.
sententiam non serio, sed per jocum, prodidisse, ex literis, ab ipsomet conscriptis, ostendere annititur. Ad *Collini Disquisitiones philosophicas de libertate hominis* po- 130.
stea descendit. Profitetur quidem ille scriptor in Præfatione, operi præmissa, sententiam suam principiis doctrinæ moralis neutiquam adversari. Urget, omnia, quæ fundamentis societatum civilium repugnent, falsissima esse. Cum autem *Collinus* statuat, actiones hominum a causis præcedentibus ita definiri, ut non possibile sit, ut actio non fuisset, aut aliter perpetrata fuisset, eum necessitatem, si non physicam, moralem tamen, introducere, S. Rev. Autor sine hæsitatione affirmat. Concedit, voluntatem non posse non felicitatem at- 138.
que bonum appetere. In rebus autem mixtis, id est, ubi commodum cum incommodo conjunctum est, voluntatem indifferentem, & prorsus liberam, esse, contendit. Ad bonum & felicitatem puram consequendam, voluntatem non impulsu quodam violento cogi, sed libere in illam ferri, pronuntiat. Experientiam inprimis contra *Collinum* militare, & prorsus 140.
indefinitam libertatem voluntati vindicare, contendit, illamque rem, adducto insigni exemplorum numero, confirmare studet. *Neutonum* quoque & *Burnetum*, secum consentien- 143 seq.
tes, adducit. *Collinus*, libertatem per experientiam negatu- 167.
rus, ad quatuor classes operationes mentis reduxit. Primo loco ponit perceptiones idearum, secundo judicium de quibuscunque propositionibus, tertio voluntatem, et quarto vim

peragendi

Digitized by Google

peragendi illud, quod voluntas dictitat. Minus autem accurate eum ita dixisse, & ultimum, quod posuit, pro peculiari facultate perperam venditari, cum illa vis unice a voluntate pendeat, S. Rev. Autor monet. *Samuelem Clarckium* insuper adducit. Qui cum istius hominis placita confutaret, eum obscuritatis & fraudis reum postulavit, cum per voluntatem ultimum rationis dictamen atque judicium intellexerit. Neque vim percipiendi ideas, neque vim judicandi, neque intellectum, quatenus in cognoscendis rebus consistit, agentia dici posse, quibus tamen solis libertas adscribi possit, idem *Clar-*
Pag. 210. *ckius* docuit. Differentiam suæ opinionis ab *Epicuri* doctrina S. Rev. Autor monstrat, &, perperam ab adversariis hanc
215. labem suæ sententiæ adspergi, docet. *Leibnitii* principium,
223. de impossibilitate indiscernibilium, impugnare & convellere satagit, &, negari non posse, asseverat, quamplurimos existere casus, ubi, si duo nobis proponantur eligenda, quorum neutrum præstantius est altero, voluntas liberrime alterutrum eligat.
231. *Hobbesium* libertatem negasse ex principio (uti S. Rev. Autor vocat) sufficientiæ, eumque hoc pacto *Leibnitio* præivisse, sibi
P. II persuadet. Dixit *Hobbesius*, posita ratione sufficiente, effectum
pag. 2. sequi necessario debere. At vero, fallaciam & petitionem principii hic subesse, S. Rev. Autor urget, cum quidem, admissa ratione justa, effectus sequi *possit*, non autem sequi *debeat.* Eundem *Hobbesium* fundamenti loco ponere, actiones hominum a causis necessariis pendere, id quod tamen multis adhuc dubiis involutum est, & quod dissentientes constanter negant & pernegant, observat. Facile quidem concedit, rationem sufficientem non esse impeditam, verum, hoc rem non conficere, nec exinde sequi, talem rationem ideo necessariam
7. esse, monet. Fusius dein *Hobbesii*, nec non *Spinozæ*, pla-
11. cita exponit, & *Harvisii*, Angli, confutationem, quam per
13. omnia probat, adstruit. Libertatem, quæ in arbitrio atque electione diversarum actionum ponitur, ad atheismum ducere, & a nullo, nisi qui *Epicuri* probet somnia, credi posse, dixerat *Collinus.* Hunc vero confutaturus S. Rev. Autor, ad experientiam pariter, atque doctrinam moralem, provocat.
Quod

Digitized by Google

Quod ad hanc attinet, inter omnes conſtare ponit, præmia atque pœnas fundamenta omnis ſocietatis civilis conſtituere. Sublata autem inter actiones electione, neutri locum amplius eſſe, inculcat. Dixerat quidem, huic dubio obviam iturus, *Spinoza*, & cum eo *Collinus*, pœnas ideo introductas eſſe, ut membrum putridum a ſocietate aut reſcindatur, aut ſalutari pœnæ metu corrigatur, atque ab aliis delictis abſtrahatur. Hoc autem conceſſo, nihilo ſecius pœnas negari, atque duntaxat futura delicta coerceri, S. Rev. Autor judicat. Immo, Pag. 44.
hoc poſito, pœnas & præmia æternitatis cogitari non poſſe, cum in altera vita neque correctioni locus ſit futurus, neque facinoroſi metuendi ſint, oſtendit. Inſtat *Collinus*, dicens, 458.
multo majora & plura ſcelera eſſe futura, niſi voluntas hominum ad præmia amplectenda, & ad pœnas metuendas, eſſet concta. At vero S. Rev. Autor præclare monet, hoc nihil contra libertatem facere, cum ſæpiſſime aliquid nobis bonum videatur, quod re vera malum ſit. Bonum, ſive verum, ſive apparens, nunquam aliquis averſabitur. Facinoroſi ergo transgreſſionem legum tanquam bonum conſiderant, neque pœnas ſecuturas eſſe, ſemper certo credunt. Ex quo facile fluit, eos a ſcelerum perpetratione nulla neceſſitate abſtrahi, neque ad pœnas reformidandas adigi. Imo, ex ſententia adverſariorum, omnia facinora neceſſitate quadam invincibili eſſe perpetranda, graviter S. Rev. Autor monet. Libertate admiſſa, nullam diſtinctionem inter vir- 57.
tutem & vitia remanere, neque hominem amplius agens morale tunc dici poſſe, *Collinus* audacter tradidit. Bonum nempe & felicitatem, cum virtute conjunctam, & contra malum, vitia comitans, cauſas motrices ad virtutem amplectendam conſtituere, dictitat. Verum, ſibi non conſtare eum, & ex propriis verbis confutari poſſe, cum ipſemet in ſequentibus profiteatur, homines ſæpiſſime malum tanquam bonum conſiderare, S. Rev. Autor obſervat. Ex *Collini* etiam principio effici, operationes animæ phyſicas eſſe, & eadem mechanica neceſſitate, qua v. c. ſanguis in corpore fluit, & per venas ſeſe diffundit, & opera laude digna, & ſcelera, peragi, idem evidentiſſime demonſtrat. Deum hoc pacto autorem pec- 60.

Digitized by Google

Pag. 63. catorum dici, ostendit. Angelos bonos, & beatos cœlites,
jam libertatem peccandi amisisse quidem concedit, his tamen,
cum in vita adhuc essent constituti, eam denegari haud po-
71. tuisse, contra adversarium monet. Libertatem cum præscien-
tia Dei non pugnare, docet, eamque rem dictis Biblicis quo-
80-101. que confirmat. *Paulum* Apostolum a labe Stoicismi, quam ipsi
107. *Dodwellus* impegerat, defendit. Bruta esse agentia necessa-
ria, & tamen per castigationes & pœnas ad illud adigi, quod
volumus, *Collinus* constituit, ex eoque conclusit, etiam
demta libertate præmiis & pœnis inter homines locum esse.
At vero adversarius aut concedere debet, verum esse, quod
Cartesius dixit, bestias non nisi machinas, secundum leges motus
agentes, esse, & hoc pacto, uti S. Rev. Autor recte pronuntiat,
120. maxima erit eas inter & homines differentia; aut, si illud
negat, prout præstantissimi Philosophi jam fecerunt, secun-
dum leges mechanicas brutorum actiones non erunt æstiman-
dæ. Insuper, perperam & non sine temeritate bestias hic
cum hominibus comparari, S. Rev. Autor decernit, cum ea-
123. rum natura neutiquam adhuc satis sit cognita. Varias inde
variorum de natura brutorum sententias adstruit, ex quibus
liquet, *Cartesium* suam hac de re sententiam non primum
excogitasse, verum eam ex *Gomesii Pereiræ* libro, qui inscri-
129. seq. bitur *Margarita Antoniana*, hausisse. Inter quamplurimos
autem Philosophos, qui hoc argumentum tractarunt, optimam
162. fere rationem iniisse *Lockium*, S. Rev. Autor profitetur, cujus
166. seq. sententiam & fuse affert, & sollicite examinat, propriam
opinionem non sine maxima in cogitando peritia & acumi-
ne expromens. Constituit nempe, bruta animantia cum
infantibus tenellis non inepte comparari, sponte quidem ea
agere, non autem *cum ratione*, quod tamen libertatis huma-
næ præcipuum sit attributum. Cum ratione autem agere,
ipsi est, objecta, ex bono & malo mixta, dijudicare, &, quod
optimum est, eligere; quam facultatem brutis inesse, S. Rev.
183. Autor constanter pernegat. Ad Scholasticorum tandem, &
præcipue *Thomæ Aquinatis*, placita descendens, hosce homi-
nes justo acrius quibusdam scriptoribus vapulare, contendit,
vario-

Digitized by Google

variorum etiam de *Thoma Aquinate* judicia apponit. *Thomam* Pag. 219.
igitur illum statuisse, Deum esse liberrimum, & in ejus arbitrio fuisse, an voluerit hanc, vel aliam, rem producere, S. Rev. 221.
Autor observat. Deum enim esse perfectissimum, & nihil ei perfectionis ex aliis rebus accrescere, adeoque extra se constituta eum non ex absoluta necessitate velle, Doctor iste angelicus dictitavit. His omnibus calculum suum S. Rev. 224.
Autor adjicit, hunc ipsum mundum non esse ex omnibus mundis, qui cogitari possunt, optimum, atque Deum, si quidem ei placuisset, meliorem creare potuisse, fuse demonstrans. Deum, pro infinita, qua pollet, potentia, varios ordines & causas rerum constituisse, quarum aliæ necessariæ sint, aliæ liberæ, dixerat *Thomas*. Omnipotentia hæc requirit, ut non solum fiat omne, quod Deus vult, verum ut etiam ita fiat, prouti vult. Cum igitur Deus ab omni coactione immunis sit, potuisse eum hujus perfectionis participes reddere creaturas, urget. Vere autem homines hoc dono gaudere, pro certo sumit. Multus adhuc est in laudandis & 239.
recensendis *Thomæ* placitis, quibus nos, ne justo longior evadat nostra recensio, non immorabimur.

EMANUELIS SWEDENBORGII, S. R. M. Regnique Sueciæ Collegii Metallici Assessoris, Regnum animale, anatomice, physice, & philosophice, perlustratum; cujus Pars prima de visceribus abdominis, seu de organis regionis inferioris, agit, Pars secunda de visceribus thoracis, seu de organis regionis superioris, agit.

Hagæ Comitum, apud Adrian. Blyvenburgium, 1744, 4.
P. I Alph. 2 plag. $9\frac{1}{2}$, P. II Alph. 1 plag. 13.

Septem anni sunt, quod liber: *Oeconomia regni animalis, in transactiones divisa*, inscriptus, apparuit. Qui, quamvis nomen Autoris additum non esset, facile tamen cognoscebatur non posse, nisi a *Swedenborgio*, provenire, quod scilicet ex Latina dictione, sed inprimis ex philosophandi

 ratione,

ratione, apparebat. Jamque in Prologo hujus libri ipse se *Oeconomiæ* Autorem nominat; quod si propter hoc fecit, quod, ne sibi alius aliquis ejus libri gloriam tribueret, metuebat, poterat id secure omittere. Magis ipsi gloriæ cedit hoc, quod, se *Oeconomiæ* filum abrupisse, fatetur, propterea, quia justo festinantius, ut ait, & citatius gradum ad propositam metam contulerit. Atque vellemus, quæ in hoc libro proposita sunt, Autor aliquanto clarius pertractasset, nisi fortassis ex eorum numero est, qui, eum demum virum doctum esse, existimant, in cujus scriptis intelligendis se lectores frustra fatigant. Ex duabus ad veritatem perveniendi viis eam *Swedenborgius* ingressus est, quam Græci *ἀνάλυσιν* vocant, quamque solam ait terrigenis apertam esse videri, cum, quæ *σύνθεσις* nominatur, entibus & potentiis superioribus modo, ut Autor vocat, spiritibus, angelis, ipsique omniscienti Numini, pateat. Atque in hoc hic ipse liber ab *Oeconomia* non differt. Quæ in *prima Parte* proposita sunt, *Swedenborgius sedecim Libris* comprehendit, quæ in *secunda*, *septem*. In singulis *Capitibus* ita processit, ut primum de singularum partium fabrica plurium doctorum virorum observationes atque experimenta, longo sermone, & ipsis Autorum verbis servatis, proponeret, deinde vero Analysin subjiceret, quæ nihil aliud est, quam usuum muniumve partis cujusvis expositio, cui plures, sed parum ad rem facientes, annotationes subjectæ sunt. Ex viris doctis autem per omnia *Heisterum*, atque *Winslovium*, in pluribus *Bœrhaavium*, atque *Malpighium*, in nonnullis *Morgagnum*, & paucos alios, secutus est. Quorum virorum etsi tanta autoritas est, ut propter eorum delectum vituperari *Swedenborgius* permultum non possit, tamen de hoc excusari non potest, quod, qui de singulis partibus corporis humani exposuerunt, non ubique consuluit, atque ad *Bidloi*, similesque, parum accuratas, aliorum icones provocavit Neque sine magno lectorum dispendio factum est, ut integra loca horum Autorum proferret, qui cum in aliis idem dixerint, in aliis diversa senserint, satius fuisset, illa contrahere, ex his illa tantum proponere, quæ propius a vero abesse videbantur,

bantur, quam lectorum judicio relinquere. Hæc de toto Opere in universum sufficiant. Jam, si non singula, saltem aliquot *Capita*, lustremus. *Primum* de Lingua est, cujus descriptionem ex *Heistero, Winslovio, Malpighio*, & *Bœrhaavio*, Autor repetiit, iisque ex *Swammerdamo* quædam de insectorum linguis subjunxit. Tria autem propria esse linguæ munera dicit: primum sugere, sorbere, potare, & comedere, vel Pag. 26
alimenta recipere, & deglutire, alterum sentire & sapere, ter- seq.
tium loqui. Cetera derivativa esse dicit, ut spuendi, evo- 29.
mendi, sibilandi, inflandi buccinas, cet. A potentia enim comedendi, bibendi, atque loquendi, principaliter pullulare ait. Neque ex lingua salivalem humorem provenire, qui cibis admisceatur. Ab his Autor ad musculorum linguæ expositionem progreditur, ubi & Græcæ linguæ & Anatomes scientiam egregie probat hoc, quod, cerato- & basioglossum a nonnullis in mylo- & chondroglossum dividi, scribit. Ex 32.
nervis deinde quinto pari sentiendi, nono movendi facultas, adscribitur, &, qui ab octavo pari proveniunt, dicuntur a primis lactisugiis linguam informare, quomodo alimenta recipiet, circumaget, devolvet, & ventriculo committet, nempe propter hanc evidentissimam caussam, quia ex cerebello effluunt. Ut, quantum *Swedenborgius* ceteros Physiologos antecellat, ex his evidenter apparet; sic idem, & quanta sit ipsius anatomica scientia, demonstrat hoc, quod quas primi se 33 seq.
cundique ordinis papillas *Winslovius* vocat, non solum glandulas facit, quod aliquo modo concedi posset, verum etiam pariter ac foramen cœcum non excernendo salivali humori, sed eidem æque ac succis ciborum solutis absorbendis hauriendisque, destinatas esse, pronuntiat. In *secundo Capite* de 61.
labris, ore, palato, & glandulis salivalibus, agitur, quo loco leve esse videtur hoc, quod, præter platysma-myodes, & digastricum musculum, nullum alium novit, qui maxillam a mala diducat, quodque inter eos, qui illam ad hanc appri- 63.
munt, masseterem non numerat. Non contemnenda tamen sunt, quæ deinde de linguæ usu inter potandum profert; quem vero usum papillis glandulisque manifesto in lingua 68.

 conspi-

Digitized by Google

conſpicuis adſcripſit, ſcilicet, ſubtiliores ex cibis ſolutis ſuccos ſorbere, ac bibere, eundem etiam guttur palatumque habere, ait, propterea, quod glandulæ lenticulares, ſicut in lingua adſint, non e ſubjectis glandulis emiſſæ, ſed emiſſaria, ſeu tubulos verſus interiora ablegantes. Neque aliter in univerſum de ſtomachi, ventriculi, ac inteſtinorum, glandulis, vaſculisque, in hæc cava loca hiantibus, ſentit, quaſi vero ipſi, tot Diſſectorum experimentis ſpretis, uſum, immo ſtructuram, partium pro lubitu mutare liceret. Sequitur in *tertio Capite* de
Pag. 78- pharynge, œſophago, & eorum glandulis, tractatio. In qua
80. memorabilia hæc ſunt, quæ de ſucceſſione motuum in lin-
82. gua, palato, faucibus, & ſtomacho in deglutitione, ab influxu nervearum fibrarum procedente, de ſalivali humore, ex glandulis thyreoidea, bronchialibus, jugularibus, occipitalibus, cervicalibus, proveniente, atque a ſtomacho attracto,
83 ſeq. tum ſigillatim de ſpiritibus, ſeu animalibus nobilioribus eſſentiis, a ventriculo attractis, quibus ſaliva demum vivificetur, ut potis ſit intimas edulium partes involvere, & per inſenſiles poros in ſanguinem traducere, atque de motibus alternis re-
85 ſeq. ſpiratoriis pulmonum, ventriculo, appenſisque ceteris viſceribus, per œſophagum impreſſis, propoſita ſunt, ut qui tanquam axis homodromus cum ſuis loris & ſucculis ſit, qui hanc rotam in pulmonum vices excitet, verſet, & circumducat.
95. In *quarto* deinde *Capite*, in quo de ventriculo tantum, & ejus orificiis, exponitur, de chylo tamen quædam, ex *Leewenhœckio* exſcripta, appoſuit. Utque ſpiſſioris in faucibus reperiundi ſucci, (mucum appellant,) ejusque in deglutitione utilitatis, mentionem nullam fecit; ſic quoque gaſtricum ſuccum neglexit.
104. Multa contra, nobis parum intellecta, de forma ſpirali diſputat,
105. actionemque fibrarum ventriculi in gyrum fieri contendit, qui, a ſuperiore orificio orſus, in inferiore deſinat, & alterno reſpiratorio pulmonum motui ſynchronus ſit. Cumque ſuperiore aliquo loco monuerimus, *Swedenborgium* exiſtimare, tunicam interiorem ventriculi non tam emittere ſuccos, quam
112 ſeq. potius ſugere, ipſa Autoris de hac re verba apponamus: *Puriſſima & ſumme decantata immediate in cerebrum & cerebellum,*

inque

Digitized by Google

inque ipsas eorum substantias, subtile organicas, ablegat. Quæ
illis puritate succedunt, directe in venas & sanguinem; quæ
his iterum, in tunicam cellulosam, & ab hac vel in vasa capillaria, vel in lymphatica, & his mediis in cysternam chyli,
residua ejusdem tunicæ reposcere & ruminare videntur. Minus autem defæcata adhuc castiganda, per expositam viam
sanguineam in hepar. Neque ab his multum abludunt, quæ
in *Capite quinto*, in quo de intestinis primum in universum, Pag. 114.
deinde singulis, agitur, de chyli motione ad vasa lactea aliaque proferuntur, quam videtur *Swedenborgius*, neque adeo 148.
male, existimare, per valvulas intestinorum dirigi. Ex appendice autem vermiformi, plicis coli undosis inungendis & lu- 149.
bricandis, ac præcipue macerandis fæcibus, idoneum liquidum
emanat, quod tamen superfluum peritonæi, & viscerum abdominis, esse, vehementer dubitamus. Plura, ut verum fateamur, figmenta in proxima de mesenterio, vasisque lacteis, 162.
tractatione occurrunt, qualia sunt, de vasis lacteis pulmonum,
lienis, hepatis, peritonæi, de vasis lacteis intestinorum, non
in villosa, verum in cellulosa, eorum tunica finem habentibus, 163 seq.
de viribus, per quas in cellulosam tunicam attractus chylus in
vasa lactea urgeatur, inter quas glandulæ mesenterii referuntur,
quæ se instar follium contrahant ac elevent, chylumque hac
ratione alliciant. Porro de sede receptaculi chyli in centro 166.
totius trunci, de singulis fibris, ubicunque vadant, animum, 170.
seu ipsas affectiones, sui parentis cerebri, vel cerebelli, secum portantibus, aliaque. Occurrunt etiam non pauca in
septimo Capite, quod de ductu thoracico est, atque in *octavo*,
in quo de glandulis in genere exponitur. Earumque duo 196.
summa genera admittit, conglobatas, quas Autor electissimam
lympham excipere, perque sua cola, suos foros, & folliculos,
diffundere, mox diffusam colligere, & per similis textus
vasa ad alvearia transmittere, dicit, & conglomeratas, quæ 198.
totidem perfectissimæ operarum chymicarum ideæ, & quasi
laboratoriorum exempla, esse dicuntur, dividunturque in generales, specificas, & particulares. Quadruplicis naturæ fi- 201.
bris dicuntur constare, fibra cerebri, seu nervea, corporis, seu

Digitized by Google

arteria & vena, fibra motrice, ex hac utraque constante, &
Pag. 204. fibra glandulæ conglomeratæ, ex grandinibus & acinis ejus
seq. enixa, hæcque cerebri exemplo illustrantur. Sed nolumus Lectorem his nugis amplius recensendis morari. Quare reliquorum *Capitum* contenta breviter tantum indicabimus. *Nonum* igitur de hepate, & vesica fellis, est, ubi *Bianchiani* operis & *Morgagnii* Epistolarum pariter ac *Ferreniani* inventi
222. sqq. ne verbo quidem mentionem fecit. Multa contra futilia de jam diu feliciter explosis operationibus corporis chymicis, tanquam de re nova, proposuit, bilemque ex chylo crudo,
229. sanguineque impuro, in hepate parari, contendit. In *decimo Capite* de pancreate agitur, in *undecimo* de liene, quod viscus
286. dicitur omnem susceptum sanguinem arteriosum in transtra sua cellulosa effundere, ibique versare ac subigere, cujus deinde partem venæ per multifores aditus absorbeant, partem vasa lymphatica sibi vindicent, & partem fortassis ipsa cellulata compages in omentum ejiciat. Quæ si fortassis tolerari
289. possent, certe tamen non possunt ea, quæ deinde de immundioris sanguinis in liene præparatione &c. proponuntur. *Caput XII* de omento est, de cujus quadruplici usu melius, quam de ceteris, expositum esse videtur. *Caput XIII* renibus succenturiatis dicatum est; de quibus præ reliquis debuisset *Morgagnium* in Epistolis ad *Valsalvam* consulere. Ipse vero *Swedenborgius* mira quædam de hujus partis actione narrat,
338. eamque circulum chylosi seri dicit per cellulatas tunicas peritonæi, & ejus viscerum, sicut cor embryonicum circulum sanguinis per vasa jugiter instaurare, ipsumque alumnum, & spiritu fœcundum laticem, copulare sanguini, ac copulam in sanguinis gyrum remittere. De renibus ac ureteribus in *Capite XIV* exponitur. Quos cum urinam a sanguine per alternam
358. expansionem constrictionemque separare, & lentas damnosasque pituitas, & forte aliquam partem effœtæ pinguedinis, a pe-
375. ritonæo educere, scribit, videtur nobis rem nulla ratione probandam proponere. Hanc tractationem in *Capite XV* illa de vesica urinaria excipit. In eaque multa primum de ordine partium corporis humani, ac nisu earum, quæ in ventre sunt, in vesicam,

Digitized by Google

eam, modoque, quo urina quasi exprimitur, proponuntur,
quæ fortassis admitti possent, saltem facilius, quam quæ Pag. 397.
Swedenborgius de alterna vesicæ vibratione, ad varios usus,
profert. Post hæc in *XVI Capite* de Peritonæo sic agitur,
ut, quæ de eo a *Douglasso* scripta sint, Autor ignorasse videatur.
Nolumus, vel non possumus potius, hic ea recensere, quæ
initio hujus *Capitis* de universali & communi disputantur, pa- 412 seq.
riter ac illa, quæ de peritonæo, tanquam communi vinculo
membrorum abdominis, atque ultimo loco de circulatione
ichoris per textum peritonæi cellulosum, exponuntur, ut quorum
omnium sensum assequi nobis non licuit. Finem huic
primæ Parti Epilogus imponit, in qua, summam munerum
omnium abdominis viscerum, chylificationem, sanguificationem,
ac repurgationem, esse, ostenditur. Ad *alteram Partem* progrediamur,
cujus *primum Caput* de naso & uvula agit. De qua
Swedenborgius vel propter hoc excusari non potest nihil eorum
protulisse, quæ *Littrius* & *Valsalva* exposuerunt, quod *Brownii* 7.
tamen icones musculorum, easque ex *Mangeto*, & *Verheyeni*
illarum partium figuras, allegavit. Inter plures vero, quæ 15.
naribus utilitates adscribuntur, nova utique hæc est, a quinto
pari ramum naribus datum fuisse, quo resciat animal, quid 19.
intro in pulmones conetur irrumpere; atque singulare est etiam
hoc, nostræ ætatis Medicum contendere posse, nares etiam
a cerebri medulla, cortice, & menyngibus, lymphas pituitosas
abducere, ne de aliis, risu magis excipiendis, opinionibus
dicamus, quas de narium æque ac uvulæ, quam a velo palatino,
etsi minus accurate, distinguit, usu fovet. Laryngis
& epiglottidis descriptio in *Capite II* sequitur. Ejusque sex 40.
usus esse etsi contendit, tamen parum clare exponit, neque,
quid per glottidem intelligat, ullo loco declaravit, quin, eam
potius pariter ac ipsam moventes musculos nunquam a *Swedenborgio*
visos fuisse, colligere aliquis vel ex hoc posset,
quod ab aliis musculis in rimam coarctari ait, ab aliis in or- 43.
bem, seu circulum, expandi. Tolerabiliora esse videntur, quæ
in *Capite III* de aspera arteria habet, si ea excipias, quæ de 87.
motibus alternis respiratoriis pulmonum partibus vicinis, &

per has remotis, ab aspera arteria infusis, de eadem arteria,
Pag 91. sanguinem arteriosum ad caput & cerebrum enitentem excitante, communique modificatione exhilarante & animante,
93. tumque in se ut in effigie repræsentante, quomodo unumquodvis membrum hujus corporis, aut regni, non sibi soli, sed omnibus, vivat, exposuit. *Caput IV* de pulmonibus doctrinam continet, & *V* illam de pleura, mediastino, & pericardio. Et pleura quidem, si *Swedenborgio* credimus, miras utilitates præstat hoc, quod respiratorios motus, ut vocat, ad musculos pectoris, ad cor, arterias, venasque, ad peritonæum, ad medullam spinalem, &c. transfert. Quo vero amplior de pleura tractatio est, eo angustiores limites illa de mediastino & pericardio habet. Ultimis duobus locis de thymo ac diaphragmate agitur. Atque in illius usu inveniendo omnes Physiologos adhuc frustra laborasse pudeat, cum felix *Swedenborgii* ingenium facile & unctuosum humorem thymi, & per quas ille vias in mediastini cava, cordis parenchyma, stomachum, asperam arteriam, pectoris cavum, &c. depluat, invenerit. Præter hæc dicitur quinque peculiares in partibus usus
224 seq. habere; quos amplius hoc loco non recensebimus, pariter ac quæ de diaphragmate, tanquam communissimo ligamento, & medio uniente omnium totius corporis membrorum, &
237 seq. tanquam communi directorio & medio uniente omnium eorum virium, motuum, munerum, & usuum, proferuntur. In Epilogo denique de mediatorio pulmonum inter animam & corpus munere, de via, quæ generi humano sciendi, & demum sapiendi, concessa sit, de facultate distincte cogitandi, ac de finibus, agitur, ob quos, inquit, cardines vitæ notæ ita inversi sint, ut postrema primas agerent, seu ut sensus corporei mentem suam magistram in scientias inaugurarent, & non ab initio, explicatis & excultis organis, acutissime, quid in re quaque verissimum sit, videremus. Et hæc quidem de somniis *Swedenborgianis* sufficiant.

ASTRONOMIE NAUTIQUE, &c.

id est,

ASTRO-

ASTRONOMIA NAUTICA, SEU ELEMENTA Astronomiæ, pro Obſervatorio, tam fixo, quam mobili; Autore DE MAUPERTUIS.

Pariſiis, ex typographia Regia, 1743, 8 maj.

Plag. 9, cum Schematibus, textui inſertis.

Inutile fere judicamus, indicare, libellum hunc ſingularem ſibi apud eos, qui rebus mathematicis, præſertim aſtronomicis, favent, attentionem conciliare poſſe, cum ipſe optimas ſuas literas commendatitias præ ſe ferat. Nomen enim Autoris in fronte gerit, qui jam tot egregiis inventis atque obſervationibus ſcientias, Geographiam inprimis & Aſtronomiam, ornavit & auxit, ut ab eo nihil niſi elegantiſſimum quodque ſibi promittere liceat. Forſitan tamen haud omnes, qui ſolum ejus titulum norunt, juſtam de ipſius contentis ideam concipient. Errarent enim, ſi ſyllogen eorum, quæ in re nautica ex Aſtronomia petuntur, cum deſcriptione inſtrumentorum, methodorum obſervandi, & ſimilibus, quæ a ſcriptoribus doctrinæ nauticæ vulgo exponi mos eſt, exſpectarent. Eum potius finem ſibi propoſuit Cel. Autor, ut varia nova exhiberet Problemata, quæ, ut Aſtronomiæ generatim inſerviunt, ita præſertim in re nautica, pro variis circumſtantiis, ſummo cum fructu in uſum vocari poſſunt. Accommodatum eſt itaque opuſculum uſui utriusque Aſtronomi, tam ſtricte ſic dicti, ſeu fixi, quam nautæ, Aſtronomi mobilis. Utrique offeruntur varia atque nova ſubſidia, quorum ope partim obſervationes commodius inſtituuntur, partim ea, quæ ex obſervationibus reſultant, majori cum rigore reperiuntur. Inprimis tamen nautis ſunt longe utiliſſima, quorum ratio obſervandi vulgo & eſt admodum lubrica, & ita comparata, ut, levi obſtaculo ſe offerente, nulli prorſus uſui inſervire queat; cum tamen plura alia adminicula adhiberi poſſint, quæ vel non minus exacte, quam facile, propoſito ſatisfaciunt, vel, ſi non ſummum rigoris gradum admittant, deficientibus tamen exactioribus optimum in caſu neceſſitatis erunt refugium, idque eo

 magis,

Digitized by Google

magis, quod nullum fere apparatum sibi deposcant. Totum negotium absolvitur quadraginta Problematibus. Ad methodum quod attinet, Trigonometriam sphæricam, quam plerique cœcutientes quasi ad Problemata astronomica solvenda applicant, plane non adhibere consultum duxit, atque omnia ex solius Geometriæ principiis derivavit, & formulis algebraicis eleganter complexus est, adeo ut, cum eadem methodus etiam ad alia Problemata sphærica facile applicari queat, hoc respectu fere *Astronomiæ sphæricæ analytice expositæ* titulo præsens opusculum insignire liceat.

Priora quinque *Problemata* sistunt formulas canonicas, quæ in omnibus reliquis usu veniunt. Docetur nempe pro quinque his elementis, altitudine poli, sideris declinatione, altitudine, angulo horario, & azimuthali, omisso uno, invenire relationem inter quatuor reliqua. Si nempe, posito sinu toto $= r$, dicantur respective sinus & cosinus eorum: s, c; x, y; h, k; t, u; m, n; habebuntur sequentes æquationes: 1) $rrh - rsx = cyu$; 2) $rrx + nck = rsh$; 3) $rnyc + rmcx = msyu$; 4) $rcht + nskt = rmku$; 5) $mk = yt$. In *Problemate 6* ex dato tempore, quo sidus datum angulum absolvere videtur, invenitur declinatio; est enim, posita hujus chorda $= 2p$, $y = rp : t$. *Probl. 7, 8*, ex altitudine poli, & declinatione sideris, quarum tangentes $= S, X$, præbet arcus semidiurni cosinum $= SX : r$; & cosinum amplitudinis ortivæ, vel occiduæ, $= rx : c$. Ex formula priori datur refractio horizontalis; cum enim detur tempus, quo sol est actu in horizonte, & observari possit altitudo ejus apparens, addendo parallaxin relinquetur quæsita refractio. Ex posteriori definiri potest declinatio acus magneticæ. Hac occasione novum atque singulare prorsus *instrumentum azimuthale* pro observatorio fixo commendat Vir ingeniosissimus, ipsum nempe horizontem sensi- [illegible] quod in gradus dividi posset, observando variarum [illegible] quarum declinationes constent, angulos horarios, [illegible] formulam canonicam tertiam darentur anguli azimu- [illegible] ideoque ope telescopii, in plano verticali mobilis, [illegible] notari possent per objecta, horizontem terminantia.

Quo

Quo instrumento semel constructo, omnes observationes siderum absque altitudinibus mensurandis expediri possent per solum telescopium ac pendulum; cum ex angulo azimuthali & horario ipsæ altitudines computari queant. In *Problemate 10*, ex data altitudine poli, & declinatione sideris, quæritur, in quanam altitudine hoc verticaliter adscendere, vel descendere, videatur. Patet, accidere hoc in eo puncto, ubi circulus diurnus tangitur a verticali, & angulus azimuthalis fit sui generis maximus. Si itaque formula canonica secunda differentietur, positis c, s, x, constantibus, & ponatur $dn = o$, prodit sinus quæsitæ altitudinis $= rs : x$, & ipsius anguli azimuthalis cosinus $= r\sqrt{(x^2 - s^2)} : c$; unde liquet, illud phænomenon competere non posse, nisi stellis inter polum & zenith transeuntibus. Hoc *Problema* applicatur in sequenti ad definiendam refractionem. Cum enim eo momento, quo stella partem verticalis describit, refractio solam altitudinem afficiat, ipsumque momentum sit idem, ac si nulla adesset refractio; poterit, ex comparatione altitudinis veræ, per form. præc. computatæ, cum observata, ipsa quantitas refractionis elici. *Problemata* tria sequentia versantur circa correctionem meridiei, per altitudines correspondentes determinatæ. Si nempe capiantur duæ altitudines solis ante & post meridiem æquales, medium intervalli temporis inter eas daret momentum meridiei, modo declinatio solis interea non mutaretur. Posito enim sole in signis adscendentibus, eo momento, quo post meridiem eandem haberet altitudinem, paulo propius ad zenith accessit, ideoque tardius, quam deberet, ad eandem altitudinem iterum pervenit. Contrarium accidit, si sit in descendentibus. Quare ab ipso medio intervalli priori casu aliquid demendum, posteriori ei quid addendum erit, ut habeatur vera meridies. Quod ut inveniatur, differentietur formula canonica prima, positis s, c, b, constantibus, & pro dy, du; introducantur ipsi arculi meridiani dD, & æquatoris dE, & (posita tangente anguli horarii $= T$) prodiit $dE = (S : t - X : T)\, dD$. Hinc vice versa data differentia ista temporis dE, datur differentia declinationis dD; vel utra-

que data dabitur altitudo poli. *Problema 15* est famosum illud de *die minimi crepusculi*, quod olim summorum Geometrarum par, fratres *Bernoullios*, per quinquennium occupatos tenuit, (fatente ipso *Joanne Oper. Tom. I pag. 64*,) cujusque solutiones in his *Actis*, & utriusque *Operibus*, ut & in *Analysi Hospitaliana*, exstant; quas vero defectu laborare ostendit præsens acutissimi Autoris solutio, mira facilitate ex formulis generalibus emanans. Cum enim duratio crepusculi exprimatur tempore, inter duo momenta, quibus sol horizontem & circulum crepuscularem (intra horizontem 18° depressum) attingit, elapso; quod manifeste æquatur intervallo momentorum, quibus ad horizontem & altitudinem 18° perveniret; liquet, mensuram ejus fore arcum æquatoris terminatum duobus cosinibus, quorum unus u respondet angulo horario eo instanti, quo sol horizontem attingit, alter u' eo, quo ad gradum 18 elevatur. Qui arcus cum sit minimum, erit ejus elementum $\frac{du}{\sqrt{(rr-uu)}} - \frac{du'}{\sqrt{(rr-u'u')}} = 0$. Substitutis ergo ex formula prima valoribus ipsorum u, u', per s, x, y, b, positisque s, b, constantibus, prodibit sinus declinationis quæsitæ $x = \left(\frac{r+k}{b}\right) s$. Duo ergo valores videntur proposito respondere, quorum unus $\left(\frac{r-k}{b}\right) s$ præbet analogiam, a laudatis Geometris jam pridem inventam, $r : tang.\ 9° = s : x$; alter vero, ab iisdem neglectus, non nisi propter ambiguitatem quandam, in Problemate hoc obviam, adest. Si nempe elevatio poli major sit depressione circuli crepuscularis, arcus æquatoris, crepusculum metiens, est (ut jam diximus) differentia duorum arcuum, quorum cosinus cadunt ad eandem centri sphæræ partem; & valor prior respondet hujus differentiæ minimo, justamque declinationem exhibet, posterior præbet imaginariam. Si vero elevatio poli depressione arcus crepusculi minor sit, arcus ille est summa duorum arcuum, quorum cosinus cadunt ad partes centri diversas;

versas; & duarum declinationum una præbet minimum summæ horum arcuum (qualis proprie requiritur), altera minimum differentiæ, quod vero nec dat crepusculum minimum, nec maximum. Hoc excipiunt *tria Problemata*, quibus ex altitudine poli, & declinatione solis, definitur tempus, quo discus integer super horizontem elevatur, aut infra eum deprimitur; vel vice versa. Positis nempe in formula prima non nisi b, u, variabilibus, & pro du introducendo arculum æquatoris dE, pro db vero ipsum diametrum solis dH, prodit $dE = \frac{r\,dH}{\sqrt{(y^2 - s^2)}}$; unde vice versa ex observato hoc tempore poterit nosci elevatio poli, quod subsidium, uti executione est facillimum, ita, deficientibus aliis, nautæ potest esse utilissimum, cum præterea refractio nullum errorem inducat. In *Problematibus tribus* sequentibus continetur relatio inter altitudinem poli, declinationem & altitudinem astri, & tempusculum, quo per quantitatem minimam elevatur, vel deprimitur; unde ex datis posterioribus elici poterit altitudo poli, novo in casu necessitatis subsidio. *Tria*, quæ sequuntur, *Problemata* ex datis astri declinatione, duabus altitudinibus, & intervallo temporis, investigare docent altitudinem poli, & tempus observationum; quod simplicius efficitur, si in altera observatione astrum sit in horizonte, vel si stella æquatoria assumatur. *Problema 25* exprimit altitudinem poli, & declinationem sideris, ex observatis transitibus per duos verticales ope angulorum azimuthalium & horariorum. *Probl. 26, 27*, ex data altitudine poli, & observatione duorum siderum, quorum adscensiones rectæ & declinationes constant, in eodem verticali, invenire docent horam; quod facillime expeditur, si utriusque adscensio recta sit fere eadem; imo tota observatio nullum apparatum, nisi filum pondere onustum, requirit. Per *Probl. 28, 29*, reperitur altitudo poli ex observatis duobus ejusmodi sideribus, in eodem vel verticali, vel almucantarath. Sequens definit altitudines poli & horam, ex intervallis, quibus trium siderum (quorum adscensiones & declinationes notæ) unum in eodem verticali, quo singula reliqua reperiuntur;

quod

quod eo respectu inprimis est utilissimum, quod & observatio transitus per verticalem facillima, & ipsum nulli refractioni sit obnoxium. *Problema 31* est insigne illud, inter celeberrimos *Academiæ Petropolitanæ* Socios quondam valde agitatum, (quorum solutiones in *Comm. Petr. Tom. IV* exstant,) de invenienda altitudine poli, & declinatione sideris, ex tribus altitudinibus & duobus intervallis temporum; quod tamen magis esse curiosum, quam in ipsa praxi utile, haud diffitetur Noster. Sequentia *Problemata* exponunt relationem inter altitudinem poli, & diem anni longissimum brevissimumve; tam neglectis, quam consideratis, refractione & parallaxi. *Problema 38* tractat quæstionem, nautis longe utilissimam, quæque non minus exacte mari, quam terra, solvi potest, de invenienda altitudine poli ex diei longitudine. In hujus solutione omnia in computum ducuntur, quæcunque modo variationem inducere possunt: refractio, parallaxis, variatio declinationis solis, variatio loci navis tam in longitudinem, quam in latitudinem. Qua in re notatu est dignissimum, refractionem horizontalem quam proxime æquari diametro solis apparenti, adeo ut refractionis rationem habere opus non sit. In *Problemate 39* investigatur altitudo poli ex intervallo inter ortum, vel occasum, duorum siderum, quorum constant adscensiones rectæ & declinationes; quod inservire potest nautis, eligendo tale sidus, quod in horizonte conspici potest, Solem nempe, Lunam, Venerem, aut Jovem. Denique *Problema 40* exponit *Maieri*, de Astronomia optime meriti, methodum, (in *Comm. Pet. Tom. V* exhibitam,) inveniendi altitudinem poli, & declinationem sideris, ita ut neutra ab altera pendeat, nulliusque anguli mensuratione opus sit, dum nempe observantur transitus duorum siderum per meridianum, per duos verticales, & per duos almucantarath, etiamsi incognitos, modo sint constantes; cujus solutio ex formulis generalibus methodo valde naturali derivatur, etsi rei natura expressiones haud adeo concinnas admittat. Quo ipso finis elegantissimo huic opusculo imponitur.

MISCEL-

Digitized by Google

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INcrementum ſcientiarum, ab his, qui ſunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata. Edendi conſilium ſuſcepit, Præfationem præmiſit, ſua nonnulla paſſim addidit, FRID. OTTO MENCKENIUS, Ph. & J. U. Doctor, Regi Pol. & Elect. Sax. a Conſiliis Aulæ, Urbis patriæ Senator, & Acad. Scient. Reg. Boruſſ. Sodalis.

Voluminis V Pars I.

Lipſiæ, in officina hæredum Lanckiſianorum, 1747, 8.
Plag. 12.

In Præfatione, huic *Volumini* præmiſſa, ſignificavit *Menckenius, Miſcellanea* hæc barbariei ingruenti veluti repagulum objicere, pollicitus, ſe cum laboris ſociis nunquam, dum vixerit, inſtituto huic renuntiaturum, vel ejus curam, niſi ipſum ſuprema illa rerum neceſſitas hinc invitum abſtraxerit, ex animo dimiſſurum eſſe. Simul ac ad collectitium exercitum, in hac opera occupatum, nos convertimus, nobis *Jo. Chriſtoph. Harenbergii Diſſertatio apocalyptica de Cantilena Moſis, ſervi divini, eaque agni cantilena, ad Apoc. XV, 3,* obverſatur. Tempus, quo *Apocalypſis Joannis* literis conſignata fuit, Autor in partes diſtribuit, ac illud inter annum 59 ac 68 interjectum credit, habita æræ vulgaris Chriſtianæ ratione. Argumenta, quibus ſit inductus, ut ita ſentiat, exponit haud una. *Gerſtenii* conſenſum laudat. Periodos ſeptem temporis, adventum Meſſiæ vindicem præceſſuras, ex Judæorum doctrina proponit, ac in luce ponit. Comites et cantores illius cantilenæ ex antiquitatibus ſacris Judaicis, ac nominatim ad feſtum tabernaculorum referendis, illuſtrat. Cantilenam *Moſis* & agni eandem eſſe ac exhiberi *Devt. XXXII,* rationibus allatis in medium it comprobatum. Summam cantilenæ, ſeu epiſodium, Pag. 37
apud *Joannem* ſtrictim attingi, docet. Effectum & eventum cantilenæ adjicit. Corollarium de nomine *Moſis*, Meſſiam

Digitized by Google

etiam denotantis, & agni, subjungit. Succedit huic Commentationi *Petri Zornii Dissertatio de* ימים טובים, *sive diebus magnis Ebraeorum*. Dies primus ac ultimus trium festorum
Pag. 33. majorum Ebraeorum inprimis habiti sunt sancti; dies intermedii haud aeque sancti magnique fuerunt reputati. Primus dies mensis Tisri hic aeque in censum venit. Addatur Expiationis
36. dies. Hellenistae *dies bonos* illos vocarunt ἡμέρας μεγάλας. Conf. *Jo. VII, 37, XIX, 31*. Si Sabbati dies cum die festi majoris esset idem, dies ille aeque vocatus fuit *magnus*. Postrema a
44. sententia discesserunt *Usserius*, *Hornbeckius*, alii. In medio tutissimus ire voluit *Jac. Henr. Hottingerus*. *Christiani* vero *Sabbatum magnum* & *hebdomada magnam* paulo aliter acceperunt. Sequitur *Zornii* Diatribam Pl. Rev. *Gottlobi Friderici Gudii Epistola apologetica pro Dissertatione sua historico-critica de Sadducaeorum in Judaica gente autoritate*, *Vol. II pag. 1 horum Miscellaneorum pag. 13 inserta, ad Summe Reverendum Conradum Ikenium*, *Theologum Bremensem*, *perscripta*. Strenue hic dixerat pro Sadducaeorum & Karaeorum omnium autoritate in *Symbolis literariis P. III pag. 299*, opem eorum sibi
60. necessariam fore arbitratus ad paschalem Christi coenam σαυρώσιμον constituendam. In eo nunc est Rev. *Gudius*, ut, nonnullos naevos sibi a Cel. *Ikenio* impactos fuisse immerito,
61. ostendat. In calce *Joachimum Meisterum*, primum Lycei illustris Bremensis Rectorem, Laubae suae vindicat, hic Rectoratu scholae functum, antequam Gottingam fuerit evocatus. Progredimur hinc ad M. *Theoph. Ludolphi Münteri de Honoribus servorum Romanorum Specimen prius, de honore, servis Romanis habito in rebus sacris*. De honoribus servorum, conditionis vix tolerandae levamentis, per partes Clariss. Vir exponere statuit, exorsus ab iis maxime, qui res spectant Romanorum sacras. Commentatio haec in *septem* diffusa patet *Capita*. *Primum* est inscriptum de Diis servi Romani; *secundum* de ipsius honore in diebus festis; *tertium* de servorum Romanorum sacrificiis; *quartum* de illorum jurejurando; *quintum* de
98. asylis ipsorum; *sextum* de servis gladiatoribus; & *septimum* de servis, in funeribus mactatis. Quicquid ars critica valet, id

Digitized by Google

id hoc loco satura lance fuit exhibitum. Quinto loco in conspectum prodit *M. Caroli Henrici Zeibichii, Ordin. philosoph. Vitemb. Assess. Quaestio critica, utrum Cadytis Herodoti recte venditetur pro metropoli Palaestinae. Herodotus* Cadytin memorat *II*, *159*, & *III*, *5*, urbem Syriae magnam, Sardibus non multo minorem, Palaestinae annumerandam. Pro Hierosolyma Cadytin habuere *Cellarius*, *Humphredus Prideaux*, *Jo. Lightfootus*, *Herm. Conringius*, *Jo. Matth. Hasius*, alii, inter quos *Jo. Phil. Heinius* & *Ludov. Casp. Valckenaer* eminent, quantum lenta solent inter viburna cupressi. Dissentiunt viri quidam doctissimi. Urbem Gath in Cadyti sibi invenisse videntur *Bochartus* & *Relandus*. Cadesiam mavult designatam *Jac. Palmerius*. Ad urbem Palaestinae Cades respiciunt *Thomas de Pinedo*, *Saurinus*, *Nicol. Gurtlerus*, *Jo. Clericus*, *Jo. Christoph. Harenbergius*, *Josephus Scaliger*. Cum vero Cades Barnea ab urbe Cades, Hermoni subjecta, multum differat, illam complures praetulerunt alteri. Hierosolyma certe nunquam simpliciter *sancta* fuit appellata. Gentes, a Judaeis diversae, cur eam urbem vocassent nude & simpliciter *sanctam*? & quidem *Herodoti* aetate? Judaei caput gentis suae dixerunt *Kdoschah*, non *Kdotah*. Chaldaei ac Syri eam urbem vocassent *Kaddischah*, *Kaddischo*, si *sanctam* voluissent eam appellare. Rex Aegypti *Necos*, ut hoc etiam ex apparatu nostro adjungamus, teste *Herodoto* terrestri acie congressus fuit cum Syris in Magdolo, victoria potitus est, & post praelium Cadyti, magna Syriae urbe. Praelium id pugnatum fuit in campo magno prope urbem Megiddo, haud procul ab urbe Hadad Rimmon, *Zach. XII*, *11*, *2 Reg. XXIII*, *30*, *2 Chron. XXXV*, *22*. Urbs itaque Hadad Rimmon est Cadytis *Herodoti*, id quod copiosius ostendit B. *Cornelius Dietericus Kochius* in Diss. inaugurali, cui est index: *Stricturae theologicae in Jo. Harduini Opera selecta*, Helmstadii, 1710, 4. At proferendus est gradus. Provocat enim attentionem nostram *Anonymi de Joanne Bocatio*, *e Lusato Hungaro*, *Poeta laureato Caesareo*, *Commentatio*. Natus hic fuit in Lusatia A. 1569. Vitebergae scientiis ac disciplinis operam navavit. Rectorem Gymnasii Eperiesini in Hungaria agere

Pag. 101.

103.

112.

coepit

Digitized by Google

Pag. 114. cœpit A. 1592. Eidem muneri Cassoviæ ut præesset, evocatus fuit A. 1599, quocum conjunxit postea dignitatem senatoriam, ac tandem Consulatum, usus titulo *rectoris reipublicæ literariæ & politicæ.* Ipse a Cæsare *Rudolpho II* civitate Hun-
116. garica & nobilitate donatus fuit, licet ab hoc ad *Botskajum* desciverit, & huic, urbis tunc prætor, A. 1604 Cassoviam tradiderit. A *Botskajo* ad Germaniæ Principes legatus, invisit *Henricum Julium*, Ducem Brunsuico-Luneburgensem, ac, per fines Poloniæ reversurus, carceri mancipatus fuit. Posthæc denuo *Gabrieli Bethlen*, fœde Hungariam laceranti, se aggregavit, ejusque Historiographus A. 1620 fuit renuntia-
120. tus. In versibus suis Gnathonem agere consueverat. Non est nostrum, seriem contexere scriptorum, quorum *Bocatius* fuit autor. Pergimus hinc ad *M. J. F. Frischii de Usu Participii præteriti Romano Observationes posteriores, ad Vossii*
137. *Lib. VII de Arte Grammatica Cap. 10, 11, 15.* Participia præterita significationem & activam & passivam habere, Noster demonstraturus, pronuntiato suo exemplis, ex Autorum classicorum gente decerptis, fidem facit. Sequitur hasce Observationes *P. Cornelii Severi de Ætna Carmen antiquum, a præposteris Joannis Clerici conjecturis vindicatum studio Frid. Ott. Menckenii.* Reliquit Autor *Clerico* post fata etiam merita sua inviolata, & huic inter Criticos, si non omnium acutissimos & principes, at tolerabiles & satis bonos, locum concedit. Exemplis posthæc variis docet, *Clericum* passim in *Severo* ema-
160. culando & interpretando destinatione optima fuisse inferiorem. Continuantur hæ curæ criticæ *Parte* sequenti. Dicendum porro est aliquid de *Gisberti Cuperi ad Theod. Janssonium Epistolis, quintum continuatis, & finitis. Epistolam* hic
163. legimus *XXII, Passionei* Comitis laudes exhibentem. Sequens eam *Epistola*, de *Casaubono* varia commemorari in *Colomesianis*, refert, &, an exstet aliquis *Salmasii* de Annulis liber, requirit. *Epistola XXIV* tota in Fastis Romanis & augendis & emendandis & illustrandis occupatur. *Epistola XXV* varias dapes, quæ ad Fastos illustrandos faciunt, apponit *Cuperus*,
171. simulque rationes, cur, Therapevtas fuisse Christianos, neget, subjungit. Persuaserat sibi circa annum 1710, quo hæc scri-

pta

pta, *Bernhardus Montfauconius*, per Therapevtas designasse *Philonem* Christianos, discipulos *Marci*. *Epistola XXVI Laur. Patarolli* consilium, edendi *Quintiliani* Declamationes, explicat, *Almeloveemium*, ut ferat suppetias, rogans. *Epistola XXVII Cuperus Jo. Schultingii* in *Quintiliani* Declamationes merita commemorat, ac varia edisserit ad Fastos illustrandos. *Epistola XXVIII* exhibet idem *Philippi a Turre* nonnullas ad Fastos Romanos annotationes, variasque Inscriptiones Romanas explicat & illustrat. Idem *Ep. XXIX* varia, quæ ad illustrandos Fastos pertinet, exponit, vocis *revincire* rariorem significatum ostendit, in Notæ NP. sensum inquirit, atque Glossaria *Philoxeni* & aliorum emendat.

EPISTOLA, QUA DE GESTIS PAULI III, PONTIFICIS, ad emendationem ecclesiæ maxime spectantibus, disserit, & sententiam suam Cardinali QUIRINIO modeste exponit, JO. RUDOLPH. KIESLINGIUS, S. Theol. D. & P. P. L. S. Ord.

Lipsiæ, ex officina libraria Jo. Godofr. Dyckii, 1747, 4.

Plag. 9.

Ea jam literarum laude inter exteros doctissimus hujus libelli Autor floret, ut primarii quique Viri ejus sibi amicitiam honori ducant. Principem inter hos, qui ei impense favent, locum obtinet Pater purpuratus *Angelus Maria Quirinius*, per omnem terrarum orbem celebratissimus, qui ante aliquod tempus Autorem nostrum ad commercium literarum provocavit, & non vulgaria benevolentiæ suæ testimonia ei exhibuit, digna sane, quæ publice prædicarentur. Et vel hoc nomine Lectoribus nostris hæc se commendare potest scriptio, quæ non controversiam & litem spargit, sed amicam tantum diversarum sententiarum collationem continet. Res omnis est historica, pertinetque ad libellum *Quirinii*, ante biennium Brixiæ editum, de imagine optimi sapientissimique Pontificis, expressa in gestis *Pauli III Farnesii*, ad primos tantum quinque Pontificatus ejus annos spectantibus. In diligentissima vitæ hujus Pontificis enarratione monumenta multa, tenebris adhuc involuta, in rem præsentem tamen plurimum facientia, publica luce donaverat *Quirinius*. At, nonnulla hic occurrere, Noster intelligebat, de quibus dubitatio non levis oriebatur, utrum ad genuina fidei historicæ testimonia Pag. 6

 referri

referri poſſent, & de unione eccleſiæ, per *Paulum* vere reſtituenda, teſtarentur, nec ne. Omnibus itaque depoſitis præconceptis rerum opinionibus, & humanis autoritatibus, de Pontificis hujus vita, & animo, paci eccleſiæ minus amico, Noſter differere inſtituit. Laudatur *Pauli III* ſtudium, circa emendationem curiæ Romanæ, & quorundam abuſuum, non vero circa repurgandam doctrinam, occupatum. Deſiderabat ille quidem unionem eccleſiæ, ſeu eam, qua Lutherani in poteſtatem Epiſcopi Romani tranſirent. Hinc omnis labor ipſius nihili
Pag. 9. putandus erat, his remediis iniquis unionem eccleſiæ tentantis. Obiter pertractat Noſter, quæ de juvenili hujus Pontificis ætate *Quirinius* ſcripſerat, & ad ſolas ſe convertit res in Pontificatu geſtas. Taxat hic *Pauli* noſtri nimiam in cognatos ſuos indulgentiam, quos contra Concilii *Agathenſis*, *Tridentini*, & quæ ſunt reliqua, decreta atque conſtitutiones expreſſas purpura donavit. Maxime hic miratur Patris purpurati elegantem dictionem, qua hanc Pontificis in cognatos prædicat paternam indulgentiam, ſuoque ſuffragio approbare
11. non erubeſcit, quam ipſi Romanæ ſedi addicti ſcriptores, inter quos *Sfortia Pallavicinus* eminet, graviter reprehendunt. His omnibus tamen omiſſis, caput cauſæ aggreditur Autor noſter, demonſtraturus, ſuſceptam a Pontifice *Paulo III* religionis emendandæ operam, nec non conſilium, de inſtituendo quodam ad componenda partium diſſidia conventu, in quo arx Commentationis hujus verſatur, tanti non
13. eſſe æſtimandum, quanti a Romanis, & *Quirinio*, fuit habitum. Primum pro ſua ſtabilienda ſententia Eminentiſſimus adverſarius argumentum ex illuſtri illo, quem ex optimis viris, eisque maxime purpuratis, coegerat *Paulus*, conſeſſu depromtum dederat. Agebatur hic conventus ex ſententia Pontificis eum in finem, ut dilacerata eccleſiæ coaleſcerent membra. Sed, num ſerio hoc optaverit *Paulus*, & juſto ordine inceſſerit ad finem ſuum obtinendum, quæritur. Laudandum erat ejus ſtudium in conſeſſu quodam doctiſſimorum virorum conſcribendo, dummodo doctrinæ, non abuſuum ſolum, emendationem
15. inſtituiſſet. Aperit hic Noſter carcerum fores, & duo momenta conficit, quorum alterum confirmat, reformationem a nullis Pontificibus eſſe tentatam, nec eam, quam *Paulus* ſuſcepit, emendationem ad doctrinas pertinuiſſe, ſed ad abuſus modo, & deperditos quosdam curiæ Romanæ mores, quod altero loco demonſtratur. Ex Seculo XV modo repetendam eſſe hujus rei confirmationem, Noſter ſcribit, ubi *Conſtantienſe*, &, paucorum interjecto annorum intervallo, *Baſilienſe*, celebratum fuiſſe Concilium, relatum legimus, cujus prioris infelix combuſtione *Huſſi* fuit exitus, poſterioris vero graviſſima in Epiſcopos & clerum Romanum divulgata mandata eventu fuerunt deſtituta, omnesque de
17. emendatione eccleſiæ inſtituendæ conſultationes Pontificum in fumum tenuemque auram abierunt. Nec *Leo X* rem deperditam reſtituere ſtuduit in Concilio *Lateranenſi V*, quod finivit, ſed ſua luxuria, violentia, & avaritia, in deteriorem omnia mutavit faciem, omnisque

Digitized by Google

historia facrorum repurgandorum loquitur, emendationem a *Leone X* neque tentatam, neque ferio fufceptam, fed igni ferroque, tefte locupletiffimo *Sleidano*, impeditam effe. Aliter rem effe factam *Hadriani VI* & *Clementis VII* aufpiciis, vaniffima Pontificiorum funt Pag. 19.
dicteria. Deventum nunc eft ad tempora *Pauli III*, ejusque tentatam ecclefiæ corruptæ emendationem. Tria hic potiffimum rerum pon- 20.
dera funt examinanda. Repurgatio facrorum vel ad doctrinas falfas, vel ad abufus, vel ad ftatum regimenque externum, eft referenda. Nihil horum a *Paulo* fuit confectum, &, nullam hinc aliam ab ipfo emendationem, quam curiæ Romanæ, fuiffe tentatam, patet. Illa eft, quam per 21.
conventum, fatis per fe laudabilem, Pontifex nofter moliebatur, eam ob caufam ad id negotii inprimis excitatus, ne res Romana, collapfa jam, in ruinas abiret. Ipfe confeffus viris pietate, doctrina, & fapientia, claris confpicuus reddebatur, & laudi ducitur *Paulo*, eum caviffe, ne quid contra veritatem proponerent, aut quidquam infcio fe decernerent. Confultatio horum feniorum, ad Concilium convocato- 23.
rum, in Germaniam delata, in fingulari libro a *Joanne Sturmio*, & *Luthero* ipfo, in Commentatione Germanica, fub incudem vocabatur, quam quidem operam molefte ferebant Pontificii. In limine confultationis fuæ Pontifici velificabantur Concilii hujus patres confcripti, 25.
&, omnem corruptelam ex fuperiorum Pontificum favore, avaritia, & propenfione in adulatores, enatam effe, libere profitebantur. Abufuum duas proferebant claffes, quarum prima abufus circa admi- 26.
niftrationem, altera eos, qui circa regimen ecclefiafticum deprehenduntur, complectitur. De doctrinæ emendatione nulla erat dicendi facultas. *Paulus III*, videns, in quantum periculum res adduceretur, novum inftituit Patrum purpuratorum Concilium, cujus deliberationes reformationem morum in curia Romana attingebant. Il- 28.
luftrior *Pauli III* apparebat cura in negotio reformationis, cujus caufa Concilium œcumenicum convocare annitebatur. Oratores ab eo ad diffentientes mittebantur Principes, hos monituri, ut in gratiam redirent, & ad Concilium, Mantuæ indictum, convenirent. Vitebergam tunc temporis Legatus Pontificius *Vergerius* venit, & cum *Luthero* atque *Bugenhagio* colloquium inftituit. Ingenue tum *Lutherus* profitebatur, 31.
Pontificem Concilium ferio non promittere, &, fi vel maxime haberetur, non nifi de rebus futilibus actum iri. Sed hæc omnia, licet primo intuitu graviffima videantur, funt leviffima. Subdole modo *Paulum* egiffe, ex eo patet, quod Pontifex invitus *Carolum V* rei Lutheranæ fautorem inveniebat, mitiorem in noftrum cœtum fententiam pronuntiantem, & liberum Concilium in Germania expoftulantem. Eft huic rei clariffimo indicio epiftola ipfius, ad Imperatorem perfcripta, ubi eum admonet, ne in alienam meffem falcem immitteret, extraque oleas, Italiam fcilicet, vagaretur. Quæ omnia ita 33.
funt comparata, ut indignationem *Pauli* aperte prodant, inprimis cum Imperator, ob rerum fuarum maxime afflictarum conditionem, de fe-

curitate

Digitized by Google

curitate publica, nec non de Concilio libere inſtituendo, Proteſtanti-
bus proſpiceret, quod inique Pontifex noſter ferebat. Eo quoque
Concilio de libello, cui nomen *Interim* imponebatur, conſcribendo
cogitabat Imperator, ut paci eccleſiaſticæ conſuleretur. Nec proban-
dus in eo eſt *Paulus*, qui autoritatem, præſidium, & judicium, Concilii
Pag. 35. convocandi, remoto Imperatoris arbitrio, ſibi ſolus vindicabat. Secun-
dum de *Pauli* Lutheranis infeſto animo argumentum commode de-
promitur ex variis machinationibus, quas ſtruebat ipſe, ut arma Im-
perator ſua verteret in Proteſtantes, quæ copiis & nummis adjuturum
ſe promittebat, quod extra omnem dubitationem Summe Rev. Autor
ponit, res in conſeſſu Patrum purpuratorum, præſente Imperatore, geſtas
37. exponens. Ubi addit, in eodem conſeſſu de concordia inter Impera-
torem & Regem Galliarum reſarcienda, & Concilio Mantuæ indi-
cendo, agitatum fuiſſe. Ipſe *Paulus* hujus rei teſtis eſt locupletiſſi-
mus. Tertia pro *Paulo*, pacifico ſcilicet, ratio ex ſeceſſu ejus ad con-
43. ventum *Nicienſem* deſumitur. Quam levis vero illa ſit, ex eo patet,
quoniam in eo conventu, in quo *Carolus I*, *Franciſcus I*, & *Paulus III*,
præſentes erant, id maxime agebatur, ut induciæ decennales inter
Imperatorem & Regem Galliæ firmarentur, & Pontifex poſſeſſionem
46. Ducatus Mediolanenſis callide ſedi Romanæ acquireret. Deinde Pon-
tifex in hoc conſeſſu de eo cogitabat, ut populos, deceptos ſcilicet
ex ſua ſententia, alliceret, & tumultuantes Principes coerceret, quod
utrumque tamen a pace eccleſiaſtica multum aberat. Denique omnia
48. conſilia Pontificis in hoc conventu eo tendebant, ut inter *Octa-
vium Farneſium* & *Margaretham Auſtriacam* connubium conciliaretur.
Ad poſtrema pervenit nunc Autor noſter. Concilium, *Mantuæ* indi-
ctum, ex ſententia Romanorum, de pacis ſtudio Pontificis teſtatur.
51. Teſtimonia Patris purpurati, pro hac re in medium prolata, accurate
hic oculis ſubjiciuntur, & deinde ſub examen revocantur. Primo ur-
getur, Proteſtantes ſerio de Concilio univerſali liberoque cogitaſſe,
illiusque neceſſitatem demonſtraſſe, nec unquam ſeſe iſti ſubtraxiſſe.
55. Sed Mantuanum graviſſimis commoti cauſis repudiabant. Interim
promti paratique erant Lutherani Principes ad celebrandum Conci-
lium, quod ex confectione *Articulorum Smalcaldicorum* patet. Sed
varia oblata impedimenta Concilii, in diem indicti, irritam ſpem red-
60. debant, quorum inprimis Pontifex, & *Fridericus*, Dux Mantuanus, &
63. ille quidem non injuſte, autores erant. De Vicentio deinde Concilio
aſtute cogitabat *Paulus*, ſed de die in diem, & denique ad Calendas
usque Græcas, id differebatur, ut quisque perſpiceret, Pontificem va-
66. na atque inani ſpe Concilii Germaniam demulcere. Sub finem ſen-
tentiam ſuam Noſter de *Paulo III* amplius declarat, & certiſſimis con-
firmat rationibus, ipſius in Lutheranos minime propenſum fuiſſe ani-
mum, nec de emendanda religione ſerio unquam eum cogitaſſe, quod
omni, qua valet Vir Summe Venerabilis, diligentia & rerum geſta-
rum peritia exponitur.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXLVII.

Pars II.

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ, &c.

hoc eſt,

ORIGENIS OPERA OMNIA, QUÆ GRÆCE, vel Latine tantum, exſtant, & ejus nomine circumferuntur, ex variis editionibus & Codicibus manu exaratis, Gallicanis, Italicis, Germanicis, & Anglicis, collecta, recenſita, Latine verſa, atque annotationibus illuſtrata, cum copioſis Indicibus, vita Autoris, & multis Diſſertationibus. Opera & ſtudio Domini CAROLI DELARUE, Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri.

Tomus III.

Pariſiis, ſumtibus Joan. Debure, 1740, fol. maj.

Alph. 12 plag. 3.

Præſtantiſſimæ *Origenis* Operum editionis, quam Rev. *Delarue* procuravit, *Tomum tertium* Lectorum oculis ſiſtimus, qui prioribus nihil cedit & diligentia Editoris, & editionis ſplendore. Continuantur hoc *Tomo* ſcripta exegetica *Origenis*, quorum permulta eum conſcripſiſſe conſtat, Seculo tertio inſignis diligentiæ nomine maxime celebrem. Primum

Pag. 1. locum occupant fragmenta ex libro de Proverbiis *Salomonis*,
quorum duo priora tantum exſtant Latine in Apologia *Pamphili*
Martyris pro *Origene*, cetera vero omnia in epitoma ſua refert
Procopius Gazaeus, illo excepto, quod ad *Proverb. I, 6*, pertinet,
quod exhibet Catena MSta Bibliothecae *Mazarinae* ad *Caput*
11. *VIII Lucae*. Sequuntur in Canticum *Salomonis* duae Homiliae
Latine, interprete divo *Hieronymo*. Bis aggreſſus eſt *Canticum*
explanare *Origenes*, primum cum adhuc juvenis eſſet, deinde
vero alium librum exorſus eſt in Canticum, quem *decem* in
26. *tomos* diſtribuit. Hujus majoris operis fragmenta exhibentur,
interprete *Ruffino*, de cujus tamen fide in his recenſendis me-
94. rito dubitant eruditi. His ſubjecta eſt ſeries *Procopianorum*
excerptorum ex *Origene* in *Canticum Canticorum*, Graece & La-
104. tine. Siſtitur jam *Origenis* Commentarius in *Eſaiam*, quem
triplici modo expoſuit, Tomis nempe, Scholiis, & Homiliis.
Fragmenta quaedam Latina producuntur ex Apologia *Pamphili*
106. Martyris pro *Origene*. E viginti quinque Homiliis ſuperſunt
tantummodo Latine novem, quas interpretatus eſt *Hie-
ronymus*, de quibus obſervat *Ruffinus*, interpretem nimia li-
bertate uſum fuiſſe, atque ex erroribus ea tantum ſuſtuliſſe,
124. quae catholicae de Trinitate fidei adverſabantur. *Jeremiam* num
aliter expoſuerit *Origenes*, quam Homiliis, incertum eſt. *Caſ-
ſiodorus* Homilias 45 recenſet, quae adhuc exſtabant *Rabani
Mauri* tempore. Novendecim Homilias Cl. Editor recen-
ſet, quas interpretatus eſt S. *Hieronymus*, Graece & Latine,
haſque comitantur nonnulla fragmenta Latina, in *Huetii* editio-
ne omiſſa, & triceſimae nonae Homiliae fragmentum Graecum,
287. quod exhibet *Philocalia*. Deinde apparent ſelecta quaedam
320. capita in *Jeremiam* Graece & Latine, & in *Lamentationes* ejuſ-
dem itidem quaedam fragmenta, quae adhuc hodie ſuperſunt,
& exhibentur ſub *Origenis* nomine in Catena *Ghislerii* in La-
351. mentationes. *Ezechielem* Prophetam quinque & viginti volu-
minibus, ſeu tomis, *Origenem* explicaſſe, tradit *Euſebius*, ſed
unicum hodie ſupereſt viceſimi tomi fragmentum, quod ex-
hibet *Philocaliae* Caput undecimum. Hoc fragmentum *Orige-
nis*

nis quatuordecim Homilias continet ex interpretatione *Hieronymi.* Selecta praeterea nonnulla ex *Origene* in *Ezechielem* accedunt Græce & Latine. Claudit Commentarios *Origenis* Pag. 406.
in Vetus Testamentum Commentarius in *Oseam.* *Eusebius* quidem testatur, se expositionis *Origenis* in duodecim Pro- 438.
phetas minores quinque & viginti Libros reperisse. Sua manu eos descripserat *Pamphilus* Martyr, cujus exemplar postea incidit in manus *Hieronymi*, ut ipse testatur. E tot tamen libris unicum hodie superest fragmentum, quod exhibet *Philocaliæ* Caput octavum, tanquam excerptum e Commentario in *Oseam*, quod hoc in loco Græce & Latine legitur.

In N. T. *Origenis* habemus Commentarios in *Matthæum*, quorum 25 tomos exstitisse memorat *Eusebius* circa annum Christi 245, imperante *Philippo*, totidem se legisse fatetur *Hieronymus.* Sed maximam partem horum tomorum jam dudum tempus edax rerum absumsit. Inde ex prioribus tomis duo 440.
fragmenta tantum exhibentur Latine & Græce ex *Philocalia*, & duo Latina ex Apologia *Pamphili* Martyris. A *Cap. XIII Matthæi* usque ad finem quæ supersunt commentaria *Origenis*, 442.
partim Græce, partim Latine, exhibentur. Græca a *Cap. XIII* ad *XXII* primus in lucem edidit *Petrus Daniel Huetius*, ac nova sua interpretatione donavit. Atque hæc cum textu Græco etiam hoc in loco reperitur, Græco textu collato cum quatuor Codd. MSS. quorum variantes lectiones in notis etiam exhibentur, non omissis *Huetianis* observationibus. Nec plane vetusta interpretatio, quod fecerat *Huetius*, neglecta fuit, sed hæc in ima pagina repræsentata est, cujus ope etiam deinde, ubi 830.
desinunt Græca, series Commentariorum *Origenis* in *Matthæum* a *Cap. XXII, XXXIV*, usque ad finem continuatur. Claudunt 932.
hunc *tertium Tomum* Commentaria *Origenis* in *Lucam*, e quibus Homiliæ 39 supersunt, *Hieronymo* interprete, & fragmenta quæ- 979.
dam ex *Macarii Chrysocephali* Orationibus in *Lucam*, Græce & Latine. Notatu præterea dignum est, quod in Præfatione memorat Cl. Editor de his in *Lucam* Homiliis *Origenis.* Scilicet, cum Epistolarum S. *Ignatii*, Martyris Antiocheni, disertam men-

 tionem

tionem faciat *Origenes* Homilia ſexta, & *Ignatianarum* Epiſtolarum autoritate ſe jugulari perſentiſcerent heterodoxi, Preſbyteriani vulgo dicti, Homilias in *Lucam Origeni* adimere quam maxime conati ſunt, ut argumentum ad *Ignatianarum* Epiſtolarum veritatem adſtruendam penitus everterent. Alii, eas Latinorum natalium indiciis ſcatere, clamitarunt, idque inprimis probare tentavit *Dallæus.* Omnium tamen horum argumenta non ſufficere, nec quidquam hoc in negotio valere, facile demonſtrari poteſt. Totum Opus duo claudunt, alter locorum Scripturæ, alter rerum & verborum, Indices copioſiſſimi. Paucæ animadverſiones ad totum opus, ſi illas exceperis, de quibus ſupra ad *Matthæum* diximus, acceſſerunt, quæ potiſſimum varias aliorum Codicum lectiones memorant. Librorum ſingulis Præfationis inſtar præmiſſum eſt monitum, quo Cl. Editor cum cura excuſſit, quo tempore, quo loco, quave data occaſione, liber ſit editus. Ceterum omnino dolemus, Cl. *Carolum Delarue*, hujus præſtantiſſimæ editionis procuratorem perinduſtrium, antequam hic *Tomus* prelo eſſet abſolutus, diem obiiſſe ſupremum. Vita enim Editoris, huic *Tomo* præmiſſa, nobis confirmat, eum Lutetiæ Pariſiorum in monaſterio S. *Germani* pridie Non. Octobr. A. 1739 e vita exceſſiſſe, quem merito lugent ſocii, amici, & reſpublica literaria, quæ bona adhuc de eo quæque ſperare poterat. Neque tamen hinc adeo magnam cauſam huic editioni Operum *Origenis* timendi habemus. Namque ſimul in Editoris vita edocemur, jam ante aliquot annos, cum ſæpe cum adverſa valetudine conflictaretur, eum fratris ſui filium, *Carolum Vincentium Delarue*, Monachum ejusdem Congregationis S. *Mauri*, Lutetiam ad ſe advocaſſe, ut in id opus junctis cum ipſo viribus incumberet. Atque inde ſpem concipimus, fore, ut ultimis *duobus* hujus Operis *Voluminibus* proxime in lucem prodire publicam contingat, id quod cum omnibus, quibus hæ literæ curæ cordique ſunt, ex animo precamur.

PUBLII VIRGILII MARONIS OPERA, CURIS & ſtudio STEPHANI ANDREÆ PHILIPPI.

Lutetiæ

Lutetiæ Parisiorum, sumtibus Ant. Urb. Coustelier, 1745, 12.

Tomi III.

Tom. I plag. 10, Tom. II plag. 10, Tom. III plag. 16½, cum Tabb. æn. 18.

Splendida est isthæc editio *Maronis* Operum atque accurata, licet variorum annotationibus neutiquam superbiat, contextu Poetæ potissimum contenta. Secutus est Editor optimum atque antiquissimum mille trecentorum annorum Codicem manuscriptum Bibliothecæ Mediceo-Laurentianæ, bono publico & commodo, typis *Mannianis* Florentiæ descriptum A. 1741, utpote qui animadverteret, viros doctiores hoc minus ansam errori præbuisse, quo plura ex illo fonte saluberrimo hauserint. Ipsi tamen religio fuit, ne latum quidem unguem a probatissimis receptisque editionibus recedere, aut aliquid scalpello suo rescindere arroganter, quod veterum recentiorumque consensus unanimis sacrarit. Itaque laboris neutiquam impatiens varias in variis Codicibus legendi formulas quam accuratissime perpendit, collatis inter se, quos undique conquisitos parare licuit, libris editis, ne quid curæ philologicæ desideraretur. Hinc ad uniuscujusque *Tomi* calcem suus variis lectionibus assignatus ordo est. Multa nominatim restituit ex *Nic. Heinsii* fide, cum ille novissimam *Virgilii* sui editionem ex MStis triginta contexuerit. De hocce quod *Fogginius* habet judicium, Nostro ac nobis memorabile videtur. *Laudandus certe est*, inquit, *elegantissimus ille Musarum Amasius, ut eum vocat Norisius, & Poetarum Latinorum, ut a Bentlejo dicitur, sospitator unicus, Nic. Heinsius, Dan. filius, qui, uti præsto essent omnibus Vergilii poemata optime emendata, non solum scriptores rei grammaticæ, aliosque omnes ex antiquis Latinis in Marone imitando occupatos, aut qui eum adhibent testem, diligenti ac sedula opera adhibuit, sed etiam* &c. & quæ in laudem præsertim Medicei Codicis sequuntur, qui totus Romanis literis scriptus & emendatus fuit atque distinctus a *Turcio Rufio Asterio Aproniano*, qui una cum *Præsidio* Consulatum gessit A. C. 494, Sed ad nostram redeamus

mus editionem, *Heinsianæ* qui varias repetitiones cognoscere student, ad Præfationem *Philippi* ablegatis. Hic igitur *Tomo primo* inclusit Eclogas, Georgica, & Poemata juvenilia *Maronis*, quæ postrema quidem admodum ad nos mendosa pervenerunt. Unicuique libro, ut & poemati minori, argumentum præfixum suum est. *Tomus secundus Æneidos Libros sex* priores complectitur; posteriores *tertius*. Hic simul variæ reperiuntur vitæ *Virgilianæ* descriptiones, atque operum argumenta varia, carmine potissimum concepta. Primum obtinet locum *Maronis* vita, incerto Autore, quem aliqui *Tiberium Claudium Donatum* falso putant. Cum hæc antiquissima Poetæ vita erroribus scateat, atque aliis errandi locum præbuerit; subjungitur ejusdem historia per Consules, a *Carolo Ruæo*, S. J. descripta, atque inde ab anno U. C. 684, qui primus erat *Virgilii Cn. Pompejo Magno I* & *M. Licinio Crasso I* Coss. Huic adduntur testimonia veterum, nec non præconia de *Virgilio*, & ejusdem operibus, *Horatii*, *Ovidii Nasonis*, *Sexti Aur. Propertii*, *Quintiliani*, *Silii Italici*, *Statii*, *Juvenalis*, *Martialis*, *Sulpicii Carthag. Alcimi*, *Velleji*, *Senecæ*, *Plinii*, *Taciti*, *Augustini*, atque aliorum. Sequitur vitæ curriculum, a *Phoca*, Grammatico urbis Romæ, versibus Sapphicis delineatum, & heroicis præsertim; quod autem mutilum ad nos pervenit. Incerti quoque Autoris de operibus *Virgilianis* elegiacum carmen adjunctum habetur. Item versus leguntur *Alcinoi* de *Virgilio*, *C. Sulpicii Apollinaris*, Grammatici, in *Æneidem Virgilianam*, imitatio ejusdem *Phocæ*, Grammatici, ex fragmento *Virgilii* vitæ, de eadem re versus attributi *Cornelio Gallo*, scholastici Poetæ, ut apparet, imitationique propositi ex eodem *Sulpicio Carthaginiensi*, de eadem re veteris scholastici Poetæ versus sub nomine *Augusti Cæsaris*, eorundem versuum scholastica imitatio, per *Phocam*, Grammaticum, ex *Virgilii* vita, alius cujusdam Poetæ scholastici argumenta in *Æneidem* sub *Ovidii* nomine, eadem argumenta monostichis, argumentum omnium operum *Virgilianorum*, item argumenta in *Æneidem* per hexasticha, in *Æneidem* monosticha *Basilii*, incerti Poetæ tetrasticha in Georgica, duodecim scholasticorum

Digitized by Google

rum Poetarum argumenta in *Æneida*, eorundem epitaphia *Maronis* per tetrasticha & disticha, tandemque in bucolica argumentum. Inter Epitaphia est e. c. *Basilii*:

Hoc jacet in tumulo vates imitator Homeri,
Qui canit Ausonio carmine primus oves.
Ad cultos hinc transit agros. Æneidos autem
Non emendatum morte reliquit opus.

ALI BEN ABI TALEB CARMINA ARABICE & Latine edidit, & notis illustravit, GERARDUS KUYPERS, FRANC. fil.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Hasebroek & Bernard. Jongelyn, 1745, 8 maj.

Plag. 15.

Ali, filius *Abi Thalebi*, cujus hic dicuntur edi Carmina, fuit princeps inter primos Muhammedanos, virtutibus longe plurimis, fatorumque iniquitate, celeberrimus, de quo qui plura cupit, Historicos orientales, & ex nostratibus *Herbelotum* atque *Okleyum*, adeat. Nam ab hoc Editore frustra tale quid exspectes. Ut in omni gente, & omni ætate, fuerunt, qui sub illustri nomine suas extundere nugas laborarunt; sic etiam apud Muhammedanos, solertes mentiendi magistros, præsertim in asserendæ suæ superstitionis favorem, repertus fuit, præter alios, Grammaticus aliquis otiosus, vel monachus male sanus, qui sub *Alii*, eruditi & eloquentissimi Principis, & a scholasticis ineptiendi artificiis procul remoti, nomine suam infantiam & futiles argutias prodidit; potuitque, quod mirum, gemino editori, Italo primo, & alteri Batavo, imponere. Si bene illi calluissent linguam Arabicam, & melius novissent *Alim*, summum virum, nunquam miserabilem istum fœtum humilis ingenii luce publica dignum censuissent, nedum sub tanti nominis prodidissent auspiciis. Credisne, *Alio* aut otium fuisse, aut animum tam puerilem, ut preces conderet rhythmicas, quæ omnes alphabeti literas successive exhiberent, ut illæ sunt editionis hujus a *pag.* 18 ad

Digitized by Google

ad *134.* Prætermittimus alia. Quando *Philippus Guadagnolius* in *Institutionibus* suis *Arabicis* hæc prætensa *Alii* Carmina ediderit, omisit Batavus Editor in Præfatione annotare. Inde ille excerpsit, & rursus exhibuit cum sua Latina versione, qua huc usque carebant. Leidæ quidem meliora & luce digniora exstant Arabica, in quibus ille, profectuum suorum specimen edere cupiens, exercere se potuerat. Sed partim judicio destitutus, partim suæ diffisus Arabicæ linguæ peritiæ, nolebat meliora suadentibus & sponte subministrantibus obsequi. Ego certe, qui hæc scribo, commendabam Autori, antequam ederet Opusculum suum, ad me hac de re referenti, ut, quandoquidem semel decreverit aliquid monumentorum *Alii* edere, saltem ea sumeret, de quorum sinceritate nullum sit dubium, ut illa, quæ passim apud *Almaidanensem* occurrunt, & apud Autorem *el Camel*, qui Orationem *Alii* sat longam, & perquam elegantem, nervisque potentem & spiritibus, recensuit. Sed nullo modo poterat a recoquenda illa miserabili crambe retineri, ad quam non possunt sani judicii homines non nauseare; qui si omnem Arabicam eruditionem ab illis quisquiliis æstimant, vide, quam nos ipsi nobis nostrisque votis, quibus promotum cupimus Arabismi studium, officiamus. Ego ipse certe, qui non parum operæ in hoc literarum genere posui, nisi præstantiora scirem ab Arabibus exspectanda, quam hæc talia sunt, Arabicum omne studium nullo prorsus in loco numeroque haberem. Præsertim cum hæc natura sua inepta noster Editor adhuc ineptiora interpretando fecerit. Neque poterat aliter, homo, qui, præter editos libros Arabicos, quos ne quidem ipsos intelligebat omnes, manu exaratos vidit nullos. Quamvis enim ex *Abul Olæ* MSto Codice Leidensis Bibliothecæ passim quædam citet, tanquam ipse illum volvisset, certe tamen novimus, non tantum non illum Codicem, sed neque ullum alium opulentæ illius Bibliothecæ, huic unquam inspectum fuisse. Sed habuit apographum alicujus in his literis aliquantum versati Germani, quod is e Codice Leidensi sibi fecerat, & Editori deinde rogatus per amicitiam commodaverat, sed cujus nomen ingratus Batavus mentione dignum

Digitized by Google

dignum non putavit. Patet fere omnibus ex paginis, Batavum nostrum usu linguæ Arabicæ caruisse, quandoquidem sæpe alienissima tribuit Arabi Autori, sæpe corrupta deprehendere non novit, nedum emendare. In notis subtili illi & tædiosæ atque ridiculæ, certe parum utili, omnia ad primas significatuum origines reducendi, quæ Leidensibus adeo nunc placet, periergiæ indulsit, aut in grammatice resolvendis vocibus occupatur. Quod institutum privatis exercitationibus Academicis congruit; at, nostro quidem judicio, typis indignum est. Si persequi presso pede totum librum institueremus, demonstrare possemus, hanc nostram de hoc opusculo sententiam non esse nimis morosam, neque severam nimis, aut iniquam. Sed pauca tantummodo quædam notabimus exempla. *Primum* statim primi Carminis *versum*, patet, a Batavo prorsus intellectum non fuisse, quod eum sic vertit: *Homines inter se comparati sunt æquales.* Atqui debuerat: *Homines respectu suæ formationis*, πλάσεως καὶ φύσεως, *sunt æquales*, id est, homo natus, quatenus homo est ex carne & sanguine formatus, altero neque vilior, neque præstantior, est. In *quarto versu* (ut is numerat, sed rectius *secundo*,) *pag. 5* corruptam lectionem non deprehendens, ineptum dedit ratiocinium. Quam enim, quæsumus, illa cohærent & concludunt: *Pater ipsorum est Adamus, & mater Eva; & quidem matres hominum sunt vasa repositoria: ast nobilia facta a patribus manant.* Cardo rei vertitur in voce احسان, quam vertit *nobilia facta.* Quam notionem istius vocis Arabica lingua ignorat. Legendum est لحساب, & sic vertendum: *Matres quidem nihil sunt, quam vasa, in quibus aliquid reponitur & asservatur* (nempe semen), *stemmata vero*, de quibus adeo gloriantur, & ob quæ superbiunt mortales, *nihil sunt, quam patres*, homines fragiles & mortales. *Quintum* & *sextum* (vel potius tertium) *versum* sic vertit: *Si in stirpe eorum sit nobilitas, glorientur de ea. Ast vero lutum & aqua.* Estne id humane loqui? Non putamus. Verti debuerat: *Si qua tandem illis, scil. hominibus, concedenda sit generis nobilitas, de qua gloriari merito possint, consistet illa nobilitas in luto & aqua, e quibus*

 elementis

elementis homo confictus est. Patet ex hoc ſpecimine, quam immerito plerumque Arabes vitio notentur obſcuritatis. Obſcuri certe non ſunt, ſi quis eos recte capiat, & reconditiores quidem, at ſanos tamen, eorum ſenſus evolvat. Verum obſcuri ſunt eorum interpretes, quod jam præclaro viro, *Stollio*, ſuboluit in *Hiſtoria eruditionis medicæ*, ubi, tam incondite Arabes Medicos non ſcripſiſſe, conjicit, quam eos exhibent Latino-barbari interpretes, imo vero ſatis concinnos & doctos eſſe, ſi quis Arabicum ſermonem calleat. *Verſum octavum* etiam non perſpexit Batavus, quem ſic vertit: *Et ſi proferas gloriam majorum nobilium, eſt proſapia noſtra nobilis & ſublimis.* Senſus Autoris hic eſt, quem ille non pervidit: *Proferas argumentum quodcunque gloriæ, quo uti ſolent viri nobiles. Nos certe, interrogati, unde deveniamus, reſpondemus, patrem noſtrum eſſe liberalem & ingenuum animum, & matrem noſtram eſſe mentis famæque celſitudinem.* Etiam in *decimo* & *undecimo verſu* peccavit: *Non eſt nobilitas niſi eruditis* (ita vertit); *nam hi ſunt directi, & ei, qui petit directionem, duces.* At vertendum erat: *Nam hi ſunt duces illi, qui in veram viam duci atque dirigi volunt. Verſus undecimus*, qui ſic ab illo exhibetur: *Pretium viri eſt id, quod ipſum bonum reddit*, debebat ſic reddi: *Vir tantum a ſuis bene præclareque geſtis rebus æſtimari debet.* Hæc ſunt in verſione primi Carminis notanda. Unde judicium fieri poteſt de ceterorum quinque Carminum verſione. Sex enim in univerſum ſunt, prout quidem numerat Batavus Editor. Sed re vera ſeptem ſunt. Nam quintum in duas partes ſecandum eſt, & ejus *ſeptimo verſui* titulus hic: *Carmen ſextum*, præfigendus. Eſt enim parodia tantum præcedentium. Quod ipſum, præter pedeſtrem dictionem, prodit, hæc omnia hominis otioſi figmenta & impoſturas eſſe. De notis adjectis quid ſperandum ſit, hoc doceat ſpecimen ex *pag. 20: Dajem eſt participium I a Dama,* דום, *perennavit, proprie æquavit, æquo in ſtatu permanſit. Origo latitat ſub Damma,* דמם, *levit, illevit. Liniri autem dicuntur ea, quæ æquantur, coæquantur. Lino Latinorum productum eſt ex veteri lio, quod antiquitus idem*

fuit

fuit cum leo, unde in compositione habemus deleo. Illa linitio clarissimum in modum sub Dama apparet. Tertia enim glossa est (scilicet in Golii Lexico), madefecit aqua crocum, & per oris interiora movit linguam, ne exaresceret. Lingere dicerent Latini, quod a lino itidem videtur oriundum. Hinc quoque glossa septima pinguedinem rotundam, ac superne libratam, habuit, quasi dicas aequaliter illitum fuit. Glossema primum secundae conjugationis, sedavit bullientem ollam, nihil aliud est, quam aestum effervescentem stravit, bullientemque fervorem aequavit. Hæc subtilis ille & plus quam subtilis originator atque conciliator. Possemus illud *pag. 29* de חרל allegare, & alia innumerabilia. Sed sufficiat hoc, quod primum nobis occurrit, specimen. Et quid exspectes ab homine, cui plenæ sunt arculæ inaniis & araneis, quas exprimere maluit, & ea ratione doctrinæ gloriam apud amicos non intelligentes venari, quam solidæ atque utilis eruditionis monumentum condere non periturum. Theologum, qui est, prodit *pag. 120* in illa frigida & prædicatore digna declamatione contra Paradisum *Muhammedis.* His *Alii*, ut vult, Carminibus subjunxit non inficeta quædam Carmina Arabica, aut potius epigrammatia, & carminum apospasmatia, quæ *Golius* olim seorsim Arabice ediderat in peculiari plagula dimidiata. Sed quæ, quoniam exigua erat opella, evasit rarissima. Num eadem majori Grammaticæ *Erpenii*, a se editæ, inseruerit, examinare & definire nunc non possumus, ut qui librum illum ad manus non habemus. Eadem de causa non constat nobis, adjecta illis Latina versio sitne Batavi nostri, an, quod potius putamus, *Golii.* Est enim hæc prioribus admodum dissimilis. Batavus, ut hac de re moneret, sibi cavit. Opusculum claudunt Indices vocum Arabicarum & Hebræarum, quas in notis explicuit Rev. *Kuypers.* In Præfatione, postquam commendasset studium sacrum Codicem Hebræum ex Arabica dialecto declarandi, ait inter alia, Celeberrimum *Schultensium* opusculi sui plagulas aliquot, a prelo madentes, lustrasse & laudasse. Miramur certe, quare Vir ille Arabice doctissimus Autorem de crassis illis erroribus, qui statim sub initium opusculi occurrunt, noluerit monere. Est quidem

vir humanissimus, & benigne de conatu studiosorum quovis vel levissimo judicare solet; verum tamen vel literarum de causa, & honori sui discipuli studens, debuerat errantem in rectam viam ducere. Ut omnia paucis contrahamus, valde dolet nobis, chartam & typos Arabicos ad utilius scriptum & Arabicæ literaturæ magis honorificum impensos non fuisse.

M. PETRI DE PRETIO, VICECANCELLARII Conradi IV, Regis Romanorum & Siciliæ, Adhortatio ad Henricum Illustrem, Landgravium Thuringiæ, & Marchionem Misniæ. Ex MSS. eruit, notisque historicis passim illustravit, JOANNES HERMANNUS SCHMINCKIUS, Consiliarius & Bibliothecarius Hassiacus, curante filio FRIDER. CHRISTOPHORO SCHMINCKIO.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmans & filium, Academiæ typographos, 1745, 4.

Plag. 4.

Adhortationi illi pretium est suum, eo quod in ea non solum fatalis *Conradini* casus describitur, sed indicatur etiam, *Margaretam, Friderici II* Imperatoris filiam, *Alberti*, Marchionis Misniæ, uxorem, veram *Conradini* hæredem in regno Siciliæ ex testamento tam fratris, quam nepotis, institutam fuisse. Appulerat horis subsecivis animum *Jo. Herm. Schminckius* ad novam editionem Epistolarum *Petri de Vineis* parandam. Cœpit itaque in hunc usum varios Codices hujus *Petri* colligere, manu exaratos. Incidit ipse tunc temporis in duo exemplaria, quorum unum servat celeberrima Bibliotheca Paulina Lipsiensis, alterum Academica Jenensis, quæ quidem recentiora erant, sed varias comprehendebant tamen literas ineditas, inter quas præsertim opusculum *Petri de Pretio* eminebat. In hoc Autor ille Seculi XIII partim ob violentam *Conradini* necem in *Carolum* Andegavensem, Regem Siciliæ, hostem Suevicæ gentis infensum, acerrime invehitur, partim Misnenses Marchiones, tanquam legitimos ultimi hujus surculi hæredes

redes & teſtamentarios, ad vindicandam ejus mortem cruentam, & ad regnum Siciliæ utriusque capeſſendum, multis modis ſtimulisque exhortatur. Viderat aliquid veluti per nebulas Cel. *Tentzelius* in Diſſ. ſua *de Friderico Admorſo*, quam B. *Joannes Burchardus Menckenius* Collectioni ſuæ *Scriptorum rerum Germanicarum* inſeruit. Deſtituebatur tamen monumentis fide dignis. Vulgo Itali, Hiſpani, ac Germani, putant, *Conradinum* transtuliſſe regnum Siciliæ in *Petrum*, Arragoniæ Regem, per chirothecæ projectæ ſymbolum. Silet de eo *Petrus* noſter. Filius amitæ *Conradini*, *Margareta*, Marchioniſſæ Miſnenſis, *Fridericus Admorſus*, inſtitutus fuit hæres. Hunc *Collenutius* in *Hiſt. Neapol. Lib. IV* in *Fridericum* Caſtellanum convertit contra jus fasque. *Collenutium* ſequitur *Gerardus de Roo* in *Hiſtoria Auſtriæ Lib. I. Beatrix*, filia *Philippi* Suevi, *Ferdinando III*, Caſtellæ Regi, nupta, peperit ex eo *Alphonſum X*, *Fridericum*, & *Henricum*. At hæc non erat *Conradini* amita. Habuit *Petrus*, Arragoniæ Rex, in matrimonio filiam *Manfredi*, ſpurii ex *Friderico II* procreati. Id veritati omnino congruit. At *Petrus* nunquam jus in Siciliam ex *Manfredo*, *Conradini* hærede, vel ex uxore, arceſſivit. *Petrus de Pretio* eruditis eſt ignotus. Didicit B. *Schminckius* ex *Conradi* quodam Diplomate, eum *Conradi IV* fuiſſe Vicecancellarium. *Pipinus* hunc *Henricum* in *Chronico* ſuo conſuluit. Vidit ejus ſcriptum Chronographus Colonienſis, teſte *fol. 193*. Incertum manet nihilo minus, quis & qualis exſtiterit ille *Henricus*, quænam munera ſucceſſu temporis geſſerit, & quando diem obierit ſupremum. Videtur *Adhortatio* A. 1269 ſcripta. Parabat inter hæc *Schminckius*, pater, novam collectionem Epiſtolarum de rebus *Friderici II*, *Henrici*, & *Conradi*, Regis Romanorum, *Entii*, Regis Sardiniæ, filiorum, & nepotis *Conradini*, hæredis regni Hieroſolymitani & Siciliæ, nec non Suevíæ Ducis, miniſtrorumque ejus, præterea *Honorii III*, *Innocentii III*, *Gregorii IX*, *Innocentii IV*, *Alexandri IV*, *Urbani IV*, & *Clementis IV*, Cardinalium, Archi- & Epiſcoporum, Abbatum, item Imperatorum Conſtantinopolitanorum, Regum, Ducum, Comitum, Urbium, in quibus

famosissima illa inter Imperium ac Sacerdotium controversia describitur, multisque publici juris Germaniæ & regni Italici, nec non historiæ Germanicæ, momentis lux affunditur nova. In fine daturus erat appendicem miscellanearum epistolarum *Petri de Vineis* & *de Pretio*, nec non *Nicolai a Rocca* ad familiares, atque varias *Fridericiani* dicasterii intimi formulas, quæ ad fraudes Diplomatum suppositiorum detegendas faciunt. Hæc ex B. *Joannis Friderici Schminckii* Præfatione delibasse libet. Adjicit duo momenta filius, tanto parente dignus. Unum est, quod affirmat, optimum patrem hanc collectionem satis reliquisse perfectam, licet ultimam ei, obitus necessitate intercepto, manum haud admoverit. Alterum consistit in spe, quam optimus facit civitati eruditæ filius, de opere illo edendo, ac obtinendis compluribus Epistolis ex eruditorum apparatu, a patre suo non visis. Ægre omnino Historici illo opere *Schminckiano* carent. Preces itaque nostras publico nomine cum *Schminckianis* votis conjungimus, ac Italos inprimis omni, qua possumus, honoris & studii testificatione interposita oramus, ut editionem illam operis *Schminckiani* data opera ac benevole augeant, ornent, ac splendidiorem ad gentis suæ splendorem reddere velint. Ex *Henrico de Pretio*
Pag. 3. jam paucula sunt decerpenda. Vocavit ille hunc *Conradum secundum.* Vocavit *Fridericum Admorsum Frideri-*
5. *cum tertium.* Ipse nomen suum prodidit §. *7. Carolus* Andegavensis ab hoc appellatur §. *8 Nero secundus*, *gentis humanæ carnifex*, *regni Siciliæ violentus invasor*, *alter Ruffinus*, *& Catilina novus.* Pupillum, ab hoc percussum, vocat *Conradinum se-*
8. *cundum* §. *13.* Modum necis, in hunc expromtæ, delineat tragice. Tribuit huic *Conradino* conjugem §. *14. Vitus Arenpeck* in *Chronico Bojoariæ* eam vocat filiam *Theoderici*, Marchionis Misnensis, nec tamen jam ductam, sed desponsatam
10. ipsi, 14 annos nato. Ostendit §. *15*, *Fridericum II* Imperatorem *Carolo* Andegavensi concessisse (in feudum) *Provinciæ*
13. *Comitatum cum uxore. Fridericum Admorsum* vocat *tertium*, & *Imperatoris* Friderici *nepotem*, *Regis* Conradini II *consobrinum.* Et hunc invitabant Thusciæ legati, ut sibi præesse dignaretur.

Digitized by Google

gnaretur. Ipse etiam in animo habuit vindicare hæreditatem *Conradini*, teste *Chronico Placentino Tom. XVI Scriptor. Rer. Ital. Muratorii pag. 476. Petrus de Pretio* prodidit luculentis verbis, *Conradinum*, expositum neci subeundæ, alta voce proclamasse, publiceque simul *Fridericum* illum *Admorsum* instituisse suum *heredem universalem*, tum in regnis, tum in Sueviæ Ducatu. Pag. 15. *Conradus*, *Conradini* pater, testamento illud ipsum indicaverat stabilieratque suo. Supererat tunc ex *Friderici II* hæredibus legitimis unica *Friderici Admorsi* mater, *Margareta*, A. 1270, biennio post *Conradinum* obtruncatum, defuncta. Omittimus alia, id subjungentes, Cel. olim *Schminckium* passim illam *Adhortationem*, nunc demum editam, illustrasse luminosis annotationibus, virumque exstitisse talem, quales Germania inter historicos ac eloquentiæ principes numerat perpaucos. Precamur Deum, & ardenter optamus, ut parentis præstantissimi filius eruditissimus fidem datam liberet, &, quo eam liberare possit, valetudine firma, eaque diuturna, & rebus gaudeat secundis.

SERIES PROFESSORUM ET LECTORUM ACAdemiæ Frisicæ, quæ est Franequeræ. Accedunt Fasti rectorales, & Syllabus eorum, qui Senatui Academico fuerunt ab actis, ut & Bibliothecariorum.

Franequeræ, apud Nicolaum Velink, 1745, 8.

Plag. 8¼.

Ex diversis ista Elogia monumentis sunt collecta: ex Orationibus parentalibus, Actis Academicis, excerptis decretorum Ill. & Pot. Frisiæ Ordinum, atque aliunde. Neque vero hic tota comparent, sed velut majoris operis ἀποσπασμάτια, cujus spem habemus in posterum videndi. Sunt autem, quorum ad ordinem annorum elogia exhibentur, *Sibrandus Lubbertus, Martinus Lydius, Henricus Antonii Nerdenus*, alias *Antonides van der Linden*, Theologi; *Henr. Schotanus a Sterringa*, JCtus, *Petrejus Tiara*, Medicus, antea Græcæ linguæ Professor, ac primus novæ Academiæ Rector magnificus, qui

edidit

edidit poemation de nobilitate & disciplina militari veterum Frisiorum; *Joannes Drusius Aldenarda*, Flander, Theologus in lingua Ebræa versatissimus, *Lullius Adama*, J. U. D. *Elardus Reinalda*, qui, consessui Ill. Ord. Frisiæ delegatorum adscriptus, singulari quodam in literas & novam Academiam affectu Professoris linguæ Latinæ & eloquentiæ munus imponi sibi passus est A. 1586, *Alardus Auletius*, Medicus, *Jo. Arcerius Theodoretus*, seu *Theodori* filius, Frisius, *Julius a Beima*, J. U. D. *Joannes a Sande*, Arnhemio-Gelrus, J. U. D. qui & senior Presbyterii Leovardiensis Synodo Dordracenæ interfuit, *Adr. Metius*, Medicus, *Henr. de Veno*, J. U. D. *Raphael Clingbyl*, Medicus, *Marcus Lydama a Nyeholt*, J. U. D. *Sixtus Arcerius*, Medicus, L. Gr. Prof., *Timæus Faber*, J. U. D. *Augustinus Adama* Medicus, *Paulus Busius*, JCtus, *Andreas Roorda*, Philosophus, *Joach. Andreæ*, J. U. D. *Jo. Maccovius*, seu *Makowski*, Lobzenica-Polonus, Theologus, *Menelaus Winsemius*, Medicus, *Sixtinus Amama*, *Joannes Acronius*, Theologus, *Henr. Rhala*, J. U. D. *Arnoldus Werbel*, J. U. D. *Hector Bouritius*, JCtus, sed simul elegantioribus literis Græcis Latinisque optime excultus, *Guil. Amesius*, Britannus, Theologus, *Jo. Hachtingius*, Philosophus, *Bernardus Schotanus a Sterringa*, JCtus, *Justus Reifenberg*, Hergera-Nassavius, JCtus, qui obiit Acad. Rector A. 1631, *Ge. Pasor*, Ellara-Nassavius, *Meinardus Schotanus*, Theologus, *Bernardus Fullenius*, *Dan van Dam*, *Martinus Wybinga*, JCtus, *Sibrandus Menaldus*, Theologus, *Jo. Bogermannus*, Theologus, *Corn. Pynaker*, JCtus, *Pierius Winsemius*, JCtus, Historicus, Orator, qui & carmina scripsit, *Sirium & Amores*; *Jo. Coccejus*, proprie *Cock*, vel *Coch*, Bremensis, Theologus & Philologus, *Nic. Vedelius*, Palatinus, aliis Gallus, Theologus, *Christian. Schotanus a Sterringa*, Theologus, *Jo. Antonides van der Linden*, Medicus, *Jo. Phocylides Holwarda*, Medicus & Philosophus, *Jo. Jac. Wissenbachius*, Nassavius, JCtus, *Jo. Cloppenburgius*, Amstelædamensis, Theologus, *Guil. Cup*, Bommelia-Gelrus, JCtus, *Dom. Acronius de Bouma*, Eloq. Prof. *Petrus Mol*, J. U. D. & Prof. L. Gr. *Laur. Banck*, Gothus Norcopensis, JCtus, *Dan. Anguilla Rosée*, *Lud. Parent*, Blesis Gallus, Lingu. occid. Prof.

Christoph.

Digitized by Google

Christoph. Munsterus, Philosophus, *Nic. Arnoldus Lesna*, Polonus, Theologus, *Joach. Frencelius*, Lusatus, Medicus, *Phil. Matthæus*, Marpurgo-Cattus, Medicus, *Jo. Gerhardi Terentius*, L. Ebr. Prof. *Jo. Valkenier*, Coloniensis, Theologus, *Ulr. Huberus*, J. U. D. *Abr. de Grau*, Mathematicus, *Jo. Greidanus*, Philosophus, *Franc. de la Prix*, Gallus, Lingu. Occ. Prof. *Abr. Steindam*, Philosophus, *Jo Wubbena*, Philosophus, *Mich. Busch*, Pomeranus, Hist. & Pol. & Eloq. Prof. *Taco a Glins*, JCtus, *Jo. Ant. Tronchin*, *Jo. Melch. Steinberg*, Theologus, *Nic. Blanckardus*, Medicus, Hist. & L. Gr. P. qui & Panegyricum anno seculari Academiæ Frisicæ scripsit, *Phil. Matthæus*, Medicus, *Silvester Jac. Dankelmann*, JCtus, *Herm. Witsius*, Theologus, *Jo. a Marck*, Theologus, *Jo. van der Væyen*, Theologus, *Seb. Schelkens*, Mœno-Francof. JCtus, *Jo. Schotanus a Sterringa*, Philosophus, *Gerb. Noodt*, JCtus, *Abr. Gulichius*, Philosophus, *Tob. Andreæ*, Bremensis, Medicus, *Camp. Vitringa*, *Jac. Perizonius*, *Jac. Rhenferdius*, Mulhemio ad Rhenum Ubius, L. Ebr. P. *Bern. Fullenius*, J. U. D. qui & Ebræam calluit linguam, & Mathesin professus est, *Jo. Regius*, Brabantinus, Philosophus, *Corn. van Eck*, JCtus, *Henr. Al. Roell*, e Comitatu Marcano Westphalus, Theologus, *Henr. Philiponeus de Hautecour*, Ducæo prope Abrincas Gallus, Theologus, *Jo. Lemonon*, Pontevelio-Gallus, L. Gall. Prof. *Petrus Latané*, Gallus, Medicus, *Abr. Cyprianus*, Medicus, *Guil. Coetier*, J. U. D. *Jo. Sibranda*, prælector linguæ Gr. *Zach Huberus*, JCtus *Ant. Schultingius*, JCtus, *Lamb. Bos*, L. Gr. Prof. *Ruardus Andala*, Theologus, *Jo. van der Wayen*, Medioburgo-Selandus, Theologus, *Jo Hemsterhuis*, Medicus, *Nic. Gurtlerus*, Basilea-Helvetus, Theologus, Philosophus, Philologus, *Wilh. Loré*, Mathematicus, *Wyerus Guil. Muys*, Stenovico-Transisilvanus, Medicus, *Dom. Balk*, JCtus, *Alb. Schultens*, L. Ebr. P. *Camp. Vitringa*, *Camp.* filius, Theologus, *Jo. Ortwinus Westenberg*, JCtus, *Tib. Hemsterhuis*, Groning. L. Gr. & Hist. P. *Jo. Conr. Rungius*, ex Com. Lippiaco, El. & Hist. P. *Herm. Venema*, Groning. Omlandus, Theologus, *Petrus Wesseling*, Steinfurto-Benthem. El. & Hist. Prof. *Alb. Wilh. Melchioris*, Theologus, *Jo. Gottlieb Heineccius*, JCtus, Halæ non sine lite-

rarum detrimento mortuus, *Jac. Voorda*, JCtus, *Abr. Wieling*, Hammona-Weftphalus, JCtus, *Jo. Oosterdyk Schacht*, Medicus & Philofophus, *Godofr. du Bois*, Cruininga-Selandus, itidem Medicus & Philofophus, *Emo Lucius Vriemoet*, Embda-Frifius, L. Ebr. P. *Petr. Burmannus*, El. Hift. & Poef. P. *Petrus Conradi*, Theologus, *Ge. d' Arnaud*, JCtus, *Petr. Laan*, Theologus, *Chr. Henr. Trotz*, Colberga-Pomeranus, JCtus, *Lud. Casp. Valckenaer*, L. Gr. P. *Jo. Arntzenius*, Vefalia-Clivus, J. U. D. El. Hift. & Poef. P. *Nic. Ypei*, Mathematicus, *Bernardinus de Moor*, Theologus, *Fred. Winterus*, Clivus, Medicus, *Sam. Kœnigius*, Philofophus, & *Jo. Schraderus*, prælector Eloq. & Hift. Horum elogiis qui adduntur, cum faltem fint Indices, non eft noftrum, eos excerpere, quippe quibus fufficit majoris operis excitaffe fitim.

THEODORI CRÜGERI, THEOL. D. ET SUP. Diœcef. Chemnit. Apparatus Theologiæ moralis Chrifti, & renatorum, variis obfervationibus illuftratus, in quo fanctiffimum Jefu Chrifti exemplar, ex natura & gratia ejus expreffum, in intellectu, confcientia, religione, imaginatione, memoria, voluntate, affectibus, virtutibus, fenfibus, corpore, infirmitatibus, & medicina mentis, confpicuum, accuratius & plenius regenitis ad imitandum proponitur.

Lipfiæ, apud Bernhard. Chriftoph. Breitkopfium, 1747, 4. Alph. 7 plag. 6.

Optime quidem Venerabilis Autor nofter cognitum atque perfpectum habebat, quam ferax effet ætas noftra talium librorum, quorum lectio ad formandos mores fanctiores plurimum conduceret; nihilo tamen minus rem bonam fibi facturus videbatur, fi omnes animi fui doctrinæque nervos eo intenderet, ut *fpecialem renatorum Theologiam moralem, ex imitatione Chrifti depromtam*, cum veritatis divinioris affeclis communicaret, idque inprimis ageret, ut hiatus doctrinæ moralis renatorum, & infigniores ejus defectus,

pro

pro virili sua parte suppleret atque restitueret. Methodo autem utitur medicorum sanandi rationi non absimili, quod ex his, quæ deinde dicemus, unicuique lectorum facile erit judicatu. *Prolegomena* inscribuntur *de natura atque indole Theologiæ moralis renatorum, ex imitatione Chri-* Pag. 3.
sti depromtæ. Varias variorum hic, doctrinam morum tradendi, vias recensere libuit Autori, ex quibus *para-* 9.
digmaticam præoptat, secundum *Senecæ* præclaram vocem: *Longum iter est per præcepta morum, breve & efficax* 11.
per exempla. Suis tamen limitibus hujus doctrinæ metam, ait Noster, contineri, ne abusus doctrinæ sanctiori injuriam inferat, quod tum demum fieri solet, si exempla aliorum *sanctorum* absolute, & citra nævorum, in illis conspicuorum, exceptionem, ad imitandum proponantur, & fabulæ aniles pro veris rerum gestarum monumentis venditentur. Quid *studium* 14.
sit *imitandi*, cui omnis Theologia paradigmatica innititur, quis ortus, effectus, quæve cautelæ sint notandæ, illud curate Autor exponere laborat, & studium quidem imitandi in conatu, censet, vel connato, vel assuefacto, consistere, qui fertur ad formandos mores secundum exemplar alterius, vivis coloribus expressum. Arctius deinde fines constituuntur, intra 17.
quos exemplum Christi ratione imitationis nostræ continetur, quod brevissimis ita expedit Autor, quatenus scilicet ipsa humana Christi natura studium imitandi exercuerit in *rebus humanis*, post formam servi assumtam in similitudine hominum constituta. Exinde optimum ad imitandum nobis pro- 19.
ponitur exemplum, sanctissimum & ab omni labe immune. Post interjectam satis fusam enarrationem scriptorum, qui vitam 23.
Christi expositam dederunt, imitatio Christi, generatim spectata, dicitur *studium habituale Christianorum, e viribus gratiæ Spiri-* 25.
tus S. ortum, sequendi exemplar cogitatorum, propensionum, 27.
virtutum, dictorum, & factorum Christi, in quantum imitabilia illa nobis proposita sunt. Ex his altius inquiritur in ne- 33.
cessitatem, indolem, objectum, fructus, reliquasque hujus rei affectiones, & ad realem descenditur finitionem, ubi doctrina moralis, studium imitandi vitam Christi systematice pro-

 ponens,

Digitized by Google

ponens, dicitur Theologia Chriſti paradigmatica, ſeu ſcien-
tia habitualis practica, e verbo divino hauſta, ſiſtens nobis
vitam, habitus naturales, & dona gratiæ Jeſu Chriſti, in
exemplar agendorum & omittendorum, ad cujus amuſ-
ſim omnes regenitorum ideæ, propenſiones, virtutes, affe-
ctus, ſenſus, mores, dicta, & facta, pro viribus dirigi, & ad
imaginis divinæ ulteriorem in dies inſtaurationem, ſollicite
adduci debent, ut gloria Chriſti & animarum ſalus in dies
Pag. 41. promoveatur. Circa finem præliminaris hujus Diſſertationis
impius ille, & in meritum Chriſti injurius, profligatur error
plurimorum adverſariorum, qui, Servatorem in mundum ideo
unice veniſſe, tradunt, ut tantummodo perfectum exemplar
49. virtutum nobis conſpiciendum proponeret. Sequitur nunc
Caput primum, principia fundamentalia imitationis Chriſti mo-
ralis, e Chriſtologia dogmatica analogice depromta, per-
tractans, ubi *Sectio prima* de ſequela nominum, naturæ, per-
ſonæ, munerum, & ſtatuum Chriſti, moraliter a renatis præ-
52. ſtanda, præcipit. Propoſitio univerſalis, ex qua in hoc vir-
tutum genere omnes veritates immediatæ fluunt, ita conſtitui-
54. tur: *Sequere naturam & gratiam in Chriſto conſpicuam*, cujus
principii, adæquate conſtituti, uberiorem deinde Autor red-
dit rationem, & ad onomatologiam Chriſti, mentem noſtram
ad virtutum ſequelam elevantem, pergit, cujus exempla quæ-
61. dam, ut forte nobis ſunt obvia, hic enarranda ſumamus. Quan-
do Chriſtus dicitur תלוי, *ſuſpenſus*, ad eam hic exercendam
admonemur virtutem, ut gloriemur ſuper afflictionibus crucis
63. ad ſuſcipiendum jugum Chriſti Porro Chriſtus dicitur *roſa
vallis*, & *flos Saronis, vitæque lignum*, quod Chriſtianos edo-
cet, ut de vita ſua caduca, ſicut flore, crebrius cogitent.
Caprea dicitur Servator; hinc, ut agilis & alacris ſit Chriſtianæ
65. ſuæ vitæ praxis, unusquisque inſtituitur. Ex his reliqua fa-
cile datur æſtimandi vera ratio. Ea, quæ ſequuntur, pluri-
ma ex parte ex Theologia dogmatica ſunt deſumta, ubi de
unione Chriſti perſonali, ejusque duabus naturis, præceptio-
70. nes afferuntur plurimæ. Inter ea tamen Commentatio inter-
ſeritur ſingularis *de phænomenis naturæ*, phyſice conſideratis,
naturam

Digitized by Google

naturam moralem veteris & novi hominis non parum illustrantibus, cujus generis hæc inprimis nobis fuerunt obvia: Natura physica nihil frustra agit; sed natura veteris hominis moraliter omnia frustra agit, cum e contrario natura sanctificata novi hominis moraliter nihil frustra agat. Natura physica semper intendit id, quod est optimum; at natura veteris hominis nihil intendit, nisi pessimum, cui contra nitens natura sanctificata id intendit, quod est optimum. Et sic reliqua.
Caput omne tractationis hujus in eo versatur, ut ex doctrina Pag. 76.
illa de unione, & naturis in Christo, axiomata gratiæ habitualis in Christo discamus, quæ cardinis quasi vicem in omni Autoris opere sustinent. Sunt vero istæ, qualitates donorum peculiarium, & præ nostris eminentium, finitorum tamen, & quæ naturæ humanæ habitualiter & subjective insunt,
ita, ut in statu renovationis homini novo ad imitandum pro- 87.
ponantur. Imitationem moralem ἐνυποςασίας Christi Autor in ὑποςάσει *fidei* quærit, non essentialiter quidem, aut substantialiter, sed *mystice* & spiritualiter, spectata, in actu justificationis, ubi persona Christi velut peccatum, & persona
hominis justificandi velut justus Christus, per imputatio- 90.
nem divinam reputantur. Delabitur inde Noster ad immunitatem Christi a peccato, & nefandas voces famosissimi *Edelmanni*, hominis pessimi, strenue refellit, quibus, *naturam Christi humanam nunquam quidem actu peccasse, sed habuisse tamen fomitem peccati, & peccare potuisse, si voluisset*, im-
pie atque absurde dixerat. His profligatis dicteriis, imitatio- 97.
nem Autor perfectam ἀναμαρτησίας Christi in regno futuro cœlorum constituit, cum in statu gratiæ perfecta illa non de-
tur, nec quoad partes, nec quoad gradus. Communionem 107.
intimam naturarum Christi personalem imitari analogice &
moraliter communionem fidelium mysticam, Noster asserit. & 111.
mysticæ hujus imitationis partes primarias ordine exponit, quibus ratione *trium generum communicationis Christi idioma-*
tum aliæ adduntur mysticæ nostræ imitationis rationes. Offi- 124.
cium Christi propheticum imitantur omnes regeniti θεοδίδακτοι mediante verbo, non solum in munere publico eccle-

 siastico

Digitized by Google

ſiaſtico verſantes, ſed privata quoque ſui inſtitutione, per
ſpiritualem unctionem, & efficacem cordis immutationem,
Pag. 130. illuminationem, regenerationem, & ſanctificationem, eruditi.
142. Pari modo reliqua officia Chriſti ad imitandum regenitis caute
proponuntur, & ad ſtatus Chriſti diverſos fit digreſſio, quorum gradus recenſentur, quodque in iis detur imitabile,
161. quave optime id fiat ratione, clarius docetur. In *Sectione* hujus *Capitis ſecunda* de ſequela gratiæ in Chriſto agitur, ubi principii loco ponitur gazophylacium totius renatorum Theologiæ moralis, quod eſt doctrina de gratia divina, per Chriſtum parta, & in exemplo imitabili Chriſti conſpicua. Hinc ſequela gratiæ Chriſti eſt præcipuum fundamentum totius doctrinæ moralis renatorum, & theſaurus, a Deo nobis
168. donatus. Homo renatus gratiam Chriſti, active in ſe operantem, imitatur paſſive per varios gradus gratiæ propter meritum Chriſti, ita, ut gratia divina, nobis donata, analoga ſit, & ſimilis gratiæ Dei, quæ in Chriſto eſt, pari modo, ſicut ſigillum ceræ imaginem ſuam imponit, ita, ut, quem ad modum Chriſtus exinanitus profecit in gratia Dei, ſic anima
188. fidelis creſcat in gradibus gratiæ, quorum ſingula hic enarrantur capita. Unctio ſpiritualis Chriſti dicitur communicatio divinæ plenitudinis & donorum gratiæ, unigenitum Dei filium adimplens gratia & veritate, quam unctio fidelium ſpiritualis imitatur, quæ conſiſtit in collatione donorum gratiæ, tam ad-
196. miniſtrantium, quam ſanctificantium. Donum miraculorum Chriſti extraordinarium fuiſſe χάρισμα, Noſter dicit, tales edendi actiones ſupernaturales, quæ nec in naturæ, nec in gratiæ, ordine, ſolito nexu, aut viribus, continentur, ſed ordinem naturæ, & gratiæ, a Deo conſtitutum, longe tranſcendunt. Hoc donum pertinuit etiam ad fideles in eccleſia Chriſti plantanda, quibus dona miraculoſa ad imitationem Chri-
203. ſti fuerunt permiſſa. Hac data occaſione, *Hollmanniana* de miraculis ſententia, qua *Wolfianam* hypotheſin de forma miraculorum defendere ſtuduit, modeſte examini ſubjicitur. Ex-
216. tremam hujus *Sectionis* partem occupat Commentatio de piraſtica ſacra, quæ donum gratiæ divinæ renatis datum dicitur,

quo

Digitized by Google

quo intra ſemet ipſos, ratione ſui, & aliorum, examen actu inſtituunt de fide ſua ſalvifica, & operibus vere bonis, ubi cavendum eſt, ne fallacia noſtræ naturæ, gratiam imitantis, Pag. 224.
nobis aliisque illudat. *Caput ſecundum* ψυχολογίαν Chriſti, 227.
ſeu doctrinam de *animæ humanæ* Chriſti, & Chriſtianorum, aſſimulatione conſubſtantiali, exponit, ubi quidem 230.
non ſolum de animæ humanæ exiſtentia in genere, ſed de Chriſti etiam anima, ejusque partibus eſſentialibus, diſſeritur.
Anima ipſius ad ductum Scripturæ Sacræ deſcribitur, quod ſit 234.
eſſentia ſpiritualis, ſimplex, finita, & incompleta, corpori naturaliter, τῷ λόγῳ perſonaliter, unita, facultate intelligendi & volendi, multisque aliis donis gratiæ habitualibus, inſtructa, ad genus humanum docendum, redimendum, & eccleſiæ militantis triumphantisque regimen capeſſendum, divinitus deſtinata. Manſit autem anima Chriſti finita atque depen- 247.
dens, etiamſi infinita dona per unionem cum λόγῳ perſonalem acceperit; quo pacto probe intelligitur, ſucceſſive eam creviſſe in ſapientiæ donis, & ſua incrementa aliis oſtendiſſe hominibus. Eundem in modum noſtra anima humana finita prorſus eſt atque dependens, ex parte modo cognoſcens, & voluntatis deſiderium, in infinitum bonum tendens, in his, quas natura ad vivendum dedit, anguſtiis quam maxime circumſcriptum cernitur. De præexiſtentia deinde ani- 250.
mæ & Chriſti agitantur quæſtiones multæ, quibus alia additur 253.
de origine animæ Chriſti, ubi diſputatur a viris doctis, num illa immediate a Deo creata, utrum potius per traducem e *Maria* generata ſit. Facili negotio, ſi modo in evidentia teſtimonii Spiritus S. acquieſcere velimus, diſcuti hanc quæſtionem poſſe, Noſter recte aſſeverat, cum literæ nos doceant 257.
ſanctiores, per generationem utero *Mariæ* eam eſſe productam. Objectiones quædam, facile hic ſubortæ, deinde removentur, & contra *Carpovium*, in hac cauſa ab Autore diſſentientem, nonnulla monentur. Circa nexum animæ & cor- 262.
poris Chriſti, a Spiritu S. nobis non revelatum, philoſophicas Autor attingit quæſtiones, de commercio animam inter & corpus humanum vulgo agitatas. *Caput tertium* Νοολογίαν 277.
Chriſti,

Digitized by Google

Christi, sive doctrinam de *habitibus intellectualibus* Christi, secundum naturam & gratiam spectatis, renatis ad imitandum propositis, persequitur. *Sectio* inprimis *prior* sequelam luminis
Pag. 178. naturæ in Christo pertractat &, quid per νοολογίαν Autor sibi velit, tradit; ubi docet, illam instruere renatos circa imitationem intemeratæ mentis Christi, quo modo nempe omnes suos habitus intellectuales, facultates item & operationes mentis, ad exemplar habituum intellectualium Christi, emendare, atque ad veram sapientiam, scientiam, prudentiam, fidem,
281. & reliquas intellectus virtutes spirituales, per illuminationem Spiritus S. rite perducere queant. Demonstrata existentia intellectus Christi, facultas & operationes ejus altius exa-
288. minantur, & curate docetur, ideas Christi humanas cum ejus omniscientia divina non esse confundendas, siquidem facultates ejus naturales finitæ & separatæ manserint ab omniscientia infinita, cum ipso communicata; ideas porro ejus in statu exinanitionis ab ideis ejus in statu exaltationis fuisse diversas, diversamque idearum Christi originem pro diversis ob-
302. jectis cognoscendis statuendam esse. Suspensio judicii Christi, nonnunquam in vocibus, ab ipso editis, occurrens, docet renatos, ut Christum imitari debeant, quando inperscrutabiles providentiæ divinæ vias rimari nequeant; quando mysteria revelata audiant; quando sibi caveant ab omnibus verborum æquivocationibus, aut aliis lenociniis, in quibus su-
310. spensio judicii effugium quærit. Admiratio Christi in diebus carnis nunquam, sicut in nobis, supponit inscitiam antegressam, sed, circa objectum, ipsi placens, versans, pro laudis ejus encomio sumitur, circa objectum autem, ipsi displicens,
315. indignationem ejus significat, & querelas comites habet. Lumini huic naturæ contradistinguitur ab Autore lumen gratiæ, sive complexus facultatum & habituum supernaturalium Christi & renatorum, intellectui divinitus superadditorum. Tales sunt divina sapientia, scientia, prudentia, θεοσοφία, θεοπιστία, fides, & reliqua, quæ *Sectio tertia* plenius evolvit,
322. sequelam luminis gratiæ in Christo uberius docens. Exhibentur hic *phænomena naturalia* intellectus humani, e Logica [illegible] desumta,

Digitized by Google

desumta, phænomena spiritualia & moralia eximie illustrantia, quæ omnia hic recensere, spatii angustia prohibet. Nec hic de- Pag. 336.
esse voluit rebus suis ornandis Autor, & impietati profligandæ, cum, data occasione, prolixam hic iterum contra *Edelmannum* instituit disputationem, qui, rationem humanam esse ipsum Deum, & λόγον *Joanneum*, adoratione dignum, in scriptiunculis suis deblaterare non erubuit. Refertur huc et- 348.
iam peculiaris Commentatio de *Arithmetica* spirituali renatorum, quæ Autori dicitur ars computandi mystica, sanctam Christi ratiocinationem moraliter imitari studens, in quotidiana pœnitentia & exploratione sui ipsius, quæ beneficia Dei accurate considerat, & momenta vitæ ad trutinam exempli Christi & legis Dei ponderat, uti hoc secundum singulas numerandi species exigitur. Fides Christi dicitur 353.
notitiæ, assensus, & fiduciæ ejus immotæ, acquiescentia perpetua in veritatibus cœlestibus, præsertim in promissionibus Dei patris, rite perceptis, sincere approbatis, & sancte sibi 357.
applicatis. *Caput quartum* συνειδολογίαν, seu doctrinam de *conscientia* & *religione* Christi, pertractat, & in *Sectione* ejus *priori* speciatim de sequela conscientiæ Christi agitur, cujus existentia 361.
confirmatur primo, & deinde, qualis fuerit, describitur. Est autem conscientia Christi argumentatio mentis ejus de suis cogitatis, dictis, factis, & omissis, ad voluntatem Dei patris, ipsum mittentis, relatis, ut nulla factorum pravitas, sed perpetua bonitas, cum mentis tranquillitate, inde in ipsum redundaverit. Norma hujus conscientiæ est intrinseca Christi 362.
sanctitas, & mentis divinæ rectitudo, conveniens exacte cum voluntate divina, generatim spectata. Christum in agone 377.
mortis sensisse conscientiam dubiam, utique asserendum esse, Noster statuit, ita tamen, ut non in συντηρήσει, & notitia voluntatis divinæ, sed in συνειδήσει, & propriarum virium ad tolerandos cruciatus ἀγωνίας exploratione, exstiterit. Inde, adjicit, solatium haud mediocre in renatorum conscientiam dubiam profluere. *Posterior* hujus *Capitis Sectio* de se- 393.
quela religionis Christi præcipit, quæ verum ejus de Deo trinuno sensum, & rectum ei præstitum cultum, complectitur, qui

Digitized by Google

Pag. 409. imitationi renatorum proponitur, ubi præter reliqua ab Autore noſtro monetur, Chriſtianiſmum V. T. quoad vitæ praxin non pro norma habere potuiſſe imitationem vitæ Chriſti, quia Meſſias tunc temporis nondum in vivis fuerit, adeoque vita ejus ad imitationem trahi nondum potuerit. *Caput quintum*
417. φαντασιολογίαν Chriſti commemorat, ſive *facultatem imaginandi* in Chriſto ſecundum naturam & gratiam ſpectatam.
420. Diſtinguitur illa in activam & paſſivam. Activa imagines objectorum abſentium ſuſcitavit, conſervavit, compoſuit, ſejunxit, compeſcuit, auxit, imminuit, atque ad varios effectus in ſemet & aliis excitandos direxit, & ſemper intellectui ſuo puro ſubordinavit. In quantum hæc cadant in renatorum phantaſiam, quantaque ſit differentia utriusque, ſequentia docent
432. rerum momenta. Poſtea problema proponit Noſter, utrum humanæ Chriſti naturæ per & propter unionem perſonalem ſanctus & optime verus tribui queat enthuſiaſmus. Præmuniuntur hic quædam, ad uſum bonum vocabuli *enthuſiaſmus* pertinentia, & deinde in ſua capita diſſolvitur quæſtio, & circumſpecte affirmatur, Chriſtum poſſe in ſenſu puro dici ἐνθουσια-
438. ζόμενον. Sed per enthuſiaſmum intelligit Noſter hoc loco concurſum immediatum & intimam permeationem naturæ divinæ cum facultate imaginandi Chriſti humana, qua illa imagines rerum abſentium, præſertim futurarum perpeſſionum, perſolvendi λύτρου, & ſtatus exaltationis, facultati imaginandi humanæ Chriſti diſtincte ſuggeſſit, communicavit, compoſuit, fovit, ſuſtentavit, & eum in finem ſapienter direxit, ut intuitu futuræ gloriæ natura Chriſti humana eo promtior redderetur ad ſubeundum tremendum opus redemtionis, & ad ani-
451. marum noſtrarum ſalutem promerendam. Ad *ſextum* accedimus *Caput*, quod de μνημηλογίᾳ, ſive *facultate recordandi*, in Chriſto ſecundum naturam & gratiam ſpectata, diſſerit. Facultas recordandi humana, ſicut in univerſum, ita ſeorſim ſpectata, in Chriſto eſt facultas mentis ejus, agnoſcendi iterum reproductas ideas pro iis, quas olim concepit intellectus, vel ſen-
454. ſus humanus, cui in quantum aſſimiletur noſtra facultas ruminandi, & quam diverſa ſit hæc ab illa, Autor explanare

non

non omiſit. In quæſtione de frontalibus mnemonicis proba- Pag. 460.
biliter Noſter judicat, Chriſtum utique geſtaſſe phylacteria,
non ex neceſſitate, aut ſuperſtitione, ſed ex imitatione & par-
ticipatione rituum innoxiorum Judaicorum. Difficultates le-
viſſimæ, hac ſub controverſia motæ, tolluntur facili negotio 461.
ab Autore noſtro Venerabili. Memoriam Chriſti ſupernatu-
ralem, Noſter ait, continere dona gratiæ mnemonica, facul-
tati recordandi naturali Chriſti ſuperaddita, qua permeatio
mutua, naturæque divinæ internus concurſus, plenum rerum
præteritarum omniſciumque reminiſcentiæ habitum cum natu-
ra Chriſti humana communicavit. *Caput ſeptimum θεληματο-* 485.
λογίαν Chriſti, ſive doctrinam de *voluntate* & *libertate* Chriſti,
pertractat. Exiſtentia atque indole voluntatis ejus declarata, 488.
impulſus, determinans facultatem volendi, aut nolendi, dicitur
repræſentatio rationis ſufficientis, objecti boni, vel mali, vere, 490.
vel apparenter, melioris, aut pejoris. Claſſes deinde facultatum
Chriſti volendi conſtituuntur, & in ſpecie de actibus ejus vo-
lendi *elicitis*, ſeu immanentibus, atque *imperatis*, ſeu emananti- 497.
bus, & in opus ad extra tranſeuntibus, diſſeritur. Neceſſi- 502.
tas Chriſti moralis, monente Autore, immutabilem nexum
cauſarum atque effectuum in eſſentia & voluntate Chriſti con-
tinet, ita, ut aliter ſe habere nequeat, eaque eſt inſtitutio-
nis perſonalis, conſecutionis fœderalis, atque operationis hy- 505.
potheticæ. Spontaneitas Chriſti eſt intrinſeca ultronea deter-
minatio & niſus voluntatis ejus ad bonum ſufficienter cogni-
tum appetendum, & peragendum, & ad malum, ſatis perſpe-
ctum, averſandum & omittendum. Ultimo loco phænome-
na ſtatico-mechanica, doctrinam moralem in voluntate, li- 520.
bertate, & εὐκληρίᾳ humana, non parum illuſtrantia, addun-
tur, ex quibus, loco ſpeciminis, unicum hic proferre lubet
exemplum. In æquilibrio ſunt gravia æqualia, a centro
gravitatis æqualibus intervallis ſuſpenſa. Ita in voluntate di-
vina juſtitia & miſericordia ejus in æquilibrio ſunt, quin juſti-
tia ejus ſtat ſicut montes *Pſ. XXXVI, 17*, & omnes viæ ejus
implentur bonitate *Pſ. XXV, 10* At renati meritorum ſuo-
rum putatitium æquilibrium ad cœli gloriam promerendam

abnegant, debiti sui immerentis, & gratiæ divinæ, æquilibrium
Pag. 523. agnoscentes nullum. *Caput octavum* παθολογίαν Christi complectitur, seu doctrinam de *affectibus* Christi, renatorum affectibus ad imitandum propositis. Omnis hujus rei contemplatio quatuor momentis absolvitur, quorum *primum* desiderii humani generalem tractat enucleationem, prout in voluntatem, vel tædium, tendit; *secundum* exhibet affectus primitivos, amorem & odium; *tertium* perpendit affectus derivativos reliquos; *quartum* signa dat affectuum externa. Excerpamus jam ex *Sectione priori*, de affectibus Christi primitivis agente, nonnulla, ut Lector habeat, quod de Autoris nostri
527. laboribus judicare possit. Sympathia Christi physica est mutua in sentiendo, agendo, & patiendo, animæ & corporis ejus convenientia, præsertim in nexu animæ & corporis, naturaliter conspicua, qua συμπάσχοντα mutuo inter se vinculo conjuncta sunt. Sympathia vero moralis est arcana voluntatis & agendi patiendique in Christo & renatorum attractiva
542. consensio. Affectus Christi naturales & nostri conveniunt quidem inter se ratione indolis formalis; differunt tamen etiam ratione affectuum regiminis, causæ finalis, obligationis legalis, fallaciæ naturæ, gratiam imitantis, & numeri. Singulis deinde generibus amoris & odii enarratis, ad *Sectionem*
573. Noster *alteram* hujus *Capitis* pergit, ubi de affectibus Christi derivativis, ad imitandum propositis, agitur. Hinc de lætitia, tristitia, spe, fiducia, metu, & reliquis, ex industria
588. fit disputatio. Christi ἀγωνίαν theatrum fuisse plerorumque ejus affectuum, Autor putat, ubi angor, metus, consternatio, tristitia, ira, indignatio, zelus, pudor, dolor, odium, & reliqua, ad summum usque gradum se manifestarunt. Hanc imitantur renati in articulo mortis, & in statu summæ tentationis, quando præsertim lucta carnis & spiritus ad su-
613. premum gradum perducitur. *Sectio tertia* cum pathologia semiotica hoc *Caput* claudit. De φιλανθρωπίᾳ Christi signum hoc affertur insigne, *sibilus* scilicet ejus *evangelicus*, per verbi præconium blande advocans mortales, ut ad fidem & vitam æternam se adduci patiantur, quem renati blandis suis allo-

quiis

quiis imitari ſtudent. Riſum ſignum eſſe lætitiæ, Chriſtumque Pag. 620.
leniter ſubriſiſſe utique, per probabilem conjecturam Autori
videtur. Renati, verecunde ſubridentes, hanc imitantur lætitiæ
teſtificationem. In *Capite nono* ad *virtutes* Chriſti *generatim* 633.
ſpectatas fit progreſſus. Demonſtrata exiſtentia virtutum in 638.
Chriſto vere talium, illæ per habituales deſcribuntur inclina-
tiones mentis & voluntatis ejus ad actiones ubivis ſanctas, ju-
ſtas, rectas, & voluntati divinæ perfectiſſime conformes, per-
agendas. Ex his forma, indoles, fons, ſubjectum, atque objectum, 640.
virtutum Chriſti amplius deſcribitur. Cumque pro vario ob- 643.
jectorum reſpectu virtutes Chriſti nonnullæ dentur inimitabiles
tam reſpectu noſtri, quam reſpectu ſui ipſius, ſollicite hæc
Autor ſeparat, & diſtincte exponit. His præſuppoſitis, ad de-
ſcribendam formalem rationem virtutum Chriſtianarum pro-
cedit Noſter, perhibens, formam earum eſſe habitualem incli- 647.
nationem mentis ad exemplar Chriſti ſe conſtanter & ſerio
componendi ad voluntatem Dei legalem & evangelicam, quæ
per partes ad ſingulas virtutes conferuntur. *Sectio ſecunda* de 691.
virtutibus Chriſti erga Deum ſpecialem inſtituit tractationem,
ubi de pietate, & divino ejus cultu, tam interno, quam ex-
terno, amplius diſſeritur, & imitatio ejus in cultu renatorum
quoad ejus requiſita, claſſes & attributa devotionis, ſub fi-
nem proponitur. Pari modo in *Sectione tertia* doctrina de 730.
virtutibus Chriſti erga ſemet ipſum præcipitur, cui in *quarta*
Commentatio de virtutibus ejus erga alios additur, & ad imi- 767.
tationem renatis ſingula proponuntur. Sequens *Caput decimum* 825.
ad *explorationem ſenſuum* Chriſti accedit, & in *prima* quidem
Sectione, de ſenſibus Chriſti externis, generatim ſpectatis,
agente, ſenſus Chriſti naturales deſcribuntur, quod fuerint
motus fluidi nervei in corpore ejus, inducti ab objectis ex-
ternis, organa ſenſualia attingentibus, & ad cerebrum pro-
pagati, ibique ab anima Chriſti naturaliter percepti. Iſti 827.
ſenſus noſtrorum ſenſuum mundandorum ſunto exemplar, ut
ſecundum ejus rationem reſtituantur, & ut nos ipſi labem ori-
ginis, ſenſibus adhærentem noſtris, cum vera contritione cor-
dis agnoſcamus. Regimen ſenſuum myſticum apparet in ſan- 830.

 ctifica-

Digitized by Google

ctificatione & renovatione noſtra quotidiana, quippe quæ
Pag. 833. recollectio eſt ſenſuum externorum ad interiora mentis, per
veram fidem ad Deum converſæ. Phænomena denique ſenſuum, generatim ſpectata, prout naturam ſenſuum myſticam, & fallaciam naturæ, in ſenſibus gratiam imitantis, illuſtrant, ſub finem hujus *Sectionis* adduntur, quorum exemplum illud eſt: Sicut ſenſus omnes naturales in unum generalem, tactum, reſolvuntur, ita & ſenſus myſtici omnes in unum cordis ſpiritua-
837. lem, contactum, reſolvuntur. Reliqua conſulto omittimus. Procedimus ad *Sectionem ſecundam*, de *viſu* Chriſti, renatis ad imitandum propoſito, præcipientem. Viſus hic primo
839. naturalis Chriſti deſcribitur, & deinde, metaphoricus & allegoricus qualis fuerit, expenditur. Utrum Chriſtus in diebus carnis patrem oculis corporis viderit, quæritur; quam quæſtionem, jam olim motam, Noſter ita ſolvit, ut dicat, Chriſtum per modum prægustus æternitatis, vel beandorum, vel damnandorum, Deum patrem vidiſſe, non autem comprehenſive. Qualis uſus ſecundum exemplar Chriſti oculorum ſit noſtrorum, ſequentia momenta ad imitationem revocant,
851. & uſu myſtico ordinario perhibetur, illum per ſolam fidem
854. in Chriſtum, mediante verbo, fieri, cujus phænomena ex phænomenis viſus naturalis quam maxime illuſtrari poſſe, Noſter exiſtimat, dummodo reputare nobiſcum velimus, non dari lucem innatam oculis humanis corporis, ſiquidem nec embryones, nec demortui, nec homines vivi, in loco tenebroſo & umbroſo conſtituti, quidquam videant. Ita etiam non dari lucem ſpiritualem innatam oculis mentis. Secundum hanc methodum reliqui pertractantur ſenſus Chriſti, &
865. renatorum, ut vel ex his facile Lectori de reliquis conſtet. *Sectio* hinc *tertia auditum* Chriſti, renatis ad imitandum propo-
877. ſitum; *quarta tactum*; *quinta guſtum*, & *ſexta* denique *odo-*
889. *ratum* Chriſti ſecundum noſtrum odorem naturalem & myſti-
904. cum exigit, ut odoriferi fiamus Deo. Subſequens *Caput undecimum* ad σωματολογίαν pergit, de *corpore* Chriſti doctri-
915. nam in communem Theologiæ moralis uſum afferens. *Sectio prima* hujus *Capitis* de corpore Chriſti, generatim ſpectato,

ctato, differit. Consideratur hic ante omnia dignitas atque excellentia corporis Christi, cui succedit diversitas genealogiæ ejus, & conceptio corporis ejus, non naturaliter, sed supernaturaliter, facta. A quantitate corporis Christi naturali trans- Pag. 931.
itur ad quantitatem corporis mysticam, & primo quidem ad 945.
trigonometriam hominis novi mysticam, divinorum mysteriorum sublimitatem pro modulo unctionis spiritualis delineantem. Axioma hujus generis, præter reliqua, sequens communicabimus: *Datis tribus personis divinis, triangulum mysti-* 946.
cum consubstantiale & reale in S. S. Trinitate a novo homine per fidem indubiam *concipitur.* Pari diligentia *Epipedometria* novi hominis, & *Stereometria* ejus, applicatur, cujus axioma quoddam hic addere juvat: *Cylindrum sollicitudinum suarum* 949.
temporalium devolvit novus homo in manus Christi, huic commendat vias suas, probe confidens, quod *Christus omnia bene fecerit.* Reliqua, quæ sequuntur, ad ætatem, sexum, tem- 959.
peramentum, venustatem, aliasque corporis Christi affectiones, spectant. Nec omittitur *electricitas*, seu agilitas corpo- 968.
ris Christi, quæ ea dicitur qualitas, qua Christus per circumgyrantem frictionem ætheris in radiis solaribus diurnis, vel per faces nocturnas splendentes, externe fuit illuminatus. Hæc quomodo ad electricitatem novi hominis corporis materialis transferantur, lectoris arbitrio est permittendum, ne nimis longi in enarrando hoc Opere videamur. *Sectio se-* 991.
cunda de *partibus* corporis Christi *solidis* agit, quatenus novo homini in exemplum sunt proponendæ. Singula hic percurrere facile quivis poterit, qui partes corporis solidas cogitet. Nostrum modo erit, unum alterumve exemplum proferre, ex quo, quomodo imitatio renatorum ab Autore instituatur, perspici queat. Crines & pili artuum Christi, 1005.
sanguine ejus madentes, peccatis totius mundi expiandis, λύτρε partem solverunt. Crines ergo novi hominis per crines Christi sanctificantur, ut albedo originalis lepræ, crinibus mystice adhærens, aboleatur, *Levit. XIII, 3-57.* Viscera 1033.
Christi naturalia in tempore passionis & mortis ejus holocaustum fuerunt, flammis iræ divinæ pro redimendis nobis oblatum.

latum. Viscera ergo novi hominis naturalia, velut insigne Dei donum ad respirationem, nutriendum corpus, & cibum digerendum, egerendumque, habenda sunt; hinc miranda eo-
Pag. rum structura Anatomicis ansam præbet ad demonstrandam
1052. inde existentiam divinam. In *Sectione* denique *tertia partes* corporis Christi *fluidæ* recensentur, ad quas lux oculorum, sonus vocis, habitus, sanguis, lympha, bilis, & sudor, refer-
1058. tur. Guttulam unam sanguinis Christi effusi, respectu redemtoris infiniti, potuisse quidem λύτρον consummatum perfi-
1063. cere, sed non debuisse; nam totus sanguis ejus effundendus erat pro decreto divino. Phænomena sanguinis mystici vitalis, in novo homine, optimo jure Autor e phænomenis sanguinis, naturaliter in corpore humano circulantis, explicari posse, judicat. V. g. motus & pulsus sanguinis naturalis fit per systolen & diastolen cordis; ita & meritum Christi, per verbum divinum cor movens nostrum, fidem, velut princi-
1067. pium totius vitæ spiritualis, communicat. Ad quæstionem, acriter nostro tempore agitatam, *utrum fundus sanguinis Christi in regno gratiæ ab eximie saltem piis inveniri possit*, caute atque distincte Noster respondet, de sacramentali usu sanguinis Christi statuendum esse, convivas omnes omnem sanguinem
1083. fusum, adeoque & totum calicem S. Cœnæ, exhaurire. *Caput duodecimum* de *infirmitatibus* & *languoribus* Christi, no-
1087. vo homini in solatium propositis, agit, ubi infirmitates Christi dicuntur naturales & irreprehensibiles animæ & corporis affectus & defectus. Dividuntur iidem in negativos & privativos. Negativi defectus consistunt in languore earum rerum, quæ nec per naturam possunt, nec per officium debent, adesse. Privativi sunt earum rerum, quæ per naturam ad-
1141. esse possent. *Caput decimum tertium*, idemque ultimum, de *sanitate* & *medicina* mentis spirituali Christi & Christianorum
1144. agit. Medicina mentis, generatim spectata, est illa doctrinæ moralis pars, quæ media spiritualis vitæ tam instaurandæ, quam conservandæ, & promovendæ, suppeditat. Pertinent huc media gratiæ, Therapevticam sacram constituentia, quæ in *Diæteticam* & *Pharmacevticam* spiritualem distingui solet.

Digitized by Google

ſolet. Illa eſt doctrina cœleſtis, e ſola Scriptura S. hauſta, quæ ordinem medicaminum mentis ad vitam ſpiritualem vel continuandam & promovendam, vel conſervandam, tractat. Hæc dicitur ea doctrinæ moralis pars, quæ medicamina ſacra pro conſervanda, aut recuperanda, animarum ſalute ſubminiſtrat. Quæ omnia ſecundum conſuetam mediorum gratiæ doctrinæ methodum rite recenſentur. Ultimo denique loco explicatio additur nummorum quorundam, æri inciſorum, atque os Chriſti, ex plurimorum ſententia, referentium, quo exinde pateat, quæ venuſtas fuerit faciei Chriſti, & in quantum vultus ſignum animi ſit habendus. Ex his, vel nobis tacentibus, tanti Operis pretium atque dignitatem unicuique cognoſci poſſe, non temere judicamus.

Pag. 1147. 1148.

Bibliſch-Exegetiſche Unterſuchungen, ꝛc.

id eſt,

JO. DIETERICI WINCKLERI, S. S. THEOL. Doct. Hildesh. Eccleſ. Superint. Conſiſtorii Aſſeſſoris primarii, & Gymnaſii Ephori, Biblico-exegeticæ Diſquiſitiones.

Pars I.

Lemgoviæ, typis Jo. Henr. Meieri, 1747, 8. Plag. 14.

Pro eo, quo in literas ſanctiores fertur S. Rev. Autor, ſtudio inſigni, facere non potuit, quin nobiſcum Obſervationes ſuas, ante aliquot annos publice promiſſas, doctiſſime æque ac diligentiſſime ſcriptas, communicandi faceret initium. Ea hujus *prioris Partis* eſt ratio, ut nil, niſi ſenſus, a Spiritu S. intentus, inveſtigetur, & ob oculos inprimis ponatur, non tamen plane omiſſis ſubſidiis philologicis & criticis, licet rarius occurrant. Ineditæ adhuc omnes illæ ſunt diſquiſitiones, in hoc libello occurrentes, nec ex iis, quas ſparſim Noſter antea in lucem expoſuerat, repetitæ. Primum inter eos locum occupat excuſſio te-

Digitized by Google

Pag. 4. ſtimonii *Paulini* ad *Hebr. V, 7.* Conficit hic Noſter, ſermonem eſſe Apoſtolo de ſtatu Chriſti humiliationis, & inprimis quidem de diebus illis, in quibus mortem ſubibat mediator noſter, quæ ſententia cum genuinis *Lutheri* verſionibus ver-
9. naculis non incommode conciliatur. Precum deinde argumentum, & modus precationis, explanatur, quorum prius ad feliciter conſummandam paſſionem Chriſti, & liberationem a
12. mortuis, eſt referendum. Ipſa autem precandi ratio, ex ipſo vocabulorum tenore adſtructa, erat ſubmiſſa, & quam maxime flebilis. Ubi contra Cel. *Bengelium* egregie oſtenditur, *κραυγὴν* non quidem ad preces Chriſti, in horto Gethſemanes per-
18. actas, ſed in crucis ligno magna vi animi & corporis prolatas, pertinere, quibuscum ſine ulla dubitatione etiam lachrymæ fuerunt conjunctæ. Denique, meritorias fuiſſe preces iſtas & fiduciales, cum magno liberationis emolumento conjunctas,
22. ſequentia declarant verba. Vellemus modo, Cel. Autorem ab ea loquendi formula abſtinuiſſe, qua Chriſtus *morte æterna* liberatus dicitur, ne incautis lectoribus tale quid, quod ipſe nollet Autor, in mentem veniat. *Secunda* Obſervatio enucleat ſenſum
25. verborum *Jer. XXXI, 3*, qui Noſtro videtur hic: *Jehova filius apparuit ab æterno patri*, tanquam mediator & cauſa ſalutis; *binc ab æterno etiam ſummo amore complexus ſum*, inquit pater, *Iſrae-*
28. *lem ex univerſali mea gratia.* Ad particulam מרחוק excitantur teſtimonia prophetica *Jeſ. XXV, 1, Jer. XXX, 10, XLVI, 27*, ex quibus conficitur, *ab æterno* eſſe explicandam. Quam commode divinitatis perſonæ ex hoc loco poſſint demonſtrari,
32. ſuccincte monetur. *Tertiam* meditationem occupat *Pſ. XCV, 10, 11*, in quo manifeſta fit alluſio ad errores populi Iſraelitici in deſertis locis, uti omnes res circumſtantes docere poſſunt. Ma-
35. xima hinc orationis vis in eo verſatur, quod petulanter ducem viæ non admiſerint Iſraelitæ, hinc quaſi vagabundi erra-
38. re cogebantur per loca arida, pallida, lurida. Quo pacto hæc ad ſpiritualem pertineant ſenſum, Noſter recte monet. *Quarto* exponitur gloria Dei, hancque oſtenditur fuiſſe *Jeſ. XL, 5*, ma-
44. nifeſtationem filii Dei in carne glorioſam, quam ipſe oſtenſurus erat per mirifica opera, glorioſam vitam, & majeſtatis plenam

Digitized by Google

plenam orationem. Deſcribitur hæc tanquam vera, omnibusque oculis conſpicienda, quæ in temporibus Vet. Teſt. admodum obſcura obtegebatur umbra, nec tam clare adſpici poterat, quam hoc ſub novi ſeculi adventum fiebat. Mo- Pag. 46.
deſtiam, fidem, & prudentiam œconomi, uti dicitur, Eccleſiaſtici ad *Luc. XII, 42,* exponit *quinta* Diſquiſitio, quæ plane eſt practica. Subſequens Autoris opera in exponendo teſti-
monio *Ezech. XVI, 49, 50,* eſt collocata. Accurate hic pro- 51.
ponuntur, atque ex vocabulis Hebraicis eruuntur, cauſæ peccatorum Sodomiticorum, quorum altera erat affluentia bono- 56.
rum, felicitas terræ, uberrimus agri & hortorum proventus, & loci natura amœna. Rectiſſime huc tendere גאון arbitramur, non tam *ſuperbiam*, quam *excellentem dignitatem*,
indicans. Altera erat fiducia & inordinatus in res humanas 61.
amor, origo omnium malorum & peccatorum, ex quo præter reliqua nefandus bonorum terreſtrium fluebat uſus.
Conjungitur cum hac Obſervatione *ſeptima* ad *Geneſ. XIX,* 66.
24, 25, pœnam, cœlitus in Sodomam & Gomorram immiſſam, 76.
explicans, quæ extraordinaria quidem & miraculoſa, non naturalis, ex motu terræ funditus incenſæ orta habetur. *Octa-* 80.
vam inſtituens diſquiſitionem, devenit ad *Rom. XII, 3,* ubi doctrinæ, de ſuſpendendo judicio, & moderata dicendi in judiciis privatis ratione, partes pertractantur potiores. Oſten- 87.
dit hic Cel. Autor, *Paulum* orationem ſuam autoritate & gravitate quadam Apoſtolica proferre, eandemque Apoſtolica ſua
vi & gratia communire. Partes deinde hujus adhortationis 90.
pertractantur, tum ſecundum ea, quæ in hac cauſa omittenda, tum quæ facienda ſunt. Multo uberius deinde in *nona*
Obſervatione in ſenſum verborum *Pauli Gal. III, 19, 20,* 101.
inquirit Noſter. Definitur ante omnia, Apoſtolum occupare objectionem adverſariorum, quærentium forte, quisnam legis uſus ſit, ſi illa ad ſalutem impetrandam
nihil valeat. Hinc in ſequentibus verbis ad tacitam 104.
hanc exceptionem reſpondet, ubi, multis verborum atque rerum interpoſitis argumentis, confirmatur, non de lege morali, ſed cerimoniali, dicere Apoſtolum. Illa lex, ritus ec-

 cleſiaſticos

Digitized by Google

clesiasticos præscribens, addita est *παραβάσεων* causa populi
Judaici, ut caveret Deus, ne ad cultum idololatricum abiret
Pag. 108. Israelita, cui de Messia promissio facta erat futuro. Per has
leges sepimentum quasi inter Judæos & gentes interponeba-
110. tur, quo arcebantur, ne cum gentibus miscerentur, sed pe-
culiaris Deoque sanctus populus maneret, *Ephes. II, 14, 15.*
Hic finis quidem legis cerimonialis unicus non erat. Ac-
cedebat alter, ut scilicet perduraret ad ea tempora, quibus
semen, id est, Christus, veniret. Quæ verba implicite nos
113. docent, eam hujus legis fuisse rationem, ut per membra
Christum præfiguraret, quo accedente, abroganda hæc lex
erat. Cum his conveniunt sequentia verba, ubi dicitur lex
116. data per manus mediatoris ab angelis. Ita enim optime fa-
cta Deo videbatur, ut ministerio angelorum uteretur in ad-
umbrandis œconomiæ futuræ umbris, & cerimoniis leviori-
bus præcipiendis, quæ res, ut argute Noster monet, recte
demonstrat, non a cultu Ægyptiorum, quæ *Spenceri*
117. est sententia, repetendam esse legem illam cerimonialem,
quia tunc ministerio angelorum opus non fuisset, si res ipsa
Mosi jamjam fuisset cognita. Data vero est lex illa per me-
diatorem, *Mosen* scilicet, quia non de salutis negotio, sed
119. de rerum externarum modo, sermo instituitur. Addit vero
Apostolus: Ubi mediator est, ibi duæ partes adsint, necesse
est, litigantes. Jam vero Deus est unicus immutabilis, & pro-
missis suis ubique perstans; ergo non ad Deum, sed ad po-
pulum, hujus mediatoriæ necessitatis culpa est referenda,
utpote qui transgressionibus suis a Deo desciverat, nec per
123. veram fidem, sine tanto cerimoniarum apparatu, uti *Abra-
hamus*, in unione cum Deo permanserat. Apparet hinc ex
populi parte defectio ipsius minime laudabilis, ex parte ve-
ro Dei summa ipsius benignitas, deficientes homines per
124. intercessorem ad obsequium fidei revocandi. *Decima* in
Disquisitione S. Venerabilis Autor exponit verba *Jes. XXIII,*
126. *31, 32,* ubi varia de falsis Prophetis, ad fallendum com-
positis, eorumque somniis, proponuntur, inter quæ notan-
dum est, Nostrum putare, לקח positum esse pro חלק, &
somnia

somnia plurima falsis Prophetis per nullum genium fuisse suggesta, quæ ipsi pro divinis venditarunt. In *undecima* Obser- Pag. 137.
vatione verba *Pauli Tit. II, 11, 12, 13,* docta illustrantur commentatione. *Duodecimæ* Observationi proposita sunt verba
Jo. VIII, 48, 49, 50. Ostendit hic Noster gravitatem delicti, 170.
ab Judæis in Servatorem commissi, & deinde duplex hujus criminationis genus evolvit, quorum alterum falsa Samaritani erat compellatio, alterum vero ad diaboli operationem, ipsi affictam, spectat. Prius, quia aperte falsum erat, silentio in-
volvit Christus. Posterius, quo novitatem doctrinæ in- 176.
primis ipsi objiciebant, accurate vindicat, ostendendo,
suam doctrinam non honoris aucupandi, sed honoris divini 180.
augendi, causa proferri. Sequens tractatio exponit admonitionem Christi de vitandis voluntatibus carnis, & curis terrenis, *Luc. XXI, 34.* In *decima quarta* Disquisitione excutitur
vox *Pauli* ad *Ebr. V, 9,* quæ de perfecta Christi passione, 194.
tanquam causa & fundamento salutis, ex mente Autoris, exponi debet. In *ultima* Observatione verba ejusdem Apo-
stoli ad *Phil. III, 19,* proponuntur, & communis eorum ex- 199.
plicatio contra aliorum novaturientium opiniones stabilitur. Ex his Lectores satis intelligent, quantum sperare liceat de doctissimi hujus Operis *Parte secunda,* quam Sum. Ven. Autor, si Deo ita videatur, propediem luce publica donabit.

SPECIMEN EXEGESEOS SACRÆ PRO EXPLIcando Psalmo L, in quo nova hypothesis ad illustrationem hujus Psalmi proponitur & confirmatur, Autore C. P. ERP. BROCKHAUSEN, V. D. M. in Comit. Lippiaco.

Lemgoviæ, typis Jo. Henr. Meyeri, 1747, 4.

Plag. 7.

Omnis tractatio Clarissimi Autoris, ut brevissimis nos expedimus, eo redit, ut primo sumat, hunc *Psalmum* agere de temporibus Novi Testamenti, quod quidem ipsi fas esse putabat, cum nemo Christianorum adhuc aliter existima-

Pag 7. verit. Hinc ex *Tillio* tantum repetit argumenta, quæ ex ipso *Psalmo* ad confirmandam hanc rem pertinent. Ex his ad alterum hypotheseos suæ membrum se convertit Autor, argu-
12. menta proponens, quibus evincit, duas personas in hoc *Psal-*
14. *mo* loqui, cui denique tertium addit de eo, quod in prima *Psalmi* parte *Joannes* Baptista, illustris regis Messiæ præco, loquens introducatur, in altera vero ipse Messias. Argumen-
19. tis sat gravibus postea evincit Autor, de *Joanne* Baptista omnia posse dici prædicata, quæ in *Psalmo* de præcursore illo
23. regio occurrunt. Objectionem circa adventum Messiæ non in carnem, sed ad judicium ultimum Judaicum, in *Psalmo* prædictum, commode removet Noster, conciliando, seu sub-
28. ordinando, hujus adventus vices diversas. Ultimo denique loco ex ipsis *Psalmi* visceribus adstruitur, Messiam hic loquentem proponi, quo confecto, synopticam hujus cantionis tabulam ad calcem libelli apponit Noster, &, Commentationis hujus brevioris suo tempore pleniorem daturum se illustrationem, promittit.

Fortsetzung der neuesten Beschreibung der Griechischen Kirche, ꝛc.

id est,

D. JACOBI ELSNERI CONTINUATIO NOVISsimæ delineationis Ecclesiæ Græcæ in regno Turcico, addita Appendice de Palæstinæ excellentia.

Berolini, in officina libraria Haudeana & Speneriana, 1747, 8.
Alph. 1 plag. 5, cum Tabb. æn. 2.

Varia fuerunt, quæ Celeberrimum Autorem ad edendas has de statu ecclesiæ Græcæ continuatas enarrationes permoverunt. Partim enim cavere voluit, ne recentiora additamenta, quæ cum ipso communicata fuerant, imperfectam, si in tenebris sepulta permanerent, Commentationem ipsius priorem relinquerent, partim vero, ut obviam iret perversis hominum malevolorum judiciis, quos suæ famæ inde ab aliquo tempore detractum ivisse queritur. In *Capite* statim *primo* de

notissimo

notiſſimo illo Archimandrita, *Athanaſio Doroſtamo*, ejusque fide, expoſuit. Multæ enim dubitationes contra ſinceritatem hujus viri enatæ erant ex eo inde tempore, quo Monachus Pag. 4.
quidam Græcus Silvæ Ducis, oppido nobiliſſimo Brabantiæ, criminis falſi reus factus, &, judicio peracto, laqueo punitus fuerat. Vix hujus facinoris fama in finibus Germaniæ percrebuerat, cum ad aures Cel. Autoris, aliorumque clariſſimorum virorum, afferretur nuntius, *Doroſtamum* fuiſſe, qui infelicem hunc vitæ ſuæ exitum habuiſſet. Sed omnis cauſa Archimandritæ noſtri integra erat, ſub idem tempus in *Elſneri* menſa prandium ſumentis, quo de ſuſpenſo hoc Monacho Autor noſter explorabatur. Nomen hujus monachi varie effertur, licet *Paulus Athanaſius* utplurimum, interdum etiam
Paulus Thomich, *Paulus Thomaitis*, & *Raguſanus*, nominetur. Pro- 6.
fertur hic omnis lis ejus judicata ex actis, Batavo & vernaculo ſermone delineatis, quæ fidem certiſſimam faciunt, aliter rem
ſeſe habuiſſe cum impoſtore illo, quam creditum vulgo fuerat. 22.
Multis quidem exceptionibus ſupplicium ille amoliri cona- 41.
batur, ſed fruſtra. Hinc ex ſententia condemnatoria, a judicibus urbis illius lata, gula laqueo ipſi frangebatur; quæ quidem res, ſi non inique, nimis tamen acerbe, peracta *Doroſtamo* videbatur, de cujus vitæ morumque integritate,
ne quid ſuſpicionis amplius ſuboriri malevolis poſſit, teſti- 45.
monia uberrima fideque digniſſima hic proferuntur. His diligenter accurateque pro rei dignitate diſceptatis, additamenta
ſequuntur, ad *prius Caput* collecta, quorum pri- 53.
maria adventum Apoſtoli *Andreæ* in urbe Patris, & *Paraſceven* quandam, ſpectant, quæ domina fuit hæreditaria in agro
Epibati, in Moldavia ſito. In *Capite ſecundo* tolerabilior il- 57.
la ſervorum, ſeu mancipiorum, inter Turcas conditio confirmatur, & feliciſſima quidem in Ægypto eſſe traditur. Du-
riſſimi habentur illi, qui Chriſtianis, fidem atque religio- 60.
nem patriam ejurantibus, operam ſuam præſtant, quorum quidem infelicitatem longe exſuperant alii, ad triremes in æternum damnati, deteriores longe habiti, quam omnes veteris

teris ecclesiæ testes veritatis, de quibus per literarum monu-
Pag. 65. menta nobis constat. Defensionem deinde Noster judicii sui, & emendationis, in literis Patriarchæ *Paisii* tentatæ, modeste & diligenter suscipit, cui quod reponamus, non habemus. Ad finem hujus *Sectionis* ex antiquitatis testimoniis docet, nomen Φιλοχρίστου multis Regibus & Principibus, quorum exempla affert, admodum fuisse familiare. Dehinc, quæ
67. sit natura pennæ, ex calamo, seu arundine, Patriarchæ scribenti inservientis, erudite differit. Uberiora multa suppeditantur additamenta ad *Caput tertium*, quorum nonnul-
71. la quidem Lectori degustanda dabimus. Nomen *Patriarchæ* jam Seculo V a Judæis sibi imponi passi sunt Episcopi Christiani, utpote qui tum temporis Patriarchas suos in Oriente & in Palæstina venerabantur, judices sedentes in omnibus rebus, quæ vel ad forum civile, vel ad sacrorum administrationem, pertinebant. Perpetuam successio-
74. nem Patriarcharum ecclesia jactat Græca, ab *Andrea* Apostolo inde inceptam, quæ quidem maxime incerta atque dubia videtur. Nomina tamen Patriarcharum, qui fuerunt hu-
89. jus Seculi, ex ordine disposita, Noster recenset. Diadema, seu corona Imperatoria, qua superbit Patriarcha Constantinopolitanus, dignitatis superioris Imperatoriæ indicium esse debet, sicuti Pontificis triplex corona, ex quo Imperatores Romam deseruerunt, sacerdotalem & imperialem summam di-
99. gnitatem & potestatem indicat. Nec levioris sunt momenti, quæ de baculo pastorali Patriarchæ, de ipsius electione, salutatione Imperatoris Turcici religiosa, epistolis nuntiatoriis,
112. aliisque rebus, huc pertinentibus, adduntur. Vestitus religiosus Patriarchalis, circa quem plurimi, & ipse etiam *Heineccius*, errarunt, ex traditione *Dorostami* copiose accurateque describitur, quæ singula quidem hic repeti, non patitur
121. institutum nostrum. Non temere Noster suspicatur, omnem hunc habitum pontificalem ex gentilium ornatu, & Deorum inprimis vestitu, esse mutuo sumtum, cui rei indicio esse vi-
124. detur imago Deæ Syriæ, a *Bellorio* exhibita, atque ex *Tomo VII* Thesauri *Gronoviani* huc translata. Qua occasione contra

Digitized by Google

contra *Montefalconium*, antiquitates hujus rei negantem, do-
cte atque diserte disputatur. Insigne Patriarchale, quod *Lu-* Pag. 137.
dewigius quondam ex Brandenburgicis elicere voluit insigni-
bus, Imperatoribus Græcis vindicatur, qui bicipitem aqui-
lam inter heraldica sua ornamenta amabant, duplex eorum
regnum in Asia atque Europa præfigurantem. In descriptio- 145.
ne pompæ Pontificiæ, cum *Cybeles* ornatu convenientis, ar-
gute admodum in eos luditur, qui sellam gestatoriam Pon-
tificis humeris suis portant, quale onus in *Cybeles* cul-
tu asinis, vel, his deficientibus, sacerdotibus, imponeba-
tur. Plura deinde Pontificiæ dignitatis insignia exponuntur, 162.
quæ nonnihil ab Orientalium superstitiosa deflectunt ado-
randi ratione. Sequuntur nunc additamenta ad *Caput quar-* 168.
tum, quod de reliquis Patriarchis, & clero Græcorum,
agit. Primas inter eos tenet Patriarcha Alexandrinus, cui 171.
titulus Papæ tribuitur, & qui singulari quodam lepidissimo-
que more initiatur. Ex solenni ejurandi religionem Græcam
formula, qua usus est quondam A. 1712 *Samuel Capasulis*, 176.
Patriarcha Alexandrinus, facile liquet, quæ controversiæ La-
tinam inter & Græcam ecclesiam agitentur, quique adhibeatur
modus, hominem Græcæ ecclesiæ addictum in Romanum cœ-
tum transferendi. Hæc quidem res Papam tunc temporis fe-
fellit, & omnis eventus infelix fuit. Qui Patriarchæ *Antioche-* 178.
ni, *Hierosolymitani*, atque *Achridani*, sit titulus & quæ conditio,
ex additamentis patet. Ad Archiepiscopos & Metropolitas 188.
progrediens Noster, alia emendat, alia addit, quibus lon-
ga annectitur de monachis, Athos montem incolentibus, eo-
rum moribus, institutis, & doctrina admodum rara, tracta-
tio. Eadem diligentia de monasterio in monte Sinaitico 201.
agit, monachorum non solum vitam recensens, sed felix etiam
loci ingenium ex recentioribus, iisque optimis, scripto-
ribus prædicans. Reliqua, quæ hic adduntur, ad monia- 213.
les, Diaconos, eorumque officia & habitum, pertinent. In 222.
spicilegio, ad *Caput quintum* collecto, dilucidius ostenditur,
quam parum Romana ecclesia cum Græcorum institutis reli-
giosis, & doctrina symbolica, conspiret, licet Pontificii ex

Actis Orientalis ecclesiæ contra *Lutherum*, infausto tamen suc-
cessu, eruere quidpiam voluerint, de quo gloriandum sibi
Pag. 228. ducerent. Lepidissimum omnino est, Romanos magna cum
gravitate, nec minori rerum suarum confidentia, consensum
suæ atque Græcæ ostendere ecclesiæ, licet non negent, alte-
ram ecclesiam alteri defectionem ab Apostolicis doctrinis &
240. traditionibus contentiose objicere. Multa hic occurrunt,
quæ veterum Romanorum, gentilium, atque Græcorum, mo-
res attingunt, quæ singula singulis lectoribus sunt commen-
345. danda. Additiones ad *Caput sextum* cultum Græcorum pu-
blicum spectant, cujus generis est adoratio reverenda tem-
pli & liminum portæ, quoties religionis causa accedunt; im-
modica cantilenæ *Kyrieleison* repetitio & vociferatio, nugis
348. gentilium fere similis; exosculatio libri evangelici, quoties
illum attingunt. Cultus publicus horarum una plurium spatio
absolvitur, & in diebus præcipue festis primo mane inchoa-
351. ri solet. Templum persumationibus ubique est obvium, &
innumeris cerimoniis, gentilismum spirantibus, omnis cul-
358. tus peragitur. In descriptione luminis sancti, quod in sacro
sepulcro conspicitur, contra Venerabilem *Mosbemium* mo-
deste disputatur. Contra eundem contenditur, *Primicerium* &
361. *Lampadarium*, cujus in subscriptione Concilii fit mentio,
non vulgarem quendam esse ministrum ecclesiæ, sed prima-
rium Patriarchæ, & principis ecclesiæ, administrum. Ad *Ca-*
373. *put septimum* quæ fuerunt annotata, pertinent ad præ-
sentem Græcorum conditionem, sub Turcarum imperio ge-
mentium, quæ quidem admodum flebilis videtur, cum cen-
376. sus, in capita impositus, multo gravior atque auctior reddatur,
&, qua fruuntur, tutela cum multis, iisque durioribus,
conditionibus conjuncta sit. Regnum Turcicum, vulgo
380. porta Ottomannica dictum, exinde id nominis adeptum
fuit, quia *Porta* aulam significat regiam, ut adeo Ottoman-
nica porta idem sit, quod alio nomine aula Ottomannica
384. dici solet. Quanto in periculo inter Turcas versentur
Christiani, ex iis patet exemplis, quæ Autor profert, in-
primis cum liceat ipsis, autoritate Corani sui, sancta bella in
infideles,

Digitized by Google

infideles, & religionis suæ adversarios, inferre. In Appendice Pag. 401.
S. Rev. Autor ingenium felicissimum terræ Palæstinæ describit, idque contra varias variorum objectiones, ex monumentis profanis, aliisque testimoniis geographicis, nummisque, ut & ex natura loci, frugum, incolarum, atque occupatione hujus provinciæ, solide declarat. Inter nummos, hic occurrentes, duo priores ex *Frœlichii* Annalibus sunt desumti, quorum alter lyram & uvam, alter uvam & palmam, exhibet conspiciendam. Reliqui in *Liebii Gotha nummaria* occur- 432.
runt. Quantum hi nummi de fertilitate terræ sanctæ testentur, ex *Josepho* & *Relando* constat. Misera & deploranda hujus terræ conditio, qualis nunc est, ex devastatione & solitudine hominum provenit, ubi peregrinantes, vel inviti, veritatem divinarum comminationum cognoscunt, qua tantam sterilitatem *Devt. XXIX, 22,* & *Jes. IX, 10, 13,* in locis opimis & fertilissimis Deus prædixerat, &, propter Judæorum atrocissima facinora, eventum prædictioni nunc respondere jussit.

D. CHRISTIANI GOTTLIEB LUDWIG, MED. P. P. Extraord. & Coll. B. M. V. h. t. Præpositi, Definitiones generum plantarum, olim in usum auditorum collectæ, nunc auctæ & emendatæ.

Lipsiæ, apud Jo. Fridericum Gleditschium, 1747, 8.
Alph. 1.

Insignis corporum naturalium varietas, potissimum in regno vegetabili observata, industriam naturæ indagatorum maxime exercet, ita ut accurata corporum dispositio in genera, species, atque varietates, repetito labore demum perficiatur. Cl. Autor, qui ante decennium in Definitionibus plantarum specimen aliquod generum ordinandorum, in usum auditorum conscriptum, evulgaverat, nunc novam, & a priori longe diversam, exhibet ejus Operis editionem. Nos, qui singulas definitiones recensere haud possumus, instituti rationem tantum brevibus jam describemus. Duplici quidem ratione ea perfecit, quæ in præcedenti editione inceperat. Partim enim ex scriptis recentiorum

Digitized by Google

Botanicorum omnia sedulo conquisivit, quæ ad plantas accuratius ordinandas spectabant, partim vero & ipse in plantis vivis characteres certos & evidentes collegit. Ita quidem non solum omnia genera, ab Autoribus descripta, definivit, sed & plurima, accuratius descripta, in ordinem redegit. Assumserat in priori editione methodum *Rivini*, in qua, post characteres ex numero & regularitate florum desumtos, fructus disquisitio sequitur. Cum vero non in omnibus plantis fructus simul cum flore examinari queat, consilium mutavit, & post corollam stamina & pistilla in generibus mediis adhibuit, tandem vero inferiora genera ex variis & singularibus harum aliarumque plantæ partium proprietatibus decerpsit. Methodi, quam sibi elegit, delineationem generalem vide in *Actis* nostris *A. 1743 pag. 367*. Cum vero in generibus inferioribus definiendis Autores quam maxime differant; in eo potissimum fuit Autor, ut, comparatis inter se characteribus, diversas Autorum definitiones uno quasi intuitu sisteret. Id quod maxime necessarium videbatur, cum non omnes æque Autores cum uno, eodemque generico, nomine eandem ideam conjungant. Quamobrem tirones maxime confunduntur, nisi definitiones inter se conferant. Origanum exempli loco adducamus. Hoc a *Linnæo* definitur, quod flores ex spicis lamellatis & imbricatis oriantur, quod corolla tubulosa bilabiata sit, labium superius divisum, vel emarginatum, inferius trifidum, segmento medio vix latiore deprehendatur, quod semina quatuor ovata obtineat. Calicis differentias, & diversitatem lamellarum spicæ floriferæ, non attendit *Linnæus*. Quodsi igitur hæc distinguere velit Botanicus, tum tria habebis genera. Origanum *Tournefortii* flores, in capitula laxiora oblonga spicis similia congestos, & calicem tubulosum quinquedentatum, obtinet. Majorana *Tournefortii* flores in capitula densa brevia, ex ordine quaterno foliolorum, squamatim sibi mutuo incumbentium, confecta, dispositos, & calicem brevem bilamellatum, obtinet. Dictamnus *Raji* flores, in capitula laxiora, ex foliolis imbricatis majoribus conflata, congestos, & calicem brevem auriculatim scissum, obtinet, ita ut in hoc

labium

labium superius integrum continens, labium inferius vero ferme nullum inveniatur. Ostendimus hoc in genere, quod specierum numero non abundat. Major enim difficultas in iis generibus est, quæ multas species habent, a recentioribus nonnullis in nova genera inferiora mutatas. Sic Lychnidis, Alsines, Sedi, & Centaureæ, genus primaria forte sunt, quæ exempli loco adduci, & in definitionibus his evolvi, poterunt. Monet quidem Cl. Autor, nullum Botanicorum in generibus instituendis audiendum esse, nisi eum, qui ex legibus bonæ methodi genera stabilire suscipit; sed in tali libello, in hos usus scripto, omnia genera congerenda erant, ut quasi in pinace conspiciantur. Plantarum genera omnia non nisi ex characteribus essentialibus, hoc est, ex flore desumtis, definienda sunt, id quod Autor quoque in omnibus præstitit. Placuit tamen eidem nonnunquam, inprimis in officinalibus, alios quoque characteres, ex reliquis plantæ partibus desumtos, & accidentales dictos, addere, e. g. Hyssopo flore in verticillos densos, inferius distantes, superius in spicam congestos, & unum latus respicientes, tribuit; Rosmarino radicem perennem, caules duros fruticosos, folia angusta & oblonga, verticillos minores, adscribit. Qui quidem characteres, si ad genera stabilienda, & ad stabilita facilius cognoscenda, adhibeantur, usu suo non destituuntur. Autorem itaque scopum suum attigisse judicamus, dum libellum exhibuit, ad cujus normam Botanophili generum disquisitiones instituere possint.

MISCELLANEA LIPSIENSIA NOVA, AD INcrementum scientiarum, ab his, qui sunt in colligendis Eruditorum Novis Actis occupati, per Partes publicata.

Voluminis V Pars II.

Lipsiæ, in officina hæredum Lanckisianorum, 1747, 8.
Plag. 13.

Scenam aperit G. G. N. *Dissertatio de Elia, autore Epistolæ, ad Joramum datæ*, ad *2 Chron. XXI, 12. Elia Thisbita* in

regno Judææ nil fuit negotii [illegible] igitur alium Noster circumspexit, [illegible]que in *Joele* sese deprehendisse arbitratur. Binomines certe in Codice V. T. sunt satis frequentes. Succedit ei B. *Joannis Christiani Biel, Past. ad S. Ulr. & Jo. Brunsuic. Observatio ad verba Ezech. XVI, 8: Et expandi alam meam super te.* Docet Autor, νῦν ἐν ἁγίοις, fœtus a vate divino instar matrimonii recens contracti describi, ac loquendi formulas a ritibus nuptialibus fuisse desumtas. Ebræi matrimonium ineundum jurejurando firmarunt haud secus ac Græci & Romani. Autori visum simul illustrare *Theocritum*, & *Hesychium* emendare. Exponit locum *Jer. II, 2.* Voci כלולת significatum nuptiarum vindicat. Explicat ritum *explicandi alas in aliquam* de ducendi uxorem more, & illustrat locum *Ruth. III, 9.* Vestes pro stragulis olim adhibitas esse, monet. *Euripidem* dilucidat. Sensum verborum *Ezechielis* ad pleniorem evehit intelligentiam, ac vim vocum de-
Pag. 219. finit. Excipit hanc *Dissertatio Petri Zornii de* במות, *sive Mausoleis veterum Ebræorum, posthuma.* Subest vocabulo במה significatus loci editioris, sive a natura, sive arte, aggesti, collem altitudine superantis. Speciatim denotat id ipsum quoque Mausoleum, seu sumtuosum aliquod sepulcri monumentum. Significatus hic obvius est *Ezech. XLIII, 7*, ubi vituperatur situs mausoleorum, quæ Reges Judæ posteriores sibi
223. condiderant. Mausoleum Sebnæ describitur *Es. XXII, 16.* Maccabæorum mausolea ad urbem Modin eminuerunt. Messiæ mausoleum indicatur *Es. LIII, 9.* Adduntur haud trala-
240. titia de aliis Orientalium mausoleis. Sequitur *Joannis Christophori Harenbergii Continuatio prima Supplementi in Hadriani Relandi Palæstinam, ejusque Librum III de Urbibus & Vicis Palæstinæ, & Palæstinæ adjacentibus, complectens reliqua literæ* C, *ac literas* D. E. G. H. Habes hic, Lector, varia de locis *Cheleon, Chepha, Chepher, Cheres, Cheschbon, Chetzron, Chetlon, Chit, Csobah, Chola, Cholon,*
251. *Choronaim, Chorazin, Chorgidgad, Chusah, Chuzibah, Kain, Kibroth Taavah, Kinnereth, Kiriathcheresch, Kiriathsanna, Kiriathsepher, Kithron, Kletharro, Con, Constantia, Corace,*

race, *Cretha*, *Culon*, *Dabaritta*, *Dalmanutha*, *Damasco*, *Dan*, *Daphnis*, *Daria*, *Daron*, *Debiatai*, *Dedan*, *Diblath*, seu *Diblataim*, *Dibon*, *Dinhaba*, *Disahab*, *Dodan*, *Dophka*, *Dor*, *Dothan*, *Duma*, *Dura*, *Eboda*, *Ebron*, *Ecbatana*, *Eden*, *Edom*, Pag. 273.
Eglathschlischijah, *Elai*, *Elam*, *Elana*, *Eleale*, *Eleas*, *Elisa*, *Ellasar*, *Ecrebel*, *Elim*, *Elul*, *Emath*, *Emesa*, *Enchatzor*, *Eneglaim*, *Engedi*, *Ephraim*, *Esrach*, *Etam*, *Ethan*, *Ezeon-* 295.
geber, *Gabaa*, *Gabala*, *Gad*, *Gadara*, *Gadeiram*, *Gader*, *Galgala*, *Galilæa Harduini*, *Gallim*, *Gamala*, *Gath*, *Gath Rimmon*, *Gaza*, *Gazoro*, *Geba*, *Gephro*, *Gerara*, *Gilboe*, *Gob*, *Gojim*, *Gudgod*, *Gosan*, *Goschen*, *Guba*, *Gypsaria*, *Habron*, *Hadra*, seu *Adra*, *Hadid*; *Hagarim*, *Ham*, *Hbanes*, *Hannegev*, *Hbarah*, *Harar*, *Hasta*, *Hatita*, *Heliopoli*, *Heroonpoli*, *Hipha*, *Hor*, ubi de monte Hor Syriaco, ac terminis terræ, *Abrahamidis* promissæ, septentrionalibus, fuse differitur. Hinc dispicere licet *Christoph. Aug. Heumanni Epistolam criticam ad V. C. Frid. Ottonem Menckenium de aliquot Ovidii &* 328.
Valerii Maximi locis. Examinat inibi *Valerii Maximi* locum *I*, *5*, *VI*, *8*, ac *Ovidii* elegos duos, Vir Celeberrimus. Suc- 330.
cedit *P. Cornelii Severi de Ætna Carmen antiquum, a præposteris Joannis Clerici conjecturis vindicatum studio Frid. Ottonis Menckenii. Pars altera.* De *revolutis* æstibus, de montibus discedentibus, de *curvo* æstu, de *lentitie*, de *rapina*, pro *raptu* dicta, aliisque abstrusioribus Latinæ linguæ recessibus, ibi longe lateque, exemplis dilucide copioseque aliunde adscitis, disputatur. Vocat nunc operam nostram *de Satira Varroniana, seu Menippea, brevis Commentatio J. G. Hauptmanni, Haynensis.* Autori visum hic differere de diversis Satirarum ge- 358.
neribus, de *Varrone*, de *Menippo*, de satiræ *Varronianæ* natura & definitione, de nonnullis ejusmodi satirarum scriptoribus, tam antiquis, quam recentioribus, de regulis illarum & cautionibus, ac de earundem adversus dissentientes defensione. *Varro*, eques Romanus, notitiam neminis fugit. Hic *Menippum* imitatus est, inter quinque alios eminentem, patria Gadarensem, conditione servum, Cynicorum hæresi ad- 362.
dictum. Eundem tramitem Satiræ institerunt *Petronius*, *Seneca*,

neca, Julianus Imperator, *Justus Lipsius*, *Jo. Barclajus*, *Pe-*
Pag. 367. *trus Cunaus*, atque inter Gallos *Sarrasinus*. *Octavum* occupat locum *Jo. Boguslai Proscchowski*, *Artium Baccalaurei*, *Notitia libri Graci*, *omnium primi in Polonia typis excusi*. Sapere ipsi datum fuit ex Bibliotheca Illustrissimæ gentis Poloniarum *Zaluscianæ*, cujus merita & in Musas studium incomparabile merito prædicat. Bibliothecæ ejus curam habet Vir nobilissimus, *Joannes Daniel Janozkius*, A. 1746, 3 Id. Nov. publice magnisque solennitatibus inauguratæ. Primus omnium Cra-
369. coviæ Græcus liber prodiit A. 1537, 4, sub titulo: *Oeconomicorum Aristotelis libri, Græcis & Latinis annotationibus suis locis illustrati*. Editor exstitit *Georgius Libanius*, Lignicensis, tunc Academiæ Cracoviensis doctor. Translatio Latina &
374. Liber secundus sunt *Leonardi Aretini*. Ultimo loco comparet *Marci Velseri*, *civis Augustani*, *ad Conradum Rittershusium*, *JCtum Altorfinum*, *Epistola anecdota*. Hanc & aliarum *Velseri* epistolarum, aliarumque, a doctis olim ad æque doctos scriptarum, earumque ineditarum, fascem plenum & copiosum pro humanitate sua cum *Menckenio* communicavit Cel. *Christ. Gottl. Schwarzius*, Altorfinum decus.

NOVA LITERARIA.

Rem omnibus, qui elegantiora amant studia, sine dubio gratissimam significamus, Lugduni Batavorum prelo *Haakiano* excudi *Jo. Guil. Hoffmanni*, elegantissimæ doctrinæ Viri, sed immatura morte exstincti, *Operum, ad illustrationem Juris Romani facientium*, sparsim editorum olim, συναγωγὴν, quo in Opere repetita hæc *Hoffmanni* scripta legentur: 1) *Commentarius ad Legem Juliam de adulteriis*; 2) *Meletemata ad Pandectas*; 3) *Historia Triumviratus*; 4) *Diss. ad Legem Oppiam de matronarum cultu*; 5) *Præfatio, Menagii Amœnitatibus Juris civilis præmissa*. Hæc, plaudentibus olim doctis ad unum omnibus edita, nemo non eorum, qui bonis literis ex animo sunt dediti, hoc, quo diximus, modo ad seram posteritatem transmitti, vehementer gaudebit.

* * *

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anno MDCCXLVII.

CORPUS JURIS CANONICI, GREGORII XIII, Pontif. Max. autoritate post emendationem absolutam editum, in duos Tomos divisum, & Appendice nova auctum; cum necessariis Indicibus. JUSTUS HENNINGIUS BOEHMER, JCtus, Potent. Regis Boruss. Cons. int. Regim. Ducat. Magd. Cancellarius, Academ. Frideric. Director, ejusdemque Profess. Juris primarius, illud recensuit, cum Codicibus veteribus manuscriptis, aliisque editionibus, contulit, variantes lectiones adiecit, & notis illustravit, præmissa Præfatione duplici.

Tomi II.

Halæ Magdeburgicæ, impensis orphanotrophei, 1747, 4. Tom. I Alph. 3 plag. 18, Tom. II Alph. 5 plag. 21.

Quanta sint Ill. *Bœhmeri*, Jureconsultorum huius seculi facile principis, in Jurisprudentiam ecclesiasticam merita, non, nisi qui in hoc eruditionis genere sunt hospites, ignorant. Ex quo enim tempore Vir Illustris nobilissimam hanc Juris partem sibi familiarem reddere laboravit, duo potissimum adminicula necessario comparanda esse, si feliciter hoc in stadio progredi, & ultra vulgus sapere, velimus, intellexit; Juris naturæ nempe & doctrinæ moralis peritiam, ac monumentorum ecclesiasticorum ac-

Digitized by Google

curatam cognitionem. Jus naturæ enim generalia fundamenta suppeditat, quibus jus positivum qualecunque, & sic etiam ecclesiasticum, plura superaddit, quæ ex illis illuminanda ac declaranda sunt, ecclesiasticorum vero monumentorum notitia origines institutorum ecclesiasticorum primas refert, faciem primitivæ ecclesiæ ex doctrina Christi, & usu Apostolico, atque Apostolicorum successorum, exhibet, mutationes corruptionesque pedetentim ingravescentes suggerit, causasque & artes callidas detegit, quibus factum, ut tandem, sub infinitis licet contradictionibus, status ecclesiasticus in hierarchiam & rempublicam sacerdotalem degeneraverit, & a prisca simplicitate prorsus cum summa rei publicæ jactura recesserit, spurias denique rationes monstrat, quibus causam suam excusare solent dissentientes. Hisce igitur subsidiis cum diligentissime utendum esse Ill. *Bœhmerus* intelligeret, quantum quidem ad Juris naturæ disciplinam attinet, inprimis ipsi in deliciis fuit libellus *Pufendorfii* præstantissimus, *de habitu Christianæ religionis ad vitam civilem*, cujus Autor primus inter JCtos ex principiis rectæ rationis docuit, qualem statum ecclesiæ in republica teneant, & quæ rei publicæ jura, circa religionem, maxime Christianam, tribuenda sint. Antiquitates ecclesiasticas vero simul diligentissime investigans, fontes ipsos coævosque scriptores singulorum Seculorum consuluit, &, quæ ad institutum facere videbantur, cum cura selegit. Adjumento etiam fuerunt libri eruditissimorum quorundam scriptorum, maxime Gallorum, qui jam antea variis occasionibus jura ecclesiastica ex veteribus monumentis illustraverant. Primum inter hos locum Ill. *Bœhmerus* tribuit *Petro de Marca* in Dissertationibus egregiis *de Concordia sacerdotii et imperii*, seu *de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ*, in quibus Præsul eruditissimus primario quidem causam Ecclesiæ Gallicanæ contra insultus curiæ Romanæ egit, sed præterea etiam infinita jura ecclesiastica ex genuinis fontibus eruit, varias, doctrina limatiore refertas, observationes edidit, viamque monstravit, qua illis eundum est, qui ad maiora hoc in campo tendunt. Cum autem rarius paulo in Germaniæ Bibliothecis tam elegans liber depre-

Digitized by Google

deprehenderetur, illum typis repetendum anno hujus Seculi octavo Ill. *Bœhmerus* curavit. Communicavit consilium cum *Stephano Baluzio*, qui literis responsoriis, 17 Cal. Jan. A. 1707 ad eum datis, illud humanissime probavit, et quædam addenda transmisit, quæ etiam novæ editioni Lipsiensi *pag. 1261* adjecta sunt. Post triginta annos a prima editione istius operis, quæ A. 1641 lucem adspexit, pleniori lumine ex intima antiquitate instituta ecclesiastica illustravit *Ludovicus Thomassinus*, Oratorii Gallicani Presbyter, in libro, qui inscribitur: *Vetus & nova Ecclesiæ disciplina circa beneficia & beneficiarios*, qui liber, Gallico primum sermone compositus, bis typis exscriptus est, Latino postea sermone, ut votis plurimorum satisfieret, donatus, quæ Latina libri editio a Gallicanis in eo differt, quod singula argumenta, per diversas quidem ætates, sed continuata serie, quod in Gallicanis prioribus observatum non erat, excusserit, & ad hodiernum ecclesiæ statum perduxerit. Similem operam Juri Ecclesiastico circa finem Seculi præcedentis impendit *Zegerus Bernardus van Espen*, Professor in Academia Lovaniensi celeberrimus, vir meliore fortuna dignus. Is nimirum *universum Jus Ecclesiasticum, hodiernæ disciplinæ, præsertim Belgii, Galliæ, Germaniæ, & vicinarum provinciarum, accommodatum*, composuit, Coloniæ Agrippinæ anno hujus Seculi secundo recusum. Horum triumvirorum nova, & a communi plane recedens, ratio Ill. *Bœhmeri* mentem ad Canonum, & Historiæ ecclesiasticæ, studium traxit, cum, horum exemplo, & propria experientia, doctus, perspiceret, sine hoc præsidio nec *Gratiani* compilationem intelligi, nec decretales Pontificum explicari, posse. Et, cum hæ utplurimum se referant ad illam, quæ tamen sine ullo discrimine temporum & delectu congesta est, non aliam medicinam, jura hæc in ordinem redigendi, vidit, quam si ipsorum Conciliorum Canones secundum ætatis seriem æstimarentur, iidem cum antiquioribus conferrentur, eorum causæ, occasiones, atque historia, diligenter investigarentur, si quid in eis mutatum, vel temporum injuria, aut describentium negligentia, corruptum, appareret, id

Digitized by Google

annotaretur, atque hac ratione cujuscunque instituti ecclesiastici status antiquus & vicissitudines usque ad nostra tempora deducerentur. Hoc modo præparatus Ill. *Bœhmerus*, ad enucleandas Pontificum decretales se accinxit, atque jam A. 1714 *Tomum primum* ad Libros duos priores publicavit, decretalium decisiones cum protestantium Ecclesiarum principiis conferens, atque ostendens, longe cautius in earum applicatione procedendum esse, quam JCti plerique, nimium Juris Canonici sententiis inescati, antea fecisse consueverunt. Crevit labor sub manibus, & rerum dignitas effecit, ut tribus sequentibus Libris exponendis plus temporis & laboris impenderet, & majori ornatu atque studio eos expoliret, unde factum est, ut demum A. 1737 universo operi coronidem imponeret. Hoc autem labore superato, Institutiones Juris Canonici conscripsit, ut auditores, aliena prius esca lactatos, proprio cibo pasceret. In his interim nondum substitit Ill. *Bœhmeri* diligentia, verum de nova etiam Corporis Juris Canonici editione, in qua variantis, inprimisque sinceræ, lectionis ratio haberetur, adornanda, senectute quantumvis ingravescente, serio cogitavit. Rectissime enim secum constituit, in Academiis de librorum, ex quibus ipsæ leges, tanquam Jurisprudentiæ principia, hauriuntur, majori copia cogitandum esse. Hæc ratio ad novam hanc editionem adornandam Ill. Editorem potissimum impulit, quo in labore quid ab eo præstitum sit, antequam enarremus, de Dissertatione præliminari, Decreto præmissa, ubi varia Decreti *Gratiani* fortuna exponitur, dicendum est. *Gratianum* ex Etrusca civitate Clusio oriundum fuisse, ex inscriptione sepulcrali, in ejus honorem confecta, & a *Mabillonio* in *Itinerario Italico* edita, Ill. Editor comprobat. Eum circa medium Seculi duodecimi floruisse, ex *Trithemio*, & *Annalibus Benedictinis Gabrielis Buccellini*, ostendit. Fabulam de *Petro Lombardo* & *Petro Comestore*, partu adulterino una cum nostro editis, quam aliquis *Antoninus*, Florentinus Episcopus, in *Chronico* primus protulit, erudite convellit, *Pagium*, in *Critica ad Annales Baronii* consentientem, adducens. *Gratianum* opus suum suasu

Bernhardi,

Digitized by Google

Bernhardi, Abbatis Claraevallensis, compilasse, observat. In monasterio Bononiensi S. *Felicis* hoc factum esse, ex inscriptione, a *Mabillonio* in libro supra citato edita, docet. Coeptum ab eo hunc laborem eo tempore, quo studium Juris civilis ad scholam Bononiensem translatum est, adeoque A. 1138, probabile videtur, A. 1151 vero ad finem opus perductum esse, *Calendarium Archigymnasii Bononiensis* antiquissimum indicat. Ante eum jam a quodam *Omnibono Concordiam discordantium Canonum* compositam, ejusque vestigia *Gratianum* secutum esse, *Albericus* in *Chronico* narravit, quam tamen narrationem nullo fundamento niti, adeoque ad fabulas relegandam esse, Ill. Editor fuse demonstrat. Pro certo potius habet, *Gratianum* hoc opus proprio Marte composuisse, quamvis ex aliorum collectionibus sua hauserit, atque in novam formam converterit. Ægre fortassis ferebat, Juri civili operam dari, in Jure autem Ecclesiastico deesse collectionem, quae aequale pretium cum Corpore Juris civilis haberet, cujus auxilio ad Juris Ecclesiastici notitiam studiosi Bononienses deduci possent. Tractabatur tunc temporis Bononiae praeter elegantiores literas tantum Jus civile, cum ea urbs Caesarei juris esset. Molestum vero *Gratiano* fuit, deesse studiosis librum, ex quo jura ecclesiastica addiscere possent, unde sine dubio consilium de nova collectione, & quidem tali, conficienda, quae in schola Bononiensi autoritate Pontificis publice explicaretur, suscepit. Adfuisse quidem jam eo tempore collectiones Canonum atque Epistolarum decretalium, Ill. Editor observat, earumque varias recenset. Cum autem illae vel Pontificis causae tantum inservirent, uti v. c. *Anselmi*, *Lucensis Episcopi*, *Collectio Canonum* omnis in eo est, ut *Gregorii VII* causam, a cujus partibus stetit, contra Imperatorem & *Guibertum* Antipapam ageret, quaedam vero particulares duntaxat Canonum collectiones exhiberent, solis Bibliothecis, non usui scholastico, inservientes, nihil denique praeter nudam compilationem Canonum atque monumentorum ecclesiasticorum continerent; tale suscepit & exaedificavit systema *Gratianus*, in quo methodo scholastica, tum usitata, propositiones

Pag. 10.

tiones quasdam inſtar principiorum præmitteret, ſingulas ex Canonibus, Pontificum decretis, Patrum ſcriptis, imo & legum conſenſu, comprobaret, ſimulque doceret, qua ratione diſcordantes Canones in concordiam reduci poſſent, id quod ejus inſtitutum exemplis, e Decreto allatis, comprobat Ill. Editor.
Pag. 12. Opus hac ratione perfectum Academiæ Bononienſi obtulit *Gratianus*, ut illud examinaret, corrigeret, & poſtea *Eugenio III* offerret, idque, hujus autoritate & indultu confirmatum, Bononiæ doceretur. Quia enim, examen libri, qui Jus Canonicum nova methodo tractabat, ad Pontificem ſpectare, & præterea, facultatem, publice in ſcholis hanc ſyſtematis partem tradendi, ab eadem ſede impetrandam eſſe, arbitrabatur, de ejus potiſſimum approbatione fuit ſollicitus. Annuit deſideriis *Gratiani* Academia, cujus nomine Cancellarius Academicus hoc negotium in ſe ſuſcepit, atque hanc approbationem A. 1152 obtinuit. Multi quidem hac de re dubitarunt, ideo, quod reſcriptum *Eugenii III* deſit; verum Ill. Editor, cum prius obſervaſſet, per hanc Pontificis approbationem neutiquam uſum forenſem, ſed tantum ſcholaſticum, opus hoc accepiſſe, eam rem ex *Alexandro Machiavello* in *Commentario ad Sigonii Hiſtoriam Bononienſem*, quam *Tomo tertio* Operum *Sigonii* inſeruit *Philippus Argelatus*, comprobatam eſſe, docet. Ut autem felicius opus cœptum procederet, tres honorum Academicorum gradus Juris Canonici cultoribus præſtituit Pontifex, ut ejusmodi præmiis ad hoc Jus eo alacrius tractandum juvenes allicerentur, id quod ex Calendario Bononienſi
14. Ill Editor oſtendit. Duo Juris hujus interpretes, *Gratianus* videlicet ipſe, & *M. Raynerius Bellapecora*, A. 1152 conſtituti ſunt, quamvis eam provinciam *Gratianus*, A. 1158 mortuus, non diu adminiſtraverit. Qui igitur in Decreto *Gratiani* promoti erant, *Magiſtri Decretorum*, nec non *Decretiſtæ*, vocati ſunt, oppoſiti *Legiſtis*, in Jure Romano promotis, tantaque jam Seculo duodecimo eorum fuit autoritas, ut *Fridericus I* Decretiſtas, una cum Legiſtis, in ſuo comitatu habuerit, eosque in gravioribus cauſis in conſilium adhibuerit, uti ex *Arnoldi Lubecenſis Chronico Slavico Lib. III Cap. 10 n. 6* Ill. Editor

Digitized by Google

Editor ostendit. Parem ergo ab eo tempore & æqualem habuit Decretum cum Jure civili autoritatem, aliis Canonum compilationibus negatam, indeque effectum est, ut glossæ passim ad illud conscriberentur, summo omnium applausu exceptæ. Inter primos Glossatores Ill. Editor ipsum *Gratianum* & *Raynerium Bellapecoram*, a *Guidone Pancirollo* in libro *de claris Legum interpretibus* omissos, collocat, quamvis, eos Decretum, infinitis jam erroribus scatens, obscurasse magis, quam illustrasse, neutiquam diffiteatur. Graviores causæ tam Romæ in *Rota*, quam alibi, ex Decreto decisæ sunt, id quod variis exemplis Ill. Editor illustrat. Appendices variæ, palearum nomine venientes, Decreto mox adstruebantur. In aliis etiam Academiis maximam Decretum nanciscebatur autoritatem, spuria tamen principia, ex spuriis fontibus, *Isidori* nimirum *Mercatoris* collectione, hausta, per hoc ipsum Decretum simul introducta sunt. Laudandum esse *Gratianum*, quod Pseudo-*Isidorianas* merces Decreto suo inseruerit, eumque, eas decretales adulterinas esse, optime novisse, nonnulli statuerunt. At vero, utrumque oppido falsum esse, invictis argumentis Ill. Editor demonstravit. Stetit Decreti hujus autoritas usque ad medium Seculi decimi quinti inconcussa, usque dum aliquis Episcopus & Cardinalis, *Joannes a Turrecremata* dictus, Ordinis Prædicatorum sodalis, exemplo *Antonii Mincuccii*, qui Jus feudale in meliorem ordinem redigere studuit, incitatus, se ad Decretum *Gratiani* corrigendum accingeret. Cum vero *Gratianus* tam in forma, seu ordine connectendi, quam etiam in materia, seu in ipsis Canonibus, decretis Pontificum, aliisque, quæ huc pertinent, digerendis, peccasset, laudatus *Jo. a Turrecremata* tantum de forma & methodo meliore sollicitus fuit, atque curavit, ut, toto opere dissoluto, in meliorem ordinem collectanea & sententiæ *Gratiani* reducerentur, atque ad methodum, in decretalibus observatam, componerentur. Libros igitur quinque retinuit, licet nihilo secius in aliis a methodo *Raymundi de Pennaforte* recesserit. Quamvis ergo nova hæc Decreti ordinatio Pontificibus mirifice placuerit,

Pag. 17.

27.

cuerit, displicuit tamen Canonistis, veteri methodo & glossis in Decretum adeo assuetis, ut se ab illis retrahi non paterentur. Mansit ergo deforme Decretum in pristino statu, atque nova ejus ordinatio in tenebris diu delituit, usque dum jussu *Benedicti XIII*, atque cura *Justi Fontanini*, anno hujus Seculi vicesimo septimo, Romæ ex Codice manuscripto primum evulgaretur, quo quidem libro se summo cum fructu in hac editione adornanda usum esse, Ill. Editor profitetur. De correctione deinceps Decreti, sub auspiciis trium Pontificum, *Pii IV*, *V*, atque *Gregorii XIII*, ab eruditissimis triginta quinque viris instituta, fuse disputat, nomina correctorum, ex Præfatione *Justi Fontanini*, Decreto *Gratiani*, a *Turrecremata* noviter ordinato, præmissa, recenset, eosque correctores neutiquam omnes nævos ex Decreto eliminasse, imo totum eos *Gratianum* ita immutasse, ut, quæ hodie in Decreto comparent, non omnia *Gratiani* sint, observat. Quamvis etiam *Gregorius XIII* sub excommunicationis pœna omnem in posterum Decreti emendationem penitus prohibuerit; hoc tamen non obstante, *Petrus* & *Franciscus Pithœi* Corporis Juris Canonici novam editionem, in qua ætas potissimum singulorum textuum studiose notata est, adornarunt, a quorum tamen sententia nonnunquam Ill. Editor recessit. Per correctionem istam Decretum *Gratiani* vim & autoritatem legalem per indirectum accepisse, fuse demonstrat. Hunc etiam
Pag. 30.
Decreti usum doctrinalem tantum existimationis pondus Decreto attulisse, Ill. Editor docet, ut eruditi, qui acta & Canones Conciliorum, nec non Capitularia Regum Francorum, collegerunt, aut Patrum scripta de novo ediderunt, in margine locos notaverint, qui in Decreto ex illis desumti sunt, ut cuivis, fontes ipsos evolventi, quænam capita exinde hausta in Decreto sint, appareat. Hæc denique autoritas eos, qui in causa religionis inter se dissentiunt, induxit, ut ad illud in controversiis, tanquam ad validissimum causæ præsidium, recurrerent, illudque in partes suas traherent, majori fundamento se subnixos esse credentes, si autore *Gratiano* quædam afferre possent. Cum autem, reformatione religionis subsecuta,

ſubſecuta, quamplurima argumenta pro cauſa proteſtantium ex Decreto peterent eruditi, magno numero ab Ill. Editore Pag. 32.
citati, ab eo tempore magis de deſtruenda, quam augenda, Decreti autoritate, quantumvis fruſtra, cogitatum eſt. Utilitatem, ex *Gratiani* Decreto hauriendam, Ill. Editor fuſe ediſſerit. Ex quibus dictis facile eſt ad intelligendum, quantum ipſi orbis literatus debeat, quod Corporis Juris Canonici novam editionem parare, illudque accuratius de novo ſiſtere, ſecum conſtituerit. Conferri autem hoc Juris Corpus curavit cum quatuor Codicibus manuſcriptis optimæ notæ, eumque laborem perficiendum filio eruditiſſimo, *Georgio Ludovico Bœhmero*, Anteceſſori hodie in Academia Gottingenſi meritiſſimo, paternarum virtutum imitatori feliciſſimo, commiſit, qui, cum adhuc in convictu paterno eſſet, ante abitum in Gottingenſem Academiam hanc collationem cum ſociis, ſibi adjunctis, ad finem perduxit, atque variantes lectiones Ill. Parenti exhibuit. Apparuit exinde, *Gratianum* per correctores Romanos plane alium factum eſſe, quam Codices in ſtatu ſuo primævo ſiſtunt, a quo correctum Decretum magnopere receſſit. Diligentiſſime igitur notavit Ill. Editor, quid a correctorlbus ſit additum, atque emendatum, ut differentia inter Decretum antiquum & correctum exinde appareret. Sæpe lectiones meliores in Codicibus manuſcriptis deprehendit, quæ ſaniorem etiam ſenſum efficiunt, uti inprimis in *Can. Redintegrando 3, C. III, Qu. 1*, optimo exemplo docuit, & hoc remedio antiquum aliquem & inveteratum errorem exploſit. In nominibus propriis tamen, & locorum deſignationibus, antiquos Codices utplurimum corruptos eſſe, non diffitetur, eorumque ideo integritatem ex geographicis & hiſtoricis monumentis curioſe reſtituit. Uſus eſt autem Ill. Editor Codicibus manuſcriptis tribus, quos Bibliotheca Regia Berolinenſis aſſervat, de quibus omnibus accuratam ſuppeditat notitiam. Quarti Codicis copiam ipſi fecit Vir illuſtris, *Jo Petr. a Ludewig*, qui eum in Bibliotheca, quam collegit, inſtructiſſima 38.
aſſervavit. Quinti Codicis loco ipſi fuit Decretum, a *Turrecremata*, prout vidimus, nova methodo digeſtum, quod etiam

 diligen-

diligenter cum Decreto, a correctoribus Romanis emendato, contulit, cum nullum ſit dubium, Eminentiſſimum Purpuratum meliorem Codicem adhibuiſſe. Non autem duntaxat lectionum variantium rationem habuit, ſed, quod præcipuum erat, ad chronologiam & ætatem ſingulorum textuum diligenter reſpexit, quæ res cum laboris pleniſſima ſit, & ab Ill. Editore ſolo peragi non potuerit, ſocium ſibi aſſumſit V. C. *Fridericum Sigismundum Witzlerum*, Querfurtenſem, qui, per XII annos in Academia Halenſi moratus, in antiquitatibus & Juris ſcientia egregie profecit. Quotidie is per unam vel duas horas in ædibus *Bœhmerianis* huic temporum annotationi operam dedit; acta Conciliorum ex editione *Harduini* evolvit, Tomos & paginas ex ea ad ſingulos textus notavit, eaque annotata ad Ill. Editorem detulit, ulterius examinanda. Secutus quidem is hoc in negotio inprimis eſt *fratres Pithœos*, & *Juſtum Fontaninum* in *editione Decreti, a Turrecremata ordinati;* ſæpiſſime tamen ab illis receſſit, ſimulque rationem diſſenſus utplurimum ſuppeditavit. Præterea locorum quoque rationem habuit, cum manifeſtum ſit, varios mores, variamque diſciplinam, pro diverſitate locorum fuiſſe, adeo ut ex circumſtantia loci genuinus ſæpe Capituli ſenſus erui poſſit. Obſervationes denique iis textibus adjecit, quæ absque hiſtoriæ luminibus explicari nequeunt. Cum ſatis ſuperque conſtet, non omnia eſſe *Gratiani*, quæ hodie in editione Romana correcta deprehenduntur, illudque data opera commonſtrarit *Diomedes Brava, Patricius Tranenſis*, in *Diſquiſitione critica de interpolatione Gratiani*, Bononiæ A. 1694 edita, illud quidem ſcriptum, cum in pauciſſimorum manibus ſit, in-
Pag. 42 seq. tegrum hic Ill. Editor appoſuit. Secundæ parti Corporis Juris Canonici Diſſertationem præliminarem, *de decretalium Pontificum Romanorum variis collectionibus & fortuna*, idem præmiſit. Exponit primo, quid Epiſtolæ Pontificum olim continuerint. Conſulti nimirum de quæſtionibus diſciplinæ eccleſiaſticæ dubiis, ſententiam edebant, & ita rogati more JCtorum decernebant. Decreta quidem olim ſignificaſſe ea, quæ, cauſa cognita, a Prætoribus aliisque magiſtratibus pronuntiabantur,

bantur, &, quicquid ex Decreto statutum erat, id *decretale* dictum esse, Ill. Editor ex variis Juris civilis textibus comprobat. Epistolas Pontificum etiam *decreta* dicta fuisse, ex testimonio *Dionysii Exigui* evincit. In sensu tamen longe diverso eas ita dici, quia Pontifices in causa controversa non dicebant sententiam, sed consulentibus respondebant, observat. Cum sedis Romanæ maxima antiquitus fuerit autoritas in Occidente, frequentissimæ ad eam factæ sunt ab aliis Ecclesiis, de dubiis juris articulis, relationes, de quibus sententiam in responsoriis literis ediderunt, quæ diligenter in archivo Ecclesiæ Romanæ, seu *regestis*, asservatæ sunt. *Regesta* enim, seu *registra*, medio ævo vocata esse scrinia, quæ chartas publicas & rescripta custodiebant, Ill. Editor observat. Quamvis autem ab initio istæ decretales vim legis neutiquam haberent; earum tamen autoritas, posteaquam colligi, & Codici Canonum adjici, cœperunt, major pedetentim exstitit. Constituerunt nimirum Episcopi Romani Seculo quarto, Romanæ Ecclesiæ morem ab omnibus in Occidente Ecclesiis observandum esse. Ex hoc principio collegerunt ulterius, in casibus dubiis Ecclesiam Romanam necessario consulendam esse. Hoc ipso factum est, ut relationes ad curiam Romanam crescerent, & inde decretalium copia indies augeretur. Quamvis vero, primam earum collectionem sub *Leone* factam fuisse, *P. de Marca* existimet, ab eo tamen Viri Celeberrimi, ab Ill. Editore citati, dissenserunt. Calculum suum **Pag. 5.**
eorum sententiæ is adjecit, *Dionysio Exiguo* gloriam primæ collectionis decretalium tribuit, deque *Dionysio* illo, ejusque compilatione, accurate & erudite disputavit. Collectionem *Dionysii* **4 seq.**
successu temporis auctam fuisse ex subsequentium Pontificum, qui post *Anastasium* vixerunt, *Hilarii* nempe usque ad *Gregorium II*, epistolis, eamque secundam decretalium collectionem dicendam esse, & codici *Dionysiano* mox videri adjectam, Ill. Editor contendit, *Justellum* consentientem ad- **10.**
ducens. Seculo sexto in Hispania codicem Canonum exstitisse, autoritate legali præditum, eique decretales Pontificum adjectas videri, ex actis Concilii Bracarensis I, A. 561 habiti,

Digitized by Google

comprobat. Codicem illum, per varios Conciliorum Canones, in Hiſpania conditos, & epiſtolas *Gregorii M.* auctum fuiſſe, tandemque poſt annum 589 eidem ab Epiſcopo quodam Hiſpano Præfationem præmiſſam, Ill. Editor egregiis argumentis oſtendit. Ex hac majori collectione conflatum poſtea eſt compendium, vel breviarium, Canonum & Epiſtolarum Papalium, nova methodo compilatum, in quo argumenta ſpecialia, in certos titulos digeſta, interque ſe connexa, deprehenduntur. Integrum videlicet compendium in decem Libros diviſum eſſe, Ill. Editor nos docet, argumenta etiam, in ſingulis Libris pertractata, ſecundum Librorum ſeriem apponit. Singuli Libri in titulos ſubdiviſi ſunt, in quos epitome Canonum, vel Epiſtolarum, Pontificum Romanorum, argumentum tituli ſpeciale illuſtrantium, relata eſt. Primus iſte compilator nova arte, & quodammodo ordinatius, jura ecclesiaſtica collegit, eumque poſtea *Regino* cum aliis uſque ad *Gratianum* ſecutus eſt. Primus hanc epitomen Canonum edidit Cardinalis *Aguirrius Tomo III Collectionis Conciliorum Hiſpaniæ*, *Cajetanus Cennius* vero illam poſtea *Antiquitatibus Eccleſiæ Hiſpanæ* præmiſit. Quamvis autem hic, *Iſidorum Hiſpalenſem* ejus compendii autorem fuiſſe, ſtatuat, contra tamen ſentit Ill. Editor, &, Autorem circa finem Seculi VII, ſeu poſt Concilium Toletanum XVI, vixiſſe, adeoque, ſi *Iſidoro* adſcribendum ſit, hoc de *Iſidoro Seſabitano* capiendum eſſe,
Pag. 13. contendit. Seculo octavo, & quidem poſt annum 780, primum falſas & confictas Pontificum epiſtolas effingi cœpiſſe, earumque jam collectionem exſtitiſſe, Ill. Editor conjicit. Poſſediſſe eam collectionem jam videtur *Ingelramnus*, Metenſis Epiſcopus, quando A. 785 octoginta capitula, cauſam ſuam peroraturus, *Hadriano* Pontifici obtulit. Ea etenim capitula, quæ *Harduinus Tomo tertio Conciliorum* inſeruit, maximam partem ex ſpuriis Pontificum epiſtolis conſarcinata eſſe, a *Cointio* in *Annal. Eccl. Franc. Tom. VI ad annum 785 n. 17* jam oſtenſum eſt. Seculo tamen nono magis iſta collectio innotuit, prout ex *Hincmari Rhemenſis* loco, ab Ill. Editore citato, intelligitur. Collectionis iſtius ſpuriæ compilator *Iſi-*

dori

dori Peccatoris nomen mentitur; hoc enim cognomine *Isidorus Hispalensis* pœnitentiæ quotidianæ ergo, more monastico, usus est, unde librariorum negligentia illud cognomen in vocem *Mercatoris* perperam transformasse dicenda est. Hispanum fuisse hunc impostorem, Ill. Editor, allatis argumentis variis, comprobare satagit, quæ an satis valida sint, & an non potius a Germano, aut Gallo, istæ merces adulterinæ fuerint profectæ; uti quidem *Blondellus* censuit, eruditus lector judicet. *Benedictum* interim *Levitam* has epistolas neutiquam confinxisse, contra *Blondellum* evidentissime commonstrat. Collectio hæc, tot suppositiis Pontificum epistolis contaminata, eo tempore conflata est, quo de judiciis ecclesiasticis inter curiam Romanam & Episcopos provinciarum, sub metropolitanis suis constitutos, lites jam dudum intercesserant. Et eam dubio procul ob causam compilata est, ut jus inde certum, & extra controversiam positum, erui in posterum posset, & curia Romana haberet, unde causam suam instrueret, cum præsertim decretalium tanta esset eo tempore autoritas, ut parem vim cum Canonibus haberent. Galliæ sacerdotes supremos, inque illis *Hincmarum*, mendacia hæc Pseudo-*Isidoriana* quodammodo in dubium vocasse, Ill. Editor observat, nihilo minus tamen, ea in tenebris eorum temporum, quibus publicata, facile speciem veritatis induisse, ideoque *Ingelramnum* & *Benedictum Levitam*, imo ipsos Galliæ præsules, ex hac collectione plura in usus suos transtulisse, observat, autoritatis Pag. 18.
quoque eorum incrementum, usque ad ea tempora, quando Centuriatores Magdeburgici fraudem eruditis detexerunt, recenset. Cum studiosi Bononienses in addiscendo Jure civili ac Decreto diligentissime desudarent, ingentes exinde in foro lites exstitisse, has vero infinitas provocationes ad curiam Romanam peperisse, Ill. Editor observat. Nimirum jam circa 21.
ca Seculi quarti finem id egerunt Pontifices Romani, ut necessitatem, in quæstionibus Juris ecclesiastici dubiis ad sedem Romanam relationem faciendi, eamque super his consulendi, omnibus Episcopis in Occidente imponerent, atque controversiarum decisiones authenticas sibi assererent. Inde decre-

 tales,

tales, in eccleſiaſticis ad relationes Epiſcoporum factæ, magnum in decidendis litibus obtinuerunt pondus, pauciori tamen numero per plurima ſecula in quibuscunque collectionibus apparentes. Século autem duodecimo *Gratianus* uberiorem earum numerum in ſcenam produxit, imo eo tempore de cauſis civilibus etiam pronuntiare cœperunt Pontifices, id quod ex *Cap. 5 X de Cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Ill.
Pag. 22. Editor comprobat. Ab eo tempore ingens decretalium multitudo prodiit, cum præſertim ex patrimonio *Petri* Romam frequentiſſime deferrentur tum relationes, tum provocationes, in rota Romana decidendæ. Ex his deciſionibus rotalibus, quarum in foro magna autoritas fuit, decretales ſunt compoſitæ, cumque deciſionibus illis abundare forum inciperet, novæ collectiones earum componi cœperunt. Decretales autem more antiquo iſtæ deciſiones dictæ ſunt, quod in formam literarum, ſeu reſcriptorum, redactæ, ad judices delegatos utplurimum transmiſſæ, vel ad præcedentes relationes compoſitæ fuerint. Exinde tandem alteram partem Juris Canonici natales ſuos accepiſſe, Ill Editor monet. Ob tantam igitur decretalium multitudinem privata pariter ac publica autoritate quædam earum collectiones confectæ ſunt, ut opus *Gratiani* exinde ſuppleretur, ipſæ vero decretales in uſum forenſem eo promtius & facilius deduci poſſent. Primam earum collectionem Ill. Editor eam vocat, quæ in *Urbano III* deſinit, cum ante *Bernhardi Circæ* compilationem, quæ vulgo pro prima inter quinque antiquas haberi ſolet, compoſita ipſi videatur. Cumque ex hac collectione quamplurima *Bernhardus Papienſis*, & *Raymundus* in ſuas decretalium compilationes traxerint, atque inde nonnunquam hæ ſuppleri atque emendari queant, eam ex Codice vetuſtiſſimo Bibliothecæ Haſſo-Caſſellanæ in Appendice decretalium *N. 2* Ill. Editor
186. primus evulgavit. Altera decretalium compilatio, ſub titulo *Appendicis* ad Concilium Lateranenſe III, apud *Harduinum T. VI Concil. P. II pag. 1694* comparet. Re vera tamen eam non eſſe appendicem ad Concilium Lateranenſe III, ſed principalem collectionem decretalium *Alexandri III*, Ill. Editor nos docet,

docet. Tertium locum *Bernhardi Circa* collectioni tribuit, Pag. 24.
atque de reliquis etiam compilationibus, ab *Antonio Augustino* atque *Innocentio Cironio* editis, admodum fuse disputat. Cum autem non omnes istæ collectiones publica autoritate compilatæ essent, imo variæ decretales adhuc extra illas vagarentur, ita, ut de fide earum non satis certo constaret, atque maxima juris incertitudo exinde gigneretur, medelam huic malo adhibere studuit *Gregorius IX*, vir Juris Ecclesiastici peritissimus, & in Archigymnasio Bononiensi publicus quondam Decreti interpres, qui, novam decretalium collectionem, ex prioribus consarcinatam, componi, eique novas, quæ prodierant, decretales addi, curavit. Sine dubio *Justinianum* hac in re secutus est Pontifex, qui ex Codicibus *Hermogeniano*, *Gregoriano*, & *Theodosiano*, *Justinianeum* suum Codicem, adjectis constitutionibus, a se noviter editis, compilavit. Usque adeo autem ad ejus exemplum se composuit *Gregorius*, ut non integras decretales ex more præcedentium compilatorum sisteret, sed tantum præcipua earum capita, vel etiam decisiones duntaxat, ibi contentas, referret, atque ad statum sui temporis accommodaret. Inde vero novas difficultates interpretibus creatas esse, ab illis demum superandas, qui integras dectetales evolvere norunt, Ill. Editor gravissime judicat. Laudat eo nomine *Antonium Contium*, qui, in editio- 28.
ne decretalium, A. 1570, adeoque ante correctionem Romanam, Antwerpiæ adornata, ea, quæ in decretalibus omissa erant, textui subjecit, & sensum evidentiorem hoc pacto reddidit, quæ additiones adeo eruditis placuerunt, ut postea constanter editionibus decretalium novis, diverso quanquam charactere, inseri consueverint, non obstante editione Romana, sub *Gregorio III* publicata, in qua quidem omissæ sunt. Usus autem est *Gregorius IX* opera *Raymundi de Penna-Forte*, vel *Penia Fort*, uti in Bulla *Clementis VII*, qua catalogo Sanctorum inscriptus est *Raymundus*, vocatur. Fuit is Ordinis Prædicatorum socius, Capellanus, seu causarum palatii Apostolici auditor & pœnitentiarius, qui A. 1234 hunc laborem absolvit, a Pontifice confirmandum. Rescriptum

Gregorii

Gregorii IX, ad Academiam Bononienſem miſſum, totum hic Pag. 29. exhibuit Ill. Editor. Præter hanc vero *Raymundi* collectionem, duas adhuc alias recentiores exſtare, de quibus vulgo ſilent, qui hiſtoriam Juris Eccleſiaſtici deſcripſerunt, idem commemorat. Altera eſt collectio *Innocentii IV*, unice ex Concilio generali, quod Pontifex A. 1245 indixerat & celebraverat, ad methodum decretalium *Gregorii IX* compoſita, & ad Academiam Bononienſem transmiſſa, ut tam in judiciis, quam in ſcholis, in poſterum uſum præſtaret. Exhibuit hanc 348. compilationem, nondum hactenus editam, in Appendice *N. 3* ex Codice manuſcripto Bibliothecæ Berolinenſis Ill. Editor. Altera eſt *Gregorii X*, in ipſo Lugdunenſi Concilio generali II compoſita, quæ compilatio ad methodum decretalium communem in ipſo Concilio jam ordinata, & pariter ad Academiam Bononienſem ſub eadem forma, qua prior, transmiſſa erat, id quod pariter in Appendice *N. 4* ex Codice MSto eodem Ill. Editor oſtendit. Integram vero eam edere noluit, cum eodem ordine, quo in Codice prædicto ſiſtitur, in Conciliorum collectionibus occurrat, unde tantum ex illo Codice variantes lectiones excerpſit. Poſt ea tempora Corpus aliquod decretalium ex Epiſtolis *Gregorii IX*, *Innocentii IV*, & *Gregorii X*, compoſitum eſt, prout jam *Bernhardus de Montfaucon* in *Bibliotheca Manuſcript. Tom. II pag. 1211* docuit. Et, quamvis poſteriores duo Pontifices juſſerint, ut ſub ſuis titulis decretalibus *Gregorii IX* infererentur, hoc tamen factum fuiſſe, non liquet, ſed ſeparatim poſteriores duæ compilationes gloſſis illuſtratæ ſunt, quas tamen hic addere Ill. Editor noluit. Hanc ipſam vero ob cauſam ſub *Bonifacio VIII* novam decretalium compilationem prodiiſſe, cui præter noviter emiſſas decretales integræ præcedentes collectiones, de quibus modo dictum eſt, inſertæ ſunt, Ill. Editor obſervat. Dicebatur ea compilatio Liber ſextus decretalium, ut in poſterum, neglectis duabus præcedentibus, immediate *Gregorii IX* compilationi ſuccederet, ejusque *Librum ſextum* conſtitueret, licet in Libros quinque, ad methodum compilationum antiquarum, eſſet ſubdiviſa. Hunc librum, ſedulo prius per-

lectum

Digitized by Google

lectum atque examinatum A. 1298 promulgavit *Bonifacius*, qui alteram partem decretalium post hæc tempora constituit. Tertia pars deinceps eidem accessit ex *Clementis V* constitutionibus, in Concilio Viennensi, A. 1311 celebrato, editis, quoad maximam partem composita, decretalibus, ante & post illud Concilium datis, aucta, & A. 1303 in Consistorio publicata, quæ vulgo *Clementinarum* nomine insignitur, quamvis *Clemens V* hanc syllogen appellatione *Libri septimi* decretalium venire voluisse dicatur. Quod cum fusius jam sit expositum a *Georgio Ludovico Bœhmero*, Antecessore Gottingensi meritissimo, Ill. Editoris filio dignissimo, in *Diatriba de Clementinis* §. 12, actum agere Ill. Editor noluit, sed dictam modo Diatriben citavit. In omnes autem Academias Pag. 31.
hanc collectionem introductam esse, negat. *Extravagantes Joannis XXII* privata autoritate circa annum 1340 collectas esse, statuit. *Extravagantium communium* natales ad annum 1484 refert, easdemque privato studio collectas videri, monet, quamvis utraque extravagantium collectio decretalium reliquis partibus adjecta sit, & per Bullam *Gregorii XIII* de A. 1580 stabilem & perpetuam sedem in Corpore Juris Canonici, & inde aliquam autoritatem in foro, acceperit. Tandem, a *Petro Matthæo*, JCto Lugdunensi, circa finem Seculi XVI novam compilationem, quæ itidem *Liber septimus* audit, profectam esse, privata autoritate collectam, & a partibus decretalium probatis separandam, Ill. Editor monet. Eam illustrationis & notitiæ causa in Appendicem conjecit, & primo statim loco ibi collocavit, cum continuationem extravagantium contineat. Ab hac vero compilatione distingui debere alium quendam Librum septimum, cujus confectionem *Gregorius XIII* quibusdam Cardinalibus commiserat, Ill. Editor inculcat. Post mortem *Gregorii*, *Sixtus V* æque curam suam ad 32.
ejus perfectionem, morte prædecessoris interruptam, extendit, publicatio tamen ejus impedita est. Parem in censum cum Libro illo septimo Ill. Editor refert *Institutiones Pauli Lancellotti*, jussu quidem *Pauli IV* conscriptas, nunquam tamen publica autoritate & vi legis donatas, quanquam a *Paulo V* Corpori Juris Canonici notitiæ & illustrationis gratia annecterentur.

Digitized by Google

rentur. Cumque ideo a partibus probatis Corporis Juris Canonici merito separandæ sint, eas Appendici cum ceteris monumentis inserere, consultius duxit Ill. Editor. Tandem, ut, quid in nova hac editione ad illustrandas decretales is attulerit, constet, sciendum est, eum utilia, sine quibus intelligi decretales nequeunt, a *Raymundo* textui detracta, ex antiquis decretalium collectionibus excerpsisse, ipsisque textibus, diversis tamen typis, inseruisse, ut sine ulla interruptione omnia conjunctim legi possint. Decretales insuper *Gregorii IX* cum duobus Codicibus manuscriptis Bibliothecæ Regiæ Berolinensis contulit. Adjunxit illis Codicem perantiquum Bibliothecæ Hasso-Casselanæ, qui *Seculo XIII* videtur esse conscriptus. Quartum Codicem, qui Seculi decimi quinti ætatem refert, Bibliotheca Ill. *Ludewigii* suppeditavit. Contulit præterea editionem antiquissimam, A. 1478 in forma maxima evulgatam, ex qua plures se optimas lectiones collegisse, eamque editionem instar optimæ notæ Codicis manuscripti habendam esse, profitetur. Bibliothecæ Hasso-Casselanæ etiam acceptum refert Codicem decretalium *Alexandri III*, quem adeo in Appendice edidit. Librum quoque sextum decretalium cum Codice Regio Berolinensi, nec non alio quodam Codice ex Bibliotheca Hassiaca, contulit. Compos etiam factus est editionis antiquissimæ Libri sexti, & *Clementinarum*, adjectis Constitutionibus XV communibus, sub titulo *extravagantium*, quæ non diu post inventam artem typographicam typis expressa videtur. His aliisque adhuc subsidiis instructus, variantes lectiones, quæ textum vel illustrant, vel probabilem rationem sistunt, unde obscuritas emergens interdum tolli possit, cum cura annotavit, auxilio optimi Filii sæpius laudati hoc in negotio usus, quamvis vulgatam lectionem, ab editione Romana adoptatam, in ipso textu semper retinuerit. Denique capitulis quibusdam decretalium observationes breves historicas & criticas adspersit, atque omnis in eo fuit, ut ostenderet, ex quo fonte decretales desumtæ fuerint. In Librum sextum, Clementinas, & extravagentes, tales observationes conscribere, ob vires senectute fractas aliaque negotia non potuit. Ætatem quoque singulorum textuum studiose

Digitized by Google

ſtudioſe notavit, & quamplurimos *Pithœorum* errores hac in re correxit, quamvis, in argumento adeo lubrico ſe ipſum nonnunquam lapſum eſſe, candide profiteatur, &, ubi melio-ra edoctus eſt, palinodiam canat. Indices tandem locuple- Pag. 34. tiſſimi, *Pithœanis* longe accuratiores, adjecti ſunt, in quibus inſtruendis Cl. *Henningſii*, Leucopetrenſis, operam Ill. Editor prædicat. Habent igitur Juris Eccleſiaſtici cultores jam fon-tem, unde ſitim ſuam reſtinguant, Ill. *Bœhmeri* diligentia ab ob-ſcuritatum ſordibus purgatum, & vere limpidum. Nos au-tem præſtantiſſimo huic Jureconſulto pro limatiſſimis ope-ribus, quibus Bibliothecas noſtras ditavit, proque incredibili induſtria, quam Juri Eccleſiaſtico illuminando impendit, gra-tes decernimus ampliſſimas, eique placidam ſenectutem, & læ-tiſſimos omnium rerum ſucceſſus, ex animo comprecamur.

HISTORIÆ UNIVERSALIS POLITICÆ, quantum ad ejus Partem I ac II, idea, plane nova ac legitima, tractationem ſummorum imperiorum exhibens, in lectionum Academicarum uſum propoſita a JOAN-NE MATTHIA HASIO, Math. P. P. O.

Norimbergæ, impenſis hæredum Homannianorum, 1743, 4.
Plag. 14.

Maxima erant haud ita pridem B. *Haſii* in Hiſtoriam, Chro-nologiam, ac præcipue in Geographiam, tabulasque geographicas convenienter naturæ adornandas, merita. Et hæc eſt cauſa, cur elementis hiſce Hiſtoriæ univerſalis ſuus conſtet honos, ſua ſtet dignitas. Dolemus merito Viri tanto-pere quondam frugiferi obitum haud ſatis maturum, civitati eruditæ omnino luctuoſum. Opus hoc poſthumum in lucem bonis avibus emiſit Cl. *Auguſtus Gottlob Bœhmius.* Comple-ctitur id ipſum Præfationem, ſciagraphiam hiſtoriæ ſummo-rum imperiorum, Tabulas chronologicas XVI accuratiſſimas, Tabulas XXVIII geographicas, exquiſitiſſime fabrefactas, co-loribusque illuminatas ſelectiſſimis, ac inſtituto congruentibus. Tabulæ chronologicæ ſequuntur ante Jeſum natum æram Pen-tateuchi Samaritani veluti hypotheſin. Eligenda enim Autori Pag. 9.

 vide-

videbatur talis sententia, quæ indicaret modum, quo inter
diluvium *Noachicum* & initia regni Sinensis atque Ægyptii
regni spatium ejusmodi interjaceret, quod sufficeret tempori,
quo post exstinctam generis humani multo maximam partem
talis rursum numerus mortalium succrescere potuisset, qui re-
Pag. 11. gno cuidam formando esset aptus. Tempus hac ratione post-
diluvianum 100 fere annis redditur amplius. Regnum ita
Menis Ægyptiacum incidit quam proxime in annum periodi
Julianæ 2516. *Cainanem* vero e Patriarchis postdiluvianis
ejecit Autor, codicem Ebræum ac Samaritanum affectatus.
14. In Chronologia patrum antediluvianorum secutus est rursus
utrumque eum codicem consentientem. *Sesostris* ætatem ex-
16. hibuit tergeminam. Priorem desumsit ex Chronico Alexan-
drino; secundam ex Marmore Arundelliano; tertiam posuit
in *Rehabeami* tempora, siquidem multi *Sesostrim* pro *Sesaco*
habent. A condito mundo ad diluvium numerat annos 1656;
a diluvio ad *Nachorem*, *Tarachi* filium, annos 942; inde ad
natum ipsum *Abrahamum* 60 annos; inde ad evocatum *Abra-
hamum* 75 annos; inde ad exitum Israelitarum ex Ægypto
430 annos; inde ad structuram ædis sacræ *Salomoneæ* annos
17. 680; inde ad finem regni *Zedekiæ* annos 422½. Ultimum
horum annorum statuit annum 18 *Nebucadnezaris*, annum
2. currentis periodi *Julianæ* 4127. Sciagraphia dicendorum
exhibet prolegomena, seu definitiones ac divisiones, historiæ
proprias, voces eo spectantes, titulos imperantium, appel-
15. lationes quasdam particulares, vocabula chronologica. Sce-
nam aperit historia sacra politica patriarchalis & Judaica, ad
excidium Hierosolymæ alterum procurrens. Sequitur hanc
21. tractatio compendiosa, de summis imperiis inscripta. Car-
ptim ibi exponitur de Imperio Ægyptio, Scythico, Assyrio-
rum, Chaldæorum, ac Medorum, Lydorum, Trojanorum,
28. Persarum, Græcorum. Imperium *Alexandri M.* Græcum fuit
conflatum ex regnis Lacedæmonum, Sicyoniorum, Corinthio-
rum, Elidis, Argivorum, Mycenæorum, Messeniorum, Ar-
cadiæ, Achajæ, Atheniensium, Bœotiæ, Thessaliæ, Cretæ,
non Siciliæ, at Thraciæ & Macedoniæ. In imperio Græco
memorabilia apparent regna Macedoniæ, Syriæ, Asiæ utrius-
que,

Digitized by Google

que, ac Ægypti. Inseruit in calce nonnihil de regnis Mediæ Atropatenæ, Indiæ, Bactrianorum Græcorum, Bithyniæ, Pergami, Ponti & Bospori, Cappadociæ, Armeniæ. Adjecit Pag. 40.
paucula de republica Pœnorum. Tum vero ad res Romanorum, eorumque imperium, procedit. Subjicit compendiosæ harum rerum tractationi epitomen regni Italici, Provinciæ, Burgundici, Armeniæ, Bohemiæ. Tum vero progreditur ad imperium Parthico-Persicum, Arabicum, seu Saracenicum 58.
& Muhammedanum, Mugalicum, Timuricum, Turcomannicum, Ottomano-Turcicum, ac Constantinopolitanum, anno 1453 recentius, Russicum, Sinicum, Tatariæ Orientalis, ac imperia Africana. Horum imperiorum ac regnorum initia, progressus, atque finis, intra Tabulas chronologicas accurate sunt indicata. Tabularum geographicarum series meditate fuit delineata. Prima imperium *Sesostris* repræsentat. Imperii Assyrii regiones ac fines Tabula secunda exhibentur. Tertia suppeditat fines regnorum, quibus Reges Mediæ, Babyloniæ, ac Lydiæ, præsederunt. Imperium Persicum, quale id imperante *Dario Histaspide* exstitit, offert conspectui Tabula quarta. Quinta imperium exprimit *Alexandri Magni.* Successorum ejus regna indicantur in Tabula sexta. Septima exhibet periodum horum regnorum alteram. Imperium Partho-Persicum exhibet Tabula octava. Imperii Romani, *Augusto* subjecti, limites offert nona Tabula. Decima exhibet imperium Romanum respectu divisionis, in occidentale ac orientale adornatæ. Imperium Romanum, *Justiniano I* parens ac subjectum, suppeditat Mappa geographica undecima. Imperii Arabici, ejusque Saracenici ac Muhammedani, regiones Tabula duodecima complectitur. Partes imperii Arabici orientales offert Tabula XIII. Partes occidentales exhibet Tabula XIV. Quantæ exstiterint regiones ac oræ imperii Arabici tempore expeditionis cruciatæ primæ, declarat Tabula XV. Tabula XVI exhibet partes imperii Arabici occidentales sub Moravidis potissimum Hispano-Africanis, ac temporibus Selgiukidarum. Tabula XVII spectatori tradit imperium *Caroli Magni*, notatis divisionibus inter *Ludovici Pii* filios ac *Lotharii* primi natos. Imperii Romano-Germanici

ſub *Ottone I* ac *Conrado II* regiones ſubminiſtrat conſiderandas Tabula XVIII. Sequens Tabula indicat conſpectum generalem partium earum, quæ unquam ad Imperium Romanum, a *Carolo Magno* reſuſcitatum, relatæ fuerunt, quantum ad tractus ſpectat occidentales. Partes orientales ſeparatim exhibentur Tabula XX. Qualis exſtiterit forma imperii, *Carolo VI* Auſtriaco obnoxii, Tabula XXI oſtendit. Imperii Mugalici, ſeu Zingiscanici, ad A. 1257 regiones exhibet Tabula XXII. Imperium *Tamerlanis* pateſcit ex Tabula XXIII. Imperii Mugalici reſiduas regiones, ſeu *Can Taiſcha* regnum, æque ac imperii Tataro-Sinici limites, illuſtrat Tabula XXIV. Imperium Ottomanno-Turcicum indicat Tabula XXV, ad *Muhammedis II*, Conſtantinopolin expugnantis, ætatem accommodata. Sequens Tabula Turcici imperii ſpectat ad ætatem, quæ Viennam A. 1683 obſeſſam præcedit. Tabula XXVII exhibet idem imperium, pace Paſſärovicenſi determinatum. Imperium Ruſſicum, tam in Europa, quam in Aſia, a *Petro Magno* conſtitutum, viſentibus offert Tabula XXVIII. Hæc eſt libri ejus ſumma, in quo perficiendo, & ad umbilicum adducendo, Cel. Autor vitam calamumque depoſuit, libri, ſi molem ſpectes, mediocris, ſin rationem habeas diligentiæ & accurationis multijugæque notitiæ, cum operibus difficillimis ac pretioſiſſimis comparandi.

IL NEUTONIANISMO, &c.

id eſt,

NEUTONIANISMUS, SIVE DIALOGI DE LUCE, Coloribus, & Attractione. Editio ſexta.

Neapoli, impenſis hæredum Hertziorum, 1746, 8 maj.
Alph. 1 plag. 4, Tab. æn. 1.

Novo nunc atque eo habitu indutum in lucem prodit doctiſſimum hoc Illuſtriſſimi Comitis *Franciſci Algarotti* opus, ut, quam olim meruit, famam non tueri modo, ſed & multo adhuc majorem ſibi conciliare, queat. Equidem jam ſummo plauſu, frequentiſſimisque præconiis, non minus eruditorum, quam omnium eorum, qui elegantiſſimas quasque literas amant, exceptum eſt, quamprimum ipſorum con-

ſpectui

ſpectui fuit expoſitum; id quod, ſi nihil aliud, vel iteratæ ſæpius ejusdem editiones, & traductiones, luculenter teſtantur. Nec ſane erit aliquis, præclari guſtu adeo deſtitutus, ut laude illud, quam publice tulit, ſatis eſſe dignum, neget, ſive ipſum inſtitutum, ſive argumentum, ſive tractandi methodum, conſideret. Quo plura enim in ſcientiis exſtant, quæ, etſi ad culturam intellectus, & ad multiplicem rerum, nobis quotidie obverſantium, cognitionem comparandam, ſint apprime utilia, adeo tamen magnæ molis operibus ac difficili ſermoni involuta jacent, ut iis, quibus omne tempus ſedulæ literarum culturæ impendere non datur, fere inacceſſa maneant; eo utiliorem procul dubio operam ii navant, qui talia auſtero, quo incedunt, habitu exuere, ſermone plano ac populari includere, variisque ad placendum requiſitis exornare, nituntur. Digna ſane inter ea eſt præclara illa *Neuteni* de Luce & Coloribus theoria, quæ totam Phyſicorum gentem, cum primum panderetur, in ſui admirationem rapuit, dignæ etiam ſunt reliquæ doctrinæ, Viri ſummi Syſtema conſtituentes, ut planæ atque expeditæ reddantur, ſicque ad omnium, qui ſciendi cupiditate tanguntur, notitiam traducantur. Quod etiam ita executus eſt Ill. *Neutonianiſmi* Autor, ut non ſolum rem ipſam dilucide & ordine naturali explicaret, collatis ſimul aliorum Philoſophorum de eadem re ſententiis, ſed & elegantiſſimo, quod ipſi plane proprium eſt, dicendi genere, interſperſisque ubique ſalibus, & politioris ſermonis floribus, mirum in modum exornaret. Attamen novæ nunc accedunt cauſæ, cur hæc editio palmam reliquis præripere, Lectoribusque ſuis denuo ſe commendare, poſſit. Cum enim varia judicia, de opere ſuo lata, nec non animadverſiones criticas, in illud hinc inde factas, intellexiſſet Ill. Autor, hæc ipſi incitamento fuere, ut denuo totum ſcriptum retexeret, atque omnia iterum ſedulo rimaretur; unde factum eſt, ut variæ nunc emendationes in eo ſint conſpicuæ, additis aliis, plurimis reſectis, quin & ipſa dicendi genera magis perpolita & ornata appareant; licet ipſe, inſigni modeſtia ductus, illud adhuc a perfectionis, quem in eo deſiderat, gradu multum remotum eſſe, fateatur. Ipſa Operis contenta quod attinet, inutile fere judicamus, de iis

uberius

uberius verba facere, cum non solum illud jam pervulgatum, ac in publicum notum, exstet, sed & nos ipsi jam tum, cum primum lucem adspiceret, de argumento libri tantum, quantum satis est, dixerimus. Vid. *Nov. Act. Erud. A. 1739 pag. 613.* Est vero liber jam ita comparatus, ut non sexus tantum sequioris usui (quemadmodum tunc titulus præ se ferebat) inserviat, sed & quibusvis viris, elegantioris doctrinæ fautoribus, sese probare possit. Quare adjiciamus tantum mentionem variorum scriptorum, huic editioni noviter adjectorum. Primo *duæ* exhibentur *Epistolæ*, Systema opticum Comitis *Rizzetti*, jam satis notum, respicientes, quibus partim ejus argumenta, ad confirmandam sententiam suam allata, modeste expenduntur, partim dubia contra *Neutonianismum*, ab eo excitata, diluuntur. Sequuntur *duæ Dissertationes*, Gallice scriptæ, & A. 1739 *Diario Parisiensi*, cui titulus: *Le Pour & le Contre*, insertæ, quibus opinio, circa numerum colorum simplicium a Clar. *Du Fay* prolata, examini subjicitur. Statuit nempe Vir ingeniosus, loco septem colorum principalium, e quibus, summus *Neutonus*, quemvis radium luminis componi, tot experimentis probare annisus est, non nisi tres numero existere, rubrum, flavum, cœruleum; ex rubro enim & flavo aureum, ex flavo & cœruleo viridem, componi posse, sicut indicum & violaceum non nisi gradus sint fusciores cœrulei. His varia apponit Autor noster experimenta, quibus aureum & viridem compositos differre a simplicibus *Neutonianis*, sicut indicum & violaceum a cœruleo fusciori, evincitur. Denique exhibetur *Dissertatio* Latina, ab Autore juvene in *Academia Instituti Bononiensis* recitata, qua recensentur varia experimenta, circa *Theoriam Neutoni* instituta, quæ omnia cum *Neutonianis* ubique egregie conspirare deprehensa sunt. His igitur finis imponitur elegantissimo Opusculo, cui si plura exstarent similia, aliæque etiam subliniorum scientiarum materiæ hac ratione luci essent expositæ, singulari prorsus & scientiis, & omnibus, qui his delectantur, id emolumento fore, plurimumque ad magis magisque divulgandum solidioris doctrinæ gustum conducturum esse, confidimus; quod sane a nemine melius, quam ab excellenti Autoris nostri ingenio, exspectare liceret.

CHRIST

Digitized by Google

CHRIST. FRID. OECHLITZII, A. M. ANALYsis Solutionis suæ Problematis Catoptrico-Analytici, in Nov. Act. A. 1746 Mart. P. I pag. 134 traditæ, continuata, ubi Problema illud generatim consideratum & solutum sistitur.

Analysin Problematis hujus traditurus eadem methodo, qua in ejus solutione invenienda me versatum esse fateor, procedere consultum duxi. Casum nempe ejus particularem atque simpliciorem, cujus consideratio primo sese mihi obtulit, Analysi subjectum superatumque nupero *Mense Aprili* exposui. Ut ergo Problematis solutio omnibus numeris absoluta habeatur, restat, ut ipsum, sensu latissimo, prout a Cel. Autore propositum est, acceptum, qua ratione a me ad finem perductum sit, methodo analytica nunc exhibeam.

1. Sensus itaque *Problematis generalis* is est: *Dato puncto radiante* C, *invenire Curvam continuam* MAm, *ea proprietate præditam, ut radius quivis* CM, *in Curvam incidens, ac inde in* m *reflexus, ex* m *denuo reflectatur in* C. Relata statim Curva, ut moris est, ad coordinatas rectangulas, sit $CP = x$, $PM = y$, $R\mu = dx$, MR (ordinatis in ea positione, quam figura exhibet, decrescentibus) $= -dy$; ponatur $\frac{dx}{-dy}$ (seu *tang.* PMT ad rad. 1) $= p$, unde subtangens TAB. V Fig. 1.

$$PT = \frac{ydx}{-dy} = yp,$$ subnormalis $$PO = \frac{-ydy}{dx} = \frac{y}{p};$$ denique sit $CV = u$, & *tang.* PMV, seu *cot.* MVP, $= v$, posito radio $= 1$.

2. Primo itaque condendæ sunt formulæ, quibus generatim ex datis positione, Curva quavis MA, & radio quovis incidente CM, positio reflexi MV definitur per quantitates ad Curvam pertinentes. Quæ facile deducentur ex considerata primo reflexione radii axi paralleli NM (conf. *Sched. nuperum* §. 2 *pag.* 226). Reflectatur enim is in S, eritque $TMS = tMN = MTS$, unde $SM = ST$; & $OMS = NMO = MOS$,

$= MOS$, unde $SO = SM = ST$, seu $ST = \frac{1}{2} OT$. Ponatur nunc OQ ipsi SM parallela, eritque $QOM = OMS =$ (ip. modo ostensa) MOS; quare, cum etiam sit (ex nat. reflex.) $QMO = OMV$, erit $\Delta OMQ = \Delta OMV$, proinde $OQ = OV$. Hinc, cum sit, ob sim. $\Delta\Delta$ CSM, COQ, $CS : SM = CO : OQ$ seu OV; invenietur CV, componendo $CS : CS + SM = CO : CO + OV$; unde, quia $CS = CT - TS =$ (§. 1) $x + \frac{1}{2} yp - \frac{1}{2} \frac{y}{p}$, $CS + SM = CS + ST = CT = x + yp$, $CO = CP - PO = x - \frac{y}{p}$, fiet $CV = (x + yp)(x - \frac{y}{p}) : (x + \frac{1}{2} yp - \frac{1}{2} \frac{y}{p}) = u$. Dein *tang.* $PMV = \frac{PV}{PM} = \frac{u - x}{y} = (xp - \frac{x}{p} - 2y) : (2x + yp - \frac{y}{p}) = v$. Quae duae quantitates u & v positionem radii MV determinant.

3. Ad ipsam Curvae propositae naturam indagandam nunc accedens, ratiocinium formo simile ei, quod in casu speciali (conf. §. 3 *pag.* 226) institui. In eo enim inprimis versatur negotium, ut Curva, proprietate praescripta gaudens, sit continua. Quod ut efficiatur, ponatur MAm desiderata Curva continua; concipiatur radius aliquis CM reflecti in V, & tam CV seu u, quam *cotang.* V seu v, dari per x, vel y, vel p, per quarum unam semper vi formularum superiorum ex aequatione Curvae dari possunt. Primo itaque eidem u aliud adhuc punctum Curvae m respondeat, necesse est; secus enim alter radius Cm, si tanquam incidens consideretur, non etiam reflecteretur in V. Quare aequatio Curvae inter u & x, vel y, vel p, ita debet esse comparata, ut pro quavis u, si ea ceu cognita assumatur, duos valores ipsius x, vel y, vel p, ambigue praebeat. Quod si in Curva quadam obtineat, hoc ipso jam fiet, ut, quovis radio CM in V reflexo, aliquis radius, ex V denuo in Curvam incidens, Vm iterum reverti possit

Digitized by Google

possit in *C*. Sed præterea Problema nostrum exigit, ut *MV*, *Vm*, eandem rectam continuam, h. e. eundem angulum *V* cum axe, constituant. Ergo, ut eidem illi *u*, quæ ad duo puncta *M*, *m*, pertinet, unica tantum *v* respondeat, requiritur. Ad similem prorsus conclusionem pervenietur, si loco *u* initio assumatur *v*. Nam primo eidem *v* duo puncta Curvæ *M*, *m*, h. e. duæ *xyp* ambigue respondere debent; quo fiet, ut semper a duobus radiis *CM*, *Cm* reflexi *MV*, *mV* axi sub eodem angulo, & ad easdem partes posito, occurrant; præterea autem pro eadem ista *v* unica tantum *u* obtinere debet, quo ipso duo hi radii in idem punctum *V* incidant, eandemque rectam continuam efficiant.

4. Ex his intelligitur, quænam relatio inter quantitates assumtas *xyp*, atque *uv*, naturam Probl. nostri constituat. Primo enim, cuivis valori, qui tam pro *u*, quam pro *v*, assumitur, duos valores ipsius *x*, vel *y*, vel *p*, ambigue respondere, necesse est. Dein unico valori ipsius *u* unicus tantum valor ipsius *v*, & vice versa unico ipsius *v* valori unicus ipsius *u* valor, competere debet. Quibus duabus conditionibus simul obtinentibus, præscriptam proprietatem ubique in Curva locum habituram, oppido liquet. Cum autem (§. 2) *v* simplicius exprimatur, quam *u*, considerabo in posterum, quomodo ex assumta *v* definiantur *xyp*, & *u*. Quibus positis, duæ conditiones allatæ, si simplicissime enuntientur, eo redibunt, ut

1) *xyp* sint functiones ipsius *v*, ex irrationalibus quadraticis conflatæ,

2) *u* sit functio ejusdem *v* mere rationalis.

5. Hac ratione jam id effectum est, ut proprietas Probl. palmaria, eique imprimis difficultatem inducens, lex nempe continuitatis, in computum ducta, & Probl. ad quæstionem Methodi tangentium inversæ redactum sit, in qua de relatione inter coordinatas *xy*, & *puv*, per has coordinatas, earumque differentialia, expressas, agitur. Quare, si nunc absque alia præparatione Curvas varias desideratas, easque algebraicas, eruere vellemus, assumenda esset pro lubitu æquatio e. g. in-

Digitized by Google

ter u & v, posteriori conditioni satisfaciens, ut $u = av$, $u = av + b$, &c.; quo facto haberetur, restituendo ipsius p valorem, æquatio Curvæ diff. primi gradus; quæ integranda, ac dein videndum esset, an xy tales valores, quales ex condit. priore habere debent, obtineant. Sed, ne dicam, rem hac ratione saltem tentando perfici, nullamque solutionem generalem inde derivari, posse, insuper difficultas, æquationes ejusmodi reducendi, esset prorsus insuperabilis, cum formulæ, quibus uv per xy & dx, dy, exprimuntur, adeo sint complicatæ, ut etiam in casu simplicissimo $u = a$ æquatio ad Sect. conj non nisi operoso calculo derivari queat.

6. Alia igitur methodus adhibenda erit, in difficillimis methodi tangentium inversæ quæstionibus, ubi ex data relatione inter quantitates, per coordinatas Curvæ, earumque differentialia, expressas, ut hic uv, quæritur ipsa æquatio Curvæ, in subsidium vocanda. Nimirum ope æquationum, quibus uv per xyp exprimuntur, debitis substitutionibus eliminandæ sunt ipsæ xy, ita ut remaneat æquatio inter puv, in qua si dein detur una earum e. g. p per reliquas uv, dentur etiam xy per easdem quantitates, ideoque (ob earum relationem mutuam, per hyp. datam,) per earum alterutram; adeo, ut vel, eliminando hanc ipsam, æquatio inter xy reperiri possit, vel tamen constructio semper in promtu sit. Hunc in finem assumo ex §. 2 duas æquationes 1) $(xp - \frac{x}{p} - 2y)$:

$(2x + yp - \frac{y}{p}) = v$, & $\frac{u-x}{y} = v$, seu 2) $x = u - vy$.

Substituendo x in priori habebitur 3) $y = \frac{1}{2} u (p^2 - 2pv - 1)$: $(pv + 1)(p - v)$. Differentiando autem 2dam, ponendoque (§. 1) $dx = -pdy$, fit 4) $du - ydv + (p - v) dy = 0$. Jam ex his æquationibus eliminando y (qui calculus facile absolvitur, exprimendo æquat. 4) ita: $\frac{du}{y} - dv$

$+ (p - v) \frac{dy}{y} = 0$, & substituendo $\frac{dy}{y}$ ex æquat. 3) per

diffe-

Digitized by Google

differentialia logarithmica, & dividendo totam æquationem per p^2+1, emergit æquatio sequens quæsita inter $p\,u\,v$:

$(pv+1)(p-v)du-(p-v)pudv+(v^2+1)udp=o$. In hac æquatione jam ex binis quantitatum, eam ingredientium, semper datur tertia. Si ergo exprimatur e. g. u per v secundum conditionem 2dam, illaque integretur, dabitur etiam p per v. Unde, si hæc expressio sit talis, qualem cond. prima exigit, in æquatione 3) dabitur y per v, unde per 2) etiam x per v, adeoque, eliminando v, æquatio inter $x\,y$. Vel, si secundum cond. primam sumatur p per v, dabitur, facta æquationis resolutione, etiam u per v, quæ si conditioni 2dæ satisfaciat, dabitur eodem modo æquatio inter $x\,y$. Nimirum sufficit, valorem ipsius p conditionem primam sequi, quo facto valores ipsarum $x\,y$ per se eidem satisfacient, cum duabus p necessario duo puncta Curvæ respondeant. Ex his simul liquet, (quod & a priori jam posset colligi,) infinita Curvarum genera proposito respondere, cum æquatio, inter duas dictarum quantitatum assumta, infinitis modis variari queat.

7. Ab hujus itaque æquationis primariæ resolutione pendet determinatio omnium possibilium Curvarum algebraicarum, Problemati, vi superiorum, satisfacientium. Ut ergo hac methodo Curvas simpliciores eruamus, assumamus primo æquationem, quâ exprimatur u per v secundum cond. secundam, & quæramus p. Simplicissimus ipsius u valor erit, si ponatur $=a$; tunc autem u proprie a v penitus non pendet, seu unica u omnibus omnino v respondet. Induit vero æquatio hoc casu hanc formam: $-(p-v)pdv+(v^2+1)dp=o$, seu $dv-\frac{vdv}{p}-\frac{(v^2+1)dp}{p^2}=o$, quæ, ut reddatur integrabilis, dividenda est per $(v^2+1)^{\frac{3}{2}}$; quo facto erit integralis $\frac{v}{\sqrt{(v^2+1)}}+\frac{1}{p\sqrt{(v^2+1)}}=n$ constanti arbitrariæ; unde emergit $p=\frac{1}{\pm n\sqrt{(v^2+1)}-v}$, ejusque adeo formæ, qualis per cond. primam requiritur.

 Ut

Ut æquat. inter xy habeatur, hoc casu ad æquat. 3) §. 6 recurrere non opus; cum enim sit æquat. 2) $x = a - vy$, seu $v = \frac{a-x}{y}$, & $p = \frac{-dx}{dy}$, fiet $\frac{-dx}{dy} = \frac{y}{\pm n\sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)} - a + x}$, seu $\frac{(x-a)\,dx + y\,dy}{\sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)}} = -n\,dx$, quæ denuo integrata dat $\pm\sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)} = C - nx$.

Ut constans C determinetur, ponatur $x=a$, unde $y = C - na$. Cum autem tunc sit $v=0$, fiet $p = \frac{1}{n}$, & 3) $y = \frac{1}{2}a(p^2-1):p = \frac{(1-n^2)}{2n}a$, unde $C = y + na = \frac{(1+n^2)}{2n}a$. Quare æquat. est $\pm\sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)} = \frac{(1+n^2)}{2n}a - nx$; quæ ideo denotat generatim sectionem coni, cujus focus unus C, alter V, posita $CV=a$, axis major $BA = \frac{a}{n}$,

TAB. V Fig. 2, 3.

n = *tang.* anguli LTV, quem tangens sectionis LT, foco V respondens, cum axe constituit, posito sinu toto $= 1$. Nam (per modo ostensa) $LV = \frac{(1-n^2)}{2n}a$, unde, ob $n:1 = LV:VT$, erit $PT = \frac{(1+n^2)}{2n^2}a - x$; ex natura sectionis con. autem est, ducta normali TK, $BA:CV = MK$, seu $PT:VM$, hoc est, $\frac{a}{n}:a$, seu $1:n = \frac{(1+n^2)}{2n^2}a - x : \sqrt{(\overline{a-x}^2+y^2)}$; unde æquatio præced. oritur. Et quidem prodit vel Ellipsis, vel Hyperbola, prout $n <$, vel > 1. Quales Problemati nostro hoc modo satisfacere, a priori abunde constat. Ceterum liquet, Hyperbolam proprie non physice, sed saltem geometrice, conditionem præscriptam exhibere.

8. Pona-

Digitized by Google

8. Ponatur nunc $u = a v$, & æquatio primaria fit $(p-v)\, dv + (v^2+1)\, v\, dp = o$, seu $p\, dv + (v^2+1)\, v\, dp - v\, dv = o$, quæ iterum integrabilis fiet, dividendo per $(v^2+1)^{\frac{3}{2}}$, eritque integralis $\frac{pv}{\sqrt{(v^2+1)}} + \frac{1}{\sqrt{(v^2+1)}} =$ n constanti arbitrariæ; unde fit $p = \frac{\pm n \sqrt{(v^2+1)} - 1}{v}$ quæ iterum conditioni primæ satisfacit. Pro æquatione inter xy elicienda sumatur iterum æquatio 2) $x = av - vy$, seu $v = \frac{x}{a-y}$, unde erit $p = \frac{-dx}{dy} = \frac{\pm n\sqrt{(x^2 + \overline{a-y}^2)} - a + y}{x}$, ex cujus integratione prodit, (ut §. præc.) $\pm \sqrt{(x^2 + \overline{a-y}^2)}$ $= C - ny$, seu (determinata constante) $= \frac{(1+n^2)}{2n} a - ny$; quæ priori prorsus fit æqualis, modo in ea x & y permutentur. Unde patet, eam adhuc denotare sectionem coni, ad rectam per focum CA, axi transverso EF normalem, relatam. Quod & statim a priori patet. Nam, quia $u = av$, est $v : 1 = u : a$, id est, (§. 1) $PV : PM = CV : a$; ergo, occurrente MV ipsi CF in D, $CD = a$, seu radius reflexus MV semper per punctum constans D transit. Eodem modo adhuc sectiones coni prodirent ponendo $u = a + bv$. TAB. V Fig. 4.

9. Sed fatendum, si jam pro u aliæ functiones ipsius v assumantur, haud adeo facile ad resolutionem æquationis primariæ perveniri. Quare videndum, quid altera via, qua sumitur relatio inter p & v, & quæritur u, possit erui. Æquatio, statuendo u quæsitam, fit $\frac{du}{u} = \frac{p^2 dv - pv dv - v^2 dp - dp}{p^2 v - pv^2 + p - v}$. In hac jam secundum cond. primam (§. 4) sumi debet p functio ipsius v irrationalis. Cum vero non pateat, qualis ea esse debeat, ut æquatio fiat integrabilis, hæc ipsa primo indaganda. Ponatur ergo p componi ex parte & rationali & irrationali, hunc in modum $P + \sqrt{Q}$, positis ipsis PQ rationalibus. Substituto hoc valore, & ponendo, radicales sese

tollere

tollere mutuo tam in numeratore, quam in denominatore, habebuntur duæ æquationes; prima $2Pv\sqrt{Q} - v^2\sqrt{Q} + \sqrt{Q} = o$, unde $P = \frac{v^2-1}{2v}$, altera $2P\sqrt{Q}.dv - v\sqrt{Q}.dv - \frac{(v^2+1)dQ}{2\sqrt{Q}} = o$, cujus integralis $Q = \frac{n(v^2+1)}{v^2}$, ubi n constans arbitraria. Hisce valoribus in expressione remanente substituti[s], fit $\frac{du}{u} = \frac{(3v^2+1-4n)dv}{v(v^2+1-4n)}$, quæ per logarithmos integrata præbet $u = cv(v^2+1-4n)$; cumque sit $p = \frac{v^2-1 \pm 2\sqrt{n(v^2+1)}}{2v}$, patet, conditioni utrique §. 4 hoc modo esse satisfactum. Substituendo jam hos valores in æquat. 3) & 2) §. 6 posito brevitatis causa $1-4n = m$, fit $y = \frac{1}{2}c(v^2+m)(3v^2-2 \pm 2\sqrt{(v^2+1)}) : v^2$ & $x = cv(v^2+m) - vy$. Ex his, eliminando v, haberi potest æquatio inter xy, quam, simul patet, infinitas species sub se continere, ob duas indeterminatas nc, quarum utraque pro lubitu variari potest. Si sumatur species simplicissima, qua $m = o$, fiet $p = \frac{v^2-1 \pm \sqrt{(v^2+1)}}{2v}$, $y = \frac{1}{2}c(3v^2 - 2 \pm 2\sqrt{(v^2+1)})$ unde $v^2 = \frac{6y+8c \pm 2\sqrt{(6cy+16c^2)}}{9c}$, & $x = v(cv^2-y)$, ex quibus datur x per y, & Curva per puncta facile potest construi. Videtur autem ea 4ti ad minimum esse ordinis, & 4 cruribus parabolicis, ad superiorem partem axis positis, pergere in infinitum, infra axem autem non extendi ultra ordinatam $2c$.

10. Verum enim vero hac ratione nondum ad solutionem generalem, & omnes Curvas algebraicas eadem formula simul exhibentem, qualis ad Problema hoc omnimode absolvendum merito desideratur, esse perventum, inficias iri nequit. Quam cum variis modis tentassem, vidi, difficultatem in eo imprimis latere, quod methodo, in §. 7 *seq.* observata, primo conditio Probl. implenda, dein vero æquatio differentialis

Digitized by Google

ferentialis, eaque ſatis complexa, integranda ſit, quorum poſterius priori omnino eſt valde difficilius. Huic ergo incommodo ſuccurrere cupiens, verſa vice primo æquationem differentialem primariam reſolvere, & Curvas omnes algebraicas ex ea determinare, poſtea vero inter has, quæ Problemati ſatisfaciant, eruere, ſtudui; quo facto facile ad optatum finem perveni. Reſumo igitur æquationem §. 6, quæ ita diſpoſita eſt ſeparabilis: $\frac{du}{u} = \frac{p^2dv - pvdv - v^2dp - dp}{(pv+1)(p-v)}$. Quæ ut per logmos integrari queat, quæro, an non poſterius membrum in differentialia logmica ipſarum $pv+1$ & $p-v$ reſolvatur, & omnino illud deprehendo reſolvi in $\frac{pdv+vdp}{pv+1} - \frac{dp}{p-v}$. Unde integralis $lu = l(pv+1) + \int \frac{dp}{v-p}$. Quæritur nunc, qualis relatio debeat eſſe inter p & v, ut hæc æquatio integralis fiat algebraica. Manifeſtum eſt, hunc in finem $\int \frac{dp}{v-p}$ etiam debere eſſe logmicam. Quare, cum p quærere velimus per v, tollendum primo dp, quod fiet, reſolvendo $\int \frac{dp}{v-p}$ in $\int \frac{dp - dv + dv}{v-p}$, cujus integralis $= -l(p-v) + \int \frac{dv}{v-p}$, eritque propoſita ſumma logmica, ſi $\int \frac{dv}{v-p}$ ſit talis. Ponatur ergo hæc $= lV$, denotante V functionem quamvis algebraicam ipſius v, fietque $p = v - \frac{Vdv}{dV}$. Hinc $\int \frac{dp}{v-p} = -l\frac{Vdv}{dV} + lV = l\frac{dV}{dv}$; in qua integratione additio conſtantis lc non opus eſt, cum functio generalis V eam jam includat. Æquatio vero integralis primo inventa erit $lu = l(pv+1) + l\frac{dV}{dv}$, adeoque $u = (pv+1)\frac{dV}{dv} = (v^2+1)\frac{dV}{dv} - Vv$. Quare nunc quæcunque functio al-

 gebraica

gebraica determinata ipsius v assumatur pro V, dabuntur exinde p & u expressione mere finita. His etiam porro in aequatione 3) & 2) §. 6 substitutis, prodit $2y = \frac{(v^2+1)}{V}\frac{dV^2}{dv^2}$ $-V$, $2x = 2(v^2+1)\frac{dV}{dv} - \frac{v(v^2+1)}{V}\frac{dV^2}{dv^2} - Vv$. Hoc ergo modo detecti sunt omnes modi possibiles, quibus p u possunt esse functiones ipsius v algebraicae, ita ut etiam Curva, in qua talis relatio obtinet, sit algebraica.

11. Id nunc agendum, ut inter omnes Curvas algebraicas eae inprimis seligantur, quae Problemati nostro satisfaciunt. Quod ut fiat, p & u debent speciatim tales esse functiones algebraicae ipsius v, ut prior contineat radicales, posterior nullas. Requiritur ergo, ut $p = v - \frac{Vdv}{dV}$ sit irrationalis, hoc est, ut ipsa V sit talis. Non autem V debet esse radicalis simplex, alias enim (ut ex differentiatione logmor. constat) $\frac{V}{dV}$ foret adhucdum rationalis. Ponatur ergo V componi ex partibus, rationali & irrationali, $R + \sqrt{S}$, ubi ipsa S rationalis. Quare, cum $u = (v^2+1)\frac{dV}{dv} - Vv$ debeat esse rationalis, facta substitutione, necesse est, ut radicales se mutuo tollant, hoc est, ut sit $\frac{(v^2+1).dS}{2\sqrt{S}.dv} - v\sqrt{S} = o$, unde prodit $\frac{dS}{S} = \frac{2vdv}{v^2+1}$, cujus integralis $S = c^2(v^2+1)$, adeoque $V = R \pm c\sqrt{(v^2+1)}$. Quare, cum hoc modo non solum utrique conditioni satisfactum sit, sed id etiam, ob functionem R indeterminatam, infinitis modis possibilibus; liquet desideratam solutionem Problematis completam nunc esse in promtu. Substituto nempe valore $V = R \pm c\sqrt{(v^2+1)}$ in formulis §. 10 fine, prodeunt expressiones sequentes:

$$u = (v^2+1)\frac{dR}{dv} - Rv$$

$p =$

Digitized by Google

$$p = \frac{\pm\left(\frac{v\,dR}{dv} - R\right)\sqrt{(v^2+1)} - c}{\pm\frac{dR}{dv}\sqrt{(v^2+1)} + cv}$$

$$2y = \frac{\frac{dR^2}{dv^2}(v^2+1) - R^2 - c^2 \pm 2c\left(\frac{v\,dR}{dv} - R\right)\sqrt{(v^2+1)}}{R \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$$

$$2x = \frac{\frac{2R\,dR}{dv}(v^2+1) - \frac{v\,dR^2}{dv^2}(v^2+1) - R^2 v + c^2 v \pm 2c\frac{dR}{dv}\sqrt{(v^2+1)}}{R \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$$

In his formulis R denotat generatim functionem quamvis algebraicam rationalem ipſius v, c autem conſtantem arbitrariam, quæ ex natura rei nunquam poteſt eſſe $=0$. Eæ igitur non ſolum, quicquid in hujusmodi Problematibus indeterminatis a Geometris deſiderari ſolet, præſtant; ſed & ſuam ſtatim demonſtrationem præ ſe ferunt, ex §. 3 facillime concinnandam. Etſi autem eæ haud adeo ſint ſimplices, id tamen nequaquam mirum videri poteſt perpendenti, quam complicatæ ſint formulæ (§. 2), quas ipſa rei natura pro reflexione in Curvis ſuppeditat, ut etiam Cel. Problematis Autor ipſe monuit. (Conf. *A. 1746 Menſ. April. pag. 231.*) Ceterum ad eliminandam v pro obtinenda æquatione inter xy, commodius erit uſurpare alterutram formulam pro x, vel y, & hanc $x = u - vy$.

12. Applicemus nunc has formulas ad varias Curvas ſimpliciores eliciendas. Cum R debeat eſſe functio rationalis ipſius v, ponatur primo $R = a$, & fiet $u = -av$; ſeu, ſcribendo $-a$ pro R, $u = av$, $p = \frac{\mp a\sqrt{(v^2+1)} - c}{cv}$, $2y = \frac{-a^2 - c^2 \mp 2ca\sqrt{(v^2+1)}}{-a \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$, $2x = \frac{-a^2 v + c^2 v}{-a \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$. Ad

 elimi-

eliminandam v adhibeatur $x = u - vy$, unde $v = \frac{x}{a-y}$, quo in posteriori æquatione substituto fit $\pm\sqrt{(x^2 + \overline{a-y}^2)} = \frac{a^2 + c^2}{2c} - \frac{a}{c}y$, quæ formulæ omnes prorsus sunt eædem cum inventis supra §. 8, ubi est n, quod hic $\frac{a}{c}$. Prodeunt igitur hoc modo sectiones coni, ad rectam per focum CA, axi transverso EF normalem, relatæ, estque distantia focorum $CD = a$, $EF = c$.

TAB. V Fig. 4. 13. Ponatur nunc $R = av$, fietque $u = a$, $p = \frac{-c}{\pm a\sqrt{(v^2+1)} + cv}$, $2y = \frac{a^2 - c^2}{av \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$, $2x = \frac{a^2 v + c^2 v \pm 2ca\sqrt{(v^2+1)}}{av \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$. Ob $x = a - vy$ fiet, substituendo $v = \frac{a-x}{y}$ in æquatione ipsius y, $\pm\sqrt{(\overline{a-x}^2 + y^2)} = \frac{a^2+c^2}{2c} - \frac{ax}{c}$, quæ penitus congruunt cum formulis

Fig. 2, 3. §. 7, posito ibi $n = \frac{a}{c}$.

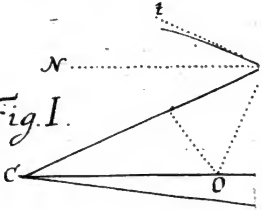
14. Sumatur porro $R = av - b$, eritque $u = a + bv$, $p = \frac{\pm b\sqrt{(v^2+1)} - c}{\pm a\sqrt{(v^2+1)} + cv}$, $2y = \frac{a^2 - b^2 - c^2 + 2abv \pm 2cb\sqrt{(v^2+1)}}{av - b \pm c\sqrt{(v^2+1)}}$.

Æquatio vero $x = a + bv - vy$, seu $v = \frac{a-x}{y-b}$, substituta dat $\sqrt{(\overline{a-x}^2 + \overline{y-b}^2)} = \frac{a^2+b^2+c^2}{2c} - \frac{a}{c}x - \frac{b}{c}y$, æquationem pro sectionibus coni, ad rectam quamvis per focum relatis, ubi c axis transversus, b perpendiculum ex altero foco ad lineam abscissarum, a distantia ejus perpendiculi a foco C.

15. Sit jam $R = av^2 \pm \beta v + \gamma$, fietque $u = av^2 + (2a - \gamma)$

TAB. V. ad Nov. Act. Erud. A. 17

Fig. I.

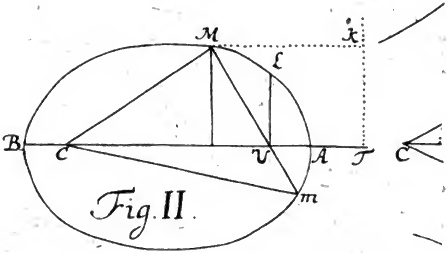

Fig. II.

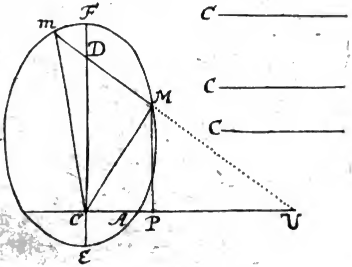

Fig. IV.

Digitized by Google

$(2a-\gamma)v+\beta$. Ponatur facilitatis caufa $\beta=0$, $\gamma=2a$, fietque $u=av^3$, $p=\dfrac{\pm(av^2-2a)\sqrt{(v^2+1)}-c}{\pm 2av\sqrt{(v^2+1)}+cv}$. Si denuo ponatur fimplicitatis ergo $c=2a$, procedet divifio per $\sqrt{(v^2+1)}+1$, fietque $p=\dfrac{v^2-1\mp\sqrt{(v^2+1)}}{2v}$. Exinde autem prodit $y=\frac{1}{2}a(3v^2-2\pm 2\sqrt{(v^2+1)})$, $x=av^3-vy$. Quæ eft ipfiffima Curva, fupra §. 9 fine inventa, quæque adeo poft fectiones coni videtur fimpliciffima. Si vero generatim ipfi γ valor quivis tribuatur, prodibit æquatio generalior, §. cit. inventa, pofito $m=\dfrac{2a-\gamma}{a}$. Eodem modo ex unico hoc valore ipfius R, initio hujus §phi pofito, infinitæ aliæ derivari poffunt Curvarum fpecies. Pariter poni poterit $R=a+\dfrac{b}{v}+\dfrac{c}{v^2}$ &c. Quæ cum omnia ad folum calculum redeant, in iis amplius morari, operæ pretium non duco. Hoc faltem monebo, fi ponatur $u=\dfrac{a}{v^2}$, eandem Curvam prodire, in qua erat $u=av^3$, fed faltem ad axem priori normalem relatam; & generatim, fi fit $u=av^n$, eandem Curvam ad axem huic normalem præbere $u=av^{1-n}$; quod facile demonftrabitur.

16. Sed, quo etiam in hac difquifitione fœcunditas Analyfeos pateat, liceat paucis exponere, quomodo formulæ finales §phi 11 alio adhuc ratiocinio, quam §. 10, 11, ex æquatione differentiali primaria derivari queant. Quemadmodum nempe ea ibi ita refoluta eft, ut u ceu quæfita per pv determinata fit, ope æquationis $lu=l(pv+1)+\int\dfrac{dp}{v-p}$; ita nunc vice verfa quæram, quomodo ea integranda fit, ut p tanquam quæfita per uv exprimatur. Quod etfi per regulas confuetas refolutionis æquationum differentialium directe fieri haud poffe videatur, cum p^2, p, dp, fimul in ea infint; tamen id ex modo allata æquatione integrali fequenti modo deducam. Cum in ea p fit fub vinculo fummatorio, pono pri-

Digitized by Google

mum $\int \frac{dp}{v-p} = l\,Q$, unde differentiando, iterumque integrando, fit $p = \int \frac{v\,dQ}{Q}$. Quo substituto, æquatio fit $u = v\int v\,dQ + Q$. Ex qua, differentiando, & denuo integrando, reperitur $Q = \frac{u}{v^2+1} + \frac{v}{\sqrt{(v^2+1)}} \int \frac{u\,dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$. Quare, cum antea inventa sit p per Q, exprimetur nunc eadem per $u\,v$, nempe $p = \frac{u-Q}{vQ} = \frac{uv - \sqrt{(v^2+1)}S}{u+v\sqrt{(v^2+1)}S}$, ubi $S = \int \frac{u\,dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$, quæ est integralis quæsita æquationis differentialis primariæ. Ut jam hanc formulam usui præsenti accommodem, quæro iterum primo Curvas algebraicas. Quem in finem S debet esse functio ipsius v algebraica. Putetur factum, & fit $u = (v^2+1)^{\frac{3}{2}} \frac{dS}{dv}$, & $p = (v(v^2+1)\frac{dS}{dv} - S):((v^2+1)\frac{dS}{dv} + vS)$. Sumta ergo pro S functione quavis algebraica, fient $u\,p$, hinc & ipsæ $x\,y$, algebraicæ. Ut jam ex his detegantur Curvæ Problematis, fieri debet u functio rationalis, p irrat.; ideoque S irrat., sed talis, ut $(v^2+1)^{\frac{3}{2}}\,dS$ fiat rationalis. Ponatur ergo $S = \frac{R}{\sqrt{(v^2+1)}} + c$, posita R rationali, quo substituto, prodit $u = (v^2+1)\frac{dR}{dv} - Rv$, prorsus ut ante, pariterque $p\,y\,x$ valores suos præcedentes accipiunt.

17. Restat, ut adhuc de casu particulari, sub hoc Problematis contento, parallelismi puta, seu quo punctum C infinite distat, mentionem faciam. Etsi enim hunc casum in nupero *Schediasmate* jam prolixe pertractaverim, & formulas generales, quibus omnes Curvæ algebraicæ simul continentur, exhibuerim; operæ tamen pretium erit, ostendisse, quomodo idem ex hac solutione generali derivari possit, cum hæc ipsa

Digitized by Google

ipſa non ſine quadam cautela ad illum ſit applicabilis. Abeunte enim initio abſciſſarum C in ∞, ſeu ipſis u x infiniteſcentibus, formulæ §phi 11 nulli amplius uſui veniunt, nec ulla quantitas finita pro R aſſumta propoſito ſatisfacere poteſt. His non obſtantibus, æquatio Curvæ finita ſequenti modo elicietur. Sumatur in axe punctum A, a quo abſciſſæ hoc caſu computentur; dicatur abſciſſa nova $AP = x$, & $AV = u$; diſtinctionis gratia autem rectæ ∞tæ CP, CV, quæ hactenus fuerunt x, u, ſint nunc X, U, diſtantia vero ∞ta CA ſit $= a$. TAB. V Fig. 5. His poſitis, eſt $U = a - u$, id eſt, valor ipſius U, formulis præced. expreſſus, debet nunc fieri talis, ut conſtet quantitate ∞ta, a qua ſubducitur finita. Exinde colligi poteſt, qualis nunc fieri debeat functio R. Etenim ex valore (§. 11) $u = (v^2+1)\frac{dR}{dv} - Rv$, vel etiam ex exemplis §. 12 ſeq. patet, ſi ibi loco u fieri debeat $a + u$, pro R ſumendum eſſe $av + R$, item ſi pro u fieri debeat $-u$, pro R ſumendum eſſe $-R$. Ex quo ſequitur, ſi pro u habere velimus $a - u$, pro R ſcribendum eſſe $av - R$. Ponatur ergo $R = av - r$, denotante r functionem quamvis finitam algebraicam rationalem ipſius v, &, hoc ſubſtituto, fit $U = a - (v^2+1)\frac{dr}{dv} + rv$, qualis requiritur; adeoque $u = a - U = (v^2+1)\frac{dr}{dv} - rv$. Cum vero valor ipſius R modo aſſumtus ſit conditionibus §. 11 congruus, etiam valores ipſarum u p & c, hac ſubſtitutione porro prodeuntes, Problemati ſatisfacient. Fit autem

$$p = \frac{\mp(\frac{vdr}{dv} - r)\surd(v^2+1) - c}{\pm(a - \frac{dr}{dv})\surd(v^2+1) + cv}.$$

Quare, cum p, nempe *tang.* PMT, ex natura rei ſit finita, & in denominatore hic ſit quantitas ∞ta a, hoc fieri nequit, niſi & in numeratore talis adſit; ſed r eſt finita; quare, c ∞ta ſit, neceſſe eſt. Ponatur ergo conſtans arbitraria $c = a$, fietque $p =$

— 1

$\frac{-1}{\mp\sqrt{(v^2+1)}+v} = v \mp \sqrt{(v^2+1)}$, adeo, ut r ex valore ipsius p prorsus abeat; quod & ita esse debere, a priori ex eo patet, quod positio radii reflexi MV a sola positione tangentis MT pendeat, cum nempe sit $PVM = 2PTM$. Porro invenietur y (omittendo finitas, præ ∞tis *ac* evanescentes, & dividendo per $v + \sqrt{(v^2+1)}) = r \mp \frac{dr}{dv}$ $\sqrt{(v^2+1)}$, & $x = a - X = a - (U - vy) = u + vy = (v^2 + 1 \mp v\sqrt{(v^2+1)})\frac{dr}{dv}$. Quæ omnia cum iis, quæ in *Schediasmate* cit. (*pag. 233* §. *12*) diverso admodum ratiocinio inventa sunt, optime conspirant.

18. Hæc sunt, quæ solutionem Problematis analyticam absolvere videntur. Dici possent multa forsan brevius; sed, integram methodum, qua pedetentim in hac Analysi processi, clare exponere, satius duxi. Liceat saltem adhuc monere, methodum, qua ex proprietate Curvæ ad æquat. inter coordinatas perventum est, ita esse comparatam, ut non ad hujus solum, sed & ad aliorum Problematum, ubi ex proprietate quadam Curvæ catoptrica quæritur ipsius æquatio, solutionem facile adhiberi queat. Nam, si detur quædam relatio inter distantiam concursus radii reflexi, hoc est, CV, seu u, & angulum ejusdem cum axe V, hoc est, v, exinde ope æqua-
TAB. V Fig. 1. tionis (§. *16*) $p = uv$ &c., & æquationibus 3) & 2) §. *6* dabuntur coordinatæ y x per alterutram u, vel v, ideoque, eliminando illam, ipsa Curvæ æquatio; simulque constat, hanc fore algebraicam, quoties $\int \frac{u\,dv}{(v^2+1)^{\frac{3}{2}}}$ est algebraica. Vel, si detur relatio inter positionem radii reflexi MV, & tangentis MT, hoc est, inter v & p, pariter ex æquatione (§ *10*) lu = &c. & æquationibus 3) & 2) §. *6* invenitur æquatio Curvæ; quæ ut sit algebraica, requiritur, ut $\int \frac{dp}{v-p}$ sit logarithmica. Simili modo, data relatione inter alias quantitates, ad Curvam, vel ad positionem radii incidentis, vel reflexi, pertinentes,

tinentes, ope præcedentium tales condi possunt formulæ, ceu totidem theoremata generalia, ad solutionem ejusmodi quæstionum methodi tang. inversæ apprime utilia, cum infinita Problemata particularia sub se comprehendant, pro quibus singulis alias totidem æquationes differentiales resolvendæ essent. Superest exponenda adhuc solutio Problematis nostri geometrica, quæ non solum perfacilem constructionem pro Curvis omnibus desideratis exhibet, sed & ejus est naturæ, ut exinde alia nova, & ab omnibus ratiociniis præced. prorsus independens, solutio ejusdem analytica, cum præcedente tamen perfecte congruens, deduci queat. Sed, cum præsens Schediasma jam paulo longius evaserit, eandem peculiari additamento sum exhibiturus.

Errata quædam, in *Schediasmate priori pag 225 seq.* relicta, Lector benevolus, si placet, ita corrigat: §. *1 lin. ult.* pro *MOV* leg. *MVO*; §. *3 lin. 7* a fine l. *punctum Curvæ* m *respondeat; nisi enim hoc esset, radius* mn, *pro incidente sumtus, non etiam reflecteretur in V. Fig. 1* jung. $R\mu$ & $r\mu$, item *mtS. Fig. 3* in recta *ab* pro *C* l. *O*.

CORNELIUS NEPOS DE VITA EXCELLENTIUM Imperatorum, ex recognitione STEPH. AND. PHILIPPE.

Lutetiæ Parisiorum, sumtibus Mich. Steph. David, 1745, 12. Alph. 1 plag. $5\frac{1}{2}$.

Elegans est isthæc editio, plena, & accurata; splendida quoque, pro modo suo, figuris quippe æneis minoribus, Imperatorum præsertim imagines referentibus, instructa. Initium facit *Dionysii Lambini*, Monstroliensis, Græcarum literarum Lutetiæ doctoris regii, ad *Erricum Valesium* Præfatio, Lutetiæ A. 1568 scripta. Sequuntur testimonia de *Cornelii Nepotis* vita & scriptis; *Gerb. Jo. Vossii de Historicis Latinis Lib. I Caput 14* satis fusum; hinc *Eusebii* in *Chronico*, *Pomponii Melæ IV*, *5*, *Plinii III*, *18*, *IX*, *39*, *X*, *33*, *Catulli* Veronensis ad *Nepotem*, *Ausonii* ad *Drepanium Pacatum Latinum*, *M. T. Ciceronis* in *Ep. ad Atticum XVI*, *5*, *Hieronymi de Vita Scriptor. ecclesiast. Ausonii* ex *Epist. XVI* ad *Probum* Præf., *A. Gellii XV*, *28*, ipsius *Nepotis* in *Attici* vita, *Tertulliani* ex *Apologetico Cap. 10*, & *Lib. II ad nationes Cap. 12*, *Minucii Felicis* ex *Octavio*, *Lactantii Firmiani Lib. I Cap. 13*, *Plinii junioris Lib. IV Ep. 28*, *Lib. V Ep. 3*, *Onuphrii Panvinii* in *Catalogo illustrium Scriptorum Veronensium*, *Lib. VI*

Digitized by Google

Antiquitatum, *Jo. Savari* de huius libri autore, *Petri Nannii de claris Corneliis*, *Oberti Gifanii Collectan. Lucretian.* in *Refutatus*, *Andreæ Schotti* in Epiſtola ad Lect. *Notis* in *Fragm. Nepotis* ſubjecta, *Caſp. Barthii* in *Adverſ.*, *Jac. Bongarſii* epiſtola ad *Jo. Nœlium*, *Jo. Henr. Bœcleri* in Commentario ad *Berneggerum*, & alibi. Poſt *Cornelianum* contextum, qui ſine ullis obſervationibus, nitidus autem, accuratus, atque delectans, apparet, ſuccedunt *Cornelii Nepotis* fragmenta, quæ reperiri potuerunt, omnia, olim ſummo *Andreæ Schotti* ſtudio collecta, nunc recenſita, emendata, & alicubi aucta. Iſthæc Chronologia excipit imperatorum Græciæ apud *Cornelium Nepotem*, olim ab *Andrea Schotto* concinnata, nunc paſſim correcta, aucta, & interpolata. Acceſſerunt ſeries annorum *Catonis* per eundem *Schottum*, & *Henr. Ernſtii* Chronologia hiſtoriæ *T. Pomponii Attici*. Agmen claudunt rerum ſingularium index, & Catalogus editionum *Cornelii Nepotis* de vita excellentium imperatorum. Index non eſt ad ordinem literarum, ſed imperatorum, accommodatus, atque e. g. ex *Miltiade* conjunctis Capitibus & paginis propoſita excerpit: *Miltiades*, dux colonorum, in itinere a Lemniis irridetur *Cap. 1*; Cherſoneſo potitus, Lemnum capit & Cycladas *Cap. 2*; *Dario* Scythis bellum inferente, pontis cuſtos conſilium dat excutiendæ dominationis Perſicæ, ſed ab *Hiſtiæo* impeditur, *Cap. 3*; *Dario* Rege in Græcos movente, autor ſuis eſt, ut obviam hoſti eant, *Cap. 4*; ante ſociorum adventum *Darium* vincit Marathonia pugna *Cap. 5*; victoriæ præmium accipit *Cap. 6*; inſulæ Pari oppugnatione omiſſa, damnatus in vinculis moritur *Cap. 7*; metus autem populi vera cauſa damnationis *Miltiadis* erat *Cap. 8*. Non igitur niſi argumenta ſunt *Capitum*, eademque nec ipſa nova videntur, ut etiam in iis, quæ *Schottus* conſignarat, parum invenimus emendationum ac ſupplementorum. Quoniam vero non eſt noſtrum, recoquere cramben, ne verbum quidem ulterius addi opus eſt. Neque tamen ideo diffitemur, utilitatem ſuam vel repetitam iſthanc editionem habere, atque illam, ob internum maxime ſcriptoris pretium, ampliſſimam.

BREVIS NARRATIO DE VITA JOSIÆ WEITBRECHTI, M. D. Profeſſoris Anat. & Phyſiol. & Academici Petropolitani, nuper beato obitu exſtincti.

Amiſit

Digitized by Google

Amisit dudum multos ad laudem insignes Viros Academia imperialis Petropolitana, ex quo, Professoribus, magni quoque nominis, convocatis, summaque liberalitate ornatis, Musas insuetis antea gentibus saluberrimo conatu inferre maximus conditor instituerat. Sed memorabilem, & quæ advertere animos exterorum possit, jacturam non per intervalla, sed uno prope tempore, fecit, & illo ipso quidem, quo magnificam ejus instaurationem publica ubivis fama, forte ex optimi cujusque votis omnibusque, annuntiabat. *Josepho* siquidem *Nicolao Delislio*, Astronomiæ, & *Jo. Georgio Gmelino*, Chemiæ Historiæque naturalis, primariis Professoribus, postquam diu efflagitassent, data tandem missione, tertium locum Professoris Physiologiæ & Anatomiæ vacuum fecit mors Cl. *Weitbrechti*, ut, qui tres ordine atque loco primi erant, simul erepti quasi videantur, quo sui desiderium eo majus commovere possent. Quid? quod id ipsum tempus, tam iniquum & fatale illius Academiæ rationibus, multiplicavit hæc damna, & tanquam vulnera, nondum ducta cicatrice, rescidit, tristi nuntio de *Stelleri* obitu, qui tot indefessæ & immensæ diligentiæ monumenta, festinata licet, nec quæ ultimam manum omnia receperint, pignora futuræ suæ gloriæ, nisi fata intercessissent, Academiæ submiserat, ut tota illa spes, quæ de illius egregia industria concepta erat, modo hanc illi post reditum incolumi ad maturam convertere operam licuisset, si non sublata jam sit & exstincta, rejicienda tamen in alienam curam atque fidem videatur, si forte posthac novus in illa Academia Historiæ naturalis Professor, redigendis in ordinem tot affectis, necdum absolutis, laboribus, hujus gloriæ consulere, quam quærere ex novis conatibus suam, malle, sit sperandus. Ceterum, cum duo illi primi, *Delislius Gmelinus*que, Viri amplissimi, & magno literarum bono superstites, tam præclare institutum hunc gloriæ cursum, quod haud vane auguramur, sub alio cœlo faustius persecuturi sint, impleturique illa spatia, quæ vividæ vegetæque virtuti & immensæ doctrinæ eorum ullis necdum finibus circumscripta patent, non erit necesse, ut prima atque media illorum ad laudem viæ memorando nunc præcipiamus, quæ sero ævo & posterorum ætati deberi integra sentimus & optamus. De

Stellero autem quia nondum comperti quidquam, quod ad vitam illius atque præclaros labores attinet, inde, ubi spatium gloriæ atque meritorum nactus fuerat, accepimus, narrare nihil possumus, quod non fama passim vulgatum, & dolore ac desiderio eorum, quibus forte adhuc in Russia literas ex animi sententia colere officium, vel propositum, est, sit testatissimum. Relicta ergo studio, quo in literas ferimur, & pietati, qua de illis bene meritos colimus, una hæc doctis hominibus operam gratam navandi occasio est, ut, quæ partim ex Russia, partim ex Viri patria, impetrare potuimus de vita & memoria corpore quidem nuper exstincti, at meritis ac fama nunquam morituri, *Josiæ Weitbrechti*, eximii & communis patriæ & Academiæ, quam ornabat superstes, decoris, brevi narratione composita, affectibus bonas artes candide & sine invidia, aut adulatione, æstimantium impertiamur.

Ita sane meretur, qui nunc vixit, Clariss. quondam M. D. & Professor atque Sodalis Petropolitanæ Academiæ, *Josias Weitbrechtus*, pium hoc, etsi breve, uti tulit difficultas rei ob intervalla locorum, unde si notitiam aliquam, at non commentarios quoque, nancisci possumus, nec aliud nominis claritas exigat, præconium & vitæ commemorationem, ex qua posteri summatim, quæ illius memoriam desideriis hominum eruditorum commendent, & decora Viri, literas multo successu, dum viveret, ornantis, cognoscant. Schorndorffii, quod est oppidum ditionis Würtenbergicæ, natus est patre, Viro honestissimo, qui locum in curia illic obtinet, vivusque nunc mortem filii luget. Natalis ei fuit d. VII Cal. Nov. A. 1702. Indoles, quæ in puero elucebat, parentibus, ut studiis literarum hæc sua vota destinarent, persuasit. Primis illarum elementis in schola patrii oppidi Schorndorffii publica imbutus, postea honestissimam animi cupiditatem secutus in cœnobiis, Dinckendorffensi & Blaubeverano, Minervam teneræ ætatis maturato profectu coluit, donec in Academia Tubingensi cœtui juvenum, publice constituta liberalitate studia æmulantium, adscriptus, docilitate mira ingenii præceptores sic cepit, ut de exercitationibus tironis facile conjecturam facerent, quibus viri usu rationis aliquando confirmatam ætatem eminere sit necesse. Quare deinde, instituta Petropoli impe-

imperiali Academia, commendatione Ill. *Bulfingeri*, quondam Profeſſoris illic, nunc Ducis Würtenbergici a conſiliis interioribus, Sodalisque honorarii illius Academiæ imperialis, eo eſt vocatus, ut locum inter eos occuparet, qui vicariam Profesſoribus operam præſtant, Adjunctique vocantur. Eo ipſo tempore, cum conſtituiſſet honores Academicos petere, dignitatem Magiſtri Philoſophiæ in Tubingenſi Academia obtinuit, illaque capeſſendis poſtea illuſtrioribus muneribus quaſi præluſit. Hinc a Cel. *Duvernoio*, Tubinga Petropolim ad publicam Profeſſionem & locum in Academia ordinarium invitato, una cum Cel. *Krafftio*, cui tunc itidem munus Adjuncti delatum erat, in comitatum itineris adſcitus, extremo anni 1725 illuc venit. Ibi, cum antea ſoli ſe Philoſophiæ & mathematicis ſtudiis dediſſet, animum, iſtis tam auſpicato præparatum inſtructumque, ad artem medicam, Anatomiam præcipue atque Clinicam, adjecit, cum quibus ubi chirurgicarum ἐγχειρείσεων quoque dexteritatem conjunxiſſet, poſtremis vitæ annis ipſam obſtetricandi artem non infeliciter attigit; mira prorſus celeritate ingenii, quacum multiplicis adjumenta doctrinæ & indefeſſæ diligentiæ contentionem ſemper conjungebat, ad quaslibet res aptus, quibus ſe dedebat. Itaque hac ſtudiorum commendatione eam ſibi brevi exiſtimationem peperit, ut omnium Academicorum ſententiis A. 1730 dignus munere Profeſſoris Medicinæ renuntiaretur; commodum tunc vacante loco Profeſſionis Phyſiologiæ, quam depoſuerat *Daniel Bernoullius*, translatus ad Matheſeos ſublimioris ex altiori cathedra docendæ munus. Impoſitam autem publica Academiæ autoritate hanc ſtationem ſic ſedulitate, vigilantia, & præclaris conatibus, ſtrenue obivit, & curas, quas officii religio poſcebat, ſevere exercuit, atque dignitatem acceptam ab eo Collegio, quod fama ac celebritate ſodalium, ſplendore & ſalubritate inſtituti, tum laborum atque ſtudiorum longe pulcherrima contentione, & læto quaſi quodam proventu omnium gentium atque nationum, inter quas literis honos eſt, oculos in ſe dudum converterat, adeo illuſtravit, ut dubitari potuerit, magiſne ipſe Academiæ ſuffragiis ſit honeſtatus, an vero ejus meritis ac ſolertia Academicorum judicium ſit ornatum, cui quantum conſtiterint rationes, ex

tum auſpicatis poſtea ejus auſibus, & tot monumentis ingenii, patuit. Perſpectum enim mox ſucceſſu ſtudiorum ejus profectibusque eſt, quam ſalubre ac frugiferum Academiæ rebus conſilium id fuerit. Quippe, cum egregio tot illuſtrium virorum exemplo mathematicam diſciplinam ad excolendam via atque ratione Phyſiologiam attuliſſet, præparatus inſtructusque reliquis quoque omnibus adjumentis, quibus adjuvari literæ, earumque illuſtrari decora, poſſunt, tam utilem iſti Academiæ operam navavit, ut & cultum horum ibi ſtudiorum longe plurimum promoveret, & gloriæ nominique Academico ad exteros, &, ſi quid noſtra auguria valent, ad poſteros quoque, conſuleret. Ampla mens Viri, ingenium agile ac ſolers, non conſiſtere ad unius ſtudii fines atque orbem illius induſtriam patiebantur. Hinc artem, incidendis corporibus atque viſceribus, inteſtinisque ſcrutandis, cognoſcendi figuram ſitumque partium, in quam præcipuo quodam amore ferebatur, ſemper ſummo ardore coluit. Vix aliquis numerum ineat exercitationum, quas in omni parte hujus ſtudii inſtituit, cum ut ipſe ſubtilius omnes rationes, quibus humani corporis membra & partes natura machinata eſt, inveſtigaret, tum ut diſcere cupientibus, ſubjiciendo oculis ipſa, quæ incidebat, corpora, & experimenta monſtrando, ſuæ ſolertiæ emolumenta gratificaretur. Fuit enim tam aſſiduus in ea re, ut non modo creberrimam frequentiam ſtudioſorum quotannis in auditorium, Anatomicis uſibus ſerviens, conciverit, ubi condicere auditoribus publicam operam ſolebat, ſed lætatus quoque ſit, quoties, Profeſſore Anatomiæ valetudine, aut aliis cauſis, ab officio prohibito, ſibi alienas ſuſtinendi partes facultas daretur. Tunc convolantem ad ſubſellia cupide juventutem atque ſtudioſam turbam, attentis auribus animisque ab alacri ejus ore pendentem, voce promta & artis accuratis præceptis tenere, & ſpectaculis jucundis dextræ atque exercitatæ manus ſatiare, conſueverat. Ita autem hujus operæ ſtadium ſæpe decucurrit, ut totum abſolveret, quantus ambitus tribui ex ratione Academicarum ἀκρωάσεων poteſt. Habuit ejus diligentiæ honorem Academia, ut munus Profeſſoris Anatomiæ, quod ab aliquot annis vacuum vicaria opera adminiſtraverat, poſtremo vitæ anno ordinarium ei præter priſtinam Profeſſio-

nem

nem mandaret. Monumenta ingenii, quibus eum tot laborum fructum consecutus est, ut non vivus solum egregia apud exteros fama floreret, sed gravissimorum quoque hominum, arbitrorum artis suæ, assensum & judicium, pignus futuræ inter posteros claritatis, spe facile præciperet, hæc fere exstant, quæ in Commentariis Academiæ Petropolitanæ publicata, non grato tantum eruditorum plausu sunt excepta, sed adhuc quoque sunt eruntque in omnium manibus, diligenter iis legenda, qui signatarum ejus vestigiis artium curriculis severiori se volent lege committere. Testimonium honorificum ejus laudibus publico diplomate Academia Regiomontana A. 1736 perhibuit, cum dignitatem Doctoris Medicinæ absenti tribueret, reddita hac honoris habiti ratione, quod decorandum illum, ob ubique jam vulgatam famam, censuerit, etiamsi illa adduci non debuisset, satis ceteroquin mota magna ejus, & diu vulgi turbam supergressa, doctrina, cujus cum alibi clara specimina ediderit, tum luculentum in præsens documentum Dissertationem inauguralem *de Febre petechizante*, in lucem illic editam, submiserit. Quia autem, ut jam diximus, tota mente fere ad anatomica studia rapiebatur, ad quæ se subinde referebat, eaque semper retenta animo, etsi nonnunquam aliis remissa occupationibus, neque tamen longo intervallo intermissa, revocabat, quoties paulum modo laxamenti nactus erat, multa sedulitate inquirebat in naturam atque opificium partium corporis humani, cujus laboris multas Commentationes Academiæ jam vivus tradidit, & moriens quoque bonam partem reliquit. Inprimis multum Academiæ gloriæ & suæ ipse famæ profuit ultimis annis lecto argumento, in quo per nullius antea vestigiis tritum iter incedens, largam nove inventorum exactissimarumque observationum materiem, diu præparatam, semel tandem oculis hominum doctorum objecit. Exstat ille liber, teriturque manibus artis salutaris antistitum, quos a vulgo eruditionis fastigium segregat, & firmissimo pignore nomini *Weitbrechtiano* posteros obligavit. Publicatus enim est in Academia Petropolitana, eo ornatu atque cultu, qui vel ipse satis incuriosos alliciat, inscriptusque est: *Syndesmologia, seu de ligamentis corporis humani.* Eo autem magis Viri industriam mirabantur, qui præsentem

ſentem noverant, ut vix conciperent animo, quomodo in tot ſimul curas diſtractus, ad manum monumentis ingenii elaborandis adjiciendam ſufficeret. Contracto enim A. 1731 cum honeſtiſſima virgine *Catharina Sophia Duropia*, Hafnienſi, matrimonio, ſuſceptisque poſtea quatuor filiis & tribus filiabus, quorum utrorumque binos ſuperſtites reliquit, ut & poſthumam ejus prolem mater gravida relicta aliquot poſt funus mariti menſibus enixa eſt; ad alendam tam numeroſam familiam curam atque induſtriam res familiaris poſcebat. Hinc curandis in tam ampla & civibus frequenti urbe ægris, augenteque opem ejus implorantium multitudinem ſucceſſu, tum multis ab officii religione impoſitis laboribus prorſus implicitam exercitatamque vitam degebat. Erat tamen animo ſuſtinendis tot undique negotiis plane magno & conſtanti, quem ſapientiæ quoque præcepta muniverant & duraverant quaſi, ut fidum ſtudioſæ juventutis præceptorem, expertum atque ſollicitum Medicum, amicum integrum atque candidum erga omnes, quos obſervare jura amicitiæ judicaverat, patrem vero familiæ indulgentem citra remiſſionem & humanitatis fine ſeverum, nulla res ab honeſtis propoſitis, atque omni genere officiorum, abſtineret, priusquam undique quaſi agmine ingruens inveterati vis morbi ab omni ſolito munere rejectum lecto affigeret. Tunc ſigna mortis prope inſtantis & notavit ipſe,& mente contra ultimi terroris, quo mortalium plerumque dejici ad formidinem pectora,& ferociſſimi quoque mitigari, ſolent, exſpectationem erecta, divinisque præceptis confirmata, totus jam cœlo imminens, lætoque ex hac vita exitu, ut ſapientem decebat, piumque & ſubmiſſum Deo animum religio præparabat, tot quamvis pignora linquens, conſtans atque inconcuſſus Deo evocanti parebat, eminente animo patrio, cum hilarus & ſerenus vultus ſpectaculo eſſet, dum ultimum adſpectu liberorum circumſtantium ſatiatus ipſe gemitus compeſceret, præceptisque ſupremis pietatem ſolum & honeſtatem illis ſolatia calamitatum & ad felicitatem præſidia proponeret; donec, commendatis illis amicorum fidei, hymnis Deo ſervatori cani juſſis, iis ipſis vocibus, quibus momenta ſubrepentis mortis, naturali inteſtinorum vitio certæ, indicabat, defecit.

* * *

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXLVII.

SACRA CONCILIA ECCLESIÆ ROMANO-CAtholicæ in Regno Hungariæ, celebrata ab A. C. 1016 usque ad annum 1734. Accedunt Regum Hungariæ & Sedis Apostolicæ Legatorum Constitutiones Ecclesiasticæ. Ex MSS. potissimum eruit, collegit, illustravit, CAROLUS PETERFY, e Societate Jesu. Pars secunda, in qua Concilia & Constitutiones ab A. C. 1657 usque ad annum 1734 prodeunt.

Posonii, typis hæredum Royerianorum, 1742, fol.

Alph. 5 plag. 2.

Redit in scenam Hungariæ Conciliorum scriptor, homo mitissimus atque lenissimus, si Diis placet, *Carolus Peterfyus*, Baro, atque *alterum* Operis *Volumen*, doctum, Jupiter, & laboriosum, exhibet, dignum, quod Commentarii nostri, pro eo ac meruit, loquantur; quodque, si fieri forte possit, ab oblivione vindicemus. Certe enim,

Nostrum officium nos facere, æquum est, neque

Id magis facimus, quam nos monet pietas.

Tenet, quam ingressus est, viam Vir doctissimus, & modestia, & humanitate, quæ præcipua ejus laus est, unico magis unicus; neque facile futurum credimus, nisi qui forte, ma-

Digitized by Google

gno ſuo malo, non legerit, qui, novum ingenium induiſſe humaniſſimum Virum, conqueratur. Dicatum eſt *Volumen* hoc *alterum* Sereniſſimo tunc Magno Duci Etruriæ, *Franciſco III*, nunc Romanorum Imperatori Auguſtiſſimo, cui idem, quod *Tomo I* Sereniſſimæ Reginæ, *Mariæ Thereſiæ*, voverat, aliis licet verbis, pro immenſo, quo eſt, pacis ſtudio, precatur, *ut non, niſi congregato in unitatem religionis Pannoniæ populo, limites victoriarum admittat.* Quam multa, quam paucis! Belli ſacri tubam quis non intelligit? et tamen Vir iſte humaniſſimus, (veremur, ne ſe derideri putet, quod iterum jam dicimus, humaniſſimus,) qui nervos, dudum paratos, expediri in Heterodoxos, quos vocat, optat quam ardentiſſime; idem iſte *noluit in modeſtiam & pacem peccare*, quod utrumque *Tomo primo* ad Lectorem ſcripſerat. Pars primæ materiæ homo iſte nobis videtur, adeo formas omnes ſuſcipit. In veſtibulo Operis, quid præſtiterit, Lectorem docet: nempe, *duorum Seculorum intervallo, ſummas inter patriæ diſſenſiones, acta Concilia Eccleſiæ Romano-Catholicæ in Hungaria abſolvit.* Hactenus bene! At, ubi rationes exponit, quibus adducebatur, *ut annoſas religionis lites*, quemadmodum ipſe loquitur, *Regum edicta, Epiſcoporum querelas, vi, aut metu, extorta pacta publica, apologias in partem utramque vulgatas, quæ Synodis ſæpenumero intercurrerunt, a penu ſua dimoveret*, ſe ipſum, forte præter opinionem ſuam, condemnat, quando addit: *Iſtud pugnarum genus, verborumque flagitium, a Prætorio arcetor.* Peſſime. Id enim ſi verum eſt, quemadmodum eſt omnino, doctiſſimo Opere *Peterſyano*, quod iſtiusmodi ornatu interſtinctum eſt, magno literariæ reipublicæ incommodo, æternum careamus oportet. ὦ Ζεῦ! Si id eſt, quod eſt pro laboribus tantis, pauxillum eſt! Præterea vitas eorum, qui regiones ſuas per Comitia eccleſiaſtica inſtituerunt, breviter enarravit Vir Celeberrimus, eoque brevius, quo prolixius alii. Quam eo Præfationis loco, peculiari obſervatione addita, de purpuræ Pannonicæ autore litem movet Clariſſ. *Belio*, Philoſophiæ in Academia noſtra Profeſſori, qui prima illius libri ſtamina P. *Skodæ*, doctiſſimo Viro, in

in Dissertatione *de Maria I, Regina Hungariæ*, tribuit, eam nos nostram non facimus; quod & incruentam futuram animo præcipimus, & falcem in alienam messem immittere non solemus. Respondit, quæ debebat, *Belius* in Diss. *de Maria, Regina Hungariæ*, editione altera *pag. 33, 34.* Addidit Autor *Tomo* huic *altero* Tabulas, æri incisas, quæ Archiepiscoporum Strigoniensium, qui vel ipsi Synodos celebrarunt, vel celebrari indulserunt, effigies referunt; Historiæ diplomaticæ Autorem imitatus, qui *Wenceslai*, optimi Principis, *Procopii Rasi, Ziskæ, Lutheri, Hieronymi Pragensis, Hussi*, icones operi suo inseruit. Vocat hos

Fumosos equitum cum dictatore magistros;

ut doceret, vera esse, quæ, cum *primum Tomum* Operis exhiberemus, judicavimus, nempe, mitissimum esse atque lenissimum hominem, *Carolum Petersyum.* Præter trium Synodorum acta, nihil exhibet, quod non e MStis. Reticet caussas Synodorum, & occasiones, quæ dederint, ne, quod videri vult, *cicatrices, ex tot vulneribus relictas, recordatione exasperet; neve latentem alicubi scintillam animaret.* Molestus videlicet esse illis noluit, quos ne respirare quidem libere sinit. *Græcorum ac Ruthenorum Synodos, quod mole excurrunt, rudi charactere horrent; ipseque*, quod primo loco dicere debebat, *ex idiomate semi-Græco Ruthenoque eluctari non potuerat, Collectioni suæ non inseruit*, memor *Horatiani* illius:

Sumite materiam, vestris, qui scribitis, æquam
Viribus;

immo forte & *Philocratis*, in *Captivis Plauti* (libet Plautissare cum doctissimo Viro): *Si quid nescivi, id nescium tradam tibi.* Refert eodem Præfationis loco, diu tentatam Ruthenorum cum Catholicis unionem; spem tamen in herba, quod ajunt, a Turcis partim, partim recrudescentibus bellis intestinis, suffocatam, conqueritur: dum *Leopoldus Kolonitschius*, habita triplici Synodo, eo rem perduceret, ut A. 1692, chirographis exhibitis, ducentis plures sacerdotum Romano Pontifici se adstringerent. Ne autem vel hic a se desciscceret Vir incomparabilis, nebulam in pariete fingit,

git, & obices loquitur, quos Calviniani & Lutherani in Transilvania sancto huic operi injecerint; additque, habere se ejus rei literas originarias, quæ, quod scriberet, testarentur; quasi vero sint, qui Viro fide dignissimo, etiamsi de his literis siluisset, denegent fidem; cum notum sit omnibus, eum, quicquid vult, scribere, atque id demum verum esse, quod ipse scripserit. Porro omissa Dalmatiæ Concilia refert, quod oeconomia operis non admiserit, extra Strigoniensis & Colocsensis Archiepiscoporum ditiones evagari. Denique & singularum diœcesium geographicam descriptionem moliebatur, imitaturus *Carolum a S. Paulo,* Abrintanorum in Normandia Episcopum, qui Geographiam sacram concinnavit. *Sed gigantem somniavit*, *ignotumque Planetam*, ipsius verba sunt. *Obsonia* (ita observationes suas *primo Tomo* appellaverat,) *altero* hoc *Volumine* fere melioris notæ sunt, quam *priore* fuerant; jam enim aliquantum detonuit Jupiter. Sed ipsa inspiciamus Concilia. Primum locum acta & decreta *Nicolai Olabi*, Archiepiscopi Strigoniensis, quæ Synodum anni 1560 præcesserunt, præparatoria dixeris, occupant; mox ipsa illa *Synodus*, *Diœcesano-Provincialis*, *habita sub Ferdinando I Tyrnaviæ*, ad *paginam* usque *130* exponitur. Singula narrationibus præviis, uti ipse vocat, illustrantur; quibus partim illorum temporum aliqualem historiam suppeditat, partim in Lutheranos & Calvinianos, quantum satis est, debacchatur. Ubi tristem Hungariæ habitum, post cladem Mohacsianam, & secuta inde, in civili æque ac ecclesiastica Republica, disturbia, exponit, homo est venustus, & eloquens, & urbanus; si autem legas, quæ de causis harum calamitatum ratiocinatur,

tùm bellus ille & urbanus
- - - *unus caprimulgus, aut fossor, rursus videtur.*

Ita vero illico sub initium scribit: *Episcoporum & Procerum, in pugna cæsorum, jactura animati peregrini dogmatis propolæ, rupto velut aggere, ad omnem se regionem differebant; quorum postea consilio, ad legem, a Luthero publicatam, sacra Deo loca, metu hostium deserta, in fana novi ritus redacta sunt; instituta*

ſtitutæ nundinationes recens nati Evangelii; conciliabula diverſis in locis clanculum habita, eccleſiaſtici magiſtratus promiſcue rapti, ejecta ſuis e loculis orthodoxorum cadavera, damnati ad exitium ſacerdotes, plebs demum civili tumultu commiſſa; quæ, ſicut ad libertatem magnopere adſpirabat, ita obſequium ſe præſtare Deo credidit, ſi, poſthabitis majorum ſacris, Principum ſuorum imperio denique ſoluta, Eccleſiæ Catholicæ, primique inſtituti teſtes, & ſanæ doctrinæ magiſtros, perditum iret. Hac licentia ad privatas Nobilium ædes, mulierum præprimis, ingenio venalium, recepti, inſtillabant inviſi hoſpites virus lethale, quod ſine mora, ut in errorum propagatione evenit, ſanguini hæredum ſe infudit, totque morbos infelici patriæ induxit. Neque alios natales Lutheri Calvinique aſſeclæ in Hungaria recenſere poſſunt; quicquid adverſum ſcriptitent, & plauſtris ſuorum voluminum domi foriſque negotientur. Hiſtoria, teſtis temporum, & lux veritatis, *ſpecioſis eorum molitionibus & vindiciis reclamat.* Conf. *pag. 32 §. 9*, ubi pari humanitate ſcribit. Si verba ſpectes, latiniſſime omnia; quam doctiſſimo Viro laudem eo minus invidemus, quo iniquior in Hungaros eſt *Heineccius*, quando de promiſcua Hungarorum barbarie præter rem conqueritur. Si vero ad rem ipſam attendas, an non a pulpito ad plauſtrum redierit Noſter, judicent, qui legunt. Ex aliis fontibus derivare debebat Eccleſiæ in Hungaria calamitates *Peterſyus*. Si intra muneris ſui rationes ſe Clerus continuiſſet, neque ab aris ad arma provolaſſet; & felicius res contra Turcas geſtæ fuiſſent, & ſua paſſim Eccleſiis tranquillitas conſtitiſſet. In prælio Mohacſienſi *Paulus Tomory*, Colocenſis Archiepiſcopus, infelix primum maritus, infelicior dein miles, dux belli; eum ſecuti Achiepiſcopus Strigonienſis, Varadienſis prætérea, Quinqueeccleſienſis, Jaurienſis, Chanadienſis, Boſnenſis, Epiſcopi; quotquot fuerunt, artis bellicæ imperiti. Hinc illæ lachrymæ! Ite nunc, miſerrimi mortalium, & veteri verbo, *Eccleſia non ſitit ſanguinem*, amplius credite. Chriſtus, Dei filius, humani generis ſervator optimus, ad *Petrum*, arma attrectantem: βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην, *Julius* autem *II*, P. M. de quo *hiſtoria*, *teſtis temporum*,

rum, & lux veritatis, multa narrat, aliter prorsus; a quo sine dubio Hungariæ illius temporis Clerus bellicum ingenium hæreditate acceperat. Quod quam infeliciter cesserit & Regi & regno, etiam ignarissimi sciunt. De *Matthia Corvino*, Rege, *pag. 15* refert Autor, eum Pisonii A. 1467, vel 1468, *universale studium*, quod vulgo Academiam appellant, *erexisse*, ejusque Procancellarium, *Georgium de Sombery*, Præpositum Pisoniensem, constituisse, quod pertinet omnino ad vetusta Pisoniensis urbis ornamenta; modo omnes illic Musæ hospitarentur; sed sunt quædam ex novem sororibus, quas frustra illic quæras. Inter alia *Nicolai Olahi* acta, & illud refert *pag. 32, 33, Beterfyus*, quod *festos in Hungaria dies ultra ducentesimum numerum auxerit;* ridetque invisos sibi Lutheranos, qui non poterant non, ad feriarum numerum, & secuturas inde, in re colonorum familiari, calamitates, obstupescere. Non ergo eapropter *rabulas malevolos*, cives suos, bene cupientes patriæ, dicere debebat; qui illa ætate nihil optabant aliud, quam quod nostro ævo *Benedictus XV*, Pont. Max. & eruditionis, & perspicaciæ, laude conspicuus, meditatur: nempe feriarum imminutionem. Illud plane ridiculum est, quod eodem loco §. *XII* de singulari *Olahi*, circa capillos & barbas Clericorum, cura disserit. *Ostendit modestiam Nicolai*, inquit, *indecorus quidam barbutii & capillorum cultus, apud sacerdotes Catholicos invalescens; comebant illi cæsariem mira industria, alebantque ultra humeros defluentem, pro seculi vitio, nulla verticis parte, ad morem præscriptum, attonsa. Idem luxus ornatusque fuit novæ doctrinæ emissariis, idem vestium color, nullum sacræ dignitatis indicium. Fallebatur hac ratione vulgus, cum fabulatores ab orthodoxis ministris non dignosceret, eosque, Catholico nomine, ingeniosa fraude, ad nobiliores etiam paræcias admittebat. Sed intercepit Olahus periculum & dolum, dum gravi pœnarum comminatione, per sanctionem publicam, in sua Diœcesi, consuetudinem radendi verticis Clero in memoriam revocaret, & licentiam nutriendi, laicorum more, capilli, barbæque, acri reprehensione castigaret.* Nimirum præparandi ad Synodum erant Clerici,

danda-

dandaque opera, ne quid esset, quod eos in redintegrandis rebus Ecclesiæ quoquo modo impediret, habiliores ad ea omnia futuros, si, raso vertice, capillos & barbas, sapientum & eruditorum apud veteres insigne, meterent. Vid. *Plinius* in *Epistolis*, & in *Deipnosoph. Athenæus Lib. XIII.* Atque ita demum habita *de celebranda Synodo consultatio*, quam *pag. 34 seq.* legas; cui ipsa *Synodus*, celebrata Tyrnaviæ, successit *pag. 39 seq.* Primo ibi loco *divina prorsus sanctio Ferdinandi I*, *Petersii* verbis utimur, exhibetur, qua *de inscriptis, oppositis, seu oppigneratis, donatis, ac venditis, ac quovis modo per ipsum abalienatis, bonis Ecclesiarum Regni Hungariæ* exponitur, atque restitutio omnium decernitur. Hæc omnino *divina* dici meruerunt. Reliqua Synodi compendium Theologiæ Romanæ sunt, quæ nihil attinet recensere. *Altera Synodus Tyrnaviensis* Diœcesano-Provincialis, A. 1561 celebrata, primam excipit; cui *montanarum Civitatum Curiones, conceptis a Luthero fabellis ebrii, excusso imperio, se subduxerunt.* Ita *Petersyus pag. 133*, pro singulari sua humanitate. Ideo vero Synodo se subduxisse Protestantes existimamus, quia judices, quod ajunt, in propria causa sedere videbant, & quod eadem iis cum S. *Gregorio Nazianzeno* sententia fuit. Hic enim, ad Concilium Constantinopolitanum A. 383 a *Procopio* invitatus, ita respondit: *Ego, si vera scribere oportet, hoc animo sum, ut omnem Episcoporum conventum fugiam, quoniam nullius Concilii finem lætum & faustum vidi, nec quod depulsionem malorum potius, quam accessionem & incrementum, habuerit. Pertinaces enim contentiones, & dominandi cupiditates, (ac ne me, quæso, gravem & molestum existimes, hoc scribentem,) ne ullis quidem verbis explicari queunt: citiusque aliquis in culpam vocabitur, dum aliis judicem se præbet, quam ut aliorum improbitatem comprimat. Propterea memet ipse collegi, animæque securitatem in sola quiete ac solitudine mihi positam judicavi.* Et *Carm. X* circa fin.: *Nunquam ego sedebo in Synodis anserum, aut gruum, temere pugnantium. Illic contentio, illic rixa, & probra, antea latentia, sævorum hominum, in unum locum collecta.*

Hæc

Hæc S. *Gregorius.* Acta Synodi, quam exponit *Peterſyus*, arcanis ſcriniis detenta, fruſtra quæras; eorum loco, *Nicaſii Ellebodii de Conciliorum autoritate* Orationem addidit e MSto. Carere ea omnino poteramus: nam, præter qualemcunque dictionem, ſophiſmata puerilia, in hæreticos vehementiam, nihil habet, quo ſe commendet. In Græcia olim, inquit, Concilium fuit virorum XII, Delphos convenientium, atque illic de ſalute & libertate Græciæ deliberantium; in Gallia & Britannia Druidæ lites dirimebant: ergo Concilia habent autoritatem. Quæ? qualis? quanta? Ita vero argutatur *Helleborius* ille, indignus, qui in venuſtiſſimis Commentariis *Peterſyanis* locum habeat. Mox *tertia Synodus Tyrnavienſis* anni 1562, quæ ſola narratione abſolvitur, indicatur; quam *quarta* excipit, eo fine habita, ut Tridentini Concilii conſtitutiones ab Hungarico Clero, ita volente *Olaho*, omnino reciperentur; quod tamen non fuiſſe factum, aperte & ex vero ſcribit doctiſſimus *Peterſyus*; etſi inde a duobus ſeculis, tacito quodam conſenſu, fuerint in Hungaria approbatæ. Poſſemus quædam hanc in rem monere, quæ conſulto præteriit Cl. Conciliorum Editor; ſed nolumus ignem fodere. Quæ eo loco de *communione ſub utraque*, quam Chriſtus omnibus promiſcue ſuis cultoribus, *Pius IV* Papa dein, multum a *Ferdinando I* rogatus, Hungaris, A. 1564, conceſſit, Editor diſſeruit, facile lecturis, ſi qui ſunt futuri, perſuadebunt, eum preſſo pede Concilii Tridentini legibus inſiſtere. Certe, quando *pag. 158* Evangelicorum dogmata, *amurcam Lutheri*, ruſtica prorſus voce, appellat, vel, quid amurca ſit, non intelligit, vel, pinguiorem eam vocem ex *Catone de re ruſtica* ſe hauſiſſe, fateatur, neceſſe eſt. Ita Vir iſte incomparabilis, qui *primo Tomo* cum *Terentio* & *Perſio* loquebatur, jam ad ruſticarum rerum Scriptores *Tomo altero* defecit. Illud adhuc notamus, *Pium V*, Pontificem, conceſſionem anteceſſoris ſui, æque *Pii*, de communione ſub utraque, *quod ea, ſectariorum audacia, præ fructu ſperato, magis acueretur*, penitus ſuſtuliſſe. Non debebat hæc ſcripſiſſe *Peterſyus*: nam deduci inde varia poterunt, quæ nos tamen ſilemus. Quod

autem

Digitized by Google

autem *Pacificationem Viennensem* A. 1606, cujus tamen non nisi ὡς ἐν παρόδῳ meminit, *toti Hungariæ funestam* appellat; facit id præter veritatem, & secus quam debebat, etsi consentiente sodali suo, *Ladislao Thuroz*, qui in Hungaria cum suis regionibus *pag. 90, 93, 94*, tam impudenter, tamque acerbe, de ea pacificatione scribit, ut juris naturæ ac gentium ignorantiam prodat plane miserabilem. Exhiberemus viri istius scommata, ut verborum suorum cum puderet; sed *depuduit, profugusque pudor sua signa reliquit*. Si tam est pacificus *Petersyus*, quam de se *primo Tomo* sæpius prædicaverat; cur & ipse Pacificationem, Hungariæ tam multis modis salutarem, cur pacificam *Matthiæ II* Regis indolem, cur denique ipsas Hungariæ leges sanctissimas, quibus insertæ pacis illius conditiones sunt, tam flocci habet? Iterum silemus; judicabunt lecturi. *Synodus Diœcesana quinta*, habita A. 1566 Tyrnaviæ, sub *Maximiliano II* Cæsare, hoc habet peculiaris, quod seminariorum per Hungariam erectio, initium jam faciente *Olaho* Tyrnaviæ, fuerit decreta. Mox *Synodus Provincialis* Tyrnaviensis A. 1611, *Maximiliano II* Rege, exponitur; antequam vero id fiat, nescio quid de Archiepiscopo Strigoniensi, *Francisco Forgachio*, fabulatur Noster; ut Viennensem pacificationem, si qua forte posset ratione, suffoderet. Qui enim pacis conditionibus, Nitriensis tunc Episcopus, & per regnum Hungariæ Cancellarius, A. 1606 subscripsit, teste *Corpore Juris Hungarici T. III pag. 119*, hunc extremo conatu palam A. 1608 obstitisse, *pag. 191* præfidenter scribit; quia tamen subscriptionem *Forgachii* negare omnino non poterat, ita philosophatur: *Nomina Prælatorum*, de more, non de consensu, *ab iis præstito, articulis anni 1608 in Decreto Matthiæ Regis apposita fuerunt*. Plena verba inanitate. Miseret nos hominis cum suis fabellis. Quæsumus, an de more fieri aliquid in re tam gravi, sine Prælatorum expresso consensu, potuit eo tempore? Expendite, Lectores, & Scriptorem ridete, qui, quod protestationem, quam vocant, A. 1608 signatam, foliis suis asserere potuit, ad liquidum esse rem deductam credidit; quod tamen aliter evenit. Inde in Lutheranos,

ranos, quod & ipsi colloquia inter se quædam instituerent, tanquam *Hieronymus* aliquis in *Ruffinum*, aut *Vigilantium*, invehitur. Recensuisse ejus verba, confutasse est. *Annus*, inquit, *1610 Lutherano gregi, inter prima regni subsellia obtinenti, viam aperuit, rubore deterso, conciliabula publica instituendi: quorum primum Zolnæ, oppido celebri, conscriptum est 28, 29, & 30 Martii. Rei sacræ profanus judex & approbator fuit Georgius Thurzo, columen seculum nondum egressi dogmatis. Disceptatum in hoc foro scrutario de rebus, doctrinæ ingenioque assidentium convenientibus; declamatum ad ravim; conflatus rituum ordo; Superintendentibus regiones, an agri, divisi; spargebantur primum Acta in populum, & ad typum deinceps: sed clam promota fucum aliquem administrationemque in delira plebe expresserant*, &c. Decreta Synodi nil moramur. *Pagina 219* narratur *Conventus ecclesiasticus Dominorum Archiepiscopatui Strigoniensi subjectorum, celebratus sub Ferdinando II Cæsare, & Petro Pazmany, Archiep. Strigoniensi, Posonii, 2 Apr. 1628, ex MSto.* Prævia narratio *Pazmanii* Cardinalis vitam, & fata, atque merita, cum librorum, ab eo, sive Hungarica, sive Latina, lingua editorum, catalogo, eo majori accuratione adhibet, quod non solum ex adversariis *Pazmanii* MStis ea hausit *Peterfyus*, sed in ea quoque domo Concilia hæc congesta sunt, quam Jesuitarum ordini *Pazmanus*, ei olim & ipse adscriptus, Pisonii erexit, libris ditavit, subsidio munivit. Non debebat vero hanc grati animi testificationem prooemio, quot verbis, tot scommatibus, repleto, inquinare, Conciliorum Editor doctissimus. Alius, Historicum acturus, Augustanæ Confessioni addictos in Hungaria A. 1610 conventum ecclesiasticum Zolnæ habuisse; mox A. 1614 Szepes-Varallyæ aliam Synodum, ut *Matthiæ* Regi de se suaque Ecclesia rationem aliquam redderent, celebrasse, scripsisset; *Peterfyus* vero, ut hoc novo documento, nihil minus se, quam Historicum, esse, testatum faceret, ita rem eam exponit: *Habitæ fuerunt, quod meminimus, Zolnæ A. 1610 totius Reipublicæ Lutheranæ solennes nundinæ. Meditata concordia in mutua odia desiit. Szepes-Várallyæ A. 1614 mense Januario,*

Digitized by Google

nuario, ad novam pacem & arma conventum, quibus ſacra Catholica, cadente jam erga comœdos Wittebergenſis fabulæ Matthiæ Regis affectu, oppugnatum ibant. Adjecta obſervatione, *Habemus,* inquit, *conciliabuli hujus acta originaria, 69 ſigillis, & avtographis præſentium teſtimoniis, communita, quæ in rudi editione Solnenſi deſunt. Cimelion, quod nobis tota Lutheri poſteritas invideat.* Habeat, pace noſtra, hoc Bibliothecæ ſuæ ornamentum *Peterſyus*; &, quotiescunque id inſpicit, illud ſenis, in *Senecæ Oedipo,* cogitet:

Latere ſemper patere, quod latuit diu:
Sæpius eruentis veritas patuit malo.

Quæ *pag. 232* ſequitur *Synodus Diœceſana, habita Tyrnaviæ anno 1629,* eam ipſe deſcribit *Pazmanius* Cardinalis, atque illico typis mandavit anno eodem; ſed & altera editio opuſculi A. 1649, item tertia A. 1667, lucem conſpexit; quartum proinde, ex avtographo *Pazmanii* emendata, plurimisque locis locupletior, ſcribente Editore, hoc loco exhibetur. Ex tribus Appendicibus ſecunda inprimis notari meretur, quæ *religioſorum Ordinum, qui olim in Hungaria floruere, catalogum exhibet; quem, ut majorum pietatem degener poſteritas norit,* (Editoris verba ſunt,) hic loci reperias. *Synodus Nationalis, celebrata ſub Ferdinando II Tyrnaviæ A. 1630,* altera item *Diœceſana,* habita ibidem anno eodem, ad reſtituendam, quæ collapſa inter arma fuerat, diſciplinam eccleſiaſticam tendebat, utque *Synodi Patres, quomodo corruptores divini verbi urbibus ejicerentur, conſilia ſua exponerent. Synodus Provincialis, A. 1632 Tyrnaviam* indicta, ob *Pazmanii* Cardinalis legationem, juſſu *Ferdinandi* Regis, ad Pontificem Maximum, ſuſceptam, anno demum ſequente 1633 habita fuit: partim ut iidem ſacrorum ritus in Eccleſia Romana, toto regno, obſervarentur, ad quod tamen adigi, etiam minis Pontificis, Zagrabienſis diœceſis non potuit; partim *ut Diploma Ferdinandi Cæſaris, de poteſtate teſtamenta condendi, Clero Hungariæ conceſſum anno 1625, quod ærarii Regis Curatores forte, nec immerito, vehementer impugnabant, firmaretur.* Neque defuiſſe eventum exoptatiſſimum legimus;

quod ſedebant in ſua cauſa judices. Hic finis eſt Synodorum V, a *Pazmanio* celebratarum; de quarum editione ex MSto gloriatur Editor. Illud veriſſime ſubnectit Vir humaniſſimus, *moderamini ſuum eſſe debere locum, ut ad veritatem quidem omnia, ſed nihil ad offenſionem, producatur.* Cui regulæ an ſatisfecerit, legentium ejus Concilia judicium eſto. Sequitur *Diæceſana Synodus Agrienſis, habita Jaszaniæ anno 1635 ſub Ferdinando II & Emerico Loſy, Epiſcopo Agrienſi,* cujus vita deſcribitur non ſolum, ex proceſſu, hoc eſt, examine, pro Strigonienſi ſede, ſed & acta Synodi exhibentur. Ipſe Epiſcopus in adhortatione Synodali vetus illud Hungarorum Clero ſuo inculcat: *Jó Pap hóltig tanúl;* unde, *Pap Ki nem tanúl, Ki hóltig nem tanúl, nem jó Pap,* per immediatam conſequentiam, ut ita loqui liceat, dicitur. Idem *Loſyus*, Archiepiſcopatui Strigonienſi paulo poſt admotus, *anno 1638 Provincialem Synodum Tyrnaviæ* habuit, *Ferdinando III* Imperatore; quam ex MSto inſeruit Conciliis *Peterſyus. Georgii Lippay Synodus Nationalis Tyrnavienſis anni 1648* nihil habet peculiaris, niſi illud forte, quod ejus decreto *Societas Jeſu eccleſiaſtico Hungariæ corpori ut membrum legitimum & utile aſſociatum fuit.* Ejus rei teſtimonium publicum *pag. 383* Editor inſeruit. *Secuta diæceſana Synodus Tyrnaviæ anno 1658,* eodem *Lippayo* Archiepiſcopatum Strigonienſem tenente, ideo notari meretur, quod in propoſitionibus, ab Archiepiſcopo exhibitis, (acta enim & decreta Synodi lucem non viderunt,) recenſentur inprimis, quæ Romanæ in Hungaria Eccleſiæ per Viennenſem pacificationem & Comitia anni 1647 vulnera inflicta credebantur. Lubet, ut, quam gravia fuerint, cognoſcat Lector, unum ex iis adducere. Ita vero *pag. 390 Lippayus: Jubetur campanas in Eccleſiis Catholicorum pro hæreticis pulſari non ſepeliendis modo & tumulandis, verum etiam juxta ſenſum plurimorum, ad quævis miniſteria, concioneſque eorum; dein, tametſi gravi legum ſacrarum præcepto cautum ſit, in locis conſecratis, ac templis Catholicorum, hæreticos ſepeliri, alioquin ſacris ea interdici, & profanari: novellæ tamen hæ*

leges

leges ſeveriſſime injungunt, eos in templis noſtris humari ac ſepeliri. Unde non leve quorundam exſurgit dubium, quid inter hæc ſit minus; an ut ſacerdos orthodoxus hæreticum ſepeliat, vel vero intromittat in templum prædicantem, more ſuo funus tumulantem, conciones non raro blaſphemas, aliaque, ritu profano, peragentem. Argute! *Lactantius* tamen, ille diſertiſſimus atque piiſſimus *divinarum Inſtitutionum* ſcriptor, *Lib. V Cap. XI* acutius multo, *quænam illa feritas*, inquit, *rabies, quæ inſania, eſt, lucem vivis, terram mortuis, denegaſſe?* Quæ inde ſubnectuntur Synodi Diœceſanæ, ſunt *Zagrabienſes quinque, una Jaurienſis*, Archiepiſcopo Strigonienſi, *Georgio Szécsèny*, mox, hujus ſucceſſore, *Georgio Szécsény*, celebratæ. *Pag. 409 Synodus diœceſana Boſnenſis* exponitur, Strigonienſem eccleſiam, *Leopoldo Kollonitſch*, Boſnenſem, *Georgio Patatich* gubernante, A. 1706. Ei ſubjungit doctiſſimus Editor *Synodum diœceſanam Quinqueeccleſienſem*, Archiepiſcopo *Chriſtiano Auguſto*, Duce Saxoniæ, A. 1714 habitam, tumque aſſidens litori, felix optatumque occinit Celeusma; niſi quod ultimis plagulis *Congregationem, A. 1634 ante Synodum habitam*, ſub *Emerico*, Comite *Eſterhazio*, Archiepiſcopo Strigonienſi, *tria* item *Supplementa*, haud magni momenti, attexuit. Sub finem totius *Voluminis Mantiſſam* legimus, ad quam benigne excipiendam Lectores præparaturus, *Peterfyus*, ita *pag. 424* ratiocinatur: *Profecto, ſi filii tenebrarum, mutuis inter ſe ſtudiis tantopere colligati, hiſtoricis inſtar, quaqua illos velis contingere, privilegia, conceſſiones, controverſa doctrinæ ſuæ capita, averſas a reis pœnas publicas, exaggerata hominum, quibus reguntur, pia facinora, & ſi quid ad laudem, memoriam, vindicias, ſocietatis initæ accedit, mero plauſu conferunt & objiciunt; enitendum nobis eſt, ut ſuppetias feramus eruditioni patriæ*, & jacentem de Hungaria Catholica ceterarum gentium opinionem, *excitato ad literarios labores ingenio*, erigamus. Hæc poſteriora ſi ex Proteſtantium cœtu ſcripſiſſet aliquis, calumniam *Peterfyus* interpretaretur; nos autem, quia ipſe de ſuis tam acerbe queritur, ejus integritatem non poſſumus non laudibus proſequi. Etſi

Digitized by Google

tenebrarum filios minime omnium vocare debebat, qui literarum culturæ & intellectui perficiendo majorem multo dant operam, quam quos Romana religio complectitur. Tantæ inter hos, de Hungaria loquimur, literariæ, eæque plus quam Cimmeriæ, tenebræ sunt, ut vix unum alterumque reperire liceat, qui, quæ ad eruditionem solidam, meliorumque literarum culturam, pertinent, sciat. Nemo id operosius evictum dedit, quam qui *de literarum cultura in Hungaria* A. 1743, 4, Commentarium edidit, *Innocentius a D. Thoma Aquinate*, Piarista, ipse Hungarus. Libellus iste, plenus ruris & inficetiarum, proxime a nobis recensendus, totam pæne Hungariam deridendam propinavit eruditis: tantum abest, ut, quod Autor volebat, effecerit. Quod ad mantissam *Petersii* attinet, continet illa *Episcoporum Hungariæ ad P. P. Concilii Tridentini*, in his, *Draskovicsii*, Episcopi Quinqueecclesiensis, *Orationes; Diploma Ferdinandi II* de redimendis & non oppignorandis bonis ecclesiasticis; *Conventum Episcoporum Hungariæ*, adversus declarationem Cleri Gallicani de potestate ecclesiastica, habitum Tyrnaviæ 23 Oct. A. 1686; *Protestationem & contradictionem venerabilis Cleri Hungariæ*, factam coram diætali & articulari Commissione, Pesthini celebrata A. 1721 d. 21 Maji. Notandum, hac protestatione, quam vocant, quæcunque *Carolus VI*, Imperator gloriosissimæ memoriæ, ut legibus satisfaceret, Protestantium postulata admittere ad animum decreverat, evertere Clerum Romanum voluisse, eoque adigere optimum Principem, ut duriora meditaretur. Illud profecto ridiculum est, *protestari & contradicere decretis legitimi Principis*, atque eodem illo tempore profiteri, fieri id *salva suæ Maj. sacrat. Cæs. Regiæ, & ejusdem excelsæ commissionis, autoritate.* Hoc idem est, ac una largiri manu, quod aufers altera. Agmen claudunt *Petri Illicini*, cujus *priore Tomo* Parænesin exhibuerat *Petersyus*, *Sermones X de recta fidei dignoscendæ regula;* quos, si nos consuluisset Doctissimus Editor, suasissemus omittendos, propterea, quod, quemadmodum alio loco de Parænesi diximus, (*Nov. Act. Erudit. Anni 1743 Mense Majo pag. 254, 255,*) nihil ad rem faciunt, quot-

quotquot ſunt, pueriles prorſus doctoris illius declamationes; detorſionum & depravationum dictorum Scripturæ ſacræ non minus, quam veteris eccleſiæ Patrum, plena ſunt omnia. *Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.* Atque hic terminus eſt operoſiſſimi Voluminis *Peterſyani*, quod, uti cauſa poſtulabat, recenſitum credimus. Tu, ſi nobiſcum ſentis, erudite Lector, Eruditiſſimo Viro omne felicitatis genus ex animo precare, atque inprimis, nam ſat eſt beatus, *bonam mentem.* Ceterum,

Si ſapis, hoſpes abi, miſerum ne tange libellum!

CHRISTIANI EBERHARDI WEISMANNI Introductio in Memorabilia eccleſiaſtica Hiſtoriæ ſacræ Novi Teſtamenti, ad juvandam notitiam regni Dei & ſatanæ cordisque humani ſalutarem, plena & facili methodo olim conſignata, nunc vero cum cura & delectu reviſa, emendata, atque aucta, adjecto Indice locupletiſſimo.

Tomi II.

Halæ Magdeburgicæ, ſumtibus Orphanotrophei, 1745, 4.
Tom. I Alph. 8 plag. 14, Tom. II Alph. 7 plag. 18.

Varia maximeque diverſa de libro hoc tum, cum primum in lucem exiret, hominum doctorum judicia fuiſſe, nemo, niſi qui in literaria noſtri temporis Hiſtoria prorſus hoſpes eſt, ignorare poteſt. Ipſe Autor Venerabilis, a ſtudio partium alieniſſimus, diffiteri hoc nequit, in Præfatione nova, libro præmiſſa, ingenue affirmans, multos fœtum hunc ſuum nactum fuiſſe adverſarios. Incidebat inprimis ætas ipſius in tempora iſta turbulenta, quæ *Arnoldianis* monumentis eccleſiaſticis erant infenſiſſima, unde quodam quaſi fato accidit, ut, quæ in totum vulgo eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſtudium, eadem in Opus hoc *Weismannianum* tela vibrarentur. Accedebat huc alia externa quædam cauſa, in titulo conſpicua, ampliſſimam

ſimam viris male ſentientibus occaſionem livoris excitandi præbens. Ea enim Autori mens erat, ut non res ſolum in cœtu ſanctiori geſtas, & memoria digniſſimas, enarraret, ſed ſuas etiam, ad pietatis ſtudium ſpectantes, obſervationes adderet, ut haberent lectores, quod diſcerent ex varia eccleſiæ fortuna. Aliis ipſa hujus libri conſcribendi ratio minus ſe probabat, qui vel amplitudinem ejus, ſi pro *Compendio* habendus eſſet, vel brevitatem, ſi pro conſummato opere venditaretur, reprehenſione non indignam judicabant. Emerſit tamen poſtea ex his velut procellis liber, ex quo ſenſim ſenſimque eorum crevit numerus, qui ad Autoris partes tranſierunt, quorum aliis pragmatica Hiſtoriam eccleſiaſticam condendi ratio, aliis candor ſcribentis, aliis delectus argumentorum, aliis grave dicendi genus, mirifice placebat. In univerſum quidem Noſter monet, mores hujus ſeculi ita eſſe comparatos, ut hoc literarum genus paucos admodum amatores inveniat. Iſti enim, qui Atheorum & Deiſtarum ſequuntur caſtra, quorum inſignis proh dolor! noſtris temporibus numerus animadvertitur, facile ab Hiſtoria Eccleſiaſtica vacant, reputantes omnia fabuloſa & anilia, quæ de cœtu ſanctiori in ſcriptis inveniuntur monumentis. Aliis Hiſtoria iſta nullo fere eſt uſui; niſi ut occaſionem inde accipiant contemnendi, exſibilandi, exagitandi, Clerum, & quævis Acta eccleſiaſtica, quorum carpendi pruritus eo etiam invaluit, ut vel viliſſimus quisque ab hac male ſana cupiditate animum revocare nolit. Indocti, rerumque omnium utiliſſimarum ignari, facile patiuntur, rerum, ante ſe geſtarum, notitia ſe carere, ne forte habeant, quod moleſtiam animo, diſcendi haud valde cupido, pariat. Alios temeraria invaſit conſuetudo, ex *libris diurnis* noſtrorum temporum, quantum per otium licet, aliquid arripiendi, nec in ſummam rerum ulterius inquirendi, ut tempus modo fallere, &, ſi opus eſt, temere garrire, non docte aliquid diſſerere, calleant. Multi etiam, ſuis plane innutriti circulis, in Hiſtoria eccleſiaſtica vix inveniunt quidquam, quod placeat, inprimis ſicubi metus ſuboriatur

non

Digitized by Google

non levis, ne tot res, memoriæ atque imaginationi inſervientes, de habitu atque acumine demonſtrandi ſenſim ſenſimque aliquid, vel minimum, detrahant. Pontificiæ religioni addicti nunquam aliud quidpiam pro genuina Hiſtoriæ eccleſiaſticæ parte agnoſcunt, niſi quod per fas & nefas, (ita Autor ait,) vel ſponte ſua, vel per torturam, cum eo conſpiret religionis ſyſtemate, quod ipſis, Dei inſtar Termini, immobile eſt. Quicquid igitur ipſi literis conſignant, hiſtoria eſt. Reliqua omnia, quæ ipſis ſcribere non licet, pro fabulis atque mendaciis putidiſſimis habentur. Hinc fit, ut Junonem pro nube accipiant, & falſis ſpeciem veritatis concilient, ac veris falſitatis larvam induant. Qui puriori ſunt doctrinæ aſſueti, nihilo magis puri ſemper in condendis rerum geſtarum monumentis inveniuntur. Pro eo quidem, in quo nunc verſantur, ſtatu, ita a veteri ſcribendi ratione degenerarunt, ut, divinante Noſtro, ſi hoc tramite perrexerint, vix appareat, quem uſum tandem apud illos habitura ſit hiſtoria gravis, ſeria, & religioni legitime inſerviens. Ex hoc diverticulo ad ſuum nunc redit opus, & ad novas ejus edendi curas. Sanctiſſime aſſeverat Autor, omnia ſe relegiſſe, multa, quæ ſuppeditaverit diligentia, autoritas, judicium, ex ſcriptoribus, recens editis, adjeciſſe, &, quæ monita a viris doctis, vel a ſe ipſo minus recta & accurata fuerint cognita, candide & fideliter emendaſſe. Ipſa libri inſpectio docet, ex veritate hæc dicere Noſtrum, ſiquidem inſignes plane ſunt mutationes & additiones hujus libri factæ, inprimis ſi ad recentiora tempora ſuperioris Seculi & præſentis animum advertamus. Factum eſt ex eo, ut *Tomus ſecundus* integer huic labori ſoli dicaretur, qui antea res etiam Seculi XVI continebat. Et in eo enarrando noſtra etiam in præſenti verſabitur opera, ut lectores de ſupplementis iſtius erudiamus, omiſſis reliquis, quæ ex ſuperiori editione ſunt notiſſima, & repeti hic ſatis commode vix poſſunt.

Generatim monendum eſt, inſertas eſſe enarrationes præſentis Seculi rebus geſtis e ſuperiori enarratis. Romanæ eccleſiæ addita ſunt momenta, quibus tempora *Innocentii XIII*, *Benedicti*

Pag. 32. *nedicti XIII*, & *Clementis XII*, illustriora fuerunt reddita. Ad
35. *Benedictum XIV* cum pervenit, metam constituit calamo, ne per
lacinias traditionum fortuitarum & incertarum justos historiæ
commentarios præoccupet, vitam Pontificis, huc usque a
viris doctis maximi habiti, delineaturos, & aliquando eden-
112. dos. Scriptoribus etiam ecclesiæ Romanæ novi quidam
128. additi sunt articuli; alii emendati. Plurimam operam in con-
dendis, atque ex industria describendis, domesticis Pontificio-
171. rum controversiis ponit Noster, quod vel ex historia illa appa-
ret, quæ doctrinam de Auxiliis gratiæ, aliisque rebus, controver-
367. sam proponit. Ad Constitutionem *Unigenitus* quod attinet, Au-
tor non omittit ea pertexere, quæ ad historiam ejus perscriben-
dam & continuandam pertinere videbantur. Referuntur huc
inter alia variata *Ducis Regentis* in Gallia consilia, quæ ille, mu-
tata mente, iniit, magnam & inexspectatam rerum conversionem
368. molientia. Plurimas in hac causa in se susceperat partes *du Boi-*
sius, fidelissimus domini sui minister, purpuram tunc temporis,
369. & per eam summam imperii, affectans. Res postea ad *Noail-*
lium perveniebat, patrem purpuratum, cujus quanta fuerit au-
toritas in statu isto turbulento, amplius narratur secundum ea,
quæ ex fide dignissimis scriptoribus proferri possunt, inter
quos principem locum tenet Autor vitæ *Philippi* Aurelianen-
sis, Ducis Regentis, quæ A. 1737 prodiit. Is enim plurimam
fidem mereri videtur, tanquam vir harum rerum peritissimus,
374. sincerus, atque a studio partium remotus. Mentionem porro
injicit Noster XII Articulorum, A. 1725 editorum, & non so-
lum indicat, quales illi fuerint, sed dijudicat etiam, qualis eo-
rum usus ex destinatione Autorum & Approbatorum esse de-
378. buerit. Ultima prope scena hujus tragœdiæ ecclesiasticæ,
monente Autore, in illis agitur Actis, quæ ex miraculis *Pa-*
risianis ortum habuerunt suum. Hæc enim dum intervenie-
bant, idem accidit, quod fieri solet, quando incendio suf-
focato novus fomes accedit, oleumque infunditur. Maxi-
mum enim pars Anticonstitutionaria, vulgo *Jansenistica*, ar-
380. gumentum repetebat a miraculis suorum, inter quæ *Parisiana*
omnino eminebant, de quibus varia variorum hic adduntur
judicia,

judicia, & ultimo loco commemoratur, fidem miraculorum *Pariſii* ab eo maxime tempore decreviſſe, quo motus corporis ſingulares, atque enthuſiaſmi in conventiculis domeſtici, acceſſerint. Finis hujus concertationis is fuit, ut Conſtitutio Pag. 383.
Unigenitus in tota ecclefia Romana victrix haberetur, ſi victoriam in triumpho externo acceptationis, etiam coactæ, atque per vim extortæ, ponere licet. Omnes enim noſtri temporis Epiſcopi Catholici hanc tenent Conſtitutionem, ſed ſenſu diverſiſſimo, cum reſervationibus mentalibus, contrariis atque arbitrariis explicationibus, pacis potius ſtudio, quam veritatis robore, ducti. Stricturæ hiſtoricæ, quas Autor 384.
ſubnectit, de lectione Scripturæ S. in lingua vernacula licita, vel illicita, miſcellaneis multis illuſtrantur obſervationibus, ubi tamen inprimis ad ea attenditur, quæ in ipſo etiam ſinu Romanæ eccleſiæ de hoc argumento occaſione verſionis *Montenſis* fuerunt diſputata. Poſtea hiſtoria controverſiarum *Cou-* 391.
rayerianarum ſingulare abſolvit *Caput*, ubi non de perſona ejus ſolum ſtrictim quædam afferuntur, ſed ipſa etiam materia controverſiæ copioſe pertractatur, cujus quæſtio primaria, uti inter omnes conſtat, de validitate Ordinationis Anglicanæ agitata fuit. Argute hic Noſter notat, eccleſiam Anglicanam 394.
nec magna commoda, nec ingentia damna, pati, quomodocunque hanc quæſtionem *Courayerius*, vel adverſarii ipſius, definiant. Si prior, inquit, vincat, ordinationes iſtæ Anglicanæ ratæ quidem ſunt & veræ, ſed tamen nondum ſunt legitimæ, niſi Angli ſimul ad communionem Eccleſiæ Romanæ tranſeant, quod illi nunquam facturi ſunt propter ſolam ordinationem. Si poſteriores triumphant, lenocinium irenicum, quo per viam iſtam Anglos captare cupiunt nonnulli, eo fit inutilius, eoque duriores hi redduntur ab illo deceptionis periculo. His reliquisque *Courayerianis* expoſitis la- 398
boribus, ſtricturæ ex hiſtoria miſſionum & propagationis fidei Romanæ, hoc quoque Seculo continuatæ, exhibentur, ubi nec acerrimæ diſputationes de monumentis incertis & apocryphis miſſionum intactæ relinquuntur. De miſſionariis ipſis, eo- 403.
rum proprietatibus, intentione, aptitudine, methodoque con-

Digitized by Google

Pag. 406. vertendi, nonnulla ex ipsis scriptoribus Romano-Catholicis affe-
429. runtur, ut inde de illis judicare liceat. Non omnes hic enar-
436. rare juvat missionum Pontificiarum conatus, inter quas præ-
443. cipuæ nominantur *Sinenses*, *Habessina*, seu *Æthiopica*, *Japonica*,
521. *Siamenses*, *Mingrelicæ*, *Georgianæ*, & quæ sunt reliquæ. Se-
quitur nunc historia *Socinianismi*, in qua recentiorum quorun-
543 seq. dam nomina recensentur, & vitæ inprimis *Guilielmi Whistoni*,
Crellii, aliorumque, vel denuo adduntur, vel emendantur.
568. Ad supplementa historiæ *Quackerorum*, seu *Tremulorum*, usus est
Noster historia *Guil. Shewelli*, de hac societate perscripta, non
una de causa aliis in hoc negotio præferenda libris, utpo-
te ab Autore profecta, qui testis est domesticus, & ipsius
hujus professionis membrum, cujusque diligentia, quam per
viginti annos huic collectioni impendit, inprimis est com-
598. mendabilis. In historia *Mennonitarum* plurimæ *Ruesio* acce-
617. ptæ feruntur emendationes, qui sua ab Autore laude merito
620. mactatur. Succedit historia ecclesiæ *Reformatæ*, in qua addi-
675. tiones doctorum hujus cœtus recentiores apparent, una cum
domesticis quibusdam, ibi enarratis, dissidiis, inter quæ ea con-
744. troversia non vulgaris est momenti, quæ ab autore *Dodwelliana*
dicitur. Error doctissimi hujus viri circa immortalitatem ani-
mæ ita hic depingitur, ut statuatur, credidisse eum, animam
hominis ex sua natura esse mortalem, nec tamen materia-
lem, quin potius a corpore distingui, nec ita pendere ab
ulla re creata, ut, remoto ejus influxu, esse desinat, quin po-
tius, dissoluto corpore, in auram reverti, nequaquam vero
cum eo perire. Immortalitatem esse privilegium specialis pa-
cti, inter Deum & homines quosdam ex pura gratia facti, adeo-
que non concedi, nisi quibus pactum illud innotescat; eo-
rum nempe animam, qui Evangelio Christi obediunt, per
spiritum, illi superadditum, immortalem reddi; contra animas
illorum, qui Evangelio non obediunt, per Dei voluntatem
immortales evadere. Obedientibus esse vitam æternam in præ-
mium cum felicitate sempiterna inde a conflagratione mundi
dandam, inobedientes vero pœnas manere æternas, & mise-
770. riam nunquam desituram. Nec omittuntur hoc in loco con-
controversiæ

Digitized by Google

troversiæ *Hatternistica*, quibus *Ponteanus ab Hattern*, Bergopzomensis, nomen dedit, venenum *Spinosianum* in Catechismo suo depingens, & verbis Scripturæ pallians. Accedamus nunc propius ad Ecclesiam *Evangelico-Lutheranam*, in cujus rebus gestis multa supplentur ab Autore, ita tamen, ut potior eorum pars in controversiis ponatur, de quibus, non injucundum erit, lectoribus quædam propinare. Primas tenet controversia de descensu Christi ad inferos, qui literaliter plerumque est expositus a potiore parte nostrorum Theologorum, usque dum post aliorum dubias sententias *Hedingerus* & *Rusius* aliam amplecterentur expositionem, quæ semina disceptationum variarum spargeret, quas quidem latius serpere prohibuerunt Academiæ Jenensis Nutritii Serenissimi. Breviter exinde repetuntur controversiæ quædam celebriores de pœnitentia; quo de contritione, omnibus convertendis necessaria, & desperatione salutari, *Jochii* notissimæ referuntur lites. Amplior & turbulentior fuit controversia de lucta pœnitentiali, ab A. 1737 terras Megalopolitanas agitans, & vulgo *Dargunensis* appellata a loco, unde passim hæc doctrina manavit ad alios. Quæstio principalis in eo fuit posita, quid per luctam principalem intelligeretur. Describebant vero istam sequenti ratione: Quando homines huc usque securi a Deo excitentur per verbum ipsius ad conversionem & pœnitentiam, eos ab initio deduci ad cognitionem status sui miseri & infelicis sub peccato & hypocrisi; inde oriri sensum, seu affectum, doloris, timoris, pudefactionis, & indignitatis, vividum, sequi deinceps desiderium liberationis ab hoc statu damnationis & accusationis per Christum, sed non sine majore, vel minore, diuturna collisione & lucta carnis & spiritus, carnis quidem, mutationi huic salutari reluctantis, spiritus autem, contra carnem, ejusque resistentiam, in homine pœnitente & excitato pariter repugnantis, tam diu quidem, donec non modo ipsum remissionis & justificationis beneficium, sed etiam tranquillitas conscientiæ & certitudo status gratiæ, consequatur. In his omnibus cavendum esse, docebant, ne quis ita a Deo excitatus ante tempus a Deo præscriptum, per co-

Pag. 1085. 1088. 1089.

natus proprios & immaturos, & per anticipationem ſolatii intempeſtivi, inde ſe proripiat; imo potius tutiſſimum & ſaluberrimum eſſe, exſpectare maturos fructus converſionis &
Pag. conſolationis ſolidæ ac duraturæ. Hanc ſummam hujus con-
1092. troverſiæ Noſter exhibet, &, quæ publice privatimque de ea ſcripta ſunt, ſtrictim recenſet, hoc memorabile ſubjungens judicium, optimum eſſe, ſi una ex parte deſinerent homines ſe promiſcue habere & gerere pro Chriſtianis, quales re vera non ſunt, huncque in finem, non per philavtiam, ſed ſecundum dictum verbi divini, ſtatum animæ ſuæ accurate, & prout neceſſe eſt, explorare diſcerent; atque ex altera miniſtri eccleſiæ omnes, vitatis utrinque abuſibus extremis, graviter, humiliter, prudenter, & cum caritate, ducerent animas ad Deum per Chriſtum ſine levitate & ſine duritie, quod certe non omnes faciunt. Atque hæc judicandi ratio & controverſiæ huic convenientiſſima,& eccleſiæ utiliſſima, omni-
1094. no eſt reputanda. Huc etiam refertur controverſia de confeſſione privata, & abſolutionis indole, cui alia additur, ubi diſputatur de pietate, ad eſſentiam religionis pertinente, aut
1098. non pertinente. Nec omittuntur controverſiæ de novis ver-
1104. ſionibus Biblicis, in lingua vernacula editis. Copioſius pertractata hic legitur controverſia *Herrenbutiana*, ſive cum ſocietate fratrum *Moravorum* diſceptata, quæ ſecundum origines ſuas, doctores, ſententias religioſas, & reliqua fata, deſcribitur. Multa etiam de Ill. Comite *Zinzendorffio* referuntur, & inprimis *Reſponſi Facultatis theologicæ* commemoratur ratio, quod ipſe
1109. hic Comes cum *Steinbofero* ſibi expetierat. Interim, addit Noſter, certum eſt, id Reſponſum ſocietati *Herrenbutianæ* pro illo ſtatu, in quo tunc temporis erat, datum fuiſſe, ad mutatas vero illius conditiones, & ſecutas poſtmodum res circumſtantes deteriores, nec poſſe, nec debere, applicari. Unde etiam factum eſſe, Autor ſcribit, ut nunquam neceſſarium viſum ſit, publico nomine reſpondere ad vellicationes odioſas, quas hinc
1135. inde a notis Autoribus proveniſſe ſcimus. Miramur tamen, de doctrinis hujus ſocietatis nihil ab Autore ſummatim recenſeri, nec capita potiora uno intuitu oculis lectorum ſubjici.

Fideliter

Digitized by Google

Fideliter tamen recenſentur, quæ ultro citroque dicta & fortiter propoſita ſunt, quibus hoc additur Autoris judicium: Uſum hujus hiſtoriæ, arduæ ſane, neque in abſoluta & illimitata defenſione hujus cauſæ, neque in ſimili ejus oppugnatione, quærendum eſſe, ſed in conſcientioſo pretioſi a vili, veri a falſo, utilis ab inutili, diſcrimine. Optat denique Noſter, ut memorabilis hæc ſocietas in illis bonis, quæ Deus in eam vere contulit, conſtanter permanſiſſet ſine tot acceſſionibus & mixturis, quæ ei in ſumma rei & in principe cauſa plus nocuerint, quam profuerint. Magno, inquit, hoc opus probatorio labore indiget, cui non merum aurum argentumque cum margaritis, ſed plures, quam forte agnoſcitur, ſtipulæ, plura ligna & fœna combuſtibilia, ſi non & paſſim his priora, hinc inde ſuperſtructa ſunt. Reliquas controverſias, ut *Melodianas, Haferungianas, Nordbuſanas*, & quæ ſunt reliquæ, in eccleſia noſtra natas atque demortuas, conſulto Noſter omiſit, & his omnibus, quæ relata erant, poriſmata quædam, ſalutaria
ſane & lectu digniſſima, adjecit. In reliquis hiſtoriæ partibus, Pag.
quæ *Arminianiſmi*, & eccleſiæ *orientalis*, faciem depingit, pau- 1145.
ca fuerunt, quæ de novo fuerunt adjecta. In ſtricturis tamen 1185.
Atheiſmi & *Deiſmi* celeberrima, aut famoſiſſima potius, recen- 1229.
tiorum Autorum adjecta ſunt nomina, quæ *Notitia* Scripto- 1243.
rum quorundam inſignium excipit, & characteris eorundem hiſtoria, ex judicio critico virorum doctorum, quandoque etiam ipſius collectoris, delineati. Ceterum nec id Lectores celare debemus, Autorem Celeberrimum, quem nuper ad Superos abiiſſe accepimus, data quavis occaſione *Edzardi* reſpondiſſe ſcripto, quod contra priorem hujus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ editionem in medium proferre non dubitaverat. Locupletiſſimus Index Operi univerſo colophonem imponit, cujus iteratas curas majores Autori laudes, & lectoribus inſigniores fructus, collaturas eſſe, optimus quisque judicabit.

DE LITURGIA ROMANI PONTIFICIS IN SOlenni celebratione Miſſarum Liber tertius. Ubi ſacra myſteria ex antiquis Codicibus, præſertim Vaticanis,

aliis-

Digitized by Google

aliisque monumentis, plurimum illustrantur, cura & studio DOMINICI GEORGII, ex intimis SS. D. N. Benedicti XIV, Pontif. Max. Sacellanis.

Tomus II.

Romæ, typis Nicolai & Marci Palearini, 1743, 4 maj.
Alph. 2 plag. 19.

Libro hujus Operis *primo* & *secundo*, de quibus in his *Novis Actis A. 1732 Mense Febr. pag. 91 seq.* diximus, succedit *tertius*, inscriptus *sanctæ memoriæ Benedicto XIII*, a quo ad illum laborem exstimulatum se dicit Rev. Autor. Hunc, quod novum aliquibus ἀποθεώσεως Pontificiæ specimen videri potest, non aliter compellat, ac si omnia tueretur, suarumque molitionum conscius esset, ejusque precibus hoc in acceptis refert, quod *Benedictus XIV* sibi adeo beneficum se præbuerit, & edendo huic Operi sumtus liberali manu subministrarit.

Absolvitur *Volumen* hoc partim *Dissertationibus*, partim tractatione argumenti propositi. *Dissertatio I* agit de *Hierarchia ecclesiastica sanctæ Romanæ ecclesiæ*, ejusque *Caput I* de *Episcopis*. Romano Pontifici, sacram cœnam celebranti, sex ordinum ministros, *Episcopos*, *Presbyteros*, *Diaconos*, *Subdiaconos*, *Acolythos*, & *Cantores*, adfuisse, testimonio *Innocentii III* & *Durandi* probat Autor, addens *Lectores*, quo sic septenarius numerus sibi constaret. Sed, hos ab antiquissimis inde temporibus obtinuisse, ex autoritatibus illis, quas adducit, non patet; hoc tantum inde perspicitur, Episcopos Romanos Episcopis, ad urbem venientibus, potestatem sacris litandi haud raro fecisse. Hi primum ab *Anastasio* A. 769 dicuntur *septem Episcopi cardinales*, *urbis Episcopi*, & *Episcopi Romani* in inscriptione antiqua, primum edita a *Mabillonio*, *Episcopi hebdomadarii*, per hebdomadem, vicibus mutatis, muniis sacris vacantes, *Vicarii* denique Pontificis Romani, quia, expleta hebdomade, ad sedes suas redibant. *Capite II* de *Presbyteris* agit Rev. Autor. *Presbyteros cardinales* repetit ab exordiis sedis Apostolicæ. Hi parochiales ecclesias urbis regebant, quorum singuli singulis primum adscripti erant,

Pag. 1-13.

erant, inde plures, quorum princeps *cardinalis* dicebatur. *Archipresbyter* erat, qui priorem locum obtinebat in ordinatione alicujus tituli, atque iſto Seculo VII & VIII, vacante ſede, una cum Archidiacono & primicerio Notariorum regebat eccleſiam, & literas ſuo atque illorum nomine uſque ad conſecrationem novi Pontificis ſcribebat. Quot autem horum fuerint, cum ſubſcriptiones multum varient, definiri nequit. *Sixtus V*, publico decreto edito, hos deinceps 50 futuros eſſe, ſanxit. *Caput III* de *Diaconis* inſcriptum eſt. Horum ſeptem Pag. 14-
a *Petro* Romæ inſtitutos fuiſſe, opinatur Autor, *regionarios* di- 24.
ctos, quoniam ſeptem regionibus eccleſiaſticis præerant, quorum primus *Archidiaconus* appellabatur. Præter illos ſeptem 24-28.
erant alii Diaconi in eccleſiis urbis, qui titulares dicebantur. Numerus Diaconorum *regionariorum* & aliarum eccleſiarum non ſemper erat idem. Diſtincti illi fuerunt in *regionarios* & *palatinos*. Diaconos cardinales *Sixtus V* ad quatuordecim reduxit, &, quæ diaconiæ retinendæ eſſent, edixit, atque hi Pontifici, miſſam celebranti, inſerviunt, qui quibus veſtibus fuerint 28-41.
amicti, ab Autore exponitur. Ex ſeptem Diaconis regionariis unus nominabatur *oblationarius*, cujus erat, *oblatas*, id eſt, panem & vinum, ubi Pontifex miſſam paraturus erat, Archidia- 41, 42.
cono porrigere. *Capite IV* de *Subdiaconis* docemur. Horum initio pariter ſeptem fuere, *regionarii* dicti, quos *Fabianus* Pontifex creaſſe dicitur. Primus nuncupabatur *Archiſubdiaconus*, item *prior Subdiaconus regionarius*, quorum numerus cum tempore ad 21 adſcendit. Diſtincti fuerunt in *regionarios*, *palatinos*, & *cantores*. Palatinis etiam nomen erat *baſilicariorum*. Integrum collegium *ſchola baſilicæ*, & cantorum *ſchola cantorum*, appellabatur. Horum autoritas non erat ſpernenda. Subſcribebant antiquitus Conciliis Romanis, aut decretis Pontificum, in iisdem datis, electionem Pontificis ſuo aſſenſu comprobabant, & quæ hujus generis alia erant. Hi in ſubſcriptionibus variis veniunt nominibus, quorum rationem dat Vene- 43-58.
randus Autor. Ex horum ordine erant *Capellani Pontificis*, primum Seculo XI memorati, qui diplomatibus Apoſtolicis dandis præfecti erant, quo ipſo nomine inſigniuntur auditores cauſarum ſacri palatii, quorum primum mentio fit in literis

Pag. 58- Apostolicis *Joannis XXIII*, A. 1410 d. 25 Maji datis. Subdia-
64. conorum numerus certus non fuit, quorum ordo, cum offi-
cium venale esset factum, integer est abactus ab *Alexandro*
64-67. *VII*. Quis magister sacri palatii, & quod hujus officium, fuerit,
quibus testibus Subdiaconi fuerint usi, declarat Autor, dissertans
67-74. de *planeta, tunica, rocco, sudario. Capite V* de *Acolythis* differitur.
Illos itidem primo jamdum tempore locum habuisse, affirmat
Autor, Diaconorum imperio subjectos, divisos in *palatinos, sta-
tioñarios*, & *regionarios*. A vigesimo ætatis anno muneri huic
admovebantur, in quo ubi bene se gessissent, ad Diaconatum,
quinquennio elapso, promovebantur. Hi aliquando diplomata
Pontificum dederunt, & electioni horum interfuerunt, sup-
pressi ab *Alexandro VII*, constitutis duodecimviris, quos *signa-*
74-80. *turæ justitiæ votantes* vocarunt. De horum vestibus & muneri-
80-82. bus Autor deinde loquitur. *Caput VI* de *Lectoribus* exponit. Hi
memorantur jamdum A. 251, ex quibus aliqui ad episcopalem,
imo pontificium, apicem assurrexerunt. Pueri ubi legebantur,
ad annum ætatis 20 munere hoc fungebantur. Poterant uxo-
rem ducere, sed, qui viduam sibi adjunxerat, Lector manebat,
nec nisi Subdiaconus fieri poterat. Notat *Cangium* Autor, affir-
mantem, *Cypriani* ævo solos provectæ ætatis, meritis & doctrina
claros, Lectorum muneri admotos fuisse. Quæ horum vestes,
itemque munia, fuerint, declarat, interspergens quædam de Le-
ctoribus in ecclesia Africana. Primo horum nomen erat *pri-
micerii*, item *primicerii scholæ lectorum*. Subjiciuntur aliqua de
82-105. *Ostiariis* & *Exorcistis* in ecclesia Romana. Sequitur *Caput VII*
de *Schola Cantorum*. Cantores Clericis accensentur; collegium
quippe, quod scholam cantorum vocabant, septem Subdiaco-
nis constat. Cantus in ecclesia Romana non demum a *Damasi*
temporibus obtinere cœpit. Ritus canendi huic jamdum ini-
tio Seculi IV peculiaris fuit, quem *Gregorius M.* ordinatius
105-113. constituit, post ab Anglis, Germanis, & Gallis, adoptatum. Huic
fini serviebat certus puerorum numerus, qui in monasteriis
in canendi arte instituebantur. Romæ schola cantorum est
constituta. Primus illius *primicerius*, item *prior scholæ*, saluta-
batur, cujus erat, omnia, quæ ad cantum spectabant, ordi-
nare.

Digitized by Google

nare. Qua ratione cantus & modulatio succeſſu temporis Pag. 113.
fuerit perfecta, quibus veſtibus induti inceſſerint Cantores, 118.
quove in loco templi munere canendi ſint functi, copioſe
ſatis Ven. Autor enarrat. 118-126.

Diſſertationis II, qua de *libris liturgicis ſanctæ Romanæ ecclesiæ* agitur, *Caput I* de *libro Evangeliorum* exponit. Libri liturgici eccleſiæ Romanæ inde ab antiquis temporibus diſtribuebantur in librum *evangeliorum*, *lectionarium*, ad legendam epiſtolam, *librum ſcramentorum*, & *antiphonarium*, qui ſtudioſiſſime aſſervabantur. Libri Evangeliorum, quibus ad miſſam utebantur, literis aureis, aut argenteis, in pergameno purpureo ſcribebantur, ac tabulis, pretioſis lapidibus ornatis, operiebantur, & capſis, auro argentoque & gemmis inſignitis, recludebantur, quales ab Imperatoribus, Regibus, viris principibus, & piis hominibus, eccleſiis donabantur, quorum adhuc aliqui in Bibliotheca Vaticana, eccleſiis, & monaſteriis, cuſtodiuntur, quorumque ſatis prolixam deſcriptionem Autor exhibet. Singulis ſectionibus 127-144.
Evangeliſtarum, diebus dominicis & feſtis deſtinatis, præfixus eſt indiculus, qui *Evangeliorum breviarium*, & *capitulare Evangeliorum*, dicebatur. *Caput II* eſt de *libro Sacramentorum Gelaſiano & Gregoriano, & de miſſali.* Sacramentorum liber erat 144-148.
collectio precum, quæ a ſacerdote, adminiſtrante Sacramenta, recitabantur. Harum collectionem inſtituiſſe fertur *Gelaſius*, quasdam tamen anterioribus jamdum temporibus obtinuiſſe, probat Autor. Codicem *Gelaſianum* recognovit *Gregorius*, quo facto, *Gelaſianus* in deſuetudinem abiit, ut hujus non niſi unus ſuperſit, typis exſcriptus Romæ A. 1680. Sequentibus temporibus dici cœpit *liber miſſalis* & *miſſale*, item *miſſale plenarium*, in quo ſingula ad miſſæ celebrationem ſingulis diebus per annum celebranda continebantur. *Caput III* de *Lectionario* inſcri- 148-171.
ptum eſt. Etiam hujus uſus in miſſa, continentis lectiones eccleſiaſticas, potiſſimum ex *Pauli* Epiſtolis excerptas, quæ ad miſſam per annum leguntur, concinnati, uti fama fert, ab *Hieronymo*. Exiſtimat tamen Noſter, multo ante hujus ævum certas lectiones, ad miſſam legendas, in eccleſiis deſignatas fuiſſe. Firmat hoc ex Canone paſchali S. *Hippolyti* Epiſcopi, unde patet, cer-

tas ex utroque Testamento lectiones diebus statis in ecclesiis ter-
Pag. 172-177. tio a C. N. Seculo lectas fuisse. Dicebatur antiquitus *liber comitis*, qui, *Carolo M.* imperante, ab *Alcuino* est emendatus, quod testimoniis *Mabillonii Annal. Benedict. Lib. XXVI Cap. 61 Tom. II pag. 328*, & *Lib. III Cap. 3 Spicil. Tom. IV pag. 485*, adstruit. Liber comitis a Purpurato *Thomasio* A. 1691 luci est datus. Inferiori ætate divisus est in *majorem* & *minorem*, quorum ille ob epistolarum multitudinem majoris erat molis, hic minoris. Idem nomen habuit *apostoli*, ob lectiones ex *Pauli* Epistolis maxima ex parte excerptas, item *epistolarium*, qui libri pariter eleganti scriptura & aureis characteribus exprimi solebant, & exterius exornabantur, aque viris probis ecclesiis dono
177-184. dabantur. Sequitur *Caput IV* de *antiphonario.* Hoc nomine veniunt *antiphonæ ad introitum*, utplurimum ex *Davidicis Psalmis* decerptæ; *versiculi duo* ex iisdem; deinde *graduale*, *tractus*, *offertorium*, & *versiculi post communionem.* Seriori ætate accessere *prosæ* & *sequentiæ*, certis diebus decantandæ. Hic vulgo ad *Gregorium M.* refertur; at intercessit *Jo. Ge. Eccardus*, *Gregorium* non I, sed II, nominans, quem Noster refutat. Cum in Galliis libri antiphonarii corrupti essent admodum, *Carolus M.* illos per viros peritos emendandos curavit, & ad
184-192. modulos Romanos revocari jussit. Subjiciuntur aliqua de
192-194. editionibus & Codicibus MStis antiphonarii.

Dissertationis III argumentum est *de Tropis.* Hos definit per versiculos, qui in præcipuis festivitatibus immediate ante introitum canuntur, perinde ac ipsius introitus præludium, cui statim introitus conjungitur. Hi in antiquissimis libris non inveniuntur, & Card. *Bona* testatur, se illos ante A. C. 1000 non offendisse, cui accedit Cl. Autor, affirmans, ante Seculum XI nullum eorum exemplum se deprehendisse, & a monachis primum excogitatos fuisse, inde ad alias ecclesias transiisse. *Ekkehardus* junior in Vita *Notkeri* narrat, ipsum tropos scripsisse, sed, quia is demum Seculo XIII floruit, idoneus testis haberi nequit. Exempla horum troporum ex Codicibus in me-
195-204. dium affert, &, quibus nominibus illorum libri indigitati fuerint, tradit.

Dissertatio IV de *prosis & sequentiis* agit. *Prosam* & *sequentiam*,

Digitized by Google

quentiam, quæ voces feculis barbaris natæ, non unum idemque, quod *Cangius* exiſtimat, ſignificare, obſervat Autor, largiens, apud Germanos Seculo XI *proſam* & *ſequentiam* pro uno eodemque habitas fuiſſe. Autorem ſequentiarum citant alii *Gelaſium*, alii *Gregorium M.*, alii *Notkerum*, quorum opinionibus expenſis, concludit Autor, *Notkerum* primum illarum autorem dicendum, ita tamen, ut alii poſt alios ſequentias quasdam adjecerint, quarum initia cum adjectis in margine Autorum nominibus in ſubjecta tabella exhibet, & varios Codices atque editiones inter ſe contendit. In Romana eccleſia ante Seculum Pag. 205.
X ſequentiæ nullæ obtinuerunt, Seculo XI in urbis eccleſiis in 230.
uſu eſſe cœperunt, Seculo XII in ſacris Pontificiis, in die natalitio Domini, & paſchatis, inter prandendum ſunt adhibitæ; his quippe diebus Pontifex, peractis ſacris, cum Epiſcopis & aliis ordinibus cibum ſumere ſolebat; cantores igitur juſſi ſunt ſequentiam decantare. Erat ſequentia veluti appendix illius modulationis, quæ a cantoribus poſt alleluja uſurpabatur, & in longum protrahebatur. 230-234.

Has Diſſertationes excipit *Liber III de Liturgia Romani Pontificis in ſolenni celebratione miſſarum*; cujus *Capite I* docetur, qua ratione Pontifex ad rem ſacram faciendam ad altare proceſſerit. Præcedebat Subdiaconus, ferens thymiaterium, ſuffitum adolens; præſto erant duo acolythi, vas, in quo euchariſtia condita erat, manu tenentes, ac Pontifici oſtendentes, quam is adorabat; qui mos vero præferendi *ſancta*, quo nomine antiquitus euchariſtia veniebat, poſt in deſuetudinem abiit. Præferebantur item ſeptem candelabra. Qua ratione vero hic variatum fuerit ſequenti tempore, ſubdit. *Capite III* morem, quo 5-15.
Epiſcopi e ſecretario ad altare a Seculo IX ad XIII proceſſerint, exponit. *Libros plenarios*, quos *Honorius Auguſtodunenſis* nominat, non eosdem vult eſſe, quod *Cangius* judicat, cum *miſſalibus plenariis*, ſed potius de *Evangeliorum* libris intelligit *Capite IV*. Qua ratione Pontifex a Seculo IX ad XIII ad ſa- 15-22.
cra in altari facienda, & quibus comitibus, proceſſerit, docetur *Capite V*, ubi de *mappula*, ſive baldachino, quæ ſuper caput Pontificis ab ingreſſu eccleſiæ ad altare usque a cubicula-

Pag. 22- riis extendebatur, quædam inſperguntur. *Capite V* procedendi
26. cerimoniæ, Seculo XIV, XV, & XVI, uſitatæ, enarrantur, quæ
hodierno adhuc die obtinent, in quibus omnia ad pompam
& magnificentiam ſunt comparata, a ſimplicitate Chriſtiana
27-33. immane quantum diſcedentia. *Capite VI* indicatur, qua re differat hodiernus Pontificis ad ſacra ſolennia procedendi modus
ab antiquo. *Capite VII* agitur de *antiphona ad introitum. Anti-*
34-40. *phonæ* erant breves ſententiæ, ex variis *Pſalmorum* verbis deſumtæ, & alternis vicibus a duobus choris cantorum decantatæ. *Ad introitum* dicebantur, quia canebantur, uſque quo
Pontifex ad exordium miſſæ perveniret. Has primas *Cæleſtinus*
40-46. inſtituiſſe perhibetur. *Capite VIII* commentatur Autor de ſedibus Epiſcoporum, quæ reliquis erant altiores, ad quas tribus
adſcendebatur gradibus, quippe pretioſis aulæis velabantur.
Capite IX ſermonem facit de confeſſione, quæ fiebat verbis illis: *Judica me Deus*, quam Pontifex, acceſſurus ad altare, edebat, quem morem octingentis annis antiquiorem non eſſe,
pronuntiat. In illis autem confeſſionum formulis multum eſt
variatum, itemque precibus, quas poſt illam confeſſionem fundebat, quarum formulas aliquot Autor exhibet, quarum quædam directæ ad B. *Mariam*, Sanctos, Martyres, & Confeſſo-
47-62. res, quæ multam ſuperſtitionem redolent. Quoniam autem
Pontifex, vel quivis alius Epiſcopus, ſacra faciens, ubi precatus erat: *Oramus te, Domine, per merita & patrocinium omnium ſanctorum, & eorum, quorum reliquiæ hic ſunt* &c.
altare oſculabatur, nullum altare conſecrari poterat, ſub quo
non reliquiæ Sanctorum conditæ eſſent, quæ aliquando in al-
62-67. tari ponebantur, & miraculum patraſſe jactitantur. *Capite X*
Autor diſſerit de oſculo, quo Pontifex, vel Epiſcopus, miſſam
celebraturus, venerationem ſuam teſtabatur altari, itemque li-
67-72. bro Evangelii. *Capite XI* ſermonem facit de uſu thuris in eccleſia Romana, potiſſimum ubi Pontifex ad altare vadebat, & prope altare ſtabat, quem morem ex Apoſtolorum temporibus arceſſit, provocans ad adolendi ritum, in Vet. Teſtamento uſurpatum, neſcius, umbras iſtas, Chriſto corpore præſente, evanuiſſe. Canones, ſic dicti, Apoſtolici, recentioris ævi, rem non
conficiunt.

Digitized by Google

conficiunt. *Caput XII* eſt de uſu precationis *Kyrie eleiſon*, & Pag. 72-
Chriſte eleiſon, ante miſſæ celebrationem, quæ a ſchola canto- 77.
rum intonabatur poſt cantatam antiphonam ad introitum, ubi
Pontifex, oratione facta, ad ſedem ſuam acceſſiſſet. Exci-
piebat proxime hymnus: *Gloria in excelſis Deo*, de quo *Capite*
XIII, quem Pontifex ſtans inchoabat, chorus reliqua accinebat.
Cum tempore variæ acceſſiones ſunt factæ, interdictæ a *Ni-*
colao V, poſt Concilium Tridentinum prorſus ſublatæ. Origi- 78-92.
nem hujus hymni canendi, dum miſſa celebraretur, vulgo re-
petunt a *Teleſphoro*, qui illum cantari voluerit nocte, diem
Chriſti natalem antecedente, dum miſſa fieret, *Symmachus*
ad dies dominicos & natalitios Martyrum transtulit, alii addi-
tamenta quædam adjecerunt. Tempore quadrageſimali ad
Paſcha uſque intermittebatur, niſi dies feſti intercurrerent,
in aliis eccleſiis toto tempore adventus non audiebatur. In 92-99.
quibus præterea feſtivitatibus cantio hæc fuerit adhibita, do-
cetur *Cap. XIV*. Finito hymno, Pontifex, vel quicunque Epi- 99-104.
ſcopus, eccleſiam ſalutabat, *pax vobiscum*, concione reſpon-
dente, *& cum ſpiritu tuo*. Presbyteri diebus quadrageſimæ,
& quatuor temporibus, ſive in vigiliis Sanctorum & reliquis
jejuniorum diebus, dicebant: *Dominus vobiscum*, accinente po-
pulo: *& cum ſpiritu tuo*. *Cap. XV* de *oratione ad miſſam* verba 104-108.
facit Autor. Orationes, quæ nunc obtinent in eccleſia Romana,
Thomaſio judice, a *Conſtantini M.* ætate repetendæ ſunt, aliæ a
Leone M. elaboratæ, auctæ & reſtitutæ identidem a *Gelaſio* &
Gregorio M., quorum uterque illas ſingulari ſtudio collegit, a
quibus ſacramentarium *Gelaſianum* & *Gregorianum* nomen tu-
lit. In baſilica Lateranenſi Seculo XIII uſu fuit receptum, ut
in miſſa & divinis officiis loco precationum liturgicarum ora-
tio dominica adhiberetur. Concluſio orationis erat, *per do-* 108-119.
minum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui tecum vivit & regnat in
unitate Spiritus ſancti, quo ſic publica Trinitatis confeſſio ede-
retur. Ultima verba erant, *per omnia ſecula ſeculorum*, qui-
bus prolatis, populus dicebat *amen*. *Cap. XVI* exponit ritum 119-122.
legendi epiſtolam, quod fiebat a Subdiacono, qui illam non
Latine ſolum, ſed & *Græce*, in gratiam illorum, qui Latini ſer-

monis

Digitized by Google

monis expertes erant, prælegebat. Sub finem lectionis populus acclamabat, *gratias Deo*, etiam antiquioribus temporibus, *pax tecum*. Finita lectione, Subdiaconus osculum figebat Pontifici. *Innocentius III* instituit, ut calceo suo osculum
Pag. 122. imprimeretur. Post epistolam, ut ex *Capite XVII* discimus, cane-
133. batur *Psalmus*, qui dicebatur *responsorius gradalis*, sive *responsorium gradale*, quia, *uno* canente, *chorus consonando respondebat*, & quod juxta gradus pulpitis cantaretur. Responsorium instituebatur ex inferiori gradu ambonis, sequebatur *alleluja*, quod, uti ex *Augustino* videre est, in ecclesiis Africanis diebus dominicis, & quinquaginta a festo paschali ad Pentecosten usque diebus, audiebatur, in Romana ad missas
133-141. etiam extra Pentecosten decantabatur. Sequitur *Caput XVIII de Evangelii lectione*. Fiebat illa post epistolam, & quidem munere illo fungebatur *Diaconus*, vel, illo deficiente, *Presbyter*, qui, accedens ad Pontificem, illius pedes osculabatur, & his verbis dimittebatur: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis*. Huic duo candelabra & duo thuribula præferebantur. Lectio instituebatur ex ambone primum Latine, inde Græce. Populus salutabatur his verbis: *Dominus vobiscum*, cui hic respondebat: *& cum spiritu tuo*. Inter legendum omnes capite detecto stabant, &, qui baculos manu gestabant, illos deponebant. Morem Latine pariter & Græce legendi Evangelium & epistolam repetit Autor ex Seculo XII. *Joannes VIII* Slavonis permisit, ut idiomate Slavonico legeretur, ita tamen, ut lectio
141-163. Latina præmitteretur. *Capite XIX* quædam affert Autor de sermonibus sacris post Evangelium inter solennia missarum. Hi ex antiqua consuetudine habebantur ab Episcopis & Pontificibus, quod cum de posterioribus neget *Sozomenus Hist. Eccles. Lib. VII Cap. 19*, contrarium exemplis, tum antiquis, tum recentio-
164-174. ribus, *Clementis* potissimum *XI* & *Benedicti XIII*, demonstrat. *Capite XX* inquiritur in originem Symboli, in missa cantandi. Mos hic primum obtinuisse videtur in ecclesia orientali; in occidentali non *Damasus* invexit, sed demum a Seculo VI, & quidem post Concilium *Toletanum III*, habitum A. 589, vigere cœpit. Maxime invaluit hæc consuetudo in ecclesia Romana

ante

Digitized by Google

ante Seculum VIII, ſed tamen ſubinde etiam lectum. Prius, quam Pag. 175-
ad celebrandam miſſam ſe accingerent, Diaconus aliquis *cor-* 185.
porale ſuper altare extendebat, quod docetur *Capite XXI.* Erat
corporale ſindon, ſive linteum, tantæ capacitatis, ut operiendo
altari ſufficeret. *Offertorium* erat cantus, ex *Pſalmo* quodam 184-188.
fere ſemper ſumtus, qui canebatur, dum fideles oblationes
ſuas ex vino & pane offerrent, cujus rei rationem arceſſunt
ex ſacris Vet. Teſt. in quibus durante ſacrificio Levitæ hymnos
ſacros, comitantibus inſtrumentis muſicis, concinebant. *Capite* 189-195.
XXII diſquiſitio inſtituitur in primam oblationum originem.
Panem & vinum ex antiquiſſimo ritu deferebant ad Epiſco-
pum & Presbyteros, quod ex Canonibus Apoſtolorum *Can.*
III Juſtini Apol. II edit. A. 1615 & aliis probat. Munera hæc
ſolum accipiebantur a fidelibus, non a pœnitentibus, nec il-
lis, qui ſacrorum communione excluſi erant. *Oblatarum* no- 196-201.
men primum Seculo VIII ortum eſſe obſervat, quæ multa cura
ante diem natalem, vel reſurrectionis Chriſti, ex pane coloris
candidi conficiebantur, quæ erant *tenues* & *graciles*, ſed *paulo*
grandiores, quam in præſentia, quia olim in plures partes
frangebantur. Erant rotundæ, figura crucis notatæ. Quam- 201-202.
diu vero mos iſte offerendi viguerit, cum ſucceſſu temporis
loco munerum numi in uſum pauperum & parochorum ſuc-
ceſſerint, ſuccincte docet. *Cap. XXIII* exponit de actionibus 202-212.
Pontificis poſt ſuſceptas oblationes laicorum. Illis acceptis,
Pontifex redibat ad ſedem ſuam, & manus lavabat, qua
in re miniſterium ipſi præbuerunt Diaconi, interdum Subdia-
coni, aquam ſubminiſtrantes, aſſiſtentibus Presbyteris. Diſ-
ſerit dehinc de oblationibus Epiſcoporum, Presbyterorum;
Diaconorum, & miniſtrorum, de calice & oblatis in altari lo-
catis, palla item, qua hæ cooperiebantur. Exhibet porro
diverſas precum formulas, quæ fundebantur, ubi oblatæ al-
tari imponebantur, & ſuffitus in thuribulum immittebatur &
incendebatur. Hoc facto, Pontifex & Epiſcopi manus iterum 213-228.
lavabant, recitantes partem *Pſalmi: Lavabo inter innocentes* &c.
qui ritus inde a Seculo XIV in uſu eſſe cœpit. Tunc Pontifex 228-229.
& ceteri omnes, dicta oratione, *Suſcipe ſancta Trinitas*, vertunt

Digitized by Google

ſe ad populum, dicentes voce clara & perſpicua, *orate fratres*; inde concio preces allegabat ad Deum, ut ſacrificium in ipſius (offerentis) & omnium ſalutem accipere velit. Deſcribuntur denique ritus, ac orationum initia proferuntur, quæ ad oblationem hoſtiæ & calicis, itemque ſuffitus, factæ, inde a Seculo XIV ad præſentem ætatem uſque recitatæ. *Capite XXIV* loquitur de oratione, quam liturgici ſcriptores *ſecretum* appellant, eo quod a celebrante ſacra myſteria *ſecreto* dicebatur, quaque Deum invocabat, ut oblata recipere dignetur, cujus appellationis rationem ex libris ritualibus adſtruit. Index rerum copioſus ſatis ſubjicitur. Eruditiſſimus Autor in hoc Opere induſtriam ſuam ſatis ſuperque demonſtratum ivit, ea ex variis libris Romanæ eccleſiæ ritualibus & formis deſcriptis, & manu exaratis, congerendo, quæ ad inſtitutum ipſius facere poterant. Et utilis poteſt eſſe opera hæc ſocietatis Romanæ doctoribus, quo inde multiplices illos ritus, eorundemque variationes, addiſcant. Alii inde humanæ ſapientiæ negotioſam occupationem circa religionis externæ cerimonias perſpicere poſſunt, quæ, non contenta ſimplicitate, omnia ad externam pompam convertit, quo plebs rudis illis ſub ſpecie devotionis detineatur, &, ne rationes illarum deſint, ſignificationes myſticas & ſpirituales excogitat. Simul aliquis iſta legens in hanc ingredietur opinionem, fieri non poſſe, ut ſacerdos Romanus, ſacra facturus, cujus cogitationes in harum illarumve cerimoniarum obſervationem rapiuntur, intentionem ſemper in animo habere poſſit, a qua tamen omnis Sacramentorum & rerum ſacrarum vis, ex illorum ſententia, pendet.

Pag. 229-241.

VITA DEL CARDINALE GASPARO CONTARINI, &c.

id eſt,

VITA PURPURATI CASPARIS CONTARENI, ſcripta a LUDOVICO BECCATELLO.

Brixiæ, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1746, 4 maj. Plag. 20.

Edidit

Digitized by Google

Edidit librum Eminentiss. Purpuratus *Quirini*, præfectus Bibliothecæ Vaticanæ, Episcopus Brixiensis. Inscripsit eundem Illustrissimo ac Reverendissimo Domino *Josepho Thunn*, Episcopo Gurcensi. Formula dedicationis sustinet vicem Præfationis omnino copiosæ. In eo totus est & assiduus Vir Emin. ut *Pauli III* Purpuratos, in quorum numero fuit *Contarenus*, vindicet præstantissimos, *Paulum III* extra nævos collocet, ac, velut aliud agendo, autoritatem Concilii Tridentini commendet quibuscunque. In Præfatione eundem insistit Autor tramitem, eodem sudat in clivo. Inserit libro icona *Contareni*, quam versiculi hi exornant, infra positi:

Si velut egregia pictura, maxime Caspar,
Est expressa tui corporis effigies;
Sic divina tuæ potuisset mentis imago
Pingi, nil oculi pulchrius adspicerent.

Vita *Contareni* primum edita fuit *Tomo III* Operis, quod inscribitur *Collectio Epistolarum Card. Reginaldi Poli*, sed nondum ad nos perlato. Decerpemus exinde epitomen qualemcunque. Lucem vitalem *Contarenus* adspexit Venetiis A. 1483, 16 Oct. genere nobilissimo procreatus, patre *Ludovico Contareno*, matre *Polyxena Malipiera*. *Thoma* gavisus fuit fratre. Mater ipsi nomen ex Magorum uno, ad Jesulum veniente, impertivit. Mercaturæ nobiliori ipsum destinaverat pater. At, ex quo ardorem Pag. 2. celeriter arripiendi ea, quæ edocebatur, pervidit, a literarum 3. studio eum avocare religioni sibi duxit. *Caspar* Venetus a *Georgio Valla* & *Marco Antonio Sabellico*, eruditissimis hominibus, Latinæ linguæ elementa accepit. *Antonio Justiniano* & *Laurentio Bragadino* præeuntibus, initia Logices hausit. A. 1501 pater eum Patavium ire jussit, ut studiis Academicis imbueretur. Græca didicit hic a *Marco Masuro*, Græco, ac Philosophiam *Aristotelicam* a *Petro Mantuano* edoctus est. Exsplendescebat tunc Patavina Academia disciplinis ac scientiis. Florebat ea *Andrea Naugerio*, *Marco Antonio*, *Baptista de Turri*, *Hieronymo Fracastorio*, & *Baptista Egnatio*, historiarum ponto. Obiit *Caspari* pater A. 1502. Bellis involveba-

Digitized by Google

tur id ætatis Respublica Venetorum, Principibus multis A. 1509 adversus eam veluti conspirantibus. Rediit *Caspar* tunc Venetias. Legationem suscepit ipse A. 1521 ad Cæsarem *Carolum V*, Wormatiæ tunc agentem, saluti rei publicæ suæ consulturus. Cæsar A. 1522 in Hispaniam redire constituit.
Pag. 5. Gubernacula Belgii inter hæc tradidit Cardinali *Hadriano* Dertosensi. Venit Romam, ac, *Hadrianus* ut in Pontificem eligeretur, ibi studium impendit. Rediit *Carolus V*, ac in Angliam ad affinem *Henricum VIII* iter fecit, unde in Hispa-
6. nias, *Contareno* comite, trajecit. *Ferdinandus Magellanicus* ab A. 1519 ad 1522 orbem circumnavigavit Ut gratularetur Respublica Imperatori fastigium dignitatis Imperatoriæ, ipsa ad *Carolum V* ablegavit *Laurentium de Priuli*, postea Venetorum Ducem, ac *Andream Naugerium*. Rediit *Contarenus* in patriam, crevitque in dies autoritate ac fama. Missus est ipse
9. Romam a Venetis, legationem obiturus, Florentinis anno 1527 Mediceæ genti repugnantibus. *Clemens VII*, Bononiæ Imperatori diadema supremum impositurus, *Contareno* stipatus, de Venetis cum *Carolo V* reconciliandis cogitavit. Huic se denuo approbavit *Contarenus*, pacemque vidit resartam, a Venetis eapropter renuntiatus *Consultor magnus*. Ex eo tempore negotiis maximis domi operam suam accommodavit. Successit *Paulus III Clementi VII*, A. 1534 vergente debitum
11. naturæ solventi. Ab hoc *Paulo Contarenus* A. 1535 ipse septimus in Purpuratorum ordinem evectus est. Sex reliqui recens electi Cardinales erant Episcopus Roffensis, in Anglia adhuc captivus, Archiepiscopus Capuanus, Episcopus Parisiorum *Bellajus*, tunc Romæ legatus *Francisci I*, *Simonetta*, Episcopus Pesarensis, Auditor Rotæ celeber, *Ghinuccius*, Cameræ Auditor, & *Caracciolus*, Protonotarius, Duci Mediolanensi gratus. *Contarenus* consiliarii munere gaudebat id temporis apud Venetiarum Principes, præter omnem opinionem honoribus,
12. quo Purpurati ornari solent, mactatus. Tonsuram primam ac ordines minores suscepit. Fratres & amici honorariis ipsum coluerunt, magnifice instructis. Pontifex ipsi in singulos menses 200 scutatos exsolvi jussit, pensionis annuæ locum expleturos.

turos. Erant malevoli, qui ei obtrectabant, rati, reformandi officium fuisse in eum communiter injectum, qui expers foret modi ac artis tractandi res, in Collegio Purpuratorum solitas expediri, certe tentari. Celebrant scriptores ejus ætatis *Contareni* ingenuitatem ac sentiendi libertatem generosam. *Reginaldus Polus* utique ei erat amicissimus, quem laudum suarum præconem invenit *Contarenus*. Adhibuit *Paulus III* hunc operæ, quæ in reformanda curia Romana versabatur. *Carolum V*, A. 1536 Tuneto in Siciliam, Neapolin, ac inde Romam, venientem, *Paulus III* ad altare *Petri* ornavit comitibus Purpuratis, *Simonetta* & *Contareno*. *Franciscus I* expetiit a Pontifice A. 1538, quo bellum Varum & Provinciam corripuerat, Purpuratos duos, *Ghinuccium* ac *Contarenum*. Papa ipse tum Nicæam venit Pedemontanam, ac Cæsarem Genuam fuit comitatus. Abiit *Contarenus* visum ecclesiam Cividalensem, ipsi destinatam, ac inde Venetias discessit, Imperatorem ibi salutaturus, qui Turcis bellum erat illaturus, dummodo Veneti consilio ac re ipsa id juvarent. Cæsar A. 1540 colloquio religioso dissidia tollere intra Germaniam laboravit, Theologos selectiores vocaturus Wormatiam & Pontificios & Protestantes. Petiit eo fine a Papa legatum, qui misit *Contarenum*. Conventus ille religiosus A. 1541 Ratisbonæ celebratus fuit, ipsis comitiis vigentibus. Advenit *Contarenus* medio Martii, ab Imperatore exceptus, cum comitia nondum fuissent inchoata. Vidit ibi præterea *Albertum*, Archiepiscopum Moguntinum, Cardinalem, *Joachimum*, Electorem Brandeburgicum, Duces Bavariæ *Ludovicum* & *Wilhelmum*, *Ernestum*, Ducem Brunsuicensem, alios. Post Pascha venit & *Ferdinandus*, Rex Romanorum. Comitiorum materies erat præcipue religio. Præsides colloquio religioso Cæsar dedit *Granvellanum*, & præfectum ærarii *di Prato*. Trium Pontificiorum Theologorum nomina adhuc celebrantur, *Joannis Eccii*, *Joannis Gropperi*, ac *Julii Pflugii*. Cum his rationes controversorum dogmatum contulerunt Protestantium Theologi tres, *Martinus Bucerus*, *Philippus Melanchthon*, & *Joannes Pistorius*, a proceribus approbati. Legato instar

Pag. 14. 16. 18. 19. 21.

consiliariorum adjuncti fuerunt *Moronus*, Episcopus Mutinensis, Papæ Nuntius, & *Thomas* Mutinensis, sacri palatii magister. *Philippus*, Landgravius Hassiæ, Protestantium tunc erat stator ac princeps, qui in sua humanitate ac gratia nihil desiderari

Pag. 22. passus est. *Martinus Bucerus*, *Contarenum* legatum invisens, dixisse dicitur: *Reverendissime Domine, utrinque peccatum est, dum nos quædam nimis obstinate defendimus, contra vero abusus multos vos non corrigitis. Sed, Domino concedente, veritas illustrabitur, & ad concordiam deveniemus.* Qui *Alberti Menonis Verpoortenii Commentationem historicam de Martino Bucero*, Coburgi A. 1709, 8, editam, legerit *pag. 42 seq.*, illi id *Buceri* ad *Contarenum* pronuntiatum haud a vero videbitur alienum. Æquitatem *Contarenus* suam Ratisbonæ inprimis commendavit, a *Jacobo Sturmio*, qui coram aderat, ce-

23. lebratam. Germanis literas passim impertivit gratis. Erat, qui numos soluturus inhibebatur, ac ideo exclamabat: *O mores insolitos, utinam sic semper, non enim nunc laboraremus!* Romæ inter hæc libere judicari cœptum. Fuerunt ibi, qui Purpurato Legato inviderent ac obtrectarent, tradentes, *Contarenum* plus justo Protestantibus indulgere. Ob Turcorum irruptiones in Hungariam sub finem Julii comitia soluta sunt. Rediit cum Cæsare in Italiam legatus. Divertit paululum ad lustrandam suam ecclesiam Cividalensem. Mediolanum comitatus Cæsarem, venit Luccam, ubi *Paulus III* Cæsarem colloquio prosecutus est. Cæsar hic loci laudibus ornavit le-

25. gatum, ac Pontificis gratiæ majori admovit. Discessit Romam legatus, ac a *Paulo III* id accessionis ad honores suos tulit,

26. ut *Legatus Bononiæ* nunc appellaretur. Hic denuo ad *Carolum V* in Hispaniam fuit missus, *Franciscum* Regem cum illo reconciliaturus. Studiis delectabatur cumprimis Philosophiæ, Theologiæ, ac Matheseos, ab *Euclide* traditæ, alienus ab Astrologia judiciaria, Astronomiæ studiosissimus. *Aristoteli* primas

27. dedit. *Thomæ Aquinatis* libros fecit summi. Amavit in studiis methodum syntheticam, ab *Euclide* ita formatus, sophismatum ac cavillationum hostis, ratus, nil subtilius esse falsi-

28. tate. Legerat plerosque Historicos & Græcos & Latinos, veteres

Digitized by Google

teres ac recentiores, præcipue vatum optimos, *Homerum*,
Virgilium, *Horatium*, æque ac *Ciceronem*. Si quis amicorum
ejus nævo morum uno, vel altero, laborabat, nil addebat nisi il-
lud *Horatii: Non ego paucis offendor maculis.* Bononiæ apud Pag. 33.
ipsum deferebatur homo doctissimus, genere nobili natus, licen-
tiæ causa, qua de Deo ac religione consueverat disserere. *Con-*
tarenus, immitius agere haud solitus, eum domesticis aggre-
gavit suis, ac probitatis argumentorumque pulchritudine eum
a protervia revocavit. Effert *Polus* laudes ejus ceteras non
minores. Ad exitum properamus. Immortuus fuit *Conta-*
renus, annum ingressus 59, legationis Bononiensis itineri.
Amicos coluit præcipue *Polum*, *Sadoletum*, *Bembum*, *Badiam*, 42.
Cortesium, & *Fregosum*. Scripsit diversi argumenti libros, li-
bellum *de Aristotele*, *immortalitatem animæ tutato*, *de Magi-*
stratibus & Republica Venetorum Libros quinque, *de Elemen-*
tis quinque alios, *quatuor de Metaphysica Libros*, *Libros 2*
de officio Episcopi, ac alios. Liber primus, quem annos 33
natus scripsit *de Animæ immortalitate*, ab ipso fuit magistro
suo *Pomponatio* oppositus, immortalitatem destruente. Com-
posuit præterea libellum *de autoritate Papæ*, *de curiæ Roma-*
manæ variis reformationibus, *summam Conciliorum*, *IV Libros* 56.
de Sacramentis, Commentationem *de libero arbitrio*, literas
de justificatione & prædestinatione, annotationes in omnes *S.*
Pauli Epistolas, &c. Posteriores vero formis publicis haud fue-
runt descripti. Adjecit Eminentiss. Editor Vitæ summam di-
ctorum, & accessionem epistolarum nonnullarum, vitæ *Conta-*
reni illustrandæ inservientium. 57.

DELL' USO DEL MERCURIO CRUDO &c.
hoc est,

DE USU HYDRARGYRI IN FEBRIUM MALI-
gnarum & contagiosarum curatione, quæ A. 1744 Cor-
tonenses afflixerunt, Libellus, Autore JOSEPHO VAL-
DAMBRINI, Prof. Publ. Medic. Cortonæ, ad MAR-
CELLUM DE VENUTI, Marchionem Cu-
mæ, &c.

Floren-

Digitized by Google

Florentiæ, apud Jo. Paul Giovanelli, 1744, 8 maj.
Plag. 2.

Plurimi fortaſſis eorum, quos epidemicæ febres prehendunt, non morerentur, niſi ſe tum ægri, tum Medici, ſinerent, miti, quam ab initio habent, earum indole ſeduci, quæ ſubito in feram malignamque mutata, medentes, quo ſe maxime modo morbi impetui opponant, non raro dubii hærent, conſiliaque idonea confeſtim capere utplurimum non ſciunt. Quapropter cum in his, tum in cunctis aliis morbis, quorum natura ab initio ſatis non patet, Medico ſecurum eſſe non licet; præcipue, quia ejusdem tandem indolis futurus morbus, varia ab initio forma apparet. Idque Cl. *Valdambrinus* etiam in Cortonenſium malignis febribus obſervavit, quæ ubi
Pag. 4. ad quintum uſque diem perquam variæ fuerant, ſubito tan-
6. dem ægros capitis vehementiſſimo dolore, agrypnia, dolore membrorum, qualis vexata ſequitur, animi deliquiis, potiſſimum in recto ſitu, nauſea, & variæ materiæ, interdum quoque vermium vomitu, opprimebant. Omnibus præterea ingratus, acidus, verminoſusque halitus tum ex ore ſurgebat, tum ſimilem urina odorem ſpargebat, variaque per alvum
7. cum vermibus materia deſcendebat. Quæ mala ſeptimo die perſæpe petechiæ, & nono decimoque ſopor deliriumque cum ſingultu & convulſionibus, morteque ipſa, utplurimum decimo ſexto die, exceperunt. Qui autem ſervati ſunt, plerique morbum uſque ad vigeſimum primum diem ſuſtinuerunt, pluribus ante diebus continua ſomnolentia preſſi, neque
8 ſeq. una aliqua perfecta criſi judicati. Fuit harum febrium ea indoles, ut, creſcente luna, mitiores fierent, & contra intenderentur, utque fœminas potius & ex plebe homines, quam viros, honoratioresque invaderent. In quarum curatione *Valdambrinus* venæ ſectionem ſi plena ſanguine corpora, vehementesque capitis dolores, erant, etiam repetitam, præcipue in jugulo, & nucha, leniaque laxantia plurimum utilitatis habere, exper-
9. tus eſt. Neque ſine fructu corticem peruvianum cum aliis anthelminticis dedit, & largas acidulas potiones commendavit, anodynaque pariter ac diaphoretica, in pertinaciore alvi fluxu, dedit, interdum

interdum etiam cantharides imposuit. Quæ cum nihilo minus vim febris satis non frangerent, *Valdombrinus* de *hydrargyri* usu cogitavit, ut certissimo vermium veneno, a quibus Pag. 10.
hæ febres excitari videbantur. Neque vero opus erat ad 11.
Bellostium provocare, cui neque iu hoc accedimus, quod febres ex Sanguine oriri dixit, a vermium fæcibus, cum chylo ad sanguinem delatis vel corrupto, vel coacto, neque in eo, quod hydrargyro omnis generis febres vincendi vim tribuit. 12 seq.
Plurimum contra ad mercurii in febrium descriptarum curatione virtutem comprobandam illa curationum exempla valent, quæ *Valdambrinus* magno numero proposuit. Ex iisque apparet, symptomata febremque ipsam, vel primo die, quo hydrargyrum assumtum facit, vel altero post, mitigata, vel prorsus sublata fuisse, vermium magno numero per alvum 13.
excluso. Datum autem hydrargyrum ad unam drachmam fuit, conserva rosarum exceptam. Quia vero erant, ut fit, qui propter hydrargyri usum *Valdambrinum* temeritatis accusarunt, 16 seq.
præter *Cajetanum Pasquili*, *Antonium Cocchium*, & *Josephum Bertinum*, quI virtutem hujus medicinæ experti sunt, *Joannem Baptistam Moureali* nominavit, qui in scriptis suis febrium malignarum naturam æque ac hydrargyri in earum 27 seq.
curatione usum exposuerit. Tandem *Valdambrinus* & argumenta diluit, ac confutavit, quibus adversarii evincere voluerunt, hydrargyri usum partim in Cortonensi ære minus tutum, partim effectum minus certum esse.

ANALYSIS SOLUTIONIS PROBLEMATIS catoptrico geometrici, in Actis A. 1745 Mense Sept. P. I propositi, exhibitæ Mens. Octobr. A. 1746 ab ABRAH. GOTTHELF KÆSTNERO, Lips. Math. Prof. Publ. Extraord

Datis curva & puncto radiante, reperire aliam curvam, quæ radios, a priori curva reflexos, excipiens, eos omnes in aliud datum punctum reflectat, docet *Leibnitius Act. Erud. Mens. Jan. A. 1689.* Ab hoc Problemate præsens ita differt,

Digitized by Google

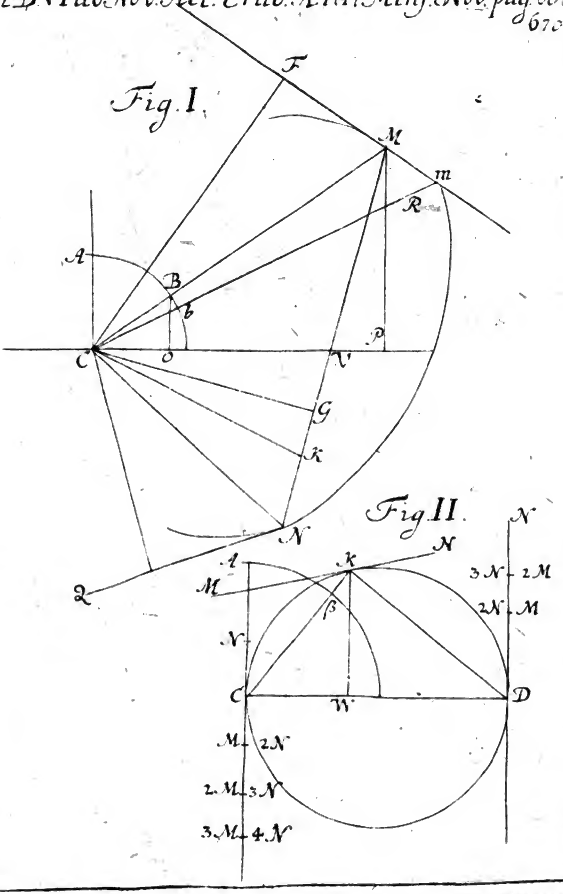
ut duo data puncta in unum hic coeant, sed curva altera cum priori una continua sit. Quae Problemata difficilioris indaginis existere, nemo est, qui ignorat. Hoc vero, cum prae aliis ipse summus, qui illud proposuit, Geometra difficile judicaverit, veniam me obtenturum speravi, si, quae id tentanti reperta sunt, etsi *Eulerianis* (quis enim cum his componere sua ausit?) multo imperfectiora, publicarem, quo varietas methodorum, quibus idem Problema solvi potest, appareat. In his ipsis vero, quae profero, breviorem, quam vellem, esse jubent alia negotia, quae Problemati pro dignitate incumbere, &, quae praeter haec de eo meditatus sum, satis expolire jam non permittunt.

TAB. VI Fig. 1. *Problema*: Reperire curvam continuam MN, quae radios CM, ex C incidentes, & juxta MN reflexos, in N puncto, rursus juxta NC ad C punctum reflectat:

Sol. 1) Sint MT, NQ, tangentes ad M, N, in quae cadant perpendicula CT, CQ, & K sit concursus duorum radiorum reflexorum proximorum, seu K in caustica, CG vero ad MN perpendicularis. Porro dicantur $CM = z$, $CT = p$, $MK = l$, & ponatur $dz = m\,dp$. Sintque CN, CQ, NK, respective ζ, π, λ. Ex natura reflexionis habetur $l = mpz : (2z - mp)$ quod facile deducitur ex iis quae de causticis definiendis Geometrae tradiderunt, v. g. ex theoremate, dato a *Jo. Bernoullio* in *Commercio Epist. cum Leibnitio Epist.* 163 adhibendo radium curvaturae $z\,dz : dp$. Hinc igitur fit $CM + MK = 2zz : (2z - mp)$.

2) Ex conditionibus Problematis est $CM + MK + KN + NC =$ const. ut ex analysi *Leibnitiana* supra citata habetur, & quivis ex theoria causticarum facile cognoscet. Sit ergo t quantitas aliqua, quae pro M est positiva, & pro N puncto negativa, & sit W ejus functio impar, B vero constans. Erit $CM + MK = B + W$, quod dabit $CN + NK = B - W$, & summam totam $= 2B$. Dicatur $B + W = R$.

3) Ob reflexionem est $CMK = 2$ Rect. $- 2\,CMT$, unde sin. $(\frac{1}{2} CMK) =$ cos. $CMT = \sqrt{(z^2 - p^2)} : z$ posito sinu toto

Fig. I.
F
M
m
R
A
B
b
C
o
p
V
G
K
N
Q
Fig. II.
N
A
K
N
M
β
N
3N 2M
2N M
C
W
D
M 2N
2. M 3N
3. M 4. N

Digitized by Google

toto $= 1$. Ergo ſin. $CMK = 2p\sqrt{(zz - pp)} : zz$ & ſin. $CNK = 2\pi\sqrt{(\zeta\zeta - \pi\pi)} : \zeta\zeta$.

4) Ob CMN triangulum, eſt ſin. CMK: ſin. $CNK = \zeta : z$ unde $\frac{\pi\sqrt{(\zeta\zeta - \pi\pi)}}{\zeta} = \frac{p\sqrt{(zz - pp)}}{z}$. Si ergo ſit $\frac{p\sqrt{(z^2 - p^2)}}{z} = T$ eſt T functio par ipſius t.

5) Ponatur CKM acutus eſt CKN obtuſus. Ergo pro t (Art. 2) ſumere licet cotang. CKM ad ſin. tot. $= 1$. Ubi eſt $t = GK : CG$. Pro quibus lineis inveſtigandis eſt $CG = CM$ ſin. $CMG = 2p\sqrt{(z^2 - p^2)} : z$ (art. 3) $= 2T$ (art. 4) & $MG = \sqrt{(z^2 - CG \text{ quad.})} = \pm (2pp - zz) : z$. Oportet autem, ut ſit MG poſitiva quantitas ad CMK acutum. Jam ſi CMK acutus, eſt (ex art. 3) $CMT \succ \frac{1}{2}$ Rect. Unde ex trigonometricis $2pp \succ zz$. Er. adhibendum eſt in valore ipſius MG ſignum ſuperius, ſeu $MG = 2pp : z - z$ & $MK - MG$, ſeu $GK = R - 2pp : z$ (art. 2).

6) Ex Art. 4 eſt $z = pp : \sqrt{(pp - TT)}$, unde $GK = R - 2\sqrt{(pp - TT)}$, quare $GK : CG$, ſeu (Art. 5) $t = (R - 2\sqrt{(pp - TT)}) : 2T$.

7) $2zz : (2z - mp) = R$ (art. 1) unde $m = 2z.(R - z) : pR$. Sed $z.(R - z) = \frac{pp}{\sqrt{(pp - TT)}} \cdot \frac{R\sqrt{(pp - TT)} - pp}{\sqrt{(pp - TT)}}$ Art. 4 unde m, ſeu $\frac{dz}{dp} = \frac{2p.(R\sqrt{(pp - TT)} - pp)}{R.(pp - TT)}$.

8) Valor ipſius z Art. 6 dat
$dz = ((ppp - 2pTT)dp + ppTdT) : (pp - TT)^{\frac{3}{2}}$
Hanc æquation. cum ea Art. 7 jungendo eſt
$((pp - 2TT)pdp + ppTdT) : (pp - TT)^{3:2}$
$= \frac{2p.(R\sqrt{(p^2 - TT)} - pp)dp}{R.(p^2 - TT)}$, $(p^2 - 2TT)$. $Rdp +$

 $RpTdT =$

$RpTdT = (2R\surd(p^2 - TT) - 2p^2).\ \surd(p^2 - TT).dp$ $RTdT = pRdp - 2pdp.\surd(pp - TT)$ & $2pdp = (R.pdp - RTdT) : \surd(p^2 - TT)$ seu $2pdp = R.$ diff. $\surd(pp - TT)$.

9) Ex Art. 6. $2\surd(p^2 - TT) = R - 2T$ & $p^2 = \frac{1}{4}(R - 2Tt)^2 + TT$. quos valores substituendo fit $\frac{1}{2}(R - 2Tt).d(R - 2Tt) + 2TdT = \frac{1}{2}R.d(R - 2Tt)$ seu $2TdT = Tt.d(R - 2Tt)$ & $2dT:t = d(R - 2Tt)$ unde assumta b constante arbitraria $b + 2\int(dT:t) = R - 2Tt$.

10) Ex valore ipsius T Art. 3 patet, id esse $= o$ ad $z = p$. Tunc vero radius in se ipsum reflectitur estque $t = \infty$. Ergo T debet esse talis functio ipsius t quæ sit $= o$ ad $t = \infty$.

11) Ejusmodi ergo functione pari ipsius t loco T assumta, & concessa inventione ipsius $\int(dT:t)$ dabitur R ex Art. 9, & hinc $p = \surd(\frac{1}{4}(R - 2TT)^2 + TT)$ Art. 9 & $z = p^2 : \surd(p^2 - TT)$ Art. 8 $= (R - 2Tt)^2 + 4TT : 2(R - 2Tt)$ seu $p = \surd(\frac{1}{4}.(b + 2\int(dT:t))^2 + TT)$ & $z = \surd(\frac{1}{4}(b + 2\int dT:t)^2 + TT) : \frac{1}{2}(b + 2\int(dT:t))$ & $2p^2 : z = b + 2\int(dT:t)$.

Hoc ergo modo ex assumto t definitur T, & hinc dantur z, p, inter quæ potest inveniri æquatio algebraica eliminato t, si sit $dT:t$ integrabile. Curvas autem datis z, p, construi posse, Geometris notum est.

Exemplum 1. Ex Art. 9 solut. est $2.(1 + tt)dT : t + 2Tdt = dR$, pone $dR = o$ habebitur $T =$ const: $\surd(1 + tt)$ pro sectionibus coni. Vid. *Acta Octobr. A. 1746. pag. 617.*

Cor. 1. Centro C radio $CB = b$ descriptus sit arcus AB, cujus sit Bb fluxio & Rm fluxio ipsius z, sitque ACV rectus, est $MR:Rm = p:\surd(z^2 - p^2)$, $Bb:MR = b:z$. Unde $Bb = bpdz : z\surd(z^2 - p^2.)$ Porro anguli ACB sinus ad radium, sit $= v$ erit demisso in CV perpendiculo BO, recta $CO = bv$ & $Bb = \frac{bdv}{\surd(1 - vv)}$. Unde $\frac{dv}{\surd(1 - vv)} = pdz : z\surd(z^2 - p^2)$. Sed valores ipsorum $p, z,$ ex Art. 11 per $t, T,$ datos

datos adhibendo, reperitur, dicta brevitatis causa $\frac{1}{2}b + \int (dT:t) = V$, $dz = ((VV - TT)\,dV + 2\,TV\,dT) : VV$ & $\frac{dv}{\sqrt{(1-vv}} = \frac{(VV-TT)\,dT + 2VTt\,dT}{Tt.(VV+TT)}$ Est autem demisso in CV perpendiculo MP, & dictis $MP = y$, $CP = x$, $v = x:z$ unde, si valor ipsius $dv:\sqrt{(1-vv)}$ modo inventus, reduci queat ad arcum circularem, & hinc haberi aequatio algebraica inter v & t, seu x, z, & t, ob datam aequationem inter z & t (*Art. 2. Sol.*) eliminabitur t, & dabitur aequatio algebraica inter x & y. Hicque est casus curvarum algebraicarum.

Cor. 2. Pro causticis definiendis cogitari oportet, esse MN tangentem causticae ad K & CG perpendiculum in eam. Sit ergo $CK = r$, & $CG = q$, est $q = 2T$ (*Art. 5. Sol.*) & $GK = R - 2p^2 : z$ (*ib.*) $= b + 2\int(dT:t) + 2\,Tt - b - 2\int(dT:t)$ (*Art. 9, 11, Sol.*) seu $GK = 2\,Tt$. Unde $rr = 4TT + 4TTtt$, seu $r = 2T\sqrt{(1+tt)} = q\sqrt{(1+tt)}$. Ita in sectionibus coni ob $2T:\sqrt{(1+tt)} =$ *const.* est $r =$ *const.* Si jam sit u sinus anguli ACK, patet, fore $\frac{du}{\sqrt{(1-uu)}} = \frac{q\,dr}{\sqrt{(rr-qq)}}$ sed $dr = 2(dT(1+tt) + Tt\,dt) : \sqrt{(1+tt)}$ unde

$$\frac{du}{\sqrt{(1-uu)}} = \frac{dT.(1+tt) + Tt\,dt}{(1+tt)Tt} = \frac{dT}{Tt} + \frac{dt}{1+tt}$$

Pars ultima cum manifesto sit arcus circularis, erit caustica geometrica, si $dT:Tt$ sit reducibilis ad arcum circularem.

Cor. 3. Sit fluxio causticae $= ds$ est $q\,ds = r\sqrt{(ds^2 - dr^2)}$ unde $ds = r\,dr:\sqrt{(rr-qq)}$ seu $ds = 2\,dT:t + 2\,t\,dT + 2\,T\,dt$ & $s = 2\int(dT:t) + 2\,Tt$. Ergo, si $\int(dT:t)$ est algebraicum, caustica est rectificabilis. Unde si conjunctae sint conditiones *Cor. 3* & *2* curva quaesita erit geometrica.

Exemplum 2. Sit $T = c:(1+tt)^n$ est $dT:Tt = -2\,n\,dt:(1+tt)$ unde caustica semper geometrica (*Cor. 2*). Praeterea $dT:t = -2\,nc\,dt:(1+tt)^{n+1}$, quod est integrabile, si sit $n = (2k+1):2$, notante k integrum positivum,

 ut

ut deducitur ex dictis a *Jo. Bernoullio Op. T. IV n. CLVIII cor. II.* Ergo sumto $T = c : (1 + tt)^{\frac{2k+1}{2}}$; prodeunt curvæ quæsitæ, algebraicæ. Si sit $k = o$ habentur sectiones coni. Inter reliquos ipsius n valores, qui dant saltem causticas algebraicas, posito $n = 1$ caustica sit circulus.

Cor. 4. Concessis rectificationibus & tangentibus causticarum, construuntur curvæ quæsitæ per puncta. Nam ex iis, quæ habet *Jo. Bernoulli* Lectione *Hospitaliana* 29 inf. deducitur fore $z + l = const. + s.$ & $\zeta + \lambda = const. - s.$ Sit $z + l = b$ ad $s = o$ & $\zeta + \lambda$, ibidem $= \beta$ est $l = b + s - z$ & $\lambda = \beta - s - \zeta$, unde substituendo in ipsius z valore *Art. n Sol.* $s - 2Tt$ loco $\int (dT : t)$ vi *cor. 3*, erit $l = \frac{1}{2}b + \frac{1}{2}s + Tt - lT : (\frac{1}{2}b + \frac{1}{2}s - Tt)$ & $\lambda = \frac{1}{2}b - \frac{1}{2}s - lt - TT (\frac{1}{2}b - \frac{1}{2}s + Tt)$ seu quoque $l = \frac{(b+s)^2 - 4lT(tt+1}{2(b+s) - 4Tt}$ & $\lambda = \frac{(b-s)^2 - 4TT.(tt+1}{2.(b-s) + 4Tt}$. Quæ longitudines in tangente causticæ sumtæ, puncta curvæ respondentia sibi, definient.

Schol. Qui methodum hanc curvas quæsitas construendi, ad exemplum applicare voluerit, commodissime eliget eam, cujus caustica est circulus, cum circuli tangentes facillime dentur, rectificatioque ad praxin multo accuratius, quam opus est habeatur. Sit ergo in ex. 2. $n = 1$ seu $T = c : (1 + tt)$ est $dT = -2ctdt : (1 + tt)^2$ & $dT : Tt = -2dt : (1 + tt)$. Hinc $\frac{du}{\sqrt{(1u \cdot u)}} = -\frac{dt}{1 + tt}$ & A sin. $u = Const. - A$ tang. t. Sit $u = o$ ad $t = \infty$ est A sin. $u = A$ tang. $(1 : t)$ seu $ACB = CKG$. Ergo æquando sinus arcuum æqualium est $u = 1 : \sqrt{(1 + tt)}$ hoc est, demisso KW perpendiculo in CV, $CW : CK = 1 . (\sqrt{} + tt)$. Sed CK, seu $r = 2T\sqrt{(1 + tt)}$ fit $= 2c \sqrt{(1 + tt)}$. Unde est $CW = r^2 : 2c$, seu $2c . CW = CW^2 + KW^2$, ut pateat, causticam esse circulum diametri $2c$ tangentem CA in C. Æquatio inter q & r hoc casu fiet $rr = 2cq$, eundem circulum definiens (vid. Perill. *Wolf. Math. ed. II* §. 659). Pro inve-

TAB. VI Fig. 2.

inveniendo s, seu $2\int \frac{dT}{t} + 2Tt$ est ob $dT:t = -2cdt:(1+tt)^2$ ex methodo *Jo. Bernoullii Op. T. IV n. 188 §. 1,* $\int(dT:t) = -ct:(1+tt) - c.$ A tang. $t +$ *Const.* Capiatur summa sic, ut evanescat ad $t = \infty$, fiet ea correcta $= -ct:(1+tt) + c.A$ tang. $(1:t)$. Sed $2Tt = 2ct:(1+tt)$. Ergo $s = 2c.$ A tang. $(1:t) = 2c\ A$ sin. $u = 2.$ arc. $A\beta$, si $b = 1$ Porro pro eliminandis T, t, ex valore ipsarum l, λ, *cor. 4.* ob $CKG = KDC$ est $1:t = CK:KD$ & Tt, seu $ct:(1+tt) = KD.CK:4c$ & $T^2.(t^2+1) = \frac{1}{4}CK^2$ est vero quoque $KD.CK = 2c.KW$. Igitur $l = \frac{(b+s)^2 - CK^2}{2.(b+s) - 2KW}$, $\lambda = \frac{(b-s)^2 - CK^2}{2.(b-s.) + 2.KW}$ ex quibus formulis facillime in ducta tangente ad K, abscinduntur l, & λ, poteftque illa commodior adhuc ad praxin effici, dividendo numeratores & denominatores per 4, quo facto assumto s in gradibus adhiberi potest quadratum sinus ejus arcus, seu $\frac{1}{4}CK$ quadr. cum hic assumto s hoc modo, sinus ejus ad obtinendum CK duplicandus sit, numerique majores ubique in calculo adhibendi.

Præterea constructio adhuc datam ponit b, quæ definita etiam c, pro lubitu potest assumi. Sumta ergo c pro unitate, fit π semiperipheria CKB, & ponatur $b = \pi$. Patet, nunquam fieri posse $l = o$. aut $= \infty$, cum nec possit esse $\pi + s = CK$ ut numerator ipsius l, nec $\pi + s = KW$, ut denominator evanescat. Sed λ euanescet ad $\pi - s = CK$, seu illum locum ubi chorda arcui supplementi sui ad semicirculum æquatur, hoc est, ubi sinus æquatur arcui suo complementi, quod contingit proxime circa $s = 95°\ 18'$. Posthæc fit λ negativum, indicio N punctum ad easdem puncti K partes cadere, ad quas cadit M, atque ad $s = \pi$ ob $KW = o$ fit $b - s = o$ & $\lambda = -\infty$.

Curvæ quæsitæ puncta facillime definiuntur, quæ jacent in perpendicularibus ad CD per C & D ductis. Pro illis, quæ jacent in perpendiculo per C transeunte, in valoribus ipsorum l, λ, est $CK = o$ & $s = 2n\pi$ notante n numerum integrum positivum. Unde posita $b = \pi$ pro illis fit $l =$

(π+

$(\pi + 2n\pi)^2 : 2(\pi + 2n\pi) = \pi.(2n+1) : 2$ & $\lambda = \pi.(1-2n):2$. Igitur, posito $n = o$ puncta M, N, in hoc perpendiculo cadunt utrinque circa C, ut sit $CM = \frac{1}{2}\pi$, $CN = \frac{1}{2}\pi$, sed posito $n = 1$ fit $C2M = \frac{3}{2}\pi$ & $C2N = -\frac{1}{2}\pi$ indicio $2N$ cadere in M. Similiter posito $n = 2$ fiet $C3N = -\frac{3}{2}\pi$, seu $3N$ cadet in $2M$. Generatim si quæratur punctum N numero $n+1$ in ordine reperietur pro eo definiendo $\lambda = \pi.(1-2n-2):2 = -\pi.(2n+1):2$, qui valor definiebat l pro puncto M in ordine n *to*. Ergo $n+1$ tum N semper cadit in $n$tum M, seu id, quod præcessit. Idem in perpendiculo per D transeunte contingit. Pro definiendis M, N, punctis in illo est $KW = o$ & $s = (2m+1)\pi$ existente m positivo intego, atque $CK = 2c$, sitque $l = ((m+1)^2.\pi\pi - cc):(m+1)\pi$ & $\lambda = (mm\pi\pi - cc): -m\pi$, ubi rursus patet pro puncto N, $m+1$ *to* fieri respondens $\lambda = l$ proxime præcedenti, ut $m+1$ tum N cadat in $m$tum M. Hoc specimine methodum curvas has per punctorum inventionem construendi illustrasse sufficiat, cum plura jam adderenon vacet.

Quodsi loco *cot.* CKM sumeretur *cot.* vel *cos.* CVM, reperietur forte solutio per coordinatas rectangulas. Tuncque usus erit distantiæ CV, ad V punctum, in quo radius reflexus axem intersecat. Quæ distantia, quia spatium chartæ adhuc id permittit, quomodo inveniatur, docebo. Dicatur ergo subnormalis ad M punctum, r, et, quia normalis angulum CMV bissecat, erit

$z : x - r = MV : CV - x + r$ & $z : x - r = z + MV : CV$ unde ob $MV = \sqrt{((x-CV)^2 + y^2}$ erit

$$z.^2 CV^2 - 2(x-r).CV.z^2 + z.^2(x-r)^2 = (x-r)^2.x^2 - 2x.(x-r)^2.CV + (x-r)^2.CV^2 + (x-r).^2 y^2$$

adeoque ob $z^2 = x^2 + y^2$ destruentibus se utrinque terminis CV non continentibus, æquatio fit divisibilis per CV & obtinetur $CV = 2.(x-r).(z^2 - x(x-r)) : (z^2 - (x-r)^2)$ Est enim ex duobus V punctis, quæ quæri possunt, alterum ipsum C, adeoque alter ipsius CV valor $= o$. Iam ponendum est $r = -y\,dy : dx$ quia in Fig. supponitur crescentibus x decrescere y, unde $x - r = (x\,dx + y\,dy) : dx$. Si ergo sit $dy = q\,dx$, obtinebitur

$$CV = 2.(y-qx).(x+qy) : (y.(1-q^2) - 2qx).$$

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXLVII.

EPHRAEM SYRI OPERA OMNIA, QUÆ EXſtant, Græce, Syriace, Latine, in ſex Tomos diſtributa, ad MStos Codices Vaticanos alioſque caſtigata, multis aucta, nova interpretatione, Præfationibus, Notis, variantibus lectionibus, illuſtrata. Nunc primum ſub auſpiciis ſanctiſſimi Patris BENEDICTI XIV, Pontificis Maximi, e Bibliotheca Vaticana prodeunt. Tomus ſecundus, Græce & Latine.

Romæ, ex typographia Pontificia Vaticana, 1743, fol. Alph. 5 plag. 14.

Ephraemi Syri, Reverendi Patris, egregia ſcripta a priſcis inde temporibus inſignem laudem & celebritatem obtinuerunt, per hanc vero novam editionem novum jam decus ac ſplendorem accipiunt. Debemus hanc non tantum Clariſſimo Præſuli, *Joſepho Simonio Aſſemanno*, Bibliothecæ Vaticanæ cuſtodi, ſed etiam Eminentiſſimo *Angelo Mariæ* Cardinali *Quirino*, quo potiſſimum duce & autore hæc editio curata eſt. *Secundus* hic *Tomus* continet opera hujus Patris Græca, quæ in Oxonienſi editione ſupererant. Latina interpretatione donavit, quæ in hoc *Tomo* Græca occurrunt *Ephraemi* ſcripta, laudatus *Aſſemannus*. Oxonienſis editionis ordo propterea ſervatus fuit, quia in Vaticana & aliis Bibliothecis nullus Codex inventus fuit, qui plane cum altero conveniret. Hanc ob cauſam, cum *prior Tomus*

Digitized by Google

duos supra triginta priores editionis Oxoniensis Sermones complectatur, in hoc *secundo Tomo*, quos eadem editio a Sermone trigesimo primo usque ad ultimum exhibet, eodem ordine collocatos deprehendimus. Addita tamen sunt in hac editione nonnulla fragmenta & aliquot Sermones, ut lacunæ bene multæ Oxoniensis editionis supplerentur, & excerpta alia, quæ ab *Eduardo Thuvaites*, illius editionis curatore, omissa sunt, ex vetustissimis MStis adderentur. E. g. Sermoni, cujus initium in editione Oxon. *pag. 347*, & in hoc *Tomo pag. 192*: ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, subjungitur *pag. 209* alter, qui incipit: ἀγαπητοὶ μηδὲν προτιμησώμεθα &c. Qui Sermo in quibus Codicibus MStis legatur, docet pluribus epistola *Assemanni* ad Cardinalem *Quirinum*, ubi & plura hujus rei documenta leguntur. Prolegomena ejusdem *Assemanni*, huic *Tomo* præfixa, digna sunt, quæ attente legantur. *Caput I* catalogum exhibet Sermonum *Ephraemi Syri*, qui Græce exstant in Bibliothecis S. *Marci* Venetiis, *Passionea*, *Vallicellana*, & *Moscuensi*. *Caput II* de Latinis *Ephraemi Syri* interpretationibus agit, *Ambrosii Camaldulensis*, *Petri Francisci Zini*, & *Gerardi*
Pag. 20. *Vossii*. *Oudinus Ambrosianam* conversionem plus justo extollit, eamque omnium primam fuisse asserit, quod refellit *Assemannus* noster, alias versiones ante *Ambrosianam* fuisse, ex variis
21. Codicibus MStis ostendens. *Kohlius* in Historia versionum *Ephraem Syri*, inprimis versionis Slavonicæ, *Oudinum* redarguit, quod *Ambrosium*, Abbatem, totiusque Ordinis Camaldulensium præfectum, appellet, sed noster Autor, illum errare, ex ipsius *Ambrosii* Epistolis evincit, in quibus plus vice simplici commissam sibi generalem totius Camaldulensium Ordinis præfecturam non sine lachrymis narrat, id quod etiam ex aliis Autoribus satis constet. Cur vero *Ambrosius* se non Abbatem, sed tantum Monachum, in versione Operum *Ephraemianorum* nominet, inde factum est, quod aliquot ante annis Sermones illos Latio donaverat, quam generalis præfectus eligeretur. Emendat præterea & suum errorem *Assemannus*, quem in Prolegomenis *Cap. 3* erraverat circa obitum *Ambrosii*, ubi ejus

ejus vitam usque ad A. 1490 produxerat, cum ex *Augustino* jam didicerit, illum Florentiæ A. 1439 obiisse. *Ambrosius* Pag. 22.
in Græca quidem lingua versatus maxime fuit, at, Syriacam etiam calluisse, probari non potest, quod quidem *Koblius* sibi persuadet, a nostro Autore propterea iterum notatus. Præter *Ambrosium*, *Zinum*, & *Vossium*, nullos alios agnoscunt 23.
Ephraemi interpretes *Tentzelius* & *Koblius*; sed noster Autor ex editis per *Aloysium Lipomannum* & *Laurentium Surium* Tomis demonstrat, *Julium Clementem*, Canonicum secularem S. *Georgii* in Alga, operam suam ad testamentum S. *Ephraemi* e Græcis Codicibus Latinitate donandum contulisse; quædam alia opuscula e Græco Latine versa atque edita a *Jacobo Gretsero*, *Francisco Combefisio*, & *Jo. Bapt. Cotelerio*; ex Codicibus Vaticanis nonnullos Sermones e Græco in Latinum a Cardinali *Sirleto* translatos. *Vossium* non carere 24.
nævis in sua conversione, contra *Koblium* monet Autor. Cum nos in his *Novis Actis ad A. 1738 pag. 289* observaverimus, nostrum *Assemannum* in sua editione nonnunquam Oxoniensis editionis lectionem retinuisse, nonnunquam marginalem in textum recepisse, nec non a versione *Vossiana* eum subinde recessisse, illud hoc in loco non solum fatetur, sed etiam addit rationes & exempla, simul tamen contendit, hoc non 25.
ideo factum, quod cum *Koblio* sentiat, *Vossii* fidem in dubium vocante, aut *Riveti* ac *Tentzelii* censuræ subscribat, ea omnia, quæ translata dedit *Vossius*, *Ephraemi* opera tanquam spuria & adulterina rejicientium, sed potius bonam fidem *Vossii* contra *Koblium* confirmat, & pluribus hanc rem disputat. *Caput III* de Græcorum & Latinorum manuscripto- 30.
rum Codicum, *Ephraemianos* Sermones complectentium, fide & autoritate differit. *Tentzelius* præfracte negaverat, Græcas omnes, quotquot manu exaratæ in Bibliothecis servantur, versiones autoritatem ullam & fidem mereri. *Koblius* nonnullos Sermones admittit, nonnullos ut spurios rejicit, quorum sententias confutat Autor noster, *Cap. IV Koblio* potissimum re- 31 seq.
respondens, qui varios Sermones *Ephraemianos* tanquam adul-

Digitized by Google

terinos rejecit, ſatis etiam fuſe oſtendens, hac in re vehementer errare *Kohlium*.

Pag. 433. Ad calcem hujus *Tomi* occurrunt variæ lectiones in Teſtamentum ſancti *Ephraemi* ex MSto Codice Syriaco Bibliothecæ Collegii urbani de propaganda fide. Indices tum Sermonum, tum Capitum, Opus claudunt.

Inſcripſit & hunc *Tomum* Summo Pontifici *Benedicto XIV* *Angelus Maria* Cardinalis *Quirinus*, Epiſcopus Brixienſis, & Apoſtolicæ ſedis Bibliothecarius. Gratulamur magno huic Viro ſplendidam hanc Operum *Ephraemi* editionem, &, ut *tertius Tomus* brevi in lucem adſpectumque hominum doctorum veniat, vehementer optamus.

SIBYLLARUM IN VETERI ECCLESIA AUTOritas, & Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ac Theologiæ conjunctio, opus P. M. FRANCISCI M. LEONI, Veronenſis, in Gymnaſio Patavino Theol. & Eccleſiaſt. Hiſtor. Prof. Publ. Notis & illuſtrationibus Autoris ejusdem auctum.

Venetiis, ex typographia Jo. Baptiſtæ Albritii, Hieron. filii, 1744, 4 maj.
Plag. 10.

Libello huic quid occaſionem dederit conſignando, *Capite* ejus ſtatim *primo* exponitur. Initium differendi facit
Cap. 1. Autor ab hoc ſatis vero enuntiato: *Si, divinarum rerum ſtudiis qui ſeſe dedunt, non nimis cupida ſiti laudis, aut, quod turpius eſt, propriæ utilitatis aviditate, traherentur, ſed uno veritatis amore; jam omnis diſputatio cum heterodoxis, omnisque contentio, ab Theologiæ finibus eſſet ejecta.* Perquam vero ſiniſtra ſit applicatio ad eos, qui, ut ſcribit Noſter, *Pontificis Romani jura invaderint*, ac *ſignipheros, qui catholicum agmen ſint adorti.* Quaſi ignoraretur, quid illa fundarit, quibus hocce nitatur. Sed talia quidem condonanda ſunt animis, veritatem qui fingunt ſomniantes, & a partium,

quo

quo trahuntur, ſtudio maxime ſeſe exiſtimant alienos. Interim in eo eſt Noſter, ut hic vindicet in veterem dignitatem ſacros nominatim vates, rem a principio exordiens; ſimulque caput religionis ſanctiſſimæ, quantum in ipſo eſt, ulciſcatur. Id ut fiat,
ſtatim de Sibyllis & profanis vatibus agit, ac poſtea de Sibyl- Cap. 2
lis pluribus; ſimulque inquirit, an Pontifices Summi credide- pag. 3.
rint, Sibyllas afflante Spiritu S. fuiſſe vaticinatas. Quibus de Cap. 3
momentis, quod facillimum eſt conjectu, ſecundum veritatis, pag. 7.
quo ipſe trahitur, amorem judicat. Eam generalem tracta- Cap. 4
tionem poſtremis *Capitibus* inquiſitio ſequitur in *Juſtini M.* pag. 11.
inque *Clementis Alexandrini*, ſententiam ſingularis. Hanc ita Cap. 5
quidem concludit, ut, eſſe certum atque exploratum, dicat, uni pag. 17.
Judæorum olim, mox Chriſtianæ pietati ſolum, nempe nun- Cap. 6
quam ſuperſtitioni, ſemper vero religioni, prophetiam con- pag. 22.
ceſſiſſe. Sed progredimur ad Hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſpecimen, 27.
ſeu pro Hiſtoria eccleſiaſtica Orationem. Laudantur hic va-
ria rerum cœtus divini ac fatorum hiſtoriæ commoda. Inter 2.
præcipua eſt, quod confutandis falſarum hæreſium patronis egregie ſerviat. Nimirum, ſi quidem clari ſunt, unde hauritur, fontes, perſpicimus inde, qua ratione a prima veritate paſſim declinarint, profanis gentibus, ut pellicerent illas, ſe conformarint, Philoſophorum ſententiis immerſerint, ſacræ dominationi, tandemque tyrannidi, ſubjecerint Chriſtiani; do-
nec antiquo veritas ſplendori redderetur. Requiritur ideo 5.
jure a Noſtro hiſtoria, non quæ, ſine diſcimine, quæcunque colligit, hominum facta nulla trutina perpendens, aut illuſtrans obſervatione. Unde triplex idem genus exigit, Chronicon, Annales, atque Hiſtoriam. Illud exhibeat res geſtas natura potius, quam inſtituto, ut ſimplicis ſcriptoris pectus videas; iſti peracta tradant, ſervato locorum ordine, ut eruditi autoris ſtudium pernoſcas; hæc tandem tum ordine locorum, & temporum, tum rei diſtributione æquabili, memorabilia narret, atque, inſignia quæ maxime ſunt, prudenti illu-
ſtret obſervatione. Anſa indidem arrepta, nonnullas Autor ob- 7 ſeq.
ſervationes conjungit, &, Patrum quorundam mentione facta, ſubjectis in obſervationibus vitas breviter enarrat *Juſtini M.*,

 Tertul-

Tertulliani, *Origenis*, *Athenagoræ*, *Arnobii*, atque aliorum.
Pag. 9 Neque præcipuarum antiquo tempore malæ notæ hæresium
seq. fautores prætermittit, sed notitiam suppeditat præcipuorum;
dum primarii Patrum, historiarum adminiculis fulti, stravisse
dicuntur eosdem. Nimium foret, quos hic, in rebus, præter
necessitatem collectis, admisit errores, colligere, nedum
confutare. Male scribuntur nomina quædam, multiplicantur
24. hæreses, neque fabulis parcitur. Sed ostendit quoque Noster
ille, quantum nervorum & virium sibi adsciscat historicus, divina
scientia exutus, quantumque vicissim Theologus, memorabilibus
in sacro cœtu rebus destitutus. Memorat hac occasione,
Mathematicorum id ad modum fieri, qui directa prius,
deinceps autem inversa, ratione doceant; ac, singulari pariter
observatione, præter alia, subjicit, olim istud Dialecticis usu
venisse omnibus, inque ista re *Gorgiam* Leontinum, teste
Platone in *Gorgia*, eminuisse; quin idem etiam observasse &
in *Partitionibus*, & in *Topicis*, *Tullium*. Sed nolumus extra oleas
26. cum *Leone* vagari. Ad easdem redeuntes, eo nomine explodentem
videmus epistolas sancti *Martialis*, libros decem
recognitionum S. *Clementis*, epistolas Pontificum Rom. a *Clemente*
ad *Siricinum*, *Marcellini* inventum, commentum prædestinatiani,
nugas de hæresi *Barlaami* & *Ancyndini*, fabulam
27. de Pontifice *Joanna*, vel *Agnete*, vel *Gilberta*, vel *Elisabetha*, vel
Margarita, vel *Juditha*, vel *Dorothea* Pontifice, quam alii
Germanicam fuisse, Anglam alii, contendunt. Hic iterum
30. occasionem nactus, narrationem istam verbosius confutat, regulis
positis historicæ veritatis explorandæ, quæ sequuntur,
non contemnendis: 1) Homines crasso ingenio, aut improbo,
aut non satis instructo, testes non sunt adhibendi in re obscura
& difficili, quia datur fides non rei, sed testi; 2) quibus destimonium
utile est, testes si vocentur, ne credito; 3) hoc
discrimen est inter malæ ac bonæ notæ testes: hi ante, quam
testantur, rem perpenderunt diligentissime, monenturque, ut
denuo perpendant, illi secus; 4) ubi dissentiunt testes, observes
a) argumentum discriminis, b) testium famam, c) momenta,
quibus concitantur, d) rem dubiam, rem certam, quid
ex

ex lege, quid a conſuetudine; 5) teſtes de auditu ſi ab eodem acceperint, quanquam mille, unum habe. Vix revocato ab aviis illis pede, in alia incidit, ſcholaſticos doctores adverſus Pag. 35
Adamum Tribbechovium atque alios defendens. Craſſiſſimis ſeq.
autem in tenebris oberrat, quando cum iis pugnare laborat, qui, ut iſte ſcribit, ſpeculandi ratione utuntur, quæ non in divinas 36.
literas, non in traditiones, non in Concilia, non in Pontifices Summos, non, uno verbo, in ſacram hiſtoriam & eccleſiaſticam, radices agit, cuique *Echius*, qui non eminus ſpectavit agmen, ſed cominus aggreſſus eſt atque coegit, nec non *Remundus*, qui cuniculos omnes detegit, viri ætate ſuperiore docti & eruditi, perniciem illam adſcribunt, quam temporibus ſuis ſancta Catholica & Apoſtolica eccleſia indigniſſime perpeſſa eſt.

CAAB BEN ZOHAIR, CARMEN PANEGYRIcum in laudem Muhammedis, AMRALKEISI MOALLAKAH, cum Scholiis (Arabicis), & verſione Latina LEVINI WARNERI. Accedunt Sententiæ Imperatoris ALI, et nonnulla ex Hamaſa & Diwan Hudeilitarum. Omnia e MSt. Bibliothecæ Batavæ edidit, vertit, notisque illuſtravit, GERARDUS JOANNES LETTE. Præmiſſa eſt laudatio Celeberrimi Viri, ALB. SCHULTENS.

Lugduni Batavorum, apud Cornel. Haak, 1748 (1747), 4. Alph. 1 plag. 9.

Leida, librorum Arabicorum fœcunda mater, quæ tam copia, quam præſtantia, ſuorum id genus fœtuum cum ipſa Roma certat, denuo nos orientali beat munuſculo, recente opuſculorum poeticorum Arabicorum, antea non editorum, collectione, quam curavit Rev. *Lette*, amicus quondam noſter, (verba ſunt *Jo. Jacobi Reiske*,) dum Leidæ degebamus, nunc conſtitutus Paſtor Valkenburgi, pagi non ignobilis, qui Leida verſus oram maritimam occidentalem ad milliare diſtat. Opuſculum hoc

Digitized by Google

hoc linguæ Arabicæ ſtudioſis, & iis maxime, qui ſacrum Codicem ex ea illuſtrare ſtudent, poteſt inſignem uſum præſtare. Præter enim modo in titulo indicata, exhibet in notis fragmenta poetica & grammatica multa egregia, quæ tironi campum aperiunt, in quo diligentiam exercere, & levare ſitim ſuam, queat. Monſtrant illæ notæ, ſuum autorem in ſcriptorum Arabicorum lectione hoſpitem non eſſe, doctrinaque lætiore & acriore judicio abundare, quam ille poſſedit, qui *Alii* carmina edidit, librum, quem nuper *Menſe Septembri* annuntiavimus. Unde ſpem concipimus, fore, ut, eadem diligentia ſi pergat Cl. Editor his in ſtudiis occupari, magno illis ornamento & præſidio aliquando ſit.

Textus Arabicus primi Carminis, quod *Caabum*, filium *Zabairi*, autorem habet, & verſibus 58 cum oppoſita Latina *Lettii* verſione, & Scholiis ſubjectis, (quæ, quia melior appellatio non ſuccurrit, Lipſienſia nominemus, quandoquidem a me olim ex Codice Lipſienſe deſcripta, & Editori ſuppeditata fuerunt,) ea, inquam, implent paginas 45. Alterum Carmen eſt *Amralkaiſi*, Principis Arabum Kenditarum, ſed qui, regno ejectus, miſere periit, (vid. Prolog. meus ad *Tharapham pag. 25*,) iſto *Caabi* quinquaginta fere annis antiquius, unum, & quidem primum, de illis ſeptem, ſub nomine *al Moallakat*, ſeu ſuſpenſorum, celebratis, quorum editionis initium feci Leidæ A. 1741, quando ſecundum ordine, quod eſt *Tharaphæ* autoris, prodebam. Carmen *Amrilkaiſi*, quod conſtat verſibus 82, cum ſubjectis *Ibn Nahaſi*, Grammatici, Scholiis Arabicis, & oppoſita Latina interpretatione *Levini Warneri*, a *pag. 48* usque ad *89* procedit. Latinam illam interpretationem *Levini Warneri*, ſummi viri, & mihi nunquam ſine honoris præfatione nominandi, interpolarunt Cl. *Schultens* & noſter Editor. Ego quidem id non feciſſem; neque ſubſtituendo aliorum erroribus mea κατοϱθώματα ipſe me defraudarem, neque, indigna judicans publica luce, ſolicitarem mortuorum manes, ea prodendo; ſed, ſi darem, darem talia, qualia invenerim. Jam fueram hoc inſtitutum *pag. 7* Prologi mei ad *Tharaphæ Moallacam* deprecatus. *Paginam 90, 91, & 92,* implent ſententiæ Impera-

Digitized by Google

Imperatoris *Ali*, mere Arabicæ ordine Alphabetico, e collectione *Abdulwabid ben Muhammed*, e Codice, qui *Bibliothecæ Leidensis* in *Catalogo pag. 467* numero 1448 recensetur, ordine vero librorum, quo in pluteis dispositi sunt, est vigesimus octavus. Hæ sententiæ diversæ sunt, ut comparando deprehendi, ab illis, quas *Simon Okley* post alterum Tomum Historiæ suæ Saracenicæ dedit Anglico, & *Th. Arnoldus* inde deinceps Germanice quoque vertit. Forte sunt eædem cum illis, quas *Jacobus Golius* Leidæ apud *Elzevir.* in 8 plagulis duabus, vel tribus, una cum carmine *Thograi*, & aliquo *Avicennæ*, nescio quo anno, edidit. Possessores rarissimi hujus libelli, quem ipse quoque olim habui, sed amico donavi, poterunt in eam rem inquirere. Id scio, Codicem, e quo Rev. *Lette* has sententias edidit, unum eorum esse, quos *Golius* ex Africa & Oriente Leidam convexit. Sequuntur post hæc a *pag. 93* usque ad *pag. 166* notæ fusiores ad *Caabi* carmen, & a *pag. 167* usque ad *pag. 214* strictiores ad carmen *Amrilkeisi. Pag. 215* & *216* sunt stichi quidam mere Arabici ex *Hamasa*; *pag. 217* alii ex *Diwan Hudeil*; & unum bene longum carmen celebris Poetæ *Sachri*: Sequuntur Indices tres. Primus Autorum, quos Rev. Editor in notis allegat. Placeat, cuicunque velit, hoc Belgio nunc solenne institutum, in Græcis & Latinis utile quodammodo & necessarium, at in Arabicis, qui paucissimi editi sunt, inutile. Mihi non placet ambitiosa hæc, imperitis formidolosa, peritis rerum ridicula, multijugæ lectionis ostentatio. Secundus Index est vocum Arabicarum, quæ in notis excutiuntur; & tandem tertius vocum sacri Codicis Hebræarum, quæ ex Arabismo illustrantur. Potissima nempe hujus opusculi destinatio fuit, sacræ Scripturæ ex monumentis suis lucem accendere, neque aliud quid exspectari debet ab iis, quorum studia & lucubrationes Cel. *Schultens* moderatur. Dedicatus est libellus Serenissimo Arausionensium Principi, Fœderati Belgii gubernatori. Excipit eam dedicationem præconium, quo Cel. *Schultens* Autorem hujus opusculi, ejusque eruditionem, laudat & extollit verbis tam

 magni-

Digitized by Google

magnificis, ut vel sola tam nobilis palmæ adipiscendæ cupiditas alium quemcunque ad linguæ Arabicæ studium impellere possit. Tandem Præfatio sequitur, ad quam statim plura dicemus. Cetera totum opusculum nitida charta, typisque pulchris, & satis emendate, impressum est; fasque adeo, Editori, & nobis, & erudito orbi, lepidum munus, & non contemnendas opum accessiones, gratulari.

Præfatio, quæ pro dignitate & copia rerum debebat filo deduci longissimo, & quatuor, aut quinque, plagulas implevisset, si mihi fuisset scribenda, justo brevior & obscurior est, passim etiam ænigmatica. Exponit ea de occasione concinnandi sui opusculi, de Poetis suis, de Codicibus, e quibus prodiit, & tandem peculiare dimidia plagula, de occasione, qua *Caab* suum carmen dixit. Occasionem suscipiendi hujus opusculi narrat his verbis: *Cum e gazophylacio Codicum MSS. quibus splendet Bibliotheca Batava*, (id est, Leidensis,) *mihi lectissima quædam seligere concessum, præprimis placuit Caab ben Zahairi Abi Solmæ* (imo vero Zohairi ben Abi Solmæ) *carmen panegyricum & Moallakat. Utraque ista monumenta mihi digna visa sunt, quæ erudito orbi communicarentur.* Quantum ego equidem ex his intelligo, & lectorem quemvis intellecturum esse puto, concludendum est, Rev. Editorem dicere velle & insinuare, quod, postquam accessus ad Codd. MSS. Leidenses sibi fuerit factus, notitiam demum cum supra memoratis monumentis contraxerit, & eorum amore tum demum captus ita fuerit, ut ea inde exscriberet, atque deinceps verteret, & ex illis solis ederet. Verum ipse deinceps dicit, se *Caabi* carmen ex Bibliotheca Lipsiensi prodere, quam dignam puto rem, ut, quemadmodum gesta est, exponam. Scire illam, non tam mea, quam literariæ rei, interest. Si audire vellem civium meorum quosdam doctos homines, qui de maligno & ignobili atque improbo quorundam Batavorum erga Germanos animo sæpe apud me questi fuerunt, possem summo jure meum *Lettium* habere suspectum, ac si mea in suum opusculum merita celare & supprimere

mere voluisset. Ego vero potius hanc narrationis miscelam & ὑστεροπροτερολογίαν alicui ejus insuetudini scribendi, & præcipitantiæ tribuo, quæ, quo minus claros impertiret & distinctos sensus successionis rerum & temporum, impedivit. Sed, ne ipse obscurus fiam, dicam, quod res est. Reverendus Editor, mense Februario anni superioris 1746 ad me accedens, exponebat, animum sibi esse, specimen aliquod poeseos Arabicæ edendi. Rogare itaque, ut ipsi præstem de penu mea, quod ex ipsius re fore judicarem. Ego tum ipsi suadebam, ut nobilissimum carmen, in laudes *Muhammedis* a *Caabo* dictum, ederet, & promte, ut meus est mos, & officium, quo literarum incrementis inservire teneor, Codicem ipsi tradebam, in quem compingi curaveram 1) Carmen *Ibn Doraidi*, vulgo *ol Mochammasah*, vel ἡ πενταδικὴ, dictum, quod magnificentissimis verbis, ultra meritum tamen, ut mihi videtur, extollit Cel. *Schultens* in Præfatione ad Consessus tres priores *Haririi*, Franequeræ editos; 2) Carmen *Caabi*, cum Commentario nescio cujus, quod mense Julio anni 1737, adeoque ante decem annos, Lipsiæ in Bibliotheca magnifici Senatus Lipsiensis descripsi, indultu illustris *Mascovii*; cui pro mea parte gratias ago, ea humanitate dignas, gratulorque, rei literatæ nomine, & ipsi, & splendidæ, cui præfectus est, Bibliothecæ, proditum ex ea tam elegans & nobile monumentum. Præterea contiuebat meus Codex Carmina *Ibn Nabasi* Poetæ, & aliorum permulta, nec non aliqua ludicra, quæ noster Editor passim citat. Omnia ex eodem Codice Lipsiensi, de quo paulo post plura dicam. Hunc itaque meum Codicem tradebam Rev. *Lettio*, qui *Caabi* Carmen cum Scholiis Lipsiensibus describebat, meo suasu, vertebatque Latine, & versionem suam mihi monstrabat; sed quæ, ut paucis complectar, ne cassam quidem nucem valebat. Ignoscat mihi Reverendus amicus, quicum mihi res est. Ipse mihi sibique veritatis eorum, quæ narro, conscius est. Semel itaque, & paulo ante discessum meum e Leida, iterum carmen *Caabi* coram ipso, tanquam magister discipulo, exponebam, singula

 verba

verba Latine reddens, constructionum & phrasium indolem, tertium, quod ajunt, comparationum, totiusque carminis nexum & œconomiam, scopumque Poetæ, declarans, & tanquam Anatomicus digito singula cultroque demonstrans. Porro suadebam, ut Codicem hujus carminis Bibliothecæ publicæ Leidensis cum meo conferret, &, illud carmen Codice 68 (*pag. 472 n. 1559*) contineri, indicabam; cujus in Prologo ad *Tharafam pag. 11* dedi ampliorem notitiam. Tandem ergo *Lettius* mense Majo anni 1746 obtinebat illius Codicis, quem Leidensem appellare solet, usum. Ego vero sub idem tempus Leidam, charam illam mihi &, quamdiu vivam, memorabilem Leidam, nonnihil invitus, neque ἀσπάρακτος, relinquebam; monens Editorem, cum ipsi valedicerem, ut, si, opus, sentiret, se suscepisse suis viribus majus, id potius abjiceret. Relinquebam apud ipsum meum exemplar *al Moallakat*, ex quo, magno cum meo dolore, video proditas notas, quas privatos in usus meditans & conjectans ante multos annos margini alleveram; quas æternis tenebris sepultam mallem. Æquum fuerat, hac de re ad me referre. Jubeo itaque ista mea verba expungi, & pro scriptis non haberi, quæ me inscio, &, si scivissem, summopere obstituro, in meum dedecus *pag. 188* & *210* prodita sunt. Relinquebam porro penes *Lettium Hamasam Bochtarii;* quam nusquam in opusculo suo citat, quod mihi valde mirum accidit, & suspicor nescio quæ. Relinquebam tandem *Amrilkeisi* opera omnia poetica ex editione *Abi Osamah*. Hos tres libros *Moallakat, Bochtarium*, & *Amralkeisum*, scripta schedula, quam servo, promisit intra annum se mihi redditurum. Jam annus elapsus est unus cum dimidio, neque adhucdum reddidit: Donabam porro Rev. Editori discedens aliquas schedas varii, sed potissimum poetici, argumenti, (tanquam ex Arabicorum Poetarum contubernio ad museum Historicorum transiens,) ut particulam de *Lazum ma la jalzom*, *Abi'l Olæ* meditationibus poeticis de vanitate mundi; initium operum poeticorum *Abi Temami*; magnam

gnam particulam præſtantiſſimi operis grammatici, *el Cameli* dicti, autore *al Mobarredo.* Donabam ipſi quoque opera poetica *Haderah.* Utenda etiam per aliquod tempus a me habuit *Abilolæ Sekth ez Zendi*, ſeu opera poetica; item *Dabmani*, *Geriri*, *al Motanabbii*, cum. ſcholiis *el Wabidii.* Quem male citat *Abu Anwas*, pro *Abu Nawas*, eum citat ex Codice illo meo Lipſienſi. Quos citat *Lebidum*, *Zohairum*, *Antaram*, habet ex meis *Moallakat.* Quem citat locum ex *Ibn Doraidi* Etymologico, eum ipſi ſuggeſſi. Hæc omnia citat, tanquam ipſe depromſiſſet e Codicibus MStis Leidenſibus, quos tamen, bene ſcio, non ab eo inſpectos. Sed citat ex apographis, quæ manu mea ex Codd. Leidenſibus feci. Agnoſco quidem Batavum, magis velificantem honori ſuo, ſuæque patriæ, quam hominis Germani, quem pluris Leidæ non faciebamus, quam illo poteramus in rem noſtram uti. Fateor tamen, tentaſſet aliquale gaudium meum animum, ſi memoraſſet, unde illa omnia habuerit; & vidiſſem, mihi meum laborem & facilitatem apud hominem gratum non periiſſe. Ego quoque, ſi ſuſtinenda mihi fuiſſet perſona Clariſſimi *Lettii*, & alter mihi præſtitiſſet officium, quod ipſi præſtiti, ſilentio non præteriiſſem. Nempe hoc. Liber MStus Arabicus, quem ultimo loco Leidæ tractavi, fuit *Sebekai* Hiſtoria Theologorum Muhammedanorum ſectæ Schafeiticæ. Hic verus eſt titulus libri, quem Catalogus Leidenſis *pag. 484 n. 1860* prave & obſcure indicat. In hujus libri *primo Tomo* reperiebam præter meam exſpectationem *Caabi* carmen; id cum Codice meo in gratiam Editoris comparabam, & ſolum notatu dignum viſum Scholion illud excerpebam, quod Editor in notis *pag. 130* queritur ſibi maligna typothetæ incuria periiſſe. Ego illud in mei Codicis margine conſervavi, & infra utroque ſermone exhibebo. Si Editor ipſe habuiſſet uſum ejus Codicis *Sebekai*, aut potuiſſet ſemper & absque impedimento eum conſulere, ſuppleviſſet facili opera jacturam ſuæ ſchedulæ, denuo ex Codice deſcribens. Atqui eam notulam habebat a me. Quod annotare, quamvis nemo ipſum cogeret, honeſto tamen & polito homini decorum fuerat. Exſpectaveram quoque,

ut indicasset suis locis locorum difficilium ipsi a me suggestas explicationes, quas, quia jam diu Leida absum, rerumque tunc gestarum exacta memoria evanuit, non omnes novi; agnosco tamen bene multas, ut e. c. illud *v. 3 vino temperatum, v. 5 super quam eminent, v. 6 o quam nobilis, v. 14 non obstante lassitudine, v. 15 cujus negotium est.* Hæc omnia mea sunt. *V. 28* ista tota parenthesis de consilio meo fuit instituta. Sed, quia non omnia capiebat, aut memoria servabat, mea monita, factum est, ut quædam ex parte recte, ex altera parte sinistre, exhiberet. Sic *v. 6* monueram, vertendum esse, *o quam nobilis ea foret amica.* Sed ille *amicitia* exhibet, *Golii* Lexico magis obsecutus. Ad *v. 32* monueram, vertendum esse *filii sui*; ille vero, rursus obsequio *Golii*, *juvencæ suæ* vertit. Totum *v. 41* ipsi dictavi: *Sto in loco, in quo si staret,* non, ut ibi exstat, *quod si staret ibi.* Debuerat quoque lectores monuisse de meis aut conjecturis, aut emendationibus, quas passim in Scholiis loco veteris lectionis, quam in Codice Lipsiensi inveni, exhibuit. Nempe describens ea Scholia ante hos decem annos, quædam margini allinebam, partim bona, partim prava, properans ad alia, neque satis rei attendens, aut ejus intelligens pro ista ætate, quæ nunc nollem mihi excidisse. Noster autem Editor ea omnia cum pulvisculo corrasit, & in textum insersit, neque vel verbo usquam ea de re monuit; quæ vero ego non emendata reliqueram, ea exhibuit, ut invenit. Quare non etiam hæc mutata fuerunt? Mutasset procul dubio, si me præeuntem habuisset. Sed faciam verbis meis fidem. In Scholio ad *v. 2 lin. 2* exstabat in Codice Lipsiensi لما قبلة. Adscripseram, legendum esse لمقابلة. Hoc arripuit Editor, sed aut ipse corrupit, aut ejus typothetæ, edendo لقابلة, quod æque pravum atque lectio Codicis Lips. *Pag. 13 lin. 15* exstat قوتة Sic annotavi in margine legendum esse pro lectione MSti قولة. Sine dubio aberravit calamus meus, & scribere volui, aut certe debui قوية, quod unice rectum est. *Pag. 15* ad *v. 17 lin. 2* exstat عبل his, utrumque ex mea emendatione. Sed in MSto est عبب. Fingamus, certissimam esse meam emendationem, non male tamen egisset, si lectio-

lectionem MSti Lipsiensis indicasset. *Pag.* 23 تغرق est mea conjectura pro تعدف, quod est in Codice. *Pag.* 27 *lin.* 4 est الاخنبار. Sic scribebam ante hos decem annos ad marginem mei libri legendum esse pro vitioso الاجتيان, quod est in Codice, nimium inhærens ductui literarum. Certe nunc non conjicerem eo modo, sed الاخبار, quod unice verum est. Tum nesciebam discrimen inter octavam & quartam conjugationem; nunc novi. *Pag.* 39 *lin.* 4 مغلول exhibet ex infelice mea & importuna conjectura. In Codice exstat ثلول, pro quo facili modo reponi debuerat فلول. Et forte sic quoque fuit in Codice. Puncta enim unum, aut geminum, sæpe vix distingui possunt; neque debuerat dubitasse de præstantia lectionis, quam ex *Nabega*, cujus is locus est, *pag.* 157 citat فلول من قراع. Ea sola vera lectio est, altera merum monstrum, quod tamen incrustare voluit Cl. Editor. Quia semel ad illum locum deveni, debeo eum emendare. *V.* nempe 48 ultima vox in omnibus Codicibus est مغلول, *Maglul*, id est, *vinctus*, vox ibi quidem nullo modo tolerabilis. Describit enim Poeta leonem, & sic ait: *cum insilit in compar*, (ex versione *Letteana*) *haud decorum esset ei compar relinquere, nisi fuerit illud vinctum.* Duplex eo in versu peccatum, unum ab interprete, alterum a scriba, cui nimium credulus interpres obtemperavit. Verbum يحل derivavit ab حل, *licuit, decuit.* Sed est ab حلو *dulcis fuit*, non est dulce leoni, non sapit ipsi, non est ad palatum ejus, fastidit, dedignatur, *il ne l' accommode pas.* Deinde quis mortalium vidit unquam, aut vel mente tantum concipere potest, leonem, qui funibus, vel catenis, vinciat alterum vel leonem, vel feram, vel hominem? Vitium hoc scribarum est, *maglul*, مغلول, exarantium pro sola vera dictione & scriptione Autoris مفلول, *masflul*, id est, *contritum*, vel *comminutum.* Leo, qui, si insilit in adversarium, fastidit ab eo desistere, antequam ossa ejus fuerint comminuta, commolita. Et hæc emendatio quoque obversata fuit Scholiastæ Lipsiensi, sed scriba eam prætervidit. Sic itaque legendum in illo videtur: المغلول المأسور ويروى المغلول المكسور المهزوم واصل الغل الاسر والجبر *Maglul idem atque masur, seu vinctus, notat. Aliæ editiones*

tiones habent Maflul, id eſt, fractus, & metaphorice fugatus. Etenim propria notio verbi Falla frangere, & βίᾳ ἀνάγκης συνωθεῖν. Hæc ad iſtum locum. Pertinet aliquo modo huc illud, quod ex male percepto ductu quodam calami mei ediderit in textu *Caabi v. 45* الهبيب, cum ego ſcripſerim, uti ſcribi & legi debet, ſcriptumque reperitur in omnibus Codicibus, أهيب, *ohiba*, paſſiv. 4 conjugat. Erravit quoque in phthongiſatione alterius vocis عنادي, quæ ut *Anadi* (*cor meum*), non ut *Indi* (*penes me*), debet efferri. Quod Leidenſes typi ediderunt, Arabicum non eſt.

Verum, ais, an non vidiſti, quantis nomen tuum celebret laudibus Reverendus Editor in Præfatione, quam magnas tibi tibias pompoſus tibicen inflet Φεϱβιᾶς ἄτεϱ, quam tibi paſſim per opuſculum ſuum ſpargat χένδϱυς ἐυϱωτιῶντας καὶ ἐυμεγέθεις. Novi. In Præfatione ait: *Codicem MSt. unde hoc Carmen edimus, ſervat Bibliotheca ſenatoria Lipſienſis.* (Ne quis credat, monitum velim, Cl. *Lette* ſua præſentia Lipſiam noſtram unquam honoraſſe; aut eo Codice uſum fuiſſe, e quo ait ſe *Caabum* edidiſſe. Propterea addit:) *Hinc olim deſcripſerat Arabicæ literaturæ promus condus J. J. Reiske, cui debitas impertimus laudes & grates, quod communibus ſtudiis inſerviendi ergo ex apparatu ſuo, quem indefeſſo labore judicioque acuto comparaverat, nonnulla nobiſcum communicavit, atque inter alia Carmen Caabi & Moallakat ex editione Tebrizii.* Deprecor laudes immeritas. Quod genuinis & honeſtis Arabiſmi cultoribus ea, quæ poſſideo, ſubſidia libenter impertio, meum eſt officium. Verum viciſſim pro mercede poſtulo, ut mea mihi reddant, ubi uſi fuerint, &, ſi quid ex iis profecerint, indicent. Gratius mihi feciſſet, ſi loco σοβαϱῦ iſtius καὶ ἀεϱώδυς κομψεύματος ſimpliciter dixiſſet, quod ego ipſi primus autor ſuaſorque fuerim edendi *Caabi*, quod ipſi cum in finem commodaverim apographum meum Codicis Lipſienſis, quod ipſi ſubminiſtraverim lectiones variantes ex *Sebekao*, quod uſus fuerit mea directione in concinnanda ſua verſione, & meis emendatiunculis in Scholiaſta. Hoc ſi dixiſſet, ſatis litatum honori meo credidiſſem.

Sed

Sed promiſſorum oportet eſſe memorem. Supra promiſi, paulo fuſius de Codice Lipſienſi *Caabi* me diſſerturum. Codex eſt formæ quartæ miſcellaneus, a neſcio quo collectus. In eo primo loco ſe offert *Caabi* carmen cum Scholiaſta. *Kebrius*, qui catalogum MStorum orientalium Bibliothecæ Senatus Lipſienſis confecit, ſed eum nondum editum, indicavit, id carmen eſſe miſcellanea apophthegmata moralia metrica. Condonamus id bono viro, quem aliunde novimus. Dexterior erat in pingendis pulchre literis & ductibus Arabicis, quam uſu librorum & linguæ verſatior. Ego vero ſtatim deprehendebam *Caabi* carmen, & lætabar, id eo loco me invenire, ubi non quæſiveram. Scilicet menſe Aprili A. 1737 Dreſdæ apud eruditiſſimum & humaniſſimum ſenem, Cl. *Seebiſch*, Bibliothecarium Regium, videram & mihi deſcripſeram hujus *Caabi* carmen & primam *Moallakam*, ſeu *Amrilkeiſi*. Inde mihi carmen illud notum erat antequam codicem Lipſienſem viderem. Altero anno poſt in Belgium illud mecum deferebam, & A. 1741, edens meum *Tarafam*, intuli primus nobiliſſimi hujus carminis, etiam Cl. *Schultenſio* ignorati, notitiam non in Belgium tantummodo, ſed in totum literatum orbem. Anno inde 1745 Cl. *Nicol. Guil. Schræderus*, Profeſſor Marpurgenſis, illud primus ex meo Codice deſcribebat, & Leida diſcedens Cl. *Schultenſio* relinquebat, a quo Rev. *Lette* habuit. Hinc intelligas illa ex Præfatione, alias futura ænigmatica: *Nonnulla tamen aut inepta, frivola, aut manca*, (nempe in Scholiaſta,) *quæ ad exemplum Viri Cl. Nic. Gul. Schræderi, cujus uſi ſumus apographo, aut emendavimus*, *aut amputavimus*, Nihil emendaſti, amice, quantum adhucdum comperi, neque tu, neque Cl. *Schræderus*. Sed meæ fuerunt conjecturæ, quas ille ex meo libro in ſuum transtulit. Provoco ad communis amici noſtri teſtimonium & conſcientiam. Quæ amputaveris, nondum examinavi. Rectene factum, an ſecus, nunc non inquiram. Id ſcio, facillimam viam hanc eſſe, ex omnibus tricis ſeſe expediendi.

De Codice *Seebiſchiano* id dicendum mihi ſupereſt, quod ejus collationem impertire noſtro Editori non potuerim, quando quidem ſceleſta manus apographum meum, inde fa-

Digitized by Google

ctum, mihi jam dudum abstulit. Continet ille Codex miscellanea, mira, rara, curiosa. Statim in principio exhibet carmen *Caabi*, primam *Amralkeisi Moallakam*, epicedium *al Motanabbii* in matrem *Seifeddaulæ*, & celebre carmen *al Momfarega*, de quo *Herbelotius pag. 621*, omnia cum Scholiis interlinearibus.

Hæc de occasione editi Carminis hujus antiquissimi disputanda post Editorem habui. Si mihi scribenda fuisset Præfatio ad *Caabum*, dixissem de variis ejus Codicibus, & commentatoribus, qui passim in Bibliothecis, Parisiensi, Oxoniensi, aliis, prostant. Attulissem ex *Abi Osaibæ* libro de claris Medicis, quod *Mowaffekoddin ol Mauselensis*, Medicus, vulgo *Ibn ol Labbadi* dictus, qui A. 629 obiit, commentarium scripserit in hoc carmen; quod, ubi *Kasidat ol Amani*, *carmen spei & votorum*, citetur, hoc carmen intelligatur; quod *Muhammedis* pallium, *Caabo* donatum, fuerit viride; quod una cum ejusdem, Prophetæ scilicet, baculo fuerit inter regalia & insignia Chalifatus Bagdadici; quod aliquando per annum & ultra fuerit in exilio; quod tandem A. 653 fuerit a Tataris, Bagdadum diripientibus, de medio sublatum, præter alia, quæ de *Caabo*, & ejus patre *Zohairo*, jam Prologi ad *Tharafam pag. 29* attuli.

Sed de versione Latina *Letteana* nunc dicendum est. Ea nimis literalis, ideoque sæpe obscura, & præterea sæpissime a sensu Autoris sui alienissima, est, quamvis & mea usus fuerit directione, & Cel. *Schultensius*, ut ipse fatetur, ejus elaborationi invigilaverit. Quid si tironum illos fuerit imitatus, qui ad elaborandas suas theses eruditiorum amicorum adhibent consilia, sed a nimia sibi cavent elegantia, ne opus prodant non suum esse, bonisque alienis admiscent quædam mala de suo, data opera. Studuit quidem tironum commodis. Atqui considerare debuerat, ineptum fore institutum, si quis tironem Arabismi ad tam sublime & difficile carmen admittere velit. Qui vero legere illud Arabice sciunt, non egent versione literali, sed etiam ope laxioris periphraseos se norunt expedire. Plures quoque sunt lectores & æstimatores talium Arabice non periti, quam periti; quorum potissima habenda ratio. Nam versione neque satis clara, neque satis La-

tina,

Digitized by Google

tina, eos in opinione magis confirmes, qua occupantur, Arabes insanire, & effutire, quicquid in buccam venit. Et quidni sic cogitabunt, si neque in singulis versibus deprehendant aliquid intellectu facile, neque in genere scopum Poetæ, carminis œconomiam, connexionem & harmoniam idearum, transitum a prooemiis & rebus alienis ad ipsum argumentum & τὸ προκείμενον, videant. Verum apparet ex tota versione, interpretem hoc ignorasse. Unde mirum non est, si, qui suum autorem ipse non capit, neque aliis claros ex eo & humanos sensus eliciat & proponat. Arabes homines sunt nobis similes, & maxima ex parte humane locuti. Sed interpretum inscitia eos sæpe asinorum instar rudere, & ut vaccas mugire, jubet. Non multus ero in arguendis, & quasi producendis in theatrum, erroribus versionis *Letteanæ.* Sed exhibebo potius totum carmen in Latinum sermonem meo modulo conversum, iis cum ideis, quibuscum Autor id composuit & enuntiavit, claris, aptis, elegantibus, excelsis; postquam oeconomiam ejus brevibus delineavero. Non inutilis, neque inficeta, erit hæc discussio, quamvis insperata horum *Actorum* lectoribus accidat. Poeseos periti æstimatores haud ægre ferent, si & de Arabica quidquam intelligant, quod cum nostra comparare possint. *Caab* itaque hoc carmine in genere studet iram placare *Muhammedis*, qui ipsum proscripserat; quod tentat efficere laudatione tam ipsius, quam sodalium ejus. Cum vero generalis canon poeseos Arabicæ sit, in carminibus justæ magnitudinis omnibus ab erotico quodam themate incipere: (sunt enim Arabes Serenadarum Hispanicarum & libellorum Romanensium autores, ut notum est;) auspicatur *Caab* suum querelis de adversa suorum amorum fortuna. Abiisse nempe suam amasiam; quam partim laudat a pulchritudine, partim vituperat ab inconstantia. Abiisse in terram longissime remotam, ad quam perveniri nequeat, nisi camelo præstantissima; cujus cum varias dotes enumerasset a *v. 13* inde, & *v. 28* pervenisset ad ejus in currendo celeritatem & agilitatem commendandam; stilum subito vertit, & ad propositum venit; sed modo miro, qui non nisi Arabibus placere, & admirationi esse,

 potest.

Digitized by Google

poteſt. Dicit nempe: Camela, quæ ipſo meridie ſub calentiſſimo ſole tam celeriter & agiliter motitat brachia currens, atque plangens fœmina, cui mors ſuo filio inſtans nuntiatur. Per illam fœminam intelligit matrem ſuam; per ejus filium ſe ipſum. Vult itaque dicere: Camela, quæ tam celeriter motitat brachia, currens, atque mater mea plangens, cum audit, me a *Muhammede* proſcriptum, ab unoquoque poſſe impune occidi, & brevi necandum eſſe. Hæc idea *συνάρθρωσις καὶ συσφήνωσις* eſt totius carminis, & quaſi hypomochlion, ſuper quo hic vectis libratur. Non nunc demum incido in hanc obſervationem, ſed eandem jam ante ſeſquiannum Editori Batavo tam clare, quam nunc propono, propoſui. Quare vero uti illa noluerit, ipſe norit; hæc, mea res non eſt, indagare. Sed pergo. Hac facta via, pergit *Caab* gratiam *Muhammedis* implorare; ſe ab accuſatorum criminationibus purgare; Prophetam ad commiſerationem flectere; laudatque illum & ejus ſodales. Jam ſequatur hujus carminis interpretatio, qualem forte dediſſem, ſi fatale mihi fuiſſet, *Caabum* edere. Omittam verſus aliquot, a Batavo tolerabiliter verſos. Notas poſſem admetiri plurimas, verum habenda loci & lectorum ratio. Canit itaque *Caab* hoc fere, ſecundum me, modulo:

1. Abiit *Soad*, ideoque cor meum nunc eſt amoris cruciatu afflictum & enectum, & ab ejus inde abitu in ſervitutem & vincula nunquam laxanda datum.

2. Illa pulchra *Soad*, quæ, cum eam tribules aveherent, dorcadi ſimilis erat, nigris oculis & compoſito modeſtoque vultu decoræ.

3. Illa *Soad*, quæ ſubridens, hiſcentibus paululum labellis, monſtrare ſolebat nubes *α*) imbre gravidas, limpidiſſimæ, roſcidæ, & fragrantis ſalivulæ, quam haud male lacum dixeris vino temperatum.

4. Vino, quod dilutum fuerit frigida lympha *fontis*, ab acceſſu radiorum ſolarium remoti, liquidi, in valle glareoſa, aprica quidem, at ventis tamen borealibus perflata.

5. Qui

α) Intelligit *dentes*.

Digitized by Google

5. Qui venti ſordes inde deſpumant, identidem innatantes; & cui *fonti* ſuperinnatant albæ bullæ, ab effuſione nocturni imbris excitatæ.

6. O quam nobilis, quam chara nobis, ea, *Soad*, foret amica, ſi promiſſis ſtaret, aut ſi meus in eam ſincerus amor & defæcatum ſtudium ipſi accepta & grata eſſent.

7. Verum amica illa ita eſt comparata, ut ſanguinis & craſeos ejus naturalis aliqua pars ſit, amatores ſuos eo, quod amant, privare, mentiri, contra datam fidem agere, amatores amatoribus mutare.

Non enim manet in ſtatu, quem ſemel induit, prorſus ut verſipellis *Gul*, α) id eſt, *Empuſa*.

9. Ne-

α) Non poſſum non proferre hic longum quidem, at elegantem & apprime congruum, locum ex *Ibn el Guzii* libro hiſtorico, *Mirat oz Zamani*, ſeu ſpeculum temporis, inſcripto (*Cod. Leid. 973, pag. Catalogi 480, n. 1750,*): „ol Gul ſecundum al Gauharium eſt de genere „as Saali, ſeu proteorum, vel empuſarum. Format hic ſingularis, „nempe Gul, pluralem Agwal & Gilan. Deinde in genere „omne, quod hominem ſubito obruit & perdit, illud etiam Gul „appellatur. Inde formula illa: galat-ho gul, ἐπανεπήδησεν ἐς αὐ„τὸν ἡ ἄτη, id eſt, incidit in negotium ipſi exitioſum. Idem Au„tor alibi dicit, as Saali pejores & terribiliores eſſe, quam ol Gul. „H. J. Alios inter Autores non conſtat certo, quid ſit ol Gul. „Quidam Arabum aſſeverant, ol Gul in deſertis ſeſe monſtrare, „variis ſub formis, & alloqui tranſeuntes viatores, & eorum „audire reſponſa, ſæpe quoque congreſſum virilem pati. (Conf. „*Luciani* Lib. II ver. hiſt. in fine, & Schol. *Ariſtoph.* ad Ran. „v. 295, 296.) Tales aſſeverant, ejus crura ſimilia aſininis ſe „vidiſſe. Quando illa Gul, vel Empuſa, occurrit viatoribus de „nocte, & illi dicunt hæc verba: o pes aſini &c. (cetera in Co„dice meo corrupta non potui extricare,) circumductitat eos per „deſertum usque ad ſpeluncam, in quam cum eos compulerit, „obſtruit aditum, neque ſinit eos unquam rurſus egredi. Sed alii „antiquorum Autorum dicunt, quod ſit fœdum animal, & a crea„trice natura non prorſus perfectum, quod impatiens humani „conſortii habitet in ſolitariis feriſque & exitioſis deſertis. In„dorum quidam putant, illud (phantaſma, vel empuſam,) naſci „ab ortu alicujus ſideris, ut Sirii. Tunc enim naſci & compa„rere quaedam ὁμιχλώδη φαντάσματα in deſertis, quæ ab homi-

„nibus

9. Neque tenet fidem, quam prætendit & spopondit, haud magis, quam cribrum aquam tenet.

10. Ne

„nibus Gilan, vel Empusæ, appellentur. Unde apparet, Indos „plane non statuere al Gul, ejusque existentiam. Et inde quo„que sunt, qui reprehendunt dictum *Amrilkeisi: Sicut dentes al* „*Agwal*, & sic interpretantur, quod nempe Poeta ibi non po„suerit eam vocem ea significatione, qua vulgo usurpatur & „intelligitur, nempe pro Empusis, sed designasse animal, quod „inveniatur in terris Arabum, diversis pictum coloribus; & „idem illud animal perhibent intellexisse *Caabum*, filium *Zobai-ri*, isto suo dicto:

Quemadmodum sese colorat in vestibus suis ol Gul.

„Plurimi tamen Indi asserunt existentiam al Gul, & quod sit „de genere dæmonum maxime ferocium. Traditio Ibn Abbasi „exstat, qua is refert audivisse Omarum (Chalifam) sic nar„rantem de se ipso. Eram, ajebat Omar, in itinere Syriaco, „antequam Islamismum suscepissem, & obruebar ab aliqua Gul, „quam ego gladio feriens in fugam dabam. Et sane frequen„tissima in Poetarum scriptis fit horum spectrorum mentio; „unde patet, eorum futilem esse conjecturam, qui putant, in „dicto Amrilkeisi supra allegato genus aliquod bestiæ intelligi. „Caab autem isto suo dicto, quod ol Gul sese coloret, dicere „vult, quod modo appareat in forma viri, modo forma fœmi„næ, modo formis mixtis & variegatis. Has omnes nugas ani„les paganismi sustulit & abolevit Propheta. Ut enim est in „traditione Gaberi, dixit Propheta: nihil est Adwa, nihil Thi„rah, nihil Gul. Hanc traditionem in solo corpore traditio„num *Moslemi* reperias, ubi subjungitur textui hujus traditio„nis hæc observatio: quod nempe Arabes dicere consueverint, „al Gilan sese conspicienda dare hominibus in deserto, & eos „togul, i. e. perdere. Hoc abolevisse Muhammedem. Maxime „autem illa spectra comparere in tractibus al Jemenæ, seu A„rabiæ felicis, & Tehamæ, & Said Mesr, seu Thebaidis Æ„gyptiacæ, & in locis vastis & procul remotis. Illa spectra „correptos & vi subactos homines βινεῖν, & inde in talium sub„agitatorum dorsis vermes nasci, qui hominem de vita tol„lant. Proverbium illud Tehamitis usitatum Amankuh anta am „madzour, *βινούμενος fuisti, an ἐπτοημένος?* hinc intelligendum „esse, quo compelletur, qui tale quid forte viderit. Qui si re„spondeat, se tantum fuisse territum, respondere interrogan„tes, quod illud non magni faciendum sit, neque multum dis-

criminis

10. Ne te itaque, o Caab, ea porro decipiant, quorum illa tibi ſpem & deſiderium facit, & quæ promittit. Nam incertæ ſpes rerum deſideratarum, & oblatæ per inſomnia ſpecies mera ſunt animi deluſio.

11. Sumſit illa, *Soad*, ſibi quaſi exemplar in fallendis promiſſis *Arkubum*; ideoque promiſſa ejus nihil ſunt niſi nugæ nugaciſſimæ.

12. Ab una προθεσμίᾳ in alteram ſpero & exſpecto, fore, ut propior mihi fiat ejus amicitia. Verum, ut video, & concludendum eſt mihi, nunquam, o amica, de gratia tua quidquam obtinebimus.

13. Jam enim degit *Soad* in terra, ad quam non perveniant, niſi generoſæ lectæque ſtirpis, & commode incedentes, & manſuefactæ, camelæ.

14. In terra, ad quam non perveniat, niſi magna & valida camela, quæ vel in ipſa laſſitudine tripudiet atque currat.

15. De illarum genere, quibus, ubi in ſudorem incaleſcunt, exundant proceſſus mamillares rivum liquoris. Quarum ἔργον eſt, deſerta permeare, in quibus hermæ viales a ventis ſubverſæ, & arenis obrutæ ſunt; & quorum calles prorſus ignorantur.

16. Camela, quæ ipſo meridie, (quando, qui transmittendi ſunt, ſalebroſi colles a ſolis ardore fumant, & ſpecies rerum confundunt,) tam cernit acutum, & diſtinguit longe remota aliis-

„criminis invehat. Si vero dicat, ſe fuiſſe a dæmone ſubagitatum, de talis ſalute ſolere deſperari. Traditum exſtat, quod „Waheb, filius Monabbehi, dixerit, originem harum diabolicarum ſpecierum fuiſſe talem. Deum creaviſſe Ibliſo (diabolo) „uxorem ex igne as Samum, (ſeu venti venenati & calidi,) „quæ ex illo facta gravida ediderit aliquot ova. Ex uno ovo „prodiiſſe al Gilan, & as Saali, deſertorum incolas, ex altero „ovo prodiiſſe al Genn (dæmones) & as Schajathine (ſeu ſatanas), qui in maribus & inſulis degant, ex tertio prodiiſſe „al Kothrob, genus aliquod dæmoniorum, feli ſimile.„ Cetera, quæ curioſa habet de Kothrob, Hawatef, & Naſnas; (id eſt, faunis, ſatyris, &c. Arabicis) quia chartæ parcendum, omitto. Forte ſe dabit alia occaſio commodior ea producendi.

Digitized by Google

aliisque dubia, objecta, tanquam si oculis cerneret tauri sylvestris, albi, procul a grege seorsim pascentis. α)

17. Camela crasso collo, crure toroso, multo nobilioris indolis atque structuræ, quam sunt filiæ nobilissimi equi admissarii.

18. Transeo.

19. Camela, cujus cutis est quasi ex testudine marina, quam non perrumpat ricinus, in β) aprico laterum ejus hærens, & tam ardore solis, quam inedia, extenuatus.

20. Camela, laboribus extenuata γ) & edurata, generis nobilissimi, cujus pater est simul ejus frater, δ) & cujus patruelis est ejus quoque matruelis; cervicosa, agilis.

21. Camela, cujus in dorso discursitant quidem ricini, (in quo nullam faciunt impressionem,) ubi autem ad pectus & hypo-

---

α) Vid. ad Tharafam *pag. 51. c. f.*

β) In MStis est بضاحية, quæ vera lectio, quam secutus sum interpretando.

γ) Vox *Harf* id notat, quam Editor credidit nomen proprium esse. Accipiendum autem tantummodo de *dorso*, cui onera imponuntur; ne cum *v. 17* & *22* pugnet.

δ) Hunc locum non intellexissem, absque Scholio fuisset, quod in *Sebekæo* inveni, & meo Codici adscripsi, & cum Batavo editore communicaram; sed cui casus ademit. En specimen genealogiæ Arabicæ equestris. Addam in Latina versione literas alphabeti, confusionis evitandæ ergo. Arabica vero addo quoque, quia Leidensi editioni desunt. Ait itaque *Sebekæus*:
ان فحلا ضرب امه فوضعت ذكرا وانثي ثم ضرب
الفحل الانثي فوضعت ذكرا ثم ضرب الذكر امه
فوضعت انثي فهذه الانثي هي الحرف التي ابوها
اخوها من امه وعمها الذكر الاول هو خالها
لانهما توما اعني الذكر الاول والانثي التي هي ام
هذه الحرف ذكره المبرزي الكندي „Aliquis camelus admissarius A. iniit suam matrem B. Hæc B. peperit masculum C. & fœmellam D. Deinde inibat admissarius A. fœmellam D. quæ pariebat masculum E. Hic masculus E. inibat suam matrem D, unde nascebatur fœmella F. Illa, quam hic describit Poeta, dicens, ejus patrem esse ipsius fratrem, & ejus patruelem esse quoque ejus matruelem. Hæc desumta est observatio ex al Mobarrezio 'l Kenditæ„ Hactenus *Sebekæus*.

Digitized by Google

hypochondria mollia & glabra pervenerint, delabuntur ob lubriciem.

22. Camela, referens onagrum velocitate, quæ pinguem temere jactat carnem, cujus brachium a costis amplum distat.

23. Camela, cujus nasus & maxillæ non incommode referunt malleum, oculis & jugulo præfixum.

24. Camela, quæ caudam extendit tanquam ramum palmæ hispidum cortice, & foliis crispum, (spinæ medullari) infixam tanquam trunco liquoris abundanti, & cujus canaliculi suum ramum succo nunquam destituunt.

25 & 26. Omitto.

27. Quorum (crurium) tendines Achillei sunt fusci; quæ (crura) spargunt calculos quaquaversum; quæ, ne detrimentum capiant ab acutis & saxosis montium verticibus, calceatione opus non habent.

28. Camela, cujus brachiorum remigatio (quo tempore vapor æstuans colles, in deserto exstantes, tanquam amiculo involvit.

29. Idque fervido die, in quo tostus a solis ardore chamæleon, &, qua parte soli obversus fuit, tanquam panis sub cineribus, assatus est.

30. Illo ipso tempore, quo agasones suis vectoribus quietem & secessum sub tentoria, vel arbores obvias, imperant, quandoquidem vel ipsæ furvæ & adustæ, calorique jam assuetæ, locustæ glareas alis suis sollicitent, & sub iis refrigerium quærant.)

31. Camela, inquam, cujus brachiorum remigatio tali tempore, medio meridie, refert remigationem brachiorum fœminæ pulchræ, mediæ staturæ, (id est, matris meæ,) quæ stat plorans, & cui adstant & accinunt suas nænias aliæ mulieres orbæ, quibus de numerosa prole sua nihil superest.

32. (Matris meæ, quæ stat) lamentans plangensque pectus brachiis præ mœrore flaccidis, quæ, cum audiret promulgatam & indictam suo filio (id est, mihi,) mortem, extra se rapta & dementata est.

Digitized by Google

33. Quæ suis in suum pectus sævit unguibus, & cui a claviculis inde indusium scissum innumera in schidia pendet.

34. Circa quam utrinque discursitant famigeruli, mihi infesti, dicuntque ἐπιχαιρέκακοι: Jam tu, o fili α) Abi Solmah, procul dubio periisti, & gladio præda fies.

35. (Ego territus hoc nuncio amicos obibam & prensabam, ut pro me apud *Muhammedem* intercederent. Verum) omnis amicus, in quo certam spem collocaveram, rotunde mihi omne denegabat auxilium, sibi satis esse prætendens, quod rerum suarum agat, (tam turbulento tempore, & tam horribili in revolutione, qualis erat Makkæ expugnatio.)

36. Dicebam itaque desperabundus: Mittite me, vos homines nauci. (Nihil mihi potest contingere, nisi quod Deus immortalis decreverit.) Quod misericors Deus decrevit, id fiet.

37. (Etiamsi mihi moriendum sit, pergam tamen ad *Muhammedem*. Quorsum mihi diuturna vita?) Omnis de fœmina natus, utcunque diu sanus vivat, semel tamen aliquando tandem super curvo feretro portabitur.

38. Nuntiatum mihi quidem est, Apostolum Dei mihi mortem minitari. Verum gratia & condonatio est id, quod ab Apostolo Dei mihi promitto.

39. Placide, quæso, & clementer (o *Muhammed*) dirigat te β) ille, qui tibi dedit donum al Corani, cui tam parænéses insunt ad vitam pie & honeste agendam, quam distincta dogmatum veræ fidei declaratio.

40. Ne me, quæso, punias ob dicta quædam delatorum. Nihil peccavi, etiamsi multa de me λογοποιοῦσι.

41. (En sum in manu tua, permisi me tuo arbitrio.) Sto in loco, in quo si staret, & video atque audio, quæ si videret & audiret ipse magnus Homeiritarum rex.

42. Sane

α) Id est, nepos.

β) Sc. in rectam viam clementiæ, & avertat te a cæde mea. Orientales deprecantes dicunt erga suos superiores أصلح الله الأمير Deus corrigat Amirum. Nos diceremus: *Pardonnez moi, Monseigneur.*

42. Sane contremiſceret, niſi Propheta Dei, Deo cor dirigente, ipſi gratiam faceret.

43. (Confiſus tuæ clementiæ, objeci me præſenti periculo.) Non deſii ſecare & transmittere deſerta, alam (vel manicam) tenebrarum de veſte noctis longe lateque explicita circa me tanquam induſium circumvolvens. α)

44. Ut pervenirem ad te, manumque meam non retrahendam β) imponerem tuæ manui, viri benefici ſimul & potentis.

45. Propterea territum fuit & trepidavit cor meum, cogitanti, quando mihi ille (*Muhammed*) alloquendus fuerit, & mihi dicent (adſtantes ipſi:) Interrogat te (*Muhammed*) de genere & de nomine tuo.

46. Trepidavit cor meum ob leonem luſtricolam, qui degit in *Bathn Attſchar*, γ) ad cujus luſtrum antequam pervenias, quot tibi ſunt alia leonum luſtra δ) pervadenda!

47. Talem leonem, qui, quando mane redit in luſtrum ſuum, carnem affert geminis ſuis catulis, quorum victus eſt de humana carne, in pulvere volutata, & minutim concerpta.

48. Qui, quando inſultat in par ſibi oppoſitum, dedignatur deſiſtere, antequam par fuerit ruptum & comminutum.

49. Qui ceteros deſerti leones, prædam omnem occupando, ad incitas & maciem redigit; in cujus valle homines non commeant.

50. Aut ſi quis audaciſſimus illuc iverit, non revertatur ille, ſed manſerit ibi, poſt loricam & veſtes laceratas, devoratus.

51. Eſt ſane Apoſtolus Dei gladius Dei luculentus, Indicus, præ ceteris Dei gladiis evaginatus.

52. Inter viros Koraiſchitarum maximos, ε) quorum aliquis (nempe Omar, ante octo annos) imperabat reliquis

Tttt 2 *Makkæ*,

α) Debebat enim latere, ut proſcriptus, ſi ſalutem ſuam amabat.

β) Vid. *Vit. Muh. Abilfed. pag. 145 ed. Gagn. Si quis apprehenſa manu* &c.

γ) Locus a leonibus horribilis.

δ) Turmæ virorum fortium, militum prætorianorum *Muhammedis.*

ε) Intelligit ſic dictam as Sahabah, ſeu τὴν ἑταιρίαν.

Makka, cum fidem Moslemicam profiterentur, ut cederent & emigrarent.

53. Cedebant quidem tunc; at in conflictu non cedunt, ut imbelles, & scutis aliisque armis nudi, & aciei desertores.

54. Inter viros alto naso conspicuos, heroas, quorum vestimenta sunt chlamydes amplæ bellicæ de textura Davidis (id est, loricæ.)

55. Candidæ, nitidæ, ample fusæ & flexiles, quarum annuli firmiter conserti referunt annulos spinosæ arboris al Fakaae.

56. Qui non gaudent, quando suæ feriunt hostes hastæ; sed neque pavent, quando hastis hostium impetuntur.

57. Qui incedunt ut cameli candidi, quos omni periculo ab instante hoste eximit æquabilis & gravis incessus; quando cameli nigri curti cum trepidatione procul aufugiunt.

58. Qui hastarum ictus non excipiunt nisi jugulis suis, neque lacus mortis α) adire cessitant.

In hunc fere modum verti debuerat hoc Carmen, cujus quam interpres Batavus versionem exhibet, non intelligo, neque puto a quoquam exacte intelligi posse. Num ipse intelligat, viderit. Jam emendanda forent Scholia; jam lustrandum simili modo Carmen *Amrilkaisi*; jam recensendæ notæ Editoris. Sed locus hic non patitur. Apparet saltem hinc, quo modo procedendum cum Arabe Poeta; neque valde facilem provinciam eum suscipere, qui ejus editionem molitur. Requiritur eam in rem homo criticus; qualis noster Editor neque fuit, neque, si illum bene novi, prætendit esse. Hæc est de hoc libro sententia mea, quam tam acrem Rev. *Lette* procul dubio a me amicus ab amico non exspectaverat. Ego vero, quod ejus pace dixerim, neque veritati, neque commodis literarum, neque ipse mihi, deesse aut potui, aut debui. Si alium ille se gessisset erga me, alium quoque erga illum me gessissem. Scio quoque, fore nonnullos, qui ἀποβολὴν aliquot observationum, in quibus doctrinarum salus non versatur, tam ambitiosa dignam objurgatione non putabunt, neque

α) Id est, gladios. Vid. ad *Tharaph. pag. 122 seq.*

que credent, earum dominum tantilla jactura magis affici posse, quam dives paterfamilias unius atque alterius fictilis furto affligitur. Ego vero non nego, me ad hæc talia esse sensiliorem, neque talem mecum agendi modum in patrono, nedum in amico, ferre. Peperci tamen, quantum potui, omni virulentiæ & intemperantiæ. Permittoque Rev. *Lettio*, & alii cuivis, si talem erga ipsos me gesserim, qualem ille se erga me, ut flagellis me multo sævioribus cædant. Aut studendum est nobis aliorum ope & doctrina non indigere, aut, si quando ea indigemus & utimur, justa persolvenda sunt eucharisteria.

ANATOMIE RAISONNE'E DU CORPS HUMAIN, &c.
hoc est,

ANATOME RATIONALIS CORPORIS HUMANI, in qua dissecandi ratio proponitur, atque œconomiæ animalis functiones non nisi ex circuitus humorum legibus, secundum institutiones medicas, explicantur. Per DEIDIERIUM, Consiliarium, Medicum Regium, Professorem emeritum Facultatis Montispessulanæ, Ordinis S. Michaelis Equitem, de Societate Regia Londinensi, & Medicum Regium triremium Galliæ, quæ Massiliæ sunt.

Parisiis, apud Huryum, 1742, 8.
Alph. 1 plag. 6.

Cum Autori propositum fuerit, librum tironibus artis medendi utilem scribere, sapienter utique hæc duo sibi facienda esse judicavit, ut secandi rationem doceret, &, quæcunque in corpore sano fiunt, ex structura ejus exponeret. Quam vero hoc ipso laudem merebatur, eam omnem perdidit eo, quod, quæ sibi proposita habebat, vel non, vel parum accurate, perfecit. Quod eo magis mirandum est, quo pluribus in locis ipse ad corpora mortuorum hominum, a se secta, provocat, & quo sæpius nihilo minus non tam subtiliorum par-

Digitized by Google

tium, quas nihil putat ad intelligendas corporis functiones facere, quam majorum, ac vel ſine ſectione in oculos incidentium, partium fabricam, aliter, ac a ſummis quibusdam Diſſectoribus reperta eſt, expoſuit. Idque ex jam proferendis exemplis facile patebit. Quatuor igitur totius libri partes ſunt, Oſteologia, Myologia, Angeiologia, & Splanchnologia. Singulæ in plura Capita, & hæc in Articulos, ut vocavit, diviſa ſunt. In *primæ* igitur *Partis Capite primo*, de natura & nutritione oſſium, in *altero* de junctura, in *tertio* & *quarto* de cranii & faciei oſſibus, de illis trunci in *quinto*, atque in reliquis duobus de extremarum partium oſſibus, agitur. Myologiæ *novem Capita* ſunt. Eorumque *primum* de muſculis in univerſum, & de motu muſculorum, agit, reliqua muſculorum faciei, ſcapulæ, & humeri, cubiti & manus, capitis & oſſis hyoidis, linguæ laryngis & pharyngis, reſpirationis, lumborum & colli, femoris deinde ac tibiæ, & pedis denique extremi, expoſitionem continent. His plures tabulæ ſubjunctæ ſunt, quæ nomen, originem, inſertionem, ut vocat, & uſum, ſingulorum muſculorum, eodem ordine exhibet. *Quinque* deinde *Capita* tertia Anatomes pars habet. Eorumque *primum* de vaſis in genere, eorumque nutritione, agit, *alterum* de ſanguinem vehentibus, ejusque circuitu, *tertium* de lymphaticis, & lympha ipſa, *quartum* de nervis, *quintum* de lacteis venis & chylo, exponit. Ampliſſima denique de viſceribus doctrina ſequitur, *quatuordecim Capitibus* comprehenſa. In *primo* cerebrum, ejusque uſus, in *quinque* ſequentibus ſenſus organa, in *ſeptimo* & *octavo* cor, ejusque motus, ac pulmones cum diaphragmate & reſpiratione exponuntur; *nonum* de œſophago, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, & epiploo, doctrinam continet, *decimum* illam de hepate, pancreate, ac ſplene; *undecimum* de renibus, capſulis atrabiliariis & veſica, *duodecimum* ac *decimum tertium* de partibus in utroque ſexu ad generationem facientibus, *ultimum*que de partu humano, ſanguinis in eo circuitu, excluſioneque ex utero, agit. Hæc de toto libello in univerſum; cui præmiſſa quædam ſunt de corporis humani diviſione, de diviſione abdomi-

abdominis in tres regiones, harum diviſionum utilitate, &
demonſtrationum anatomicarum æque ac hujus libelli ordine.
Jam vero ſpecimina quædam proferamus, per quæ, quid hic
liber novi contineat, & quam prope a vero abſint, quæ ab
initio de hoc opere judicavimus, plane appareat. Igitur, Pag. 4.
quamvis veriſſimum ſit, oſſa in pueris mollia eſſe, ſenſimque
indurari, tamen ex fontanella argumentum parum recte de-
ſumitur, quoniam in ejus loco, dura matre, & pericranio ab-
lato, nulla, in os deinde mutanda, membrana conſpicitur. Si- 8.
militer, epiphyſes etiam ab apophyſibus diſtinguendas non eſ-
ſe, male admodum propter hoc putat, quod cum reliquo oſ-
ſe continuæ ſint, cum tamen cartilago intercedat, quæ in a-
pophyſibus non eſt. Neque *Deidierio* facile aliquis aſſen- 9.
ſum præbebit in hoc, quod omnium oſſium cava vel ar-
ticulationibus inſervire ponit, vel tendines, aut vaſa, trans-
mittere. Contra placent nobis, quæ de tribus articulatio- 11.
num claſſibus habet, quarum diverſitas in motu, in ex-
tremis oſſium junctorum partibus & in intercedente jun-
genteque ſubſtantia, poſita eſt. Placent quoque, quæ de 15.
ſutura ſquamoſa, ut vera, ac de ſuturis, neque transſpiratio- 16-17.
nis, neque adeo ſuſpendendæ duræ meningis, cauſa factis, ha-
bet. Nova deinde videtur de triplici frontali ſinu obſerva- 20.
tio eſſe, niſi id vidit, quod & aliis & nobis aliquando conti-
git, ſeptum ſcilicet dextrum, vel ſiniſtrum, ſinum in anterio-
rem poſterioremque dividens. Novum quoque videtur id 24.
eſſe, quod de foramine, in facie petroſi oſſis poſteriore, pro-
pe auditivum interdum conſpicuo, habet, quod propter ar-
teriolam, quæ nervum alias comitatur, caroticum appellat.
Sed, quæ porro ſpecimina proferenda ſunt, in ea dividamus,
quæ laudem merentur, deinde in novas quidem, parum tamen
veriſimiles, opiniones, tandem in manifeſtos errores. Nam- 66.
que utiles ſunt interſperſæ hinc inde obſervationes, ut de A-
chillis tendine rupto, laceratoque, cui ſola quies medelam at-
tulit; & de corpore ſtriato cerebri ſiniſtri lateris, in viginti 255.
quinque circiter annorum homine, oſſeo reperto, etſi nulla
præceſſerat animalium functionum turbatio. Neque a vero 322.
nobis

Digitized by Google

nobis videntur multum abesse: fibrarum cordis descriptio, quarum exteriores in longum exporrectas esse, interiores spiram ita dicit describere, ut ab apice, turbinis in modum intror-
Pag. 347. sum replicatæ, ventriculos ac septum medium forment; & famis gustusque distinctio, quorum is, in ventriculo sedem habens, omnis generis cibos appetere nos facit, hic contra, in papillis linguæ nerveis residens, non tam, qui satiare, multum-
401 seq. que nutrire, possunt, quam qui nobis ad palatum sunt. Assentimur etiam *Deidierio* in hoc, quod, partum in utero nutriri, non, nisi per umbilicum, ponit, etsi nova, quibus ad id probandum utitur, argumenta non sunt, quodque partum negat,
408 seq. ad sui exclusionem, nisu suo aliquid conferre. Quo igitur minori numero hæc, eo majori ea sunt, quæ ad alteram tertiamque classem referemus. Itaque in ossium doctrina, ubi
27. eorum sententiæ accedit, qui, ut os, vomer appellatum, eth-
32. moidei, sic spongiosum inferius palatini apophysin, appellant, non perpendisse videtur, quam facile, vel in adulti hominis corpore, hæc ossa a se invicem separentur, quam firmiter contra vel in octo, aut decem, annorum pueri capite, occipitis ac sphenoides os, interdum etiam illud & petrosum, cohæreant, quæ tamen nemo hactenus pro unius ejusdemque ossis partibus
52. habenda esse existimavit. Deinde, quod de carnearum fibrarum structura proposuit, multum veremur, ut in corpore humano ostendere valeat, & vascula, sanguinem vehentia, omnium fibrarum ductum sequi, & nervos, in membranulas explicatos, singulas fibrillas involvere, prætereaque transversim dimissis filamentis colligare, & communem musculorum
59-61. membranam formare. Neque firmiori fundamento nititur de carneis fibris, per elaterem agentibus, opinio, postquam ab influente sanguine, plane uti arteriæ, dilatatæ fuerint. Præterquam enim, quod ne quidem arteriæ per solum elaterem agunt, & nulla ratio esset, cur musculi breviores fierent, nonne omnes totius corporis musculi simul per intervalla contrahi deberent, vel saltem causa adesse, per quam in hunc musculum potius, quam in reliquos, major vis sangui-
72. nis influeret? De hac tamen *Deidierius* nihil. Musculi labiorum, caninus, & triangularis, etsi pariter ac Zygomaticus & buccina-

Digitized by Google

buccinator in angulo labiorum terminantur, tamen, nulla addita causa, inter communes harum partium musculos referuntur. Similiterque animo comprehendere non possumus, quæ Pag. 78.
causa sit, cur pterygoideus internus musculus maxillam tantum levare, masseter contra per vices ad latera movere, debeat, cum utriusque idem positus sit, & quid maxillæ accidere debeat, si ab utroque massetere introrsum moveatur.
Neque, ut argumentis confutemus, necesse esse videtur, id, 110.
quod de œsophagi, vel potius pharyngis, dilatatione posuit, quæ scilicet fiat, dum epiglottis deprimatur. Hanc enim fieri non posse, quin cartilaginis thyreoideæ alæ expandantur, cui œsophagum dilatans musculus, œsophageus dictus, adhæreat.
Neque mitior fere de illa opinione sententia ferenda est, 175 seq.
quam *Deidierius* de nutritione habet. Nam, quod, per eam, quam ab incremento non distinguit, humida tantum reparari, sive augeri, solidasque partes non nisi propter contenta humida crescere, existimat, nonne simul fateri cogitur, quo propius quis ab adulta ætate absit, eo debere & ampliora vasa habere, & partes omnes, quæ solidæ nominantur, laxiores mollioresque? Deinde, utut vera satis sint, quæ de ortu lym- 214.
phæ profert, utque admitti etiam fortassis possent, quæ de lympha, in pinguedinem mutata, habet, tamen nullo modo defendi posse existimamus ea, quæ de adiposæ tunicæ vesiculis, tanquam per inæqualem musculorum pressionem ex lymphaticis vasis in varices naturales, sic enim vesiculas vocat, mutatis, proponit, sive vesiculas hasce cum lymphaticis vasis comparemus, sive musculorum vires, & circa eos collectæ pinguedinis, vim inter se. Porro in doctrina de nervis putat, sen- 226 seq.
tire hominem, si ad corporis externi attactum non quidem toti nervi, tamen interiores eorundem fibræ vibrentur, hicque tremor ad ipsum cerebrum perferatur; quam opinionem ipse amplexus procul dubio non esset, si, quæ ipse diversis in locis proposuit, recte ponderasset, illas nervorum fibras a nexu membranarum liberas non esse, neque adeo tensas, ut commode vibrari queant, contra in gangliorum plexuumque locis minus continuari, inventaque corpora fuisse, qui-

 bus

Pag. 231 bus etſi cerebrum, tamen movendi ſentiendique vis non de-
ſeq. fuerit. Æque facile poſſent illa argumenta deſtrui, ex qui-
bus, nullum eſſe liquidum, contendit, quod a cerebro per ner-
257. vos fluat; & hoc totum ſanguiferis vaſis conſtare, quæ nul-
lum cum nervorum fibrillis nexum, nullumque adeo uſum,
307. habeant. Deinde, quod ad auditus organon attinet, ceru-
men aurium, neque natura, neque ortu ſuo, videtur nobis
cum transſpirante liquido, ſubtiliſſimarum particularum ex-
halatione, ſpiſſiore facto, comparari poſſe; neque intelligimus,
312. quid maxillæ inferioris depreſſio poſſit ad meatum audito-
313. rium ampliandum facere, & quo jure ex hoc, quod plura
animantia cochlea deſtituta ſint, eam in homine ad audien-
dum neceſſariam non eſſe, colligi queat. Jam de thoracis
317. viſceribus videamus. Ubi primum de pericardio opinio, ad
hunc finem diaphragmati adhærente, ut id, quando aer red-
dendus eſt, ſurſum attrahat, neque cum experimentis, ne-
321. que cum argumentis doctiſſimorum virorum, & uniuscujus-
que ſenſu, conſtat, deinde ſanguinem coronarias arterias alio,
quam reliquas, tempore intrare, neque per valvularum poſi-
tum probari poteſt, ut, quæ aperiendis arteriarum oſtiis aptæ
344. non ſunt, neque alio unquam argumento evinci poterit. Por-
ro vix nobis ſufficere aeris ex pulmone exeuntis vis videtur
ad impediendum, quo minus, quæ vomitu rejiciuntur, glotti-
dem ſubeant, præterquam quod, aera inter vomendum reddi,
parum probabile eſt. Supereſt, ut de abdominis viſceribus
363 ſeq aliqua proferamus. Igitur primo loco, bilem in veſicula cras-
ſiorem amarioremque fieri, putat, eo, quod illi, ex hepatico du-
ctu, affluenti alia, in ipſa veſicula ſecreta, admiſceatur, quod ve-
rum videri poſſet, ſi cryptæ folliculique glandularum, ſimul-
que vis, adeſſent, quæ retentum ibi inſpiſſatumque liquidum
370. commode exprimere valeret. Secundo neque utique novus,
neque facile argumentis comprobandus, lieni adſcriptus, uſus
eſt, in quod nempe viſcus, per vehementiſſima corporis
exercitia ab exterioribus partibus ad interiores cedere coactus
387. ſanguis, tanquam in diverticulum ſe recipere queat. Tertio
vehementer dubitamus, an *Deidierius* unquam in humano utero
oſten-

Digitized by Google

oſtendere poſſit & ſanguifera, rubra, & alba, lacteorumque ad modum, pellucida, vaſa, quæ utraque, tanquam inteſtina replicata, in cavum uteri pateant, & num lac uterinum, quod per hæc alba vaſa fluit, ſi *Deidierio* credimus, ab illa uterina fœminarum purgatione diverſum non ſit, quæ ſtatis temporibus fit. Quarto incomprehenſibilia nobis ea ſunt, quæ de Pag. 393
claro limpidoque ovulorum liquido, in chalazio contento, in- ſeq.
deque per canalem communem ad appendicem vermiformem, & per vaſa lactea ad ſanguinem, delato, profert, ut in ovulo latens fœtus corpuſculum ante, quam cum utero cohæreſcat, nutriat; ne de aliis, ad doctrinam de fœtu pertinentibus, parum probabilibus, opinionibus dicamus. Neque minor erit, quos, ſupereſt, ut recenſeamus, errorum numerus. Quales ſunt 8.
trochanteres, in pueris etiam, inter apophyſes relati, ſtapes, fe- 25.
neſtræ ovalis cavitatem implens, faſciæ latæ muſculus pro ti- 309.129.
biæ abductore habitus, tres valvulæ tricuſpidales, auriculæ 193.320.
ventriculoque ſiniſtro interpoſitæ, carotides arteriæ per laryngis atque pharyngis muſculos, intusque per cerebrum, tantum di- 195.
ductæ, mammaria interna arteria ab axillari deducta, cruralis primum hypogaſtricas duas, & pudendam externam, deinde 197.
iſchiaticas & muſculares, dimittens, tandemque in ſaphenam, ab interiore parte ad plantam pedis deſcendentem, aliamque ad poplitem ſuramque productam, diviſa, dilatatio arteria- 200.
rum non niſi ab elatere partium ſanguinis, pulſusque ab arte- 202.
riarum contractione, proveniens, vena azygos in cavam ab he- 205.
pate adſcendentem, antequam ſe in cor aperit, terminata, pancreas *Aſellii*, aut, ut *Deidierius* per totum librum ſatis male 237.
vocat, *Oſellii*, inter humani corporis partes relatum, atque pro parte habitum, ex pluribus collectis veſiculis conſtante, ſinus longitudinalis inferior eo loco, quo laterales, vel trans- 250.
verſi, concurrunt, in venam, vel torcular, *Galeni* patens, ſeptum 300.
lucidum ſub fornice collocatum, unica, aut duæ, tantum, tonſillis aperturæ adſcriptæ, tympani membrana cartilagini circa 307.
oſſeum circulum annexa, intus tympani cavum ſuccingens membrana pro veſiculoſa habita, muſculus mallei, qui Folii 308.
proceſſui inſeritur, ab inferiore anterioreque aquæductus, id

Pag. 316. est, tubæ *Eustachianæ*, parte, per ejus sulcum deductus, pe-
332. ctoris cava, tanquam utrinque æqualis, descripta, cartilagines
asperæ arteriæ, ubi pectus intravit, in integros circulos mu-
343. tatæ, glandula ad eum stomachi locum posita, ubi cum ven-
373. triculo committitur, foramina cavo atrabiliariarum capsularum
ita adscripta, ut in hoc contentum liquidum per ea in venam, tanquam ductum, in emulgentem venam patentem, defluere possit, ex qua ipsi in ductum reditum, valvula orificio appo-
376. sita præcludat, tunica vaginalis cremasterem includens, qui
383. majori epididymidos lobo adhæreat, urethræ apertura super
clitoride, & circa illam duæ parvæ carunculæ, nymphæ no-
386. minatæ, involuntariumque urinæ fluxum, tanquam sphincte-
res, impedientes positæ, ligamenta lata a posteriore parte cum
403. sacro, ab anteriore cum pubis osse, juncta, canalis venosus
404. pro fine venæ umbilicalis habitus, valvula ad finem canalis ar-
teriosi posita, aliique non pauci. Quæ etsi satis indicare videntur, quale huic libro pretium statuendum sit, tamen non
25. inutile erit, monere, *Deidierium* inter ossicula auditus orbi-
191. culare non nominasse, ex vasorum sanguiferorum tunicis internam omisisse, cujus summa utilitas est, omisisse etiam mesentericam inferiorem, & diaphragmaticam arteriam, & ner-
223. vum ischiadicum, quasi hæ inter minutiores, & parum ad vitam sanitatemque facientes, partes referendæ essent.

JO. BEVIS, M. D. OBSERVATÆ QUÆDAM loca Mercurii, ex quibus patet, ejus motum a Cometa postremo non esse turbatum. Ex Transact. Philos. Anglic. Num. 473 pag. 48 huc translata.

Observationes sequentes a me cum cura institutæ sunt, ope egregii Sectoris astronomici, cujus radius est pedum quinque. Computationes factæ sunt a Domino *Morriss*, ex Elementis paulo correctioribus, quam quales in Tabulis *Halleji* exstant.

A. 1744 d. 17 Maj. erat stellæ *ε Geminorum*, secundum Observationes *Bradleji*, Rectascensio 97°. 2′. 10″
Declinatio 25°. 21′. 30″

Maj.

Maj.	Temp. app.	Longit. ☿	Latit. ☿
d.	h. ′ ″	° ′ ″	° ′ ″
15	8. 31. 15	♊ 28. 56. 51	B. 1. 57. 58
17	8. 26. 6	♋ 1. 1. 16	1. 44. 45
18	9. 4. 40	1. 59. 30	1. 36. 40
19	8. 41. 00	2. 51. 38	1. 28. 7

Rectascens. comput.	Rectascens. obs.	Error comp.
° ′ ″	° ′ ″	″
88. 50. 7	88. 49. 20	+ 47
91. 7. 41	91. 7. 4	+ 37
92. 11. 53	92. 11. 10	+ 43
93. 9. 12	93. 8. 20	+ 52

Declinat. comp.	Declinat. obs.	Error comp.
° ′ ″	° ′ ″	″
25. 26. 12	25. 26. 20	— 8
25. 13. 00	25. 12. 56	+ 4
25. 4. 15	25. 4. 27	— 12
24. 54. 43	24. 54. 56	— 13

ILLUSTRAZIONE DEL PARMENIDE DI PLATONE, con una Dissertazione preliminare, &c.

hoc est,

ILLUSTRATIO PARMENIDIS PLATONIS, UNA cum Dissertatione præmissa, Ven. Abbatis ANTONII CONTI, Patricii Veneti.

Venetiis, apud Joannem Baptistam Pasqualium, 1743, 4. Plag. 16.

Extulit caput olim in secta Eleatica *Parmenides*, Pireti natus, qui cum *Zenone* Athenas transiit, ibique cum *Socrate* colloquium, quod in *Parmenide* descripsit, dicitur habuisse. Eleaticæ sectæ origo a *Pythagora* est deducenda. Fundamenta sigillatim jecit postea *Xenophanes Colophonius*, in Ionia natus, a

 civitate

civitate Elea, ſeu Velia, flumini cognomini adjecta, cognominata. *Thaletem* Noſter *Pythagoræ* reddit æqualem, vel hoc juniorem. *Pythagoras* enim invenit calculum eclipſium com-
Pag. 4. putandarum, ad *Euclidem* poſtea propagatum. Ita differit ac argumentatur Noſter. *Pythagoram*, credit, ab Ægyptiis hauſiſſe theorema *Pythagoricum*, uſus ſuffragio obſcuriori, quod habetur in *Plutarchi* libro *de Iſide ac Oſiride*, ubi refertur, illos contuliſſe Numina ſua antiquiſſima, *Iſidem*, *Oſiridem*, ac *Orum*, cum tribus trianguli rectanguli lateribus ſecundum
5. quadrata numerorum 3, 4, 5. *Xenophanes* floruit ætate *Epicharmi* ac *Empedoclis*, ac in Siciliam, regnante hic *Gerone*, transvectus eſt. Literis navare cœpit operam, cum *Thaletis* diſciplina ſeſe jam per Ioniam, & *Pythagoræ* ſcita per Græciam magnam ac Siciliam, diffudiſſent. Ipſe ex Ionica & *Pythagorica* Philoſophia novam philoſophandi rationem invenit. Ex hac Eleatica ſecta enatæ ſunt ſectæ recentiores, Academica & *Platonica*, unde porro Scepticiſmus ac Stoiciſmus emana-
6. vit. *Xenophanes* floruit jam Olymp. 76, ac ad centum ætatis annos tranſegit vitam. *Parmenides* ſtudiis ſe appulit Eleæ, magiſtris *Amenia* & *Dioceta*, Pythagoræis. *Empedocles* hic æmulatus fuit *Parmenidem*, ac in Sicilia *Xenophanem*. Advenientem *Xenophanem Parmenides* Eleæ audivit. *Socrates* natus fuit ſub finem Olymp. 77, ac habuit 25 annos, cum *Parmenides* fere quadragenarius eum Athenis convenit. *Plato* proinde probabilitatis leges ſecutus fuit, cum Dialogum, *Socrati* cum *Parmenide* intercedentem, concinnavit. *Athenæus* tamen in *Dipnoſ. XIV* dubitavit, an *Parmenides Socratem* potuerit
9. adhuc videre. *Pythagorici* Metaphyſicam ac Matheſin amabant, *Heraclitus* phyſica, *Socrates* moralia. *Pythagorici* propugnabant illud: *Ex nihilo nihil ſit*, ideoque partem libertatis
11. Deo detrahebant. Arriſit illis æternitas mundi, ejusque animatio & divinitas, nec non fati immutabilitas catenata. Syſtema *Platonicum* fuiſſe ex toto *Pythagoricum*, Ven. Autor, ſe alias
12. comprobaturum eſſe, promittit. *Cicero* certe eum jam prævivit, tradens, Philoſophos Græcorum priſcos Deum, ſeu vim ac materiam, indivulſo nexu jugaſſe. In theogoniis exterorum prin-

Digitized by Google

principii loco erat chaos. *Orpheus* in Græciam primus hanc ſententiam ex Ægypto intulerat. Plura de eodem argumento & docte & ſolide ex Hiſtoria philoſophica hic pertractantur. Tractatio autem copioſior, quæ Diſſertationi præmiſſæ eſt ſubjuncta, exhibet complexum Philoſophiæ *Parmenidis*, cujus pars maxima a plerisque Philoſophis ignoratur. Si conſimile cujusque principis Philoſophorum exſtaret, non eſſet verendum, ne homines noſtri tot novis inventis ſuis gloriarentur, quorum ſplendorem ipſi in dies paſſim affectant.

C. CORNELII TACITI DE SITU, MORIBUS, ET populis Germaniæ libellus, cum Præfatione, & obſervationibus, atque Indice gemino, iterum publicatus ab JO. GOTTFR. HAUPTMANNO.

Lipſiæ, apud hæredes Lanckiſianos, 1747, 8.

Plag. 9.

Inſignem habet altera iſthæc editio præ priore prærogativam. Illic contextus modo apparebat; hic plurimæ ſingulis *Capitibus* obſervationes atque, ut in argumento hiſtorico, allegationes ſunt ſubjectæ. Adhæc auctior Præfatio, atque amplior duplo Index. Inprimis autem recens adjungitur σκιαγραφία compendii antiquitatum Germanicarum, quatenus ex *Taciti* Germania lucem accipit, ad illius Capita & numeros accommodata. Nimirum aperuit Cl. Autor jam publice in Novis Hamburgenſium literariis inſtitutum ſuum, Ebræas, Græcas, Romanas, patrias, antiquitates, eodem ordine, puriore latinitate, perſpicuaque brevitate, in uno libro ſtudioſæ potiſſimum juventuti proponendi. Plauſum quidem obtinuit eruditorum, quorum unus ſingulatim Neorupinenſis fuſius ibidem illud inſtitutum commendavit, urſitque feſtinationem. Autor vero, fato Latina ſcribentium preſſus, deeſſe adhuc bibliopolam, impenſas honeſtis conditionibus ſuſcipientem, neque opus eſſe feſtinatione, reſpondit. Neque nos arbitramur detrimentum tarditatis ergo facturam literatorum civitatem; dum, quod confidimus, tanto accuratius opus ac perfe-

perfectius prodibit. Confirmat eam ſpem noſtram, quæ, abjectum nondum inſtitutum eſſe, nos docet, hæc ipſa σκιαγραφία. Eadem, ſi cum priore conferamus, nonnihil jam, in minoribus quidem momentis, emendatum eſſe, demonſtrat. Sed non illæ ſolæ ſunt ejus dotes. Juvat pariter *Taciti* libellum, atque intelligentiam penitiorem non ordine tam anxio ſcripti promovet; juvat omnem conatum patrias antiquitates recenſentium; ſi quidem ex iſto puriſſimo illarum fonte haurire voluerint. Manifeſtat autem poſt proœmium quinque partes. Illud, unde plurimum lucis antiquitates accipiunt, geographicam ſiſtit, hiſtoricam, & moralem, conſiderationem, agentem de Germaniæ nomine, finibus, provinciis, ac populis, vicis & pagis, montibus, fluminibus, rebus peculiaribus & rarioribus, originibus incolarum, & conditione demum morali, tam generatim, quam ſingulatim. Partes ipſæ proponunt antiquitates ſacras, literarias, civiles, militares, ac domeſticas. Nimirum, cum vetuſtiores illi ritus in actionibus atque officiis Deo, nobis, aliis, tam ratione animi, quam corporis, exhibendis conſiſtant, quæ vel in humana, vel civili, ſocietate, tum ad bonum promovendum, tum ad evertendum contrarium, exhibentur, & numerus facile & ordo conſtabit. Neque vero, dum ſingulæ partes in quatuor Capita, ſingula Capita in totidem membra, diſtribuuntur, in hiſce poſtremis omnino proximam ſemper lucem accendit *Tacitus* noſter, unde conjecturis interdum locus fuit. Nonnunquam etiam artis cujusdam, aut notitiæ, defectus indicatur, ac ſubinde ab effectu ad cauſam concluditur. Sed præter antiquitates in hoc libello edendo ad mores quoque reſpectum fuit. Habet ſemper illud propoſitum Cl. Editor in ſtudioſa juventute erudienda, ut mores quoque emolliat, artes fideliter didiciſſe, utque cum intelligentia emendetur voluntas. Nova igitur eſt hujus editionis in ipſo contextu prærogativa, ut & ſententiæ, quibus creber eſſe *Tacitus* ſolet, & locutiones, quæ, vel extra contextum ſumtæ, ſententiis atque obſervationibus moralibus locum facere poſſunt, currentibus a reliquo ſermone literis diſtinguantur. Autor ipſe proverbia,

quæ

Digitized by Google

quæ dicunt, ad inferiorum Gymnasii sui classium usum, publici quondam juris faciens, in Præfatione, quid talia prosint, ostendit. Antiquitatum isthæc σκιαγραφία illius nos Præfationis recordari jubet; uti pariter activæ ad ordinem Philosophiæ adagia sunt indicata. Huic etiam quid prodesse queat *Tacitus*, facillime posset atque eodem modo designari, ni convenientius foret, observationum quædam specimina dare. Hic autem ad *Cap. 1* inter χωρογραφίαν Germaniæ designantes præ ceteris laudatur *Jac. Car. Spenerus*. Ad *Cap. 2*, ubi deformitas Germanicæ terræ depingitur, notatur: *Aut hic est ἄνξησις, aut incredibilibus modis mutata patria; licet simul perpendamus, quod Italus scribat.* Ibidem de carminibus antiquis Germanorum in *Institutionibus poeticis* (quarum conspectum olim dederat in Præfatione *Fasciculi Carminum Latinorum optimæ notæ*,) tractatio promittitur. Ubi *Cap. 3* ejusmodi carminum cantus nomen *barditus* occurrit, indicatur, quod, præter hoc, a Bardis derivatum, alii legant baritum a *bæren*, clamare, alii blarritum a *blærren*, alii barritum a *barris*. Ad *Cap. 4* memoratur, non natura solum, sed & arte, rutilos Germanorum capillos fuisse, cum istum colorem medicamentis inducerent. Ad *Cap. 6* indicatur, exercitum deseruisse, quod *Herischliz* Franci nominarint, crimen jam olim capitale fuisse; ad *8*, non paucos Amazonibus, adeo antiquitus celebratis, Germanicam originem tribuisse, unde & ipsum nomen isti, quam Græcæ, linguæ potius vindicarint. Ibidem dum *Aurinia* nominatur, variæ apud alios hujus nominis lectiones atque explicationes afferuntur. Ad *Cap. 18*, quod incipit: *Quanquam severa illic matrimonia*, ex antecedentibus suppletur: Quanquam *nudam corporis partem fœminæ ostendunt, nihilo minus* &c. *Cap. 19* verba *literatum secreta* qui exposuerunt, quique de re publica Germanorum scholastica egerunt, plurimi nominantur, ipse autem, istis verbis στεγανογραφίαν amatoriam innui, existimat; ibidemque pariter sub finem veterum Germanorum variæ leges occurrunt. Ut reliqua taceamus, πρότερον ὕστερον facto, de Præfatione adhuc tribus verbis dicemus. Agit eadem de Autore, scriptis illius, eorum rebus, stilo, diversis editionibus, *Germania* sigillatim, utilitate antiquita-

Digitized by Google

rum patriarum, nonnullis eorundem scriptoribus, eo, quod ibi desideratur, variis *Germaniæ* editionibus, deque præsente. Inprimis autem observationibus subjectis non pauca de *Tacito*, ejusque scriptis, testimonia, editiones quædam, & aliqui patriarum antiquitatum scriptores, recens adduntur.

GEORG. LUDOVICI OEDERI, S. THEOL. D. ET *Diœces. Feuchtwang. Antistitis, Animadversiones sacræ.*

Brunsuici, sumtibus hæredum Lud. Schrœderi & Gothofr. Merckwitz, 1747, 8.

Alph. 2.

Nomen Autoris nostra commendatione non indiget, cum ex variis jam ingenii documentis solertia ejus & doctrina dudum rei publicæ literariæ innotuerit. Faciemus igitur, quod nostrum est, ex his sanctioris disciplinæ adytis anathemata quædam lectorum oculis expositori, ut habeant hi, ex quo de doctissimo *Oedero*, ejusque libello, recte judicare queant. Centuriæ numerum adæquant præsentes Animadversiones sacræ, inter quas primum pilum ducit explicatio vexatissimi loci *2 Cor. XII, 1-9*, de raptu non *Pauli*, sed alterius cujusdam hominis, in Paradisum, quæ, cum Dissertationis antea singularis forma prodiisset, multasque aliorum doctissimorum virorum censuras experta fuisset, hic loci omitti non debebat. Constat jam inter verborum divinorum interpretes, quæ Clarissimo *Oedero* sedeat de hoc loco sententia. Ne tamen
Pag. 16. nihil hic dicamus, describere juvat omnem expositionis illius rationem, quæ sic se habet: *Nihil mihi prodest*, de *Paulo* scilicet sermo est, *gloriari*, *jactantia potius abstinere penitus necesse est. Nam, postquam enarravi varia calamitatum genera, quibus me afflixit providentia divina, veniam quoque ad revelationes & visiones ejus argumenti, ut plane necesse sit, mecum habitare, minimeque efferri. Duas autem narrabo, quarum altera mihi monstrata est a pio quodam, mihique probe cognito, Christiano, dudum pie defuncto, ut adeo, utrum*

utrum ſola anima, an hæc corpori ſua reddita, mihi oſtenſa ſit, ignorem, quæ & ſcire me Deus noluit. Is in tertium cælum, nam triplex mihi in viſione monſtratum eſt, ad Deum rapi viſus, & verba haurire, qualia effari nemini mortalium par eſt, quaſi intimæ admiſſionis amicus. De hoc, quoniam conſtat, longe mihi ante habitum eſſe, gloriari decrevi, in hoc ornando divinam benignitatem potiſſimum admiror, de me nihil prædico, niſi quod multa pati me Deus voluit, & humilem abjectumque eſſe. Hæc eſt ſententia omnis, ab Autore noſtro ita luci ſuæ, ut putat, reſtituta. Ὑπερβολὴν ἀποκαλύψεων *præcipitium* aliquod, ſeu Pag. 25.
abruptum revelationum, ſive *finem* earum, dicit. Illi pali fixi videntur, ne inſultare poſſent hoſtes, & quos *Paulus* ipſe tranſilire dubitabat, cavens, ne ſæviret amplius in eccleſiam, quod antea fecerat. Circa teſtimonium *Pauli Gal. II, 6,* primo ali- 26.
qua contra *Zeltnerum* diſputantur, &, vocabulis expenſis, hæc rerum depingitur facies: *De illorum vero numero, qui præ ce-* 29.
teris videntur eſſe aliquid, quales nonnulli fuerint, parum mea intereſt. Hanc mentem eſſe Apoſtoli, Noſter ex antecedentibus & conſequentibus orationis partibus evincit, &, vocabula *v. 4* διὰ δὲ, omiſſionem concinnam indicare, ſtatuit, quæ per *fratres irrepentes* ſuppleri debeat. Sequitur hæc explicatio 37.
Capitis XXIV integri *Proverbiorum*, & teſtimonii *Paulini Gal. V, 10,* ubi contenditur ex teſtimoniis, ſacris æque ac profanis, in medium allatis, πείθειν, cum caſu quarto conſtru- 50.
ctum, ſignificare, aliquem vel iratum, vel quem ſuſpiceris iraſci, blanda ratione ad partes noſtras trahere, ſeu placare. De corona regis Ammonitici ad *2 Sam. XII, 30, 31,* & *1 Chron. XX,* 67.
23, veriſimilius ſtatui, Noſter arbitratur, illam non de capite regis, ſed idoli, eſſe abſtractam, quod ex vocabulo מלכם, & locis quibusdam S. Scripturæ, expedire conatur. Reliqua hujus teſtimonii vocabula, quæ de pœna in Ammonitas ſtatuta loquuntur, ita exponit Noſter: *Ammonitas cum ferreis inſtru-* 77.
mentis eſſe necatos, tum &, ne omnes uno mortis genere perirent, in fornace lateritia combuſtos, non in honorem ſpoliati & vaſtati idoli, ſed ut, in quo peccaſſent, in eodem punirentur. Inter- 78.
punctionis ratio *Jo. XIX, 38,* ita inſtituenda videtur Noſtro, ut dicatur, poſt hæc rogaſſe *Pilatum Joſephum*, qui diſcipulus

Digitized by Google

Jeſu erat, *ac clam rogaſſe*, quod Judæos conſilio, ſi reſcivisſent, certiſſime obſtituros eſſe metuerit, ut liceret corpus Jeſu
Pag. 80. cruce tollere. Parentheſi itaque includit verba: ὧν μαθητὴς τȣ̃ Ἰησȣ̃. Vocabulum αὐτȣ̀ς, ut nobis quidem videtur,
98. commode transfertur *Luc. V, 17*, ad legis peritos & Phariſæos, quos Chriſtus ſua oratione nervoſa & efficaci, quoad animum
125. & mentem, ſanare ſtudebat. Conjecturam non plane ſpernendam ad *Jo. XIX, 13*, profert Noſter, putans, non *Pilatum* ipſum dici ſediſſe in tribunali, ſed collocaſſe in ejus parte aliqua, lapidibus teſſellatis ſtrata, inferioreque adeo, Jeſum, huic quaſi honore habito, ſed ad irridendum tamen compo-
132. ſito. Vocabulum המה *Jer. VII, 4*, breviter atque rotunde ad דברי trahitur, ut ſenſus inde commodiſſimus eliciatur, qui ita ſeſe habet: *Nolite confidere vobis*, hoc eſt, viribus veſtris, *ob mendacia dicta* (cum ajunt, templum Domini, templum Domini, templum Domini,) *hæc*. Inficias ire non licet, per hanc parentheticam diſpoſitionem verba Prophetæ optime conjungi poſſe, dummodo ſimul edidiſſet Noſter, accentuum ratio quæ
143. tunc ſit ineunda, ſi hæc expoſitio accipiatur. Ad locum *1 Theſſ. IV, 6-8*, annotatur, *Paulum* ibi tantum de peccatis adverſus ſextum præceptum decalogi fugiendis, omnibus his verſibus loqui, non de injuriis aliis, ex fraudibus, avaritia, & habendi cupiditate, ortis, quas plurimi, quin imo omnes fere,
155. hic urgent interpretes. Difficultatibus teſtimonii divini, quod *Exodi III, 22*, exſtat, ita occurrit Noſter, ut, commodiſſime hæc verba ſic transferri poſſe, moneat: *petat quæque*, Judaica ſcilicet, ſeu Ebræa, uxor, *a vicina* & hoſpite ſua vaſa argentea & aurea, item veſtes, ea imponite filiis filiabusque veſtris, *atque eripite, ſeu liberate, Ægyptum.* Addit ad ſententiam ſuam confirmandam quædam momenta hiſtorica, & ſignificationem inprimis uſitatam vocabuli נצל urget. Sed, non primum Autorem noſtrum hujus rei eſſe inventorem, ex *Miſcellan.*
220. *Lipſ. Vol. IV P. II pag. 206-220*, & his *Novis Actis Menſ.*
159. *Jan. A. 1747 pag. 38*, conſtat, ubi eadem jam propoſita atque ornata legitur ſententia. Phraſin ἀποδιδόναι λόγον, *confectos libellos reddere*, ſignificare, Noſter ex *Luc. XV, 2, Matth. XII, 36, 1 Pet. IV, 5, Act. XIX, 40*, conficere ſtudet. Circa verba

Pſ. CXXXIV,

Digitized by Google

Pſ. CXXXIV, 3, hæc inſtituitur explicatio: Tu, Domine, *ſpar-* Pag. 197.
ſiſti itinera mea, & recubitos meos, ubi frequentes ſuas fugas
ultro citroque innuit, & providentiam divinam laudat *David*,
quæ, quid ſingulis horis, cum triſte, tum lætificum, hoc aliisve
locis, eventurum eſſet *Davidi*, partim conſtituit, partim permit-
tere ſanctiſſime decrevit. De vocabulo עיף ad *1 Sam. XIV, 31*, 215.
paucis oſtenditur, Iſraelitas hoſtes ſuos *Ajulonem* uſque ſpatio
ſatis magno perſecutos eſſe, quod, niſi ſumma feſtinatione res
geſta eſſet, fieri non potuiſſet. Itaque verba Hebraica ver-
tenda eſſe Noſter putat: *Et volavit, ſeu feſtinavit, populus ve-*
hementer. Alia huic obſervationi additur de verbo יעף, do- 220.
cte perſcripta, commentatio, quam ſtricturæ quædam de voce
עיף, & verbo יאל, excipiunt. Nec omittenda hic eſſe vide- 229.
tur paraphraſis *Zach. II, 12*, ubi Noſter ſibi perſuaſum habet,
vocabula Hebraica אחר כבוד ſignificare nomen quoddam 237.
Chriſti, hactenus nondum manifeſtatum: *Nam, ſic ait Jebo-* 248.
vah Zebaoth, Spiritus ſanctus, qui ex œconomia divina prædi-
cationi Evangelii præeſt: Achar Cabod, is, quem ſecutura eſt
gloria, qui, exantlatis horrendis calamitatibus, pro generis hu-
mani ſalute, ſumma cum gloria, in patris throno a dextris e-
jus conſidebit, miſit me ad gentes olim eccleſiæ inimicas, nunc
vero acceſſuras eidem eccleſiæ, nobile incrementum. Hinc li-
quere putat Noſter, admodum commode Chriſto hoc nomen
Achar Cabod, ſive, *poſtea gloria*, tribui. De vocabulo
ערב ad loca *Geneſ. XLIV, 32, Jer. XXX, 21*, notatur, utro- 262.
que in oraculo ſignificare illud commoda ratione, ſive id 267.
prece, ſive pretio, fiat, ſuum facere aliquid, ſeu in po-
teſtatem ſuam redigere. Germanice diceres: *Erhandeln.*
Ut ſenſus ſit in priori teſtimonio: *Impetravi a patre*
meo puerum, obtinui, ut mihi daretur abducendus. In prio-
re vero: *Quis eſt, qui potitus eſt corde ſuo*, ſeu, qui im-
petravit a corde ſuo, *ut ad me accederet. Paulo* ad locum 323.
2 Cor. III, 5-8, ſermonem eſſe, Noſter ait, de legislatio-
ne Sinaitica, ſive de inauguratione ſolenni V. T. *Moſen* ibi
ſecum populo attuliſſe *legem ſcriptam*, non ortam tum de-
mum, nam eſt ipſis hominum cordibus fixa, ſed *inſculptam ab*
ipſo Deo lapideis tabulis. Apoſtolos etiam attuliſſe *ſpiritum*,

Digitized by Google

non tum primum datum, quasi antiqui eo caruissent, sed *hoc modo* non datum antea. Hinc & manifestum, quoniam lex in tabulis lapideis continebat præcepta divina, nunquam ab ullo homine plane observanda, ideo *mortis munus* dici legis lationem; nam declarat, homines transgressores mortis reos, contra *effusionem spiritus S.*, & primum istud felixque præconium Evangelii solenne festo Pentecostes, *ministerium vitæ* dici,
Pag. 329. quoniam vitam, a Christo partam, nuntiavit. Planissime verba *Jo. VIII, 5*, reddi posse, confidit, si ita exponantur! Vos judicate, *quæ humani judicii & fori vestri sunt*, ego neminem judico; sed, quando judicabo id, quod extremo die futurum est, judicium meum verum justumque erit.
358. Aliud dictum *Joanneum Cap. V, 39*, ita vertitur: *Hæc est voluntas patris, qui misit me, ut nihil eorum, quæ mihi dedit, perdam, sed* sistam *die extremo*, ut scilicet patri, a quo Christus erat missus, homines, credituros in se, conservaret, & restitutos patri quondam exhiberet. Argutam ad *Luc. XVII, 15-18*,
378. Noster affert conjecturam de novem leprosis, a Christo ingrati animi non accusatis. Sensus eo redit omnis, subinde fuisse crimini Christo datum, magnam illum sibi hominum conciliare multitudinem, qui ipsum sequantur, & moliri adeo res novas videri. Ad hanc criminationem iniquissimam refellendam, docere illum Pharisæos præsentes, Noster monet, & edicere, tantum a se abesse, ut multitudinem hominum sectaretur, ut potius *novem* istos Judæos, quos a se purgatos potuisset secum honestissima specie retinere, abire jusserit, & neminem, præter unum ex alia gente, ad se revertentem,
379. secum habitare voluerit. Illustrari hæc posse, Noster statuit,
426. ex *commate 20* & sequenti hujus *Capitis*. Sensum verborum, *1 Cor. VI, 5*, occurrentium, commodissimum esse Autor putat hunc, si ita illa accipiamus: *Honoris causa ita vobiscum loquor*, hoc est, injuriam vobis facturus esset, qui diceret, tantam apud vos, o Corinthii, esse penuriam virorum, ea prudentia præditorum, qua ad judicandum inter fratres opus est. Οἰκεῖοι
440. τῆς πίστεως, *Gal. VI, 10*, non omnes omnino putantur Christiani, sed familiares modo, qui a propriis, seu consanguineis atque liberis, distinguuntur, hincque præcipua cura habenda sit servorum

vorum & ancillarum, saltem amicorum, si fidei ejusdem, cujus heri patronive, sunt participes. Singularis plane videtur interpretatio ad Pag. 493.
1 Cor. XI, 28, 29, nobiscum hic ab Autore Venerabili communicata, quasi ea mens sit Apostoli: Exploret se quisque ipse, vel sic, *nullo licet præmisso convivio*, de pane hoc comedat, & de poculo isto bibat. Porro *v. 29*: Nam, qui edit, & bibit indigne, is edit bibitque sibi judicium, non, *qui separat corpus Domini,* sive, *qui sine vulgari cœna præmissa,* corpus Domini, in cœna hac mystica, accipit. Tria nomina, 553.
δειλοὶ, ἄπιστοι, ἐβδελυγμένοι, *Apoc. XXI, 8*, non tria, sed unum peccantium genus, constituere, arbitratur Noster, ita, ut duo posteriora vocabula prius illud explicent. Observandum enim esse, atrocem hominum fieri timiditatem, qui veracitati & potentiæ divinæ, tot documentis demonstratæ, fidem habere nolunt; hinc accuratius ista describitur, additis duobus hisce vocabulis, quæ eam incredulitati & abominationi adjudicant. Intricatum testimonium *Prov. XXVI, 10*, ita expeditur: Nimium esse, si quis *omnia parturiat*, aut *efficere conetur*, is & *stultos* 571.
conducet & *prævaricatores*; hoc est, cum velit infinitis cupiditatibus obsequi, nihil aliud lucrabitur, quam ut expositus sit injuriis malorum & ineptorum hominum, quorum opera utitur. רב significat *abunde*, 576.
seu *nimium*, non modo cum ל, nota tertii casus, sequitur, sed & absolute positum *Exod IX, 28*, quod omnem hanc interpretationem præclare 677.
juvat. Laudanda quoque videtur opera Autoris nostri, quam ad illu- 685.
strationem *Act. XVII, 11*, attulit, ubi totus in eo est, ut *Thessalonicensibus* laudem atque gloriam debitam restituat, quam *Veriensibus*, seu *Berrhoensibus*, hactenus plurimi tribuerant. Hæc sufficiat annotasse de præclara Autoris Venerabilis collectione observationum sacrarum, in qua, quid judicio, doctrina, & ingenio, valeat, præclaris ipse speciminibus ostendit.

NOVA LITERARIA.

Omnibus iis, qui cognoscendis rebus divinis vitam destinaverunt, non solum in id incumbendum est, ut sciant, quæ viris sanctis dicta sunt, sed, ut eorum veritates etiam ex fontibus ipsis derivare possint, elaborandum. Non injucundum erit, aut inutile, consilium, quod de tribus libris cepisse non ignobilem hujus urbis typographum, *Wolfg. Deerium*, accepimus, qui licet facile id genus aliis palmam præripiant, a paucis tamen, quantum decoris illis & gratiæ insit, hactenus intelligitur. Sunt illi: Biblia Hebraica *Everhardi van der Hooght*, cum versione Latina *Seb. Schmidii*; *Gussetii* Commentarius Linguæ Hebraicæ; & *Clodii* Lexicon Hebraicum selectum. Ecquid est illi, qui nomen studiumque Theologiæ dedit, aut accurate nitideque scripto S. Codice optatius, aut tali libro utilius, ex quo non verba, quæ vulgo simplicia dicuntur, vocumque derivata tantum & flexiones grammaticæ, cognoscantur, sed ex quo etiam, quæ verbis vis insit & significatio, disci possit. Omne in eo punctum tulerunt viri, quorum cura libri, de quibus loquimur, prodierunt. Non minorem apud

eruli-

eruditos gratiam editione Codicis sancti Theologus Belgii iniit, *van der Hooght*, quam Commentario Linguæ Hebraicæ *Gussetius*. Laudes, ab aliis laudatis viris ei collatas, exponere fusius, irritus labor foret; otium etiam hac in re nobis in Critica sacra *Carpzovius*, & in Bibl. Hebr. *Wolffius*, fecerunt. Jam vero de illis editionibus nobis sermo est, quas in urbe nostra Bibliopola *Wolfgangus Deer* luci publicæ exposuit. Septem enim, & quod excurrit, anni sunt, cum eruditis rem facere gratissimam ipse sibi videretur, si denuo illius *van der Hooght* Codicem prelo subjiceret. Et chartæ nitor, & literarum elegantia, & singularis, ne mendose ad usus eruditorum publicos mitteretur, cura, quam Professor L. L. Or. hujus Academiæ, *Jo. Christ. Clodius*, cujus ossa molliter cubent, in se susceperat, ita in eo spectatur, ut judices æqui rerumque harum intelligentes ea exempla illis præferre, quæ in Belgio olim prodierunt, minime dubitent. Et, cum intelligeret *Clodius*, de *Sebastiani Schmidii* versione Latina & in *Actis Erudit. ad Annum 1696*, & in *Fabricii Hist. Biblioth. P. III*, & ab aliis honorifice & graviter multa prædicari, eam textui adjungere, non inutile putavit. *Gussetii* autem Commentarius Linguæ Hebr. qui primas vocum Hebraicarum potestates cogitate accurateque docet, & significationes reliquas, & derivata, & verborum harmoniam & consuetudinem usumque, multa etiam sacri Codicis genera loquendi, illustrat, nec paucis locis novam affundit lucem, merito jureque, non, ut multi errant, verborum index, sed literaturæ Hebraicæ thesaurus, habetur. Cujus quamprimum dignitatem & præstantiam D. *Langius* inspexerat, in *Institutionibus Theol. Liter.* opus nominat præclarum, quod, in formali sensu eruendo post *Boblium* præcipue occupatum, observationibus exegeticis abundet. Quapropter rem utique bonam, & ad posteritatem longe fructuosissimam, suscepit *Wolfgangus Deer*, qui librum carum rarumque, ut in *Lilienthalii Bibl. Exeg. pag. 160* vocatur, suasore Prof. *Clodio*, iterum luci publicæ dedit. Accesserunt, mirumque in modum hanc editionem exornarunt, ipsius Autoris σχόλια, & *Clodii* illustrationes, & Index, Latino idiomate scriptus, & æri incisæ figuræ. Deinde, ut nihil desiderari posset, quod ad cognitionem idiomatis Hebraici facere videretur, *Clodius*, qui abundanti linguarum varietate instructus erat, Lexicon selectum Supplementi loco ad *Gussetii* Commentarium exaravit, suaque indefessa industria studioque effecit, ut hoc de labore eruditi, non leviter scientiis tincti, præclare magnificeque sentiant. Fama autem fuit, cum illi libri, qui in omnibus Theologorum scriniis esse debent, ne in Bibliopolarum quidem tabernis cernerentur, tam paucos rarosque esse, ut a multis jam desiderarentur; quo etiam factum est, ut non pauci eorum præstantiam dijudicare, iis carentes, vix ac ne vix quidem possent. Quo in errore tamen ne amplius & populares nostri & ii inprimis versentur, qui exteris in terris Musis nostris favent, adesse singulorum librorum exempla in taberna *Wolfgangi Deer*, certiores eos facere, nulli dubitavimus.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recensentur:

I. *Libri Theologici, & ad Historiam ecclesiasticam spectantes.*

Benner (*Jo. Herm.*) *Lerna Zinzendorfiana.* 354

Benzelii (*Henr.*) *Syntagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologiae, Philologiae, Antiquitatum, & Historiae, capita illustrantur.* 15

Brockhausen (*C. P. Erp.*) *Specimen Exegeseos sacrae pro explicando Psalmo L.* 565

Clugii (*Christ. Gottlieb*) *de Baptismo Adami Commentatio theologica.* 347

Crügeri (*Theodori*) *Apparatus Theologiae moralis Christi, & renatorum.* 546

Elsneri (*Jac.*) *Continuatio novissima delineationis Ecclesiae Graecae in regno Turcico.* 566

Ephraem *Syri Opera omnia, quae exstant, Graece, Syriace, Latine, in sex Tomos distributa.* Tomus secundus, *Graece & Latine.* 673

Fuhrmanni (*Matthiae*) *Historia sacra de Baptismo Constantini Max. Augusti, colloquiis familiaribus digesta.* Pars I. 490

Georgii (*Dominici*) *de Liturgia Romani Pontificis in solenni celebratione Missarum Liber tertius.* 647

Gerdesii (*Dan.*) *Historia Reformationis, sive Annales Evangelii, Seculo XVI passim per Europam renovati.* Tomus II. 302

Kieslingii (*Jo. Rud.*) *Epistola de gestis Pauli III, Pont. ad emendationem ecclesiae maxime spectantibus.* 525

Lambertini (*Prosperi*) *Card. postea Benedicti XIV, Commentarii duo, de D. N. Jesu Christi, matrisque ejus, festis, & de Missae sacrificio, retractati atque aucti. Ex Italico in Latinum sermonem vertit* Mich. Angelus de Giacomellis. 193

Leoni (*P. M. Francisci M.*) *Sibyllarum in veteri ecclesia autoritas, & Historiæ ecclesiasticæ ac Theologiæ conjunctio.* 676
Monigliæ (*Thomæ Vincent.*) *Dissertatio contra eos, qui fatum absolutum fingunt.* 499
Oederi (*Ge. Lud.*) *Animadversiones sacræ.* 714
Origenis *Opera omnia, ex ed.* Caroli de la Rue. Tomus II. 337
Tomus III. 529
Peircii (*Jac.*) *Paraphrasis & Notæ philologicæ atque exegeticæ in Epistolam ad Hebræos. Latine vertit, & suas observationes adjecit,* Jo. Dav. Michaelis. 340
Pertschii (*Jo. Ge.*) *Historiæ Ecclesiasticæ Seculum tertium.* 149
Peterfy (*Caroli*) *Sacra Concilia Ecclesiæ Romano-Catholicæ in regno Hungariæ.* Pars II. 625
Ravii (*Sebaldi*) *Diatribe de Epulo funebri gentibus dando.* 428
Roschmanni (*Antonii*) *Descriptio vitæ S. Valentini, utriusque Rhætiæ Apostoli.* 269
Schuberti (*Jo. Ern.*) *Doctrina de Scriptura sacra, ex rationis, & rei Christianæ, fundamentis proposita.* 181
Stapferi (*Jo. Frid.*) *Institutiones Theologiæ polemicæ universæ, ordine scientifico dispositæ.* Tomus II & III. 255
Weismanni (*Christiani Eberh.*) *Introductio in Memorabilia ecclesiastica Historiæ sacræ Novi Testamenti, iterum edita.* Tomi II. 639
Winckleri (*Jo. Dieterici*) *Hypomnemata philologica & critica in diversa Scripturæ S. loca.* 274
Disquisitiones Biblico-exegeticæ. Pars I. 561

II. *Libri Juridici.*

Bœhmeri (*Justi Henn.*) *Corpus Juris Canonici, Gregorii XIII, Pont. Max. autoritate post emendationem absolutam editum.* Tomi II. 577
Buderi (*Christ. Gottlieb*) *Opuscula.* 413
Kahlii (*Lud. Mart.*) *Corpus Juris publici S. R. G. collectum.* Pars II. 71
Kœnigii (*Sam.*) *Schediasma de Origine testamentifactionis.* 74
Sencken-

Senckenbergii (*Henr. Christ.*) *Brachylogus Juris Civilis, sive Corpus legum, paulo post Justinianum conscriptum, cum variorum Notis.* 359
Trotz (*Henr. Christ.*) *Theses Juris publici ad Leges fœderati Belgii fundamentales.* 206

III. *Libri Medici & Physici.*

Algarotti (*Franc.*) *Neutonianismus, sive Dialogi de Luce, Coloribus, & Attractione. Editio sexta.* 598
Beccarii (*Jac. Barth.*) *de Quamplurimis Phosphoris, nunc primum detectis, Commentarius.* 105
Celsi (*Aur. Corn.*) *de Medicina Libri octo, cum Notis variorum.* 214
Cocchii (*Ant.*) *Sermo de Anatomia.* 26
Deidierii *Anatome rationalis corporis humani.* 701
Gualtieri (*Nicolai*) *Index testarum Conchyliorum, quæ asservantur in ipsius Museo.* 97
Hebenstreit (*Jo. Ern.*) *Pathologia funiculi umbilicalis.* 422
Ludwig (*Christiani Gottlieb*) *Definitiones generum plantarum.* 571
Nolleti *Lectiones Physicæ experimentalis.* Tomus I. 32
Tomus II & III. 415
Planci (*Jani*) *Historia brevis, vitam narrans Catharinæ Vizzanæ, Romanæ, quæ per octo annos virum mentita est, tandem post mortem virgo reperta fuit anatome sui cadaveris.* 265
Diss. de Vesicantibus. 320
De Plumbis (*Floridi*) *Diss. historico-medica de saluberrimo Nuceriæ in Umbria erumpente latice.* 115
Segneri (*Jo. Andr.*) *Introductio in Physicam.* 219
Swedenborgii (*Eman.*) *Regnum animale, anatomice, physice, & philosophice, perlustratum.* Partes II. 507
Teichmeyeri (*Herm. Frid.*) *Institutiones materiæ medicæ.* 192
Torti (*Franc.*) *Therapeutice specialis ad febres periodicas perniciosas.* 471
Valdambrini (*Josephi*) *de Usu Hydrargyri in febrium maligna-*

Digitized by Google

rum & contagiosarum curatione, quæ A. 1744 Cortonenses affixerunt, libellus. 663

IV. *Libri Mathematici.*

Bevis (*Jo.*) *Observata quædam loca Mercurii, ex quibus patet, ejus motum a Cometa postremo non esse turbatum.* 708

De Cheseaux (*J. P. Lud.*) *Tractatus de Cometa, qui apparuit mense Decembri A. 1743, & mense Januario, Februario, & Martio, A. 1744.* 322

E. (L.) *de Numeris amicabilibus.* 267

Kæstneri (*Abrah. Gotthelf.*) *Analysis solutionis Problematis catoptrico-geometrici, in Actis A. 1745 Mense Sept. P. I propositi, exhibitæ Mens. Octobr. A. 1746.* 665

Maclaurini (*Colini*) *de Fluxionibus Libri duo.* Volumina II. 119. 162

De Maupertuis *Astronomia nautica.* 515

Oechlitii (*Christ. Frid.*) *Analysis solutionis suæ Problematis catoptrico-analytici.* 225. 601

Short (*Jac.*) *Observatio de Satellite Veneris, facta d. 23 Oct. A. 1740.* 362

V. *Libri Historici, Chronologici, &c.*

Anonymi Series Professorum & Lectorum Academiæ Frisicæ, quæ est Franequeræ. 543

brevis narratio de vita Josiæ Weitbrechti, M. D. Prof. Anat. & Physiol. Petropol. nuper beato obitu exstincti. 618

Baringii (*Dan. Eberh.*) *Descriptio Salæ Principatus Calenbergici, locorumque adjacentium.* 363

Beccatelli (*Lud.*) *Vita Purpurati Casparis Contareni.* 658

Belii (*Matthiæ*) *Notitia Hungariæ novæ historico-geographica.* Tomus IV. 385

Benzelii (*Henr.*) *Syntagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologiæ, Philologiæ, Antiquitatum, & Historiæ, capita illustrantur, cum Præf.* Jo. Erh. Kappii. 15

Buderi (*Christ. Gottlieb*) *Opuscula.* 413

Diodori

Digitized by Google

Diodori *Siculi Bibliotheca historica Libri, qui supersunt, ex recens.* Petri Wesselingii. 1
De Ebulo (*Petri*) *Carmen de Motibus Siculis, & rebus inter Henricum VI, Rom. Imp. & Tancredum Seculo XII gestis, editum a* Sam. Engel. 252
Hasii (*Jo. Matth.*) *Historiæ universalis politicæ idea.* 595
Hoffmanni (*Tychonis*) *Imagines historicæ Danorum illustrium, a suis meritis, dignitatibus, & nobili origine, memorabilium.* Partes VI. 487
Kusteri (*Ge. Godofr.*) *Bibliotheca historica Brandenburgica.* 475
Mœrckens (*Mich.*) *Conatus chronologicus ad Catalogum Episcoporum, Archiepiscoporum, Cancellariorum, Archicancellariorum, & Electorum, Coloniæ Claudiæ Augustæ Agrippinensium.* 137
Nepos (*Cornelius*) *de Vita excellentium imperatorum, ex recognitione* Steph. And. Philippe. 617
Pauli (*Sebast.*) *Codex diplomaticus sacri militaris Ordinis Hierosolymitani.* Tomi II. 145
De Pretio (*Petri*) *Adhortatio ad Henricum Illustrem, Landgravium Thuringiæ, & Marchionem Misniæ, edita a* Frid. Christoph. Schminckio. 540
Roschmanni (*Ant.*) *Veldidena, urbs antiquissima, Augusti colonia, & totius Rhætiæ princeps.* 327
Sorberi (*Jo. Jac.*) *Tract. de Comitiis veterum Germanorum antiquis.* 141
Taciti (*C. Corn.*) *de Situ, moribus, & populis, Germaniæ libellus, cum observationibus* Jo. Gothofr. Hauptmanni. 711
Wolfii (*Jo. Rud.*) *Historia vitæ & obitus Jo. Henr. Suiceri.* 42

VI. *Libri Miscellanei.*

Ajtai (*Mich.*) *Grammatica Latina, methodo nova & artificiosa adornata.* 479
Anonymi Specimina Dissertationum Academicarum, publice lectarum in Academia Etrusca civitatis Tortonæ. Tomus II. 108
Notitia Academiarum, Romæ erectarum jussu Papæ Benedicti XIV. 281

Digitized by Google

Anonymi antiquæ Statuæ Græcæ & Romanæ, quæ in atrio Bibliothecæ D. Marci, & in aliis locis publicis urbis Venetiarum, reperiuntur. Pars I & II. 481

Argelati (*Phil.*) *Epistola ad illustrem Virum, Horatium Bianchi.* 94

Assemanni (*Steph. Evodii*) *Bibliothecæ Mediceæ, Laurentianæ & Palatinæ, Codicum MStorum Orientalium Catalogus.* 49

Bandinii (*Ang. Mariæ*) *in antiquam tabulam eburneam, sacra quædam D. N. Jesu Christi mysteria anaglypho opere exhibentem, Observationes.* 477

Benzelii (*Henr.*) *Syntagma Dissertationum, in Academia Lundensi habitarum, quibus varia Theologiæ, Philologiæ, Antiquitatum, & Historiæ, capita illustrantur, cum Præf.* Jo. Erh. Kappii. 15

Buderi (*Christ. Gottlieb*) *Opuscula.* 413

Chapman (*Jo.*) *Diss. de Ætate Ciceronis Librorum de Legibus.* 407

Ciceronis (*M. T.*) *Opera, ex ed.* Josephi Oliveti. Volumina IX. 241

Clarkii (*Jo.*) *Institutio Syntaxis Latinæ.* 431

Conti (*Ant.*) *Illustratio Parmenidis Platonis.* 709

Facii (*Barthol.*) *de Viris illustribus liber, ex ed.* Laur. Mehus. 69

Gehlii (*Augustini Gabr.*) *Ratio ordinationis verborum, priscis Romanis seculo aureo usitatæ, exposita.* 45

Glafey (*Ad. Frid.*) *Bibliotheca Rinckiana.* 366

Gorii (*Ant. Franc.*) *Museum Etruscum.* Volumen III. 433

Hallbaueri (*Frid. Andr.*) *Consilia breviora, seu desideria necessariæ scholasticarum rerum emendationis, ex Latina lingua in Germanicam translata, & annotationibus aucta, a* J. G. H. 189

Hieroclis *in aurea Carmina Commentarius, Græce & Latine, ex edit.* R. W. 66

Kuypers (*Gerardi*) *Ali ben Abi Taleb Carmina, Arabice & Latine edita, & Notis illustrata.* 535

Langii (*Car. Henr.*) *Institutiones stili Romani.* 287

Digitized by Google

Lette (*Ger. Jo.*) *Caab Ben Zohair, Carmen panegyricum in laudem Muhammedis, & alia, edita, versa, & notis illustrata.* 679
Middletoni (*Conyers*) *Epistolæ M.T. Ciceronis ad Brutum, & hujus ad illum, Anglice versa, cum Notis, & Diss. præliminari.* 463
Miscellanea Lipsiensia Nova, edita a Frid. Ottone Menckenio.
Voluminis IV Pars II. 37
Pars III. 99
Pars IV. 285
Voluminis V Pars I. 521
Pars II. 573
Miscellanea Groningana. Tomus IV. 237
Monigliæ (*Thomæ Vincent.*) *Diss. contra eos, qui fatum absolutum fingunt.* 499
Nixon (*J.*) *Marmor Estonianum, seu Diss. de Sella marmorea votiva, Estoniæ conservata.* 133
Oudendorpii (*Franc.*) *Brevis veterum monumentorum, ab Amplissimo Viro, Gerardo Pabenbrokio, Academiæ Lugduno-Batavæ legatorum, descriptio.* 317
P. (*P.*) *Scriptorum, a Societate Hafniensi, bonis artibus promovendis dedita, Danice editorum, nunc autem Latine redditorum,* Pars I. 460
Plinii (*C. Cæc. Sec.*) *Panegyricus, Imp. Nervæ Trajano dictus, ex recens.* Christ. Gottl. Schwarzii. 289
Poli (*Reginaldi*) *Card. & aliorum ad ipsum, Epistolæ.* Pars I & II. 446
Reitzii (*Car. Conr.*) *Index verborum ac phrasium Luciani.* 405
Sambucæ (*Antonii*) *Epistolæ, ad Abbatem Andream Baccium scriptæ.* 263
Tunstall (*Jac.*) *Epistola ad Conyers Middleton, Vitæ M. T. Ciceronis scriptorem, in qua ex locis ejus Operis quamplurimis, recensionem Ciceronis Epistolarum ad Atticum & Q. Fratrem desiderari, ostendit.* 407
Virgilii (*P. Maronis*) *Opera, cura & studio* Steph. Andreæ Philippe. 532
Walchii (*Christiani Guil. Franc.*) *Antiquitates pallii philosophici veterum Christianorum.* 86

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A.

Academia *Linceorum reſtituta.* 320
— *Petropolitana pluribus viris doctis privata.* 619
Academiarum *Proteſtantium præ Pontificiis prærogativæ deſcriptæ.* 24 ſeq.
— *a Benedicto XIV Romæ erectarum, notitia literaria.* 281 ſeq.
Acolythi *qui fuerint in Eccleſia?* 650
Acrimonia *ſalina.* 115
Acta *Eruditorum a Clugio impugnata.* 353 ſeq.
— *a Reitzio refutata.* 406
De Adami *Baptiſmo ſententia.* 348 ſeq.
— *lapſu obſcœna Beverlandi ſententia refutata.* 351
Adeler (*Cort*) *illuſtris Dani, vita.* 489
Adjurandi *ſummum Hebræorum Pontificem ante expiationem anniverſariam ritus illuſtratus.* 91
Aerem *puriorem reddendi inſtrumentum.* 421
Aeris *natura explicata.* 420
— *gravitas.* 421
Alarum *molendini optima poſitio.* 181
Alas *in aliquam explicandi ritus illuſtratus.* 574
Alcorani *notitia literaria.* 64 ſeq.
Allantois *nulla.* 425 ſeq.
Altitudinem *poli obſervandi methodus.* 519. 520
De Analyſi *infinitorum recentiori quid ſentiendum?* 121
Anatomes *hiſtoria.* 29 ſeq.
— *promotores.* 29 ſeq.
— *progreſſus impeditus.* 29
— *utilitas.* 26
Anchoræ *jus in Belgio quale?* 216
De Animæ *immortalitate erronea Dodwelli ſententia.* 644
Antrum *Ribarienſe deſcriptum.* 93
Apoplexiæ *cauſa & curatio.* 321 ſeq.
Aqua *ex globo metallico compreſſa exſudat.* 35
— *Nuceriana utendi methodus.* 118

Aquæ

Aquæ *frigidæ usus corpori humano salutaris.* 113
Nucerianæ virtus. 115
Arabica *carmina Alii Latine versa & explicata.* 533 seq.
Arabici *libri MSti recensiti.* 64 seq.
Arabicum *Carmen Caabi editum, & Latine versum.* 679 seq.
Arbor *Paradisi fatalis probabiliter palma fuit.* 14
Argelatus (*Phil.*) *a plagii crimine vindicatus.* 96
Arteria *umbilicalis.* 424 seq.
Articulationes *ossium.* 703
Sub Ascia *dedicare, formula explicata.* 112
Asclepiadis *Fragmentum editum.* 31 seq.
Aspera *arteria.* 513
Assemanni (*Steph. Evodii*) *in Codices MStos orientales Bibliothecæ Mediceæ merita.* 48 seq.
Astronomia *analytice exposita.* 516
Astronomicorum *instrumentorum consideratio.* 325
Asylorum *doctrina explicata.* 21
Asymptoti *Curvarum determinatæ.* 130
Atheismus *profligatus.* 256 seq.
Atmosphæræ *ratio.* 421
Autores *veteres in Belgio editi.* 215
Azimuthale *instrumentum novum.* 516

B.

De Bælii (*Petri*) *Dictionario singularia.* 375. 383
Baptismus *an ex Paradiso originem ducat?* 348 seq.
De Baronii *Annalibus singularia.* 287. 369
Belgii *fœderati leges fundamentales illustratæ.* 206 seq.
Jus publicum in ordinem redactum. 206 seq.
De Benderi (*Jo. Lud.*) *Conclusionibus practicis singularia.* 372
Benzelius (*Henr.*) *laudatus.* 15
Beverlandi *obscœna de lapsu Adami sententia refutata.* 351 seq.
Bibliotheca *Rinckiana descripta.* 367
Bibliothecæ *Mediceæ Codices MSti orientales recensiti.* 49 seq.
Bileamus *primo Dei, postea gentilium, Propheta.* 22
Bilis *cystica unde crassior?* 706
Bocatii (*Jo.*) *Hungari, vita & scripta.* 523 seq.
Bœhmeri (*Justi Henn.*) *in Jurisprudentiam merita laudata.* 577 seq.

Bœhmeri (*Justi Henn.*) *in novam Juris Canonici editionem merita quæ?* 578 seq.
Boilavii *Operum nova editio curata.* 240
De Bonanni (*Phil.*) *libro quodam singularia.* 379
Brachylogus *Juris Civilis denuo editus.* 360
ejus Autor quis? 361
Brandenburgensium *rerum Scriptores collecti.* 475 seq.
Brissonii (*Barn.*) *Opera minora denuo edenda.* 384
Buderi (*Christ. Gottlieb*) *Opuscula laudata.* 414
De Burckhardi (*Franc.*) *Antinomia singularia.* 377
De Bzovii (*Abrah.*) *Historia ecclesiastica singularia.* 369

C.

Caabi, *filii Zobairi, Carmen Arabicum Latine versum.* 680 seq. 692 seq.
Cadytis *Herodoti num recte venditetur pro metropoli Palæstinæ?* 523
Canonici *Juris nova, eaque plenissima, editio curata.* 578 seq.
Canonum *Apostolicorum vera ætas adstructa.* 18
Cantilena *Mosis & agni explicata.* 521 seq.
Cantorum *in Ecclesia munus descriptum.* 650
Catoptrica *Problemata solvendi methodus.* 616
Catoptricum *Problema solutum.* 523. 601. 665
Caudæ *cometicæ observatio singularis.* 325
Cellsus *emendatus.* 32
Census *Augusti descriptus.* 17
Chirurgorum *Græcorum ineditorum Codex.* 31
Ex Christi *imitatione theologia renatorum moralis depromenda.* 546 seq.
Christus *quatenus apud Muhammedanos verbum Dei & filius Dei appelletur?* 286
Chyli *via.* 510 seq.
Ciceronis *Operum nova editio curata.* 241 seq.
loca emendata. 244 seq. 249 seq.
librorum de Legibus ætas definita. 413
Epistolarum ad Brutum versio Anglica notata. 465 seq.
De Ciceronis *ad Atticum Epistolis judicium.* 408 seq.
ad Brutum Epistolis sententia. 412 seq.
Clericus (*Jo.*) *refutatus.* 524. 575
Ad Clerici (*Jo.*) *Diss. de Lingua Hebræa Strictura.* 18

Clodii

Clodii (*Jo. Christ.*) *Lexicon Hebraicum selectum laudatum.* 719
Clugius (*Christ. Gottlieb*) *amicis monitis exceptus.* 350 seq.
Collini *de fato absoluto sententia refutata.* 503
Collisio *corporum quae?* 35
Coloniae *Claudiae Augustae Agrippinensium antiquitates illustratae.* 138
Coloniensium *Archiepiscoporum & Electorum catalogus adornatus.* 137 seq.
Colorum *theoria.* 600
Cometa *postremus an Mercurium perturbaverit?* 708
Cometarum *theoria.* 325
Comitia *Germanorum antiqua illustrata.* 141 seq.
— *regni Hungariae collecta.* 625 seq.
Conchyliorum *ordines.* 196 seq.
Conradini *fatalis casus descriptus.* 542
Constantini *M. Baptismus Nicomediensis labefactatus.* 491 seq.
Constantinus *an plagiarius?* 116
Contareni (*Casp.*) *vita.* 659 seq
Corbejensium *traditionum Codex ineditus descriptus.* 39
Cordis *fibrae descriptae.* 704
Cremnitii, *urbis, fata descripta.* 394
Crepusculi *minimi Problema solutum.* 518
Cuperi (*Gisb.*) *ad Almeloveenium Epistolae editae.* 94. 524
Curvae *maximi minimive proprietate gaudentes.* 166
— *radios ex dato puncto post duplicem reflexionem iterum in illud reflectentes, determinatae.* 223. 601. 665
Curvarum *geometria per methodum Fluxionum tractata.* 127. 177
Curvas *dimetiendi veterum methodus.* 120
Curvaturae *linearum contemplatio.* 132
Cycloidis *proprietas catoptrica.* 234

D.

Danicae *linguae fata in Comitatu Slesvicensi.* 461 seq.
Danorum *illustrium imagines collectae.* 487 seq.
Dargunensis *de lucta principali controversia descripta.* 645
Decretalium *Pontificum Romanorum varia Collectiones recensitae.* 586 seq.
Densitates *fluidorum comparandi instrumentum.* 417
Diaconorum *varia genera.* 649

Digitized by Google

Dies *magni Ebræorum qui fuerint?* 522
Dii *adhærentes qui?* 112
Diodori *Siculi nova editio descripta.* 1 seq.
loca varia explicata, aut illustrata. 5 seq.
Diplomata *Ordinis Maltensis collecta.* 145 seq.
Donatismus *in Novatoribus renovatus.* 24
Dorostami (*Athanasii*) *Archimandritæ fides adstructa.* 567
Ductus *cysthepatici & hepatocystici.* 266
Durandus (*Wilh.*) *quis fuerit?* 382

E.

Eboris *apud antiquos usus.* 477
Eburnea *tabula antiqua explicata.* 478 seq.
De Ebulo (*Petri*) *de motibus Siculis Carmen editum.* 252 seq.
De Ebulo (*Petrus*) *quis fuerit?* 253 seq.
De Ecclesiastico *Jure qui maxime fuerint promeriti?* 578 seq.
Elasticitas *corporum unde?* 221
Eleaticæ *sectæ principes qui?* 709 seq.
Eliæ *adscensus cum illo Christi comparatus.* 238
Elias, *autor epistolæ ad Joranum data.* 573
Engelii (*Sam.*) *in Petri de Ebulo carmen merita.* 252 seq.
Ephraemi *Syri scripta collecta.* 673 seq.
Epiphaniæ *festi antiquitates illustratæ.* 194 seq.
Episcoporum *apud Evangelicos, inprimis Suecos, successio canonica.* 21
munus quale? 648
De Epulis *gentium funeralibus varia.* 430
Etrusca *tria monumenta antiqua explicata.* 111
Etruscorum *antiquitates ex antiquis monumentis illustratæ.* 434 seq.
Eugubinis *tabulis quid contineatur?* 111
Experimentorum *physicorum utilitas.* 33

F.

Facii (*Barthol.*) *vita & scripta.* 70
Fasti *Romanorum illustrati.* 94. 524
Fati *absoluti fautores refutati.* 499 seq.
Febrium *epidemicarum ingenium.* 664
Festorum *Jesu Christi historia & antiquitates illustratæ.* 194 seq.

Fibræ

Fibræ *carneæ.* 704
Fixarum *luminis quantitas,* & *distantia.* 326
Fluidorum *densitates comparandi instrumentum.* 417
Fluxionum *methodi principia.* 121. 174
Franequeranæ *Academiæ Professores collecti.* 543 seq.
De Freheri (*Pauli*) *Theatro singularia.* 380
De Fresnæi *Diss. de inferioris ævi numismatibus singularia.* 374
Frictionis *effectus.* 35
Friderici *II Imp. historia illustrata.* 541
Funerales *ritus veterum Etruscorum illustrati.* 440
De Funeralibus *gentium epulis varia.* 430
Funium *resistentia.* 420
Furtum *Israelitarum fictum nova ratione explicatum.* 37

G.

Galeni *locus illustratus.* 11
Geographiæ *mathematicæ reformandæ consilium.* 40
Geographicæ *tabulæ, historiam imperiorum universalem illustrantes.* 596 seq.
Glafeii (*Ad. Frid.*) *in Bibliothecam Rinckianam merita.* 366 seq.
Glandularum *strictura* & *usus.* 511
Gorii (*Ant. Franc.*) *opera promissa.* 446
De Græca *lingua N. Testamenti sententia.* 21
Græcorum *sacra illustrata.* 570
Græci *libri, omnium primi in Polonia excusi, notitia literaria.* 576
Grammatica *Latina nova methodo explicata.* 480
De Gratiani *Decreto singularia.* 580 seq.
Gravitatio *corporum in sphæroidem.* 169. 180
Gravitatis *phænomena.* 416
Gregorii *IX in Jus Canonicum merita.* 591
Griffenfield (*Petri*) *Comitis vita.* 489
Gualtieri *Museum.* 196
— *methodus, conchyliorum testas disponendi.* 201 seq.
Guarnaccii *Musei singularia.* 441
Gudii (*Gottlob Frid.*) *pro causa sua peroratio.* 522
Gussetii *Commentarius linguæ Hebraicæ laudatus.* 719

H.

Hæreticorum *Seculi III historia illustrata.* 161
Hauptmanni (*Jo. Godofr.*) *in Tacitum de moribus Germaniæ merita quæ?* 711 seq.

Hauptmanni (*Jo. Godofr.*) *promissa literaria.* 711
De Hebræa *literatura Carmen editum.* 237
Hebrææ *linguæ antiquitas vindicata.* 18
Hebræi, *ad quos data est Pauli epistola, qui fuerint?* 342
Ad Hebræos *epistola an Græca, an Hebraica, lingua sit scripta?* 341
Hebraicarum *Grammaticarum correctiones editæ.* 286
Helvetiorum *in sacrorum reformationem merita descripta.* 310 seq.
De Henninges (*Hieron.*) *Theatro genealogico singularia.* 373
Herophili *fragmentum editum.* 31
De Herrenhutiana *secta judicium.* 646 seq.
Hierocles *denuo editus & emendatus.* 66 seq.
quis fuerit? 67
Hierosolymitani *Ordinis Diplomata collecta.* 145 seq.
Historia *ecclesiastica Seculi III plenius tractata.* 150 seq.
Historiæ *universalis politicæ novum specimen.* 595 seq.
Historica *veritas quomodo exploranda?* 678
Hoffmanni (*Jo. Guil.*) *Operum juridicorum Collectio promissa.* 576
Hontensis *in Hungaria Comitatus historia descripta.* 401 seq.
Van der Hooght (*Everh.*) *Biblia Hebraica laudata.* 719
Hungariæ *Comitatuum quatuor historia descripta.* 387 seq.
Concilia collecta. 625 seq.
Hydrostatica *tractata.* 417
Hymen *membrana asserta.* 266

L.

Jephtha *crimine ἀνθρωποθυσίας liberatus.* 23
Jesu *Christi in honorem quæ festa instituta?* 194 seq.
Jesuitarum *Ordo delineatus.* 17
Ignis *fatuus quid?* 224
Ikenius (*Conr.*) *refutatus.* 522
De Inchoferi (*Melch.*) *Annalibus ecclesiasticis regni Hungariæ singularia.* 369
Infinite *magnæ, vel parvæ, quantitates quid?* 121
Inscriptio *Estoniensis explicata.* 134 seq.
Inscriptiones *variæ antiquæ explicatæ.* 318 seq.
Institutionum *Justiniani duo Codices MSti descripti.* 382
Instrumenta *astronomica.* 328
Instrumentum *azimuthale novum.* 516

Ad

Ad Joramum *datæ Epiſtolæ autor quis?* 573 ſeq.
Joſephus, *filius Gorionis, hiſtoriæ Judaicæ ſcriptor, cum Fl. Joſepho non confudendus.* 62 ſeq.
Jovis *figura determinata.* 173
Iſoperimetricum *Problema generatim ſolutum.* 167
Judithæ *liber an ſit mera parabola?* 276
Juris *publici Germaniæ leges collectæ.* 71 ſeq.

K.

Kekko, *urbis Hungaricæ, fata deſcripta.* 392
A Kempis (*Thomæ*) *liber in Arabicum ſermonem verſus.* 62
Kuypers (*Ger.*) *verſio Latina Carminum Arabicorum Alii notata.* 537 ſeq.

L.

Laryngis *uſus.* 513
Latinæ *linguæ novus Theſaurus editus.* 336
— *ſyntaxeos præcepta Clarkiana.* 431 ſeq.
Lectorum *in Eccleſia munus deſcriptum.* 650
Lette (*Gerb. Jo.*) *paſſim notatus.* 681 ſeq.
— *ejus verſio Latina Carminis Arabici ſub judicium vocata.* 690 ſeq.
De Libris *nonnullis ſingularia.* 286
Lienis *uſus.* 512. 706
Lindani (*Wilh.*) *vita.* 238
Linguæ *munera.* 509 ſeq.
Liturgici *Romanæ Eccleſiæ libri qui?* 651
Logarithmorum *theoria.* 125
Luciani *verba ac phraſes collectæ.* 405
Lues *venerea an per ſe oriatur?* 117
Lunæ *theoria nova.* 327
Lutheri *de Jenenſi Academia merita deſcripta.* 38
— *in reformationem ſacrorum merita deſcripta.* 303 ſeq.
— *metaphraſis N. Teſt. vindicata.* 355 ſeq.
De Lutheri *verſione Bibliorum, A. 1535 excuſa, ſingularia.* 381
— *libello precum ſingularia.* ibid.
Lutherus, *an Zuinglius, prior ſacra inſtaurare ſit aggreſſus?* 303

M.

Machinæ *ex principio vis centrifugæ conſtructæ.* 416
— *ſimplices.* 419
Mahomedis *vita deſcripta.* 63
Maltenſis *Ordinis Diplomata collecta.* 145 ſeq.

Digitized by Google

De Marca (*Petri*) *librorum de Concordia sacerdotii & imperii notitia literaria.* 578 seq.
B. Mariæ *in honorem festa varia instituta.* 201 seq.
Maronitarum *Patriarcharum origo & antiquitates illustratæ.* 54
Concilia descripta. 59
De Materiæ *divisibilitate observatio.* 34
Matthæus *Evangelista an Hebraice scripserit?* 53 seq.
Mausolea *veterum Ebræorum descripta.* 574
Maxillæ *musculi.* 705
Maximorum & *minimorum methodus.* 128
Mechanica *Problemata varia.* 163. 179
Melchisedecus *an fuerit homo, & hominibus genitus?* 22
Menckenii (*Frid. Ott.*) *adversus Card. Quirinium vindiciæ.* 457
Mercurii *usus in febribus.* 665
Mercurius *an a Cometa postremo perturbatus?* 708
Meridiei *correctio.* 517
Meridionales *partes in Mappa nautica determinandi methodus facilis.* 180
Methodi *fluxionum principia.* 121. 174
Middletonus (*Conyers*) *a Tunstallo refutatus.* 408 seq.
ejus versio Epistolarum Ciceronis ad Brutum Anglica notata. 465 seq.
Missæ *sacrificium illustratum.* 204 seq.
In Missarum *celebratione Romani Pontificis liturgia descripta.* 653 seq.
De Monarchiis *quatuor sententia refutata.* 16
Monetam *cudendi jus in Belgio quale?* 214
Basileensibus concessum. 238
Moniales *inclusæ quæ olim fuerint?* 57
Morbi *per anatomen cogniti.* 28 seq.
aquis Nucerianis cedentes. 117
Moserus (*Jo. Jac.*) *quando nomen gentis de Filseck & Weilerberg deposuerit?* 378
Mosis *historia in compendio descripta.* 185 seq.
Motus *corporum leges.* 35. 415
aquæ ex vase. 166
Müllerus (*Polyc.*) *refutatus.* 354 seq.
Musei *Guarnaccii singularia.* 441

N. Narium

N.

Narium *nervi.* 513
Naturalismus *profligatus.* 260 seq.
Naziræorum *dignitas olim qua?* 90
Nervus *quomodo sensum faciat?* 705
Neutoni *methodus Fluxionum.* 121. 163
colorum theoria. 600
Neogradiensis *in Hungaria Comitatus historia descripta.* 388 seq.
Nepotis *Vitæ Imperatorum recens editæ.* 617
Nitriensis *in Hungaria Comitatus historia descripta.* 397 seq.
Numeri *amicabiles.* 267
Numi *duo Samnitici explicati.* 111
Numus *Sidoniorum explicatus.* 114
Nutritio *an tantum in humidis?* 705
partus ante conceptum. 708
per os. 422

O.

Olahi (*Nic.*) *varia in Hungaria acta descripta.* 628 seq.
Oliveti (*Josephi*) *in Ciceronem merita.* 241 seq.
Olivetus (*Jos.*) *passim notatus.* 243 seq.
Ophir *Salomonis fuit Hispania.* 20
Oraculorum *apud paganos vera ætas vestigata.* ibid.
Orientalium *librorum MStorum notitia.* 53. seq.
Origenis *scripta recens edita.* 337 seq. 529 seq.
Per Osculum *vita & mors beatorum quæ?* 37
Ossa *vomer & spongiosum inferius.* 704
Ova *quomodo diu servari possint?* 34
Ovidii *loca quatuor emendata.* 93. 287

P.

Palæstinæ *urbes & vici collecti.* 92. 574 seq.
Pallii *philosophici veterum Christianorum antiquitates illustratæ.* 86 seq.
Palma *probabiliter fuit arbor Paradisi fatalis.* 14
Papillæ *linguales glandulæ.* 509
Parmenides *Eleaticæ sectæ caput.* 709
Participii *præteriti usus in Latio qualis?* 287. 524
Pascha *Christi ultimum quomodo celebratum?* 19
Paschata *a Christo post baptismum quatuor celebrata.* 20

Digitized by Google

Paſoris (*Ge.*) *ad Henr. Altingium Epiſtola edita.* 240

Patriarchalis *officii antiquitas illuſtrata.* 568

Paulus *III P. M. an paci eccleſiæ vere ſtuduerit?* 526 ſeq.

ejus ſanctitas & ſapientia in dubium vocata. 456 ſeq.

Pearcii *in Ciceronis libros philoſophicos Notæ ſub judicium vocatæ.* 244 ſeq.

Peregrinationum *religioſarum hiſtoria illuſtrata.* 16 ſeq.

Pericardium *an diaphragma trahat?* 706

Peterfy (*Carolus*) *paſſim notatus.* 625 ſeq.

Phoſphori *quomodo obſervandi?* 107

Phoſphororum *claſſes.* 105. 108

multi a Fayo detecti. 106

a Beccario detecti. 107 ſeq.

Pictorum *in Hiſtoria ſacra errores.* 239

Picturarum *in judiciis apud Romanos uſus.* 93

Piſcatoris (*Jo.*) *ad Henr. Altingium Epiſtolæ duæ editæ.* 240

Plagiarius *an fuerit Conſtantinus?* 116

Planetarum *figuræ determinatæ.* 170

Plantarum *methodus Riviniana.* 572

character eſſentialis. 573

Plinii *Panegyricus multis locis emendatus.* 292 ſeq.

Polus (*Rich.*) *adverſus Schelbornium defenſus.* 447. 455

ejus vita. 449 ſeq.

ſcripta recenſita. 451 ſeq.

Precariarum *jus in Belgio quale?* 213

Presbyterorum *cardinalium origo unde?* 648 ſeq.

De Pretio (*Petri*) *Adhortatio ad Henricum Illuſtrem edita.* 540 ſeq.

Puncta *flexus contrarii & regreſſus.* 128

Q.

Quintiliani *locus explicatus.* 93

Quirini (*Angeli Mariæ*) *Cardinalis laudes.* 264 ſeq.

cum Schelbornio controverſia. 447 ſeq. 455 ſeq.

de Paulo III ſententia ſub judicium vocata. 526 ſeq.

R. Raptus

Digitized by Google

R.

Raptus *Pauli explicatus.* 714
Reaumurii *Observatio de divisibilitate materiæ.* 34
Reformationis *sacrorum historia descripta.* 303 seq.
Refractio *corporum.* 36
determinata. 516. 520
Reiskii (*Jo. Jac.*) *de Lectio querela.* 682 seq.
Reitzii (*Jo. Frid.*) *adversus Nova Acta Erud. vindiciæ.* 406
Relandi (*Adr.*) *Palæstina suppleta.* 92. 575 seq.
Renatorum *Theologia moralis ex imitatione Christi deprompta.* 546 seq.
Renum *succenturiatorum actio.* 512
Resistentia *mediorum.* 35
funium. 420
Rhætiæ *antiquitates illustratæ.* 336 seq.
Rhenferdius (*Jac.*) *refutatus.* 350 seq.
Ribariense *antrum descriptum.* 93
Rinckii (*Euchar. Gottlieb*) *Bibliotheca laudata & descripta.* 367 seq.
Riviniana *methodus plantarum.* 572
Roris *natura.* 223
Rotationis *effectus.* 416
De la Rue (*Caroli*) *vita.* 532

S.

Sabbathi *sancti antiquitates illustratæ.* 199
Salæ *Principatus Callenbergici & salinarum descriptio.* 360 seq.
Samarkandæus (*Narzamus*) *Poeta inter Persas celebris.* 62
Sanguinis *motus in partu.* 424
Satelles *Veneris observatus.* 362
Satiræ *Varronianæ ratio explicata.* 575
Scaligeri *Observationes in Celsum.* 216 seq.
Schelhornius (*Jo. Ge.*) *a Card. Quirinio refutatus.* 447. 455 seq.
Scheol *vocis genuina notio.* 23
Scholasticæ *rei emendandæ consilia suppeditata.* 189 seq.
Schwartzii (*Christ. Gottlieb*) *in Plinii Panegyricum merita.* 289 seq.
Sciapheiticæ *sectæ historia descripta.* 58
Scribendi *ars an ante Mosis tempora fuerit cognita?* 18. 19
Scriptura *S. a Deo inspirata.* 182 seq.
ejus libri recensiti. 185 seq.
autoritas divina adstructa. 188
loca explicata, aut illustrata:

Gen. *III, 6.*	14
15.	351
XIX, 24, 25.	563
26.	277
XXXI, 16.	38
XXXV, 2.	350
XLIV, 32.	717
XLVII, 31.	342
XLIX, 26.	90. 91
Exod. *III, 22.*	37. 716
IX, 28.	717
XII, 36.	37
XVI, 14.	14
XXXIII, 4.	277
6.	38
7.	23
XXXIV, 28.	18
XL.	23
Levit. *XIII, 3-57.*	559
XXI, 12.	91
Num. *XI, 31.*	14
XXXIII, 35, 36.	92
Devt. *II, 8.*	92
X, 4.	18
XXIX, 22.	571
XXXII.	521
XXXIII, 16.	91
XXXIV, 5.	37
Jof. *XVII, 10.*	92
Judic. *II, 5.*	38
Ruth. *III, 9.*	574
1 Sam. *XIV, 31.*	717
2 Sam. *VI, 17.*	23
VIII, 8.	92
XII, 30, 31.	715
XX, 6.	38
2 Sam. *XXIII, 2, 3.*	183
1 Reg. *XXII, 49.*	20
2 Reg. *VIII, 26.*	262
XXIII, 30.	523
1 Chron. *XX, 23.*	715
XXII, 39.	479
XXIX, 29.	279
2 Chron. *XX, 36.*	20
XXI, 12.	573
20.	262
XXII, 2.	ibid.
XXXV, 22.	523
Pf. *XXII, 17.*	24
XXV, 10.	555
XXXII, 9.	276
XXXVI, 17.	555
XLIX.	477
L.	565
LX.	285
LXVIII, 17.	239
LXIX, 51.	38
LXX, 9.	429
CIV.	344
CV.	38
CXXI, 6.	11
CXXXIII, 3.	237
CXXXIV, 3.	717
CXLIV, 7.	38
Prov. *XXIV.*	715
XXVI, 10.	719
Cant. *I, 2.*	37
VIII, 3.	ibid.
Ef. *IX, 10.*	571
13.	ibid.
XV, 9.	92
XXII, 16.	574

Ef. *XXIII,*

Digitized by Google

Ef. XXIII, 31, 32. 564
XXIV, 1, 2. 92
7. ibid.
XXV, 1. 562
6-8. 428
XL, 5. 562
LIII, 9. 574
Jer. II, 2. ibid.
VII, 4. 716
XVII, 9. 275
XXX, 10. 562
21. 717
XXXI, 3. 562
XLIII, 10. 113
XLVI, 27. 562
Thren. IV, 7. 90. 91
Ezech. IX, 4. 17
XVI, 8. 574
49, 50. 563
XXVII, 12. 20
18. 92
XLIII, 7. 574
XLVII, 15. 92
Dan. XI, 36 seq. 16
45. 113
Amos. III, 14. 477
Jon. I, 3. 20
Neh. III, 17. 90
Hagg. II, 8. 23
Zach. II, 12. 717
V, 6-11. 114
XII, 11. 523
Judith. XVI, 31. 276
Matth. I, 16. 22
II. 197
XI, 12. 278
Matth. XII, 1. 20
36. 716
XVII. 200
XVIII, 1 seq. 277
XIX, 29. 356
XXI. 198
XXVI, 2. 20
Marc. II, 13, 14. 187
23. 20
XI. 198
XIV, 2. 20
Luc. I, 28. 92
39 seq. 201
II, 1. 17
35. 201
III, 23. 22
V, 17. 716
27-29. 187
VI, 1. 20
IX. 200
XII, 42. 563
XV, 2. 716
XVII, 15-18. 718
XIX. 198
XX, 19. 344
XXI, 34. 565
XXII, 1. 20
Jo. I, 9. 357
26. 478
II. ibid.
13. 20
V, 39. 718
VI, 4. 20
VII, 37. 522
VIII, 5. 718
48-50. 565

Digitized by Google

Jo. *XI, 55.* 201
XII, 1. ibid.
XIII, 1. ibid.
XIX, 13. 716
31. 522
38. 715
XXI, 22. 200
Act. *I, 15.* 200
II, 1-47. ibid.
IX, 4. 184
XVII, 11. 719
XIX, 40. 716
XXII, 9. 184
Rom. *I, 8.* 356
19, 20. ibid.
31. 239
32. [illegible]6
II, 12. [illegible]62
VII, 4. 357
6. ibid.
8. ibid.
18. ibid.
25. ibid.
VIII, 3. ibid.
X, 21. 344
XI, 32. 356
XII, 3. 563
XIII, 5. 356. 357
1 Cor. *VI.* 358
4. 357
5. 718
VII, 4. 358
XI, 28, 29. 719
XIII, 4. 357
XIV. 239
XV. ibid.
1 Cor. *XV, 44.* 357
2 Cor. *III, 5 18.* 717
V, 11, 12. 357
21. ibid.
XII, 1-9. 714
Gal. *II, 4.* 715
6. ibid.
III, 7. 357
13. ibid.
19, 20. 563
IV, 1. 357
21 seq. 90
27. 357
V, 4. ibid.
10. 715
VI, 10. 718
Eph. *II, 14, 15.* 564
Phil. *III, 19.* 565
20. 356
Col. *II, 14.* 356
1 Thess. *IV, 8 18.* 716
1 Tim. *I, 3-5.* 356
2 Tim. *IV, 8.* ibid.
Tit. *II, 11-13.* 565
III, 5. 239
1 Pet. *I, 4, 5.* 357
11. 183
III, 20. 478
21. 357
IV, 5. 716
2 Pet. *I, 21.* 356
III, 16. ibid.
1 Jo. *III, 16.* 357
V, 7. 381
Hebr. *II, 9.* 357
V, 7. 562

Hebr. *VI,*

Digitized by Google

Hebr. *VI, 4-6.* 357
IX, 2-4. 23
8. 356
23. 342
XI, 3. 356. 357
XII, 1. 357
Apoc. *XV, 3.* 521
XXI, 8. 719
Sectæ *ecclesiæ nostri temporis descriptæ.* 19 seq.
Sectiones *conicæ nova methodo consideratæ.* 169
Sectionum *conicarum proprietas catoptrica.* 606. 668
Sellæ *votivæ antiquitas illustrata.* 134 seq.
Serierum *convergentium summæ.* 131
summatio & interpolatio. 178
Senckenbergii (*Henr. Christ.*) *in Jus Romanum merita.* 362
Sequentiarum *in Ecclesia autor quis?* 653
Servis *Romanis qualis in rebus sacris honor habitus?* 522
Severi (*P. Cornelii*) *de Ætna carmen emendatum & explicatum.* 524. 575
Sibyllarum *in veteri ecclesia autoritas quæ?* 677
Sinus *frontalis.* 703
Slesvicensium *lingua antiquissima utrum sit Teutonica, an Danica?* 462
Spinosistarum *errores refutati.* 258
Spiralium *natura explicata.* 131
Statua *salis an ad Fl. Josephi tempora superfuerit?* 277
Statuæ *Græcæ & Romanæ antiquæ, quæ in Bibliotheca D. Marci visuntur, descriptæ.* 481 seq.
Stili *Romani nova præcepta edita.* 288
Stillicidii *thermarum effectus.* 118
Subdiaconorum *varia genera.* 649
Successionis *testamentariæ & legitimæ fons ex Jure naturæ repetendus.* 84
Suiceri (*Jo. Henr.*) *vita & mors.* 42 seq.
Superficierum *curvarum dimensio.* 127
Suturæ *cranii.* 703
Synedrium *magnum Rabbinorum ad examen revocatum.* 23

T.

Taciti *de Moribus Germaniæ liber recens editus.* 711 seq.
Talebi (*Ali*) *Carmina Arabica edita.* 535 seq.
Tangentes *Curvarum.* 127
Taussanus (*Jo.*) *quis fuerit?* 461

Digitized by Google

Telescopia *dioptrica perficiendi methodus.* 326
Telluris *figura & dimensio.* 171
Templa *olim per jumenta vecta.* 113
Tendinis *Achillis rupti sanatio.* 703
Terra *Samia, vel bolaris, in aquis.* 117
N. Testamenti *stilus sub examen vocatus.* 21
Testamentorum *origo ex Jure Naturæ repetenda.* 74 seq.
Thau, *nota piorum frontalis.* 17
Thensæ *in curru olim vehi solitæ.* 114
Theologia *renatorum moralis ex imitatione Christi depromta.* 546 seq.
Therapevtæ *an fuerint Christiani?* 524 seq.
Thermometra *emendandi artificium.* 416
Thymi *actio & usus.* 514
Tordenſckiold (*Petri*) *vita.* 490
Torti (*Franc.*) *vita.* 472 seq.
Epistolæ. 474 seq.
Tournefortii, *conchylia in ordines redigendi, ratio.* 100
Trajectoriæ *determinatæ.* 179
Tropi *olim in Ecclesia qui?* 652
Tuborum *capillarium natura explicata.* 418
Tunica *adiposa.* 705

U.

S. Valentini *vita descripta.* 269 seq.
Valerii *Maximi tria loca emendata.* 41
Vallisnierii *error.* 116
Valvulæ *coli.* 266
Vapores *quid?* 221
quales in aere? ibid.
per quid eleventur? ibid.
quo ordine in aere eleventur? 222 seq
Vasa *lactea in variis partibus.* 511
Vestium *ratio.* 420
Veldidenæ *urbis antiquitates illustratæ.* 328 seq.
Vena *umbilicalis.* 423
Veneris *Satelles novus observatus.* 362
Ventriculi *fibræ.* 510
Verborum *in Latino sermone ordinandorum præcepta.* 45 seq.
Vermes *febrium causa.* 665
Vesicantia *veneno.* 321
quando inventa? ibid.
damnata. ibid.
Vicilinus *Jupiter explicatus.* 40 seq.
Vires *centrales.* 416
Virgilii *Opera recens edita.* 533 seq.
epitaphium. 535
Virium *vivarum conservatio.* 164
Ujvarini *arcis historia descripta.* 398 seq.
Umbilici *pathologia.* 422
Unigenitus *Constitutionis historia illustrata.* 642 seq.
Urachus *negatus.* 425
Urbes *condendi antiquus mos illustratus.* 434 seq.
Uteri *vascula alba.* 707

W.

De Weismanni (*Christ. Eberh.*) *Historia ecclesiastica varia variorum judicia.* 639
Weitbrechti (*Josiæ*) *vita & in rem medicam merita.* 619 seq.
Wesselingii (*Petri*) *in Diodorum Siculum merita laudata.* 1 seq.
Wincklerus (*Jo. Dietericus*) *laudatus.* 274
ejus Dissertationes duæ recusæ. 280 seq.

Z.

Zinzendorfii *Comitis præposteri in re sacra conatus notati.* 355 seq.

✲ ✲ ✲

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google